

ORIGINES
ET
ANTIQUITATES CHRISTIANÆ

FR. THOMÆ MARIÆ
MAMACHII

ORD. PRÆD. THEOLOGI CASANATENSIS

ORIGINUM
ET
ANTIQUITATUM
CHRISTIANARUM
LIBRI XX.
TOMUS SECUNDUS

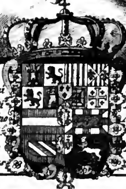

ROMÆ MDCCL.

IN TYPOGRAPHIO PALLADIS
EXCUDEBANT NICOLAUS ET MARCUS PALEARINI
SUPERIORUM FACULTATE.

Vera effigies Ven. Servi Dei GREGORII LOPEZ Matriten.
rimi Anachoretæ in Indijs Occid., qui obijt in Oppido S.tæ Fidei in osculo Dni
20. Iulij 1596.; dicata Regiæ Majestati Elisabethæ Farnesiæ Hisp. Reginæ
à R.P.M. Scotiæ Proti Fr. Bernardino Membrive O.P. Regio Præd.re Supr. In
quisit. Hisp. Qualif.e, Emi., et Rmi. Gntis, ac Card. Pipia Hisp. Exsocio,
Regum Mag. Brit. Iacobi III., ac Poloniæ Aug. III. Theologo, Sac.
Cong. Rit. Consult.re, ac hujus Causæ Romæ Postulatore.

Salvator Ettore delin. *Ioann. Petroschi sculp. Romæ Sup. perm. 1740*

VENERABILI SERVO DEI
GREGORIO LOPESIO
PRIMO IN INDIIS OCCIDENTALIBUS
ANACHORETÆ

Fr. Thomas Maria Mamachius

I doctiſſimi, ampliſſimaque dignitate præſtantes viri libros a ſe perſcriptos eorum, qui jam deceſſerant, & a quibus, dum viverent, multis, magniſque beneficiis aucti fuerant,

memoriæ dedicandos putarunt; verendum profecto mihi non erat, ne aliqui exsisterent, qui me reprehendendum existimarent, propterea quod Tibi, Venerabilis Serve Dei, volumen alterum Originum, & Antiquitatum Christianarum inscribere constituerim, ut qui multis nominibus me Tibi obstrictum, devinctumque perspicerem, esseque homines & pios, & Tui studiosos, quibus plurimum debebam, viderem, qui hoc ut agerem, non hortarentur modo; sed etiam flagitarent. Cum enim res egregie abs Te, præclareque gestas non sermone vulgi; sed oratione illorum imprimis celebrari intellexissem, qui docti, qui sapientes, qui æqui virtutis æstimatores haberentur, & essent; atque in ea omnia, quæ de Te ipso a Tuis civibus, illustribusque scriptoribus aliarum gentium memoriæ commendata fuerant, inquisissem; ac mihi vera esse persuasissem; ita equidem sum affectus, ut singulari in existimatione Te, magnoque in honore haberi oportere contenderem. Atque non mea solum, sed late longeque propagata, plurimorumque sapientum virorum consen-

ſenſu firmata opinio, fecit, ut cauſſam Tuam, defenſionemque aliquando ſuſciperem : ac deinceps multis indiciis, ipſoque exitu rerum perſpicerem, & gratam fortaſſe Tibi meam operam, diligentiamque fuiſſe; & iis, qui me, uti pro Te ipſo dicerem, impulerunt, neque inutilem, neque, ut arbitror, injucundam. Quod ſi nihil umquam commodi, & utilitatis Tui cauſſa percepiſſem, induxiſſet me tamen virtus, integritas, caſtitas, atque innocentia morum, quibus Te in Europa, atque in America vixiſſe ſcimus; inſignis præterea, tamque late patens, nulloque ſtudio, ut ferunt, abs Te parta doctrina, amor denique in Deum, atque incredibile ſtudium, quo in homines ceteros, imprimiſque barbaros ferebare, quorum ſaluti, etſi non ſermone, prece nihilominus, & exemplo Tuo proſpicere curabas; ut cum de primordiis, & incrementis Chriſtianæ Religionis in omnibus Orbis Terrarum regionibus diſceptarem, in Te unum mentem converterem, tuoque nomini volumen ſecundum hujuſce operis inſcribendum cenſerem.

Utque principio de virtute dicam, quis

neget, fuiſſe Te jam inde a puero animo a rebus, quæ intercidant, ita alieno, ut miſſis divitiis, commodis, honoribus, quos Tibi polliceri patria videbatur, in ſolitudinem ſeceſſeris, ubi omni cura, ſtudio, ſollicitudine, quæ ad ſalutem ipſa per ſe minime conferret, ſolutus, cum Deo, cui Te ipſum credideras, quique Te unice delectabat, colloquerere? Jam vero cum opera propinquorum, qui ægre ferebant, abs Te, in quo ſpem fortunarum, præſidiumque locaverant, ſe, rem ſuam familiarem, omnia, quæ ingenium, quæ virtus Tua, quæ Regis erga Te voluntas promitterent, contemtui haberi, coactus es domum repetere; quotuſquiſque eorum, qui Te cognoſcerent, fuit, qui Te ipſum in aula, ut in templo quopiam ſumma cum religione verſari non admiraretur? Nactus autem navim, atque opportunum in Americam navigandi tempus, ut Deo ductori aſſentirere, clam Tuis in Mexicum profugiſti, ubi rebus omnibus, ne iis quidem exceptis, quæ Tibi ex uſu erant, divenditis, & pecunia, quam collegeras, egenis diſtributa, in extremos Te ejus regni receſſus abdidiſti, ut

ne

ne quis reperiretur, qui mentem Tuam a contemplatione rerum æternarum avocaret, & pacem, tranquillitatemque animi, qua gauderes, perturbare posset. Quo quidem in loco cum in Chichimecos Anthropophagos incidisses tantum oratione, prece, exemplo valuisti, ut illi suæ obliti feritatis, non solum Tibi non obstiterint, sed adjutores etiam fuerint, ut tugurium, in quo versarere, construeres. Qua re factum est, ut plerique omnes similem Te Magno Antonio fuisse arbitrarentur, quod ille feras, Tu barbaros, immanesque homines mites reddideris, & mansuetos. Quod si hoc vitæ genus, quod profitebare singulare cuiquam, minusque aptum, quod ceteris ad imitandum proponeretur, visum est; commendandum tamen, & litteris consignandum erat; ut aliis, si non exemplo (suscipi namque a nemine sine superiore instinctu, afflatuque debet) admirationi saltem esset, multosque excitaret, ut in servis suis mirabilem esse Deum confiterentur. Jam vero in ea institutione,quam summa constantia ipsos triginta sex annos, quoad nempe vixisti,

ſti, abs Te fuiſſe conſervatam conſtat, etſi erat aliquid, quod a communi magnorum, virtuteque excellentium hominum ratione, ac diſciplina recedere videretur, inerant tamen perplura, quæ efficerent, ut mortales, qui tuum illud de fuga conſilium, factumque admirarentur, iidem probitatem imitari poſſent. Nam ſi quis religionem, tuamque in fide ſervanda conſtantiam, ſi ſpem, quam omnem in Deo, non in præmiis humanis poſueras, ſi amorem, & caritatem, qua in ſummum illud, atque infinitum bonum imprimis, tum in homines ducebare, quaque fiebat, ut nihil arduum, nihil grave, nihil laborioſum, nihil moleſtum eſſe judicares, ſi Prudentiam, Juſtitiam, Fortitudinem, Temperantiam, & alia animi Tui ornamenta conſideret, næ ille facile intelliget, eo Te quoque nomine celebrari oportere, quod ita inſtitutus, informatuſque eſſes, ut non admiratores modo habere poſſes, ſed etiam imitatores virtutis Tuæ. Ac ſi Anachoretarum veterum, Stylitarumque a Majoribus noſtris oratione, ſcriptiſque celebrata inſtitutio eſt; propterea quod religionis, pietatis, virtutiſ-

que

que cultu, ac perſeverantia in eo vitæ ſtatu oſtendiſſent, divinitus ſe ad aſperam illam, & ſingularem vivendi rationem fuiſſe vocatos; futurum arbitror neminem, qui, cum animo res abs Te geſtas collegerit, comprehenderitque Tuam in ſuſcepto conſilio ſtabilem, firmamque conſtantiam, ceu Anachoreticæ diſciplinæ reſtitutorem non eſſe magnopere laudandum putet. Cum enim fidem fundamentum eſſe religionis, atque ſalutis plane cognoſceres, iis decretis omnibus, quæ a Chriſto tradita Eccleſiæ fuerunt, ita aſſentiebare, ut quidvis perpeti malles, quam dubitare non dicam de dogmatibus (nam eſt id quidem commune omnium, qui ſe Catholicos eſſe gloriantur, ea ut credant) ſed de iis quoque rebus, quæ ad diſciplinam, rationemque loquendi ſpectarent, quæ Sedi Apoſtolicæ probaretur. Quinetiam erat hoc tibi conſuetum, ut nullum diem præterire ſineres, quo non caput aliquod ſacrorum Bibliorum, quibus noſtra & doctrina, & bene vivendi præcepta continentur legeres, ac diligenter mente verſares, dareſque operam, ut magis magiſque in fide confirmareris, nihilque Te

fu-

fugeret eorum; quæ agenda cuique essent; qui Orthodoxam profiteretur religionem. Neque constans hæc Tua, perpetuaque in rebus religionis exercitatio continere se poterat, quin sese plerumque multis indiciis conspicuam faceret. Modo enim verbis, modo habitu ipso corporis, modo aliis signis ostendebas de Deo Te cogitare, ei Teipsum, resque tuas omnes offerre, ejus Te curæ committere, orare atque obsecrare, ut ejusdem voluntate res quæque ut in Cælo, ita quoque in Terris obsequerentur. Honorare inde Virginem Deiparam, salutare, invocare, Tibi ut adesset, Teque contra impetus hostium tueretur, venerari ejus imagines, quas apud Te retinere consueras, obtestari eam denique, ut suo Te Filio Redemptori generis humani commendatum habere vellet. Convertere Te deinceps ad Sanctos solebas, eisque atque ipsorum imaginibus honores adhibere, quos adhiberi jure posse Ecclesiæ perpetua traditione demonstraretur. Quæ res cum ab iis, qui Te cognorunt, quique Tecum de Te, de Tua vivendi ratione, deque studiis egerunt, memoriæ proditæ sint, non

est

eſt cur a quoquam revocari in controverſiam poſſe videantur. Ac dici vix quidem a mortalium quoquam poteſt, quam fuerit in Te virtus ſpei excellens, cum ſic Te Dei curæ, providentiæque commiſiſſes, ut ejus miſericordia fretus plane confideres, nihil umquam eorum, quæ ad Te pertinerent, Tibi Tuæque ſaluti, quam unam expetebas, conduceret, defuturum. De caritate autem in Deum, quid loquar? quem cum ſemper præſentem contemplareris, ſic affici conſueveras, ut nullum fere temporis momentum excidere paterere, quo non Te in eo virtutis genere exerceres. Itaque flagrabas amore Divinarum rerum, qui ſane amor cum Te admirabilem in modum incenderet, in cauſſa erat, cur altius Tuæ menti, quæ ad auctorem bonorum omnium attinent, imprimerentur; cetera vero, ſi quæ umquam fuerunt, & ſi quidem umquam, ea ſane contigerunt perraro, ad quæ imbecillitate naturæ convertiſſes cogitationem, vix leviter Teipſum tangerent, ac ne veſtigium quidem ſui in animo Tuo relinquere viderentur. Quamobrem mirabile non erat, quod cum ad ſacerdotem acce-

cederes, accedebas autem persæpe, ab eoque peteres, ut Tibi corporis Christi Servatoris sumendi facultatem daret; rogatus quidquam ne admisisses, quod minus recte abs Te actum putares (nam erat ei compertum ne Sanctos quidem viros omni prorsus culpa vacare solere) nihil Tibi succurrere affirmares, quamvis conscius humanæ debilitatis, eorumque memor, quæ ab Johanne in Priore Epistola scripta fuerant: SI DIXERIMUS QUONIAM PECCATUM NON HABEMUS, IPSI NOS SEDUCIMUS, peccatorem Te esse confitereris. Ex qua re plane constat inter Te, & Catharinam Fliscam Genuensem matronam, sanctissimam feminam hoc interfuisse, quod Tu, qui jam inde a teneris, ut ajunt, unguiculis Te ipsum Deo consecraras, levissimarum, si quæ contraxeras, macularum, propterea quod arctissime summo bono conjunctus esses, memoriam nullam haberes; illa ob eamdem caussam, ne eorum quidem piaculorum, in quæ fortasse ante inciderat, quam vitam agere innocentem, perfectamque cœpisset, reminisceretur. Itaque ut scriptum de Te a Majoribus nostris fuit, sic traditum de Catharina est,

Deum

Deum ſolum ſpatio aliquot annorum illam habuiſſe ducem, dumque mors impenderet, muniri Sacramentis Euchariſtiæ, extremæque unctionis petiiſſe, pœnitentiæ vero non item, quod nihil ipſi eorum veniret in mentem, quæ cum ætas vigeret, minus aliquando caute feciſſet. Atque is amor tam vehemens, quo arctiſſime Deo conjunctus eras, diffundebat ſeſe, efficiebatque, ut homines, quanti eos, Dei ejuſdem cauſſa penderes, quataque caritate complectereris, cognoſcerent. Namque, ut mittam de egenis dicere, quibus, ut modo animadverti, largitus es quidquid apud Te rerum, & pecuniarum erat; cujuſnam tanta orationis vis, tantaque facultas, & copia eſt, ut eloqui pro dignitate poſſit, quam inſigni in Noſocomiis erga miſeros, qui adverſa valetudine conflictarentur, miſericordia uſus, quibuſque laboribus perfunctus fueris, ut eos non ſolum conſolareris, ſed rebus etiam omnibus adjuvares? Erat ſcilicet pleriſque omnibus, qui Te intuerentur, admirationi, cernere virum ditem olim fortunatum, e tanta familia, amore in Deum, atque in proximos incitatum,

 egen-

egentem, miſerum, in ſumma rerum inopia verſari, idque eniti, ac laborare, ut ſibi omnia, nihil aliis deeſſet, quod ad vitam commode ſuſtentandam conferret. Quid? ſi divino conſilio in ſolitudinem revocatus, cum corporibus curandis dare operam abſens nequires, tantum ſermone, hortatu, & ſi opus erat, minis, ac redargutione valuiſti, ut eos, qui ſceleſte, improbeque viverent, induxeris ad virtutem, & pietatem colendam? Jam vero eos, qui faſtu, luxuque perditi videbantur, cum Te etiam, atque etiam interdum rogaſſent, ut ipſos ad Te adduci patereris, conſidereſque fore, ut ſi eiſdem, quod poſcerent, negaſſes, ad ſanitatem converterentur, ſic eis ad Te aditum intercluſiſti, ut modo Te convenirent, ſe imperata facturos promitterent. Cumque fidem non fefelliſſent, obſecraſſentque deinceps Te, ut poſt mortem Tuam eorum recordareris, ita eiſdem geſſiſti morem, ut multis ſignificationibus, qui ſuperſtites manſerunt, intellexerint, Te quod pollicitus fueras ſervaſſe, Tuiſque jam precibus, ut eſt credibile, impetraſſe, ut mortem, qualis homines Chri-

Chriſtianos decebat, obirent. In admini-ſtrandis autem Tuis, aliorumque rebus, qui ad Te petitum conſilium accedere ſolerent, nonne ita Te continebas, ut uno ore omnes laudarent, admirarenturque Tuam ſingularem prudentiam? Quodſi fuerunt nonnulli, quos tamen perpaucos fuiſſe intelligo, qui facta quædam Tua, dictaque reprehendi oportere dicerent, hi certe aut inveſtigandæ veritatis cauſſa dixerunt, aut non animadverterunt, quæ peculiari afflatu, inſtinctuque Dei ab optimis hominibus fiunt, ea interdum nobis, vel incaute, vel temere fieri videri, cum ingenia noſtra, quæ velut anguſtiis, limitibuſque contineantur, non modo non aſſequi INSCRUTABILIA SAPIENTIÆ DIVINÆ JUDICIA, ſed ne ſuſpicari quidem poſſint. Jejunia vero, vigilias, ceteraque omnia, quibus corpus in SERVITUTEM REDIGERE ſtudebas, quæque ad temperantiæ virtutem pertinent, incredibili quadam cura, ac diligentia fuiſſe abs Te obſervata, qui neget, arbitror equidem futurum neminem. Quo in genere eo laudandus es magis, quod ſic Te cruciares, ut reprimere cupiditates, ſi quæ orirentur poſ-

posses, non opprimendum corpus judicares; ne, si oneri cederet, ineptum ad ea, quæ velles perficienda redderetur. Age vero, de fortitudine, constantiaque animi Tui, quid dicam, qua ne voluntati Dei, qui Te ducebat, resisteres, nihil veritus pericula, in quæ Te ipsum conjicere videbaris, collegisti Te, atque sic tecum constituisti: transeundum vastissimum mare, abeundum in Americam, ad ea loca penetrandum, quæ a trucibus, ferisque hominibus incolerentur, cumque tempus monuisset, alio migrandum, curandumque,ut inde sive plueret, sive æstus ferveret, in Templum statis diebus contenderes, divinisque mysteriis interesses, quin iis auscultares, qui aut modum faciundum, aut in urbem redeundum arbitrarentur? De justitia nihil attinet dicere, quæ adeo Tibi cordi fuit, ut ne ii quidem inficiarentur, qui (ita ut fit, ubi quisquam in aliquo genere oritur excellens, ut sint, qui nonnihil in ipso inveniant, quod esse reprehendendum putent) Tuam vivendi rationem non solum non probarent quandoque, sed etiam carpere auderent. Quid? ea virtus, quæ inve-
cta

cta in mundum a Christo est, & quam appellamus humilitatem, annon adeo Tibi fuit peculiaris, ut Te, resque Tuas omnes nihili penderes, molesteque ferres quidquid de Te ab iis, qui Teipsum cognossent, aliqua cum laude Tua dici consuesset? Prætermitto reliqua etsi majora fortasse; ne longior sim, quam postulare ratio videatur. Sed præterire tacitus nullo modo possum, quod est de doctrina, atque eruditione Tua, quæ sane tanta fuit, ut qui Te ne primis quidem grammaticæ artis elementis dedisse operam certo scirent, non solum mirarentur, sed etiam iis anteponendum censerent, qui cum acutissimis, præstantissimisque ingeniis valuissent, ætatem contriverunt in colendis studiis litterarum. Itaque Cardinalis Aguirrius, & Jacobus Benignus Bossuetius, quorum alter Hispaniæ, alter Galliæ illustre decus, atque ornamentum fuit, & in iis Te, qui caste, integre, sanc̃teque vixissent, & ob egregios libros, qui perscripti abs Te fuissent, imprimisque ob Commentarios in Apocalipsin *, qui pleni sunt rerum optimarum,

* *In Apocal. n.XI. pag. 24. edit. an. 1689.* „ C'est a quoi avoit travaillè „ ce Saint Homme Gregoire Lopez une des merveilles de nos Jours.

rum, in litteratiſſimis viris numerandum exiſtimarunt. Ac Boſſuetius quidem, cum opus Tuo ſimile pararet, Te unum omnium maxime delegit, quem velut exemplar imitaretur. Cum igitur hæc tanta de Te magnorum virorum, qui Te norant, Tuoſque libros perlegerant, tot rebus abs Te ipſo præclare geſtis firmata opinio fuerit, erit ſane, cur jure ſperare quiſque noſtrum poſſit, fore, ut qui Te in Beatorum numerum referri poſtulant, iidem BENEDICTO XIV. Pontifice, cujus cum in ceteris facultatibus ſingularis, tum in hac, quæ eſt de Ritibus ſumma doctrina, atque eruditio eſt, voti compotes, Te aliquando more Sanctæ Romanæ Eccleſiæ venerentur. Nam ſi qua eſt, Tua iſta eſt cauſſa ſcilicet, digna ingenio, ſapientia, doctrina Pontificis, qui non ſuperavit modo virorum, qui noſtra memoria doctiſſimi judicarentur; ſed etiam, ſin minus ſuperavit, æquavit ſaltem gloriam ſuperiorum. Atque id ſane mihi optatum maxime eſt, modo & laudi Deo Optimo Maximo, & utilitati Eccleſiæ eſſe poſſit.

PRÆFATIO

UM de Origine, Propagationeque Christianæ religionis generatim disseruissem hujusce libri parte superiore; tum series ipsa rerum hortari, & postulare ratio videbatur, ut in hac altera regiones quasque veluti lustrarem, & quæ religionis ejusdem in eis initia, qui progressus, quæ vicissitudines fuerint, accurate, ut poteram, diligenterque describerem. Esse namque hoc munus ab eo susceptum perspiciebam, qui Origines, *& Antiquitates reipublicæ, vel societatis, vel sectæ cujusquam explicare aggrederetur, ut non solum quibus præsidiis nata, atque confirmata universe, sed quorum etiam opera amplificata sit, atque in varias civitates, provinciasque manarit, singillatim, distributeque ageret, idque contenderet, ut ne quid inconsiderate prætermitteret, neve negligenter tractaret eorum, quæ ad rem maxime pertinere existimarentur. Quamobrem Dionysius Halicarnasseus, & Josephus harum rerum imprimis, doctrinarumque periti, cum hac omnia satis explorate cognita habuissent, libros, quibus Romanorum, Judæorumque historiam illustrarunt,* ἀρχαιολογίας βίβλους *appellaverunt, quasi in primordiis, successionibus, & incrementis describendis tota originum rerum publicarum earumdem gentium continеretur. Fecit igitur ratio, atque horum, quos dixi, aliorumque multorum, qui in hoc genere doctissimi judicarentur, existimatio, & auctoritas, ut non modo mihi illorum exemplum*

ad imitandum proponerem, sed etiam a Binghamo hanc partem fuisse neglectam mirarer, qui sibi onus explicandarum Ecclesiasticarum originum suscepisset.

Itaque cum in eam sententiam venissem, etsi multa collegeram, quæ plane perspiciebam mihi aliquando usui futura, tamen avocandum a rebus ceteris animum, ac veteres, novosque scriptores consulendos putavi, ut quæ ab iis vel sparsim, vel data opera disputata essent, & meam curam, diligentiamque fugissent, in commentarios referre, dumque tempus posceret, paucis complecti opportune possem. Intelligebam autem rem esse magni momenti, atque hujusce loci propriam fere nullam, quam Historici nostri aut non copiose explicarint, aut saltem breviter non comprehenderint. Quare ut Eusebii, Rufini, Socratis, Theodoriti, Sozomeni, Evagrii, Theodori Lectoris &c. ita Baronii, Pagii, Natalis Alexandri, Tillemontii, Gardebosci &c. Annalium, Historiarumque volumina primum legi; dedique post operam, ut quæ a Protestantibus Casaubono, Bebelio, Hottingero, Basnagiis, Moshemio dicta essent pernoscerem; iisque uterer, quæ recte, vereque scripsissent; rejicerem vero contra, vel tacitus præterirem, quæ aut levi conjectura nixa, aut malevolentia, fraudeve conficta viderentur.

Cumque legendo comperissem, floruisse olim, ac nostra etiam memoria homines, qui omnem in hunc locum illustrandum operam, atque diligentiam contulissent; committendum non putavi, ut me quisquam vel consulto eorum nomina tacuisse, quorum laboribus profeceram, judicaret, vel negligentiæ nomine accusandum arbitraretur, quod doctos viros, & in hoc argumenti genere magna cum laude versatos ne consulendos quidem existimassem. Jam vero cum diu multumque conquisissem, sic reperi: ab Arnoldo Mermanno editum Antuerpiæ an. 1582. opusculum fuisse, cujus hæc esset inscriptio: Theatrum conversionis Gentium totius Orbis, sive Chronologia de vocatione omnium populorum, & propagatæ per universum Orbem fidei, Christianæque religionis descriptio. *Rursum anno 1614. hanc ipsam* descriptionem *Priori voluminis* Chronici Chronicorum *Joh. Gualteri, sive Jani Gruteri fuisse insertam, atque vulgatam Francofurti. Sed eum Auctorem & breviter, minusque castigate omnia complexum esse, & rationem censuisse persæpe non locorum habendam, sed temporum.* Pro-

Prodiisse præterea in lucem an. 1584. *Argentorati*, *an.* 1621. *Wirtembergæ, an.* 1661. *Francofurti Johannis Pappi* Historiam Ecclesiasticam de conversionibus Gentium, Persecutionibus Ecclesiæ, Hæresibus, & Conciliis Oecumenicis. *Quod quidem opus & exiguum esse, & cum ab homine scriptum sit, qui Protestantium partibus studeret, nonnulla continere, quæ cum Romanæ Ecclesiæ doctrina pugnent. Inde Thomam ab Jesu Carmelitam ex eo instituto, quod* Discalceatorum *vocant, virum singulari & eruditionis, & virtutis existimatione illustrem anno* 1613. *Antuerpiæ edidisse* de Conversione omnium gentium procuranda libros duodecim, *quos, cum pauca de adductis olim Ethnicis ad Christiana sacra complecterentur, vix prodesse quidquam Origines Antiquitatesque Christianas scribenti posse.*

Atque hujusmodi quidem esse Francisci Orlendii Ord. Præd. de Orbe sacro, & Profano *libros, qui anno* 1728. *Florentiæ publicari cœperunt. In priore namque volumine* Diœceseon, Provinciarum, & Metropoleon distributio explicatur, *quæ res ad institutum non pertinet; in ceteris autem tribus Ecclesiarum quarumdam Italiæ primordia sic describuntur, ut omnis ejus Auctoris oratio Ughelli persæpe, interdum autem vulgi opinionibus niti, maximeque confidere videatur. Vulgatum denique anno* 1731. *ab Johanne Alberto Fabricio viro de secta Lutheranorum celebre illud opus fuisse, quod* Salutaris lux Evangelii toti Orbi per divinam gratiam exoriens, sive notitia Historico Chronologica Litteraria, & Geographica Propagatorum per Orbem totum Christianorum Sacrorum &c. *inscriberetur. Sed is scriptor etsi mihi, quod candide fateor maximopere profuit; modo tamen Alphabeticum, modo Geographicum, modo Chronologicum ordinem, methodumque sequutus est, multaque comprehendit, quæ ad ostentandam eruditionem omnino spectarent, ad propositum autem nullo modo. Nam Philippi Nicolai* de Regni Christi apparentibus notis, & hodierna propagatione Ecclesiæ per Europam, Asiam, Africam, & Americam, *Johannis Schopfii* de Academia Jesu Christi, *Petri Streithagenii* De Floro Christiano, *Roberti Millari Angli* de Propagatione Christianismi &c. *Thomæ Tanneri* de Origine, & Incremento primæ Dei Ecclesiæ, *Johannis Kahleri* de Prædicatione Ecclesiæ Universali, *aliorumque, si qui sunt, de eodem argu-*

mento Commentarios, & disputationes nusquam vidi. Mitto autem Orationes, *atque* Programmata, *eorumque* Dissertationes, *qui cum de veritate Christianæ religionis agere cœpissent, tum sibi de illius quoque initiis, & propagatione agendum judicarunt; propterea quod & perbreves, & tanta copia sint, ut earum catalogum texere non modo longum, sed etiam opus molestiæ plenum esset.*

Iis igitur libris, quos inquirendo inveneram, perlectis, animum ad eos consulendos converti, in quibus primordia, progressusque Christianismi in certis quibusdam regionibus explicari scirem. Itaque Orientem Christianum *Michaelis Lequienii* Ord. *Præd.*, Italiam *Ferdinandi Ughelli Abbatis Cistercienfis, Gabrielis Bucelini Monachi Benedictini, & Marci Hansitzii Soc. Jesu* Germaniam, Galliamque sacram *Sammarthanorum sedulo versare, & quæ alii permulti commentati essent cognoscere curavi, qui singularium aliquot Ecclesiarum Historiam illustrarunt, quosque nunc omittendos puto, propterea quod eos opportune commemorarim, cum tempus, rerumque series exhortarentur. Quod si plures etiam tacitus prætermisi, eorum vel nullam notitiam habebam (ingenui namque, beneque instituti viri est fateri se nescire, quod nesciat) vel si habebam, partim mihi quidem ipsorum in promtu opera non erant; partim, si erant, in quartum hujusce operis librum rejiciendam censui mentionem.*

Sed his, quæ reperi, eruditorum virorum operibus ita sum usus, ut quæ ab illis minus vere, minusque castigate dicta esse arbitrarer, corrigerem; idque, velut facultates ingenii ferebant, eniterer, ac laborarem, ut si perpauca ab iisdem non animadversa in hac altera Libri secundi parte minime invenirent hi, qui res a me novas exposcerent, nihil saltem, quod non accurate dictum videretur, offendere valerent. Atque ii scilicet, qui ab Institutionum Antiquariarum scriptore inventa, per summam injuriam, nova postulant; videant ne nimium morosi sint, cum ne ab iis quidem, trita quæ sint multorum sermone, prætermitti constet, qui se data opera novi aliquid explicare profiterentur.

Sed redeo ad rem. Equidem cum in Palæstina ortum Servatorem Christum fuisse, indeque jam in Orbem terrarum universum manasse Evangelicam doctrinam viderem, ducendum mihi esse ex ea Provincia orationis exordium, atque hinc in alias regiones progrediundum existimavi, ut qui Geographicam descriptionem

nem

nem Originum, Propagationisque Christianæ religionis perficere constituissem. Sed quo minus plura, quæ ad institutum pertinere viderentur, hoc volumine comprehenderim, & magnitudo operis, & festinatio, ut cetera, quæ essem pollicitus, explicarem, fuerunt impedimento. Satis autem lectoribus a me esse factum putaram, si paucis, quod erat propositum, exposuissem, librosque indicassem, ex quibus cognoscere possent cetera, quæ desiderari, sibique ex usu esse arbitrarentur. Jam vero huic item alteri libri secundi parti perficiendæ P. Franciscus Pollidorius Ord. Præd. S. T. L., *de quo in priore volumine diximus, quamquam aliis curis, studiisque distinebatur, maximo tamen mihi adjumento fuit. Quod eo scripsi, ut omnes, quanto me sibi beneficio eruditus juvenis obligarit, cognoscerent.*

NOS

FR. ANTONINUS BREMOND

SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSOR,
AC TOTIUS ORD. PRÆD. HUMILIS MAGISTER
GENERALIS, ET SERVUS.

HArum ſerie, noſtrique auctoritate officii, facultatem, quantum in nobis eſt, concedimus Tibi Ad. R. P. Magiſtro F. Thomæ Mariæ Mamachio Provinciæ noſtræ Romanæ, Theologo Caſanatenſi, ut poſſis typis mandare Tomum ſecundum Operis, cui titulus: *Originum, & Antiquitatum Chriſtianarum Libri XX.* a Te compoſitum, de mandato noſtro reviſum, & approbatum a duobus Ordinis noſtri Theologis, videlicet ab *Adm. R. P. M. F. Thoma Pio Schiara Bibliothecæ Caſanatenſi Præfecto*, & *A. R. P. M. F. Johanne Thoma de Boxadors Cathedratico Caſanatenſi*, ſervatis de jure ſervandis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. In quorum fidem &c.

Datum Romæ in noſtro Conventu S. Mariæ ſuper Minervam die 20. Julii 1750.

FR. ANTONINUS BREMOND.

Magiſter Ordinis.

Regiſtr. pag. 8.
Fr. Joſeph. Thomas Tavella Sac. Theol. Mag. & Socius.

APPRO-

APPROBATIONES

VOlumen alterum *Originum & Antiquitatum Christianarum*, Reverendissimi Patris Magistri Ordinis mandato legimus, in eoque nihil non secundum doctrinam Fidei & morum, nihil non graviter, eleganterque, & pro dignitate clarissimi Mamachii nostri Auctoris sui scriptum deprehendimus. Ita quidem &c.

Fr. Pius Thomas Schiara Ord. Præd. Casanatensi Bibliothecæ Præfectus.
Fr. Johannes Thomas de Boxadors Ord. Præd. Cathedraticus Casanatensis.

IN hoc secundo volumine *Originum & Antiquitatum Christianarum*; in quo de prima Ecclesiarum per universum Orbem origine differitur, quæcumque ad rem elucidandam, quantum operis ratio, & institutum patitur, conferre possunt, gravi, ac maturo judicio discutiuntur, atque omnia suis locis aptissime disponuntur a Cl. Auctore R. P. M. Fr. Thoma Maria Mamachi Theologo Casanatensi; elegans, ornata, & gravis oratio cum summa eruditione conjuncta est. Quamobrem dignum censeo, cum nihil contra fidem, bonosque mores contineat, qui publico litterarum bono in lucem emittatur.

Dabam Romæ in domo Oratorii S. Hieronymi Charitatis die 20. Julii 1750.

Josephus Catalanus Presbyter Oratorii S. Hieronymi Charitatis.

PROTESTATIO.

DEcretis Urbani VIII. aliorumque Pontificum Maximorum obtemperans, testor, si quæ de Martyribus, aut Apostolis variarum gentium (quibus hæ appellationes non essent auctoritate Sedis Apostolicæ tributæ) rebusque a Missionariis gestis, dixi; eo me consilio dixisse, quo dici a permultis intelligo, ut a Lectoribus non aliam fidem, quam mere humanam, qualis adhiberi privatis historicis solet, poscerem.

IMPRI-

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

F. M. De Rubeis Arch. Tharf. Vicesg.

IMPRIMATUR,

Fr. Josephus Augustinus Orsi Sac. Palatii Apost. Mag. Ord. Prædic.

I N D E X

LIBRORUM, CAPITUM, ET PARAGRAPHORUM.

LIBRI SECUNDI PARS ALTERA.

In Provinciis Romanorum, atque in Regionibus, quæ variis regibus parebant.

C A P U T I.

C A P U T II.

C A P U T III.

LIBRI

Tom. II. Tab. I. pag. 1.

49 50 60 61 62 63

38 37 36 35 34 33

Perge

Side

Atyria

P O T A M I A

Singara

Tigris

Solitudo

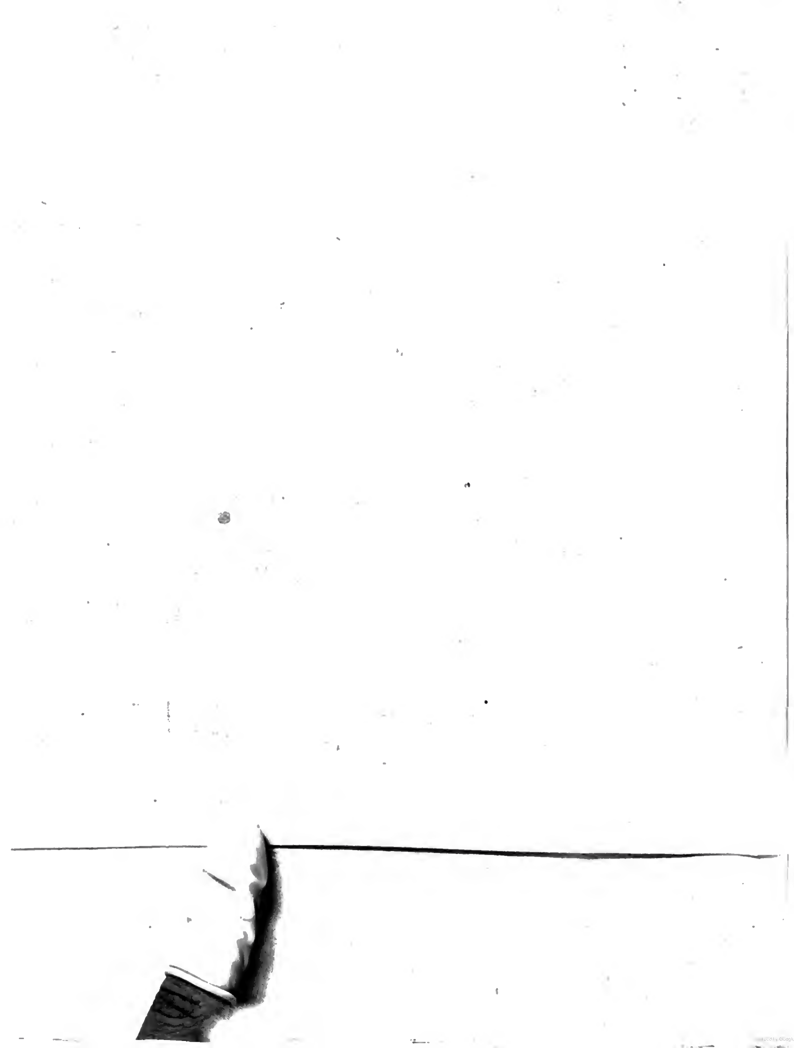
Semiramidis Murus

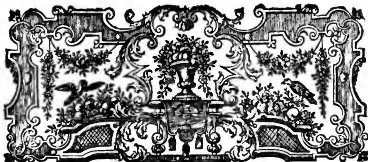
Mesene

Bagdad

Seleucia

Ctesiphon

LIBRI SECUNDI
PARS ALTERA
DE ORIGINE, ET PROPAGATIONE
RELIGIONIS CHRISTIANÆ
IN PROVINCIIS ROMANORUM, ATQUE IN REGIONIBUS, QUÆ VARIIS REGIBUS PAREBANT.

CAPUT I.
Quibus modis constituta in Palæstina Christiana religio fuerit post Martyria Sanctorum Apostolorum.

§. I.
Episcopi, qui Hierosolymitanam, finitimasque Ecclesias gubernarunt, rem Christianam amplificaverunt.

SYRIA est Asiæ regio divisa in Provincias majores (1) quinque. Harum unam *Commagenem*, alteram *Seleucidem*, tertiam *Cœlesyriam*, quartam *Phœnicem*, quintam *Palæstinam* vocant. *Palæstina*, de qua est nobis priore loco dicendum (propterea quod orta in ea primum religio Christiana fuerit) tributa erat omnis in partes tres; quarum unam incolebant *Galilæi*, secundam *Samaritæ*, tertiam qui ab Juda Jacobi Patriarchæ filio *Judæi* appellantur. *Galilæi* vergunt ad se-

1 Strabo *lib. xvi. pag. 1086. al. 749. tom. II. nov. edit.*

ptemtriones, continentur Jordano flumine, finibus Samaritarum, Phœnicum, & Cœlesyriorum, attinguntque, qua parte ad occidentem solem pertinent, mediterraneum mare. *Samaritæ* medii sunt inter *Judæos*, *&* *Galilæos*. *Judæi* a montibus Ephraimi initium capiunt, spectant ad lacum Asphaltitiden, attingunt a Philistæis mediterraneum mare, vergunt ad meridiem, & protenduntur ad Ægyptum usque, & eam Arabiæ partem, quam Petræam vocant. His partibus tribus, quas diximus, quatuor aliæ, quæ sunt trans Jordanum fluvium, *Peræa, Batanæa, Trachonitis*, atque *Ituræa* conjungi solent. *Peræa* Amoritharum regio initium capit a *Lacu Genesarethano*, vergitque in austrum ad *Arnonem* amnem. *Batanæa* sita e regione Galilææ est. *Trachonitis* Arabibus proxima, conjuncta est Batanææ qua spectat ad orientem solem. A septemtrionibus *Auranitis* est, quæ eadem atque *Ituræa* erat, aut finibus ita implicatis, ut dignosci hoc tempore, dijudicarique nullo modo possint. *Palæstina* ab Antiquis una nominabatur. Sed quinto fere seculo tres sunt (1) *Palæstinæ* dictæ, quarum primæ *Hierosolyma* (2), alterius *Scythopolis*, (3) tertiæ *Petra* urbs Arabiæ metropolis erat. Ac prima

1 Post medium seculum IV. cum Ammianus Marcellinus scriberet, nondum erat in partes tres Palæstina divisa. Nam *lib.* XIV. *cap.* VIII. *pag.* 43. *edit. an.* 1681. unam nominat. *Syrarum enim unam Palæstinam* esse affirmat. Quinetiam ne tum quidem tres Palæstinæ numerabantur, cum Theodosius senior Imperium Populi Romani obtinebat. Etenim, Historicus Zosimus *lib.* IV. *hist. cap.* XLI. *pag.* 452. *editionis Cellarii an.* 1679. *Palæstinæ universæ* ab Theodosio præfectum fuisse Hilarium scribit. Ergo Honorio, & Theodosio secundo Imperatoribus ea est facta, mea quidem opinione, divisio; quod nullum ejus ante vestigium reperiri posse videatur. Contra in *cod. Theodosiano lib.* VII. *tit.* IV. *de Erog. milit. Annon. lege* XXX. quæ data est X. *Kal. Apriles Honorio VIII. & Theodosio III. Coss*, hoc est anno 409., hæc leguntur: *Limitanei militis & possessorum utilitate conspecta per primam, secundam, & tertiam Palæstinam hujuscemodi normæ processit &c.* Adeundus *Jacobus Gothofred. Comment. in legem eamd. tom.* II. *cod. Theod. pag* 328. *edit. an.* 1665. Id autem non impedit, quin post aliquando essi tres erant, duæ tamen Palæstinæ numerarentur. *Cod. Theod. lib.* XVI. *tit.* VIII. *& seq.* LXXIX. Quæ vero prima Palæstina fuerit, mox liquebit. Interea quoniam hujus metropolim aut Hierosolymam, aut Cæsaream fuisse constat, confirmari inde magis magisque possunt, quæ de *Tiberiano* nuo Sematiæ, sed Judææ imprimis Præside dixi *lib.* I. *cap.* II. §. XXIV. *pag.* 100. Adeundus Relandus *lib.* I. *cap.* XXXIV. *pag.* 206. *edit. an.* 1714.

2 Sic enim *notitia Ecclesiastica* postulat, præsertim posteaquam Episcopus Hierosolymorum dignitatem Patriarchæ consequutus est. Ceterum ante & civilis, & Ecclesiastica Metropolis *Cæsarea* fuit. Prima autem Palæstina, ut civilis distributio postulabat, Judæa vocabatur. Qua de re consulendi Carolus a Sancto Paulo *Geographiæ Sacræ lib.* XII. *pag.* 299. *seqq. Edit. an.* 1704. Hadrianus Relandus *De Palæstina lib.* I. *cap.* XXXIV. *pag.* 207. *seqq.* & Michael Lequienius *Orientis Christiani tom.* III. *pag.* 118. *seq.*

3 In oppidis Palæstinarum trium indicandis non civilem, sed Ecclesiasticam distributionem sequutus sum. Nam Ecclesiasticæ a civili divisione discrepans erat omnino ratio, ut est a Lequienio *ibid. pag.* 126. *seq.* animadversum.

prima Palæstina Judææ, atque Samariæ oppida fere universa continebantur.

In eam quemadmodum introducta a Christo, & dilatata religio nostra fuerit, satis est accurate ostensum parte superiore (1). Sequitur ut explicem quibus præsidiis post martyria Sanctorum Apostolorum propagata etiam atque etiam sit ab Episcopis, qui ejus Provinciæ Ecclesias administraverunt. Ordiar autem ab Hierosolymitis, quorum jam initio amplissima auctoritas fuit, quod ei urbi præessent, quæ Palæstinæ olim universæ caput existimabatur, delectaque præ ceteris fuerat, ut in ea fundamenta novi fœderis jacerentur, offerreturque perenne illud a Servatore Christo sacrificium pro salute generis humani, atque in Apostolos Spiritus Sanctus immitteretur, ut bene instituti, confirmatique in sententia, inde (quod oraculis Prophetarum declaratum erat) proficiscerentur, importarentque in alias urbes, atque regiones doctrinam, quam a divino Magistro Jesu accepissent. Principio igitur satis constat, vivis Apostolis, Jacobum item Apostolum, quem veteres ob generis cum Deipara Virgine, & Josepho conjunctionem *fratrem Domini* appellabant, dictum fuisse Episcopum Hierosolymorum (2). Is quum singulari virtutis, sanctitatisque morum

 existi-

1 *lib.* II. *cap.* IV. *seqq.* tom. I.

2 Consule quæ dixi *lib.* II. *cap.* VI. §. II. *pag.* 315. *tom.* I. Eusebius lib. II. *Hist. cap.* I. *pag.* 44. *Edit. Cantabrig.* „ Jacobum, *inquit*, qui frater Domini dicebatur., ... hunc, in„ quam, Jacobum, qui ob eximiam virtutem justus ab antiquis cognominatus est, Hierosoly„ mitanæ Ecclesiæ Episcopatum primum accepisse perhibent. Et *cap.* XXIII. *pag.* 77. Judæi in „ Jacobum fratrem Domini, cui Episcopalis Hierosolymorum sedes ab Apostolis tradita fuerat „ ᾧ πρὸς τῶν ἀποστόλων ὁ τῆς ἐπισκοπῆς τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐγκεχείριστο θρόνος rabiem convertunt &c. Hæc Eusebius mutuatus ab antiquis scriptoribus est. Prior enim locus decerptus est ex Clementis Alexandrini sexto Hypotyposeon libro: alter est Hegesippi. Confer Hieronymum *de Scriptor. Ecclesiast. cap.* II. *pag.* 101. *tom.* IV. *opp. edit. Martianæi Paris. an.* 1706. & Auctorem *Constitutionum Apostolicar. lib.* VIII. *cap.* XXXV. *pag.* 421. *tom.* I. *Apostolic. PP. edit. ann.* 1724. qui de Jacobo agens Ἐπίσκοπος, inquit, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων Ἱεροσολύμων χειροτονηθεὶς *Episcopus a Christo & Apostolis Hierosolymorum ordinatus est.* Epiphanium Hæresi XXIX. *num.* 3. & *Hæresi* LXXVIII. *n.* XXIII. & XIV. *tom.* I. *opp. edit. Petavii*. Cyrillum Hierosolymitanum *Catechesi* IV. *pag.* 34. *edit. Paris. anni* 1640. & *Catech.* XIV. *pag.* 152. Chrysostomum *Homil.* XXXVIII. *in Epist.* I. *ad Corinth. tom.* X. *opp. pag.* 355. *edit. Paris. Monach. sancti Mauri an.* 1732. & *Homil.* III. *in Acta pag.* 26. *Tom.* IX. *Homil.* XXXIII. *pag.* 253. & *Homil.* XLVI. *pag.* 345. eosque scriptores, qui de successionibus Episcoporum Hierosolymitarum commentarios ediderunt. Sunt autem Patres, & hi quidem magni, ac veteres, qui Christi voluntate Jacobum consequutum Hierosolymitanum Episcopatum fuisse censeant, ut est animadversum a Tillemontio *Vit. S. Jac. minor. art.* IV. *pag.* 410. *T. I. H. E. edit. Paris.* Ergo ille, ut inter se antiquos scriptores componat, solemni ceremonia ab Apostolis celebratum fuisse, quod erat

existimatione floruisset, quam plurimos ad Christiana sacra per-duxe-

erat decretum a Christo scribit, atque hoc pacto mentionem fieri ordinationis Jacobi in aliquot vetustis Martyrol. vel die 27. vel 29. Dec. Vide Bolland. 1. Maii p. 23. & Mabillon. *Liturg. Gall. p.* 196. His autem omnibus adimere sine ratione auctoritatem velle, hominum est non veritatis amore, sed contentionis scribentium. Ac Jacobum quidem Christi propinquum, & Apostolum Hierosolymis aut semper, aut saltem fere semper constitisse, eam est perspicuum, ut revocari in controversiam nullo modo possit. Itaque quoties Paulus in eam urbem venit, ad Jacobum adiit. Vide *Galat. c.* 1. *v.* 18. & *c.* 11. *v.* 9. *Act.* xv. *v.* 13. xxi. 18. Quinetiam si quid actum publice in cœtu Hierosolymitano fuit, actum quidem certe est, cum Jacobus præsto adesset. Consule *Actor. cap.* xii. *v.* 17. Rursum, qui Hierosolymis venerant Antiochiam, quo tempore in hac urbe Cephas, & Paulus agebant, hi missi a Jacobo dicuntur. *Ad Gal. cap.* 11. v. 12. Quæ res plane indicat primas in Hierosolymitana Ecclesia obtinuisse Jacobum partes. Sed qui contra, ita ut paulo ante animadverti, pugnant, hi argumentis ad evertendam veterem, satisque bene conciliatam sententiam plane inanibus abutuntur. Salmasius, qui Dissertationem contra Dionysium Petavium edidit, cujus hæc est inscriptio *Wallonis Messalini de Episcopis, & Presb. contra D. Petavium Lojolitam diss. pag.* 21. *edition. an.* 1641. & Samuel Basnagius in *Annalibus Politico Ecclesiasticis ad annum* 33. *n.* clxxxi. nam ceteros ne sim longus prætereo, sic statuunt. Jacobum: si dictus Antistes Hierosolymitanus fuisset 1. *Episcopum* a Scriptoribus Hagiographis fuisse appellandum. 2. Apostolum minime fuisse. Quemadmodum enim collegarum ordinatione Apostolus egere potuisset? *Salmas. pag.* 22. *Basnag. ibid.* Ac discrepare quidem Apostolum ab Episcopo ita, ut qui præditus priore esset, is secundam obtinere nequiret dignitatem. Nam Apostolorum ex uno Christo, Episcoporum vero ex Christo sane, at ope hominum, auctoritatem manare. Rursum Episcopum addictum uni Ecclesiæ esse oportere, Apostolum contra, non item. Pugnare autem, ut qui ab uno Christo potestatem accepit, idem non acceperit ab uno Christo, quique nulli peculiari cœtui addictus est, is addictus uni tantum Ecclesiæ fuisse censeatur. Sed nihil est, quod expedire tam facile possim. Ad primum enim quod attinet, quis nesciat, fuisse multa a scriptoribus Hagiographis prætermissa, quæ tamen scimus esse omnino vera? Basnagius ecce Petrum Romam venisse non negat. Id vero a sacris Scriptoribus nusquam est memoriæ commendatum: quod tamen & grave erat, & dignum, quod silentio non præteriretur. Cur vero illi prætereundum putarint esse, ne suspicari quidem possumus. Sexcenta proferre ad rem eamdem demonstrandam licet. Sed quoniam alio propero, auctor Lectori sum, ut Petavium consulat *lib.* 1. *de Hierarch. Eccl. cap.* viii. §. iv. At Diaconorum ordinatio prætermissa ab Luca in *Actis* non fuit. Quid sibi hoc genere argumenti Basnagius velit, non video. Si enim quidquam inde, quod Episcopatu Jacobum Hierosolymitano dejiciat, concludere liceret, vereor ne qui sic statuunt, fateri cogantur, Ananiam, & Silam, & Johannem Marcum, & alios, quorum fit in Actis Apostolorum mentio, repente extitisse, quin impositæ illis umquam manus, aut delecti ab Apostolis ipsis fuerint, & enunciare Christum, fungique ministerio cœpisse; propterea quod a nullo scriptorum sacrorum memorata eorum institutio fit. Qua re quid dici potest absurdius? Quod si Lucæ, aliorumque silentium non efficit, delectos illos ab Apostolis, ut tanto officio fungerentur, minime fuisse, quid est, quod imo eo everti Jacobi Episcopatus Hierosolymitanus possit? Nam alterum Salmasii, Basnagiique argumentum ne oratione quidem eget. *Ordinatum* enim ab Apostolis Jacobum, quasi ante Episcopi potestate careret, neque censeo ipse, nec ullus umquam accuratus ac diligens scriptor fuit, qui putaret, esse credendum. Quod si qui fuerunt, qui dicerent, hi *ordinationis* nomine, non *impositionem manuum*, *traditionemque* potestatis Episcopi, sed *electionem*, indicaverunt, qua factum est, ut certæ, destinatæque Ecclesiæ ille idem Apostolus curam susciperet. Itaque quod Hieronymus dixerat *ordinatum* Jacobum Hierosolymorum Episcopum ab Apostolis fuisse, sic vertit Sophronius, ut indicret, *ordinationis* vocabulo intelligi *constitutionem* oportere. ἐχειροτονήθη κατασταθεὶς [illegible] 27. 8. Confer Petavium *l.* 2. *Hierarch. Eccles. cap.* viii. *n.* x. Ac nescio equidem, cur *Episcopus* qui est, idem & esse, & dici Apostolus non possit. Non enim pugnat, ut quisquam unius Ecclesiæ, in qua sedem fixerit, præcipue curam gerat, quin alias deserat. Ac Jacobus etsi Hierosolymis manebat, tamen scribendo docere ceteros, confirmareque in officio consueverat. Extant autem ejus litteræ, quæ sunt ad duodecim tribus, quæ erant in dispersione, scriptæ. Nam etsi Combefisius *tom.* 11. *Auctarii Biblioth. PP. pag.* 840. & 849. non satis constare defendit, cui nam e tribus Jacobis, qui tum floruisse feruntur, adscribendæ hæ lit-

duxerat (1). Itaque ob religionem, jussu Anani Pontificis Hebræorum, aliorumque, quorum erant ab institutione Christiana aversi

litteræ sint, tamen Jacobo minori tribui oportere ostendant præter veteres, Nanus Tillemontius in vita Jacobi *H. E. Tom. I. pag.* 678. *edit. Paris. not.* xv. Natalis Alex. H. E. Sec. I. p. 36. edit. 1699. Petrus Dan. Huet. *Demonst. Evang. Prop.* t. n. xi t. Calmetius *Proleg. in Epist. Iacobi*, aliique. Ea qua re sequitur, non ita fuisse cum uni Ecclesiæ addictum, ut in alias quas instituere vellet, ejusdem auctoritas, atque etiam diligentia non extenderetur. Nam qui Apostolos cursores vellent, ut hac illac vagarentur incertis sedibus, pedemque diu in uno loco numquam figerent, eorum est magnis in erratis sententia. Vacarit enim Johannes Apostolatu necesse est, ut qui Ephesi ægre soleret. Quæ res, cum alibi demonstranda sit, nunc omittatur. De Petro autem quid dicam? quem sedem Romæ locasse (quamquam aliquando inde secederet, regionesque alias prædicatum Evangelium peragraret) cum traditum ab iis fuerit, qui proxime attigerunt ætatem Apostolorum, revocari in controversiam nullo modo potest. Etsi enim concessa a Christo Apostolo cuique promulgandi ubique gentium Religionem, tum ligandi, solvendi, Ecclesias instituendi, Episcopos, Presbyterosque creandi potestas est (qua facultate *Apostoli* omnino dignitas continetur) tamen neque omnes universum mundum circumcursarunt, ut qui regiones inter se fuerint partiti, & alius eorum alio migraverit, neque erat necesse, ut qui eam se facultatem esse consequutum cognosceret, is nullum locum deligeret, in quo sibi potissimum, velut in sede quapiam, esse consistendum arbitraretur. Quod cum demonstratum exemplo Johannis, ac Petri fuerit, qui id quidem fecerunt, quod jus sibi esse censerent, tum etiam efficit, Jacobum, qui Hierosolymis præcipue manserit, dignitate Apostoli non esse dejiciendum. Quod ajunt, a solo Christo Apostolorum, Episcoporum autem potestatem a Christo per homines manare, componi cum novi Testamenti locis quibusdam non potest. Nam illud *a Christo per homines*, quale tandem est? An quia homines imponunt manus presbytero, consecrantque Episcopum, per *homines* confertur Episcopo a Christo potestas? Hoc si ita est, ut est revera, Paulus a Deo per *homines* dictus Apostolus sit oportet. *Act.* xiii. 1. 2. *seq.* Quare erit Apostolus, quem Deus per homines constituerit. Sin autem idcirco creari a Deo *per homines* Episcopi dicantur, propterea, quod deligi ad id ministerii genus ab hominibus soleant, etsi Deus afflatu, instinctu, gratiaque sua, ut eligantur efficiat, jam illud quoque sequitur, Matthiam a Deo per homines fuisse Apostolum factum, cum electus is fuerit ad Apostolatum obeundum. *Act.* 1. 24. *seq.* Quamobrem tota illa adversariorum de Apostoli, Episcopique constitutione inconstans est, omnibusque partibus nutat oratio. Nam ut nihil impediebat, quo minus a Deo *per Apostolos* Apostolus crearetur, eligereturque, ita caussa nulla erat, cur ab uno Christo Episcopus constitui nequiret. Adeandi Petavius *lib.* 1. *De Hierarch. Ecclesiastica cap.* v. *seqq.* Tillemontius *Monument. H. E. tom.* 1. *in Jac. Min. Vit. not.* 1. & viii. *pag.* 663. & 673. *edit. Paris.* Baronius ad *an.* xliv. *n.* 37. Natalis Alexander *Hist. Eccl. sec.* 1. *cap.* viii. *pag.* 17. *seq. edit. Lucensis an.* 1734. & e Protestantibus, ut innumeros mittam, Joh. Henricus Michaelis *Introduct. Hist. Theolog. ad Epist. Iacobi edit. Hala Saxonum an.* 1722. Thomas Ittigius *Hist. Eccles. sec.* 1. *sectione* v. *num.* xv. *seqq. pag.* 446. *edit. an.* 1709. qui contra multos, imprimisque Henschenium ad 1. *Mensis Maii diem*, ostendit Iacobum Minorem eumdem atque Iacobum Alphæi fuisse; adeoque, ejus sententia, Iacobus Apostolus idem, atque ille est, qui dictus Episcopus Hierosolymorum fuit. Neque vero hominem moror negantem, hunc Iacobum Episcopum fuisse *propria* contra omnium *PP.* fidem. Nam suis assentiri, quam veteres consectari maluit.

1 De virtute Jacobi Clemens Alex. apud Eusebium in altero *Hist. Eccl. libro c.* 1. *p.* 44. *ed. Cantabrig.*, inquit. Ἰάκωβον, ὃν καὶ δίκαιον ἐπεκάλουν οἱ πάλαι δι' ἀρετῆς ὑπεροχήν. *Jacobum, quem & Justum cognomento veteres propter virtutem appellaverunt.* Similia scripserat Hegesippus, cujus locum laudat *cap.* xxiii. *ejusdem libri pag.* 78. Eusebius. Nam διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, inquit, ἐκαλεῖτο δίκαιος: *ob excellentiam virtutis ipsius appellatus est Justus.* Addit alia pleraque Hegesippus, quibus magis magisque sanctitatem Jacobi persuadere lectoribus possit. Sed magnam partem non a protestantibus solum, sed a nostris etiam, imprimisque a Tillemontio *Mon. Hist. Eccl. t.* 1 l. *in calce.* Orsio *Hist. Eccl. lib.* 1 I. *n.* vi. *pag.* 21 1. 214. *& seq. edit. an.* 1747. rejiciuntur. Consentit Josephus *lib.* xix. *Antiquit. cap.* ix. *pag.* 976. *tom.* 1. *opp. edit. Havere.*, cujus locum mox afferemus. Atque est ille ipse Hegesippus auctor, fuisse etiam ex iis

aversi animi, lapidibus appetitus interiit (1). Quæ res non nostris hominibus modo, sed etiam Judæis plerisque, ac eorum aliquibus, qui Pharisæorum superstitione tenerentur, magnæ offensioni fuit. Ergo Josephus historicus, qui ei sectæ jam usque a puero sese obstrinxerat, & expugnatam urbem, & eversum templum, & Judæos redactos in potestatem populi Romani scripsit, propterea quod in Jacobum Jesu Christi fratrem animadvertissent (2). Interim Christianorum, qui Hierosolymis,

iis multos ab Jacobo Christianos factos, qui unam aliquam e sectis septem Judæorum consectabantur. Loco enim mox indicato „ τῶν ἑπτὰ, inquit, αἱρέσεων τῶν ἐν τῷ λαῷ τῶν προγεγραμμένων μοι ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν, ἐπυνθάνοντο αὐτοῦ, τίς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ; καὶ ἔλεγε τοῦτον εἶναι τὸν σωτῆρα. ἐξ ὧν τινὲς ἐπίστευσαν, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστός.... ὡς δὲ καὶ ἐπίστευσαν διὰ Ἰάκωβον. πολλῶν οὖν καὶ τῶν ἀρχόντων πιστευόντων, ἦν θόρυβος τῶν Ἰουδαίων, καὶ γραμματέων, καὶ Φαρισαίων λεγόντων, ὅτι κινδυνεύει πᾶς ὁ λαὸς Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν προσδοκᾶν. κ. τ. λ. Quidam e septem sectis, „ quæ apud Judæos erant, de quibus in superioribus libris scripsisse meminimus, interrogave- „ runt eum, quodnam esset ostium Jesu. Quibus ille Jesum esse Salvatorem respondit. His audi- „ tis eorum quidam crediderunt, Jesum esse Christum. Quotquot autem crediderunt, per Ja- „ cobum *sane crediderunt*. Multis igitur divitum credentibus, tumultus exsistebat Judæo- „ rum, & Scribarum, & Pharisæorum, dicentium, quod periclitatur omnis populus Jesum, ut „ Christum, expectans „. Quæ sane cur vera esse non possint, non video. Nam Apostolum dedisse convertendis Judæis operam, certum, multos autem adduxisse ad sacra nostra, non solum per se verum, sed etiam, ajente Hegesippo scriptore fere temporum illorum, constitutum, confirmatumque magis est.

1 Josephus loco indicato notatione superiore „ Ananus Junior, *inquit*, quem Pontificatum „ accepisse jam diximus, ferox erat ingenio, & insigniter audax, sectam etiam Sadducæorum „ sequebatur, qui præ ceteris Judæis in judiciis acerbi, & immites, quemadmodum antea indica- „ vimus. Talis igitur cum esset Ananus, opportunum sibi tempus adesse ratus, eo quod Festus „ quidem vita cessisset, Albinus vero adhuc in itinere esset, concilium Judicum cogit, indu- „ ctoque in concilium fratre illius *Jesu*, qui dicebatur *Christus*, Jacobus ei nomen, & cum eo „ quibusdam aliis, in eos, ut legis violatæ reos cum accusationem instituisset, statim lapidan- „ dos tradidit. Sed quicumque inter cives modestissimi, legisque observandæ studiosissimi ha- „ bebantur, graviter hoc tulerunt „. Eusebius loco modo indicato pag. 81. alterum Josephi locum recitat. Sic autem habet „ Jacobus ob singularem justitiam adeo celebris apud omnes, & ad- „ mirabilis fuit, ut Judæorum prudentissimi hanc fuisse caussam existimaverint secuta mox obsi- „ dionis Hierosolymorum. Quam quidem non ob aliud sibi contigisse, quam propter scelus in „ Jacobum admissum ipse etiam Josephus scripto testari minime dubitavit, cum ait: *Hæc omnia* „ *contigerunt Judæis propter Jacobum justum fratrem Jesu, qui dicitur Christus; qui cum es-* „ *set justissimus, nihilominus ab Judæis necatus fuerat*. Atque horum similia ex Josepho multo ante protulerat Origenes in priore *contra Celsum libro num.* XLVII. *edit. Monach. S. Mauri tom.* I. *opp.* Scio esse aliquos, qui Origenem, Eusebiumque lapsos fuisse memoria putent, eaque, quasi essent ex Josepho excerpta, produxerint, quæ Judæus ille historicus nusquam scripsisset. Verum cur sine ratione vetustissimis scriptoribus adimenda sit auctoritas, quum sciamus vitiatos interdum quibusdam in locis Josephi codices fuisse, assequi nullo modo possum.

2 Longe aliter Jacobi Martyrium describit Hegesippus loco indic. Equidem Josepho assentior scriptori, cujus in hac re castigatior est oratio, & æquali temporum illorum. Consule ejus verba *not. superiore*. Qua in re magnos mihi viros esse intelligo consentientes. Vide Valesium in *not. ad lib.* II. *H. E. Eusebii cap.* XXIII, *pag.* 41. *edit. an.* 1659. Orsium *l. cit.* Non enim tanti sunt momenta eorum pendenda, qui Petrum Halloixium in *not. ad cap.* III. *Hegesippi pag.* 212. *sqq. tom.* II. *Vit. & Document. Illustr. Eccles. orient. Scriptor. edit. an.* 1636. & Henschenium *tom.* I. *Act. SS. Mensis Maii. pag.* 22. *seqq.* secuti, Hegesippi narrationem, quod ad genus Martyrii attinet Flavianæ esse anteferendam putant.

lymis , atque in reliquis Palæſtinæ urbibus degebant , pars maxima ita colebat religionem , ut ritus etiam legis Moſaicæ ſibi eſſe obſervandos arbitraretur . Qua de re tamen non una omnium erat ſententia. Qui ab Jacobo diſciplinam acceperant, etſi legi Moſis ſtudebant , tamen neque cogi ad eam colendam Ethnicos , qui noſtris ſacris initiarentur , debere , neque ea prætermiſſa quidquam inde Judæum Chriſtianum factum detrimenti capere poſſe putabant . Contra qui turbarum auctores in Syria extiterant , quorum jam fuerant impetus ab Apoſtolis in Hieroſolymitano concilio repreſſi (1) , non ſolum eos , qui Judæi , ſed etiam ceteros , qui Græci origine fuiſſent , ſine cultu illius legis beatos eſſe in gloria ſempiterna poſſe negabant . Utriſque vero hæſit *Nazarenorum* vocabulum, quamquam eis potiſſimum tributum eſt , quorum ſecundo (2) loco meminimus .

Qui Hieroſolymam incolebant , cum mortuo Jacobo , obſideri aliquamdiu poſt civitatem vidiſſent , memores oraculorum , quæ fuſa a ſanctis viris ante aliquot annos de ejus urbis excidio fuerant , inde ſibi excedendum , & *Pellam* (3) , quod

1 De hac re agam paullo poſt , ubi de Hieroſolymitis Epiſcopis e circumciſione agam , qui ad Hadriani tempora floruerunt .

2 Vide *Actor. Apoſtolicor. cap.* xv. & Epiſt. Pauli ad Galatas *cap.* v. Diu horum ſectam perduraſſe animadvertit Salmaſius *in lib. de Coma pag.* 496. Atque ex eo genere fuerunt fortaſſe, quos Hieronymus *Epiſt. ad Auguſtin.* LXXV. *pag.* 623. *tom.* IV. *opp. edit. Pariſ. Martianæi* , deſcribit hoc modo : „ Uſque hodie per totas Orientis Synagogas inter Judæos hæreſis eſt , quæ „ dicitur Minæorum , & a Phariſæis nunc uſque damnatur , quos vulgo Nazaræos nuncupant , qui „ credunt in Chriſtum filium Dei , in quem & nos credimus . Sed dum volunt & Judæi eſſe & „ Chriſtiani, nec Judæi ſunt, nec Chriſtiani „ . Multa de Nazaræis collegerunt Tillemontius *t.* I. *not.* IV. *in vitam S. Matth. pag.* 692. *edit. Pariſ.* Honoratus Niquetus S. J. in Hiſtoria *tit. crucis lib.* I. *cap.* XV. *pag.* 103. & e Proteſtantibus Thomas Ittigius de Hæreſiarchis *Ætatis Apoſt. pag.* 69. *& ſeqq.* Ioachimus Langius *in Hæreſeologia ſec.* I. *Diſſert.* IV. Joh. Guillelmus Baierus *Diſſert. de Nazarenis Chriſto , Chriſtianis , & hæreticis edi. a Jena an.* 1698. & Johannes Laurentius Moshemius *in Vindiciis Antiquæ Chriſtianorum diſciplinæ adverſus Iohannis Tolandi Nazarenum edit. Kil.* 1720. Confer quæ dixi *pag.* 103. *tom.* I. hujus operis .

3 Euſebius *lib.* III. *Hiſt. Eccl. cap.* v. *pag.* 93. *edit. Cantabrig.* „ Sed & cum univerſa plebe „ fidelium , *inquit* , Eccleſiæ Hieroſolymitanæ , ex oraculo , quod viris quibuſdam Sanctiſſimis „ divinitus editum fuerat , ante initium belli ex civitate migrare , & oppidum quoddam trans „ Iordanem , *Pellam* nomine incolere juſſa fuiſſet , jamque omnes , qui Chriſtum crediderant, „ relictis Hieroſolymis , ſedes ſuas Pellam tranſtuliſſent : ita & regia urbe , quæ totius gentis „ caput eſt , & univerſa Judæa viris ſanctis deſtituta , tum demum divina illos ultio ob tot admiſſa tum in Chriſtum , tum in ejus Apoſtolos ſcelera corripuit , totamque illam impiorum „ ſobolem funditus delevit . Ita fit , ut Epiphanius Hæreſi XXX. §. 2. *Poſt excidium Hieroſolymorum* , dicat: [illegible] *in Pella quadam Decapoleos Urbe frequentes habitaſſe Chriſtianos* . Tum autem elapſos Hieroſolymis noſtros viri eruditi cenſent , cum Ceſtius obſidionem paullulum ſolvit , ut eſt traditum ab *Joſepho lib.* II. *de Bello cap.* XX *pag.*

quod *Batanæa* Provinciæ, five potius *Decapoleos* oppidum erat, confugiendum exiſtimarunt. Ex qua re conjectura intelligere (1) poſſumus, fuiſſe permultos, qui cum exitum habere, quæ Jeſus diu ante, quam eveniſſent, futura prædixerat, viderent, divinitus datam eſſe, quam ille docuerat, religionem colligerent, creviſſeque proinde in Palæſtina numerum Chriſtianorum. Interea *Simeon* Cleopæ filius Epiſcopus dictus eſt (2), qui reſtitutis aliqua ex parte Hieroſolymis, eo cum ſociis religionis revertit, curavitque, ut latius noſtra inſtitutio propagaretur. *Simeone* Sadducæorum, atque Phariſæorum ſcelere (3) ſublato, *Judas*,

pag. 206. *tom.* II. *opp. edit. Havere.* Conſule Orſium *lib.* II. *H. E. Num.* XXVIII. *pag.* 274. Eodem ſpectant, quæ ante Orſium animadverterunt Henricus Hammondus *Annot. in Matth. cap.* XIV. Pearſonus in Annalibus Paulinis *ad an.* 66. & Johannes Guillelmus Bajerus *Diſſert. de Chriſtianorum migratione in oppidum Pellam imminente Hieroſolymorum excidio edit. Jenæ an.* 1694.

1 Vide Marci Evang. *cap.* XIII. 2. Matth. XXIII. 38. Lucæ XIII. 35. XXI. 24. Confer Euſebium *lib.* III. H. E. *cap.* VII. *pag.* 98. *& ſeqq. edit. Cantabr.*

2 Euſebius *lib. eodem cap.* XI. *pag.* 105. *Edit. Cantabr.* „ Poſt Martyrium Jacobi, & continuo ſubſecutam Hieroſolymorum expugnationem, fama eſt Apoſtolos, ceteroſque Domini „ diſcipulos, qui adhuc ſuperſtites agebant, ex variis locis in unum conveniſſe, & .... in „ commune conſuluiſſe quis in Jacobi locum ſuccedere mereretur. Omnes itaque uno conſenſu „ Simeonem filium Cleopæ ... Epiſcopali ſede dignum judicaverunt.

3 Nam hæreticos, quos Hegeſippus apud Euſebium l. III. cap. XXXII. accuſatores Simeonis fuiſſe ſcribit, non alios quam Phariſæos, Sadducæoſque fuiſſe cenſeo, qui idcirco hæretici appellentur, quod diviſiones, ſectaſque apud Judæos conſtituerent. Sic autem ille habet *pag.* 127. *Edit. Cantabrig.* „ Ex hæreticorum, *inquit*, numero quidam Simeonem Cleopæ detulerunt, „ quod ex ſtirpe Davidis oriundus & Chriſtianus eſſet. Atque ita Simeon cum annos centum ac „ viginti natus eſſet martyrium ſubiit principatu Trajani Auguſti, Attico Conſulari Legato „ Syriam adminiſtrante: Hujus ipſius, atque aliorum, qui propinqui ſervatoris Chriſti fuiſſent, fortitudine, virtuteque repreſſam tempeſtatem, quæ coorta in noſtros fuerat, pacemque Eccleſiæ redditam fuiſſe, auctor eſt loco eodem Hegeſippus, quem Lector, ſi placet, conſulat. Quinetiam hæretici, vivo Simeone, audere quidquam in Hieroſolymitana Eccleſia palam metuebant, quod tanti Præſulis auctoritate deterrerentur. Adiſis Euſebium *ibid. pag.* 128. Atque magnum numerum Chriſtianorum ex circumciſione viguiſſe cum electus *Judas Juſtus* ſucceſſor Simeonis eſt, confirmat Euſebius *l.* III. *H. E. cap.* XXXV. *pag.* 129. Hos autem adductos ad Chriſtianiſmum opera imprimis Simeonis ejuſdem, credibile eſt. Verba Euſebii ſunt hujuſmodi: μυρίων ὄντων, ἐκ τῆς περιτομῆς εἰς τὸν Χριστὸν τηνικαῦτα πεπιστευκότων. *Innumerabilibus exiſtentibus, qui ex circumciſione tunc temporis in Chriſtum crediderant.* Judam autem ſucceſſorem Simeonis vocat Epiphanius Hæreſi LXVI. §. XX. *p.* 368. *t.* I. Non diſcrepant Syncellus *Chronogr. inter Script. Hiſt. Byzantinæ p.* 345. *ed. Paris an.* 1652. Henſchenius, & Papebrochius *tom.* III. *Maji Act. SS. Tract. Prælim. p.* 4. *num.* 15. ſcribunt, vidiſſe membranam octingentorum circiter annorum ſe, in qua is Epiſcopus ἰούδας ὁ δίκαιος Judas *Juſtus* appellaretur. Euſebius lib. III. *Hiſt. cap.* XXXV. *pag.* 129. Judæorum quendam *Juſtum* nomine factum poſt Simeonem Epiſcopum Hieroſolymorum affirmat. Magnam autem vim hominum fuiſſe ab Juſto permotam, uti ſe religioni noſtræ dederet, etſi ab antiquis diſtincte, dilucideque non eſt ſcriptum, tamen aliquot ſcriptores teſtantur, quorum neque eſt inepta, neque a ſimilitudine veritatis aliena ſententia. Adeundi Bollandiani *Act. SS. tom.* III. *M. Maji. pag.* 4. *num.* 16. Non enim minus fuiſſe in amplificandis Eccleſiæ ſuæ finibus diligentem Juſtum credendum eſt, cum ea ætate qui florebant ejus ſimiles viri, admirabilem in modum propagarint Chriſtianam religionem. Confer Euſeb. *l.* III. *cap.* XXXVII. *pag.* 135. *Edit. Cantabr.*

Judas, cui ob egregiam virtutem accesserat cognomen *Justi*, Ecclesiam Hierosolymorum administravit summo commodo populi, & laude nominis Christiani. Sequuti deinde sunt *Zachaus*, *Tobias*, *Beniaminus*, *Johannes*, *Matthias*, *Philippus*, *Seneca*, *Justus*, *Levi*, *Ephramus*, *Josephus*, *& Judas*, (1) qui ad ætatem Hadriani Augusti vitam produxit. Quo fere tempore quum Judæi graviter servitutem ferrent, Barcochebæ, de quo supra demonstratum est, ductu seditionem fecerunt, armisque sese in libertatem vindicare conati (2) sunt. Ea re intellecta, Cæsar Julium Rufum, qui tum in Britannia cum imperio versabatur, in Palæstinam misit, quod unum omnium virtute, bellique scientia florere cognosceret. Qui cum diuturna obsidione incredibilem Judæorum multitudinem fame, sitique necasset, ceteros impulit, ut sese Romanis dederent, quorum partem vendidit, partem asportari in Ægyptum jussit. His rebus perfectis, Hadrianus e ruinis Hierosolymorum in proximo loco urbem condi curavit, & Æliam Capitolinam appellari fecit, cavitque, ne quis Judæorum eo deinceps accedere auderet (3). Si quis contra fecisset, hunc reum capitis esse oportere sanxit. *Æliam*, quod, ei ante quam rursum eversa Hierosolyma fuissent, in mentem venerat, coloniam Romanam esse voluit. Igitur quum iis, qui genere Judæi erant (4), in nova urbe agere non liceret, ejus gentis Episcopi Hadriani tempore cessarunt, qui-

1 Euseb. *lib.* IV. *cap.* V. *pag.* 144. *Edit. ejusd.* „ Episcoporum, qui Hierosolymis præfuerunt, „ *inquit*, tempora scripto servata, nusquam reperire potui. Omnes quippe brevi admodum „ tempore sedisse perhibentur. Illud tantum ex veterum scriptorum monumentis didici ad illam „ usque obsessionem Judæorum, quæ Imperante Hadriano contigit, quindecim Episcopos conti- „ nua successione illi Ecclesiæ præfuisse, quos omnes origine fuisse Hebræos memorant, & fidem „ Christi sincere, atque ex animo suscepisse, adeo ut ab illis, qui de hujusmodi rebus judicium „ ferre poterant, Episcopali officio dignissimi censerentur. Quippe tunc temporis universa Hie- „ rosolymorum Ecclesia conflata erat ex Hebræis fidelibus, qui jam inde ab Apostolorum „ ætate ad illam usque obsidionem permanserant „. Recensfet deinde nomina Episcoporum, quos numeravi.

2 Confer Eusebium *lib.* IV. *cap.* II. *pag.* 140. & *cap.* VI. *pag.* 144. *& seqq. edit. Cantabrig.* & quæ disputata a nobis sunt *tom.* I. *pag.* 309. *not.* 1. & Tillemontium *tom.* II. *Vit. Imp. p.* 282. *& seqq.*

3 Consule locum modo indicatum *tom.* I. *pag.* 309. *notatione* 1.

4 Non Judæi solum origine; sed etiam ipsi e circumcisione erant, colebantque Judaicos ritus. Consule mox laudatum Eusebii testimonium. Accedit Sulpicii Severi Historici gravissimi auctoritas. Nam *l.* II. *Hist. c.* XLV. *p.* 155. *ed. an.* 1734. *t.* IV. *opp. Sigon.* „ Quia, *inquit*, Christiani ex Judæis po- „ tissimum putabantur (namque tunc Hierosolymæ nonnisi ex circumcisione habebat Ecclesia Sa- „ cerdotem) militum cohortem custodias in perpetuum agitare jussit Hadrianus, quæ Judæos „ omnes

que deinceps Æliensem Ecclesiam gubernarunt, Græcis avis, parentibusve prognati erant. Eorum primus *Marcus* est dictus, quem obiisse martyrem (1), auxisseque numerum Christianorum ferunt. Sequuti sunt *Cassianus*, *Publius*, *Maximus*, *Julianus*, *Cajus*, *Symmachus*, *Cajus* alter, *Julianus* alter, *Capito*, *Maximus* alter, *Antoninus*, *Valens*, *Diolichianus* (2), *Narcissus* (3), *Dius*, *Germanion*, *Gordius*, (4) rursumque *Narcissus*, cujus vitæ sanctissime institutæ ratio mirifice auxit numerum Christianorum, *Alexander* Martyr (5), *Mazabanes*, *Hymenæus*, *Zabdas*, *Her-*

„ omnes Hierosolymæ aditu arceret. Quod quidem Christianæ fidei proficiebat: quia tum pene „ omnes Christum Deum sub legis observatione credebant. Nimirum id Domino ordinante dis„ positum, ut legis servitus a libertate fidei, atque Ecclesiæ tolleretur „. De his Christianis ex circumcisione, qui, ut scribit Eusebius, τὴν γνώμην τοῦ Χριστοῦ γνησίως fidem Christi sincere susceperant, *Christumque Deum* credebant, ut Sulpicius animadvertit, consule, si licet, Pearsonum *Diss.* 1. *cap.* 1. *Successiom. Primor. Episcop. Rom. pag.* 6. *edit. an.* 1688. & Bullum in *Judicio Ecclesiæ Catholicæ &c. pag.* 20. *edit. an.* 1703. Consulto autem Sulpicius, *pene omnes Christum Deum credidisse* dixit, quod esse aliquos Hierosolymis constaret, qui Christianos se dicerent, Christoque adimerent divinitatem, quos nostri longe ab Ecclesia arcendos esse judicabant. Horum numero habendi Cerinthus, & ii, qui Ebionæi, & Nazaræi ab Orthodoxis etiam appellabantur. Confer Eusebium *lib.* III. *cap.* XXVII. *pag.* 121. & *cap.* XXVIII. *pag.* 123. De his multa, post Irenæum lib. 1. contra Hæreses c. XXVI. p. 105. & l. V. c. 1. p. 293. edit. Monachor. S. Mauri an. 1712. & Origenem *lib.* II. *contra Celsum num.* 61. *edit. nova Monach. S. Mauri Paris. t.* 1. *opp.* disputant novi, Massuet. *Diss. Præv. in Iren. p.* LXV. *seq.* Tillemontius *Monum. H.E. t.* II. *p.* 58. *seq.* 116. *seq. edit. Paris.* Natalis Alex *H. E. sec.* 1. *pag.* 298. *seqq. edit. Luc.* Nourrius Apparatu ad *Bibl. SS. PP. t.* 1. *p.* 9. *seqq. edit. an.* 1703. Bullus *ib.* aliique. Animadvertendum est autem, ab Iudæis non hæreticos illos modo, sed etiam omnes, qui e circumcisione Christiani facti erant, fuisse *Ebionæos vocatos*, qua de re adeundus Origenes *lib.* II. *contra Celsum num.* 1. *editionis Mon. S. Mauri Paris. &c.* Nam „ *Ebion*, inquit, apud Judæos pauperem sonat, & „ *Ebionæi* illi vocantur, qui e Judæis Jesum pro Christo receperunt „. Itaque ut Ethnici *miseros* nos, atque ignobiles appellabant, quod observatum *lib.* 1. *cap.* II. §. XIII. & XVI. *pag.* 88. 92. a nobis est; ita *Ebionæos* Iudæi appellabant. Cum Justinus Martyr Hadriani etiam tempore vixisset, recensque tum esset Ecclesiæ Hierosolymitanæ, quæ ritus Mosaicos coluisset, memoria, eo fortasse consilio non reprobare eorum Christianorum morem se dixit, qui legis ceremonias observarent, quod tam insignem cœtum superstitionis damnare non auderet. *Dialogo cum Tryph. pag.* 265. *edit. Paris. an.* 1615.

1 Eusebius *lib.* IV. *H.E. cap.* VII. *pag.* 119. *edit. Paris. an.* 1659. Adeundi Bollandiani *Act. SS. tom.* III. *mensis Maji pag.* XI. *Hist. Patr. Hier. num.* 16.

2 Vide Eusebium *lib.* V. *H. E. cap.* XII. *pag.* 176. *edit. an.* 1659.

3 Confer Eusebium *ibid.* & *cap.* XXV. *pag.* 194. & *lib.* VI. *cap.* IX. *pag.* 210. ubi „ de hoc „ Narcisso, *inquit*, multa quidem alia stupenda commemorant civitatis illius incolæ a fidelibus „ continua successione velut per manus sibi tradita „. Explicat mox, quæ præclara a tanto viro gesta fuerunt, ut commodis Ecclesiæ suæ prospiceret.

4 Eusebius *ibid. cap.* X. *pag.* 211. Vide Bollandianos *ibid. pag.* XIII. *num.* XXVI. & *seqq.* & Lequienium *tom.* III. *Orientis Christiani pag.* 147. & *seq.*

5 Eusebius *lib.* VI. *cap.* XI. *pag.* 212. quo loco Alexandrum, cum alterius Ecclesiæ Episcopus fuisset, instinctu divino delectum fuisse Hierosolymorum Antistitem scribit. Confer quæ subdit *ibid. cap.* XIX. *pag.* 222. & *cap.* XX. *pag.* 221. ubi Bibliothecam ab Alexandro fuisse Hierosolymis extructam scribit. & *cap.* XXXIX. *pag.* 234. *edit. ejusd. Paris.* quo loco illum Martyrio functum, Decio Imperatore, perfunctum testatur. & *cap.* XLVI. *pag.* 248. Vide Lequien. *ibid. pag.* 151.

Hermon (1) & *Macarius* (2), qui Constantini Imperatoris Christiani tempore magna virtutis opinione illustris fuit. Is perpurgata sacra loca, quæ Ethnicorum superstitione polluta erant, extructumque ad Christi Servatoris sepulcrum vero Deo templum, suamque civitatem Christianam pene universam factam, & signis salutis nostræ publice ornatam vidit (3).

Etsi loco Hierosolymorum Æliam Capitolinam Hadrianus condi, coloniamque Romanam esse, atque appellari jussit tamen post ejus urbis excidium, cujus Vespasianus, & Titu; caussæ fuerunt, Cæsarea, quæ ante Herodis Magni tempora *Tur-*

1 Euseb. *ibid. & lib.* VII. *cap.* V. *pag.* 251. Lequien. *ibid. & seqq.* & Bollandiani *ibid. pag.* XIV. *& seqq.* Rursum Eusebius *lib.* VII. *cap.* XIV. *pag.* 263. *& cap.* XXXII. *pag.* 289. In menæis Græcorum ad d. 7. Martii ab Hermone plures in alias regiones missi fuisse Episcopi, imprimisque in Tauroscythicam prædicatum Evangelium feruntur.

2 De Macario videndus Theodoritus *lib.* I. *Hist. cap.* X. *pag.* 21. *edit. Valesii an.* 1673. qui Arii Epistolam ad Eusebium Nicomediensem recenset, qua graviter hæreticus de Sancto Præsule queritur, quod nostram doctrinam de Verbo divino defenderet, *& lib. eod. cap.* XVII. *pag.* 46.

3 Confer Theodoritum *lib.* I. *cap.* XVI. *pag.* 45. *& seq.* Ubi: „ adjiciam, *inquit*, ea quæ „ circa sepulcrum Servatoris nostri gesta sunt. Nam cum didicisset (Constantinus) insanien„ tet .... Dæmonum cultores .... sepulcrum quidem Domini congesta humo adobruisse; desuper „ vero fanum impudicæ dæmonis extruxisse, ut virginis partum ludibrio afficerent; primo qui„ dem execrandum illud ædificium destrui jussit .... Deinde vero Ecclesiam maximam, ac pul„ cherrimam eodem in loco ædificari præcepit. Verum hæc evidentius ostendit Epistola ipsa, „ quam ad Ecclesiæ illius Antistitem misit. Erat hic Macarius ille, cujus supra mentionem fe„ cimus, qui etiam maximæ Synodo interfuerat, & una cum aliis impietatem Arii prostra„ verat „. Refert mox Theodoritus Epistolam Constantini, quam consulere lector poterit. Vide Eusebium *lib.* III. *de vita Constantini cap.* XXV. *& seqq. pag.* 497. *& seqq.* Sozomenum *H. E. lib.* I. *cap* XI. *pag.* 403. *edit. an.* 1668. *& lib.* II. *cap.* I. *pag.* 440. Sed de hac re erit opportune differendum quo loco de sacris ædificiis agemus. Eodem fere tempore Helenam Constantini matrem Hierosolyma pervenisse; crucemque Christi Servatoris reperisse memoriæ traditum a Scriptoribus antiquis est, imprimisque Rufino *l.* I. *c.* VIII. *H. E. p.* 223. *seq. edit. an.* 1523. Cyrillo *Hierosolym. Catech.* IV. *num.* X. *pag.* 57. *& num.* XIX. *pag.* 146. *edit. Toutæi*, *& Epist. ad Constantium num.* 2. *pag.* 352. Sozomeno *lib.* II. *cap.* I. *pag.* 440. *& seqq. edit. modo laudata*. Prodigia vero tum pleraque a Deo fuisse patrata, magnamque proinde civium vim sacris Religionis Christianæ semet addixisse, facile colligi ex iis potest, quæ scripta ab Eusebio sunt *lib.* III *de vita Constantini cap.* XXVIII. *pag.* 499. *edit. Paris. modo indicata*, *& Commentar. in Psal.* LXXXVII. *pag.* 549. *tom.* I. *Collection. Montfaucon. Veter. PP. edit. an.* 1706. Confer Toutæi notationes *in Cyrilli epist. ad Constantium loco mox laudato*. Sozomenum *loc. cit. aliosque*. Adeundi Bollandiani *tom.* II. *Actor. mensis Martii ad diem* X. *pag.* 34. *& seqq.* & *tom.* I. *mensis Maii ad diem* 3. *pag.* 361. Natalis Alexander *Hist. Eccl. sæc.* IV. *cap.* VI. *pag.* 126. *tom.* II. *edit. Lucensis an.* 1734. Gretserus *lib.* I. *de Cruce cap.* LXII. *pag.* 190. *seqq. edit. an.* 1600. *tom.* I. Ceteros tum commemorabo cum de Cruce, sanctisque imaginibus agam. Vestem præterea sacram aureis filis contextam, qua tum uteretur, cum baptismum administraret, dono Macario Constantinus Augustus dedit, ut est auctor Theodoritus *lib.* II. *cap.* XXVII. *pag.* 111. *edit. Paris. an.* 1673. De ceteris Episcopis Hierosolymorum, deque rebus ab ipsis, imprimisque a Maximo, qui Macario, & Cyrillo, qui Maximo successit, gestis, consuluntur Lequienius, & Bollandiani locis indicatis.

ris Stratonis vocabatur, fueratque jam sedes Præsidum Romanorum, Metropolis Judææ Provinciæ constituta est (1). Aberat ea Hierosolymis (2) millia passuum LXXIII, incolasque Apostolorum tempore habebat, qui Christiana (3) instituta consectarentur. Sed quis ejus Ecclesiæ primus Episcopus fuerit, non satis constat. Nam quod aliqui tradiderunt, Zachæum (4) Publicanum, de quo supra demonstratum est, primum Cæsariensium Antistitem fuisse, probatis monumentis statui nullo modo potest. Simile autem est hujus, quod scriptum a nonnullis est de Cornelio Centurione (5). Hunc enim, ut est a Petro Apostolo baptizatus, militia se abdicasse, functum-

1 Consulendi Strabo *lib.* XVI. *pag.* 1100. *tom.* II. *edit. nova*, Plinius *libro* V. *cap.* XIII. *pag.* 567. *tom.* I. *edit.* Harduini *an.* 1685. Josephus *lib.* I. *de Bello cap.* XXI. *pag.* 106. *tom.* II. *opp. edit. Havere.* Ethnica autem potius, quam Iudæa condita, seu potius restituta ab Herode Cæsarea est. Itaque cum bellum Judaicum ferveret, Cæsarienses Ethnici, impetu in cives Hebræos facto, hos omnes interfecerunt. Qua de re adeundus Josephus *lib.* II. *cap.* XVIII. *pag.* 196. *& seq. edit. Havere.* Ante excidium Hierosolymorum, Præsides Iudææ Provinciæ Cæsareæ agebant. Vide *tom.* I. *lib.* II. *pag.* 335. *hujus operis*. Tacitus *lib.* II. *Histor. cap.* LXXIX. *pag.* 339. *edit. an.* 1668. „ Haud dubia destinatione, *inquit*, discessere Mucianus „ Antiochiam, Vespasianus Cæsaream. Illa Syriæ, hæc Iudææ caput est „. Multoque magis Cæsarea Metropolis, post eversam urbem Hierosolymam, fuit. Ergo Ammianus Marcellinus *lib.* XIV. *c.* VIII. *pag.* 43. *edit. an.* 1681. (vixit autem is Historicus IV. sæculo) ultimæ Syriarum Palæstinæ urbes numerans, primam omnium Cæsaream ponit. Coloniam vero dictam Cæsaream fuisse constat ex nummis, exque testimoniis veterum, quæ recenset Cellarius *lib.* III. *cap.* XIII. *Geogr. Antiq. pag.* 441. *tom.* II. *edit. an.* 1732. Dubium autem nullum est, quin Cæsarienses Episcopi diu Metropolitico jure usi sint, sibique subjectos habuerint Episcopos Hierosolymitas. Quod sane quoniam alio loco demonstrandum est, nunc, ut brevior sim, prætermitti potest. Interim vide Carolum a Sancto Paulo *Geog. Sacra libro* XII. *pag.* 299. *& seq. edit. an.* 1704.

2 Vetus Itinerarium Hierosolymitanum *pag.* 601. *editionis Veterum Itinerarior. curante* Petro Wesselingio. *edit. Amstel. an.* 1735. Sic habet: *Item per Nicopolim Cæsaream mil.* LXXIII. At ex iis, quæ paullo ante constituta ab Auctore Itinerarii sunt, ut codices postulant, 68. *mil. passuum*, *non vero* 73. colliguntur. *Item*, inquit, *ab Hierosolyma sic. Civitas Nicopoli* XXII. *civitas Lydda* X. *mutatio Antipatrida* X. *mutatio Betthar.* X. *civitas Cæsarea* XVI. Atque hi numeri summam dant *m. p.* 68. Itaque in alterutrum locum error irrepserit necesse est. Equidem prætermissum quidpiam a librariis *in mansionibus*, *mutationibusve* numerandis censeo. Omnino enim LXXIII. *m. p.* numerati ab auctore debuerunt. Ac Josephus *lib.* I. *de Bello cap.* III. *pag.* 59. sexcenta stadia Hierusolymis Stratonis Turrim distare scribit. *T.* II. *opp. edit. Havere.* Iam vero 74. *m. p.* stadia efficiunt 584. qui sane numerus stationum, etsi non æquet 600. Josephi, tamen proxime ad eam summam accedit. Contra 68. *m. p.* longe minorem efficiunt numerum stadiorum. Confer Hadrianum Relandum *lib.* II. *Palæst. cap.* IX. *pag.* 443. *& seq. tom.* I. *edit. an.* 1714.

3 *Act. Apost. cap.* X. *v.* I.

4 *Vide Constitutionum Apostolicarum librum* VII. *cap.* XLVI. *pag.* 327. *edit. Coteler. an.* 1672. & Lequien. *Orient. Christ. tom.* III. *pag.* 533.

5 *Adiisis eumdem ibid.* & Lequienium *ibid.*

ctumque Cæsareæ Episcopatu fuisse, nemo usquam veterum, cujus aliqua sit auctoritas, monumentis mandavit litterarum. Nec vero certiora sunt, quæ de Theophilo primo, deque secundo Zachæo Constitutionum Apostolicarum auctor (1), & Prædestinatus (2) a Sirmondo vulgatus tradiderunt. Quare ante Theophilum, qui Commodo Imperatore florebat (3), quinam Cæsariensibus Christianis præfuerint, incertum omnino est. Quamquam ne illis quidem assentirer, qui nullum omnino tamdiu fuisse, qui tam veterem, tamquam illustrem Ecclesiam gubernarit, defenderent. Quo namque tempore Cornelius initiatus mysteriis nostris est, fuerunt alii Cæsareæ, qui, ut est in Actis (4) Apostolorum, ejus exemplum imitarentur. Atque Ecclesia, quæ ab Apostolis constituta in ea urbe fuit, aucta, magis magisque est Sanctorum Virorum opera, quorum a Deo signis, atque prodigiis confirmata oratio esset. Igitur Cæsarienses Christianos Episcopis ad Commodi tempora caruisse numquam concedam. Secundo autem seculo fere exeunte, quæ invecta in Cæsariensium civitatem est, ea multis partibus crevit Ecclesia, atque Theophili potissimum, ejusque ministrorum opera stabilita est. Quo tempore cum ortæ inter Asianos, & Victorem Pontificem Maximum de celebrando paschate dissensiones fuissent (5), curatum ab eodem Antistite fuit, ne quid ex ea re detrimenti Cæsarienses Christiani caperent. Theophilo successit Theoctistus, qui pari cum laude in ea Ecclesia regenda versatus est (6). Huic medio fere seculo tertio vita functo suffectus (7) est Dom-

1 Idem *Constitut. Apost. auctor. ibid.* Confer Lequienium *ibid. pag.* 538.

2 *Lib.* 1. *cap.* XI. & XIII. *tom.* 1. *opp. Sirmondi pag.* 467. *edit. an.* 1696. Adeundus Lequienius *pag.* 538. *Tomo cit.*

3 Vide Eusebium Cæsariensem *lib.* V. *cap.* XXII. *pag.* 190. *edit. Paris. an.* 1658.

4 Loco *modo indic.*

5 Confer Eusebium *lib.* II. *cap.* III. *H. E. pag.* 42. *ejusd. edit.*

6 Eusebius *lib.* V. *cap.* XXIII. *pag.* 190. *seqq.* & *cap.* XXV. *pag.* 194. Vide Lequienium *ibid. pag.* 538. *seq.*

7 Eusebius *lib.* VI. *cap.* XIX. *H. E. pag.* 222. *ejusd. edit.* datam fuisse a Theoctisto operam, ut recte Cæsarienses instituerentur, scribit. Nam sedem, eo Episcopo, Origenes constituerat Cæsareæ. Hac de re quum conquestus Demetrius Alexandrinus fuisset, quod nefas esse arbitraretur, ab laico concionem haberi, si Episcopus adesset, responsum sic est a Theoctisto, & Alexandro Hierosolymorum. ὅπε γοῦν εὑρίσκωνται οἱ ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ ὠφελεῖν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ παρακαλοῦνται τῷ λαῷ προσομιλεῖν, ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων. *Ubicumque enim reperiuntur, qui fratribus prodesse possint eos sancti Episcopi rogant, ut ad populum conciones habeant:* Eumdem Episcopum Eusebius *lib. eod. cap.* VIII. *pag.* 209. δόκιμον *probatum* dicit. Contra Hæreticos ab eo multa cura actum, auctor idem Eusebius est *lib. eod. cap.* XLVI. *pag.* 248. Quinetiam veri-

Domnus, qui aliquos ſtrenue pro fide in ſua Eccleſia (1) certaſſe vidit, quemque Theotecnus Origenis auditor excepit (2), qui an. 264. interfuit Synodo Antiochenæ, quæ errores Pauli Samoſatenſis damnavit; quo fere tempore Martyribus (3) etiam claruit Cæſarienſis Eccleſia. Inde Agapius Epiſcopatu potitus eſt, qui eo nomine maxime celebratur, quod laborarit; ut ſuorum civium utilitati, ſalutique proſpiceret. Poſt Agricolaum ſunt qui Cæſarienſibus Chriſtianis præfuiſſe ferant, quorum tamen a viris aliquot eruditis ſententia reprobatur. Hoc certum eſt, cum Conſtantinus teneret imperium populi Romani, Euſebium ſingulari doctrinæ, eruditionisque opinione claruiſſe. Quæ ſane opinio multo illuſtrior fuiſſet, ſi litterarum ſcientiæ morum integritatem, & rectam adjunxiſſet fidem. Sed cum Arianis partibus ſtuderet, eſſetque animo alieno ab Athanaſio Epiſcopo Alexandrinorum, non ſibi modo, ſuæque Eccleſiæ, orbique Chriſtiano, quod ad ſe pertinebat, detrimento fuit; ſed

veriſimile eſt paſſim illum quo tempora Ethnici in noſtros ſæviebant permulta incommoda fuiſſe, dediſſeque operam ut reſtituta Eccleſiæ pace, omnes unum atque eamdem de Religione tuerentur ſententiam. Lege Euſeb. *H. E. lib.* v11. *cap.* v. *pag.* 251. *ſeq.* Lequieuium *Chriſt. Orient. tom.* 111. *pag.* 542.

1 Euſeb. *H. E. lib.* v11. *cap.* xiv. *pag.* 263. *edit. ejuſd.* De Martyribus Priſco, Marco, & Alexandro conſule Euſeb. *cap.* x11. *pag.* 339. *edit. Cantabrig.*.

2 Euſeb. *ibid.*

3 Euſebius *cap.* xv. *pag.* 263. Marini militis martyrium narrat, oſtenditque qua cura tuendæ, propagandæque Religionis Theotecnus Epiſcopus teneretur. Habet autem hoc modo: „ Theotecnus civitatis Epiſcopus ad illum accedens, & ſermocinando longius eum abſtrahens, „ prehenſa manu ad Eccleſiam perducit. Cumque interius ad ipſum altare eum ſtatuiſſet, re„ ducta tantiſper ejus clamyde, gladium illi, quo præcinctus erat oſtendens, mox ſanctorum „ Evangeliorum codicem ex adverſo locat, jubens ut ex duobus utrum mallet, eligeret. Mari„ nus nihil cunctatus, protenſa dextra, codicem cum apprehendiſſet, his eum verbis Theo„ tecnus compellavit: adhære igitur Deo, ejuſque virtute roboratus, conſequere, quod ele„ giſti: Vade in pace. Poſt hæc regredientem illum ab Eccleſia, præco præ foribus Prætorii „ evocare cœpit. Jam enim præſtitutum tempus effluxerat. Admotus igitur tribunali, cum majo„ rem, quam antea alacritatem fidei oſtendiſſet: ſtatim inde, ita ut erat, ad ſupplicium ad„ ductus, martyrio coronatus eſt „. Ex quibus etiam verbis conſtat, ſacras ædes 111. ſeculo Cæſareæ, Euſebio teſte, fuiſſe. Atque jam diu ante ab auditoribus Apoſtolororum ejuſmodi ædificia facta memorat *lib.* 111. *cap.* xxxv11. *pag.* 169. *edit. ejuſd.* Ac Theotecno Epiſcopo Aſtyrium Senatorem Cæſareæ ſumma Religionis laude floruiſſe, idem ille eſt auctor Euſebius *lib.* v11. *cap.* xv1. *pag.* 264. Quinetiam interfuiſſe hunc martyrio Marini, & cadaver ſancti viri humeris ſuis impoſuiſſe, ac ſepulcro condidiſſe ſubdit. Martyrem item obiiſſe Aſtyrium legimus in Martyrologio Romano *ad d.* 111. *Martii*. Redeo ad Theotecnum. Is quod orthodoxam doctrinam viriari non ferret, ad ſynodos Antiochenas ſe contulit, erroreſque Pauli Samoſatenſis una cum aliis permultis Epiſcopis damnavit. Euſeb. *lib.* v11. *cap.* xxv111. *pag.* 278. *edit. ejuſd.* & *cap.* xxx. *pag.* 279. *cap.* xxx11. *pag.* 283. ubi „ apud Cæſaream, *inquit*, Palæſtinæ „ poſt obitum Theotecni, qui Eccleſiam illam ſumma cum cura gubernarat, ſucceſſit Aga„ pius. Hunc plurimum laboraſſe ſcribit Euſebius *ibid.* & populi, cui præerat, commodis benigne

cu-

ſed etiam minus celebratus eſt, quam mereri ob egregia monumenta, quæ poſteris reliquerit, potuiſſet (1). Namque, ut erat vafer, & malus, circumvenit Imperatorem, impetravitque, ut viri permulti doctrinæ, atque virtutis laude excellentes graves calamitates perferrent, in exiliumque demum pellerentur. Cumque magno numero Cæſarienſes cives ad ſuas opiniones tuendas pertraxiſſet, ubi deceſſit, ſucceſſores habuit, qui ejus, & morum & ſententiarum ſectatores (2) eſſent. Ariana hæreſi Sanctorum Virorum laboribus expugnata, Epiſcopos nacta Cæſarea eſt Orthodoxos, qui caſte, (3) integreque dignitatem ſuſtinerent. Sed quo tempore hi verbo, ſcriptis, laboribus continere in fide ſuos, arcereque finibus hæreticos curabant, eodem hoſtes religionis aliquando invadere

conſuliſſe, cunctoſque, ac præſertim pauperes liberalitate ſua ſublevaſſe „. Hujus circiter temporibus magno numero Cæſarienſes pro Chriſto certarunt, martyreſque obierunt. Confer Euſebium lib. de Martyribus Palæſtinis *cap. 1. & ſeq. pag. 406. & ſeq. H. E. edit. Cantabrigenſis*, Ruinartium *Act. Martyr. ſincera pag. 286. & ſeqq. edit. Veron. an. 1731. & ſeqq.* Stephanum Evod. Aſſemanum virum eruditiſſimum *Act. Mart. tom. II. pag. 166. ſeqq.* ſcriptoreſque ceteros, quos *ibid. ſeqq. paginis* laudat. Martyriis igitur, doctrina, curaque Epiſcoporum, atque presbyterorum, reliquorumque orthodoxorum aucta mirifice fuit Cæſarienſis Eccleſia. De Agricolao confer quæ viri egregii veterum monumentorum auctoritate freti coſtituerunt, ut Tillemontius *tom.* VI. *Hiſt. Eccl. pag.* 201. *tom.* VII. *pag.* 42. & Lequienius *loc. cit. pag.* 547. & Valeſius in *vita Euſebii hiſtor. præfixa*.

1 Adeundus Athanaſius *Apolog.* II. *Adv. Arianos tom. 1. opp. edit. Montfauc. pag. 195. & Apolog. 1. pag. 130. & libro de decretis Synodi Nicænæ pag. 210. 227. & 238. & lib. de Synodis pag.* 727. Conſule veterum teſtimonia, quæ collegit, Hiſtoriæque Euſebij præfixit Valeſius. Ac perſuadere ſane mihi non poſſum, cum Euſebii ad Cæſarienſes Epiſtolam, ejuſque in Pſalmos commentarios, aliaque opuſcula conſidero, ejuſque in Athanaſium, ſanctoſque viros res impie, ſceleſteque geſtas animo colligo, veram eſſe illorum ſententiam, qui liberare hominem ab Arianæ hæreſeos non labe ſolum, ſed etiam ſuſpicione conantur. Nam quæ Valeſius in ea, quam paullo ante indicavi, Euſebii vita animadvertit, ut efficiat, Euſebium, poſt ſynodum, rectum fuiſſe de Trinitate dogma ſequutum, levia ſunt, quam ut a nobis extorquere aſſenſionem poſſint: vide Tillemontium *Vit. Euſeb. art. x. ſeq. tom.* VII. *Mon. Hiſt. Eccleſ. pag. 67. Edit. Pariſ. an.* 1706. Baronium ad *an.* 340. *num.* XXVIII. & *alibi*. Petavium *lib. 1. De Trinit. cap.* XI. *ſeqq. tom.* II. *Theologic. Dogmat. pag. 56. ſeqq. edit. Paris*. Natalem Alexandrum *Hiſtor. Eccl. ſec.* IV. *Diſſert.* XVII. *pag. 255. edit. Lucenſis an.* 1734. & Montfauconum *Prælimin. in commentar. Euſeb. in Pſalm. cap. v. ſeq. tom. 1. Collect. veter. Patrum*.

2 Adiſis Athanaſium *Apolog. contra Arianos num.* LXXXVIII. *pag.* 203. *tom.* 1. *opp.* Confer etiam eumdem Athanaſium *lib. De ſynodis tom. 1. opp. P.* II. *pag.* 726. ubi de Acacio Euſebii ſucceſſore agit. Conſule præterea ſcriptores Eccleſiaſticos, qui IV. ſeculi Hiſtoriam ſuis commentariis illuſtraverunt, ut Teodoritum, Sozomenum, Socratem, & recentiore memoria Baronium, Tillemontium, Fleurium, Orſium &c. De Philumeno, Cyrillo, Euzojo adeundus Lequienius *l. ind. pag. 562. tom.* III.

3 Ex horum numero Gelaſius fuit, quem ſtudio orthodoxæ Religionis, ac pietatis claruiſſe ſcribit Theodoretus *lib. v. H. E. pag. 206. edit. Pariſ. an.* 1673. Vide Lequienium *ibid.* Huic Johannes, poſt Eulogius, deincepſque alii ſuffecti ſunt, qui perinde virtutis, veræque doctrinæ ſtudioſi fuerunt. Conſule Tillemontium in *vita S. Porph.* 705. *tom. x. edit. Pariſ.* & Lequienium *Chriſt. Orient. ibid. pag. 563. & ſeqq.*

dere, facras ædes incendere, ludofque, qui alieni ab religione recta effent, populo proponere (1) non dubitarunt. Cumque poft Schifma a Michaele Cerulario reftitutum plerique Orientis Præfules fequuti religionem Conftantinopolitanorum Imperatorum effent, factum quoque eft, ut in iis Cæfarienfes numerarentur. Poft Latini, cum in Palæftinam profecti, facra loca in poteftatem Ecclefiæ redacturi, effent, anno 1101. Cæfaream expugnarunt, Balduinumque fui ritus Epifcopum dixerunt, cui mortuo alii deinde ordine fubrogati funt, quorum ad annum 1266. catalogus defcribi poteft (2).

Urbs Dororum ad littus eft mediterranei (3) maris media inter Cæfaream, & Carmelum montem. Ante extremum quartum feculum Epifcopos (4) nullos habuit, quod pofteaquam everfa, atque devaftata fuit, nemo ad eam ufque ætatem de ipfa reftituenda cogitarit. Sed eo fere tempore, de quo modo diximus, cum rurfum ædificata effet, e proximis civitatibus Chriftiani, (vigebat enim ea tunc imprimis religio) qui eam incolerent, venerunt. *Jamniæ* autem (5), quæ fuerint Chriftianifmi primor-

1 Factum id quidem circa annum 484. fuit, quo fere tempore Samaritæ feditionem conciarunt, fibique Juftufa latrone præfecto, Cæfaream ceperunt, & multis interfectis, fancti Procopii Ecclefiam cremarunt. Sed victi tandem ab Afclepiade Exercitus Romanorum duce; & Juftufa occifo, fynagoga Samaritarum, quæ Gargaridæ erat, converfa in ædem facram, Deoque in honorem B. M. V. dicata eft, curatumque ut S. Procopii Ecclefia reftitueretur. Vide *Chron. Pafch. pag.* 327. *edit. Parif. an.* 1688.

2 Adeundus VVillelmus Tyrius *lib.* x. *Hift. cap.* xv. *pag.* 784. *tom.* II. *Geft. Dei per Franc. edit. an.* 1611. *& cap.* xvi. *ibid. lib.* xi. *cap.* iv. *pag.* 797. *lib.* xv. *cap.* xvi. *pag.* 881. *lib.* xvii. *cap.* i. *pag.* 910. & xxi. *pag.* 923. *lib.* xviii. *cap.* xx. *pag.* 945. *lib.* xx. *cap.* i *pag.* 976. *cap.* xiii. *pag.* 981. *lib.* xxi. *cap.* x. *pag.* 1003. *Spicileg. Acherianum tom.* xii. *edit. an.* 1675. *pag.* 644. *Et continuation. Hiftor. Willelm. Tyrii Gallice fcriptam apud Marteneum. tom.* v. *veter. monum. col.* 710. *num.* xiv. & 712. *num.* xvii. & *col.* 742. *n.* xi. Matthæum *Parif. pag.* 427. *edit. an.* 1644. & Lequienium *tom.* III. Orient. *Chrift. pag.* 1288. *& feqq.* Cæfar nunc Cæfaream vocari omnes Itinerariorum fcriptores teftantur. Sed de fchifmaticis Epifcopis, qui ad noftram ætatem præfecti Cæfarienfibus funt, vide Lequienium loco *indic. pag.* 571.

3 Cum Plinius floreret, vix ruinas urbis cernere licebat. Vide ejus *lib.* v. *cap.* xix. *pag.* 272. *tom.* i. *edit. Hard. an.* 1685. S. Hieronymus in Epitaphio *S. Paulæ viduæ Ep.* lxxxi. *tom.* iv. *pag.* 673. *edit. Martianæi. Mirata*, inquit, *ruinas Dor urbis quondam potentiffimæ &c.*

4 Epifcopum Dorenfium omnium primum, quem veteres nominent, fuiffe Fidum obfervat Lequienius *tom.* III. *Or. Chrift. pag.* 575. fretus Cyrilli Scythopolitæ teftimonio *in Vit. S. Enthymii apud Coteler. tom.* II. *Monum. Eccl. Græcæ pag.* 305. *num.* cxxii. *Edit. an.* 1681.

5 Id quidem verum eft. Arbitror tamen jam inde a primis feculis Ecclefiæ, Jamniorum faltem aliquos noftris fe legibus obftrinxiffe. Nam neglectos ab Apoftolis, eorumve difcipulis eos fuiffe, qui non longe ab urbibus, in quas ipfi fe contuliffent, diftaret, numquam credam. Abeft enim Jamnia x. circiter m. p. ab Joppe oppido. Quum Diocletianus in Chriftianos fævie-
bat

mordia, non satis constat. Quod idem est de (1) *Nicopoli*, deque *Sozusa* (2) existimandum.

Ascalon in ora maris Syriaci urbs est, cujus fit interdum in sacris litteris mentio. Attingit a meridie Gazensium fines, quaque ad Septemtriones vergit, ab Azotiis XVIII. circiter m.p. (3) distat. De primordiis Christianæ religionis in ea civitate cum inquirerem, sic reperiebam. Fuisse ejus incolas admodum deditos superstitionibus. Nam etsi erant aliqui fortasse in ea Christiani, hos tamen & exiguo numero, & multis pressos incommodis fuisse. In his Arem, Promum, & Eliam martyras, qui adducti in supplicium quarti seculi initio sunt, numerari omnino oportere (4). Post ubi potitus Constantinus imperio est, cavitque, ne quis in nostros, religionis caussa, animadvertere auderet, dilatari paullulum in oppido Ecclesiæ fines, deincepsque sub Constantio extendi latius cœpisse (5). Sed Juliano Imperatore, quem animo esse a nostris sacris alieno constabat, quum Ethnici plus sibi, quam antea, quidvis licere (6). arbitrarentur, conjuratione facta, comprehensisque Presbyteris, atque virginibus, horumque ventribus dissectis, ac hordeo

bat, fuerunt e Jamniis, qui summa constantia supplicia, mortemque perferrent. Adisis Eusebium *lib. de martyribus Palæstinis cap.* XI. *pag.* 428. *Hist. Eccl. edit. Cantabrig.* Episcopalis Urbs fuit. Episcopos ejus nonnullos numerat Lequienius *tom.* III. *Or. Christ. pag.* 587. *seqq.* Vicum nunc esse, *Zaniamque* vocari scribit Masius.

1 *Nicopolis* olim *Emmaus* vocata discrepat a *Castello*, quod in Evangelio Lucæ *cap.* XXIV. *vers.* 13. memoratur. Consule Hadrianum Relandum *Palæst. lib.* II. *cap.* VI. *pag.* 426. *tom.* I. *edit. an.* 1714. Distat ab Hierosolymis milliarium passuum circiter XXII. Seculo III. ei urbi, tunc enim est restituta, Nicopoleus nomen tributum est. Consule Hieronymum catalogo *Scriptor. Eccles. cap.* LXIII. *tom.* IV. *pag.* 118. *edit. Martian.* Jam inde a Synodi Nicænæ temporibus Episcopos habuit. Sed inducere animum nequeo, ut ante in ipsa, quum in proximis urbibus degerent, Christianos nullos fuisse putem. Episcopos numerat Lequienius *ibid. pag.* 594. *seqq.*

2 De Sozusa vide Hadrianum Relandum *Palæst. Illustr. lib.* III. *pag.* 1021. *tom.* II. *edit. an.* 1714. *pag.* 773. *seqq.* ubi de *Gadara*.

3 Vide Cellarium *l.* III. *cap.* XIII. *n.* CCIV. *seq. pag.* 507. 509. & *notationes* VVesseling. *in Itiner. Anton. pag.* 151. 200.

4 Eusebius *de Martyrib. Palæst. cap.* X. *pag.* 426. *H. E. edit. Cantabr.*

5 Nam eis Imperatoribus Episcopos Ascalonis Ecclesia habebat, quorum duos nominat Lequienius *tom.* III. *Or. Christiani pag.* 598.

6 Non quod Imperator jussisset Christianos interfici; nam hoc Ethnicis specie quadam simulationis fictæ vetuerat, ut ex ejus *Epist.* VIII. quæ est ad Artabium *pag.* 376. *opp. edit. Lips. an.* 1696. *& Epist.* XLIII. *ad Ecebolum pag.* 424. *& ex Sozomeno lib.* V. *Hist. Eccles. capite* V. *pag.* 600. *edit. an.* 1668. plane constat; sed quod Ethnici sub Imperatore Ethnico majores spiritus sumere, inque Christi sectatores grassari auderent. Confer Socratem *lib.* III. *Hist. Eccl. cap.* I. *& seq. pag.* 168. *& seqq. edit. an.* 1668. & quæ dixi *lib.* II. *pag.* 447. *tom.* I. Adeundus præterea vir Clarissimus Stephanus Evodius Assemanus in Actis *SS. Mart. Or. & Occid. T.* II. *pag.* 220. *& seqq. edit. an.* 1748.

repletis, vorandos porcis (1) objecisse. Extincto Juliano, cum milites Jovianum Imperatorem salutassent, qui Christianus esset, liberam nostris fuisse & restituendorum templorum, & colendæ (2) religionis suæ potestatem datam. Nam Valentem, qui post Jovianum tenuit Orientis Imperium, demtis Orthodoxis (3), in quos esse acriter sæviendum decrerat, propterea quod Arianorum patronus, ac defensor esset, ceteris permisisse, ut quam vellent, religionem consectarentur. Ita Civitates, quæ in Palæstina malorum Dæmonum religionibus obstrictæ erant, nihil esse caussæ vidisse, quamobrem a patriis ritibus sibi esse discedendum censerent. Sed Theodosium seniorem, postque Arcadium, deindeque Theodosium alterum, quibus incrementa religionis maxime curæ erant, severitate legum, virorumque sanctorum opera, ut reliqua ejus Provinciæ oppida, sic Ascalonem, a superstitione ad religionis veræ studium deduxisse (4). Igitur Episcopos Ascalonitas ab eo tempore nactos magnam partem graves, ac sapientes esse, qui populum in officio continerent, remque Christianam amplificare conarentur. Hoc statu diu cum fuissent, ab Saracenis tandem, qui Palæ-

1 Consule Theodoritum *lib.* III. *Hist. Eccl. cap.* VII. *pag.* 129. *& seqq. edit. an.* 1673. ubi „ Ascalonæ inquit, & Gazæ, quæ urbes sunt Palæstinæ, virorum sacerdotii honore præ„ ditorum, & mulierum, quæ perpetuam virginitatem professæ fuerant, ventres dissecuerunt, „ & hordeo postea repletos, porcis vorandos præbuerunt.

2 Nullum enim, qui privatam vitam ducere vellet, ad religionem Christianam cogendum censuit. Confer Themistium *orat. Consulari pag.* 70. *edit. Harduini an.* 1684. Quod vero restitui ædes sacras nostris, reddique Ecclesiis, quæ ad ipsas ante Juliani tempora spectabant, Episcoposque Orthodoxos ad sedes quosque suas redire statuerit, constat testimoniis Sozomeni *lib.* VI. *cap.* III. *pag.* 640. *edit. an.* 1668. Theodoriti *lib.* IV. *cap.* II. *edit. an.* 1613. *pag.* 132. Præterea publica sacrificia Ethnicorum abrogari jussit. Vide Socratem *lib.* III. *c.* XXIV. *pag.* 202. *seq. edit. an.* 1668. Quinetiam iis qui Ethnicis præfecti erant τῶν ἡγεμόνων τῶν ἐθνῶν, Sozomeno *lib.* VI. *c.* III. *pag.* 640. teste, edixit „ ut in Ecclesias convenirent, divinum numen studiose cole„ rent, solamque Christianorum fidem, his qui præessent, esse colendam.

3 Nam in Episcopos, & Clericos, qui Arianis assentiri nollent, crudelitate summa est usus. Sed de hac re alias.

4 Igitur Theodosio I. Imperatore Episcopo utebantur Ascalonitæ Auxentio, qui contra Macedonium egit, Synodoque interfuit Constantinopolitanæ, quæ anno 381. celebrata est. Arcadii, Theodosiique II. temporibus vixit Jovianus, quem Palladius in Historia Lausiaca *col.* 143. *tom.* I. *Bibl. PP. Græcolat. edit. Paris. an.* 1624. memorat, *& virum pium*, atque *eruditum* appellat. Is ad Diospolitanam Synodum *an.* 415. venit, & Pelagii hæresiarchæ decreta damnavit. Confer Augustinum *lib.* I. *contra Julian. cap.* V. *pag.* 307. *Tom.* X. *par.* I. *edit. Paris. Monach. S. Mauri.* & Tomum II. conciliorum *edit. Paris. Labbei an.* 1671. *col.* 1532. Inde Leontius successit, qui etsi anno 449. latrocinali Synodo Ephesinæ contra Flavianum Episcopum Constantinopoleos suffragatus est, tamen anno 451. factum revocavit, & Chalcedonensi concilio subscripsit. Vide *tom.* IV. *Conciliorum edit. Labbei Paris. pag.* 82. & Lequienium, qui deinde Antonium, Dionysium, aliosque numerat, qui Leontio successerunt. *Tom.* III. *Or. Christ. pag.* 599. *seqq.*

Palæstinam sub potestatem redactum venerant, subactos magnam calamitatem (1) accepisse. Inde Francos, Latinosque ceteros, qui ægre ferrent, sacra loca, in quibus peracta esset *redemtio* generis humani, a Muhamedanis teneri, prohiberique se, quo minus in ea sibi accedere liceret, in Palæstinam exercitum transduxisse, medioque seculo duodecimo Ascalona expugnasse, ac pene (2) evertisse, quod aliter capi oppidum non posse cognovissent. Hos, quum animadvertissent in vico Episcopum cum dignitate consistere nequire, auctores ei, ut Bethleemum contenderet, sedemque constitueret, fuisse, consequutosque esse, ut qui ante Ascalonis, iidem in posterum tempus *Ascalonis*, atque *Bethleemii* Episcopi (3) nominarentur. Sed pulsis iterum Latinis, oppidoque, quod nunc *Scalona* vocatur, excedere coactis, incolas, qui pauci egentesque sunt, quorum aliqui ad Muhamedum defecerant, impetrare non potuisse, ut ne perpetuo sub Turcarum ditione, atque imperio essent.

Gazæ initio nostri aut nulli, aut exiguo numero fuerunt. Post ita est res Christiana in civitate sanguine martyrum amplificata, ut jam quarto seculo magna in celebritate versaretur, (4) templaque haberet, in quæ populo concurrere, remque divi-

1 Ut ceteras mittam, celebris est, quam anno circiter 940. evenisse narrat Helmacinus *l.* II. *Hist. Saracenica cap.* 1. *pag.* 209. Muslimos enim, scribit, nescio qua re commotos, conjuratione facta, in templum Christianorum, quod Deo in honorem B. Mariæ dicatum erat, irruisse, iisque omnibus, quæ in eo erant, direptis, illud tandem, Judæis adjutoribus usos, incendisse, atque evertisse. Episcopum Ramlam, quæ ab Lydda prope aberat, profugisse, ibique quoad vixit, mansisse.

2 Confer Willelmum Tyrium *lib.* XVII. *cap.* XXX. *pag.* 299. *Edit. an.* 1611. & Lequienium *l. c. pag.* 1273. *& pag.* 643. *& pag.* 598.

3 Igitur Græci, Latinique Bethleemi uno, eodemque tempore fuerunt. Namque anno 1169. quo Raguel pro Græcis Ecclesiam Bethleemiticam, Radulphus eamdem pro Latinis administrabat. Primum narrat *Dositheus* Patriarcha Hierosolym. *in Hist. pag.* 1213. alterum Willelmus Tyrius *lib.* XVIII. *& seqq.* Adeundus Lequienius *locis citatis*. Non eo autem dico translatum Ascalonis Episcopum Bethleemum fuisse, quo ante eam translationem Bethleemitæ Episcopo carerent, sed quo expugnata Ascalone, Episcopos Bethleemitas latinos, circa annum 1110. constitutos, fuisse etiam postea medio seculo XII. Ascalonitas dictos, Græcos autem Ascalone profectos Bethleemitas, & Ascalonitas appellatos putem. Confer Lequienium *loco indicato*.

4 Consule, qua disputat de urbe Gaza Cellarius *l.* III. *cap.* XIII. *pag.* 511. *tom.* II. *edit. an.* 1732. Hippolytus *pag.* 42. *tom.* 1. *edit. an.* 1706. & Dorotheus Philemonem, ad quem scripta a Paulo epistola est, Gazæ Episcopum fuisse nugantur. Sed hos ego larvatos scriptores, quorum jam est a magnis viris explosa auctoritas, nihil moror. Hoc certum est, fuisse aliquot primis seculis in urbe illa Christianos. At incolas maxima parte Jovis Cretei fuisse superstitione detentos, quem Marnan vocabant. Stephanus ad v. Γάζα p. 78. *seq. edit. an.* 1684. „ Hinc & apud illos Jovis Cretei „ sacra sunt, quem ut putamus, Marnam vocant. „ Hieronymus quoque *Ep.* LVII. *al.* VII. *ad Latam*

pag.

nam facere liceret. Quodsi Juliano Imperatore nonnihil Ethnicorum scelere incommodi (1) accepit, quod multi exagitati, laniati, interemti Christiani fuerint, tamen ita, ut fieri solebat, post tempestatem, restituta pace, majus est decus, atque ampliorem gloriam consequuta. At qui primi omnium Episcopi ejus civitatis fuerint, nemo usquam veterum scripsit, cujus ad nostram ætatem libri pervenerint. Silvani omnium, quorum est ad nos traducta memoria, primi fit in monumentis Ecclesiæ mentio, quem Diocletiano Augusto martyrio fuisse coronatum (2) constat. Ei Asclepas vir magnæ sanctitatis, (3) orthodoxæque doctrinæ laude excellens successit, qui catholicæ religionis caussa, incredibili suorum dolore, actus in exilium, posteaque majore eorum lætitia restitutus est. Huic alii deinde suffecti sunt. (4). Nunc urbs a Turcis, Græcis, Armenisque inco-

pag. 591. *tom.* IV. *opp. edit. Martianai* „ Marnas Gazæ luget inclusus, & eversionem templi „ perpetuo metuit. Huc spectat nummus Hadriani apud Spanhemium *De Usu & Præst. numism. p.* 869. *t.* II. *edit. an.* 1671. ΓΑΖΑ ΜΑΡΝΑ Δ.Π.Ρ. *Gaza Marna* CLXXXIV. Tertio seculo exeunte, quartique initio adducti aliquanto plures fuerunt, non ut crederent modo, sed etiam ut sese consecrarent Christo, proque illo supplicia perferrent. De martyribus autem qui Gazænam Ecclesiam illustrarunt, consule Eusebium *lib. de Martyribus Palæst. post l.* VIII. *H. E. c.* III. *pag.* 41. *edit. Cantabrig.* quo loco de *SS. MM.* Timotheo, Agapio, Thecla, & aliis octo agit. Assemanum *t.* II. *Actor. Sanctor. Martyr. pag.* 181. *seqq.* & Martyrolog. *ad d.* XIX. *Aug.* Nam quod ad templa spectat, Marcus S. Porphyrii Episcopi Gazensis auditor in vita *Porphyrii ejusd.* apud Bollandianos ad *d.* XXVI. *Februar. num.* XX. *pag.* 648. antiquam Ecclesiam memorat, quæ ab Asclepa Episcopo Gazensi fuisse extructa diceretur.

1 Gregorius Nazianzenus *orat.* III. *in Julianum pag.* 87. *tom.* I. *edit. an.* 1690. Julianum carpens „ Eccui Gazæorum, inquit, qui apud eum (Julianum) in admiratione erant, propterea „ quod ipsius magnificentiam prope præsentiebant, effrenis audacia? . . Illi enim virgines castas „ & mundo sublimiores, quæque vix etiam umquam viris in conspectum venerant, in medium „ productas, vestibusque nudatas . . . ac postea proscissas, atque dissectas . . . ferocissimis porcis „ immissis hoc spectaculum objecerunt, ut simul cum hordeo carnes laniari, atque exedi perspi- „ cerent „. Similia scribunt Theodoritus *l.* III. *H. E. c.* VII *p.* 129. *edit. an.* 1673. Sozomenus *lib.* V. *H. E. cap.* IX. *seq. pag.* 605. *seqq. edit. an.* 1668.

2 Euseb. *lib.* VIII. *cap.* XIII. *edit. Paris. pag.* 308. & de *Martyribus Palæstinis cap.* VII. *ibid. pag.* 328. Martyrolog. Romanum *ad D.* IV. *Maii*. Menologium Basilii, Bollandiani *tom.* I. *Mensis Maii pag.* 468. *num.* I. *edit. Antuerp.*

3 Lequienius *tom.* III. *Or. Christ. pag.* 605. *& seq.*

4 Nam Irenion, extincto Juliano, cum Gazensem Ecclesiam Joviano Imperatore administrasset, & ad Theodosii senioris extrema tempora vitam produxisset, sanctitate vitæ, atque doctrina exemplo aliis, uti eum imitarentur fuit, Ecclesiasque extruxit, in quas Christiani oratum congregarentur. Confer vitam S. Porphyrii a Marco scriptam apud *Bolland. ad* XXVI. *Februar. n.* XI. *pag.* 647. *& n.* XVIII. *pag.* 648. *tom.* III. *mens. Febr.* Sequuti sunt Episcopi Æneas, deindeque Porphyrius, qui tanta vitæ innocentia floruit, ut Arcadii, Theodosiique junioris temporibus mirifice celebraretur. Vide Act. SS. *loco ind. per tot.* Itaque multos Ethnicos ad Christi religionem traduxit. Sed cum alios pertinacia desistere nolle animadverteret, Constantinopolim contendit, atque ab Imperatore Arcadio petiit, ut sibi templa idolorum evertendi potestatem concederet. Quod cum tandem, ut optarat, impetrasset, in patriam revertit, edictumque publica-

incolitur (1). Non minore erant initio IV. feculi fuperftitione, atque improbitate morum incolæ portus Gazæ, quem veteres vicum *Majumam*, hoc eft *Navale Gazæ* vocabant. Sed quo tempore Conftantinus principatum in Republica Populi Romani obtinebat,fic repente immutati Majumani animis fuere,ut communi confilio Chriftiani facti, ne veftigium quidem idololatriæ ullum in civitate effe reliquum vellent. Quod ubi enunciatum eft, Conftantinus tot hominum falute vehementer gavifus, fummopere homines collaudavit, magnifque honoribus affecit, locumque urbem effe (2), & ab Conftantia forore (3), *Conftantiam* appellari juffit. Gazæi,qui molefte ferrent, propriis Majumanos magiftratibus uti, ereptumque fibi effe locum, quem ante in poteftate habuiffent (non enim decere Imperator exiftimaverat, ut

blicavit, quo ædes Deorum, facumque ipfum Marnæ dirui, in media Gaza Ecclefiam extrui, & Xenodochium adjungi præfcribebatur. Erant tunc in oppido idolorum templa omnino octo *Solis*, *Veneris*, *Apollinis*, *Proferpinæ*, *&* *Hecates*; & quod dicebatur *Hierion*, *&* *Tycheon*, *&* *Marnion*. His omnibus everfis novum templum vero Deo extructum, quintoque poft anno dedicatum eft. Tulerunt id quidem ægerrime Ethnici, quamobrem infefti noftris erant, infidiafque Epifcopo parabant, quibus hominem in manibus habere, perdereque poffent. *Bollandiani ibid.* Tillemontius *Tom.x. H. E. pag.701.feqq.843. feqq. edit. Parif.* Poft Imperatorum, Epifcoporumque ftudiis, qui fupererant cultores Deorum, miffis idolis, meliora confilia ceperunt, feque Chrifto, ut poftulabat ratio, addixerunt. Vexata tamen interdum a Monophyfitis deinceps Gazenfis Ecclefia eft.Confer Lequienium Or. *Chrift. tom.III. pag.615.feq.*Sed ubi capta ab Saracenis urbs eft, quo in ftatu cœtus Chriftianorum fuerit, etfi conjici quidem poteft, monumentorum tamen auctoritate oftendi non poteft. Poft qui Gazæ vixerunt Chriftiani, Græcorum funt partes fequuti.Adeundus Lequienius, qui Dofithei Patriarchæ locum de Mato Gazenfi refert, cæterofque qui deinde vixerant, quique noti funt, numerat *ibid. pag.*619.

1 Stephanus Evodius Affemanus *tom.* II. *Actorum Sanctorum Martyrum pag.* 186. *not.* 4. „ Hodie, *inquit* (*Gaza*) a paucis Mahometbanis habitatur, habetque principem „ proprium, ea Conftantinopolitani Imperatoris arbitrio pendentem, quem *Emir*, feu du- „ cem *Gazæ* vocant. „ Remittit mox Lectorem ad Michaelem Nau apud Baudrandum. Sed Græcos faltem aliquos in eo oppido verfari cenfeo, primo, quod David Cytræus de *ftat. Ecclef. in Græcia* fcribat, nanciatam fibi a Libadario Theffalonicenfi fuiffe, Gazæ metropolim adminiftratam circa ann. 1569. a nefcio quo fuiffe, qui Germani Patriarchæ Hierofolymorum propinquus effet: fecundo, quod anno 1666. Payfius Ligaridius civis meus eam Ecclefiam regeret. Vide *lib.* XII. *de perp. fid. circa præfent. real. in Sacram. Euch.pag.*58.*feqq. edit. an.* 1669.Tertio, quod eamdem dignitatem an.1672. obtineret Chriftodulus, qui interfuit Synodo Bethleemiticæ,apud Harduin. *tom.*XI. *concil. col.*267. Quarto, quod circa an.1685. Pantaleo Alamnus Collegii Græci Romæ Gazenfium Metropolita effet: quinto denique quod hoc ipfo fæculo Parthenius creatus Antiftes Gazenfium fuerit.Vide Lequien. *ibid. pag.*620. *feq.*Confentit Thevenotus *Relat. d' un Voyage fait au Levant par.*II.*cap.*XXXVI. *pag.*362. *edit. Parif. an.*1669. „ La ville, inquit, eft fort petite. Il y a un bezeftein en affez bon ordre, il y a une Eglis des „ Grecs affez grande, dont l'arcade du milieu eft foutenue par 2. gros piliers de marbre avec „ leurs corniches d'ordre Corinthien . . . il y a encor une Eglife d'Armeniens.

2 Vide Eufebium *lib.*IV. *de vita Conftantini cap.*XXXVIII. *pag.*647. *edit. Cantabrig.* & Sozomenum *lib.* II. *Hift. Ecclef. cap.*V. *pag.*450. *edit. an.*1668. & *lib.*V. *cap.*III. *pag.*597. Chronologi anno circiter 331. dediffe Majumanos Chriftianæ religioni nomen putant.

3 Ita quidem Eufebius, cui equidem affentior, quod ea ætate viveret. Nam Sozomenus ab *Conftantio* Conftantini filio *Conftantiam* fuiffe appellatam cenfet *locis modo indicatis*.

ut qui dediti idololatriæ essent, Christianis jus dicerent, remque horum privatam, publicamque administrarent) uti Julianum adeptum imperium, nostrumque esse inimicum cognorunt, legatos ad eum mittunt postulatum, suis ut Portum restitui, quæque ab Constantino contra statuta erant, rescindi, atque irrita esse præciperet. Accepta oratione eorum, Julianus imperat (1) ab uno Gazæos, atque Majumanos magistratu regi, hosque postremos, qui gratia apud principes superiores valuerant, Constantienses desinere vocari, locumque *maritimam Gazæorum partem* deinceps appellari jubet. Civilis igitur *Majumæ* gubernandæ ratio sub Juliano, posterisque Imperatoribus hoc statu fuit. Sed Ecclesiæ discrepans omnino erat. Nam cives Antistitibus diversis utebantur, diesque festos suorum Martyrum seorsim celebrare, atque commemorare in concione Episcoporum, qui suo cœtui præfuissent, nomina solebant, ac fines indicabant, in quos invadere Gazæorum præsules non possent. Verum seculo quinto, mortuo Majumæ Episcopo, is qui tum Gazænam Ecclesiam moderabatur, sedem illius occupare, Clerumque subjicere conatus est; quod nefas esse urbem unam atque eamdem a duobus Episcopis regi diceret. Quare commoti Majumani cives ab Episcopis Provinciæ, ut Synodum cogant, utque caussam cognoscant, petunt; jus enim se suum persequuturos, quod quum caussa pietatis concessum esset, per summam injuriam sibi ab Gazæis temeritate, atque avaritia ductis deripi numquam paterentur. Dies concilio constitutus est. Ubi Episcopi in unum locum convenerunt, & quam ob caussam, quo consilio, cujus Principis voluntate datus esset Majumanis Episcopus viderunt, Gazæno Præsuli ut Majuma cederet, Clerumque, atque Ecclesiam, quæ in oppido erat, ab alio Antistite, quem ipsi designassent, administrari fineret, jusserunt.

Joppe etsi prædicatum fuit a Petro Apostolo Evangelium, erantque proinde jam usque a primo seculo, qui nostris sacris, mysteriisque initiati (2) essent, tamen quos ante quintum seculum urbs illa Præsules, qui Ecclesiam gubernarent, habuerit

1 Sozomenus *lib. v. cap.* 11. *pag.* 597.
2 Vide tom. 1. *hujus operis pag.* 298. *seq.*

rit, ignoramus (1). Rama præterea est oppidum, quod post Raphia dictum est. In eo, quod aliis item Palæstinæ civitatibus, ut Saripheæ, & Eleutheropoli evenit, quamquam est verisimile fuisse a Christi Servatoris discipulis promulgatam Christianam Religionem, quæ tamen nostrorum hominum institutio fuerit, & quibus illi Episcopis uterentur, ignotum est (2). Bethleemum (quo in oppido diximus, natum fuisse Servatorem Christum, ostendique deinceps ab ethnicis consuesse locum, in quo Deum Christianorum, ac Redemtorem generis humani, qua est homo, in lucem editum constaret) etsi olim incocolas habuit Christianos, caruit tamen ad eam ætatem Episcopis, qua Latini, Francique contra Saracenos Godefridi Bullonii ductu bellum gesserunt (3). Antipatrida etsi Paulum fuisse perductum Lucas in *actis* Apostolorum testatur, tamen qui eo seculo in urbem eamdem Evangelium nunciatum venerint, non constat (4). Eleutheropoleos, ut urbis, ita Ecclesiæ obscura primordia fuerunt. Nam Simonem, cui accesserat cognomen Judæ, & Justum Christi Servatoris auditorem religionem in eam intulisse, cœtumque Christianorum collegisse, quamquam est memoriæ traditum a Pseudo-Dorotheo, tamen sunt, qui non esse credendum putent (5).

Samaritidis regionis præcipua urbs *Samaria* fuit, quæ post a Cæ-

1 Quæ fuerint Joppes primordia, quæ ante propagatam Christianam religionem superstitio, qui demum Episcopi, ostendit Lequienius *tom. III. Orient. Christ. pag. 627. seqq.*

2 Confer Lequien. *ibid. pag. 630.*

3 Consule quæ dixi *lib. II. p. I. cap. IV. §. II. pag. 234. not. 1. tom. I.* Quid autem quarto seculo gestum ab Helena Constantini matre Bethleemi fuerit, quæ ædes constructæ, quæ itinera ab ea in idem oppidum suscepta scribit Eusebius *lib. III. cap. XLI. pag. 600. seqq. edit. Cantabrig.* De ejus oppidi Episcopis adeundus Lequienius *tom. III. Or. Christ. pag. 642. seqq.*

4 Vide *Act. Apost. cap. XXIII. v. 31.* Quinto primum seculo ejus urbis Episcopi Polychronii fit in tabulis Ecclesiasticis mentio. Adeundus Lequienius *ibid. pag. 581.*

5 Confer Bollandianos ad *d. XXII. m. Junii tom. IV. pag. 67. num. 2. edit. Antuerp.* Hadrianum Relandum *Palæst. illustr. tom. II. pag. 751. edit. an.* 1714. In Martyrologio *Rom. ad d. XXIV. Januar.* legimus Ananiam, a quo Paulus baptizatus est, Eleutheropoli Evangelium prædicasse. Initio quarti seculi Ecclesia in oppido constituta erat. Nam Alphæus, cujus meminit Eusebius *l. de Mart. Palæst. cap. 3. pag. 409. Cantabrig.* Eleotheropolita civis fuit. Confer *Acta* Martyrii apud *Asseman. tom. II. pag. 178.* Eadem Zebinæ Martyris patria fuit. Euseb. *lib. de Mart. Palæst. p. 424.* Eodem fere tempore Petrus, qui & Balsamus dictus est, Eleutheropolita Martyr floruit. *Vide Editionem Veronensem Act. SS. Mart. sincer. Ruinartii pag. 441.* & Bollandianos *in Prælim. ad t. I. Maii. pag. 12. & Assem. ibid. pag. 206. seqq.* Ea ipsa in urbe S. Epiphanius Episcopus Salaminiorum natus est. Anno circiter 796. captum oppidum a Saracenis, atque eversum, neque restitutum a quoquam post fuit. Vide Lequien. *ibid. pag. 634.*

a Cæſare Auguſto *Sebaſte*, hoc eſt *Auguſta* (1) dicta eſt. In ea Johannis Baptiſtæ (2) oſſa ante Juliani Auguſti tempora ſervabantur. Ejus incolæ permulti baptizati a Philippo Diacono, confirmatique a Petro, & Johanne Apoſtolis fuerunt (3). Qui illius initio Epiſcopi fuerint, a nemine, quod ſciamus, proditum memoriæ eſt. Quod idem fere eſt de Hiericuntinis, Libyadenſibus, Sicamazenſibus, Azotiis, Gerariis, Minoidenſibus, Zabulonitis, & Archelaiditis Epiſcopis dicendum (4).

§. II.

De initiis, & progreſſu Chriſtianæ religionis in Palæſtina ſecunda.

Scythopolis, quæ omnium Decapoleos urbium princeps erat, *ſecundæ Palæſtinæ* Metropolis (5) habetur. In ea quid actum a noſtris ante quartum ſeculum fuerit, qui Præſules vixerint, quoſque progreſſus religio fecerit, judicari ex vetere aliquo monumento non poteſt. Sed cum prope ab iis locis abeſſet, in quibus magno numero Chriſtiani florebant, quibus quidem Chriſtianis nihil erat antiquius, quam ut late, longeque doctrina, inſtitutioque noſtra propagaretur, nullum dubium eſt, quin ex eo tempore, quo Apoſtoli peragrare Palæſtinæ urbes cœperunt, aliqui ſaltem in ea fuerint, qui Chriſtum Redemtorem eſſe generis humani confiterentur, ejuſque præcepta colerent, Nazarethi autem etſi ab ipſo Servatore Jeſu primum, & ab Apoſtolis deinceps explicata Evangelica doctrina fuit, tamen

1 S. Hieronymus in *caput* I. *Oſee t.* III. *opp. p.* 1241. *edit.* Martianæi „ Samaria, *inquit*, „ quæ & ipſa altera urbs fuit, Metropolis decem tribuum, quæ poſtea ab Auguſto Cæſare appel- „ lata eſt Auguſta, id eſt σεβαστὴ, in qua oſſa Johannis Baptiſtæ condita ſunt.

2 Confer Hieronym. ibid. & in *Abdiam p.* 1455. *tom. eod.* Theodoretus *lib.* III. *Hiſt. Eccl. cap.* VII. *edit. an.* 1673. ſcribit, gentiles ſub Juliano „ Sebaſte Johannis Baptiſtæ arcam aperuiſſe, & oſſibus igne conſumtis, cineres hac, & illac diſperſiſſe „. A Chriſtianis tamen plura eorum fuiſſe conſervata colligitur ex Hieronymo Epiſt. 86. quæ inſcribitur *Epitaphium Paulæ tom.* IV. *opp.*

3 *Act. Apoſt. cap.* VIII. *v.* 5. *ſeqq.*

4 Confer Lequienium *tom.* III. *orient. Chriſt. pag.* 651. *ſeqq.*

5 Vide Relandum *tom.* II. *Palæſt. Illuſtr. pag.* 992. *edit. a.* 1714. & Lequienium *ibid. pag.* 682. *ſeqq.*

tamen quum animis incolæ obfirmatis in ſuperſtitione ante Conſtantini tempora eſſent, locum Chriſtianis nullum concedendum, in quo tuto conſiſterent, putabant. Poſt ubi potitum imperio eſſe eum viderunt, qui Chriſtianis rebus non faveret modo, ſed etiam ſtuderet, optimum factu eſſe incolæ ab Judaiſmo, a quo divinitus deterriti eſſent, diſcedere, veramque religionem amplecti judicarunt (1). Pellæ, ut paullo (2) ante dictum eſt, Chriſtiani ante excidium Hieroſolymorum erant, quos poſteris magnum attuliſſe ad ſalutem momentum conſtat. Tiberias ab Judæis præcipue his, qui Galilæi origine eſſent, ad ætatem uſque Conſtantini obtinebatur (3). Itaque nemini in ea Chriſtianorum degere licebat. Sed quarto ſeculo cum Ellelus Judæorum Patriarcha ad noſtros acceſſiſſet, ſeque religioni veræ dedidiſſet, impetratum a Conſtantino eſt, ut Tiberiade, Diocæſareæ, Nazarethi & Capernaumi, aliiſque in oppidis templa vero Deo dedicarentur, in quibus nulla ante reperiebantur. Quo tempore templum, quod ædificari ab Hadriano cœperat, commutatum in Eccleſiam Chriſtianorum fuit. Sed *Hippi, Jotabæ*, (4) *Hamathunte*, *Capitoliade*, *Caparcotiæque* Palæſtinæ ſecundæ oppidis (5), quæ origines, quique progreſſus Chriſtianæ religionis fuerint, colligi ex nullo vetere monumento poteſt. Certum tamen eſſe cuique debet, in iis nonnullos, ſaltem primis tribus Eccleſiæ ſeculis, Chriſtianos floruiſſe.

1 Vide Epiphan. Hæreſi xxx. *pag.* 136. *tom.* 1. *opp. edit. Pariſ. Petav.*

2 *Pag.* 7. *hujuſce tom.*

3 Vide Epiphanium Hæreſi xxx. *num.* 4. *tom.* 1. *opp. edit. Pariſ. Petav. pag.* 127. *ſeqq.* ubi, Fuit, *inquit*, Joſephus quidam .... Tiberiadenſis. ... qui Beatæ memoriæ Conſtantini ſenioris Imperatoris ætate vixit, a quo etiam comitis dignitatem accepit cum ea poteſtate, ut eum in urbe ipſa Tiberiadis, tum Diocæſareæ, Capharnaumi, ac vicinis aliis in oppidis Eccleſias in Chriſti honorem extrueret .... Hic Joſephus ex illorum erat ordine, qui apud Judæos principem locum dignitatis obtinent, quos quidem ſecundum Patriarcham Apoſtolos nominant. Aſſidebant hi Patriarchæ .... Erat tum Patriarchæ nomen Ellel .... Moriens Ellel vicinum Epiſcopum Tiberienſem arceſſit, ab eoque lotione ſacra ſub vitæ exitum per medicinæ ſpeciem expiatur. Quum enim Epiſcopum per Joſephum, velut medicum evocaſſet, faceſſere juſſis omnibus, ſupplex illum interpellat, his verbis: Quæſo te, mihi ut Chriſti ſignum impertias. Tum accitis miniſtris aquam inferri jubet .... Patriarcha ſacro baptiſmate, ac divinis myſteriis initiatus eſt. Iis peractis, & Patriarcha vita functo, Joſephus viſis, prodigiiſque permotus, ſtudere rebus Chriſtianis cœpit. Cumque vexatus ab Judæis eſſet, ad Conſtantinum adiit, impetravitque, ut Tiberiade, Capharnaumi, Nazarethi ſibi templa in Chriſti Servatoris honorem extruere liceret. Vide Epiphanium *ibid. n.* v. *ſeqq. pag.* 128. & *ſeqq.* Tillemonium *tom.* vii. *monum. Hiſt. Eccl. pag.* 298. *Edit. Pariſ.* Orſium *H. E. t.* iv. *p.* 113. & *ſeqq. edit. Prima an.* 1749. & Bolland. *t.* v. *Jul. p.* 238. *ſeq.*

4 Vide Lequienium *ibid. pag.* 710. & *ſeqq.*

5 Confer Lequienium *ibid. pag.* 722. & *ſeqq.*

§. III.

De origine, propagationeque religionis in tertia Palæstina.

PAlæstinæ tertiæ Metropolis *Petra* est, a qua Arabiæ pars nomen accepit, quæ *Petræa* est a majoribus appellata. Aberat ab Aila portu Arabici sinus millia passuum fere (1) decem. In ea quæ primis tribus seculis ratio Christianæ religionis fuerit, incertum est. Nam etsi in illa Arabiæ parte Apostolos Evangelium promulgasse, nostrorumque hominum aliquos vixisse accepimus, quibus tamen ad eam rem perficiendam modis usi sint, quos instituerint, cujusmodi Episcopos Ecclesiis præfecerint, statui nullo modo potest; propterea quod aut perierint, aut nulla a Patribus scripta fuerint monumenta, in quibus de primordiis Christianæ religionis in urbe Petra mentio fieret. Est hoc ipsum de initio, & propagatione Christianismi *Augustopoli*, *Aradi*, *Characmobæ*, *Elusæ*, *Zoaræ*, *Areopoli*, *Ailæ*, *Metrocomiæ*, *& Medabæ* statuendum (2). Phœnum Christianos permultos Maximino Imperatore fuisse exulatum missos, quod ad metalla damnari, interireque, quam ejurare Christum mallent, auctor est Eusebius in eo libro, qui de Martyribus Palæstinis (3) inscribitur. Ab his autem nullum incolarum fuisse ad nostram religionem colendam inductum, numquam concedam. De Ecclesia Pharani, an ulla ante seculum IV. fuerit, nihil habeo certi, quod dicam. Quinto seculo Saracenorum (4), quos *Nomadas*, vel *Scenitas* vocant, permulti in eam Palæstinæ regionem venerunt, quæ ad meridiem spectat, cumque singulari prodigio a S. Euthymio vehementer laboranti Aspebeto sanitatem repente restitutam vidissent, Christianam religionem amplexi

1 Adeundus Cellarius *Dissert. de Amœnit. Histor. & Geograph. ex Itiner. S. Pauli Apostolum.* VII. *pag.* 153. *edit. an.* 1712.

2 *Lequien. pag.* 727. *& seqq. tom.* III.

3 *Cap.* VII. *pag.* 418. *edit. Cantabrig.* Confer S. Athanasium, qui *in Epist. ad Solitar. vitam agentes tom.* I. *opp. pag.* 180. *edit. Montfauc.* Eusebianorum scelere Eutychium fuisse apud Phœnum ad metalla damnatum scribit. Consule etiam Theodoritum *lib.* IV. *Hist. Eccl. cap.* XXII. *edit. Paris. an.* 1673. quo loco recenset, quæ hæreticorum improbitate gesta ibidem IV. seculo fuerunt, ut est a Petro Alexandrino memoriæ commendatum.

4 Vide Euthymii vitam a Cyrillo Scythopolita scriptam *num.* 18. *seqq.* apud Cotelerium *t.* II. *Monum. Eccl. Græcæ pag.* 216. & Lequienium *tom.* III. *Or. Christ. pag.* 763.

plexi ſunt, Eccleſiamque conſtituerunt, quæ *Parembles*, ſeu *Caſtri* appellabatur, propterea quod nullas urbes, quas incolerent, nullaſque fixas ſedes, in quibus agerent, haberent, vitamque proinde in caſtris degerent.

§. IV.

De Peregrinationibus veterum Chriſtianorum in Palæſtinam.

ERat Chriſtianæ conſuetudinis diu etiam ante, quam delatum ad Conſtantinum imperium eſſet, ut loca, in quibus Chriſtus conſtiterat, totque res, tamque magnas pro ſalute generis humani perfecerat, in honore haberent, atque in ea frequentes oratum convenirent (1). Intelligebant enim, qui ad ſepulcra Martyrum adire, ſtatiſque diebus vigilias agere ſolebant (2) vitio ſibi dari non poſſe, quod eo imprimis congregarentur, ubi ſervator Martyrum cruci affixus, ſepultuſve eſſet. Quæ res, cum Ethnicis, uti quidem veriſimile eſt, malevolentia, odioque incitatis minime placeret, eos ut ad Ælium Hadrianum Imperatorem adirent, permovit, ex eoque peterent, ut conſecrari locum, ibique ſimulacrum falſæ cujuſpiam divinitatis poni juberet. Chriſtianos enim pro ſummo ſuo erga Jeſum ſtudio deterreri ab agendis conventibus aliter nequire. Etenim homines, qui ab Deorum ſuperſtitione tantopere abhorrerent, numquam commiſſuros, ut ubi extare idola cognoſſent, ſuorum quemquam religionis cauſſa verſari paterentur. Nam ſi conſilium, quod ipſi daretur, ſequutus Imperator eſset, ſciret ſeditionum periculum nullum in poſterum futurum. Chriſti ſectatores, etſi a Barcocheba non ſteterant, neque arma ceperant; immo vero inſignem calamitatem ab iis, qui rebellaſsent, acceperant; profectos tamen ex Judæis eſse; verendumque propterea, ne ſuæ aliquando originis reminiſcerentur, junctiſque viribus, una conjurarent, bellumque Populo Romano inferrent. His cauſſis adductus Hadrianus oppleri ſepul-

 crum

1 Confer Sozomenum *lib.* II. *H. E. cap.* 1. *pag.* 43. *& ſeq. edit. Cantabrig.*

2 De hac re erit opportunius diſſerendum, ubi de ſacris veterum Chriſtianorum conventibus agam. Interea conſule *Acta* Martyrii Polycarpi apud Euſebium *lib.* IV. *cap.* XV. *Hiſt. E. pag.* 172. *Edit. Cantabrig.*

crum terra, jactoque aggere, atque lapide constrato, basim fieri, eique statuam Veneris imponi fecit: ratus hoc modo, si non Christi, at ejus saltem, in quo fuerat conditus, deleri memoriam loci posse (1). Sed res secus, atque sibi Ethnici persuaserant, evenit. Quamvis enim accessu, adituque loci sibi esse interdictum

1 Nisi enim ita res sese habuisset, cur Ethnici induxissent Imperatorem, ut ad Sancta loca Deorum statuas poni juberet? Atque ea quidem de caussa collocata ibidem simulacra fuisse judicat Sozomenus loco mox indicato. Ac Jovis quidem statuam impositam sepulcro fuisse auctor est Hieronymus *Epist. ad Paulinum* XLIX. *al.* XIII. *tom.* IV. *opp. pag.* 564. *edit. Martianai*. Nam Veneris simulacrum in loco, ubi cruci affixus servator est, collocatum scribit. Alexander Monachus, quem seculo V. vixisse ferunt, in eo sermone, qui de *Inventione S. Crucis inscribitur*, editusque est a Gretsero *de Cruce p.* 1112. *Edit. an.* 1616. ,, Ceterum, *inquit*, cum fideles, ex traditione locum sacri Golgothæ, qui jam obrutus, obscurusque erat, didicissent, quotidie ad illud accedentes adorabant, quod Idololatræ conspicati, diabolo instigante, ædem illic statuæ impuræ dæmonis Veneris construxerunt. Similia persequitur Georgius Hamortolus in Chronico, cujus locum refert Stephanus Moynius *Not & observ. ad Varia Sacra pag.* 429. *& seq. tom* II. Contra videtur agere Eusebius in III. de Vita Constantini Libro *cap.* XXVI. *pag.* 592. *edit. Cantabrig.* Habet enim hoc modo ,, Illud monumentum, ad quod Angelus olim e cælo delapsus admirabili luce radians, saxum revolverat .... Hanc speluncam salutarem impii quidam, ac profani homines funditus abolere in animum induxerant, stulte admodum opinati, se hoc modo veritatem esse occultaturos. Itaque non sine summo labore, plurima humo aliunde advecta, aggestaque totum locum replevere. Quem cum mediocri altitudine extulissent, & lapide constravissent, sub hac tanta congerie sacram speluncam obtexerunt. Dehinc perinde ac si nihil amplius ipsis superesset, supra illud solum, infaustum prorsus animarum sepulcrum extruxerunt; obscuras mortuorum simulacrorum cavernas in honorem lascivæ dæmonis, quam Venerem vocant ædificantes: ubi execranda sacrificia super profanis, & impuris altaribus offerebant. Theodor. *l. sup. cit. p.* 11. Sozom. *l.* II. *c.* I. *p.* 44. *edit. Cantabr.* ,, Cum universum locum tam Resurrectionis, quam Calvariæ muro circumsepsissent, eum exornaverant. Ac primo quidem solum lapide constraverant, deinde templum Veneris extruxerant, & simulacrum constituerant, eo consilio, ut qui Christum illic adorarent, Venerem colere viderentur. Paulinus Nolanus Jovis quidem in Calvariæ montis loco, in quo cruci affixus Servator est, simulacrum fuisse locatum scribit, contra atque visum Hieronymo fuerit. *Epist.* XXXI. *alias* XI. *ad Severum pag.* 190. *edit. Veron. Muratorii*. Cumque in hac re variæ sint veterum sententiæ, factum est, ut novi etiam inter se scriptores dissideant. Igitur Fronto Ducæus in Eusebii opinionem videtur esse propensior, quod ceteris hic Historicus antiquior sit. Confer ejus *not. in mox indic. epist. Paulini p.* 903. *edit. ejusd.* Addere poterat, tum Eusebium floruisse, cum Constantini jussu dejecta, quæ Ethnici erexerant, simulacra fuerunt, vidisseque fortasse ea, ut qui non longe ab urbe Hierosolymis ageret, antequam eversa fuissent. Non discrepat Orsius *lib.* XII. *H. E. num.* LVIII. *pag.* 94. *t.* V. *prima ed.* Eadem est Samuelis Basnagii Calviniani opinio *ad an.* 326. *n.* VI. Baronius *ad a.* 137. *n.* V. quum dissidere inter se veteres animadvertisset, simulacra tantum Hadriani jussu fuisse ibidem locata dixit, quin aliud quidquam esse statuendum arbitraretur. Cujus sane tutior est sententia. At Jovis in sepulcro statuam fuisse locatam censent alii, in quibus numerari Stephanus Moynius in *Not. ad varia sacra indic.* & Johannes Laurentius Moshemius in ea *Commentatione*, quæ de *lumine Sancti Sepulcri inscribitur*, *p.* 9. *ed. an.* 1736. debent. Hadriani autem jussu fuisse iis in locis simulacra posita, censent Moynius, & Moshemius *loc. indicatis*. Non dissentit Andreas Schmidius opusculo de *tumba servatoris cap.* 2. *sectione* II. §. 1. *pag.* 58. *edit. an.* 1703. Neque est id ipsum alienum a similitudine veritatis. Nam superstitioni fuisse addictum Hadrianum, sævisseque aliquando in eos, qui Christum colerent, cum ex aliis monumentis multis, tum ex iis, quæ *tomo* I. *pag.* 429. *& seqq.* collegimus, plane constat. Jam vero recens erat Barcochebæ Hebræorum Ducis in Romanos conjuratio. Qui autem Hierosolymis agebant Christiani, Judæi fuerunt origine, judaicisque institutis, etsi Christum Deum confiterentur, & colerent, vivebant, ut est supra *pag.* 10. *hujus cap.* demonstratum. Est igitur credibile, Ethnicos, qui infesti Judæis, nostrisque essent, accessisse ad

terdictum nostri viderent, quod in hoc genere nihil habere cum hostibus nominis Christiani commune vellent, tamen ea, quæ tradita a majoribus fuissent, memoria tenebant, ut si forte per tempus licuisset, statuam dejicere, eggestaque humo, sepulcrum detegere, neque decipi in eo assignando possent (1). Quarto seculo, extinctis Tyrannis, qui delere gentem Christianorum statuerant (2), idque jam omnibus modis conati fuerant, cum summa totius Imperii militum voluntate in unum Constantinum, quem non favere Christianis rebus modo, sed obstrictum esse etiam constabat, delata esset; nostri opportunum advenisse tempus arbitrati, quo jamdiu cogitata sibi perficere liceret, ei ut se monumenta Christi Servatoris haberent, quamque indigna essent, quæ in iis ab inimicis perpetrarentur, proponunt. Ille nihil cunctatus ministros ad se evocat, & quid fieri velit, ostendit. Ubi hos imperata facere, ac tolli simulacrum Deæ, expiarique locum, & sepulcro Jesu inædificari (3) Basilicam, aliaque templa extrui cœpisse divulgatum est; fuerunt, qui

ad Imperatorem, eique persuasisse, Christianos, qui tum sibi temperaverant ab seditione, diuturnitate temporis conjungi cum Hebræis, ex quibus orti essent, facile contra Romanum Imperium posse, propterea quod homines similes moribus, eademque gente nati, si inter se aliquando dissidebant, tamen sæpe societatem inire, inque alios insurgere, qui diversis omnino usibus, institutisque delectarentur: itaque Hadrianum impulisse, ut quemadmodum Porci figuram ad portas Æliæ, ita ad sancta loca simulacra Deorum poni juberet. Sed sane nihil tale Imperator præceperit (intelligo enim fuisse aliquos, qui eam hac culpa liberandum putarent) simulacra tamen Deorum iis locis constituta fuisse scelere Ethnicorum, ajentibus antiquis Eusebio, Rufino *lib.* I. *Hist. Eccl. cap.* VIII. *pag.* 223. *edit. an.* 1523. Hieronymo, Paulino, Sozomeno, Alexandro Monacho, aliisque, revocari in controversiam nullo modo potest. Cur autem factum id fuit, nisi ut Christiani, quo minus eo adoratum venirent, impedirentur?

1 Vide Eusebium *l.* III. *de vita Constantini cap.* XXVI. *pag.* 593. *edit. Cantabrig.* Alexandri Monachi locum relatum notatione superiore. Paulinum *ibid.*, qui ab Hebræis etiam detectam veritatem loci, ita ut est a Sozomeno scriptum, refert. Negari tamen nequit, quin prodigiis confirmata nostrum hominum persuasio fuerit, ut est ab Eusebio *ibid. seqq.*, Sozomeno *l.* II. *c.* I. *p.* 44. *edit. Cantabrig.*, aliisque animadversum.

2 Neque vero delere tantum nomen Christianorum statuerant, sed etiam deletum sua opera existimabant, ut constat ex iis, quæ diximus *pag.* 83. *tom.* I. *& pag.* 450. *seqq.* Extat præter eam quam *pag.* 83. mox indicata retuli, altera inscriptio apud Padillam *Hist. Eccl. Centur.* III. *cap.* I. *pag.* 147. Baronium *ad an* 304. *num.* VIII. Gruterum *pag.* CCLXXV. Boldettum *osservaz. sopra i Cimit. lib.* II. *cap.* XX. *pag* 634. Florez *Hisp. Sacr. tom.* III. *pag.* 165. quæ sic habet:

DIOCLETIAN. CÆS. AVG.
GALERIO. IN. ORIENTE. ADOPT.
SVPERSTITIONE. CHRIST.
VBIQVE DELETA
ET CVLTV. DEOR. PROPAGATO.

3 Confer Eusebium, & Sozomenum locis mox indicatis.

qui ſibi patria aliquantiſper cedendum, atque in Palæſtinam religionis ergo abeundum arbitrarentur. In his Helena Conſtantini Auguſti (1) mater fuit. Quæ cum Hieroſolymam profecta, inſigniora loca, quæ rebus a Chriſto mirifice, ſancteque geſtis conſecrata fuerant, ut Auguſtam, Chriſtianiſque moribus fæminam decebat, perluſtraſſet, conſilium contendendi Bethleemum cepit. Eo ut pervenit, & ſpeluncam, in qua Jeſus Servator naſci voluerat, Adonidis falſi, contaminatiſſimique numinis ſtatua olim ab Ethnicis profanatam, jacere, negligique (2) animadvertit, idque jam neque ſuæ, neque populi Chriſtiani dignitatis eſſe intellexit, eo in loco templum vero Dei fieri, dedicarique (3) curavit. Noſtri, qui diſperſi ubique terrarum erant, ut quæ acta ab Imperatore, matreque fuerant cognorunt, majore numero, quam antea umquam conſueviſſent, in Palæſtinam concurrere cœperunt (4). Nam ſuperiore tempore, etſi permulti iter in eam Provinciam inſtituerant, atque illuc religionis ergo acceſſerant, ubi nihil impii, ſacrilegique auſi hoſtes fuiſſent; eorum tamen pars maxima, quod ſepulcrum, quod Calvariæ, atque Olivarum montes, quod antrum Bethleemiticum, in quibus, magnis rebus perfectis, ſuum erga nos amorem Chriſtus demonſtrarat, templis, ſimulacriſque dæmonum occupari ſcirent, detinebantur, quo minus tanta multitudine

1 Adeundi Euſebius *lib.*III. *de vita Conſtantini cap.*XLII. *pag.*601. *ſeqq. edit. Cantabrig.* iique omnes, quos numerant, ſequunturque Baronius *ad an.*CCCXXVI. *n.*XXXVIII. *ſeqq.* Gretſerus *tom.*I. *de cruce lib.*I. *cap.*LXII. *ſeqq.* & *lib.*I. *De ſacris Peregrinationibus cap.*V. *per tot.* quo loco pietatem ejuſdem Imperatricis Auguſtæ a novatorum calumniis vindicat. Tillemontius *t.*VII. *Monum. Hiſt. Eccl. pag.*3. *ſeqq. edit. Pariſ.* Orſius *loco indic.*

2 Hieronymus loco *ſupra cit.* „ Bethleem, inquit, ... lucus inumbrabat Thamus, id eſt „ Adonidis, & in ſpecu, ubi quondam Chriſtus parvulus vagiit, Veneris amaſius plangebatur „. Paulinus Epiſtola mox indicata ad Severum „ In Bethleem quoque, *inquit*, ... Infames „ hominum amores, morteſque coluerant ... Ibi Veneris amaſium, miſtæ ſemiviris planxere meretrices „. Sed Baronius *ad an.*CCXXVII. *n.* XVIII. non probat, quod eſt de ſimulacro Adonidis Hadriani tempore ad ſpeluncam Bethleemiticam collocato, profanatoque impio ritu nativitatis Chriſti loco. Nam eſt auctor Origines in primo contra Celſum libro, ut eſt etiam a nobis obſervatum *tom.*I. *pag.*234. oſtenſum fuiſſe ab Ethnicis locum in quo natus, & præſepe, in quo poſitus Deus Chriſtianorum fuerat. Hoc ille contra vetus Hieronymi teſtimonium. Nec vero quidquam impediebat, quo minus Ethnici locum, & præſepe oſtenderent, etſi locata ibidem ſtatua Adonidis fuiſſet. Fatendum tamen eſt, de ea re nihil Euſebium dicere, qui tamen de perpurgato ſepulcri loco plure diſputat.

3 Euſebius l.III. *de vita Conſt. cap.*XLIII. *ſeq. pag.*601.

4 Vide Euſebium *lib.*VI. *Demonſtrationis Evang. cap.*XVIII. *pag.*288. *edit. an.*1628. Cyrillum Hieroſolymitanum *Catecheſ.* XVI. *n.* XVI. *pag.*270. *edit. Toutæi* Hieronymum Epiſt.XLIV. *ad Marcellam al.*XVII. *pag.*550. *edit. Martianæi tom.*IV. *opp. ſeqq.*

tudine Hierosolymam, Bethleemumque proficiscerentur (1), quanta & optabant, & ratio poscere videbatur. Igitur Arabes, Mesopotamii, Armenii, Persæ, Ægyptii, Æthiopes, Græci, Itali, Galli, Hispani, Britannique permulti, qui (2) Christo devoti erant, neque periculis, in quæ sane magna conjiciebantur, neque æstu, frigore, laboribus, quæ omnia declinari nequire perspiciebant, deterreri se, quin tam longum, tamque difficile iter susciperent, patiebantur. Sed res ipsa hortari videtur, quoniam ventum in hunc locum est, nominatim viros aliquos, mulieresque numerare, quæ missis commodis, quibus abundare domi solerent, ei sese itineri post Helenam commiserunt.

SECULO IV.

Itaque ex iis, qui, vivo Constantino, e Gallia in Palæstinam secesserant, celebris ille Burdigalensis fuit, qui sacris locis peragratis, ut in patriam est reversus, civium suorum, aliorumque commodo itinerarium scripsit, quod cum ab diligentibus viris alias, tum his annis paucis a Weisellingio notationibus illustratum, publicatumque est. Hujus sunt exemplum S. Hilarion (3), Philorhomus (4) Presbyter, qui sub Juliano floruit, imitati. Fuerunt præterea, qui ante Juliani tempora a S. Triphilio Episcopo Leucosiæ in Cypro Insula fuisse eodem consilio Hierosolymam iter institutum (5), scriberent. Estque illud memoriæ traditum a Pseudo Amphilochio de Basilio Magno

1 Id innuere videtur Hieronymus *Epist.* XLIX. *ad Paulinum pag.* 564. *tom.* IV. *opp.*

2 Hieron. *Ep.* XLIV. *l. c.* „ Longum est nunc ab ascensu Domini usque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui Episcoporum, qui Martyrum, qui eloquentium in doctrina Ecclesiastica virorum venerint Hierosolymam, putantes minus se religionis, minus habere scientiæ . . . nisi in illis Christum adorassent locis, de quibus primum Evangelium de patibulo coruscaverat . . . Nec hoc dicimus, quod renuamus regnum Dei intra nos esse, & sanctos viros etiam in ceteris esse regionibus, sed quod hoc asseramus, vel maxime eos, qui in toto orbe sunt primi, huc pariter congregari. Ad quæ nos loca non ut primi, sed ut extremi venimus, ut primos in eis omnium gentium cernetemus. Certe flos quidam, & pretiosissimus lapis inter Ecclesiastica ornamenta monachorum, & virginum chorus est. Quicumque in Gallia fuerit primus huc properat. Divisus ab orbe nostro Britannus, si in religione processerit, occiduo sole dimisso, quærit locum fama sibi tantum, & scripturarum relatione cognitum. Quid referamus Armenios, quid Persas, quid Indiæ, & Æthiopiæ populos, ipsamque juxta Ægyptum fertilem monachorum, Pontum, & Cappadociam, Syriam Cœlen, & Mesopotamiam, cunctaque orientis examina &c.

3 Hieronymus *Epist.* XLIX. *ad Paulinum pag.* 564. „ Hilarion, *inquit*, cum Palæstinus esset, & in Palæstina viveret, uno tantum die vidit Hierosolymam, ut nec contemnere loca sancta propter viciniam, nec rursum dominum loco claudere videretur.

4 Confer Palladii ex Historia Lausiaca locum, quem recitat Baronius ad *an.* 362. *n.* LXXIV.

5 Vide Bollandianos *ad d.* XIII. *Junii tom.* II. *ejus mensis pag.* 683.

Magno : hunc ſcilicet in Palæſtinam ſacra loca viſitatum (1) veniſſe. Quod cur revocari in dubium debeat, ne ſuſpicari quidem poſsum. Atque eum Hieroſolymis aliquamdiu conſtitiſſe, teſtis eſt ipſe in litteris, quas adverſus Euſtathium Sebaſtenum ſcripſit (2). Aggreſſus idem iter Gregorius Niſſenus Baſilii frater fuit (3). Quo autem tempore Theodoſius Senior imperium obtinebat, Andronicus Argentarius, religionis cauſſa, una cum uxore profectus in Judæam (4) loca Chriſti adoratum fuit. Quod ipſum Philaſtrius Brixienſis (5), Porphyrius (6) Epiſcopus Gazæorum, Rufinus Aquilejenſis, Hieronymus presbyter, ſociique, quos ipſe nominat, Monachus ille, cujus fuit a Baſilio improbatum iter (7), aliique innumeri (8) fecerunt. Eodemque in genere ſingularis optimarum feminarum *Melaniæ* (9), *Paulæ* (10), *Fabiolæ* (11), & *Euſtochii* (12) laus apud majores noſtros fuit. Nam etſi ortæ familiis Conſularibus in Urbe erant, divitiiſque abundabant; tamen rebus omnibus, ipſiſque propinquis, quibus nihil habere in patria carius poterant, relictis, maturandum putarunt, ut quam celeriter liceret, in Palæſti-

1 Apud Roſweidum *De vitis PP. lib.*1.*pag.*114. *edit. an.*1615.

2 *Epiſt.*ccxxiii. *n.*2.*pag.*337. *t.*iii. *opp. edit. novi Monachor. S.Mauri*. *Et ep.* xlv.

3 Vide *ejus Epiſtolam, qua ituris Hieroſolymam profectionem diſſuadet tom* ii. *opp. p.*1084. *edit. an.*1615.

4 Conſule, quæ refert Greſſerus *lib.*1. *de ſacris Peregrinationibus cap.* vi. *Menolog. Græcorum ad diem* 12.*Octob.* & Surius *ad* xxvi. *ſept.*

5 Vide Bollandianos *tom.*iv. *Julii pag.*384.

6 Adeundi Bollandiani *tom.*iii. *pag.*545. *Febr.* Lequienius *tom.* iii. *pag.*611. Tillemontius *tom.* x. *pag.*703. *ſeqq. edit. Pariſ. de Ruf. & Mel. perege.* Vide Roſweid. *loc. cit. p.* 429. *ſeq.*

7 Epiſt. xlv. *al.* iv. *tom.* iii. *pag.* 133.

8 Confer Bollandianos *tom.*1. *menſis Martii pag.*270.

9 Hieronymus Epiſt. ii. *al* v. *ad Florentium*, qui Hieroſolymam ſe contulerat, ut peregrinis operam navaret ſuam, *pag.*4. *tom.* iv. *opp. editionis Martianei*, ubi „ Heliodori, *inquit*, „ fratris tui te adjuta neceſſitas motorum enim poteſt ora laxare, quibus gratiis, quo ille præco- „ nio peregrinationis incommoda a te for a ferebat? . . . Et quia frater Rufinus, qui cum Sancta „ Melenia ab ÆgyptoHieroſolymam veniſſe narratur, individua mihi germanitatis caritate con- „ nexus eſt, quæſo ut Epiſtolam meam huic Epiſtolæ tuæ copulatam reddere non graveris &c. „ Conſule, quæ collegerunt Baronius *ad an.* 372. xcvi. *& ſeqq.* & Tillemontius *vit. S. Melan. tom.* x. *Mon. Hiſt. E. aet.* iii. *& ſeq. pag.* 596. *& ſeqq. edit. Pariſ.*

10 Conſule Paulæ, & Euſtochii litteras ad Marcellam, quæ extant apud Hieron. Epiſt. xliv. *al.* xvii. *tom.* iv. *opp. pag.*545. *ſeqq.* quibuſque eam hortantur, ut Palæſtinam petat Chriſti loca adoratura. Adeundi etiam Hieronymus *Epiſt.*xxviii. *al.*xcix.*pag.*66. *& Epiſt.*lxxxvi. *al* xxvii. *pag.* 673. *ſeqq.* Baronius ad *an* 385. *n.*xx. Tillemontius *tom. eod. in vita Epiphanii pag.*5 8. *edit. Pariſ.* Greſſerus *lib.*1. *de ſacris Peregrin. cap.* iii. *pag.*3. *ſeqq. tom.* iv. *opp.* & Bollandiani *tom.* ii *Menſis Januarii ad diem* xxvi. *pag.* 14. *ſeqq. edit. Antuerp.*

11 Hieron. *Epiſt.*lxxxiv. *ad Oceanum al.*xxx. *pag.*661. *tom. eod.*

12 Confer notationem 10, quæ ſpectat ad Peregrinationem Paulæ.

læſtinam proficiſcerentur. Qua in re haud minorem *Athanaſiæ* Andronici Argentarii uxoris virtutem fuiſſe, ſcriptum veteres (1) reliquerunt.

SECULO V.

Poſt viri graviſſimi *Synodius* (2) Euthymii magiſter, idemque *Euthymius* (3), *Stephanus* (4), *Armenii* plus quadringenti (5), *Petrus Anachoreta* (6), *Jacobus Diaconus* (7) Edeſſenæ Eccleſiæ, qui de vita, rebuſque a Pelagia geſtis libellum publicavit, illuſtreſque dignitate, atque virtute feminæ *Eudocia* (8) *Auguſta* Theodoſii II. Imperatoris uxor, *Melania Junior* (9) cum *Piniano* marito, *Albina* (10), *Paula* junior (11), *Marana*, & *Cyra* (12) idem iter ingredi non dubitarunt.

SECULO VI.

Sequuti deinde horum exemplum *Theodorus* Siceorum Archimandrita (13), ejuſque auditores *Evagrius*, *Andreas*, *Arſimus*, *Johannes Archidiaconus*, atque *Martinus* fuerunt. Eodemque ſeculo *Simeon*, cui *Sali* cognomen ob ſimulatam ſtultitiam tribui (14) ſolebat, ejuſque ſocius *Johannes*, & *Germanus* Pariſien-

1 *Menolog. Græci. ad d.* IX. *Octobr.* Surius *ad d.* XXV. *Februar.* & Gretſerus l. c. *cap.* VI. *pag.* 19.

2 Vide Euthymii vitam apud *Coteleriuм tom.* II. *Monum. Eccleſiæ Græcæ pag.* 244. *n.* LIV.

3 Conſule *eamdem vitam pag.* 208. *n.* X.

4 Ibid. *pag.* 245. *n.* LIV.

5 Ibid. *pag.* 234. *num.* XLIII. „Accidit enim, multitudinem Armeniorum, ἐκ ἔλαττον ἢ τετρακοσίων τὸν ἀριθμὸν *non minus quam quadringentorum* numero ad Jordanem a Sancta Civitate deſcendere &c.

6 Adiſis Theodoritum *Religioſ. Hiſtor. cap.* IX. *pag.* 220. *tom.* III. *opp. edit. Sirmondi*. Sed hanc peregrinationem ad ſuperius ſeculum pertinere arbitror.

7 Vide vitas PP. apud Roſweidum *pag.* 380. *edit. Antuerp. an.* 1615.

8 Socrat. *lib.* VII. *c.* XLVII. *pag.* 395. *edit. Cantabrig.* & Gretſerus *l.* 1. *de ſacris Peregrin. pag.* 18. & Baronius *ad an.* 438. *n.* XV.

9 Hieronymus Epiſt. LXXXI. *al.* LXXIX. *pag.* 646. *tom.* IV. *opp. edit. Martianæi*, Baronius *ad an.* 419. *n.* CII. Ex ea Hieronymi Epiſtola plane colligitur, Innocentium Presbyterum, Euſebiumque Cremonenſem idem ſuſcepiſſe iter.

10 Confer quæ collegerunt Baronius *loco mox indic.* & Roſweidus *vit. PP. pag.* 794.

11 Hieronymus *ibid.*

12 Adeundi Theodoritus *Hiſtor. Relig. cap.* XXIX. *pag.* 894. *tom.* III. *opp. edit. Sirmondi*, & e novis Bollandiani *tom.* 1. *menſis Auguſti pag.* 226. *edit. Antuerp.* Iidem Bollandiani referunt earum acta ab Theodorito litteris commendata, aguntque de earum itineribus Hieroſolymam.

13 Vide acta a Metaphraſte ſcripta; quibus nihil eſt, cur, Eleuſio non repugnante, in hac re fidem eſſe denegandam putem, apud Surium *tom.* II. *ad d.* XXII. *Aprilis pag.* 836. *edit. an.* 1578. Bolland. *tom.* III. *Aprilis pag.* 36. *ſeqq.* Confer etiam, quæ ex Eleuſio producit Gretſerus *ibid. cap.* VI. *pag.* 21.

14 Conſule Acta ab Leontio ſcripta *apud Surium ad d.* 1. *menſis Julii tom.* IV. *pag.* 3. & Bollandianos *tom.* 1. *Jul. pag.* 138. *edit. Antuerp.*

ſienſium (1), *Licinius* (2). Turonenſium, *Martinus* Galicienſium (3), & *Johannes Chuzibita* Cæſareenſium Palæſtinorum (4) Antiſtites, Sanctique viri *Cadorus* (5), *David* Menevenſis (6), *Petrocus* (7) Abbas, *Berthaldus*, & (8) *Amandus*, ac *Potentinus* (9) de profectione cogitarunt.

SECULO VII.

Atque eorumdem locorum adorandorum cauſſa *Anaſtaſius Perſa* Martyr, qui poſt rem ſtrenue, fortiterque pro religione geſtam in extremum (10) cruciatum venit, *Heraclius* (11) *Auguſtus*, & *Petrus Telonearius* Hieroſolymam contenderunt. Sophronius anno 633. Patriarcha (12) trium Palæſtinarum erat, Eccleſiamque Hieroſolymitanam Antiſtes moderabatur. Is quod Monothelitarum errorem manare in dies latius videret, metueretque, ne gravius inde Chriſtiana reſpublica detrimentum caperet, Stephanum, quem ad Sedem Apoſtolicam nuncium mittere conſtituerat, ad ſe evocavit, atque ad montem Calvariæ adductum; hic tuam, inquit, obſtringito Chriſto Servatori generis humani fidem. Cum ille, quod juſſus fuerat, feciſſet; tum Sophronius: nunc, inquit, tuæ, noſtrumque omnium ſaluti proſpicito. Quam magnis itineribus potes Romam contendito, ubi ſedes veritatis locata a Deo eſt, ac rerum omnium, quæ in oriente ab improbis gerantur, facito Pontificem certiorem. Quod ſi promiſſis non ſteteris, fidemque feſelleris, ſcito te impune minime laturum. Suas enim ipſe per ſe Chriſtus injurias ulciſcetur, cui tu judici reddes extremo mundi tempore rationem. Tantus ſcilicet honor *ſacris locis Chriſti* (ſic enim ea majores

1 Ita quidem in quibuſdam Aimoini codicibus legi animadvertunt Editores *Collectionis novæ edit an.* 1741. *ſcriptor. Hiſt. Gall. tom.* III. *pag.* 69. *not.* 2.

2 Gregor. *Turon. l.* v. *cap.* xxxviii. *tom. eod. pag.* 255.

3 Proditum id eſt memoriæ a S. Gregorio Turonenſi l. II. *Hiſt. Franc.* c. xxxix. *pag.* 183. *Inter ſcript. Hiſt. Gallor. tom.* II. *edit. nov. an.* 1739.

4 Vide Menææ *Græcor. ad d.* xxviii. *Octob. pag.* 148. *edit. Rom. an.* 1727. *tom.* 1.

5 Confer Bollandianos *tom.* II. *Januar. pag.* 604. *edit. Antuerp.*

6 Audeundi iidem Bollandiani *m.* 1. *Martii pag.* 44.

7 Iidem *tom.* 1. *Junii pag.* 401.

8 Iidem *ad d.* xvi. *Junii pag.* 99. *tom.* III.

9 Iidem *ad d.* xviii. *Jun. pag.* 576. *tom.* III.

10 Vide Acta Synodi Nicænæ ſecundæ *Actione* iv. *pag.* 175. *tom.* iv. *Conciliorum Editionis Harduini*. Adiſis Baronium ad *an.* 621. *n.* 2. *ſeq.*

11 Confer quæ collegit Baronius *ad an.* 628. *n.* 1. *ſeqq.*

12 Vide *Act. ſeu ſegret.* 2. *concilii Lateran. ſub Martino Pont. Max. an.* 649. *habiti p.* 711. *ſeqq. tom.* III. *Concilior. Editionis Harduini*.

majores appellabant) adhibebatur. Interim segniores nostri, ne ei se itineri committerent, fieri cœperunt, propterea quod barbaros Principes vererentur, qui Palæstinam in potestatem redegerant Saracenorum (1). Etsi enim Saraceni eo Christianis aditum patere facile permittebant, tamen quod nostris cogniti eorum mores, perspectique essent, committendum non putabant, ut iter aggrederentur plenum periculorum. Quamquam non deerant, qui magno animo, quidvis ferendum potius, quam deterrendos se ab invisendis signis, locisque salutis nostræ esse, arbitrarentur. In horum numero Arculphus (2) Episcopus Gallus fuit.

SECULO VIII. & IX.

Sed ubi enunciatum est, Saracenos æquiore, quam esset divulgatum, imperio uti, Christianisque sine magno periculo in Palæstinam iter facere licere, *Wilibaldus* Episcopus Aicstadensium (3), aliique permulti (4) retineri nequiverunt, quin eo alacres, plenique fiduciæ properarent. Initio noni seculi multo frequentiores nostrum hominum in eam Provinciam commeatus erant, quo tempore Sanctus *Johannes* Episcopus Gotthiæ Hierosolymam animo adorandi venit (5). Ejus rei præter ceteras, quæ afferri possent, hæc etiam fuisse caussa videtur. Quum Carolus magnus Imperator, & regni amplitudine, & rerum præclare gestarum gloria unus omnium maxime floreret, graviterque sacrorum locorum omnium casum pateretur; sibi, suisque persuasit, si ad Aaronem Calipham, qui principatum in Syria obtinebat, scripsisset, se facile, quæ vellet, impetraturum.

 Igitur

1 De capta ab Saracenis Hierusolyma *dicam* §. vi.

2 Vide *Joh. Mabillonii acta SS. Ord. S. Benedicti sec.* III. *part.* II. *pag.* 499. *seq.* & Bedam *lib.* v. *Hist. Eccl. c.* xvi. *tom.* iv. *opp. pag.* 131. *edit. an.* 1612.

3 *In vita* S. Wilibaldi apud *Bollandianos pag.* 405. *edit. Antuerp. tom* II. *Julii* hæc habentur ,, Tunc erant cum sancto Wilibaldo septem contribules illius, & ipse fuit octavus. Confestimque pagani Saraceni reperientes, quod advenæ, & ignoti homines illuc venissent, tulerunt eos, & captivos habebant, quia nesciebant de quali fuerant regione, sed speculatores illos esse existimabant. Et captivos eos ducebant ad quemdam senem divitem, ut videret, & agnosceret unde essent. At ille senex interrogavit eos, unde essent, aut quali fungerentur legatione. Tunc illi respondentes, ab exordio totam intimaverunt ei itineris sui caussam. Et ille senex respondens ait: *frequenter huc venientes vidi homines de illis terræ partibus istorum contribules: non quærunt mala, sed legem deorum adimplere cupiunt*. Tum inde illi pergentes venerunt ad Palatium, ut rogarent illos viam transire ad Hierosolymam &c. Vide Mabillonium *Act. SS. O. S. Bened. tom.* iv. *pag.* 372. *seqq. edit. Paris. an.* 1672.

4 *Vide notationem superiorem*.

5 Adeundi Bollandiani *tom.* v. *Junii pag.* 199. *edit. Antuerp.*

Igitur ad eum legatos misit postulatum, ut si fieri ejus voluntate posset, sacrum Imperator sepulcrum in potestate haberet, in eoque faceret, quæ sibi ex usu esse (1) viderentur. Re impetrata, Carolus introduci in locum eundem Latinos, ædes, quibus peregrini hospitio reciperentur, extrui, Bibliothecam (2) parari, & dona Christo ab se data Hierosolymam deferri, atque in templum importari jussit. Anno DCCCIX. Aarone, Carolo vero anno DCCCXIV. mortuis, magna est rerum in Palæstina commutatio facta. Nam Saraceni ad ingenium reversi, in Ædem sepulcri impetum interdum facere, custodes vexare, ac superbe, crudeliterque in eos agere audebant, qui ex Europa, aliisque orbis terrarum partibus Hierosolymam adorandi voluntate venissent. Itaque quum Latini, qui in urbe manserant, ceterique hospites Christiani spe videndi deinceps cujusquam suorum civium fere omni dejecti essent, communemque proinde calamitatem miserarentur, lucis quoddam genus præter consuetudinem magno sabbato in lampadas templi descendere, easque accendere (3) animadverterunt. Id ut constanter experiundo quotannis contingere cognorunt, inductis in eam opinionem sunt, ut si publicatum esset, suorum aliquos saltem novitate, ac rei magnitudine permotos eodem concessuros, sibique solatio futuros confiderent. Quæ res ita omnino, ut illi prospexerant, evenit. His enim nunciis intellectis egredi e suis civitatibus magno numero Christiani, Hierosolymamque oratum secedere statuerunt. Eorum, qui sequuti hujusmodi consilium sunt, Theophanes, & Theodorus fortissimi viri fuerunt, qui Theophilo Imperatore pro Sanctis Imaginibus pugnarunt (4), duoque illi Monachi, quorum alter (5) Nicolao I. Pon-

1 Ita quidem Eginhardus *in vita Caroli Magni cap.xvi.pag.95. tom.v. script. Rer. Gallicar. edit. an.1744.* Jacobus Basnagius, qui suo more omnia rapit in pejorem partem, contra atque proditum ab Eginhardo memoriæ sit, alio consilio Aaronis amicitiam a Carolo exoptatam scribit. *tom.ix. Hist. par.i. Des Juifs. pag.42. edit. an.1716.* Confer, si licet, quæ habet Johannes Laurentius Moshemius *Diss. de Lumine Sancti Sepulcri pag.18. edit. an.1736.* Vide prætera Baronium, & Pagium ad *an.800.* & Cointium *Annal. Eccl. Francor. ad an.800. 801.*

2 Monachus Bened. Anonymus, cui Mabillonius suo arbitratu indidit Bernardi nomen: *Comment. de locis sanctis n.10. pag.524. tom.iv. Act. SS. O. S. Benedicti edit. Paris.*

3 De hac re agam §. hujusce capitis extremo.

4 Consule Jambos Theophili, quos refert Cedrenus *pag.521. par.II. inter script. Hist. Byzant. edit. Paris. an.1647.*

5 Is est Monachus ille, cujus *de locis sanctis* commentarium refert *loco mox indicato* Mabillonius.

Pontifice, alter aliquamdiu post Hierosolymam pervenit, uterque vero de rebus, quas in itinere vidisset, commentarios scripsit. Bernardus (nam secundo id nomen erat) lumen, de quo supra demonstratum est, visum ab se fuisse (1) affirmavit. BB. *Salome*, *&* *Juditha* (2), sociæque hoc ipso seculo Bethleemum, Hierosolymam, aliasque Palæstinæ Provinciæ urbes peragrarunt, in quibus aliquem esse locum Christi præsensentia consecratum acceperant.

SECULO X. & XI.

Deinde *Conradus* Constantiensis Episcopus, *Johannes* Abbas (3) Parmensis, S. *Lietbertus* Episcopus Cameracensis (4), sec. XI. ejusque socii, & S. *Udalricus* (5), nam ceteros, ne sim longus prætereo, rati excitari se magis magisque ad pietatem, virtutemque colendam posse, si quod actum ante ab aliis magna eorum utilitate fuerat, fecissent, in Syriam navigarunt, Hierosolymæque locis sacris omnibus visis, Bethleemum petierunt, atque ad speluncam adducti divinum numen adorarunt. Idem est a *Poppone* (6) Abbate, sociisque itineris *Roberto*, & *Lauro*, a SS. *Gerardo* (7), *Gualtero* (8), *Poppone* Trevirensi (9), *Simeone* Recluso (10), *Davino* (11), *Helmerado* (12) Presbytero, & a *Guil-*

lonius. Nicolao autem I. Summo Pontifice profectus Hierosolymam est, ut constat *pag.* 523. Hunc Monachum eumdem atque Bernardum esse, quem Willelmus Malmesburiensis *de Gestis regum Angliæ l.* IV. *cap.* II. *pag.* 209. & Albericus in Chronico *ad an.* 870. *edit. Leibnit. tom.* II. *Accession. Historic. pag.* 18. memorant, Mabillonius putat, *tomo eodem* IV. *SS. O. S. Bened. pag.* 502. Sed vereor, ne lapsus sit, inque eumdem errorem illexerit Papebrochium *Hist. Chronol. Patriarch. Hierosol. quam tom.* III. *Act. SS. mensis Maji præfixit pag.* XXI. Nam Bernardus, ut est a Malmesburiensi animadversum, iter Hierosolymitanum fecit an. 870. Monachus contra Mabillonianus nonnisi post an. 867. cum vivo Nicolao profectus sit, quem anno modo indicato obiisse, certum, exploratumque est. Rursum Bernardus affirmat suis se oculis ignem Sancti Sepulcri vidisse, quod Monachus Mabillonianus de se ipso nusquam tradidit; ut ne illud quidem, quod Bernardus testatus est, in Xenodochio se constitisse, quod a Carolo magno extructum fuerat. Consulendus, modo Lectori liceat, Moshemius *de Lum. S. Sepulcri pag.* 16.

1 Vide Malmesburiensem, & Monachum Mabillonianum *locis modo indicatis*.

2 Confer Acta SS. *mensis Iun. tom.* V. *ad d.* XXIX. *pag.* 496. *seqq.*

3 Bollandiani *tom.* V. *Act.* SS. *Mensis Maji* . *pag.* 180.

4 Iidem *tom.* IV. *Iunii pag.* 596. *seqq.* Sed is videre sacra loca non potuit.

5 Acta S. Udalrici refert Mabillonius *sec.* VI. *Act.* SS. O. S. *Benedicti par.* II. *pag.* 781. *seqq.* Consule Bollandianos *tom.* III. *Iul. ad d.* X. *ejusdem mensis pag.* 156. *seq.*

6 Bolland. *tom.* II. *M. Ianuar. pag.* 639.

7 Iidem *tom.* I. *April. pag.* 418.

8 Iidem *tom.* II. *Maji pag.* 703.

9 Iidem *tom.* I. *Iunii pag.* 92.

10 Ibid. *&* *pag.* 87.

11 Ibid. *pag.* 327.

12 Iidem *tom.* V. *Iun. pag.* 388.

Guillelmo Eremita, *Odolrico* Aurelianensium Præsule, *Sigefrido* (1) Moguntino Archiepiscopo, *Gunthero* Antistite Bambergensi, *Othone* Ratisbonensi, *Willelmo* Trajectensi, septemque circiter millibus Germanorum factum. His præiverant Dietericus comes (2), alterque Dietericus Dux Hollandiæ (3), qui an. MXXXIX. extremum obiit diem. Itaque paucis post annis iter illud ingressus est, quam Sancti Sepulcri ædes jussu Akemi Caliphæ, quem Judæi in nostros homines concitaverant, eversa est (4). At sive ejus principis, sive Mariæ matris, quæ Christianis Sacris addicta erat, sive filii Dæri (nam variæ de hac re fuerunt, interque se discrepantes Scriptorum opiniones) decreto abrogata lex de pellendis sepulcro nostris fuit; hoc certum est, fuisse paullo post ædem restitutam, datamque Christianis ad locum Sanctum adeundi, adorandique perpetuam potestatem.

§. V.

Refellitur eorum sententia, qui peregrinationes in Palæstinam reprobandas putant.

HAnc tam veterem consuetudinem, etsi orthodoxi omnes semper probaverant, fuerunt tamen XVI. seculo, qui novis partibus studerent, inque inanibus rebus numerandam arbitrarentur. Johannes Calvinus, & Centuriatores (5) Magdeburgenses,

1 Una enim hi omnes, quos post Sigefridum nomino, Hierosolymitanum iter aggressi sunt. Confer, quæ collegit Baronius ad eam rem confirmandam *ad an.* 1064. *n.* XLIII.

2 Baron. *ad an.* 1066. *n.* XI.

3 Vide Gretserum *l.* 1. *de sacris Peregr. cap.* VI. *pag.* 23. *tom.* IV. *opp. edit. novæ*.

4 Adeundi Herbelotus *Bibliotheque Oriental. ad vocem* Hakem. *pag.* 411. *& ad v. Mogireddin. pag.* 597. Josephus Simonius Assemanus vir doctissimus *Biblioth. Orient. tom.* I. *pag* 628. *& tom.* III. *par.* 3. *c.* VII. §. XX. *pag.* 368. quo loco sic habet *Olaimus Muhamedanus* „ Nunc aliquid commemoremus ea iis, quæ Hierosolymæ per eam tempestatem cont gerunt. Anno 397. „ (*hoc est Christi* 1007.) Hodemus Bamrillah Al-Mansores pater Ali, filius autem Azizi Phatemitæ Calipha Ægypti, præcepit, ut templum Kamamæ (*hoc est S. Sepulcri*) everteretur. Eadem fere, sed corruptis nominibus refert Stephanus Moynius *tom.* II. *not. & observ. ad var. sacr. pag.* 436. Innumeri pene sunt, qui religionis ergo peregrinatum in Palæstinam contenderunt. Quorum si catalogum accuratiorem texere vellem, opus esset molestiæ, & laboris plenum. Itaque his paucis exemplis contineri volui. Qui plura desiderat, is consulat Gretserum *lib.* I. *de Peregr. c.* IV. V. *&* VI. & Johannem Stalenum *l. Inscript. Peregrinus ad loca sancta &c. tract.* VI. *c.* V. *pag.* 307. *edit. an.* 1649.

5 Erasmus Roterodamus, etsi de *Peregrinationibus* in Palæstinam in eo colloquio, quod inscripsit; *Peregrinatio religionis ergo*, nihil explicate scripsit, ea tamen jecit fundamenta, quibus Pro-

genſes, cum ſeceſſione a noſtris facta, quæ in uſu apud nos eſſent, aut nihil afferre utilitatis poſſe defenderent, aut ſuperſtitionis condemnarent, iis omnibus, quos ab ſe ſtare perſpiciebant, auctores fuerunt, ut ne genus quidem illud peregrinationum Chriſtianis dicerent licere, quod eſſe tam conſtans, tamque vetus cognoſcerent. Itaque Hoſpinianus, Molinæus, Stephanus (1), & noſtra memoria (namque ceteros, qui multi profecto ſunt, nominare non eſt neceſſe) Weſſelingius, (2) atque Moshemius (3) ad eam opinionem tuendam nihil ſibi reliqui fecerunt. Qui ſane poſtremi cum iiſdem argumentis permoti ſint, quibus abutebantur ſuperiores, & quæ a Baronio, Gretſero, aliiſque illuſtribus, maximiſque viris non refutata ſolum, ſed obtrita etiam, funditufque ſublata viderentur, nihil noſtris hominibus negotii exhibere poterant. Atque hi ſane in hunc fere modum loquuti ſunt. Principio mirari, ſcripſerunt, ſe quid eſſet, quod cum neque auctoritate ſacrorum Bibliorum, neque noſtris inſtitutis, quibus informati a Chriſto ſumus, is uſus confirmaretur, tum probatus majoribus noſtris eſſet, quorum permulti ſingulari doctrinæ, virtutiſque exiſtimatione (4) floruiſſent. Apoſtolum Paulum, qui Doctor eſſet dictus a Chriſto

Proteſtantes abuti, ut eas oppugnent, conſueverunt *pag.* 430. *colloquior. ſeqq. edit. Genevenſis an.* 1681. Deteriores aliquanto fuerunt Centuriatores, *centuria* IV. *cap.* VI. *pag.* 457. *ſeqq. edit. an* 1560. & Johannes Calvinus *Inſtitut. cap.* IV. §. 7. *pag.* 43. *edit. an.* 1553. qui ea ratione ſacras peregrinationes refellit, quod ſibi minime placeant. Sequuti ſunt Danæus *reſp. ad* VII. *controv. Bellarm. ad c.* VIII. *pag.* 1487. *ſeqq. edit. an.* 1596. *tom.* II. ubi ſectatorem ſe in hac re Vigilantii, Waldenſium, Wicleſianorum, quos pios appellat, confitetur. Hoſpinianus *in Opere de orig. progreſſ. uſu & abuſu Templor., atque omn. rer. ad templa pertinentium lib.* I. *c.* XXIX. *pag.* 364. *ſeqq. edit.* 1603. Petrus Molinæus *in not. & lib. de Peregr. Epiſtolæ Gregorii Niſſeni ab ſe in Latinum Sermonem converſæ adjunctis, editiſque Hanoviæ an.* 1607. Iſaacus Caſaubonus *in not. ad Epiſt. Greg. Niſſ. ad Euſtathiam edit. Hanov. an.* 1607. Binghamus *Orig. & Antiq. Eccleſ. l.* XX. *c.* VII. §. X. Henricus Heideggerus in ſua *de Peregrinat. religioſis Diatribe edit. Tiguri an.* 1670. & Michael Færſchius *de Peregrinationibus Iudaico Ethnico Pontificiis edit. Ienæ an.* 1705.

1 Robertus Stephanus junior qui XVII. ſeculi initio vixit, addictuſque Calvinianis partibus fuit, & Epiſtolam Niſſeni, quam a Molinæo diximus latinam factam, in gallicum ſermonem vertit, edidítque. Confer quæ de ipſo ſcribit Gretſerus *in Præf. ad notationes ſuas ſuper notas Molinæi pag.* 305. *edit. an.* 1608.

2 *Diſſert. de ſacris Peregr. Præfixa Itinerar. Hieroſolymit. pag.* 537. *ſeqq. edit. Amſtelod.* 1735.

3 *Diſſert. de lumine S. Sepulcri pag.* 12. *edit. Helmſtad. an.* 1736.

4 Weſſelingius *ibid. pag.* 539. „ Atque hic ſæpe mihi, *inquit*, quid potiſſimum Chriſtianos „ in illud iter conjecerit, quod nuſquam ſacræ litteræ, aut congenita nobis ratio præcipiunt, „ mirari ſubiit. Hæc utique Deum ubique ſe benevolum caſtis adoratoribus præbere, nec loci „ ma-

Christo Gentium universarum, sic existimare, plus sanctitatis nemini mutato loco, accedere. Deinde periculum fuisse, ne qui Hierosolymam contenderent, hi jacturam facerent animi bonorum, quæ essent in patria diuturna exercitatione, cultuque virtutis adepti. Quid enim consequi commodi in ea regione potuissent, in qua homines agerent improbi, scelesti, inquinatique omni genere flagitiorum? Neque hæc ab se temere jactari. Gregorium Nissenum (1), atque (2) Hieronymum viros sanctissimos, atque doctissimos, qui coram omnia vidissent, locupletissimos rerum ejusmodi testes esse. Quod si est, qui neget, hunc eorum epistolas consulere debere; tumque jam, ut errorem agnoscat, ac detestetur, perfacile futurum. Postremo hæc se, cum de origine illius consuetudinis quærerent, didicisse: Helenam (3) Constantini matrem, quæ sepulcrum, quæ Calvariæ montem, quæ speluncam Bethleemiticam invisisset, in caussa fuisse, cur deinceps tanta vis, tantaque nostrum hominum multitudo in Palæstinam proficisceretur. Accessisse ad hæc plurimorum persuasionem, qui si loca, in quibus Christus natus, altus, mortuusve fuerat lustrassent, incendi magis ad eum

„ mutatione ad eum propius accedi posse, singulos admonent illa προσεύχεσθαι ἐν παντὶ τόπῳ „ *orate in omni loco* I. *Timoth. cap.* II. *v.* 8. nulla usquam Hierosolymorum, aut Syriæ Palæsti- „ næ præter ceteras habita ratione „. Hæc ille, quæ a Danæo, Hospiniano, Casaubono, Molinæo, aliisque sui similibus mutuatus est. Permultos autem eorum, qui ingressi iter Hierosolymitanum fuerunt, singulari doctrina floruisse, facile ex iis cognoscitur, quæ §. Superiore disputata sunt.

1 Wesselingius ibid. „ Nissenus Gregorius, *inquit*, cui propius hæc explorare licuit, in Epi- „ stola, qua ituris Hierosolymam profectionem dissuadet, pericula egregie exponit. *Quum per* „ *orientis regiones stabula, & diversoria, & urbes omnem licentiam, & promiscuam mali* „ *libertatem habeant, qua fieri ratione potest, ut transeunti per fumum, oculi ejus acrimonia* „ *non mordeantur? Ubi polluitur auditus, polluitur oculus, polluitur animus per oculos, at-* „ *que aures fœda admittens. Fieri ne potest, ut loca infesta transeas, nec afficiare tamen?* „ Ad hoc, Hierosolyma ipsa nihil sanctum habebant, latronum, adulterorum, homicidarum „ sentina, rari ibi boni; mali, & homines circumvenientes quamplurimi. Quid sancti ergo in- „ didem reportarent, quorumve exemplo ad pietatem accenderentur... Iterum Gregorius loqua- „ tur. „ *Nunc vero nullum non impuritatis genus apud vos perpetratur, nequitiæ, adulteria,* „ *furta, idololatria, venefica ædes, & maxime quidem hoc malum ibi usque adeo familiare* „ *est, ut nusquam tanta sit ad homicidia facilitas, quanta illis in locis*... Quæ profecto fla- „ gitiorum illic non pietatis domicilium patefaciunt.

2 Hieronymum sibi præsidio esse Casaubonus in *not. ad Epist.* Gregorii Nisseni putat, quem merito refellit Gretserus *not. in notas Molinæi pag.* 366.

3 Willelmus *ibid. pag.* 540. „ Mihi rem sedulo examinanti, *inquit*, haud pauca se obtule- „ runt, quæ quam brevissime potero, exponam. Et primo quidem Augustæ Helenæ, Constanti- „ nique exempla, quorum illa ad urbem inviserat, hic illam, & vicinam Bethleemum variis or- „ naverat operibus, multorum studia ad iter ingrediendum excitasse videntur.

eum colendum ſe, majoreque ſtudio ſequendum (1) putarent. Quorum ſe numquam fuiſſe rationem reprehenſuros, modo his illi rebus, veluti limitibus quibuſdam contineri curaſſent, operamque, ne in ſuperſtitionem (2) inciderent, dediſſent. At fuiſſe aliquos ita affectos, atque comparatos, ut ſe ſanctiores futuros confiderent, ſi baptizati in Jordano flumine fuiſſent (3). Non minus ineptam fuiſſe aliorum ſententiam, qui verſum pſalmi *de adoratione in loco ubi ſtetiſſent pedes Dei* contorquere, eumque ſacris locis Palæſtinæ Provinciæ accommodare, ac preces in iis fuſas plus habere ad placandum Divinum Numen virtutis (4) judicaret. Atque hos, in quibus Euſebius, & Hieronymus numerantur, nihil fuiſſe ſimile dicturos, ſi ad ſermonis hebræi rationem, cujus non eſſent ignari, animum advertiſſent. Præterea fuiſſe nonnullos noſtrorum Theologorum, qui Judæorum inſtitutis, quibus Hieroſolymam dierum quorumdam feſtorum celebrandorum cauſſa contendere præceptum eſſet, Chriſtianos metiri auderent, eamque urbem reliquis ſanctitate cultus præſtare arbitrarentur, contemnerentque hoc modo, quæ a Chriſto de ſacrorum Judaicorum, & Chriſtianorum diverſitate conſtituta erant. Auctam ſuperſtitionem fuiſſe, ubi divulgatum eſt: Crucis virtute Hieroſolymis fuiſſe admiranda prodigia patrata. Epiſcopos autem, qui deterrere ſuos a prava opinione debuiſſent, nihil prætermiſiſſe eorum, quæ ſpectare ad eamdem rem confirmandam viderentur. Collaudari ab his viros, feminaſque, quæ in Palæſtinam concurrerent, perverti ſacrarum Scripturarum loca, turpique aſſentatione peregrinis aptari, cogi denique miſeros conſueviſſe, qui lapſi in aliquod ſcelus erant, iter ingredi plenum incommodorum, ac ſi aliter veniam conſequi non poſſent (5).

Ad hæc noſtri, ut ſupra indicatum eſt, jamdiu reſponderant: Non eſſe neceſſe, ut quæ recte, pieque gerantur, omnia

1 Weſſeling. *ibid.*

2 Veſſeling. *ibid.* Quæ ſane omnia pugnant cum iis, quæ paullo ante ſtatuerat. Nam ſi incendi nos aſpectu ſacrorum locorum ad pietatem, virtutemque colendam putat, cur aliquanto aſperius dixit, haud majorem Palæſtinæ potius, quam aliorum locorum habendam eſſe rationem?

3 Veſſeling. *ibid.*

4 Veſſeling. *ibid.*

5 Sunt hæc item a Weſſelingio diſputata.

ſacrorum Bibliorum auctoritate conſtent. Eſſe permulta, quorum fiat in Evangeliis,ceteriſque novi Teſtamenti libris commemoratio, quæ tamen rejicere ne illi quidem novi, contra quos ſcribimus, auderent. Fas namque eſſe baptizare infantes, qui uſu rationis vacent, quibuſnam tandem perſpicuis ſcripturarum locis efficerent? Hæc, aliaque plura, etſi non ſcripta, voce tamen ab Apoſtolis in poſteros manaſſe (1). In iiſdem rebus *peregrinationes* Hieroſolymitanas eſſe ponendas. Aliter qui inſtituti a diſcipulis Chriſti fuerant, atque ad Imperatoris Hadriani tempora vitam produxerant, numquam commiſiſſent, ut ob magnos ſuos in eadem loca concurſus, ſepulcrum occludi, ſtatuæque Deorum ab Ethnicis in ſepulcro ipſo, in monte Calvariæ, atque in aliis monumentis Chriſti collocari Ethnici curarent (2). Eſſe illud etiam incredibile, ut quod traditum numquam ab Apoſtolis fuiſſet, in ſequentes ætates traduceretur, eſſetque omnium gentium ſumma in eo probando, maximiſque laboribus, incommodis, ærumnis ſtabiliendo conſenſio.

Quod Proteſtantes dicerent, uſum ejuſmodi cum Apoſtoli ſententia pugnare, falſum eſſe. Nam etſi mutatio loci ipſa per ſe immutare animum non poſſit, nobis tamen eſſe exploratum, pleroſque homines & exemplis eorum, qui in locum aliquem ſacris uſibus deſtinatum concurrant, & memoria rerum ibidem geſtarum, prodigiorumque, quæ Deus fecerit, commoveri, incitarique, ut ſe Chriſto arctius obſtringant, (3) ſolere. Alioqui

1 Confer Gretſerum *not. in not. Molinæi pag.*314. *ſeqq.* Quamquam eſſe aliquid in ſacris litteris, quod eamdem conſuetudinem confirmet, ne il quidem tam negaverint Proteſtantes, cum nulla iis eſſet cum aliquo Catholicorum contentio. Rauvvolfius medicus in ſuo *Itinerario Hieroſolymitano*, cujus locum longiuſculum affert Gretſerus *de ſacr. Peregrin. cap.*xI1.*pag.*54. *Iav. opp.* ſic habet „ Cum animadverterem me in iis locis verſari, ubi D. N. Jeſus Chriſtus verſatus „ eſt, docuit, nobiſque ſalutem per acerbam ſuam paſſionem, & mortem, per lætam reſurrectio„ nem, & aſcenſionem ſuam apud Patrem Cæleſtem iterum reparavit, & obtinuit ea ineffabilia „ beneficia, Impetratumque gratiarum theſaurum in memoriam revocavi, & lætatus ſui. quem„ admodum aliter fieri non poteſt, quin in quovis vero Chriſtiano, qui in Calvariæ monte Chri„ ſti crucis, & mortis, in ſepulturæ loco victricis reſurrectionis &c. recordatur, variæ oboriantur „ affectiones: ſicut etiam apparet *Matthæi ultimo*, id eveniſſe mulieribus, ubi ita ſcriptum eſt, „ *quod tres Mariæ ad ſepulcrum foras cum timore, & gaudio iverint &c.* Confer, quæ a nobis paullo inferius ex Gregorii Niſſeni Epiſtolis producuntur.

2 Vide, quæ infra adnotamus, ubi Weſſelingium refellimus ajentem, Helenæ, Conſtantiique exemplo adductos noſtros fuiſſe, ut ſacra loca ſibi eſſe frequentanda arbitrarentur.

3 Multa in hanc rem contra Hoſpinianum diſputat Gretſerus *de ſacris Peregrin. c.*xI1.*&*.I v. Apoſtolus I. *Timoth. c.* II. v.8. docet, nos in omni loco orare. Multo igitur magis iis in locis, quæ

qui passurum Paulum numquam fuisse, ut suo tempore certas, ac destinatas ædes Christiani haberent, in quas oraturi, remque divinam facturi convenirent, mutuoque ad colendam pietatem excitarentur (1).

Nam quod adderent, a moribus, institutisque Apostolicis concursum in Palæstinam abhorrere, cujusmodi tandem esset, cognoscerent. Quid enim? An quia Jesus futurum aliquando tempus dixit, quo *veri adoratores in spiritu, & veritate adorarent Patrem*, cautum legibus novi Testamenti concludent fuisse, ne quis in certum aliquem locum oratum (2) proficisceretur? Hoc si affirmarent, tollendas ædes sacras, tollendum baptismum, tollenda demum esse omnia sacra, quæ sensu percipiantur. Etenim si uno spiritu ducantur Christiani necesse sit, nullas ab iis ceremonias esse observandas, quæ sub sensus cadant, sint-

quæ recordatione rerum ibidem gestarum, nos magis excitent ad pietatem. Sanctis autem Hierosolymæ urbis locis visis, excitari nos, ut quæ gesta in iis fuerint, in memoriam revocemus, & moveamur ad colendum, diligendumque Divinum Numen, & dictum paullo ante est, & ostensum non Rauvvolfii modo, sed etiam Wesselingii testimoniis, quocum præcipue mihi controversia est. At Christus, *inquiunt*, monuit *Matth.* XXIV. *ne eos audiamus, qui ipsum in terris hisce vel hic, vel illic monstrare audeant*. Quam hoc sit ad rem, viderint Protestantes. Non enim in terris versari Christum, quisquam nostrum censet, ut eum, ubi agat, ostendat. Loca indicamus, in quibus passus, sepultusque est, piumque esse dicimus, si quis ad ea se conferat, propterea quod memoria tot rerum permoveatur ad virtutem observandam. Sed sumunt, *non esse virtutem Christi ulli loco alligatam*. Quis negat? Concludunt: *frustra igitur suscipi Hierosolymitanum iter.* Ridiculum! Quasi vero sequatur, neminem in Ecclesiam Eucharistiam celebratum concurrere oportere, quod Christus nulli loco suam alligarit virtutem. Jam hoc sæpe dixi, non eo concurri ad sacra loca, quod eis alligata sit virtus Christi, sed quod monere videantur, quid in ipsis peractum sit, inducantque recordatione passionis, mortisque Christi ad eum imitandum. Mitto cetera argumenta, quæ Hospinianus, aliique congerunt, quod iisdem responsis refutari omnia recte possint. Ac Hieronymus ea Epistola, quam nomine Paulæ, & Eustochii ad Marcellam scripsit, „ Nec hoc dicimus, *inquit*, quod renuamus regnum Dei intra nos esse, & sanctos viros in ceteris „ etiam esse regionibus; sed quod hoc asseramus, vel maxime eos, qui in toto orbe sunt primi, „ huc pariter congregari. *Epist.* XLIV. *al.* XVII. *pag.* 550. *seqq. edit. Martianai tom.* IV. *opp.* Et Theodoritus *Hist. relig. cap.* IX. *pag.* 820. *tom.* III. *opp. edit. Sirmondi*, ubi de Petro Anachoreta agit „ Abiit, *inquit*, in Palæstinam, ut conspectis locis, in quibus salutaris passio suscepta „ est, servatorem Deum in illis adoraret, non quasi loco circumscriptum . . . Sed ut oculos etiam „ ipsos rei quadam contemplatione pasceret, nec sola mentis acies sine visu spiritalibus per fidem „ deliciis frueretur. Solent namque qui aliquem amant, non ex illius tantum aspectu affici læti- „ tia, sed & domum, & vestes, & calceamenta summa cum voluptate contemplari . . . Nihil ergo „ absurdi egit vir hic divinus .... loca inquirebat, ex quibus salutares omnibus hominibus fontes „ profluxerant.

1 Ædes, in quas statis diebus Christiani convenirent, Apostolorum ætate in Ecclesia fuisse ostendam, ubi de *Ædibus* sacris disseram. An id Paulus, ceterique Apostoli æquo animo tulissent, si ita esse in omni loco orandum censuissent, ut nullus ei usui peculiari ratione destinari debeat?

2 Hoc testimonio abusus est Rauvvoltius homo de Protestantium quidem numero, ut ex ejus *Itinerario* constat. Sed multis est a Gretsero refutatus *l.* I. *de sacris Peregrin. cap.* IX. *pag.* 38. *& seqq.*

ſintque illius indicia, quæ ineſt in animo, religionis. Quare hoc eſſe ex Proteſtantium dictis conſequens, ut Chriſtianos, cum de cultu Divini numinis agitur, ſenſu vacare oporteat, hominesque deſinere vocari. Quod autem Chriſtus de *ſpiritu, & veritate* ſtatuit, ſic eſſe omnino explicandum, ut non ſint ritus, qui ſenſu noſcantur, Eccleſiæ finibus exterminandi, ſed adhibendi veluti nuncii quidam *Spiritus*, quo animi Chriſtianorum reguntur, ſintque etiam externa quædam ad virtutem, & ſanctitatem vel comparandam, vel augendam incitamenta. Noſtra enim natura, quum animo, & corpore contineatur, cumque ſint hæc duo inter ſe copulata, ut quamvis animus imperium teneat, tamen ſenſu plurimum, & ad agendum, & ad cognoſcendum utatur; fieri quidem ita, ut ſi ceremoniæ, quæ ſub aſpectum cadunt, tollantur, quemadmodum hominum, ſic Chriſtianorum ne cogitari quidem poſſit conſociatio. Itaque ab Jeſu Servatore, qui *adorandum in ſpiritu, & veritate Patrem* affirmavit, eſſe Baptiſmum, & Euchariſtiam conſtitutam, quorum Sacramentorum (nam mittenda nunc eſſe arbitror reliqua) tametſi intima, quæ ſunt, ac virtus, quæ creditur, ſenſum fugiant, tamen aquam in altero, in altero vero ſpecies panis, atque vini aſpectum fugere nequire. Ac ſi ritus, ſi Sacramenta, quæ ſenſu percipiuntur, nihil impediunt, quo minus verum ſit, quod eſt præſcriptum de cultu Dei *in ſpiritu*, labi Proteſtantes, qui hoc uno Evangelii loco conentur efficere, neſas eſſe Chriſtianis ad ſepulcrum Chriſti, ad Calvariæ montem, ad ſpeluncam Bethleemiticam oratum accedere.

Noſtrum eſſe neminem, qui Palæſtinorum ejus temporis, quo Gregorius, Baſiliuſque ſcriberent, defenſionem eſſe ſuſcipiendam (1) putet. Fuerint illi quidem improbis moribus. Quid?

1 Quamvis ſi vellem, oſtendere perfacile ſane poſſem, plurimos ea ætate in Palæſtina, imprimiſque Hieroſolymis floruiſſe ſingulari virtute Chriſtianos. Atque ſunt quidem hujuſce rei teſtes Paula, & Euſtochium in ea, quam Hieronymus ipſorum nomine ſcripſit Epiſtola, ex qua nonnihil ſupra produximus. Sic enim ſcribunt „ Quicumque in Gallia fuerit primus, huc properat. Divi-„ ſus ab orbe noſtro Britannus, ſi in religione proceſſerit, occiduo ſole dimiſſo, quærit locum fa-„ ma ſibi tantum, & ſcripturarum relatione cognitum. Quid referamus Armenios, quid Perſas „ quid Indiæ? Quid Æthiopum populos, ipſamque juxta Ægyptum fertilem Monachorum, Pon-„ tum, & Cappadociam, Syriam Cœlen, & Meſopotamiam, cunctaque orientis examina? Quæ „ juxta Salvatoris eloquium dicentis: *ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ*, „ concurrant ad hæc loca, & *diverſarum nobis virtutum ſpecimen oſtendunt*. Vox quidem diſ-„ ſona, ſed una religio. *Tot pene pſallentium chori, quot gentium diverſitates*. Et inter hæc, quæ

Quid? Esse ne proinde condemnandos superstitionis, ac sceleris bonos, qui iter in Palæstinam caussa religionis instituissent? Hoc si ita est, discedendum cuique nostrum ex omni civitate esse, propterea quod nulla sit, in qua impudici, perjuri, improbi multudine bene moratos non superent. Quapropter in hisce rebus non quales quisque homines reperturus sit, sed qua voluntate aliquo proficiscatur, qua continentia, qua virtute moderetur animum, disquirendum esse. Multos nostra, multos Patrum memoria Hierosolymam abiisse peregrinatum, qui deinde aut ibi constiterint, aut reversi in patriam fuerint meliores (1).

At Gregorius Nissenus, & Hieronymus vehementer eorum desiderium improbant, qui illi se itineri committere optarent. Quorum nam desiderium? An quo ipsi aliquando (2) flagrassent? Id

„ quæ vel prima inter Christianos virtus est, *nihil arrogant sibi de continentia supercilii. Humilitatis inter omnes contentio est. Quicumque novissimus fuerit, hic primus putatur. In veste nulla discretio, nulla admiratio. Utcumque placuerit incedere, nec detractionis est, nec laudis.* Jejunia quoque neminem sublevant; nec defertur inedia, nec moderata saturitas condemnatur. Suo Domino unusquisque stat, aut cadit. Et quod in plerisque *provinciis est familiare, ut se genuino dente lacerent, hic penitus non habetur. Procul luxuria, procul voluptas. Tanta in ipsa urbe orationum loca, ut ad ea peragranda dies sufficere non possit.* Hæc illæ quidem perpaucis annis post, quam vita functus Gregorius Nissenus fuit. Neque vero de exteris, peregrinisque tantum, sed de iis etiam, qui Palæstinam incolerent, loquuntur, ut quivis facile intelliget, qui legerit considerate. Sed quid multis est opus? Si Gregorius ipse *Epist. ad Eustathiam, & Ambrosiam congressu bonorum* συντυχίᾳ τῶν ἀγαθῶν delectatum se maxime fuisse scribat, cum Hierosolymis ageret? *pag. 1088. tom. II. opp. edit. an. 1615.*

1 Confer exempla allata §. superiore.

2 Nam flagrasse quidem ea cupiditate Gregorium, Hierosolymamque proinde venisse, *ibique* orasse, ubi Christus versatus est, constat ex eadem ad *Eustathiam &c. Epist. l. c.* Quinetiam eam tem maximam sibi attulisse voluptatem scribit „ Congressus, *inquit*, bonorum, mihique ex animo dilectorum, & illius ingentis humanitatis nobis a domino præstitæ, monumenta, quæ isthic „ (*hoc est Hierosolymæ*) ostenduntur. τῆς μεγίστης ἐγένετό μοι χαρᾶς τε καὶ εὐφροσύνης ὑποθέσεις, „ *maximi mihi gaudii, & voluptatis argumento fuerunt.* δι ἀμφοτέρων γὰρ ἐπλήρωσέ μοι ἡ τοῦ „ Θεοῦ ἑορτή, διά τε τοῦ ἰδεῖν τὰ σωτήρια σύμβολα τοῦ ζωοποιήσαντος ἡμᾶς Θεοῦ, καὶ διὰ τῆς ψυχῶν „ συντυχίας, ἐν αἷς τὰ τοιαῦτα τῆς τοῦ Κυρίου χάριτος σημεῖα πνευματικῶς θεωρεῖται ὥστε πιστεύειν „ ὅτι ἀληθῶς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐστὶ τοῦ τὸν Θεὸν ἔχοντος ἡ Βηθλεὲμ, ὁ Γολγοθᾶς, ὁ Ἐλαιὼν, ἡ ἀνάστασις. „ Utroque enim modo feriari quid esset experiebar, quum & Dei, qui vitam nobis dedit, Symbola salutaria videbam, & in ejusmodi personas incideram, in queis illa ipsa signa gratiæ Domini spiritualiter est contemplari, ut credere liceat, esse revera in animo illius, qui Deum in „ se habet, Bethleemum, Golgotham, Olivetum, & Resurrectionem „. De Hieronymo autem quid dicam? Quem plane liquet deterreri numquam potuisse, quo minus religionis ergo in Palæstina maneret, laudaretque homines, qui eamdem ob caussam Hierosolymam, Bethleemumque proficiscerentur. Confer ejus *Epist.* quam nomine Paulæ, & Eustochii ad Marcellam scripsit paullo ante indicatam. Præfat. in *librum IV. Commentarior. in Hierem. pag. 613. tom. III. opp. edit. Martianæi* & Epistola XLVIII. *ad Desiderium al. CXLIV. pag. 562. tom. IV.* ubi „ Hortor, *inquit*, „ vos, & precor per Domini caritatem, ut nobis vestros tribuatis aspectus, & per occasionem „ sanctorum locorum tanto nos ditetis munere. Certe si consortia nostra displicuerint, adorasse „ ubi

Id sane tam esse falsum, ut ne veri quidem esse simile videatur. Ac Melaniam, Paulam, Eustochium (1) quis credat ob eam rem maxime fuisse ab Hieronymo commendatas, quam ipse ferendam non putasset? Paulinum scilicet Monachum tunc ætatis (2) ab ipso Hieronymo, a Gregorio (3) vero, nescio quos viros, qui Monasticum insti-

„ ubi steterunt pedes Domini pars fidei est, & quasi recentia nativitatis, & crucis, ac passionis „ vidisse vestigia „. Scripsit autem hanc Epistolam circa *an.397.* & *epist.*LXXXIV. *al.*XXX. *ad Oceanum pag.661. tom.*IV. quo loco „ Nos, *inquit*, in Oriente tenuerunt jam fixæ sedes, & „ *inveteratum sanctorum locorum desiderium* „. Viderint nunc sacratum peregrinationum calumniatores, qua impudentia Danæus dixerit, sibi esse non modo Nissenum Gregorium, sed etiam Hieronymum consentientem.

1 Confer *Epist.*XXVIII. *al.*XCIII. *ad Asellam pag.66. t.*IV. & LXXXVI. *al.*XXVII. *ad Eustochium. pag.670. seqq.*

2 Vide ejus Epistolam LXIX. *al.*XIII. *ad Paulinum p.564. t.*IV. *opp.* ubi „ Ut simpliciter motus „ meoris meæ fatear, considerans & propositum tuum, & ardorem, quo seculo renunciasti, dif„ ferentias in locis arbitror, si urbibus, & frequentia urbium derelicta, in agello habites, & „ Christum quæras in solitudine, & ores solus in monte cum Jesu, sanctorumque tantum locorum „ vicinitatibus perfruaris, id est ut & urbe careas, & *propositum monachi non ammittas*. Quod „ loquor non de Episcopis, non de Presbyteris, non de clericis loquor, quorum aliud officium „ est; *sed de monacho, & de monacho quondam apud seculum nobili*, qui idcirco pretium pos„ sessionum suarum ad pedes Apostolorum posuit, docens, pecuniam esse calcandam, ut humiliter, „ & secreto vivitans, semper contemnat, quod semel contempsit. Si crucis, & resurrectionis lo„ ca non essent in urbe celeberrima, in qua curia, in qua aula militum, in qua scorta, mimi, „ scurræ, & omnia sunt, quæ solent esse in ceteris urbibus, vel si monachorum turbis tantum„ modo frequentarentur, expetendum revera cunctis Monachis hujuscemodi esset habitaculum. „ Nunc vero summæ stultitiæ esset *renunciare seculo*... *monachum profiteri*, & *inter majores* „ *populos periculosius vivere*, quam eras victurus in patria. De toto huc orbe concurritur. „ Plena est civitas universi generis hominum, & tanta est utriusque sexus constipatio, ut quod „ alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris „. Viden? ut Hieronymus non alium quemquam, sed *Monachum*, qui in solitudinem se contulerat, quo uni Deo feriaretur, hortetur, ne se ei itineri committeret, in quo offendere plures posset, qui detrimentum eidem afferrent? Accedebat huc, quod nonnulli sibi persuadere non dubitaverant, nescio quid sibi deesse boni, propterea quod Hierosolymam non vidissent. Quæ res sane & falsa erat, & indigna, quæ in animo Paulini hæreret. Quamobrem Hieronymus: *De Hierosolymis*, inquit, *& de Britannia æqualiter patet aula Cælestis. Nec quidquam fidei tuæ deesse putes, quod Hierosolymam non vidisti.* Id vero nemo nostrum usquam dixerit. Facile omnque intelligimus virtutem quemque consequi ubique terrarum posse, idque peragere, quod conferat ad comparandam sempiternam vitam. Hæc autem cum ita se habeant, non est cur Protestantes Epistolam ad Paulinum pugnare dicant cum ea, quæ est ab Hieronymo ad Marcellam scripta. In hac enim, inque multis aliis, quas laudavimus non monachos, cujusmodi Paulinus erat, sed alios ad Christi loca visenda invitat; in ea contra Monachum, ne id faciat, neu se in discrimen adducat hortatur. Consule Gretserum *de sacris Peregr. l.1. cap.*XI.

3 Gregorius Nissenus *Epist. de iis, qui adeunt Hierosolyma tom.*II. *opp. pag.*1084. *edit. an.*1615. „ Sunt aliqui ex iis, *inquit*, qui solitariam, & privatam vitam sibi delegerunt, qui „ in parte pietatis ponant Hierosolymitana loca vidisse „. Itaque hos coarguit Gregorius, propterea quod persuaderi sibi id opinionis genus tulerint. Ergo, ut eosdem convincat, non esse *pietatis* partem, hoc est ad salutem ullo modo necessarium, quod præceptum divina lege nusquam fuerit. Jam vero iter Hierosolymitanum nemini esse præscriptum a Christo. At perfectum esse hominem posse, qui sacra Palæstinæ loca numquam inviserit. Quod si inest peregrinationi ejusmodi quidquam utilitatis (inesse autem aliquid Gregorius ipse ostenderat in *Epist. quam ad Eustathiam* scripsit, ut paullo ante animadvertimus) „ Ne sic quidem honeste a *perfectis* (*hoc ille* „ *epi-*

institutum profiterentur, existimarentque, nisi ad sacra loca profecti essent, sibi aliquid, quod magni esset ad salutem sempiternam momenti, defuturum, deterritos fuisse, ne domo abscederent, seseque, consuetudine sceleratorum, quibus Palæstina Provincia abundaret, & in quos viatores incidere solerent, in discrimen adducerent illius virtutis, aut delendæ, aut minuendæ, quam in monasteriis divina sibi ope, diuturnaque exercitatione comparassent (1).

Non

„ *epitheto ornat Monachos*) studio dignam videri debere ... Immo maxime esse cavendum, ut „ nihil ab eo lædatur is, qui secundum Deum vitam instituit agendam „. Subjungit continuo: „ Quid igitur est in his, quod lædat? Sancta, & gravis vitæ institutio eadem omnibus, & viris, „ & feminis proposita est. Peculiaris est vitæ Philosophicæ honestas, & castitas, quæ in vita sua „ eaque non mixta, ac seorsim acta consummatur, ita ut impermixta sit, & minime confusa na„ tura, neque feminis in consortium virorum, neque viris in mulierum ad tuenda castitatis, & „ honestatis officia contendentibus. At vero itineris conficiendi necessitas, numquam non dili„ gentem in his observandis in indifferentiam adducit. Ad Monachos autem cum hæc sit perscripta oratio, qui vagari hac illac non debebant, errabantque putantes aliquid se pati jacturæ virtutis posse, ni Hierosolymam proficiscerentur, quid est, quod a Protestantibus in omnes Christianos transferatur? At omnes, *inquiunt*, sibi a malis caveant, oportet. Non nego. Verum malum nullum erat, laicum aliquem, presbyteros, &c. qui solitariam vitam non colerent, eo proficisci, ubi aspicere loca sancta possent. Alioqui egrediendum omnibus e civitatibus esset, ut supra observatum est. Nisi enim in solitudinem te conferas, audies plerumque, videbisque in civitate, quæ minime conducere possint ad pietatem. Ac si Hierosolymis plures erant perversis moribus, multo majore numero alibi reperiebantur. Hujus rei testis est idem ipse Gregorius *Epist. ad Eustathiam pag.* 1089. „ Si locus, *inquit*, qui sanctum vestigium veræ vitæ suscepit, „ purus a malis sentibus non est, quid de ceteris opinari debemus, qui sola auditione, & præ„ dicatione boni illius communione sunt aspersi „? Igitur si proficiscendum nemini Hierosolymam Protestantes censent, idque jam ratione Gregorii confici arbitrantur, fatebuntur etiam, excedendum omnibus esse a seculo, atque institutum monasticum colendum, quo seorsim viri a mulieribus degant. Sed rursum opponunt: Gregorium testari, id tantulum se eo itinere utilitatis percepisse, quod ea comparatione cognoverit, *nostra*, hoc est interna animi bona, externis longe esse sanctiora. Id ab Gregorio hac in oratione dici, non nego. Veruntamen in Epistola ad Eustathiam maximam se voluptatem, & gaudium percepisse, expertumque se, quid esse. ἡ κατὰ Θεὸν ἑορτὴ *festus dies secundum Deum* adjungit. Quid igitur? Pugnantia ne loquutum hominem dicemus? Minime vero. Sed est id oratorum interdum proprium, ut non esse necesse arbitrentur dicere, quæ minime conferant ad ostendendum, quod persuadere aliis statuerunt. Quod notat Casaubonus *in Greg. Epist. ad Eustathiam*, Nissenum non tam esse accurate loquutum cum ad Eustathiam, ut cum ad Monachos scriberet, quod illic μισοτροπικῶς, hic φιλανθρωπικῶς ageret, ridiculum est. Quare merito vapulat a Gretsero *pag.* 373. *in not. ad not. Molinæi edit. an.* 1608. Ac ferreus Gregorius fuisset, si loca, in quibus pro salute generis humani, tot incommoda perpessus Servator, mortuus, sepultusque esset, ac deinde resurrexisset, perlustrans, ne commoveri quidem se ad pietatem sensisset. Quod nec Wesselingius negat, ut supra ostensum est.

1 Hanc Gregorii Epistolam sunt, qui in spuriis numerandam verisimilius esse putent. In his sunt magnus Bellarminus *lib.* III. *de sanctis cap.* VIII. & Richeomus, ut initio *admot. in not. Molinæi* scribit Gretserus. Dubitat Gretserus ipse *lib.* I. *de Peregr. sacris cap.* X. *pag.* 42. *seqq. & not. in not. Molinæi pag.* 208. *tom. eodem* IV. *opp.* Non discrepat eruditissimus Lambecius *lib.* V. *Biblioth. Windobonensis pag.* 61. ubi Catholicorum probat de sensu Epistolæ ejusdem sententiam. Contra magnus Baronius *ad an.* CCCLXXXVI. *n.* XLVIII. genuinam esse facile patitur, sed nihil impedire, quo minus recte agant, qui iter religionis ergo in Palæstinam instituunt, defendit, quod *de Anachoretis*, solitariamque vitam agentibus, non de aliis Nissenus loquutus sit.

Non Helenam Constantini Augusti matrem, sed eos, qui acceperant ab Apostolis disciplinam, exemplo posteris fuisse, ut ad sacra loca frequentes (1) concurrerent. Hæc & veterum testimoniis, & factis Ethnicorum constare. Præterea esse nobis persuasum, non improbitatem Palæstinorum, non abusus, non supestitionem, quas Lutherani, & Calviniani jactarent, sed ipsam per se consuetudinem peregrinandi adversariis minime placere. Secum enim illos pugnare, qui nunc inficientur, quod paullo ante affirmassent. Nam si abusionem aversarentur, cur *peregrinationes* componi cum institutis Christianis posse negarent? Cur Pauli Apostoli locum, qui nihil obstaret, opponerent? Cur totis voluminibus *peregrinantes* concidendos arbitrarentur?

1 Hoc Protestantes volunt, ante Helenam nullos fuisse, qui religionis caussa in Palæstinam contenderent. Atque silentio Justini, Tertulliani, Cypriani abutuntur, ut ostendant, horum temporibus neminem iter ejusmodi suscepisse. Quo in errore versatur imprimis Hospinianus *l. c. p. 364.* Consentiunt Magdeburgenses, Danæus, Wesselingius *ll. cc.* ut qui ab Helena primum exemplum datum affirmant. At Cyrillus Hierosolymitanus *Catech. XVII. n. XVI. p. 272. edit. Toutai Non enim nunc capit*, inquit, *exterarum gentium multitudo huc ex omnibus partibus congregari, sed ex tunc*, hoc est ex illis temporibus, *quibus Johannes, ceterique Apostoli quavis lingua loquebantur.* Huc item spectant, quæ Paulæ, Eustochiique nomine complexus Hieronymus est. *Ep. XLIV. al. XVII. pag. 550. ad Marcellam tom. IV. opp.* „ Longum est, *inquit*, nunc ab Ascensu Domini „ usque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui Episcoporum, qui martyrum, qui „ eloquentium in doctrina Ecclesiastica virorum venerint Hierosolymam, putantes minus se re„ ligionis, minus habere scientiæ, nec summam, ut dicitur, manum accepisse virtutum, nisi „ in illis Christum adorassent locis, de quibus primum Evangelium de patibulo coruscaverat „. In his numerandus est Alexander, qui medio fere seculo III. quo Cyprianus florebat, Episcopus Hierosolymorum instinctu divino creatus fuit: ut mirum sit, Hospinianum tanta impudentia, vel imperitia fuisse, ut Cypriani ætatem neminem fuisse contenderet, qui ejusmodi iter pietatis ergo ingrederetur. Eusebius *lib. VI. Hist. Eccles. cap. XI. pag. 212. edit. Paris. Vales.* „ Alexander, „ *inquit*, cum ex Cappadocia, in qua primum Episcopus fuerat ordinatus Hierosolyma profe„ ctus fuisset εὐχῆς, καὶ τῶν τόπων ἱστορίας ἕνεκεν *orationis, visendorumque locorum caussa*, fra„ tres illius Ecclesiæ humanissime eum excipientes, reverti post hæc in patriam non siverunt „. Scio esse aliquos, qui antiquariorum more Alexandrum peragrasse loca Christi defendant. Quorum si vera est opinio, quo tandem spectare putabunt τῆς εὐχῆς ἕνεκεν, *gratia orationis, seu precationis*? At Eusebius, inquiunt alii, suorum temporum consuetudine metiri est ausus superioris ætatis mores. lepide! Quasi vero Eusebius nesciret, quæ acta in Palæstina ante Helenæ adventum fuissent, qui Episcopus Cæsariensis in eadem Provincia erat aliquanto prius, quam ire: Augusta suscepisset Hierosolymitanum. Atque is Episcopus, qui assentator Imperatoris, ejusque matris existimabatur, numquam commisisset, ut quod actum primum ab Helena est, illud esse cuiquam alteri, qui superiore tempore vixisset, tribuendum posteri censerent. Præterea Hieronymus in *Catalogo scriptor. Eccles. c. LXII. tom. IV. opp. pag. 118.* „ Alexander Episcopus Cap„ padociæ, *inquit*, cum desiderio sanctorum locorum Hierosolymam pergeret &c. Rursum Hieronymus *lib. eod. cap. LXV. pag. 126.* de Firmiliano, quem Cæsareæ in Cappadocia Cypriani tempore Episcopum fuisse constat, loquens „ Firmilianus, *inquit*, Cæsareæ Episcopus ... postea „ sub occasione sanctorum locorum Palæstinam veniens, diu Cæsareæ in sacris scripturis ab eo „ Origene eruditus est. Eodem spectant, quæ supra disputavimus, cum ob concursum nostrorum in loca sancta statuas Deorum paullo post initium secundi seculi Ethnicos posuisse demonstraremus. Sed non est opus, ut diutius in re manifesta operam esse conterendam putem. Consule Gretserum *lib. I. de Peregrin. sacris cap. IV.*

tur? Sacra ne Biblia cum religione Christiana componi dicerent nequire; propterea quod illis Sociniani, ceterique hæretici abuterentur? Hoc si de *scriptura* non dicunt, quod adimi illi sanctitas scelere malorum, perversorumque hominum non possit, quo vultu de *peregrinationibus* dicere generatim non vererentur, quas, sublata superstitione, conferre ad pietatem aliquid posse judicarent? Quamobrem aut ignorare eos, quæ disputant, aut si habeant explorata, non abusum, sed peregrinandi etiam morem rejicere; cumque se implicatos cernant, uti circuitione verborum, ac loqui pugnantia, ne esse lapsi errore videantur.

Eorum consilium, qui baptismum differrent, quoad opportunum tempus nacti essent, quo sibi in Palæstinam abire, inque Jordano flumine exemplo Christi tanto Mysterio initiari possent, ferri aliquo modo pietatis ratione quivisse; ratione vero periculi, in quod adducerentur, si baptismi expertes decessissent, nullo modo. Sed hoc ei quæstioni, quæ est de concursu in sacra loca, non esse simile.

Non esse Eusebium, atque Hieronymum reprehendendos, quod versum psalmi, qui sic haberet: *adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus*, sanctis Palæstinæ locis accommodaverint. Quamquam enim optime noverant, quæ præcipua versiculi (1) significatio esset, tamen quoniam nemini vitio dandum judicaverant, qui allegoriis interdum, translatisque sensibus uteretur, licere quoque sibi putasse, ut quæ aptari locis Christi dicta Prophetarum valerent, eadem usurparent, excitarentque nostros, ut pietate majore ad Sepulcrum, Calvariæque montem accederent. Atque haud scire nos, quare Wesselingio (2) licuerit itineribus peregrinantium aptare Virgilianum versum:

Per mare, per terras, per tot discrimina rerum.

Eusebio vero, atque Hieronymo ita versum illum psalmi transferre, ut in loca terræ Sanctæ etiam caderet, non licuerit. Verum hoc inimicos Catholici nominis solere, ut modo carpere possint, levia, inepta, indigna denique sapiente viro consectentur. Plus autem virtutis inesse locis iisdem ad placandum Deum si qui affirmarunt, hos ita intellexisse, ut aditu, aspe-

1 Confer *Hieron. Brev. in Psal.cxxx1.pag.467. tom.11. opp. edit. Martianæi.*
2 *L. c.*

aſpectuque eorum moveri magis homines ad virtutem obſervandam, diligendumque Deum, non vero ut indere ea per ſe virtutem aliquam, *influxumque*, ut ajunt, *phyſicum* cenſerent.

Quod quererentur de Scriptoribus, qui ad exemplum Judæorum confugerent, quibus quotannis onus tèr aſcendendi Hieroſolymam incumbebat, ſcirent, non eſſe tam barbaros nos, tamque imperitos rerum, ut Hebræis ceremoniis, legibuſque teneri neminem noſtrum, (1) ignoraremus. Sed quemadmodum longe aberant a ſuſpicione erroris Hebræi, qui ad templum Hieroſolymitanum quotannis adoratum proficiſcebantur, faſque illis erat id agere, quamquam multos, dum iter facerent, offendebant, qui eſſent flagitiis implicati; ita ſuperſtitionis reos agi non oportere Chriſtianos, qui in Palæſtinam ſecederent, non ut templum, quod figura Chriſti fuiſſet, ſed ut loca, quæ Chriſtus rebus egregie, ſancteque geſtis conſecraverat, religionis cauſſa venerarentur. Neque nos mores noſtros Judaicis moribus metiri. Nam quod illos facere vi legis neceſſe erat, hoc, nos agere in locis, in quibus Servator generis humani conſtitit, arbitrari liberum noſtris eſſe debere. Ac ſi ritus Judaicos nonnullos ſanctificatos, virtuteque ſuperiore donatos Jeſus in Eccleſiam tranſtulit, utque a nobis adhiberentur præcepit, (cujuſmodi eſſe baptiſmum conſtat) cur tandem arguerentur impietatis, qui non ceremonias Judæorum ullas colerent, ſed in ea loca ſe conferrent, quæ a Chriſto eſſe rebus ſanctiſſime geſtis illuſtrata ſcirent?

Auctam autem *ſuperſtitionem* fuiſſe, ubi enunciatum eſt, admiranda prodigia a Deo eſſe, cum inventa crux Chriſti Servatoris fuit, patrata, concedi a nemine ſano poſſe. Neque vero imbutos eſſe ſuperſtitione eos, qui aliquo proficiſcantur, ubi a Deo ſigna intelligant, atque miracula fieri ſolere. Niſi enim ita ſe res haberet, accuſati impietatis fuiſſent Chriſtiani, qui in iis locis conſiderent, unde Petrum eſſe tranſiturum acce-

1 Euſebius *lib.* VI. *Demonſtr. Evang. cap.* XVIII. *pag.* 288. *edit. an.* 1628. „ Quod aliter „ quoque licet intueri completum ad verbum, quando hodie quoque omnes, quicumque Chriſti „ religionem cum fide ſuſceperint, ex omnibus terræ partibus concurrunt, non ut quondam feſtæ „ cujuſdam lætitiæ gratia, quæ in Hieruſalem celebretur, neque ut adorent in eo, quod olim in „ Hieruſalem conſtitutum fuerat ſanctuario, ſed ut diverſentur .... ut in monte olivarum, qui eſt „ contra Hieruſalem adorent, ubi gloria Domini commutata eſt, poſtquam delevit priorem ci„ vitatem &c.

ceperant, ut si adversa valitudine vexarentur, sanitatem (1) recuperarent. Atque ab adversariis, nisi sibi caveant, eos etiam condemnatum iri, qui fimbriam Christi (2) attingere, sudariola Apostolorum parare, ac *semicinctia* (3) consequi, & retinere salutis impetrandæ caussa conarentur.

Quamobrem vero non collaudassent eos Episcopi, quos pietate in Palæstinam adductos, meliores in patriam revertisse perspicerent? Nam laudatos ab eis improbos usquam fuisse, ostendi nullo vetere monumento posse.

Age vero, quæ tandem scripturarum loca corrupta a Patribus fuisse ob rem eamdem adversarii judicarent? An quia fuerunt, qui Eudociam Augustam, propterea quod mœnia urbis restituisset, laudandam arbitrarentur; ejusque opera versiculum psalmi „ *Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion, ut ædificentur muri Jerusalem*, exitum habuisse dicerent, vitiata ab illis turpi assentatione sacrorum Bibliorum loca (4) defenderent? Quotumquemque esse, qui si quidpiam ab aliquo præclare actum sit, in quem Scripturæ textus aliquis cadere videatur, non esse hunc usurpandum putet? Ac mirari nos, qua fronte pergerent Lutherani, & Calviniani, veteres Præsules, qui simile aliquid fecissent, assentationis, impietatisque arguere, ii scilicet Lutherani, & Calviniani, qui tot sacrorum Bibliorum loca in suos, quos vocant, reformatores transferre (5) aude-

1 Act. *Apost. cap.v. v.15. seq.*

2 Confer quæ dixi *tom.1. pag.241. not. 7.*

3 Act. Apost. *cap.v.*

4 Ita quidem existimat Wesselingius l.c. sed non animadvertit cum veteres reprehendit, suos quoque perinde, qui similia fecerint, reprehendere.

5 Marcus Johannis Elias Ulichius Lutheranus *obser. ubi Lutherus primum habuit concionem Evangelicam*, de Wirtemberga urbe loquens *pag. 305. tom.v1. Miscel. Lipsiens.* ei aptat hæc scripturæ verba „ *Ex Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem. Et pag.308.* de Ecclesia, in qua primum Lutherus sua decreta publicavit, agens, ei accommodat versiculum Psalmi „ *Deus virtutum convertere, respice de cælo, & vide, & visita vineam istam, & perfice eam, quam plantavit dextera tua.* Quot autem loca scripturarum accommodavit Luthero, *circumstantiisque temporum* illorum Christophorus Cellarius in ea *Dissert.* quæ de *Patbmo Lutheri inscribitur*? Quodsi *pag.797. Dissert. Academ. edit. an.1712.* scribit „ Rogari benevolum lectorem abs se, ne dedignetur loca scripturæ, quæ ut suo modo parallela nude assignata sunt, si „ quando ipse hæreat, legere, atque rite sic evoluta applicare in suo genere „. Quid est quod Lutherani Majoribus nostris crimini vertant, quod iis, qui recte agerent, non Luthero, qui vitiare ausus esset Christianam religionem, loca aliquot scripturæ accommodaverint? Hoc ipsum dicere de Calvinianis plerisque possem, quorum sunt ad manus opuscula. Sed non est opus. Brevitati namque consulendum est prius, quam bonum otium in nugis ejusmodi conterendum.

auderent, quæ ſane de Chriſto, ejuſque Apoſtolis, vel de aliis omnino intelligi deberent.

Extremum quod objicerent, coactos multos fuiſſe, qui in ſcelus aliquod grave inciderant, patriam deſerere, atque in Palæſtinam abire aliquamdiu exſulatum, quaſi aliter ſalutem obtinere non potuiſſent, ſimile eſſe criminationum ſuperiorum. Noviſſe majores noſtros, perplures rationes eſſe, quibus impetrare veniam iis, qui implicati flagitiis fuiſſent, poſtquam jam converſi ad ſaniora conſilia capienda erant, & Deo ſatisfacere liceret. Sed illis, quod tot incommodis itinerum ne æquare quidem, quam meruiſſent, pœnam, aſpectuque ſacrorum locorum incendi etiam atque etiam ad virtutem poſſe (1) exiſtimarent, hoc genus laborum eſſe ſubeundum, putaſſe. Nullam proinde cauſſam eſſe, quamobrem in crimen ſuperſtitionis vocentur (2).

§. VI.

De ſtatu Chriſtianiſmi in Palæſtina a tempore, quo redacta in poteſtatem Perſarum fuit, ad noſtram uſque ætatem.

DEpulſis accuſationibus Lutheranorum, atque Calvinianorum, quæ excogitatæ in eos eſſent, qui iter Hieroſolymam inſtituere ſolerent, multæ eſſe cauſſæ videbantur, quæ me permoverent, ut de expeditionibus *Cruciatis* in Palæſtinam diſſererem. Sed quum diligenter conſideraſſem, rejici ne ea diſputatio in opportuniorem locum poſſet, adductus tandem in eam ſententiam ſum, ut ipſam in illud volumen, in quo eſſet de conventibus ſacris, de ſupplicationibus, ac de peregrinationibus generatim agendum, differendam exiſtimarem. Itaque proprium eſſe hujuſce loci perſpiciebam, de Chriſtianæ religionis in Palæſtina ab eo tempore, quo ſubacta a Perſis fuit, ad hanc uſque

1 De hoc argumento agam, ubi de *Sacram. Pœnit. & ſatisfact.* erit inſtituendus ſermo.

2 De ſacris Peregrinationibus Hieroſolymam inſtitutis, conſulendi Eminentiſſimi viri Baronius, & Bellarminus *ll. cc.* Gretſerus *ll. cc.* Johannes Stalenus *Peregr. ad loca ſancta tract. v. c. 1 v. ſeqq. pag. 100. ſeqq. edit. an. 1649.* & Johannes Chryſoſtomus Trombellus *Canon. regul. Congreg. Rhenan. tom. 1. par. II. pag. 331. ſeqq. edit. an. 1740.*

usque ætatem statu scribere; idque jam putabam, & commodum mihi, & gratum Lectoribus futurum. Paullo post septimi seculi initium Cosrhoes Persarum rex, quem Imperatores multis, magnisque beneficiis ornaverant, cum barbaris moribus, animoque ab omni humanitate alieno esset, nihil pensi habere statuit, quam ut eos, qui de se meriti optime fuissent, bello persequeretur. Igitur exercitum in provincias populi Romani misit, eisque subactis, enitendum sibi putavit esse, ut etiam Palæstinam sub potestatem redigeret. Captis oppidis, quæ proxima Hierosolymæ urbi erant, eam quoque oppugnare quibus poterat modis cœpit. Hierosolymitæ, quod impares viribus essent, diutiusque ab se impetum Persarum sustineri (1) non posse perspicerent, cogitandum de deditione putarunt. Sed Persæ, qui non minore in Populum Romanum, quam in Christianam religionem odio ferrentur, ubi se urbe potitos viderunt, non solum in cives misericordia non utendum, sed ne sacris quidem ædibus parcendum (2) judicarunt. Ergo oppido direpto, multisque oppidanorum necatis, ceterorum magnam partem Judæis, quibus nostros esse invisos cognoverant, vendiderunt, incensisque templis, crucem in Persidem asportarunt, eodemque Patriarcham captivum (3) abduxerunt. Johannes tunc Eleemosinarius Patriarcha Alexandrinorum erat, qui ut intellexit, quæ esset ab Hierosolymitis calamitas accepta, eos quibuscumque modis posset, juvare constituit. Itaque pecunia, reque frumentaria collecta, coemptisque vestibus, tantum jumentorum suis imperat, quantum satis esse ad hæc omnia vehenda videretur. His paratis rebus Chrysippum, cujus insignem in egentes pietatem, egregiamque in se fidem multis ante indiciis cognitam habuerat, ad se vocat. Ei mandat, ut Hierosolymam proficiscatur,

1 Vide *Baron. ad an.* 614. *num.* XVIII.

2 Leontius Constantiæ in Cypro Episcopus *in vita Johannis Eleemosinarii* ab Anastasio Bibliothecario Latina facta, ac Nicolao I. Pont. Max. inscripta, editaque a Rosweido *Vit. PP. pag.* 178. *seqq.* Bollandianis *tom.* II. *Januar. pag.* 498. *seqq.* aliisque. *Cap.* VI. *pag.* 505. *tom. cit. Bolland.* sic habet „ Domino ob multitudinem peccatorum nostrorum permittente, propria templa, quæ erant Hierosolymis a perentiendis a Deo Persis cremari &c. Similia habet Antiochus Monachus Lauræ Sabæ *Epistola ad Eustachium Præpositum a Monasterio Datalena* T. XII. *Biblioth. PP. edit. Lugd. p.* 217. Hæc circa an. 614. contigerunt. Confer Baronium *ad an.* 614. *n.* XVIII. *& seqq.*

3 Leont. *ibid.* Antiochus loco modo indicato, & *Homil.* CVII. *pag.* 278. *t. eodem.* Theophanes *in Chronogr. ad an.* 5. *Heraclii pag.* 252. *Inter script. Hist. Byzant. edit. Parif.* aliisque.

ſcatur, conſoleturque Chriſtianos, quibus data in oppido manendi poteſtas fuiſſet, & ſi quid præterea uſui eſſe videat, ejus ſe rei ſaciat diligentiſſime certiorem. Præterea Theodorum Amathuntis, & Gregorium Rhinocorurorum Epiſcopos, Anaſtaſiumque magno Monti Antonii præfectum, ut ad captivos abirent, pretioque illos, quod ipſe ſolviſſet, redimerent, (1) hortatur. Interim Modeſtus, qui neſcio cui Monaſterio in Palæſtina præerat, congregare Monachos, qui ſibi fuga ſalutem petiiſſent, curavit, reſtituendorumque templorum, quæ conflagraſſent, conſilium (2) ſuſcepit, quin eſſe ſibi ab Judæis, Perſiſque metuendum arbitraretur, qui forte impediſſent, quo minus ille conata perficere valeret. Dum hæc Hieroſolymis agebantur, Heraclius Imperator ſupplex ad Coſrhoen Legatos cum his fere mandatis miſit: quoniam tanto Romanorum beneficio affectus, cum patria ejectus, apud Imperatorem manſiſſet, omnibuſque rebus adjutus eſſet, hanc ſibi, populoque Romano gratiam referret, ut quibus condicionibus vellet, de pace agere (3) ne gravaretur. Coſrhoes, qui tantam ſibi arrogantiam ſumſerat, ut ferendus non videretur, ei legationi reſpondit, tum ſe de rebus, quas poſcerent, acturum, cum Romani Chriſtum ejuraſſent, quem cruci fuiſſe adfixum conſtaret, Solique cultum (4) adhibuiſſent. His reſponſis ad Imperatorem relatis, Heraclius vehementer commotus, quod ſummam Chriſto Servatori ab impio Perſa injuriam inlatam eſſe perſpiceret, maturandum ſibi exiſtimavit, ut arma in Regem ferret.

Sed

1 Leontius *ibid.*

2 Antiochus *Epiſt. mox indic. ad Euſtachium pag.* 217. „ Superſunt nuncia aliquot ſane quam „ læta, quorum fideli relatu & veſtra, & omnis ſinceriter Chriſtiani anima merito poſſit exhila„ reſcere. Hæc igitur alacer annuncio vobis. Modeſtus ſanctitatis eximiæ vir, de quo non ſe„ mel dictum, non eorum modo providam gerit curam ſollicitus, quæ per hanc vaſtam Eremum „ ſparſim disjecta ſunt, Monaſteriorum; ſed & moderandæ huic civitati, ac univerſæ circum finiti„ mæ regioni ſolerter proſpicit, Deo eidem cooperante in omnibus. Hic enim ad vivum nobis „ exprimit imaginem novi cujuſdam Beſeleelis, aut certe Zorbabelis ... Templa Servatoris no„ ſtri J. C. quæ quidem barbarico igni conflagrarunt, in ſublime erigit omni protſus digna vene„ ratione, puta Ædes S. Calvariæ, ac S. Reſurrectionis, domum inſuper dignam omni honore „ venerandæ Crucis, quæ mater Eccleſiarum eſt; ſed & ſanctæ Aſſumtionis ædem a fundamentis „ exædificat, adeo ut per hæc læta initia de futuris quoque ſpes ampliſſimas concipiamus, idque „ vel ob eos maxime, qui huc ſperantur venturi ab extremis regionibus, ut ſancta hæc loca ado„ rent &c.

3 Confer Theophanem *ad an. 8. Heraclii pag.* 252. & Baronium *ad an.* 617. *num.* xvii. Cum Perſæ Hieroſolymam obtinerent, nulli erant, qui iter in eam urbem inſtituere auderent. Conſule *notat. ſuperiorem.*

4 *Theoph. ibid.*

Sed cum tantulis copiis pelli hostes cognosceret nequire (crebris enim rumoribus intelligebat, augeri in dies exercitum Persarum) ad Deum sese convertit, præsidium (1) postulatum. Igitur fiduciæ plenus , propterea quod vinci neminem posse existimaret , qui caussa religionis bellum defendere aggrederetur , milites ut Christi virtutem , & quamobrem suis finibus egressi essent in memoriam revocarent , hortatus, in Persidem contendit , multisque præliis hostibus superatis , a Cosrhois filio , qui interfici patrem fecerat, ut Patriarcha Hierosolymitis, lignumque crucis sibi restitueretur, impetravit, iterumque Palæstinam in potestatem redegit Romanorum (2) .

Vix pauci anni intercesserant , cum Saraceni , qui afflictam esse civilibus bellis rem Persarum publicam viderent , venisse jam tempus arbitrati , quo de finibus exire , Syriæque imperio potiri possent ; in Romanorum ditionem transierunt, cæsoque Præside Palæstinæ Provinciæ , ejusque copiis disjectis , Gazam , totamque circum regionem (3) occupaverunt . His nunciis acceptis Heraclius, qui componendis controversiis inter Episcopos coortis de religione , etsi ad ipsum minime spectarent , studebat , avocandum ab ea re animum aliquanto , curandumque , ne quid respublica detrimenti caperet , putavit . Ergo Theodorum fratrem exercitui præfecit,in Syriamque missum , ut si ex usu reipublicæ esset , cum hostibus confligeret , jussit . Sed Saraceni expugnata Bostra, multisque oppidis in deditionem receptis , infestis signis ad Theodorum proficiscuntur, & agmen Romanorum adorti , primo fere concursu omnes in fugam conjiciunt , quos confectati , magnum eorum numerum interficiunt ; reliquos,ut Edessam ad Heraclium una cum Theodoro (4) profugiant , compellunt . Imperator confecto , ut angu-

1 Vide Theophanem *ad an.12. Heraclii pag.253. seqq.* Baron. & Pagium *ad an.621. n.1. & seqq.*

2 Consule Chronicon Paschale *ad an.18. Heraclii , inter script. Hist. Byzant. pag.398. seqq.* Theophanem *ad an.18. Heracl. pag.272. seqq. edit. Paris. an.1686.* Baronium ad *an.627. num.XIII. seqq.* Pagium ad eumdem *an. n.IV. & Notationes Cangii ad Chronicon Paschale pag.614. ejusd. edit.*

3 Circa *an.634.* Confer Theophanem *ad ann.22. & 23. Heracl. pag.278.* Baronium *ad an.632. num.1.* Pagium *ad an.632. num.1.* De Saracenis, Hagarenis,& Mauris extat Dissert. defensa a M. Georg. Kahr , editaque *Lips. an.1723.*

4 Theophan. *ad an. 24. Heracl. pag. 279.* & Baronius , atque Pagius ad *ann. 613. num. 1 & seqq.*

anguſtiæ temporum ferebant, delectu, Baani, Theodoroque Sacellario imperium exercitus tradit, eiſque præcipit, ut cum copiis ad hoſtes (1) proficiſcantur. Ipſe Emeſam contendit (2), fuſiſque Arabibus Saracenis, Himaroque eorum Amira (ſic enim ſuum Saraceni vocabant Imperatorem) Damaſcum uſque fugato, ad Bardaniſium amnem caſtra ponit. Inde quaſi deſperatis rebus, ſublato crucis ligno, Syriam deſerit, & Conſtantinopolim muniendi ſui cauſſa diſcedit. Ad Baanem præterea ſcribit, ut Damaſco abſcedat, copiaſque cum Theodorianis, quo reſiſtere commodius poſſit, conjungat (3). Dum hæc agebantur, Amiras equitatu, legionibuſque eductis, Damaſcum venit, ſummiſque copiis oppugnare caſtra Romanorum inſtituit. Qua re cognita, Baanes viros reperit, qui ad Theodorum litteras deferant, quantoque res in periculo ſit demonſtrat. Orat, atque obſecrat, ſibi ut ſubſidio veniat. Ni fecerit, ſciat ſuſtineri impetum hoſtium non poſſe. Theodorus ſpeculatoribus in omnes partes dimiſſis, explorat quo commodiſſimo itinere ad ducem tranſire poſſit; deindeque magnis ſe diurnis, nocturniſque itineribus ad Baanem confert, poſtremoque cum Saracenis prælium committit. Superatis Theodorianis, ceteri Baanem Imperatorem ſalutant, indignum eſſe Heraclium rati, qui populi Romani imperium teneret. His perſpectis rebus, Theodoriani Syria excedunt. Quod ubi Saraceni animadverterunt, Baanem adoriuntur, in ſummaſque anguſtias redactum, ipſum, & exercitum perire cogunt. Inde progreſſi, omne in Damaſcenos bellum transferunt. Expugnato oppido, ſubactiſque Damaſcenis in Ægyptum contendunt, eamque redigunt in poteſtatem (4). Poſt in Palæſtinam irrumpunt. Sergio Provinciæ Præſide, qui parva Romanorum manu contra eos venerat, interfecto, multiſque oppidis captis, Hieroſolymam obſident. Ubi Sophronius Epiſcopus Bethleemum ab hoſtibus teneri, & non ſolum copias non adaugeri, ſed ne ſarciri quidem quod eſſet detrimenti acceptum animadvertit, remque eſse in anguſto vidit, ad

1 Theoph. *ad an.24. Heracl. pag.270. ſeqq.*
2 Theoph *ibib.*
3 Theophanes *ibid.*
4 Idem *ad an.25. Heraclii p.280. ſeqq.* De his ipſis rebus agunt Baronius, Pagius, Fleurius *an. 633. ſeqq.*, quos Lector, ſi plura volet, conſulat.

ad Amiram legatos de deditione (1) mittit. His conditionibus Amiras urbe potitus, cum neque cogere quemquam ad abjicienda Christiana sacra, neque aditu sanctorum locorum (2) prohibere polliceretur, quæsivit a Patriarcha, ubi nam templi (3) ab Salomone extructi vestigia esent, idque eo consilio fecit, quod Ædem eodem in loco religionis ergo facere, dedicareque instituisset. Interim, ut evenire victis solet, etsi nostris Passionis, Resurrectionisque Christi monumenta visere, ægre tamen, magnoque cum periculo, interdum licebat, propterea quod ea occupata a victoribus esent, quibus nonnumquam incolæ, exteri vero suspecti persæpe essent (4) proditionis. Jam Sophronius multis laboribus perfunctus, propagata religione, eaque contra hæreticos defensa, graviter casum civitatis ferens (5), decesserat, cum Monothelitæ omni ope, ut constituerent moderatores, qui loco Patriarchæ administrarent Ecclesiam, viros eorum superstitione imbutos conati, quod in animum induxerant, (6) impetrarunt. Anno æræ Christianorum circiter 633. Haumar Princeps Arabum Saracenorum, de quo paullo ante demostratum est, ita ut decrerat, extruere Hierosolymitanum templum (7) cœpit, Judæorumque perfidia, cruces, quæ templo Montis Olivarum impositæ erant, deponi jussit, quod iis erectis ædificium consistere non posse cognosceret. Dejecti deinde Sedis administratione Monothelitæ (8) fuerunt, quæ occupata ab iis aliquamdiu est, qui Orthodoxam religionem profitebantur. Hoc fere (9) statu ad Caroli Magni tempora res Christiana Hierosolymis fuit. Sed is Princeps, ita ut supra diximus, cum re-

1 Circa an. 636. Vide Theophanem ad *an. 26. Heracl. pag. 281. seqq. Baron. & Pagium ad an. 636. num. 1.*

2 Vide Theoph. ibid. Id vero non promisit solum Amiras, sed etiam interdum fecit. Confer Chronicon Orientale ab Abraamo Echellensi editum inter script. Hist. Byz. *pag. 41. edit. Veneta.* Anastasium de vitis *Pontif. inter script. Hist. Byz. ejusd. edit. pag. 56.* Elmacinum Hist. Saracenicæ *lib. 1. cap. 3. pag. 26. edit. Lugd. Batavor. ann. 1625.* Bartholomæum Herbelotum *Biblioth. Orient. ad v. Omar Ben Alkhetab pag 687.* & Bollandianos *Hist. Patriarch. Hieros. n. LVIII. præfixa tom. III. mensis Maii pag XXXII.*

3 Theophanes *idid.*

4 Vide supra *in* §. IV. *pag.* 35. *not.* 3. Et Herbelotum Biblioth. Orient. *ad v. Cods.*

5 Consule Theophanem *ad an. 26. Heraclii pag. 281. seq. & Bolland l. c.*

6 Confer quæ referunt Bollandiani *Serie Hist. Chron. Patriarch. Hieros. pag. XXXV. tom. III. mensis Maii.*

7 Theophanes *ad an. 2. Constantis pag. 284.*

8 Adeundi Bollandiani *l. c. n. LXI. pag. XXXV.*

9 Vide Bollandianos ibid. *pag. XXXII. seqq.*

bus fortiter, magnificeque geſtis, magnam ſibi apud omnes laudem, atque gloriam paraſset, ſibique Aaronem Calipham Saracenorum devinxiſset, ab eoque ſancti ſepulcri ædem ſibi attribui impetraſset, Noſocomium ædificari, & Bibliothecam extrui eodem in loco fecit, latinique ritus hominibus hæc, templumque ipſum, quod ad Sepulcrum (1) erat, conceſſit. Mortuo Aarone, paucíſque poſt annis Carolo vita functo, impetum Saraceni in ſacras ædes facere, infeſti eſse noſtris, peregrinoſque modo ſpoliare, modo captos in vincula conjicere, multiſque malis afficere cœperunt. Quæ res cum efferrentur, impedimento permultis erant, quo minus, etſi optarent, iter tamen ingredi auderent. Qui majores ſpiritus ſumſerant, modo coram intueri ſacra loca poſsent, nullum periculum recuſandum (2) arbitrabantur. Igitur in Palæſtinam concedebant, pluribuſque calamitatibus acceptis, partim interibant, partim voti compotes tandem facti, in patriam pleni alacritatis revertebantur. Jam Arabes Saraceni potiti aliquamdiu Palæſtinæ imperio fuerant, quum a Selgiucidibus ex eadem ſecta hominibus bello laceſſiti, quod ſuſtinere horum impetum nequiviſſent, provincia excedere, eamque in hoſtium poteſtatem permittere ſtatuerunt. Selgiucidæ ſubactis Hieroſolymitis, iniquiore in victos uſi imperio fuerunt, quoad diſciſſi in factiones ſunt, odiumque in ſe moverunt Phathemitarum. Nam Ægypti hujus ſtirpis, quam modo nominavimus, Princeps, obſeſsa urbe, Selgiucidas, uti ſe dederent, (3) coegit. Anno MVII. ut ſupra declaratum eſt, Hakemus Bemrillahius Soldanus, qui in Ægypto, & Syria tyrannidem occupabat, ſuis, ut templum, quod ad ſepulcrum Chriſti erat, everterent, (4) præcepit. Cauſsa ejus rei Aurelianenſes Judæi fuerunt, qui Soldano perſuaſerant, noſtrum fraude lumina ſabbato hebdomadæ magnæ repente accendi, idque prodigio fieri videri, periculumque eſse, ne plerique decepti Muhamedanorum ad Chriſtianos profugerent, eorum-

1 Vide ſupra pag. 35. *ſeq.*

2 Conſule Monachum illum, cujus commentarium de locis ſanctis edidit Mabillonius *tom.* IV. *Actor. SS. O. S. Bened. pag.* 523. *ſeqq.* qui, quæ ſubierit pericula, narrat.

3 Vide Herbelotum l. c.

4 Conſule Bartholomæum Herbelotum *Bibl. orient. ad vocem: Hakem. pag.* 411. J.S. Aſſemanum *Bibl. Orient tom.* 1. *pag.* 628. Confer etiam Glabrum Rodulphum *l.* III. *Hiſt. cap.* VII. *pag.* 31. *ſeqq. tom.* IV. *Hiſt. Francor. ſcript. edit Ducheſnii an.* 1641.

eorumque religionem amplecterentur. Paucis post annis, permissum nostris est, ut pecunia collecta, eodem in loco templum fieri, pristinæque dignitati (1) sepulcrum restitui curarent. Templo perfecto, ingens Christianorum multitudo undique Hierosolymam petere, sacraque loca (2) perlustrare, inque ædem præcipue ad idem sepulcrum factam magno sabbato videndi luminis caussa concurrere rursum cœpit. In his Præsules Tarentinus, Remensis, Beluacensis, aliique, & Guillelmus Eremita exeunte seculo XI., (3) numerantur. Interim Latini, qui moleste in Palæstina Saracenos Babylonios, nam hi pulsis Ægyptiis, Hierosolymæ imperium obtinebant (4), inveterascere, levitateque animi permotos in peregrinos interdum omnia cruciatuum genera (5) edere,

 arce-

1 Vide Helmecinum Hist. Sarac. *l.III. cap.VI. pag.323.* qui ab Hekemo ipso concessam restitutionem Ædium Sacrarum narrat, & Herbelotum *ad v. Hakem. p.411.* Consule etiam Glabrum Rodulphum *ibid.* qui a matre ejus regis, quæ rebus Christianis studeret, impetratam testatur. *p.32.* At Guillelmus Tyrius *Hist. Belli sacri l.I. cap.VI. tom.I. gest. Dei per francos edit. Bongarsii pag.629.* a filio Hakemi Dahero hoc idem fuisse datum affirmet. Ita scilicet scriptores in ea re describenda dissentiunt.

2 Glaber Rodulphus *lib. IV. cap. VI. pag. 46.* ,, Per idem tempus (hoc est circa an.1035.) ,, universo orbe tam innumerabilis multitudo cœpit confluere ad Sepulcrum Salvatoris Hierosolymis, quantum nullus hominum prius sperare poterat. Primitus enim ordo inferioris plebis, ,, deinde vero mediocres, post hæc permaximi quique Reges, & Comites, ac Præsules. Ad ultimum vero, quod numquam contigerat (*fallitur, nam mulieres quoque permultas ante in Palestinam contendisse constat*) mulieres multæ nobiles cum pauperibus illuc perrexere.

3 Auctor XII. seculi ineuntis, qui scripsit *Historiam de via Hierosolymis, qualiter recuperata sit, qualiterque etiam Antiochia, & eadem Hierusalem ab invasione gentilium per fideles Christi liberata fuerint.* Apud Mabillonium *t.I. musei Italici pag.109. edit. Paris. an.1724.* ,, Placuit, inquit, Regi *Babylonis*, ut illuc tendens, urbem *Hierosolymam*, aliasque circa se ,, civitates melius præmuniret, quatenus Christianis principibus, si super eas irruituri essent, ,, obsistere valentes ab illis non caperentur. Cum ergo Hierusalem periisset, & cum eo legati ,, ipsi Francorum, simulque captivi illi, qui superius dicti sunt, scilicet Tarentinus, Remensis, ,, Beluacensis, duoque alii Episcopi, atque Guillelmus Eremita, putantes illum Hierusalem idcirco iturum, ut eam latinis Ducibus, sicut promiserat, subderet &c.

4 In vita S. Lietberti apud Bollandianos *Act. SS. M. Jun. tom. IV. pag. 597. num. 35.* hæc habentur ,, Ubi Laodiceam Syriæ pervenit, (circa an.1056.) comperiens Ecclesiam Dominici ,, Sepulcri Christianis ejectis a rege Babyloniorum violenter obseratam, viamque paganorum ,, metu per terram penitus interclusam, per tres menses in eadem civitate moras fecit ,,. Auctor laudatus *notat. superiore l. indic.* ,, Eo tempore, *inquit*, Jerusalem regi (Babylonis) subdita erat, quam jam regi Ægyptio bellando abstulit, qui eam invasam, Christiano expulso dominio, per sedecim annos tenuerat ,,. Loquitur autem de tempore, quo Guillelmus Eremita in Oriente agebat. Is vero circa an.1096. in Syria versabatur.

5 Confer l. c. Auctorem not. sup. laudatum. Acta S. Lietberti, Glabrum Rodulphum *lib.I. cap.VII. pag.31.* Guillelmum Tyrium *l.I. c.VI. pag.626.* Fulcherum Carnotensem *Hist. Hierosol. lib.I. pag.816. seqq. tom.IV. Hist. Franc. script. edit.* Duchesnii *an.1641.* utque innumeros alios prætermittam, Fulconem Auctorem Poematis *Hist. gestor. viæ Hierosol.* quod opus ex M. S. exemplari Sirmondi edidit Duchesnius *ibid. pag.890. seqq.* Is enim *lib.I. pag. eadem* sic habet ,,

,, Multorum spatio serîes pagana dierum
,, Nisibus omnimodis Domino contraria rerum,

,, Urbem

arcereque ſacris ædibus Chriſtianos, ferrent; manus cogere, naves parare, omnia denique agere, quæ ad bellum inferendum pertinerent (1). His confectis rebus in orientis regiones proficiſcuntur, ſuperatiſque Saracenis multa Palæſtinæ oppida, in quibus Hieroſolymam, liberant. Inde regem (2) ſibi præficiunt, ſacris ædificiis urbem ornant, ſuique ritus Patriarcham deligi curant. Equitum prætærea ordines duos in oppidum introducunt, quorum priorem, quod ædes templo proximas haberet, *Templariorum*, alterum, cui conceſſum noſocomium Hieroſolymita-

„ Urbem Hieruſalem ſæva ditione tenebat;
„ Chriſticolaſque inibi nimia aſperitate premebat.
„ Hinc Domini violans polluta per Idola templum,
„ Illinc Catholicis claudens vitale Sepulcrum.

Confer etiam Urbani II. Concionem Synodalem, quam refert Guilielmus Tyrius *l.* 1. *de Bello ſacro c.* XV. *ſeqq. pag.* 619. *edit. Bongarſii tom.* II. *Geſtor. Dei per Francos*, & Baronius ad an. 1095. *n.* XXXV. *ſeqq.*

1 Adeundæ Hiſtoriæ, quas vulgavit Bongarſius duobus vol. in folio, quæ inſcripſit, *Geſta Dei per Francos*, interque eas imprimis *Anonymi geſta Francorum*, *& aliorum Hieroſolymitanorum* ex Tudebodo, & aliis ab *an.* 1095. *ad* 1109. *tom.* I. *pag.* 1. *ſeqq.* Roberti Monachi *Hiſtoria Hieroſolymitana tom.* 1. *pag.* 30. *ſeqq.* Baldrici Dolenſium Archiepiſcopi *Hiſt. Hieroſol. lib.* IV. *pag.* 81. *ſeqq.* Raymundi de Agiles Canonici Podienſis *Hiſtoria Francorum*, *qui ceperunt Hieroſolymam. pag.* 139. *ſeqq.* Alberti Aquenſis *Hiſtoria Hieroſolymitanæ Expeditionis uſque ad Baldevvinum regem defunctum an.* 1118. *pag.* 184. *ſeqq.* Fulcherii Carnotenſis *Geſta peregrinantium Francorum*, *cum armis Hieruſalem pergentium pag* 381. *ſeqq.* Guiberti Novigentini Abbatis *Geſta Dei per Francos pag.* 467. *ſeq.* Anonymi *geſta Francorum expugnantium Hieruſalem pag.* 561. *ſeqq.* Guilielmi Tyrii Archiep. *de Bello ſacro l.* 1. *ſeqq. pag.* 625. *ſeqq.* Confer præterea *Hiſt. de via Hieroſ. &c.* quam paullo ante laudavimus, referrique diximus a Mabillonio *tom.* I. *Muſ. Italici*. Petri Tudebodi Hiſtoriam *de Hieroſolymit. itinere*, apud Duchesnium *tom.* IV. *Hiſt. rer. Franc. ſcriptor. pag.* 773. *ſeqq.* Marbodei Redonenſis *Commendationem Hieroſolymitanæ Expeditionis p.* 1576. *opp.* quam edidit cum Hildeberto Antonius Beaugendre *Pariſ. an.* 1708. Stephani Carnotenſis, & Bleſſenſis Comitis *Epiſt. ad Adellam Uxorem de Actis ad Antioch. an.* 198. apud Dacherium *t.* IV. *ſpicilegii edit. prima pag.* 157. *& edit. nova tom.* III. *pag.* 450. & alteram *Epiſtolam ex caſtris obſidionis Nicænæ editam a Johanne Mabillonio tom. eodem p.* 237. Anonymi *narrationem de captione Hieruſalem an.* 1099. *apud Hughell. tom.* III. *Ital. ſacr. pag.* 353. *edit. Rom.* 1647. Fulcheri Carnotenſis Hiſtoriam Hieroſolymitanam *apud Ducheſnium tom. eodem* IV. *pag.* 816. *ſeqq.* Fulconis *lib.* III. apud Ducheſnium *tom. eod. pag.* 890. *ſeqq. &* Gilonis Monachi Cluniac. Sanctæ R. E. Cardinalis *Hiſt. Geſtor. ſuor. temp. Hieroſol.* apud Martenium *tom.* III. *Theſauri Anecdotor. pag.* 211. *ſeqq.* Chronicon Barenſe *ad an.* 1097. *ſeqq. t.* V. *Scriptor. Rer. Italic. Muratorii pag.* 154. *ſeqq.* Boamondi *Epiſt. de capta Antioch. a Chriſtianis apud Baluzium tom.* 1. *Miſcellaneor. Pariſ.* 1678. *pag.* 415. *ſeqq.* Ekkeardi Abbatis S. Laurentii Urangienſis librum inſcriptum: *Hieroſolymita*, apud Martenium *tom.* V. *collect. veter. Monumentor. pag.* 511. *ſeqq.* aliosque, qui noti ſunt, quoſque brevitatis cauſſa prætereo.

2 Capta a noſtris Jeruſalem an. 1099. fuit, die 15. Julii. Rex dictus eſt Godefridus Bullonius. Anno eodem 1. Auguſti die intellecta morte Simeonis, vice Præſulem Eccleſiæ Hieroſolymitanæ *Arnulphum de Robes* dixerunt Latini. Confer Albertum Aquenſem *lib.* VI. *Hiſt. Hieroſol. cap.* XXXIX. & Papebrochium *ſer. Hiſtor. Chron. Patriarch. Hieroſ. præfixa tom.* III. *Maii pag* XLVI. *num.* 195. Anno eodem poſt diem Domini natalem, vel anno 1100. inſtante Paſchatis die (non enim una eademque ſcriptorum ſententia eſt) Patriarcham dixerunt Daibertum. Videndi Albertus Aquenſis *lib.* VII. *cap.* VII. Fulcherus Carnotenſis *lib.* 1. *pag.* 838. *tom.* IV. *ſcriptor. rer. Franc.* Ducheſnii, & Anonymus Mabillonianus *tom.* 1. *Muſei Ital. num.* CXXXV. *pag.* 231.

mitanum fuit, *Hospitalariorum* (1) appellant. His ordinibus auctoritate Sedis Apostolicæ confirmatis, & vestis genere, cui crucis signum assutum esset, peculiari ornatis onus pugnandi, quoties ex usu fuisset, adversus nominis Christiani hostes imponunt. Annis fere nonaginta cum in ea provincia imperium nostri obtinuissent, Saladinus Ægypti Rex magnis coactis equitatus, peditatusque copiis, ad eos contendit, multisque præliis victos, sibi ut urbem dederent (2) adegit. Ejectis Francis, Hierosolymitæ Christiani Græci ritus, qui ab Schismaticis steterant, fere omnibus Ecclesiis potiuntur (3). Ad ea tamen loca Arabes, Armenii, Habessini, omnium denique nationum Christiani, ne Latinis quidem exceptis, vota Deo nuncupatum (4) proficiscebantur. Nam Saraceni, modo ne de tributo nostri recusassent, nihil obstabant, quo minus hi omnes in ædes sacras oratum congregarentur. Sed Latini quamquam tentandam deinceps fortunam, dandamque sibi operam existimabant, ut rursum Palæstinam, sacrorum locorum caussa, in potentiam suam dominatumque converterent, exercitusque eodem crucesignatorum traducebant, tamen magnis acceptis calamitatibus, multisque militibus, & viris principibus amissis, re infecta in regiones

quique

1 Templarii circa an. 1118. hoc sunt consequuti nomen. Regula autem vivendi illis præscripta, & indumentum album attributum in concilio Trecensi an. 1127. fuit. Post multas res egregie gestas, deficere a pristino instituto vitæ cœperant. Itaque in concilio Viennensi an. 1311. a Clemente V. P. M. deleti sunt. Illorum Historiam copiose persequitur *Petrus Puteanus*, cujus extat *Historia condemnationis Templarior. edita Gallice an. 1650. Paris.* Nicolaus Gurtlerus homo de numero Protestantium *Historiam* scripsit *Templariorum*, *ediditque Amstelodami ann. 1691. & 1703.* Confer Natalem Alexandrum *Hist. Eccl. sec. XIII. & XIV Diss. X.* Ludovicum Eliam du Pinium *tom. XI. Bibl. Eccl. pag. 23. aliosque.* Ordo Equitum Hierosolymitanorum institutus circa an. 1113. fuit. Ejus Historiam Ordinis complexi sunt *Bosius*, *Heliotus*, aliique; *rem vero diplomaticam vulgavit* Vir Clarissimus *Sebast. Paulus Congr. matris Dei Lucensis Presbyter.* Fuerunt præterea equites S. Sepulcri, seu ad tuendum sanctum Sepulcrum instituti circa an. 1120. Vide Pagium ad an. 1120. n. XXVIII. & Petrum Lagerloefium, siquidem licet, in Dissertationibus *de Ord. Equestr. edit. Holmiæ an. 1696. pag. 31. & 25.* De aliis equestribus Ordinibus consulendus *Helyotus Hist. Ord. Reg.*

2 Vide *Hist. de la conqueste de Hierusalem sur les Chretiens par Saladin edit. Paris. an. 1679.* Radulphum Gozeshalensem *Chronicon de Expugnat. Terræ Sanctæ per Saladinum apud Martenium tom. V. mon. veter. pag. 547. seqq.* & Herbelotum *ad v. Saladin.*

3 Consule Baronium ad an. 1188. n. XXII.

4 Burchardus, qui seculo XIII. florebat, quo adhuc tempore aliquot maritimæ Palæstinæ urbes in potestate erant Latinorum, sic habet in *libello de locis sanctis pag 9 edit. Nov. Canis* [illegible] IV.
„ Sunt, *inquit*, quæ devotionem excitent ampliorem. Quis enim enarrare sufficiat quot Monachi,
„ & moniales, exceptis aliis Christianis de Armenia, Chaldæa, India, Nubia, Syria, Æthiopia,
„ turmatim veniant centeni, ducenteni plus, & minus discurrentes per loca singula in spiritu ve-
„ hementi, osculantur terram, amplectuntur loca, in quibus Jesum vel stetisse, vel aliud quid
„ egisse audierunt &c.

quique suas (1) revertebantur. Difficilior aliquanto Latinis ab an. circiter 1291., quibus fere temporibus (2) oppida, quæ in Syria Franci obtinebant, postremoque Accon Saracenorum vi expugnata est, in Palæstinam aditus fuit, propterea quod multo illis majora (3) pericula subeunda essent. Interim qui principatum in Syria tenebant, quod levissimis essent ingeniis, modo Christianis rebus favere, modo ita exterminari nostros e locis sacris debere statuebant, ut nisi data a principe facultate, militumque præsidio, Christianus nemo (4) ad Ædem S. Sepulcri acce-

1 Confer Bullam Innocentii III. P.M. *pro expeditione Cruciata edita an.* 1198. apud Duchesne *tom.* v. *pag.* 749. & *Epist. l.* 1. *Epist.* ccc. cccii. cccxxxvi. cccxliii. cccxcvii. cdvi. *seqq.* dviii. dxxix. dlxvii. *lib.* ii. ccli. cclviii. *seqq.* & Raynaldum *ad an.* 1198. *seqq.* Rigordum *de gestis* Philippi Augusti, scriptoresque Anglos ubi de Richardo rege agunt ad an. 1198. *seqq.* Innocentium iv. *de captione Ludovici regis* per Saracenos an. 1250. apud Duchesne *t.* v. *p.* 418. Consule etiam, quæ edidit Duchesnius *t.* v. *eodem pag.* 435. *seqq.* Johannis de Jonville Historiam, & Chronicon S. Ludovici a suppari scriptore scriptum, editamque deinde Genevæ an. 1547. & Paris. an. 1596. & 1608. & ex recensione, eamque dissertationibus Caroli du Fresne *Paris.* *an.* 1668. *Epitomen Bellorum, quæ a Christianis Principibus pro recuperatione terræ sanctæ suscepta sunt ab anno* 1095. *ad* 1422. apud Canisium *tom.* iv. *lect. Antiq. pag.* 426. *seqq. edit. nova.* Bullam Nicolai iv. *de recuperatione Terræ sanctæ an.* 1291. *editam Bullar.* *Cherubini t.* i. *pag.* 192. *seqq.*

2 Jacobus Echardus O. P. *t.* 1. *p.* 422. *seqq.* laudat Nicolai de Hanapis opus *de excidio Acconis an.* 1291. Confer Anonymi *de eodem excidio librum* apud Martenium *t.* v. *collect. nova vet. monum. pag.* 757. *seqq.*

3 Fuerunt tamen aliqui, qui idem iter susciperent ut anno 1322. Johannes Monsevillanus Anglus, qui iter suum descripsit, quod *ann.* 1564. editum Antuerpiæ fuit. Willelmus de Baldensel, & Rudolphus Parocchus ann. 1336. cujus accurate descripta peregrinatio extat *tom.* v. *antiq. lect.* Canisii *edit. prima p.* 102. *seq.* & *tom.* iv. *edit. nova p.* 334. *seq.* & Rodolphus de Prameinsperg *an.* 1346. *tom.* vi. *ant. lect. Canisii prima edit. p.* 324. *seq.* & *t.* iv. *nova. p.* 358. *sq.* Seculo xv. factum idipsum fuit a Stephano Cupenbergio, sociisque an. 1449. & circa *an.* 1476. ab Alberto Duce Saxoniæ Lantgravio Turingiæ &c. ab Johanne Duce Bavariæ an. 1470. ab Johanne Tuchero Norimbergensi an. 1479. ab Johanne Comite Solmensi, & Bernardo Bredembachio an. 1483. ab Johanne Werlio, Henrico Stoffelo, Johanne Truchsessio Baronibus, quibus se socium adjunxit Felix Faber Dominicanus an. 1483. a Friderico Saxoniæ, & Christophoro Bavariæ ducibus an. 1493. ab Alexandro Comite Palatino Rheni an. 1495. a Bugislao Duce Pomeraniæ an. 1496. atque ab aliis, quos nunc recensere non vacat. Vide Gretserum lib. de *sacris Peregr.* 1. *cap.* viii. *pag.* 29. *seqq. tom.* iv. *op. edit. nova.*

4 Joh. Cantacuzenus, qui xiv. *sec.* Constantinopolitanum imperium tenebat, cum vexari peregrinos, incolasque ab Saracenis videret, legatos ad Soldanum misit, qui ut æquior esse Christianis vellet, orarent. Soldanus Imperatori respondit in hunc modum „ De manu præfecti Manuelis
„ vestræ majestatis legati mira cum lætitia, & pace ejus litteras suscepimus, & quam continebant
„ petitionem legimus &c. Præterea de sacris Hierosolymæ sanctæ locis petebat, quod etiam legimus, & Ecclesiis, de quibus significastis curam adhiberi jussimus. &c. Posthæc petivit legatus
„ vester, ut quoddam veteris templi ruinosum ædificium, vicinum Romaniæ sancti Georgii renovaretur. Id etiam fecimus. Insuper sacram a nobis facultatem petebat, ut cum sociis a vestra
„ majestate illi attributis ad sanctam resurrectionem adorandi caussa proficisci posset: quod permisimus, & libenter ejus voluntati respondimus. Nam de eo quod legatus petebat, ut fieret „
„ quod ad Sanctam resurrectionem pertinet, scriptum est mandatum, & roganti illinc proficisci „
„ comitem præfectum adjunximus „ adoravitque quantum voluit, & cum gratiarum actione rever-
„ sus

accedere auderet. Igitur duodecimum post seculum rariores sæpe, interdum frequentiores Occidentalium in *terram Sanctam* commeatus erant. Armeniorum, Habessinorum, Ægyptiorum, Græcorum, imprimisque eorum, qui Saracenis parebant, incredibilis multitudo, religione inducta, partim in Provincia, mercatura victum quæritans, consistebat, ut Hierosolymam petere, cum vellet, commodius posset; partim in oppido domicilia habebat, partim finibus egressa, ad sacra loca proficiscebatur, votisque nuncupatis, læta in patriam redibat (1). Quo tempore (2) Franciscanorum, Dominicanorum, Carmelitarum, aliorumque Ordinum in Palæstina Cœnobia visebantur. Dominicanis, ceterisque, Muhamedanorum maleficio, ex Provincia excedere coactis, Franciscanis Hierosolymis, Bethleemi, Nazarethi, aliisque in locis; Carmelitis vero in Carmelo monte concessa manendi potestas fuit. Post qui plus pecunia valebant, hi parte Ecclesiæ aliqua potiebantur. Nulla enim res est, quam pecunia quisquam extorquere a Muhamedanis non possit.

Igitur

„ sus est. Etiam hoc idem legatus adjecit, ut edictum scribi ederemus, quo qui in sanctissimis Hierosolymæ locis habitant Christiani, item monasteria, & Ecclesiæ, ne violarentur, & per charitatem conjungerentur, qui illic est Amiræ, seu præfecto, ejusque auxilio defenderentur. Nec solum indigenas, sed & qui distinctis temporibus ad sanctam Resurrectionem adorandam eo venirent, & præcipue, qui illic serviunt Musulmanis, ne sinerent conviciis lacerare, ac verberare, aut ulla molestia afficere tum eos, qui ad sanctam adorationem certo tempore adveniunt, tum eos, qui in loco illo habitant: sed potius in honore illos haberent, eosque susciperent, iisdemque ministrarent. Ita mandatum a nobis prout petebatur &c. *Joh. Cantac. Hist. l.* IV. *cap.* XIV. *pag.* 755 *edit. Paris. an.* 1645. Ex qua re constat, quibus incommodis premi sæpe solerent, qui sacra loca invisuri in Palæstinam proficiscebantur, quibusque precibus opus esset, ut potestas in ea nostris se conferendi daretur.

1 Perdiccas Ephesius sec. XIV. scriptor *de Dominicis Hierosolymæ locis apud* Allatium *Symmict. tom.* I. *pag.* 27. *Fidelibus, & infidelibus* suo tempore patuisse scribit prodigium de lumine, quod ad sepulcrum perficeretur. Confer, si licet Moshemium *de lum. S. Sepulcri pag.* 39.

2 Cum Latini Palæstinam obtinebant, Canonici regulares, ac monachi Cœnobia iis in locis habebant, quæ Christi consecrata præsentia fuerant. Confer Jacobum de Vitriaco Episc. Acconensem *Hist.* Hieros. *cap.* I. *pag.* 1077. *seq. gestor. Dei per Francos edit. Bongarsii.* Post introducti Dominicani, atque Franciscani fuerunt. Sed demtis Franciscanis, abeundum inde ceteris fuit. Nam Carmelitæ, qui in Carmelo monte Cœnobium habent, in Palæstina prima nullum post obtinere potuerunt. Primus Præfectus Provinciæ Terræ Sanctæ Dominicanorum fuit circa a. 1232. Henricus Teutonicus, cui anno 1234. suffectus fuit F. Philippus, cujus extant literæ ad Gregorium IX. *Pont. Max.* quas refert *Albericus Chron. ad an.* 1237. & describit Echardus *Script. Ord. Præd. tom.* I. *pag.* 104. quibusque eum, ut sedi Apostolicæ obstrinxerit Patriarcham Jacobitarum, qui Hierosolymam adoratum venerat, atque fratres in Ægyptum, alioque ad prædicandum Evangelium miserit, certiorem facit. Instituta autem hæc eadem Dominicanorum Provincia circa an. 1228 fuit. Confer Reverendissimi Patris Antonini Bremondi Magistri Ordinis Prædicatorum viri eruditissimi, deque me optime meriti *Bullar. Ord. Præd. tom.* I. *pag.* 147. *Const.* LXXXIV. *notation.* 2. De Franciscanis consulendus Wadingus, qui passim de *Minoribus*, qui in terra sancta agerent, accurate, ut solet, disserit.

Igitur aliquando Armeniis, interdum Habeſſinis (1), aut Coptis, Græciſve, ſæpe Coptis, Græcis, Armeniiſque (2) junctim Sabbato Sancto in ædem S. Sepulcri penetrandi, falſoque confictum cæleſte lumen (nam ipſi calybis, lapidiſque ictu accendunt) recipiendi poteſtas data. Muhamedani ædis ejuſdem clavem retinent, cujus, niſi ſoluta pecunia, nemo ut fores aperiantur, impetrare poteſt. Hoc pacto in templum ipſum ad Sepulcrum factum ingredi cuique licet. Illud Latinorum, Græcorum, Armeniorumque commune eſt. Franciſcani primas in divinis officiis peragendis partes obtinent. Sequuntur Græci, Armeniique. Alterius Sacelli, quod *Sacram Capellam* vocant, iidem ſunt cuſtodes Franciſcani, claveſque, concedentibus Turcis, tenent. Pars Ædis ad ſepulcrum, quam obtinent, cum illis ſeculo ſuperiore ademta Schiſmaticorum artibus fuiſſet, (3) reſtituta deinceps eſt, numerata ab Catholicis noſtris pecunia, poſtulatiſque principum Orthodoxorum. Religio nunc in Palæſtina hoc ſtatu eſt. Præter Muhamedanos, qui omnia oppida, vicoſque compleverunt, plures urbes, locaque Græci, atque Armenii hæretici, imprimiſque Hieroſolymam, Bethleemumque incolunt. Pauci ſunt Orthodoxi, qui Latinæ Eccleſiæ ritus (4) colant. Sunt e ſectis ceteris Orientis, qui ex

1 Seculo xiv. Monachos Habeſſinus Hieroſolymis egiſſe, conſtat ex Epiſtola Zeræ-Jacobi Imperatoris Habeſſinorum, quam refert Jobus Ludolphus *Comment. in Hiſt. Æthiop. lib.* III. § xxx. *pag.* 302.

2 De his, qui ex eis nationibus in Palæſtinam religionis cauſſa proficiſcerentur, quid ſcriptores tradiderint, conſtabit teſtimoniis, quæ proferam §. ſequente.

3 Urbanus Cerri *lib. quem Innocentio* XI. *P. Max. obtulit*, *inſcripto: Iſtruzione dello ſtato della ſacra Congregazione di Propaganda fide*. *Ad cap.* cujus hæc eſt inſcriptio: *della Terra ſanta*, ſic habet „ Nella Paleſtina, *o Terra ſanta* non vi ſono miniſtri della Congregazione, „ ma conventi di Minori Oſſervanti, uno in Geruſalemme di 40. Frati, uno in Betlemme, e un „ altro in Nazaret di minor numero, ſotto l' obbedienza del Guardiano di Geruſalemme, quali „ ſervono al S. Sepolcro, e ſebbene di queſto ſantuario ultimamente ſono ſtati ſpogliati da i Gre„ ci, che con danaro hanno dal gran Viſir ſpuntato un tal poſſeſſo, nondimeno adeſſo s' intende, „ che detti Padri poſſano ricuperarlo mediante la interceſſione de' Principi Criſtiani moſſi dalle „ caldiſſime iſtanze fatte loro con replicati brevi della ſanta memoria di Clemente X. e di una „ gran ſomma di danari raccolta da detti Padri nella Criſtianità. Il paeſe e pieno di Greci, Ar„ meni, Cofti, e altri ſciſmatici Orientali, quali anche hanno la cuſtodia diſtinta di alcuni luo„ ghi ſanti. I Latini ſono pochi, e la maggior parte foreſtieri, e pellegrini. Servatur hoc idem opuſculum m. ſ. in Bibliotheca Caſanatenſi *Miſcell.* XIV. noſque hæc excerpſimus ex *pag.* 89. Verſum etiam in Gallicum ſermonem fuit, publicatumque Amſtelodami an. 1716. *a Richardo Steelo*.

4 Nam eſſe Hieroſolymis mille, trecentoſque circiter latini ritus homines accepi ex Joſepho a S. Remo Minorita viro erudito, linguæ Arabicæ in Cœnobio S. Bartholomæi ad Inſulam Tiberinam Profeſſore, qui diu Hieroſolymis, inque proximis ei urbi oppidis verſatus eſt. De ſectis Schiſmaticorum, quæ eadem in Provincia obtinent, conſtabit §. *ſeq.*

ECCLESIA S. SEPVLCRI

S. SEPVLCRVM

ex aliis regionibus profecti sedes in eam Provinciam transtulerunt.

§. VII.

De lumine Sancti Sepulcri.

SED quoniam de lumine Sancti Sepulcri facta interdum est mentio, non alienum videtur esse paucis cujusmodi sit, quid initio de illo majores nostri censuerint, quidque nunc Latini, Graeci, Armenii, Coptique sentiant, declarare. Principio igitur satis constat, jam usque a nono Ecclesiae seculo, eam apud Christianos sententiam invaluisse, ut cum extinctae lampades Sabbato Sancto essent, repente lucem prodigio apparere, lampadas, facesve accendere arbitrarentur. Hoc multi, iique jam fere omnes e numero Protestantium, fraude Christianorum semper fuisse factum defendunt. Contra qui nono, sequentibusque seculis floruerant, remque omnem, ut agebatur, coram conspexerant, prodigii loco habendum existimarunt. Hoc Nostri, ac Protestantes conveniunt: quod nunc Graeci, Armenii, Coptique jactitant esse omnino in fraudibus numerandum. Qui primi omnium, quod sciam, ejus rei meminerint, Monachi duo fuerunt, quorum alter Nicolao primo (1) Pontifice Maximo, alter aliquot post annis (2) iter est aggressus Hierosolymitanum. Quod hi,

poste-

1 Apud Mabillonium *tom. IV. Actor. SS. Ord. S. Benedicti pag. 524. edit. Paris.* „ Sabbato „ Sancto, quod est vigilia Paschae, mane officium incipitur in Ecclesiis, & post peractum officium, „ Kyrie eleison canitur, donec veniente Angelo lumen in lampadibus accendatur, quae pendent „ super praedictum sepulcrum, de quo dat Patriarcha Episcopis, & reliquo populo, ut illuminet „ sibi in suis locis.

2 Willelmus Malmesburiensis *de Gest. Regum Angliae l. IV. cap. II. pag. 509.* „ Legi ego, „ *inquit*, in scripto Bernardi Monachi, quod ab hinc annis CCL. idest anno Incarnationis 870. „ idem Hierosolymam profectus ignem illum viderit &c. Glaber Rodulphus *lib. IV. Hist. cap. 6. pag. 47. apud Duchesnium tom. IV. script. Rer. Franc.* seculo XI. cum adhuc in potestate Saracenorum Hierosolyma essent, Odolricum Aurelianensium Episcopum eo adoratum contendisse scribit: moxque adjungit: „ Quid viderit, nobisque narraverit, non praetermittendum videtur mi„ raculum. Die igitur magni illius Sabbati, quo ignis mirabili Dei potentia veniens ab univer„ so populo praestolatur, ibi cum ceteris idem Praesul astabat. Jamque dies ipsa in vesperum „ transiens repente penes horam, qua sperabatur ignis adfuturus, unus Saracenorum servus im„ pudentissimus ex plurima illorum multitudine, quae annuatim semper una cum Christianis adesse solet, exclamavit, ut Christianis mos est, cum primum videtur, *Agios, Kyrie eleyson*, ca„ villansque cachinnum emisit, extensaque manu arripuit cereum de manu cujusdam Christiani au„ fugere tentans. Qui illico arreptus a daemonio turpiter nimium vexari coepit, quem prosequens „ Chri-

posterique aut ab se, aut ab iis, ex quibus intellexerint, visum narrant, longe est ab eo discrepans, quod fieri hoc tempore ad Sepulcrum constat. Quare si dolo agunt Græci, non est continuo consequens, Latinos etiam ad extremum XII. seculum fraude egisse. Nam illi lampadas sæpe, quin ullus ad eas (1) accederet, nonnumquam vero facem, quam unus aliquis in Ecclesia, ut moris erat, teneret, idque jam futurum ne suspicaretur quidem, ex improviso accendi consuevisse scripserunt. Quinetiam fuerunt, qui lampadem unam repente accensam, propagasse in alias lucem, ejusque prodigii se inspectores fuisse (2) traderent. Est autem auctor Anonymus Mabillonianus, Saracenorum regem, qui anno MXCVII. Hierosolymis imperium obtinebat, cum ad se nostros vocasset, ac ne verisimile quidem sibi videri dixisset, quod illi de lumine in vulgus spargere auderent, sic demum constituisse. Ab se ipso ut lampadas (3) parari sinerent. Si

„ Christianus cereum abstulit. Ille vero tortus acerrime, protinus inter Saracenorum manus expiravit. Quod factum omnibus in commune terrorem immisit .... Statim vero, ut assolet, Dei virtute erumpens ignis ex una lampadarum, quæ septem ibidem pendere cernuntur, cursim eructando, ceteras inflammavit. Quam etiam cum suo oleo præfatus Episcopus emens auri libra a Jordano, qui tunc præerat, Patriarcha, secum detulit &c. Urbanus II. P. M. *in Sermone habito in concilio Claramont. an.* 1095. apud *Harduin. t.* VI. *concil. par.* II. *pag.* 1726. „ Neque, *inquit*, ibi Deus hoc annuatim prætermittit facere miraculum, cum in diebus passionis suæ, extinctis omnibus & in Sepulcro, & in Ecclesia circum circa luminibus, jubare divino lampades extinctæ reaccenduntur „. Cetera post referam opportune testimonia.

1 Confer *notat. superiorem*.

2 Vide infra *pag.* 68. *not.*

3 Hist. *de via Hierosf. qualiter recuperata &c. apud Mabill. t.* 1. *Mus. Ital.* §. 11. *p.* 209. *seqq.* Neque vero is solum, ut Moshemius videtur affirmare *de Lum. S. Sepulcri pag.* 23. sed alii quoque Latini hoc idem memoriæ tradiderunt. Fulco apud Duchesnium *tom.* IV. *scriptor. Hist. Franc. pag.* 890. sic habet.

„ Nulli namque aditus vel ad hæc vel ad illa patebat,
„ Si non præveniens merces iter expediebat.
„ Et cum Paschali festo resonantibus hymnis
„ Expectabatur super affore cælicus ignis,
„ Tunc vice flammicomi serlata lucerna papyri
„ Aptabatur, avens divino obstare ultori.
„ Cum tamen omnipotens sua per miracula numen
„ Ferro ceu stuppæ clarum daret edere lumen,
„ Hostis devictus, sed non compunctus in istis,
„ Tentabat stolidis cælestia dona sagittis,
„ Ut circum sacri laquearia fulgida tecti,
„ Confixam segetem potuisset cernere ferri.
„ Sin vero hæc tarde miracula proveniebant,
„ Tempore nec solito sacra lumina se referebant,
„ Tum gladii circum sacra limina triste micabant,
„ Atque pios capitum discrimine terrificabant,
„ Ni precibus celerem impetrassent affore lucem.
„ Nec cita, nec tarda sedabant signa furorem.

Si accensæ fuissent, tum demum se, quæ dicerent crediturum. Accepisse Christianos conditionem. Regem ellychniorum loco poni filamenta ferrea curasse. Nostrum aliquos, qui plane, quæ acta ab Rege fuerant, cognossent, timuisse, ne implere quod promiserant, non possent. Guillelmum Eremitam fiduciæ plenum, eos esse graviter cohortatum, ne animis conciderent; sed Deo se, remque Christianorum sacram commendarent. Hunc enim iis, qui ad ipsum confugerent, minime defuturum. Ergo dum omnes incredibili pietate precibus instarent, ignem apparuisse ellychniosque ferreos, ac si fuissent papyracei incendisse. Admiratum Regem revertisse domum, Christianosque, propter prodigium, Divinum Numen collaudasse, eique gratias egisse. Qua parte ædis lux in Ecclesiam immitteretur, non a duobus illis Monachis modo, quos nono seculo vixisse diximus, sed etiam ab aliis permultis, qui (1) post floruerunt, prætermissum

1 Confer Urbani II. sermonem apud Baldricum *Hist. Hierosf. lib.* I. *pag.* 87. *Gestor. Dei per Francos tom.* I. *edit. Bongarsii*: Machichæ Pontificis Nestorianorum Epistolam *ad Principem Nestorianorum in Perside Commorantium apud Assemanum tom.* III. *par.* I. *Bibl. Orient. p.* 552. & *Par.* II. *pag.* CCCXXII. quo loco sic habet ,, Ex his miraculis unum est luminis lapsus in Ecclesiam Resurrectionis in urbe sancta vergente Sabbato, quod præcedit dominicam resurrectionis, ,, unoquoque anno, certa & infallibili regula, quæ usque in præsentem diem manet. Eo autem ,, lumine lampades Sancti Sepulcri .... accenduntur, quum ejusdem Sepulcri tholus clausus, sigilloque obsignatus maneat, Præsidis ejus urbis ministris in eum locum attente oculos defigentibus, eumque diligenter custodientibus, ne cui Christianorum fraudi vis pateat. ,, Vixit is Machicha initio seculi XII. Othmarum, ut Moshemius censet, x. vel XI. seculi scriptorem diversum ab Othmaro Abbate Sancti Galli, in visione, quam edidit Jacobus Gretserus *in Horto S. Crucis cap.* XXX. *pag.* 260. *prima edit.* qui ,, Item, *inquit*, amicorum meorum intimæ patefacio dilectioni, quæ licet peccator, Dei misericordia, Hierosolymæ oculis corporeis inspexi, qua & ,, nihil verius potest dici. Institutus tum ego, prout quidquam patet visui humano, lucem invisibilem cælitus ad Sepulcrum Domini visibiliter apparentem, & revera illud visibile manifeste accendere ,,. Consule, quæ paullo ante ex Glabro Rodulpho, & Fulcone protuli. Atque Rodulphus quidem eo in loco, lucem ex lampade erupisse aliquando, in aliasque manasse, non immissam e cubiculo, quod tecto careret, testatur. Adisis præterea Fulcherum Carnotensem *lib.* II. *cap.* VII. *pag.* 844. *tom.* IV. *Scriptor. rer. Francic. edit. Duchesnii ad an.* 1101. Chronici Malleacensis Scriptorem *editi* a Philippo Labbeo *tom.* II. *Biblioth. Mss. Nova ad an.* 1100. *qui pag.* 236. hæc habet ,, Sub eodem (Daiberto) Patriarcha Ignis, qui venit in Jerusalem in Sabbato Paschæ extinxit, & post paullulum miserante Domino veniens, iterum lætificavit Christianos, quos extinctione tristaverat ,, & ad *an.* 1101. ,, Ignis qui venit in Sabbato Sancto, non ,, venit usque in ipso die Paschæ, & tunc tribus vicibus venit. Conrandum Urspergensem *Chronic. ad an.* MCI. *editi Basil. an.* 1559. *pag.* 240. qui ,, Neque hoc, *inquit*, silentio prætereundum, quod eodem anno ibidem cognovimus contigisse venerabili viro Herimanno Presbytero, ,, qui tunc in monte oliveti conversabatur, in hæc verba referente. Die, inquit, Sacratissimi ,, Sabbati, quo secundum antiquæ misericordiæ Domini παράκλησιν, baptismate jam consecrato, ,, lumen de Cælo nobis ministrari devoti nimis expectabamus usque ad vesperam, orationibus solitis institimus, tunque propter peccata nostra, desiderato dono cælesti, quod etiam in con-

,, spectu

missum silentio est. Græci, qui post pulsos Hierosolymis Francos vixerunt, Latinique etiam nonnulli, qui peregrinatum in Palæstinam post XIV. seculum profecti sunt, per superiorem S. Sepulcri (1) partem in templum introduci ignem illum cælestem scri-

„ spectu gentium olim Christiani ante nos semper suscipere solebant, omnimodo frustrati, absque
„ omni festivæ Synaxis officio, noctem illam dominicæ resurrectionis lugendo tantum, & meren-
„ do transegimus. Summo autem mane cum Litaniis a Sepulcro Domini nudipedes processimus,
„ ingressique ante templum Domini .... mox post preces, lacrymasque, ne nos deserendo, Chri-
„ stus nomini suo blasphemiam inter gentes præpararet, fusas; needum atrium illud famosum egre-
„ dimur, & ecce concrepantia signa laudes altisonas in occursum nobis, ab his, qui remanse-
„ rant, reboantes audivimus: intrantes vero Ecclesiam prænominatam, lampades duas coelitus
„ incensas immenso gaudio repleti conspeximus ... Nobis quoque egressis, inter missam Syrorum,
„ lampades aliæ divinitus accenduntur: ante vesperas vero, & inter ipsas vespertinas laudes,
„ usque ad sedecim hujusmodi lumina visibiliter ampliantur... *Historiam Monast. S. Mariæ de Fontanis cap. IV. tom. II. spicileg. Acheriani pag. 574. primæ edit.* ubi hæc habentur „ Accidit...
„ quoddam dignum solemni recordatione. Nam Willelmus Clericus ... inspiratione divina, ta-
„ ctus amore cordis intrinsecus, petivit licentiam a Domino Gaufrido, & a Turonensi Archiepi-
„ scopo eundi Hierosolymam, & sicut petiit, habuit, & abiit. Quando venit ergo Sacri celebratio
„ Sabbati Paschæ, accessit cum ceteris fidelibus ad Sepulcrum Domini volens interesse consueto
„ miraculo, quo datus ignis divinitus illa die præsentes solebat omni anno lætificare, & cunctis vi-
„ dentibus, qui aderant, & præ gaudio mirantibus, cereus ejus divina virtute ardens, & lucens
„ apparuit „. Mitto ceteros ne sim longus. Ex his omnibus testimoniis plane colligitur, non solum non fuisse a scriptoribus latinis, qui ante pulsos nostros Hierosolymis floruerunt, traditum, immissum e superiore Sacelli parte lumen in lampadas fuisse; sed etiam interdum negatum. Nam scribunt aliquando: Primo, ex una lampadum erupisse lucem; Secundo, repente facem quam Willelmus tenebat, accensam esse; Tertio, non quidem noctu semper, sed interdiu aliquando incensos lampadum ellychnios fuisse, quare si ulla fraus intervenisset, facile fuisset detecta. Atenim quod est de Willelmo, dolo factum Moshemius contendit *lib. c. pag.* 38. Nam eum, qui lumen immittebat, *incerta dextra* egisse ait, & loco lampadum, ceream facem Willelmi incendisse. Ego vero quemadmodum id non parata ante ad eam rem face contigerit, fateor assequi me nullo modo posse. Sed instat, moræque illas luminis statim post adventum Latinorum indicia fraudis esse pugnat. Nam pulsis Græcis, qui præfecti ei rei fuissent, Latinos, qui ministros peritos non haberent, lumen aut nullo pacto, aut difficulter impetrare potuisse, quosd ipsu temporis tales sunt nacti impostores, quales desiderabant. Hanc ille injuriam majoribus nostris, qui solida pietate ducerentur, constat. Deinde imperitos artis illius tanta facultate valuisse, ut cum extincta lumina fuissent, quemadmodum traditum ab Auctore Chronici Malleacensis vidimus paullo post repente accendi potuerint, persuaderi mihi vellem. Nam combusta *materia* illa, quam fingit Moshemius, continuo alia parari nequiverat, ut paullo post accendi rursum lampades possent.

(1) Perdiccas Ephesius seculi XIV. Scriptor apud Allatium *tom. I. Symmict. pag.* 27. sic habet:

Καὶ τὸ δὴ μεῖζον ἀριφανῶς πιστοῖς τε, καὶ ἀπίστοις
Ἡ' καθ' ἣν ἐγηγέρμενον ἀνάστασιν Κυρίου
Φωτοχυσία περίδηλος φωτὸς τοῦ παναγίου
Μεταδιδοῦσα τοῖς πιστοῖς ἁγιασμὸν, καὶ φῶτα.

Quæ sic vertit Fed. Morellus, sed paullo, quam verba poscant, liberius:

„ Unde omnibus piis patet miraculum
„ Quod majus est palam infidelibus, ac piis
„ In qua resurrexit die *Dominus*, micat
„ Quum accensio luminis Sanctissimi
„ Communicantis Sanctitatem omni probo.

Græcus

ſcripſerunt. Namque ſepulcro inædificata ædicula (1) rotunda eſt, quæ jam inde a nono Eccleſiæ ſeculo tecto vacat. Hanc noſtri paradiſum nono ſeculo (2) appellabant.

Noſtra ætate non ita, ut olim, lampades accenduntur. Hora poſt

Græcus alter apud Allatium *ibid. pag.* 33. ſermone vulgari gentis ſuæ ὃ ἐστὶ μιὰ τρούλλα, ἐπὰ τὸ ἐπάνω τοῦ ἁγίου τάφου τὸ ἀσκεπάστον, ὅτι ἀπ' ἐκεῖ κατέβαινε τὸ ἅγιον φῶς. „ Trulla una, quæ eſt „ ſuper Sanctum Sepulcrum tecto caret, quod inde deſcenderet ſanctum lumen „. Et paulio poſt. καὶ ἀπάνω τοῦ ἁγίου τάφου, τὸ κουβούκλιν μικρὸν μολυβδοσκέπαστον . . . . ὅθεν κατέβαινει τὸ ἅγιον φῶς τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ ὥρα ἑσπερινοῦ, καὶ ἀκουμπίζει τοῦ ἁγίου τάφου τοῦ Χριστοῦ, καὶ εὐθὺς ἅπτουσιν αἱ κανδῆλαι τοῦ ἁγίου τάφου. Et ſuper Sanctum Sepulcrum eſt rotondum parvum cubiculum plombo „ contectum ... Inde deſcendit ſanctum lumen ſancto, & magno Sabbato hora veſperæ, & applicat „ ſe Sancto Sepulcro Chriſti, & ſtatim accenduntur lampades Sancti Sepulcri. Willebrandus ab Oldemborg, qui poſt pulſos Latinos Hieroſolymam venit. *Itiner. Terra Sancta apud Leon. Allat. Symmict. tom.* II. *pag.* 17. *edit. Venet.* „ Nota, *inquit*, quia erga monumentum ipſa Eccleſia „ nec habet, nec unquam habuit tectum, ita ut ipſum tectum ad diſpoſitionem, & formam cle- „ ricalis coronæ ſit abraſum ... Annuatim ex eo ... nocte Paſchæ ſacer ignis per cæleſtem nun- „ cium illic apportari conſuevit „. Quod Wilicbrandus dicit, nunquam fuiſſe contectum ejuſmodi ſacellum, falſum eſt. Nam ante ſeculum VIII. tecto minime carebat. Arculfus Antiſtes Gallus, qui ſeculo VII. inviſit ſacra Palæſtinæ loca, ſanctum Sepulcrum non modo contectum, ſed etiam ejus faſtigium aurea cruce ornatum fuiſſe affirmavit. Confer Adumannum de locis ſanctis *lib.* 1. *cap.* II. *apud Mabill. tom.* IV. *Actor. SS. O. S. Bened. pag.* 564. Hoc idem ſtatuit virgo, quæ Acta S. Wilibaldi deſcripſit, quem VIII. ſeculo in Palæſtinam profectum fuiſſe conſtat. Vide apud Bolland. *Act. SS. tom.* II. *Jul. pag.* 403. *ſeqq.* Seculo IX. Ædes ad S. Sepulcrum non ſuperiore parte, ſed qua ad meridiem ſpectabat, patens erat. Conſule Rhabanum Maurum *Commentar. in Matth. lib.* VII. *pag.* 157. *tom.* V. *opp. edit.* 1626. & Paſchaſium Rodbertum *Comment. in Matth. pag.* 211. *edit. Sirmondi*. Sed hoc Moshemio negotium exhibet. Nam idcirco detectam ædem fuiſſe putat, ut ignis inde in lampadas vibrari poſſet. At quam id ſit falſum, oſtendimus notari ne ſuperiore.

1 Vide notat. ſuperior. Chorum Eccleſiæ eſſe Moshemius putat. Errat enim vero. Nam templum eſt. Simile olim extructum a Conſtantino fuit. Recte Valeſius *Epiſt. ad Amicum de Anaſtaſi, & Martyrio Hieroſolym. pag.* 785. *edit. Cantabrig. Hiſt. Eccl. Euſebii* „ Interdum „ Anaſtaſis ſtrictius ſumitur, & ſeparatur a Martyrio, ſeu Baſilica Conſtantini, ac pro Sepulcro „ Domini, ſeu potius pro ædicula Sepulcro ſuperſtructa ponitur, ut videre eſt apud Hieronymum, „ & Eucherium. Hanc diſtinctionem non intellexit Gretſerus, qui in libro 1. *de cruce cap.* LXV. „ acriter reprehendit Bedam, quod Anaſtaſim a Martyrio diſtinxerit ... Æditulam ergo ibidem „ fuiſſe innuit (Eucherius) arcuato opere ſtructam, & columnis marmoreis ſuffultam, ut teſtatur „ Euſebius. Erat porro hæc ædicula conjuncta Baſilicæ. Nam ab Anaſtaſi ad Baſilicam, ſeu Martyrium ingentes erant porticus, atque in medio campeſtris planicies, ut ſcribit Euſebius „. Sed de hac re alias. Hujuſmodi ædicula chorus ne eſſe potuit S. Sepulcri, quæ a Baſilica templi diſtaret? Non arbitror. Vide figuram ejus Ædis, quam exhibuit Arculfus apud Mabillonium *tom. eodem* IV. *Act. SS. O. S. Bened. l. c.* & Gretſerum *lib. de Locis Sanctis pag.* 256. *tom.* IV. *opp. edit. nova*. τὸ κουβούκλιν, quod nominat Auctor, qui vulgari ſermone Græcorum ſcripſit de locis ſanctis, cujuſque locum ſupra attulimus (vixit is non a IV. ſeculo, tunc enim ſcribere vulgari lingua non poterat, ſed XV. vel XVI.) eſt eminentior Ædis pars, quæ media, rotundaque eſt, tectoque caret. Vide *Cornelii de Bruyn Voyage au Levant &c. tom.* II. *p.* 242. *edit. an.* 1725. Nunc quidem Chorus pars ædis S. Sepulcri eſt, non totam ædem Sepulcro inædificatam occupat. Vide Bruyn *ibid. pag.* 244. Confer etiam Brocardum *deſcript. Terræ Sanctæ* a Johanne Clerico *ad Calcem Euſebii, & Hieron. de locis Hebraicis edit. Amſtelod. an.* 1707. *cap.* VIII. *pag.* 81. & Guillelmum de Baldenſel *Hodep. ad Terram Sanctam pag.* 348. *tom.* IV. *Antiquar. lect. Caniſii edit. nova*. & Anſelmum ſec. XVI. *ſcript. deſcript. Terræ Sanctæ apud* Caniſium *tom. eod. p.* 795.

2 Vide *Mabillon. Act. SS. Ord. S. Bened. pag.* 525. *tom.* IV.

poſt mediam noctem octava, quotquot in æde ſacra ſunt, lumina extingui ſolent. Qui ex omnibus nationibus, ſectiſque Orientis Chriſtiani viri, mulieres, pueri, puellæque in templum convenerunt, perinde ac ſi furore agitentur, hac illac diſcurrunt, atque omnia clamoribus replent, majoreſque turbas agerent, niſi Turcæ, qui adſunt, fuſtibus interdum uterentur. Hora pomeridiana tertia Græcorum Patriarcha in templum deſcendit. Hunc magna turba Præſulum, Sacerdotum, Clericorumque conſequitur. Succedunt Armenii Antiſtites, quos ejus gentis Clerici comitantur. Hi omnes, ne opprimantur a multitudine, Muhamedanos milites in ſubſidium vocant. Ubi acceſſerunt, preces neſcio quas recitantes ſepulcrum ter circumeunt. Conſiſtunt deinde univerſi, duoſque Antiſtites Græcum, Armeniumque, ut in ſacrarium ſecedant, cæleſtemque ignem deferant, jubent. Poſteaquam ingreſſi in locum ſunt, clauduntur fores, adſtant milites, & ne quis vim inferat, unaque introeat, obſiſtunt. Interea Præſules intus aliquamdiu manu ferro ex ſilice ignem eliciunt. Prodit inde primus Græcorum Patriarcha utraque manu cereas faces ardentes geſtans. Circumſiſtit populus, vimque homini infert, dum ſuas quiſque (nam facibus præſentium nemo caret) inflammare conatur. Fit tumultus. Reſiſtunt milites. Nihil proficiunt. Fuſtes adhibent, atque hoc pacto impetum plebis aliquando reprimunt, & Patriarchæ, ut inde evadat, faciunt poteſtatem. Amotis Græcis, mox Armenius e ſpecu egreditur. Minor fit ſtrepitus, quod minor ſit numerus Armeniorum. Poſtremus ſeculo ſuperiore erat Coptus Antiſtes, quem ſui circumſiſtebant, ſuaſque tædas facibus Præſulis admovebant, accendebantque, ita ut diximus fieri ab Græcis ſolere (1).

Si quis autem modum, quo olim lampades accendebantur, conferre cum hodierno velit; is facile intelliget, eſſe hunc quidem ab illo maxime diſcrepantem. Ac ſi vera ſcriptores de ellychniis ferreis (quod obſervatum paullo ante fuit) incenſis prædicant (voluiſſe autem eos in fraudem inducere poſteros,

1 Vide Quareſmium Elucid. Terræ Sanctæ *lib.v. c.* xxiii. *p.*556. *ſeq.* Thevenotum *Voyage de Levant. tom.* I. *pag.* 193. *edit. an.* 1665. Laurentium de Arvieux, cujus itinera deſcripſit Joh. Baptiſta Labatus O. Præd. *memoires &c. tom.* II. *cap.* xIII. *p.* 139. *ſeqq. edit. an.* 1725. Ceteros, ne ſim longus, prætereo.

fteros, fi probabilibus monumentis oftenderetur, vix; his autem fublatis, ne vix quidem arbitror concedendum) erit fcilicet, cur eorum memoria, incendi prodigio lampadas confueffe, dicendum fit. Nam quod nonnulli (1), quin ullo vetere teftimonio, momentove aliquo rationis utantur, eos in fufpicionem falfi vocent, faciunt, quod plerique Lutheranorum folent, ut ea contemnant, quæ minime ipfis placeant, ne poft tertium, quartumve feculum prodigium ullum patratum a Deo fuiffe, aut confirmandorum in religione Chriftianorum, aut convertendorum ad fanitatem impiorum cauffa, videatur.

At Saraceni, inquiunt, fibi perfuaferant, fraude id fuiffe Chriftianorum factum (2). Quid ad rem? An quod hoftes ajunt, hoc effe continuo concedendum putant? Negent ergo in miraculis effe, quæ fiebant a Chrifto, ponenda, quod eum Pharifæi magum, feductorem, impoftoremque fuiffe defenderent. Ac moveor equidem auctoritate inimicorum, fi quod noftri affirmant, probent; fin autem negent, non moveor. Nam qui hoc in genere inimicus eft, fæpe etiam convictus, ne incidiffe in errorem imprudens videatur, negat; nifi autem vi veritatis convictus, affirmat numquam. Quare eidem, fi cum noftris conveniat, tribui aliquid debere facile patior; fin minus, negantem adverfarium nihil moror. Jam vero cur hofti, qui quo res pacto perageretur ignoraret, adhibenda, contra vero noftris, qui fcirent, hominibus & doctis, & piis, & minime incautis deneganda affenfio fit, ne fufpicari dem poffum. Ac Saracenum ignarum eorum, quæ in templo fierent, fuiffe, teftis eft is idem Moshemius (3), qui ejus hiftorici Muhamedani fide putat dejici ab fe, quod Orthodoxi admirabantur, de gradu miraculorum poffe. Atque eft illud præterea ad cre-

1 In his Moshemius *Diff. de lumine S. Sepulcri pag.* 1. *feqq. edit. an.* 1736.

2 Confer Affemanum *Bibl. Oriental. tom.* III. *par.* II. *c.* VII. *pag.* 368.

3 Migareddin Arabs *Chronic. Hierofol. ad an.* 1007. apud *Affemanum t.* III. *par.* II *Bibl. Orient. cap.* VII. §. XX. *pag.* 368. „ Satis compertum eft, *inquit*, ignem illum accendi appofitis „ ellychniis fubtiliffimis e goffipio febrefactis, balfamoque imbutis, atque fulphure, aliaque „ fimili materie medicatis: etfi iftud ea fraude atque diffimulatione ab illis conficiatur, ut non „ modo plebeculæ, fed & viris in ipforum fecta primariis miraculi fpeciem præbeat. At hoc fi verum eft, quomodo fax quam unus aliquis teneret, incenfa repente eft? Quomodo accenfi ellychnii ferrei? Negat hoc effe veram Moshemius. Sed recte ne, contra teftium ejus temporis fidem, ipfe viderit. At is ipfe Migareddinam aliquid deprehendiffe adjungit, quamquam omnes artes noftrum habere compertas nequiverit. Quafi vero fi arte ulla ufi fuiffent, ea Turcas fugere potuerit, qui diligenter rem fæpe inveftigaffent.

credendum difficile, ut qui præfecti sacris Christianorum Hierosolymis erant, quorum pars non minima singulari virtutis, integritatisque morum existimatione florebat, quosque fugere, quæ a ministris in templo perpetrabantur, non poterant, passos æquo animo fuisse, ut tanta multitudine Christiani deciperentur. Deinde voluisse eos se, existimationemque suam, si deprehensa fraus esset, in discrimen conjicere, quis credat? Nam doli latere quidem aliquantisper possunt, semper non possunt. Neque est veri simile, Muhamedanos, qui principatum (1) in Syria obtinerent, quique negarent miracula in cœtu nostrum ulla patrari, cum prodigio lampadas igne tangi intelligerent, in modum, quo res eveniret, studiose inquirere recusasse. Quod si inquisiverunt, neque fraudis genus ullum deprehenderunt, (si enim deprehendissent, numquam se illius ignaros demonstrassent) quid est, quod Protestantes tam confidenter majores nostros dolo, fraudeque, ut rem suam privatam amplificarent, egisse putent?

Sed ante seculum nonum nulla fit, inquiunt, ab historicis hujus tanti prodigii mentio. Fateor. Tunc enim primum fortasse agi divina potestate cœpit, quod non agebatur ætate superiore. Nam quod Johannes in Evangelio ad piscinam Bethesdam factum quotannis prodigium scribit, cœperit aliquando necesse est fieri. Quæ autem ratio sit, cur tunc initium sumeret, ille ipse novit, cui uni, quamobrem incœperit miraculum ad (2) Bethesdam perspectum est. Jam vero qui ex me quærunt, quæ caussa fuerit, cur in Æde S. Sepulcri lampades miraculo accendi desinerent, hi sic habeant: tum sibi satisfieri posse, cum ipsi quamobrem ad Bethesdam cessarit prodigium, demonstrarint.

Atenim instant, atque ex ædicula ajunt, quæ tecto carebat, ignis in templum, immittebatur, nescio quibus artificiis, & lampadum ellychnios incendebat. Nego enim vero traditum a quoquam veterum, ante pulsos e Palæstina Francos, memoriæ esse, quod est de igne per ædiculam (3) immisso, quæ tecto care-

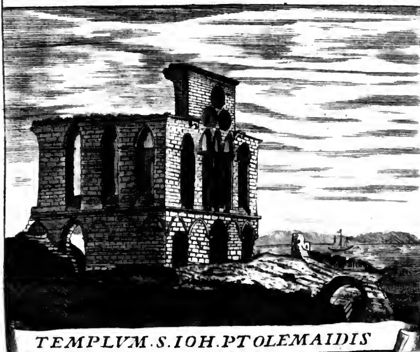
1 Vide Machichæ Nestoriani locum supra indicatum, & quod ex Anonymo Mabilloniano paullo ante de ellychniis ferreis allatum est.

2 Confer, quæ diximus *tom. 1. pag. 257. not. 3. & seq.*

3 Consule hujusce *vol. pag. 67. seq. not. 1.*

VETERIS TEMPLI TYRENSIS RVDERA

TEMPLVM. S. IOH. PTOLEMAIDIS

careret. Ac facile quidem quod est de artificio direm, si noctu semper res fieri consuesset. At quandoque interdiu (1) solebat. Quo sane tempore latere, fugereque omnes fraus, artificiumque qui poterat? Hæc autem non eo dixi, quo si peccassent Hierosolymitæ, peregrinosque decepissent, quidquam inde incommodi Catholicam Ecclesiam, quæ conscia fraudis non esset, accepturam arbitrarer; sed quo nullam esse rationem putarem, quæ plane, quod Protestantes volunt, efficeret (2).

C A P U T I I.

De Origine, & Progressu religionis in reliqua Syria.

§. I.

Atque imprimis in Phœnicia.

PHœnicis, quam Palæstinæ finitimam esse diximus, maritima erant oppida *Orthosia* ad *Eleutherum* amnem, *Aradus*, *Tripolis*, *Botrys*, *Biblos*, *Berytus*, *Sidon*, *Tyrus*, atque *Porphyrium*. *Sydon*, *Tyrusque* & multitudine oppidanorum, & rerum ab incolis terra, marique gestarum maxima olim in celebritate fuerunt. *Ptolemais*, quæ longius a *Tyro* recedit, vergitque ad austrum, *Aces* olim, post *Acon* est appellata. Phœnici mediterraneæ sunt qui *Cæsaream Paneadis* attri-

buant

1 Adisis Conradi Urspergensis, & Auctoris Chronici Malleacensis testimonia allata *sup. pag.* 67. *seq. notatione* 1.

2 De discrimine rationis, qua olim lampades prodigio accendebantur, & nunc qua fraude Schismaticorum accendi solent confer Quaresmium *Elucidat. Terræ Sanctæ l.* v. *c.* xxxiii. *p.* 239. Petrum Arcudium *de Consensu Eccl. Orient. & Occident. l.* ii. *c.* ix. *pag.* 307. Joh. Svallardium, *lib.* 1. *de peregrinatione Hierosol.* & Bonifacium Stephani *lib. de Perenni cultu Terræ Sanctæ*, quorum testimonia indicat Gretserus *de Horto S. Crucis cap.* xxx. *pag.* 267. *edit. prima an.* 1610. Petrum Strozzam *de Dogmatibus Chaldaor. pag.* 35. & 225. Gretserum *tom.* iii. *de S. Cruce lib.* ii *cap.* xi. *edit. prima, & loco mox laudato.* J. S. Assemanum *Bibl. Orient. tom.* 1. *cap.* ii. *pag.* 550 *tom.* iii. *par.* i. *pag.* 553. *tom.* iii. *pag.* ii. *cap.* viii. §. xx. *pag.* 367. Thevenotum & Arvieux *locis indicatis*. Tempore Johannis Cantacuzeni non ita res eveniebat, ut nunc evenit. Vide ejus *Apolog.* iii. contra *Muhamedanos apud* Jac. *Gretser. de Horto S. Crucis pag.* 177. *laudatæ editionis*. Nescio autem quæ caussa fuerit, cur Clariss. Cangius non omnem Græcis in ea re fidem esse derogandam putarit. *In Notis ad lib.* xiii. *Alexiados Annæ Commenæ pag.* 389. *edit. Paris.*

buant, contra quos non eſt cur eſſe hoc loco diſputandum putem (1).

Cum Paulus *Tyrum* appuliſſet, Eccleſiam ibi, ut eſt in Actis Apoſtolorum, conſtitutam (2) invenit. Sed quis eo religionem Chriſtianam intulerit, incertum omnino eſt. Nam qui Petrum, cum iter Antiochiam inſtituiſſet, ad Tyrios primum veniſſe, multaque apud eos prodigia patraſſe, omneſque ad colendum Chriſtum impuliſſe, ſcribunt; hi quoniam auctorem libri *de Geſtis Petri*, ignotum hominem, conſectantur, qui fabulis ſæpe delectaretur, nihil (3) profecto efficiunt. Atque etſi erant Tyrii ætate Apoſtolorum non pauci Chriſtiani facti, qui tamen eam Eccleſiam primo ſeculo,& ſecundo ad Victoris Pontificis tempora,quibus orta fuit de celebrando Paſchate controverſia, gubernaverint,quod nobis vetera monumenta deſint, ſtatui nullo modo poteſt. Sed ante Caſſium, (4) qui vivo Victore Synodo Palæſtinæ interfuit, ut eſt memoriæ proditum ab Euſebio, fuiſſe alios, qui eamdem Eccleſiam moderati eſſent, exiſtimo negari a nemine jure poſſe. His initiis, quibus diximus, cum cœpiſſet, adeo deinceps res Chriſtiana Tyri recta vitæ noſtrum hominum inſtitutione, ſanguineque Sanctorum Martyrum (5) amplificata eſt, ut quibus temporibus Ethnici ſummam obtinebant poteſtatem in Imperio Populi Romani, iidem oratoria haberent, in quibus congregari (6), remque divinam facere ſolerent. Quæ cum Diocletiani, atque Collegarum juſſu everſa eſſent, tum exactis Ethnicis Imperatoribus, Conſtantinus, qui ad noſtra ſacra acceſſerat, Chriſtianis ea, ut ampliora reſtituerent, facultatem fecit. Itaque celebre illud templum extructum

1 Conſule Cellarium *l.* III. Geogr. *Antiq. cap* XII. *ſect.* VIII. *pag.* 174. *ſeqq. edit. an.* 1712. *tom.* II.

2 Confer quæ diximus *tom.* I. *pag.* 333. vide *Act. Apoſt. cap.* XXI. *v.* 3. *ſeqq.*

3 Pſeudo Clemens Homil. VII. *de Prædicationibus Petri n.* V. *pag.* 679. *tom.* I. *Apoſtolic. PP. edit. an.* 1724. *&* *Clementin. Epit. de geſtis Petri n.* LV. *pag.* 771. *tom. eod.*

4 Euſeb. *l.* V. *Hiſt. cap.* XXV. *pag.* 250. *edit. Cantabrig.* Caſſium Tyri Epiſcopum nominat.

5 Confer Euſebium *lib.* VIII. *Hiſt. Eccl. cap.* VII. *pag.* 384. *edit. Cantabrig. & cap.* XIII. *pag.* 394. & Martyrologium Romanum *ad diem* XX. *Februarii*.

6 Sed ea everſa, quum ethnici in noſtros homines ſævirent, fuerunt. Horum unum reſtituit, longeque magnificentius extrui curavit Paulinus Epiſcopus Tyriorum, poſtquam ſedata Diocletianea tempeſtas eſt, imperioque Conſtantinus Auguſtus potiretur. Vide Euſebium *Oratione de Ædificatione Eccleſ. ad Paulinum Tyr. alioſque Epiſc. l.* X. *Hiſt. cap.* IV. *pag.* 467. *ſeqq. & pag.* 470. *ſeqq. edit. Cantab.*

ctum a Paulino ejus urbis Episcopo est, quod descriptum ab Eusebio fuit in decimo libro Historiæ (1).

Eodem fere, quo Tyrii, tempore Sidonii, qui ab illis circiter quadraginta aberant stadia, Christianam religionem amplexi sunt. Igitur cum eo Paulus, navigaturus in Italiam, attigisset, aliquos in oppido reperit, quos amicos Lucas in Apostolorum Actis (2) vocat, propterea quod eamdem atque ipse disciplinam, institutionemque profiterentur. Petrum autem Sidoniensem Ecclesiam instituisse, atque unum aliquem Episcopum creasse, qui eam (3) moderaretur, non admodum repugno, etsi ne affirmare quidem possim. Post Apostolos, quamquam est verisimile fuisse in ea urbe permultos, qui operam amplificandæ, dilatandæque religioni Christianæ darent; tamen nihil certi esse de ea re, ac definiti statuendum puto, quod nullum vetus monumentum habeam in promtu, quod hoc idem efficere posse videatur. Nam si quæ unquam commendata memoriæ posterorum sunt, ea quidem omnia injuria temporum perierunt. Quarto seculo ita Sidoniorum Ecclesia florebat, ut multos haberet, qui summa constantia omne genus suppliciorum perferre (4), quam Christum ejurare mallent.

1 De Episcopis Tyriis, qui post Paulinum vixerant, consulendus Lequienius *t. III. Orient. Chr. p. 802. seqq.* Circa an. 1124. Tyrus expugnata ab Latinis est, ac liberata a servitute Saracenorum, qui eam diu occupaverant. Confer Fulcherum Carnotensem *l. III. Hist. Hierof. cap. xxx. seqq. ad an. 1123. seq. pag. 875. seqq. tom. IV. scriptor. rer. Francicar. edit. Duchesnii*, Willelmum Tyrium *lib. XIII. c. XIII. seq. p. 640. edit. a. 1611.* Antequam urbs in nostram potestatem veniret, præfectus ei Odo Antistes fuit. Hoc vita, cum ea obsideretur, functo, quadriennio fere post Willelmus ille, qui Historiam scripsit, Episcopatum obtinuit. Adisis Lequienium *tom. III. Or. Christ. pag. 1311. seqq.* Innocentii II. decreto Tyrienses Episcopi Patriarchæ Hierosolymitano parebant, quia Paschalis II. Balduino regi Hierosolymorum primo concesserat quamcumque orbem redegisset in potestatem. Sed ejectis Tyro nostris, sedes Tyrensis Antiocheno restituta ab Saracenis est. Vide *Lequien. ibid. pag. 1310.* Pulsi autem inde Latini anno circiter 1291. fuerunt. Jacet hoc tempore pene desolatum oppidum. „ Aujourd' huy, inquit Cornelius Bruynius *voyage au Levant. tom. II. pag. 341. edit. an. 1725.* „ toute la magnificence de Tyr est ensevelie, & on ne „ trouve parmy ses masures, qu'une douzaine de Maisons où habitent quelques Turcs, & quelques „ Arabes. Ruinas templi Christianorum observavit ibidem Bruynius, delineavitque. Vide *tom. eod. pag. 329.* Maronitæ Episcopum habent, qui nomine solum *Tyrius* appellatur. Anno 1743. cum Episcopi Maronitæ convenissent, quæque sancita de Patriarcha Maronitarum essent a Benedicto XIV. *Pont. Max.* intellexissent, tum iis se acquiescere dixerunt, subscripseruntque. In his Ignatius Tyrius fuit. Confer *Act. eor. quæ an. 1744. gesta in consistorio die 13. Julii fuerunt*, edita eodem anno Typis *Sacræ Congr. de Prop. Fide*.

2 *Cap. XXVII. v. 3.*

3 Ita Pseudo Clemens *Homil. VIII. n. VIII. pag. 680. edit. PP. Apost. an. 1724. & de gest. Petri n. LVI. pag. 771.*

4 Vide Eusebium *lib. VIII. Hist. cap. XIII. pag. 394. edit. Cantabrig.* Anno 1110. a Balduino capu-

Cum Paulus Tyro ſolviſſet, ſeque Ptolemaida contuliſſet, eſſe ibi aliquos intellexit, qui ſibi ſocietate religionis conjuncti (1) eſſent. Sed a quonam inſtituti illi fuiſſent, doctique quid quemque noſtrum credere oporteret, neque Lucas, neque ullus vetus auctor (2) ſcriptum reliquit. Ante Clarum (3) vero qui ſecundo ſeculo vixit, quibus uſi Epiſcopis Ptolemaidenſes fuerint, non facile eſt exiſtimare (4).

Atque vivis Apoſtolis Berytios quoque aliquos fuiſſe, qui Chriſtum colerent, (5) credibile eſt. Non aſſentior autem Hippolyto, & Dorotheo, Quartum (6), cujus fit a Paulo mentio, primum Berytiorum inſtitutorem, ac Præſulem fuiſſe ajentibus. Scriptores namque, qui ſe tales eſſe, quales profecto non erant, mentirentur, ſilentibus Patribus, Hiſtoriciſque Eccleſiæ, extorquere a viro prudente aſſenſionem non poſſunt. At qui primi omnium in ea urbe Evangelium promulgarant, id facile impetrarunt, ut non plerique Berytienſes cives ſolum, ſed etiam, qui eo ſtudiorum cauſſa venire conſuerant, doctrinam Chri-

expugnata Sidon eſt. *Sayda* nunc appellatur. Cum diruta pene ſeculo XII. eſſet, eam S. Ludovicus rex circa an. 1250. reſtitui curavit. A Saracenis capta an. 1292. fuit. Epiſcopos ejus urbis recenſet Lequienius *t.* II. *Or. Chriſt. pag.* 811. *ſeqq.* & *tom.* III. *pag.* 1322. *ſeqq.* De ſtatu præſenti civitatis hæc habet Bruynius *ibid. pag.* 347. „ La ville eſt raiſonnablement peuplée . . . Pluſieurs „ anciennes Moſquées, dont quelques-unes ſans doute ont été des Egliſes des Chrétiens, font „ une partie de ſa beauté . . . On y a pluſieurs Chans (hoc eſt ædificia unius muri circuitu ſepta) „ ou demeures pour les Marchands, dont le principal eſt celui, qu'occupe le Conſul François avec „ les négociants de cette nation. Sunt præterea in oppido Melchitæ, & Maronitæ Catholici non minimo numero. V. de Domini de la Roque *Voyage de Syrie pag.* 5. *edit. an.* 1723.

1 Aces etiam, poſt Accou eſt Ptolæmais dicta. Vide Cellarium in not. ad *Cornel. Nep. Datamen.* De iis, quos ibidem Paulus reperit, Chriſtianis, vide *Act. Apoſt. cap.* XXI. *v.* 7.

2 Conſule Lequienium *Orient. Chriſt. tom.* II. *pag.* 813.

3 Adeundus Euſebius *l.* V. *H. E. cap.* XXV. *pag.* 250. *edit. Cantabrig.*

4 Ceteros Epiſcopos, qui poſt Clarum vixerunt, numerat Lequienius *tom.* II. *Or. Chriſt. p.* 853. *ſeqq.* *Acca* nunc a Turcis oppidum vocatur. *Acren* Galli, *Acrin* Itali appellabant. De ejus obſidione a Francis facta conſule Anonymum Mabillonianum *t.* I. *Muſei Italici pag.* 204. *n.* XCVII. De Latinis ejuſdem urbis Epiſcopis agit Lequienius *tom.* III. *Or. Chriſt. pag.* 1330. *ſeqq.* Eadem ſedes regum Hieroſolymitanorum, poſt expugnatam a Saracenis Hieroſolymam ad an. 1291. fuit. Hoc nunc ſtatu eſt. Veſtigia in ea cernuntur veterum ædificiorum. Nonnulla, quorum pars aliqua ſupereſt, a Francis facta ſunt. In his ædes S. Johannis, cujus figuram dedit Cornelius Bruynius *Voyage au Levant. t.* II. *pag.* 301. Exiguus numerus humilium ædium urbem hac ætate conſtituit. Galli mercatores in æde agunt peculiari ejus generis, quas *Chanes* vocare Turcæ ſolent. Perpauci ibi Græci, Armenii, Maronitæque agunt. Ac Maronitæ Epiſcopum etiam nunc habent, qui Ptolemaidis appellatur.

5 Nugas tamen agit Pſeudo-Clemens *Homil.* VII. *n.* IX. *pag* 680. & *de geſtis Petri n.* LVII. *ſeq. pag.* 771. *ſeqq.* ubi de Berytiorum ad religionem Chriſtianam converſione ſcribit, ut non hiſtoricum, ſed ut poetam, fabulatoremque decet.

6 Confer Lequienium *tom.* II. *Or. Chriſt. pag.* 818. *ſeqq.*

Christi amplecterentur, atque in patriam quisque suam, dum tempus monebat, introducere (1) studerent. Ex horum numero fuerunt, qui una cum aliquot Berytiis quarto seculo pro Christi religione tuenda extremos cruciatus pertulerunt. Ita igitur constabilita sanguine Martyrum in civitate Ecclesia est, ut Berytii magnam partem mysteriis nostris initiati summa deinceps pace fruerentur. *Porphyrion* erat oppidum medium inter *Ptolemaida*, & *Tyrum* urbes. Nulla est ejus ab antiquis Geographis facta mentio. Quare ut origines oppidi, ita initia in eo Christianismi obscura sunt. Episcopus Porphyrii Thomas quinto seculo vixit, interfuitque Chalcedonensi Concilio. Celebre est præterea templum ab Justiniano sexto seculo Porphyrii in honorem

1 *Bairut*, vel *Barut* Arabes, Græcique incolæ vocant oppidum, quod dictum olim *Berytus* est. Sanchoniathonis scriptoris vetustissimi, cujus insignem locum a Philone Biblio græcum factum refert in *Præparatione Evangelica* Eusebius, (de quo quidem loco magnæ sunt ortæ inter doctos viros contentiones, aliis negantibus, aliis ab Sanchoniathone esse scriptum ajentibus) patria fuit. Scholæ ante IV. sec. in eodem erant oppido, in quo etiam Christiani degebant, a quibus instituebantur, qui se dedere rectæ disciplinæ vellent. In his Appianus martyr fuit, qui initio IV. sec. Cæsareæ interfectus est. Confer *Euseb. de Martyribus Palæst. cap. IV. pag. 413. edit. Cantabrig. Hist. Eccl.* Vide Evodium Assemanum *Act. SS. MM. occid. tom. II. pag. 186. seqq.* Episcopos Berythi recenset Lequienius *tom. II. Orient. Christ. pag. 818.* Cum in Saracenorum potestate diu fuisset, liberatum oppidum an. 1111. a Balduino I. rege Hierosolymorum fuit. Confer Willelmum Tyrium *l. XI. c. XIII. p. 803. sq. ed. an. 1611.* Episcopi inde Latini constituti in eo fuerunt, quos numerat Lequienius *t. III. Or. Christ. pag. 1326. seqq.* An. 1161. Balduinus III. Rex Hierosolymorum interiit. Sed rursum a Turcis captum oppidum, magnam pertulit calamitatem. In eo nunc Græci, Melchitæ, Maronitæ, Armeniique versantur. Melchitæ magnam partem sunt Orthodoxi: Maronitæ universi. Perpauci sunt latini ritus, iique advenæ fere omnes. Ante annos aliquot Cyrillus Patriarcha Antiochenus Melchita, quod cum sede Apostolica conjunctus esset societate communionis, pulsus Patriarchatu est, idque jam Berytiis, Sydoniisque multis, qui a Cyrillo stabant, contigit. Horum malorum schismatici caussa fuerunt. Maronitæ Episcopum habent, qui non voce tantum, sed re ipsa Berytius Antistes est, suosque Maronitas Berytios moderatur. Circum Berythum sunt montes, quos Castrovvani vocant. Hos incolunt Maronitæ, qui cuidam suo stipendiario Principis Arabum Drusorum parent. Montes ad latitudinem duum circiter millium passuum patent: circuitus ad decem, & octo. In iis viginti circiter atque octo vici sunt, quorum nullus plus ducentis ædiculis constat. *Gazziri*, qui vicus 130. ædiculas continet, hospitium est Capuccinorum, in quo ex eo ordine modo unus, modo nullus degit. *Arissa* qui vicus tribus ædiculis constat, Cœnobiolum est Franciscanorum, quos Observantes vocant, spectatque ad Terræ Sanctæ *Præfecturam*. *Antura*, quem vicum decem circiter ædiculas continentem nonnulli ausi sunt *regnum* appellare, hospitium est unum Patrum societatis *Jesu*, & paullulum inde distans ædes, quam collegium vocant. Ut in Collegio unus, sic unus item in Hospitio ejus Societatis alumnus agit. Monachi Maronitæ Cœnobia obtinent *Gazziri*, in quo Cœnobio 16. *Chorchis* in quo 5. *Ansecchcichii*, in quo 8. circiter Monachi degunt. Melchitarum Monachorum *Zachii Michaelis* Cœnobium unum visitur, alterumque virginum Alepinarum, quæ regulam Sancti Francisci Salesii profitentur. *Loniza* Alepini Monachi circiter viginti cœnobium obtinent. Ab his quingentis fere passibus Monasterium virginum ejusdem instituti abest, quæ S. Sabæ regulam consectari dicuntur. Episcopi Maronitæ in Cœnobiis degunt, ut *Raifoni*, qui vicus 10. ædiculis constat, *Marcellita*, *Annuarca*, *Harascia*, & *Baccata*. Sunt præterea *in Castrovvano* Cœnobia, in quibus qui agunt Monachi nullam certam, destinatamque regulam sequuntur.

norem Deiparæ Virginis (1) extructum. Quod ipsum est de primordiis religionis Christianæ (2) Botri dicendum. Nam quæ de Petro, qui Tripolim venerit, Episcopum nescio quem ordinaverit, instituteritque Presbyterorum, Diaconorum, & Viduarum collegia Auctor operis *de Gestis S. Petri Apostoli* turbat, commenticia (3) sunt. Estque in iisdem erratis fere Constitutionum Apostolicarum scriptor, qui ei Episcopo fuisse Marones (4) nomen contendit. Etsi enim vetus Tripolitana in Phœnice Ecclesia est, quo tamen tempore nata, & a quibus viris constituta sit, quaque ratione creverit, quoniam veteribus monumentis caremus, definiri omnino non potest. Illustrata illa sane quarto seculo fortissimorum virorum triumphis fuit, qui tuendæ religionis caussa ab hostibus Christiani nominis multis suppliciis affecti, morte tandem sua & victores, atque perpetuo felices ipsi, & gloriæ, salutique patriæ (5) fuerunt. Ea namque post ipsorum certamen consequuta pax Ecclesiæ est, quam neque sperare quisquam humanis artibus, neque obtinere, sine præsidio, singularique Dei providentia, posse, dum in nos ethnici Imperatores furerent, videretur. Constantino enim Imperatore & extrui Tripoli templa a Christianis, & dilatari ejus Ecclesiæ fines, & conventus palam haberi (6) cœperunt.

Byblos antiquum est oppidum inter *Berytum*, & *Botrum*. In eo a Marco, qui etiam Johannes est dictus, prædicatum fuisse Evangelium Pseudo-Dorotheus scribit, cui fabulatori non est, cur fidem esse adhibendam putem. Quamvis enim facile assentiar his, qui institutos eodem fere tempore Byblios, quo Tyrii

1 Confer Lequienium *t. II. pag. 830. sq. Orient. Christ. Caifa* nunc, vel *Kafa* dicitur. Vicus autem est, atque a paucis Arabibus, Turcisque incolitur. Vide Bruynium *Voyage au Levant tom. II. pag.* 307.

2 Vide Lequienium *tom. II. Or. Christ. pag.* 827.

3 *Num.* 59. *seqq. pag.* 771. *seqq.* tom. I. *Apostolicor. PP. edit. an.* 1724.

4 *Lib.* VII. *cap.* XLVI. *pag.* 388. Tom. eod. Confer notas Cotterii in eumdem locum Et *lib.* VI. *Recogn. Petri n.* XV. *pag.* 558. *tom. eodem.*

5 Euseb. *lib. de Martyribus Palæst. cap.* XI. *pag.* 412. *edit. Cantabrig.*

6 Vide Ruinartium *Præf. in Acta Martyrum sincera* §. II. *pag.* XIX. *edit. Veron.* De Episcopis Tripolitanis agit Lequienius *tom. II. Orient. Christ. pag.* 822. Hanc urbem pulsis Saracenis in suam potestatem redegerunt Latini anno 1099. De Episcopis Latinis, quos deinceps habuit, consulendus idem Lequienius *t. III. Orient. Christ. pag.* 1174. De statu hodierno urbis agit Bruynius *Voyage au Levant. tom. II. pag.* 282. *& seqq.* Catholici latini ritus sunt ibi ferme trecenti; sed fere omnes advenæ Galli, Italique. Maronitæ quoque, atque Melchitæ aliquot urbem incolunt, Armeniique eodem mercaturæ caussa commeant.

Tyrii (1), ceterique Phœnices doctrinam Christi cognorunt; tamen numquam committam, ut cum Dorotheo sentiam. Initio quarti seculi suos etiam martyres Byblos habuit, ut est in Romano Martyrologio (2), atque in Menologio Græcorum (3). Atque ut Bybli, ita *Arcæ* (4), *Orthosiæ* (5), *Aradique* (6) initia, progressusque Christianismi qui fuerint ignotum est.

Paneade, hoc est *Cæsareæ Philippi* jam usque ab Ecclesiæ initiis fuerunt, qui Christum Deum profiterentur, & colerent (7). Celebris in ea fuit statua ejusdem Christi, quam mulier, quæ fluxu sanguinis laborabat, ob sanitatem sibi ab ipso Servatore restitutam, fieri erigique curavit. Labitur autem Dorotheus, qui Erastum, cujus meminit Paulus in ea Epistola, quæ ad Romanos inscribitur, primum Paneadis Episcopum fuisse defendit. Administratam vero Ecclesiam Paneadensium ante Philocalum, qui adfuit Synodo Nicænæ, ab illustribus Episcopis fuisse, facile patior (8).

§. II.

1 Nam si instituti ab Apostolis Ptolemaidenses, Tyriique fuerunt, non est, cur prætermissos ab iis fuisse putemus Biblios. Quamquam non is ego sum, qui multa turbanti pseudo Clementi de conversione Bibliorum assentiar. Vide *Gesta Petri* n.l.1n. *seqq. pag.* 772. Clementina *Homil.* vii. *&* viii. *pag.* 660. *seqq. & recognition. l.* iv. *c.* t. *pag.* 539. *seq. t.* 1. *Apost. PP. edit. an.* 1724.

2 Vide *Martyrol. Rom. ad diem* xiii. *Junii*. *Menologium ad diem* xiii. *Jun.* & Bollandianos *tom.* 11. *Mensis Jun. pag.* 672. *seqq.*

3 Nunc Byblos *Giblet*, vel *Zibeliet* appellatur. Ut capta a Latinis fuerit, quosque Episcopos hujus ritus habuerit, explicat Lequienius *tom.* 111. *Or. Christ. pag.* 1178. *seq.* de ceteris ejus Antistitibus adeundus idem Lequienius *tom.* 11. *pag.* 281. *seq.*

4 Vide Lequienium *tom.* 11. *pag.* 823. *seqq.*

5 Confer Lequienium ibidem *pag.* 823. *& seqq.* Quæ autem olim Orthosia, post *Tortosa* appellata est. Atque hoc eam vocarunt Franci nomine. De ejus hodierno statu sic habet Bruynius *pag.* 351. *tom.* 11. *Voyage au Levant.* „ Nous vinmes un peu apres-midy a Tortosa, qui est une ville Ancienne, mais ruinée. Vide *Shavv. Voy. t.* 11. *pag.* 9. *edit. an.* 1745.

6 Vide Lequienium *tom.* 11. *pag.* 827. *& seqq.*

7 De Paneade videndus Christophorus Cellarius *lib.* 111. *cap.* xiii. *Geogr. Antiq. num.* ccl. *pag.* 525. *& seq. tom.* 11. *edit. an.* 1732. Paneade autem mulier illa versabatur, quam Christus sanavit. Ea statuam servatori fieri curavit, quæ diu ibidem servata est. Adissis Eusebium *l.* vi. *c.* x. *Hist. Eccl. pag.* 342. *& seq.* Etsi autem erant in oppido maximo numero Ethnici, tamen nonnulli Christiani in eo degebant. Confer Eusebium *lib. eod. cap.* xvii. *pag.* 342. *edit. Cantabrig.* Sed statua, de qua diximus, quamque Ethnici Imperatores ne tangi quidem jusserant, post medium seculum iv. everti, frangique Julianus Apostata curavit. Sozomen. *lib.* v. *cap.* xxi. *p.* 212. *edit. Cantabrig.* Vide Evodium Assemanum *t.* 11. *Act.* SS. *Occid. pag.* 167. Theodorus Hasæus *Diss. de statua &c.* suspicatur Hadriano Cæsari fuisse eam a Paneadensibus positam. Alii Appollonium Thyaneum eam expressisse putant. Alii ab Agrippa positam censent. Omnes hi contra manifestum Eusebii testimonium agunt. De Episcopis Paneadensibus confer Lequienium *t.* 11. *p.* 831. *& seqq.* Belina postea dicta Paneas est. Capta a Francis fuit ann. 1132. vel 1133. Fulcone Hierosolymorum rege, diuque Episcopos habuit latini ritus. Adeundus Lequienius *tom.* 111. *pag.* 1337. Excisa nunc temporis jacet.

8 Fuisset hoc loco dicendum de Ecclesia Maronitarum ad Libanum. Sed quum omnia, quæ ad

§. II.

In Syria Cœle.

URbes Cœlesyriæ propriæ, demta *Decapoli*, si Ptolemæo assentiamur, sunt *Damascus*, *Abila*, *Heliopolis*, atque aliæ quædam ignobiliores. Lapsu temporum *Damascus* Ecclesiasticæ Provinciæ, cui inditum erat *Phœniciæ secundæ*, ac *Urbaniensis* nomen, Metropolis dicta est, omniaque fere *Cœlesyriæ* oppida complectebatur. Quamquam Cœlesyriæ qui fines fuerint, ne antiquorum quidem auctoritate, quod magna sit eorum in illis indicandis dissensio, constitui (1) possit. *Damascus* olim sedes Regum Syriæ fuerat. Ea deinde urbs, cum Syria redacta jam esset in potestatem populi Romani, Regibus Arabum (2) parebat. Paullo autem post, quam Christus in cælum ascendit, introduci Damascum religio, atque propagari cœpit. Itaque cum Saulus nostris, qui in Syria agerent, flagella, supplicia, cædesque minaretur (3), erant Damasci, qui doctrinam Christi probarent. At Saulo, qui deinde est Paulus appellatus, visis, prodigiisque deterrito, ne deinceps in homines innocentes sævire auderet, atque ad sacra, quæ ipse ante aversatus esset, perducto, tanta est Ecclesiis Syriæ facta accessio, ut permulti Christiani Damasci numerarentur. Est autem ab aliquibus memoriæ traditum, primum omnium, qui religionem Christianam in eam urbem importarit, fuisse Ananiam, a quo Paulus sanatus, initiatusque mysteriis nostris fuit. His initiis Ecclesia Damascena cum cœpisset, sic aucta insequenti ætate est, ut jam quarto, quintoque seculis cum iis comparari soleret, quæ propter auctoritatem, multitudinemque Christianorum magna in celebritate (4) versarentur. Sed

ad eam spectarent illustrata diligentissime fuerint ab Renaudotio *Hist. Patriarch. Alexandr.* a Fausto Nayrono *in Evoplia Fidei Catholicæ edit. an.* 1694. a Josepho Simonio Assemano viro eruditissimo *tom.* I. *Biblioth. Orient. pag* 490. *& seqq.* & a doctissimis Lequienio *tom.* III. *Or. Christ. pag.* 1. *& seqq.* & Evodio Assemano *t.* II. *Act. SS. M.M. p.* 405. *seqq.* non est cur de ea esse mihi copiose sermonem hoc loco instituendum putem.

1 Adeundus Cellarius *lib.* III. *cap.* XII. *Geogr. Antiq. sect.* VII. *pag.* 368. *& seqq.*

2 Confer Cellarium *Dissert. de Amœnit. Histor. Geogr. ex Itineribus S. Pauli pag.* 152. *& seqq. edit. Dissertationum an.* 1712.

3 Vide quæ diximus *tom.* I. *pag.* 304. *& seq.*

4 Confer Lequienium *t.* II. *pag.* 828. *& seqq.* Cujusmodi autem esset circa annum 1670. statum

Sed Heliopoli etsi non desint, qui studio Ananiæ, quem modo diximus, propagatum fuisse Evangelium arbitrentur, tamen certum est ad ætatem usque Diocletiani aut nullos in ea civitate, aut perpaucos omnino Christianos viguisse. Itaque neque Episcopum habebant, neque collegium ullum presbyterorum. Sed cum Constantinus pacem Ecclesiæ restituisset, curassetque, ut quæ ante vexata, atque agitata fuerat, multo amplior, atque illustrior videretur; tum Heliopoli templum Christiano ritu extructum, dedicatumque est, inductique etiam cives, qui ante dediti fuissent superstitioni Deorum, ut si Christiani esse omnes nollent, tamen eos, qui essent, agere impune in civitate, veroque Deo sacrificia, precesque palam adhibere (1) paterentur. Interea his qui persistere in errore, in quo versarentur, constituissent, ne deinceps, quæ hactenus stupra, atque flagitia patrare, ut Veneri Aphacitidi gratum facerent, non dubitassent, ea aut agerent, aut permitterent, præcepit. Quæ res Veneris cultorum Heliopolitarum animos vehementer commovit. Igitur Constantio imperio, & vita functo, ubi intellexerunt, teneri ab Juliano imperium Populi Romani, qui eorum similis & moribus, & religione esset, conjuratione facta, adorti virgines sunt, quæ Christo se consecrarant, easque nudas in medio foro exponi, & indignis modis ludificari fecerunt. Quo tempore veriti forte nostrum plerique omnes, ne si fuga salutem petere neglexissent, hostium furore opprimerentur, inde sibi, quamcelerrime possent, excedendum, alioque abeundum (2) existimarunt. Atque hinc factum est, ut cum Petrus, qui Athanasii Episcopi Alexandrinorum successor fuit, epistolam, ut est

tus Damascenæ Ecclesiæ, & civitatis cognoscitur ex Thevenoti *Voyage de Levant. par.* II. *cap.* IV. *pag.* 25. *seqq. edit. an.* 1674. Agunt in ea Civitate Græci, Maronitæ, nonnullique eorum, qui Surianum, quem vocant, ritum colunt. Mercatores præterea Galli, Itali, Armeniique eo sæpe proficiscuntur. Societatis Jesu Patres, & Franciscani Minores Observantes, atque Capuccini Cœnobia ibidem habent.

1 De Heliopoli consulendus Cellarius *lib.* III. *Geogr. Antiq. cap.* XII. §. LXIX. *pag.* 370. *seq. edit. an.* 1732. *t.* II. Martyras habuit sub Diocletiano. Confer Chronicon Paschale *ad an.* XIII. *Diocletiani pag.* 275. *edit. Paris. inter scriptor. Histor. Byz.* & Cangium in notationibus ad idem Chronicon *pag.* 552. & Bollandianos *ad d.* XXVII. *Februar. pag.* 675. *tom.* III. *Act. SS. ejus mensis*. De eversis Idolis ætate Constantini Heliopoli, consule Eusebium *lib.* III. *de vita Const. c.* LVIII. *p.* 613. *edit. Cantab. & Orat. de laud. Constant. c.* VIII. *p.* 736. *ejusd. edit.* Theodoritum *lib.* III. *Hist. Eccl. cap.* VII. *pag.* 128. *edit. Cantabrig.* de Episcopis Heliopolitis adsis Lequienium *Orient. Christ. tom.* II. *pag.* 841. *seq.* De statu præs. Heliopol. vide la Roque *t.* I. *p.* 97. *seqq.*

2 Theodoritus ibid. & *l.* IV. *c.* XXII. *pag.* 178.

apud Theodoretum in Historia (1), scriberet, nulli Heliopoli Christiani consistere auderent. Post aliquot annos cum Theodosius Imperator, qui nihil minus ferre, quam idolorum cultum posset, lege sanxisset, ut falsorum numinum delubra everterentur, Heliopolitæ quidvis experiri, ac perpeti potius, quam sua diruere (2) decrerunt. Sed vi, armisque, ut imperata facerent, coacti, adeo immutati temporis successione animis fuerunt, ut nostris ritibus, atque institutis assuescerent, cognitaque veritate doctrinæ, Christiani esse non modo non renuerent, sed etiam optarent (3).

Obscuriora sunt initia Christianismi in urbibus *Abila, Laodicea Libani, Evaria, Jabruda* (4), quam ut exponi hoc tempore a quoquam possint. Nam quid actum ante seculum quinctum a nostris in eis fuerit, incertum omnino est. Sed est creditu perdifficile, ut instituti diu ante Emisseni fuerint, quam in Laodicenos, qui Emesa XVIII. millia passuum distabant, Christiana doctrina permanaret. Summa enim fuerat nostrorum hominum, qui primis Ecclesiæ temporibus floruerunt, in suscipiendis gravissimis itineribus, caussa dilatandæ religionis, cura, ac diligentia, ne qua natio reperiretur, quæ propter ignorationem divinarum rerum perpetuo periret. Quare si in regiones longe a Palæstina, & Syria reliqua remotas sese contulerunt, quin pericula, quæ sibi imminerent, metuerent; incredibile est, fuisse ab illis prætermissa loca, quæ sita in Provinciis proximis Palæstinæ essent. Emesæ autem cum sanctitate doctrinæ, rectaque institutione morum confirmatum Evangelium esset, tum ita deinceps martyriis Episcoporum, fortissimorumque virorum propagatum est, ut jam quarto seculo templum magnifice vero Deo extructum in oppido videretur, in quo publice convenire, Christique nomen celebrare nostri solerent (5).

Palmyrene Syriæ regio etsi longius Damasco recederet, tamen Phæniciæ secundæ attributa est. In eam ante seculum ter-

1 Theodorit. *lib.* IV. *cap.* XXVI. *pag.* 179. *edit. Cantabrig.*

2 Sozom. *lib.* V. *c.* X. *pag.* 194. & *lib.* VII. *c.* XV. *pag.* 298. *edit. Cantabr.*

3 Vide Lequieuium *Orient. Christ. tom.* II. *pag.* 842. *seq.*

4 De Abila, Laodicea, &c. agit Lequienius *ibid. pag.* 843. *seq.*

5 Confer quæ de Silvano Episcopo & Martyre habet Eusebius *l.* VIII. *Hist. Eccl. cap.* XIII. *pag.* 494. *edit. Cantabr.* & *l.* IX. *c.* VI. *p.* 444. De templo consule Sozomenum *lib.* III. *cap.* XVII. *pag.* 122. *edit. Cantabrig.* De Episcopis ejus urbis vide Lequienium *ibid. pag.* 383. *seq.*

tertium fuisse introductam Christianam religionem, ostendi nullo modo potest. Sed circa annum 260. cum Zenobia regnum in civitate obtineret, neque inimica sacrorum nostrorum esset, concessum aliquibus nostrum hominum fuit, ut eo se conferrent, ac civibus quam sequebantur doctrinam proponerent. Itaque extiterunt inde Episcopi initio quarti seculi, qui Ecclesiis ejus regionis præfecti eas doctrina, exemploque suo moderarentur (1).

Oppidum præterea *Charra* in Cœlesyria erat, quod ad Libaniensem *Phœniciam* spectabat, cujus incolæ cum Episcopum quarto seculo haberent, argumento est, fuisse eos aliquamdiu ante amplexos Christianam religionem (2).

1 De originibus Palmyræ urbis multis disputavit Abrahamus Sellerus lib. anglice edito inscriptoque: *Antiquitates Palmyrenæ urbis &c. Lond. an. 1696. in 8.* quo etiam in libro *cap. I.* constitutam potius a Salomone, quam ædificatam scribit, sequutus Arabem Paralipomenon librorum interpretem. Sita in deserto Arabiæ proxima est, haud procul ab Euphrate. *Tadmor*, quod ejus antiquum nomen est, idemque atque *Palmyram* significat, etiamnum appellatur, ut recte est observatum a Sellero *ibid.* Descripsit eandem urbem, ejusque monumenta quædam illustravit Willelmus Alifaxius Anglus, cujus *Epist. ad Eduardum Bernardum* extat in *Collect. dissert. Philosoph. edit. an. 1695.* Confer Cornelium Bruynium *Voyage au Levant tom. II. pag. 379. seqq.* & Sellerum *ibid. c. II.* Christianam autem religionem jam inde ab eo tempore, quo Apostoli eam propagare cœperunt, obtinuisse Palmyræ, censet Sellerus *ibid. cap. 6. pag. 201.* Sed ante sæculum IV. qui ejus Ecclesiæ antistites fuerint non constat. Sellerus *ibid.* & Lequienius *tom. II. Or. Christ. pag. 846.* primum memorant Marinum, cujus fit in indice Synodi Nicænæ I. commemoratio. Sub Diocletiano martyres obiisse feruntur Palmyræ *Lybia*, *Eretrepia*, *&* *Leonide Martyrol. Rom. ad d. xv. Junii.* Bollandiani *ad d. xxv. Junii tom. V. pag. 17. seqq.* Acta S. Fabroniæ referunt, in quibus, cujusque modi tandem sint, hæc habentur *c. I. n. 3. p. 18.* „Cum autem in Orientem venissent „ (Lysimachus, & Primus) transeuntes Palmyrenorum regionem, atque Mesopotamiam, quoscumque „ sibi oblatos Christianos aut igni tradebant, aut ferro necabant. Seculo III. Ecclesiæ in urbe visebantur. Atque est ejus rei testis Athanasius *Hist. Arianor. ad Monachos n. 71. pag. 386. t. I. opp. edit. Montf.* Ἰουδαία ἦν Ζηνοβία inquit, καὶ Παύλου προέστη τοῦ Σαμοσατέως· ἀλλ' οὐκ ἔδωκε τὰς ἐκκλησίας τοῖς Ἰουδαίοις εἰς συναγωγάς. *Judæa erat Zenobia* (Regina Palmyrenorum) *&* *Pauli patrona Samosatensis; sed non dedit Judæis Ecclesias in Synagogas.* Consule Tristanum *Comment. Historiq. sur l' Hist. des Empereurs tom. III. pag. 223.* At injuria Sellerus Tristanum carpit, quasi dixerit, Zenobiam a Paulo fuisse in Judaismum inductam *c. XXV. p. 86.* Hoc enim Tristanus non dicit. Sic enim is statuit. Censere aliquos Odenathum ab Ethnicismo ad Judaismum transfugisse, idque adnotatum esse a Photio in Bibliotheca. Id quod verum est. Vide Photium *cod. CCLXV. p. 1470. edit. an. 1612.* Factum id videri Zenobiæ opera. Sed esse locum credendi, non Zenobiam solum, sed etiam Odenathum fuisse Christianum, quod istl tutore sint usi Paulo, quem fuisse Christianum, & Episcopum Antiochenorum constat. Vide *Trist. ibid.* Seculis IV. V. & VI. qui Episcopi Palmyrenorum fuerint, quorum traducta ad posteros memoria sit, ostendit Lequienius *l. c. pag. 946.* Justiniani ætate pene deletum erat oppidum. Itaque restitutum ab eo fuit. Adeundus Procopius *l. II. de Ædificiis cap. XI. pag. 50. edit. Paris. an. 1663.* Post Saracenorum incursionibus Christianismus ibidem oppressus, atque extinctus fuit. *Seller. c. VI. pag. 211.* Vicus nunc est & a paucis Arabibus incolitur. Vide *Epist. Alifaxii apud Bruynium l. c. pag. 384.* Vestigia veteris urbis, ruinæque etiamnum cernuntur. Eas accurate descripserunt Sellerus, vide *Act. Erud. Lips. ad an. 1709. pag. 102.* & Bruynius *Voyage au Levant. pag. 380. tom. II.*

2 Confer Sozomenum *lib. VI. c. XXXIII. pag. 267. edit. Cantab.* Lequienium *t. II. pag. 850.*

Eodem seculò, quod modo diximus, Zocomus princeps erat Saracenorum, qui eam Arabiæ, quæ proxima Provinciis Palæstinæ, Phœnicique Libanienſi eſt, partem incolebant. Is cum liberis careret, ad Monachum quemdam adiit, cujus eſſe inſignem virtutem cognorat, pollicituſque eſt, ſi prece ſibi prolem ex Deo, quem ille coleret, impetraſſet, ſe Chriſtianum continuo futurum. Monachus quod fuit rogatus, fecit. Re divinitus impetrata; Zocomus quod promiſerat, implevit. Hoc mortuo, Maria Regina, poſteaquam Libanienſem Provinciam, Palæſtinam, aliaſque regiones populata eſſet, duoſque Imperatoris Valentis Duces exercitus ſuperaſſet, negavit ſe alia conditione de pace cum Romanis acturam, quam ut Moſes Monachus ſibi, ſuiſque Epiſcopus daretur. Valens, qui Arianis partibus ſtuderet, ad Lucium Epiſcopum Alexandrinorum hominem de ſecta eadem ſcripſit, eique, ut Moſi manus imponeret, mandavit. At Monachus, qui nihil magis, quam hæreſim averſabatur, induci quidem ſe, ut ab Orthodoxo quopiam, propterea quod imparem ſe tanto oneri ſuſtinendo eſſe cognoſceret, Epiſcopus ordinaretur, vix poſſe dixit: ut vero ab Ariano, qui etiam in Catholicos omnia cruciatus exempla edere curaſſet, nullo modo. His rebus intellectis Cæſar ei, ut ad Epiſcopum Damaſcenorum, qui Catholicam Religionem profiteretur, accederet, ab eoque reciperet, quod regina poſtularat, conceſſit. Hinc extitit Eccleſia Tribus Saracenorum, quæ ad *Secundam*, hoc eſt ad *Libanienſem* Phœnicem pertinebat (1).

§. III.

In Arabia Petræa reliqua.

PHœnici ſecundæ Provinciæ, quam Libanienſem apellari diximus, cum ab auſtro Arabia Petræa proxime objecta ſit, prætermittenda nobis non erat, antequam de ortu, progreſſuque

1 Conſule Sozomenum *lib.* VI. *cap.* XXXVIII. *pag.* 275. *ſeqq. edit. Cantab.* Theodoritum *l.* IV. *cap.* XXIII. *pag.* 186. *edit. Pariſ. Valeſii*. Socratem *lib.* IV. *cap.* XXXVI. *pag.* 257. *ſeq. edit. Cantab.* Et e novis Baronium *ad an.* 372. *n.* CII. Pagium *ad an.* 372. *n.* XXII. Lequienium *tom.* II. *Or. Chriſt. pag.* 854.

gressuque Religionis Christianæ in reliquis Syriæ regionis Provinciis dicere aggrederemur. Atque eo confirmatus magis in sententia sum, quo de Petra, aliisque nonnullis ejus Arabiæ oppidis, quæ post sejuncta ab eadem Provincia fuerunt, supra disputarim, cum de urbibus *Palæstinæ tertiæ* agerem. Ergo Arabiæ Provinciæ Ecclesiasticæ Bostra (1) Metropolis fuit. Sunt qui Timonem illum, qui unus septem Diaconorum, quos Apostoli ordinarunt, fuit, primum omnium eo se contulisse Evangelium prædicatum, ferant. Sed ea res confirmari vetere aliquo monumento non potest. Negandum tamen nullo pacto est, jam usque a primis Ecclesiæ seculis nostrum aliquos id sibi onus sumpsisse, ut in eam Arabiæ partem contenderent, incolisque quid creditu sit opus nunciarent. Nam si susceptis longissimis

1 In maximis Arabiæ urbibus Bostra numerabatur. Adeundus Ammianus Marcellinus *lib.* XIV. *cap* VIII. *pag.* 43. *edit. Vales. an.* 1681. Qui plura de eadem volet, consulat Cellarium *lib.* III. *Geogr. Ant. cap.* XIV. *pag.* 589. *seq. tom.* II. *edit. an.* 1732. Paulus in Arabiam se contulit, ibique prædicavit Evangelium Gal. I. XVII. Confer Procop. Gazæum ad Isaiæ 14. Pseudo-Hyppolitus, & Pseudo-Dorotheus Timonem discipulum Christi primum Bostrenorum Antistitem fuisse ungantur. At ejusmodi Catalogi 70. discipulorum Jesu Servatoris ætate Eusebii Cæsariensis nulli erant. Nam *H. E. l.* I. *c.* XII. *pag.* 35. *edit. Cantabrig.* ubi *Septuaginta*, inquit, *discipulorum Catalogus ne unus quidem usquam reperitur.* Tertio seculo Berillus Bostrenam Ecclesiam summa cum laude administrabar. Eusebius *l.* VI. *c.* XXXIII. *pag.* 297. *edit. Cantabr.* & Hieron. *Catal. script. Eccl. cap.* LX. *pag.* 117. *t.* IV. *opp. edit. Martianæi.* Atque Ecclesias Arabum seculo eodem juvit Stephanus Pontifex. Euseb. *l.* VII. *H.E. c.* V. *p.* 324. Miror autem quid sit, quod nonnulli Gelasium obscurum scriptorem *libelli de duabus naturis* sequuti, Hippolytum Metropolitam Arabum fuisse contenderent, contra Prudentii, Leontii, Anastasii, aliorumque veterum disertissima testimonia. Sed de ea re erit alibi opportunius differendum. Interea hoc moneo, a Constantino Ruggerio viro eruditissimo, & amico meo de Episcopatu Hippolyti, & Originibus Christianæ religionis in ea Provincia esse disputatum sane accurate in gravissima Dissertatione de S. Hippolyto cap. III. quam nos Dissertationem quum legeremus, admirati sumus ingenium, incredibilemque viri in re antiquaria diligentiam, atque peritiam. Atque optandum sane esset, ut brevi ea publicaretur. Jam vero non moror Socratem ajentem *lib.* III. *cap.* VII. *pag.* 178. *edit. Cantabr.* Beryllum fuisse Antistitem Philadelphenorum Arabum. Sed Berillus lapsus deinde in errorem est, operaque Origenis rediit ad sanitatem. Euseb *l.* VI. *Hist. Eccl. cap.* XXXIII. *pag.* 297. *cap.* XX. *pag.* 284. Ac Berylli quidem caussa coacta Synodus in Arabia est, cui interfuit Origenes. Euseb. l. supra indicato *cap* XXXIII. *pag.* 297. & *cap.* XXXVII. *pag.* 299. *seqq.* Beryllo successit Maximus, qui studio tuendæ religionis illustris fuit. Vide *Euseb. l.* VII. *cap.* XXVIII. *pag.* 358. Sequuti deinde sunt Nicomachus, qui adfuit Synodo Nicænæ, Titus, cujus extant adversus Manichæos eruditissimi, plenique gravitatis libri. Is floruit sub Juliano, multisque incommodis vexatus est. Hujus tempore media pars civium Bostrenorum Christianam religionem colebat. Nam cum Imperator ad cives scripsisset, ut præconis voce urbe Titum ejicerent, Titus ad eum litteras misit, quibus significabat „ Christianos plebem gentilium numero exæquare. Confer Sozomenum *lib.* V. *cap.* XV. *pag.* 201. *edit. Cantabr.* Qui Ethnici erant Petræ, & Areopoli pro suis templis ad Arcadii tempora acriter pugnabant. Soz. *l.* VII. *c.* XV. *p.* 298. Episcopos Bostrenus numerat Lequienius *tom.* II. *Or. Christ. pag.* 508. *seqq.* Seculo superiore Episcopus Bostrenorum circa ann. 1671. Gregorius vivebat. Confer *tom.* III. *Perpet. de la Foy pag.* 736. & 743. anno 1672. Synodo Hierosolymitanæ subscripsit *Philemon Hieromonachus*, & *Archimandrita*, & *administrator Sanctissimæ metropoleos Bostrorum*. *Apud Harduin. t.* XI. *Concilior. pag.* 270. Ex qua re constat, versari etiamnum Bostræ Græci ritus Christianos, qui tamen schismati studeant.

giſſimis itineribus in eas regiones penetraverunt, quæ a Palæſtina longe abeſſent, atque ab iis gentibus incolerentur, quæ ab Syriorum lingua, inſtitutis, moribus, rebus denique omnibus diſcreparent, cur tandem Arabas ſibi finitimos prætermittendos eſſe exiſtimaſſent? Ac tertio ſane ſeculo Beryllus, quem Origenes, ut ab hæreſi, in quam inciderat, revocaret, convenit; Epiſcopatum Boſtrenorum numquam obtinuiſſet, ſi ante Boſtræ, qui Chriſtianam Religionem profiterentur, nulli fuiſſent. Neque aliter de originibus Chriſtianiſmi *Adraæ Batanææ*, *Medabæ*, *Eſebonis*, *Errhæ*, *Geraſæ*, *Philadelphiæ*, *Neapoli*, & *Conſtantiæ* ſtatuendum eſt (1).

§. IV.

In Seleucide.

PHœnicibus Libanienſibus proximi ſunt Syri Seleucidenſes. Theodoſii Junioris tempore diviſa Seleucis Syria fuit in provincias duas, quarum una Syria prima, altera Syria ſecunda (2) appellata eſt. *Syriæ Secundæ Apamea* (3) metropolis erat. In hac urbe, etſi ab Hippolyto, & Dorotheo traditum eſt, fuiſſe ab Ariſtarcho Chriſti diſcipulo Evangelium promulgatum; tamen induci non poſſum, ut nullius pretii Scriptoribus auctoritatem, & fidem adhibeam. Eſt autem majoribus in erratis, nolo enim gravius dicere, Blaſii Tertii *in Syria ſacra* ſententia, qui Hieremiam neſcio quem Apoſtolorum auditorem inſtituiſſe Apamienſes, initioque ſeculi tertii creatum eorum Epiſcopum fuiſſe (4) ſcribit. Quamquam non is ego ſum, qui cum ſciam, primo ſeculo ab Apoſtolis, eorumque diſcipulis curatum fuiſſe, ut in Seleucide, imprimiſque Antiochene Chriſtianæ Religionis decreta enunciarentur, quamque fieri poſſet, latiſſime manarent, tum putem repertum fuiſſe neminem, qui Apameam & ſatis antiquam, & multitudine civium celeberrimam urbem peteret, in eaque exequi ſtuderet,

1 Conſule Lequienium *t.* II. *Or. Chriſt. pag.* 859. *ſeqq.* & Euſeb. *l.* VII. *H. E. c.* V. *p.* 324.
2 Ita quidem *Johann. Malel. Chron. pag.* 69.
3 Lequien. *tom.* II. *pag.* 910.
4 *Syria Sacra*, quam anno 1530. edidit italico ſermone Romæ *pag.* 99.

deret, quæ Jesus de propagando ubique gentium Evangelio jussisset. Sed quis ille, quo loco natus, quibusque magistris usus fuerit, non satis constat. Quinetiam ne illud quidem compertum est, qui ante seculum quartum Apamiensem Ecclesiam (1) Episcopi gubernarint. Neque fortasse *Arethusæ*, *Epiphaniæ*, *Larissæ Syriæ*, *Mariammæ*, *Seleucobeli*, *Raphaneæ*, *Balaneæque* diversa initia Christianismi fuerunt, quamvis eorum oppidorum incolæ plerique ad quarti usque seculi finem pertinacia desistere noluerint, abjicereque idolorum cultum, quem suis majoribus probatum fuisse cognoverant (2).

Syriæ Seleucidis Antiochia urbs præcipua fuit. In eam ab Apostolis, ut ante (3) diximus, inducta primum Christiana religio est; iisque vivis, cum ita crevisset, ut non eos modo, qui Judæi, sed etiam qui Græci origine fuissent, contineret; quo dissensiones, quæ oriri caussa variarum appellationum gentium diversarum solent, omnino tollerentur, commodissimum visum Sanctissimis viris est, ut omnibus, qui Jesum colerent, inderetur nomen Christianorum. Interea Petrus, qui Romam venire decreverat, Evodium (4) Antiochenis Episcopum dedit. Huic successit Ignatius ille Martyr, qui doctrina, summisque laboribus susceptis, ac fuso pro Christo sanguine, ita auxit Antiochenam imprimis Ecclesiam, ut nulla fere alia civitas esset, in qua tot Christiani numerarentur. Ac diligentia quoque, illorum, qui post eidem Ecclesiæ præfuerunt, prodigiis a Deo patratis, martyrumque deinceps fortitudine (5) factum est, ut

1 *De Apamiensibus*, *Arethusiis*, *Epiphaniensibus* &c. Episcopis consule Lequienium *ibid. p.*910. *seqq.* 2 Confer Soz. *l.* VII. *c.* XV. *p.*298. De statu ejus præsenti: Vide Thevenot *t.* 1 I. *p.*53.

3 *L.* 1. *c.* 1. §. 1 1 I. *pag.*7. *seqq.*

4 De controversiis Antiochiæ ortis, quo tempore Apostoli vivebant, diximus volumine 1. hujusce *operis pag.* 320. Ac Petrum quidem rexisse, administrasseque aliquamdiu eamdem Ecclesiam paucis dictum est *ibid. pag.*316. De Evodio, confer Eusebium *l.* 11 I. *Hist. Eccl. cap.* XXII. Sed de Evodio, Ignatio ceterisque Episcopis, qui Antiochenam Ecclesiam moderati sunt, præter Eusebium, qui eorum opportune meminit in Historia Ecclesiastica, dum tempus moneret, agunt ex novis scriptoribus diligenter Petrus Boschius S. J. initio *tom.* IV. *Actor. SS. Julii*, Michael Lequienius *tom.* 1I. *Orientis* Christiani *pag.*670. *seqq.* Fabricius *tomo* XIV. *Bibliothecæ Græcæ pag.*38. ut Baronium, Tillemontium, Fleurium, Orsium, aliosque innumeros prætermittam, qui in Annalibus, Historiisque Ecclesiasticis, quas descripserunt, sæpe, ut postulabat ratio, Episcopos, resque Antiochenorum commemorarunt. Confer etiam *Constitut. Apost. lib.* VII. *cap.* XLVI. in eumque locum adnotationes Cotelerii *pag.*388. *tom.* 1. *Apostolicor. PP. edit. an.* 1724.

5 Eorum, qui dispersi post mortem Stephani fuerant, pars Antiochiam venit, illisque solum initio Evangelium nunciarunt, qui [illegible] eligione essent. Sed Cyprii quidam, ac Cyrenenses ex ipsorum, qui dispersi fuerant, n[illegible] icos docere [illegible], [illegible] mque horum multitudinem

ut plerique omnes Antiocheni cives, rejecta superstitione, Christianis sacris initiarentur, ac templa vero Deo extrui curarent. Itaque quarto seculo cum Julianus Augustus Antiochiam venisset, ægreque tulisset, a civibus se fuisse derisum, quod deditus superstitioni esset, librum, quem Μισοπώγωνα inscripsit, vulgavit, graviterque eos reprehendit, propterea quod Christo cultum ejusmodi adhiberent, quem majores eorum idolis adhibuissent. Sed quo tempore Constantius potiebatur imperio populi Romani, cum ortæ Arianorum scelere contentiones in Ecclesia fuissent, Antiocheni, ut sunt lævia Syrorum ingenia, in factiones divisi sunt, parsque illorum maxima, quo gratum Imperatori faceret, id consilii cepit, ut novam doctrinam probare, Episcopisque Arianis parere, quam decreta, quæ ab Apostolis explicata fuerant, consectari mallet. Imperatoribus, qui ab Arianis steterant, vita functis, & hæresi, Orthodoxorum laboribus, prece, martyriis, deleta, Episcopos rursum

nem ad Christiana sacra perduxerunt: *Act. Apost. cap.* XI. *v.* 20. *seq.* Confer Tillemont. *tom.* I. *Mon. Hist. Eccl. pag.* 685. *edit. Paris. an.* 1693. Quo autem in statu initio secundi seculi Ecclesia Antiochena esset, colligitur ex Epistulis VII. *Ignatii Martyris*, exque Actis Martyrii. Confer *tomum* II. *Apostolic. PP. pag.* 1. *seqq. edit. an.* 1724. Nam de Martyribus, qui *seculo* I. *seqq.* in ea urbe decesserunt, dici vix potest quot scriptores agendum sibi esse putaverint. Etenim Prochorum septem Diaconorum unum cerrasse Antiochiæ, obiisseque martyrem ferunt. Consule Bollandianos *tom.* I. *April. pag.* 818. De Philone, & Agathopode, quos Ignatii socios fuisse, cum Romam e Syria veniret, censet Baronius *Not. ad Martyrol. Rom. ad d.* XXV. *April.* vide Bollandianos *tom.* III. *April. pag.* 359. De Herone, quem Eusebius suffectum Ignatio fuisse scribit *l.* IV. *hist. cap.* XXX. *pag.* 181. *edit. Cantabrig.* consule Martyrolog. *Rom. ad d.* XVII. *Octob.* de Theophilo (qui 7. a Petro Episcopus censetur) illustri II. seculi scriptore, confer Martyrolog. *Rom. ad d.* XIII. *Octob.* de S. Babyla adeundi Eusebius *lib.* VI. *cap.* XXX. *H. E. pag.* 294. & *cap.* XXXIX. *pag.* 301. *edit. Cantab.* Baronius ad an. 253: *n.* 126. Bollandiani *tom* II. *Januar. pag.* 569. *seqq.* Tillemontius *tom.* III. *monum. Hist. Eccl. pag.* 400. *seqq. edit. Paris. an.* 1693. De Cypriano Mago, & Justina Martyribus, vide Martyrol. *Roman. ad d.* XXVI. *sept.* & Tillemontium *tom.* V. *p.* 329. *seqq.* de sancto Romano sub Diocletiano adeundus Evodius Assemanus *t.* II. *Act. SS. MM. pag.* 179. Ac nulla sane commota ab Imperatoribus tempestas in Ecclesiam est, quæ Antiochenam etiam non exagitarit. At Christiani, qui ibidem agebant, quod recte essent instituti, incredibili virtute pugnabant pro religione. Jam vero ab ætate Ignatii Ædes sacras habebant, in quas convenire solerent, quod IV. hujus operis libro, ubi de templorum apud nostros antiquitate agam, plane demonstrabo. De templis Christianorum Antiochenorum Constantini, & Constantii ætate confer quæ disputant Athanasius *Tom. ad Antiochenos pag.* 773. *tom.* 1. *par.* II. *opp. edit. Montfauc.* Socrates *lib.* III. *cap.* IX. *pag.* 184. Sozomenus *lib.* IV. *cap.* XXVIII. *p.* 174. *seq. edit. Cantabrig.* & e novis Ezechiel Spanhemius *in not. ad Jul.* I. *orat. pag.* 170. & *seqq. edit. an.* 1696. At sub iisdem ipsis, quos modo nominavi, Imperatoribus ab Arianis vexata Antiochena Ecclesia est. Qua de re consuli poterunt, præter veteres Theodoritum *l.* I. *H. E. cap.* XXI. *pag.* 51. XXII. *pag.* 53. *l.* II. *c.* IX. *pag.* 84. XXIV. *pag.* 106. *seq. c.* XXXI. *pag.* 119. *seq. edit. Paris. Valesii*. Socratem *l.* I. *c.* XXIV. *pag.* 59. *seq. lib.* II. *c.* VIII. *pag.* 84. X. *pag.* 86. *seq.* XIV. *pag.* 157. *seq.* Sozomenum *l.* II. *c.* XIX. *pag.* 469. *l.* III. *c.* V. *pag.* 501. *l.* IV. *c.* XII. *pag.* 553. *c.* XVI. *pag.* 558. *seq. cap.* XXVIII. *pag.* 586. *seqq. edit. Paris.* e novis *Baronius*, *Tillemontius*, *Orsius*, *Bollandiani init. tom.* IV. *Act. SS. Mensis Julii*, *Lequienius l.c.* &c.

fum nacti (1) Antiocheni funt, quorum & doctrina ad Evangelium, & mores compofiti effent ad pietatem. At ubi nata quinto, fequentibufque feculis nova diffidia (2) funt, rurfum difciffa eorum civitas in partes fuit, poftque varios (3) cafus, eo tandem devenit, ut Schifma (4) Græcorum, quod nunc etiam

1 Sozomenus *l. v. cap.* xix. *edit. Parif. Valef.* „ (Julianus) Antiochiam venit, *inquit*. „ Ibi cum Populus vociferatus effet, maximam quidem copiam effe frugum, fed eas carius di„ vendi: Imperator ... eas in foro venales viliore pretio diftrahi juffit. Cumque mercatores „ fuga fe fubduxiffent, res quidem ad victum neceffariæ deficere cœperunt. Antiocheni vero „ graviter id ferentes, Imperatorem probris affecerunt, & in barbam ejus, eo quod promiffior „ effet, cavillati funt ... At Imperator initio quidem ira fuccenfus, Antiochenis minatus eft, fefe „ illos male mulctaturum ... fed ... verbis duntaxat contumeliam fuam ultus eft elegantiffimo, & „ admodum faceto adverfus Antiochenos libro compofito, quem *μισοπώγωνα* infcripfit „. Hæc Sozomenus; qui mox fubdit, Antiochenos Chriftianos inclementius fuiffe ab Juliano tractatos, quod eos deducere in Ethnicifmum vellet. Præterea quod Apollo Daphnæus Oracula non funderet, propterea quod S. Babylæ corpus in proximo loco fepultum effet, juffos fuiffe ab Imperatore Antiochenos inde reliquias alio afportare, quod Chriftiani continuo fecerunt, corpufque in urbem detulerunt. Id vero, ut compertum Imperatori fuit, ftatuiffe in noftros animadvertere. Igitur comprehendi præcepiffe multos, conjicique in carcerem. Sed victum conftantia Theodori adolefcentis, qui excruciatus fuppliciis fuerat, finem torquendi noftros feciffe. Confer Soz. *c.xx. p.*628. *feq. edit. Parif. Valef.* Socratem *l.* III. *c.*xvIII. *pag.*190. *feqq.* Theodoritum *lib.* III. *c.x. p.*132. *feq.* & Juliani *orat. infcriptam μισοπώγωνα* *ag.* 336. *feq. edit. an.* 1696. Sed de his ipfis copiofe Baronius, Tillemontius, aliique *Hift. Ecclefiaft. fcriptores*, & qui ante annos paucos Hiftoriam Juliani defcripfit.

2 Satis funt omnibus explorata, quæ pro Neftorio primum ab Johanne Antiocheno, deinde vero a Petro Fullone, Johanne II., Palladio, Severo pro Monophyfitis, poftque a Macedonio, Georgio, & Macario pro Monothelitis gefta in urbe eadem fuerunt. Quare non eft neceffe, ut quæ a Baronio, Pagio, Natali Alexandro, Tillemontio, Bollandianis, Lequienio fufe, copiofeque difputata funt, rurfum explicem, contra atque meum inftitutum poftere videatur. Confer Bollandianos *Hift. Chronol. Patriarch. Ant. tom.* IV. *Act. SS. menf. Jul. præfixa*. Juftinianus Imperator magnam vim pecuniæ, ut urbem reftitueret, infumfit, & Theopolim vocavit, ut eft auctor *Theophanes* Chronogr. *pag.* 151. *edit. an.*1655. Poft a Cofrhoe fubacta, ac pene everfa, fed paullo poft reftituta & Cofrhoe Antiochia appellata eft. *Theoph. ibid. pag.* 185.

3 Anno 1198. expugnata a Latinis Antiochia eft. Confer Robertum Monachum *lib.* VI. *hift. Hierufolym. pag.* 55. *tom.* I. *geftor. Dei per Franc. edit. Bongarfii*. Idipfum fcriptores ceteri, quorum Bongarfius, Duchefnius, Martenius, & Mabillonius ediderunt de facris expeditionibus commentarios, memoriæ tradiderunt. Itaque Latini etiam Patriarchæ Antiochiæ creati funt, quorum feriem exhibet Lequienius *tom.* III. *Orient. Chrift. pag.*1154. *feq.* Anno 1262. capta rurfum a Sultano Babylonis Antiochia fuit, quo tempore Patriarcha erat Antiochenorum Fr. Chriftianus O. P. quem Saraceni facris veftibus indutum cum in templo offendiffent, interemerunt. Vide Lequienium *ibid. pag.* 1162. *feq.* Nihilominus poft Chriftianum Opizo eft dictus Patriarcha, qui curam gereret in Syria degentium Chriftianorum. Confer *Lequien. ibid.*

4 Statum hodiernum urbis defcribit Dominus de la Roque *Voyage de Syrie & du mont Liban. tom.* I. *pag.*201. Ea Sultano Conftantinopolitanorum paret. Etenim erepta a Selimo I. fuit poftremo Sultano Mamelucorum Ægypti. Pauci in ea funt Græci: Hi Patriarcham habent. Qui nunc eam dignitatem obtinet, Schifma fequitur Græcorum. Nam ante perpaucos annos, cum Cyrillus Græco Melchita Collegii de Propaganda Fide in urbe olim alumnus, fedique Apoftolicæ addictus Patriarcha effet, factum Schifmaticorum fcelere eft, ut ille fede pelleretur, ac Silvefter ejus loco fubftitueretur a Muhametanis, qui Conftantinopolitano Patriarchæ Græcorum adhæreret. Confer *Acta Confiftorialia pro Conceffione Pallii Patriarchæ Antiocheno Græco-Melchitarum Confift. fecreto habito die* 31 *Februar.* 1744. *tom.* I. *Bullar. Bened.* XIV. *Pont. Max.*

pag.

obtinet, non probandum solum, sed esse etiam omni studio defendendum statueret.

Aliquos nostrum initio Antiochia profectos *Seleuciam* (1) *Pieriam*, *Berrhoeam* (2), *Gindarum* (3), *Gabalam* (4), *Paltum*, ac *Laodiceam* ad mare (5) importasse doctrinam Christianorum, verisimile est. Atque Episcopi harum urbium in monumentis Ecclesiasticis nominantur, quorum tamen nemo est tertio seculo æræ Christianæ vetustior. Nam quod Dorotheus Tyrius levissimus auctor scribit, Lucium *(6)*, cujus est a Paulo facta in litteris ad Romanos mentio, fuisse primum Episcopum Laodicenorum, inane est.

§. V.

pag. xxxr. *in Append. edit. an.* 1749. sed præsr, *inquit ibid. SS. Pontifex*, *pag.* xxxiii. Cyrillus noster genti (Melchitarum, Melchitæ autem dicuntur, quod cum Syriæ incolæ permulti ad monophysitas defecissent, ipsi ab Imperatoribus Græcis, ac tam temporis Orthodoxis stetutiur) „ quæ hodie Catholicos ingenti numero complectitur, quæque a decem Episcopis, qui ipsum „ tamquam legitimum Patriarcham venerantur, & colunt, provide gubernatur. Atque in Melchitis hisce vere Orthodoxis Venerabiles Antiochenæ Ecclesiæ reliquiæ jampridem consepultæ, „ reviviscunt.

1 De Seleucia Pieria vide Cellarium *l.* III. *c.* XII. *p.* 340. *t.* II. *Geogr. Ant. edit. an.* 1732. Eo Paulus, & Barnabas contenderunt, ut inde in Cyprum navigarent. Consule *Act. Apost. c.* XIII. *v.* 4. Incredibile autem est, nullos ab iis relictos ibi fuisse Christianos, qui cura propagandæ religionis maxima tenerentur. De Episcopis ejus urbis adisis Lequienium *tom.* II. *Or. Christ. pag.* 778. *seqq.*

2 De Berrhoea Syriæ confer Cellarium *l.* III. *Geogr. Antiq. cap.* XII. *pag.* 362. *tom.* II. *edit. laudata*. Media fere inter Hierapolin, & Antiochiam erat. Consule Procopium *lib.* II. *de Bello Persico cap.* VII. *p.* 102. *seq. edit. Paris. an.* 1662. Nullos autem primo seculo Berrhoeæ fuisse Christianos, quum tanta multitudine reperirentur Antiochiæ, numquam credam. At eam Ecclesiam quinam tandem Episcopi ante seculum IV. rexerint, nescio. Posteriores recenset Lequienius *t.* II. *Orient. Christ. p.* 782. *seq.* Nunc *Aleppo* vocatur, quæ olim dicta Berrhoea est, si Cellario *ibid.* Lequienio *ibid.* Bruynio *loco inf. cit.* aliisque credendum sit. Non assentior autem iis, qui *Hierapolim* veterem dici hac ætate *Aleppum* putant, quod celebre est emporium in Syria. Nicetas Choniates *in Johanne Comneno c.* VII. *pag.* 19. *edit. Paris. an.* 1647. *Accessit ad Chalep., quod est vetus dicta Berrhoea*. Similia habet Nicephorus Callistus *lib.* XIV. *hist. cap.* XXXIX. *p.* 526. *t.* II. *edit. an.* 1630. Holstenius *in Steph. Byz. pag.* 65. *edit. an.* 1684. ex Χαλεπ profectum esse nomen *Aleppo* existimat. Seculo XII. a Francis *Halap*, *&* *Calip* vocabatur, interdum etiam *Aleph*. Consule Fulcherum *apud Duchesnium tom.* IV. *ad an.* 1124. *pag.* 870. *seq.* *&* *Anon. Hist. Belli Sacri apud Mabillonium tom.* I. *Musei Italici pag.* 183. *seq. n.* XXVIII. *seq.* Hoc tempore Aleppi degunt Galli, Syri, Armenii, Syri Maronitæ, ac Græco-Melchitæ Orthodoxi non pauci. Horum quos postremo loco nominavi Episcopus exulare ante annos aliquot coactus est potentia Schismaticorum. Sed ut intelligo brevi in patriam redibit, quod sedata tempestas sit, quam improbi in Catholicos concitaverant. De Aleppo vide Thevenotum *Voyage de Levant. pag.* 57. *seq. tom.* II. *edit. an.* 1674. Le Bruyn *tom.* I. *pag.* 356. *seq.*

3 Lequien. *tom.* II. *Or. Christ. pag.* 790.

4 Lequien. *ibid.* 798. *seq.*

5 Confer Lequienium *ibid. pag.* 792. *seq.* Celebris urbs fuit. Consule Strabonem *lib.* XVI. *pag.* 1091. *edit. an.* 1707. Multa in ea urbe antiquorum monumentorum vestigia supersunt. Consule Shavvium *Voyage &c. tom.* II. *pag.* 1. *seq. edit. an.* 1743. Agunt etiamnum Laodiceæ Christiani, qui Schisma, ritusque Græcorum colunt. Hi in cryptarum una, quæ ab oppido duo circiter stadia distat, S. Theclam aliquamdiu constitisse censent.

6 *Consule Lequien. ibid.*

§. V.

In Commagene Provincia.

SEleucidi Syriæ, qua ſpectat ad orientem ſolem, proxima eſt Commagene Provincia, quæ poſt Euphratenſis appellata eſt. Hujus quidem Mambeg urbs, quæ Hierapolis (1) etiam dicitur, metropolis fuit, in qua ſeculo IV. Epiſcopi floruerunt. Quæ res argumento eſſe debet, fuiſſe in ea ante aliquos ſaltem annos conſtitutam Eccleſiam. Eoque magis in ea confirmor ſententia, quo tertio ſeculo *Cyri*, quod oppidum Mambogo prope aberat, Chriſtianos fuiſſe conſtet, quorum aliqui (2) martyrio coronati ſunt. Ædibus autem ſacris quarto, quintoque ſeculo extructis, factaque omnibus, qui vellent, abjiciendæ idolorum ſuperſtitionis, colendæque religionis noſtræ poteſtate, adeo aucta Cyri res Chriſtiana fuit, ut anno circiter 450. in eo Epiſcopatu octingentæ Eccleſiæ (3) numerarentur. Neque vero Cyri tantum, ſed *Samoſatæ* etiam tertio ſeculo agebant, qui dediti religioni (4) noſtræ eſſent. Eſt vero animadvertendum, nullum uſquam repertum hactenus illuſtre monumentum eſſe, in quo alicujus Epiſcopi (5) fiat mentio, qui Eccleſiam ullam Euphratenſis Provinciæ ante quartum ſeculum rexerit.

1 Vide Lequien. *ibid. pag.* 926. *ſeqq.* & 1192. & 1448.

2 De SS. Coſma, & *Damiano*, deque monumentis, quæ ſpectant ad Cyrenſem Eccleſiam, conſule, quæ colligit Lequienius *ibid. p.* 930. *ſeq.* & *Syntag. de* SS. iiſdem *edit. Viennæ an.* 1660.

3 Conſule Theodoretum *Epiſt. ad Leonem Magnum pag.* 986. *ſq. tom.* 3. *opp. edit. Sirmondi* καὶ ὀκτακοσίας, inquit, ἐκκλησίας ἔλαχον ποιμαίνειν. τοσαύτας γὰρ ὁ Κύρρος παροικίας ἔχει. *Et Octingentas Eccleſias paſcere contigit. Totidem enim habet Cyrrhus Parœcias.*

4 Confer Acta *SS. MM.* Samoſatenſium apud Evodium Aſſemanum virum eruditiſſimum *t.* II. *pag.* 124. *ſeqq.*

5 De Epiſcopis Samoſatenſibus conſule Lequienium *ibid. ſeq.* De S. Euſebii Samoſatenſis diligentia in amplificanda Orthodoxa religione adi-ſis *Martyrolog. Roman. ad d.* XXI. *Junii*, & Bollandianos *tom.* IV. *menſis Junii pag.* 71. *ſeqq.* qui tamen contra Baronium agunt.

CAPUT III.

In Cilicia.

CIlicia Provincia Theodoſii Junioris Auguſti decreto diviſa in Primam, & Secundam (1) fuit. Eſt vero *Secunda Syriæ primæ* propinquior. Ejus metropolis *Anazarbus* erat. In hanc urbem jam uſque a primo ſeculo invectam Chriſtianam doctrinam fuiſſe facile patior, propterea quod importatam in Ciliciam ab Apoſtolis fuiſſe certo ſciam. Sed præfectum illi Epiſcopum Marim, cujus meminit auctor Epiſtolæ, quæ Mariæ Proſelytæ Caſtaobolorum nomine circumſertur, ſcriptaque eſſe ad Ignatium Martyrem (2) fingitur, numquam credam. Nam qui in veteribus Eccleſiæ monumentis ob eam rem ſtudium conſumendum putaret eſſe, næ is nullum ante quartum ſeculum reperiret, quem plane conſtet, fuiſſe Anazarbi Antiſtitem (3) Chriſtianorum.

Anno æræ Chriſtianæ circiter 260. Mopſueſtenos Epiſcopum habuiſſe, certum eſt. Neque hi tum primum extiterunt, quin ulli ante in urbe, quæ non longe ab Antiochia diſtaret, Chriſtiani reperirentur (4). Quod ipſum de Ægienſibus cenſendum omnino eſt, quos tertio quartoque ſeculis nec Epiſcopis, neque Martyribus caruiſſe accepimus (5).

Sunt præterea Ciliciæ ſecundæ oppida *Epiphania*, *Irenopolis*, *Flaviopolis*, *Caſtabala*, *Alexandria*, *Rhoſus*. In his ante ſeculum quartum fuiſſe Evangelium promulgatum non ægre conceſſerim, modo ne quis monumenta antiqua extare defendat, quibus cognoſcatur, qui illis Epiſcopi præfecti primis temporibus fuerint (6). Excipi fortaſſe poteſt Alexandria, cujus Epiſcopi *Helenus*, *Ariſto*, & *Theodorus* in tabulis Eccleſiæ Græcæ memorantur,

1 Sic enim habet Johannes Malelas in *Chron.* de Theodoſio II. Imperatore agens. Vide Lequienium *tom. II. Or. Chriſt. pag.* 886.

2 *Tom. II. Apoſtolic. PP. pag.* 132. *edit. an.* 1724.

3 Vide Lequienium *ibid. pag.* 886. *ſeqq.*

4 Vide *Lequien. pag.* 890. *ſeq. & Admonitionem Ruinartii ad Acta* SS.MM. *Probi, Tarachi, & Andronici pag.* 374. *edit. Veron.*

5 Confer Lequien. *ibid. pag.* 894. *ſeqq.* Vide Euſ. *l.* VII. *de vit. Conſt. c.* LVI. *p.* 611.

6 Confer eumdem *pag.* 895. *ſeqq.*

rantur, quasi ante Constantini tempora vixerint, martyrioque perfuncti sint (1).

Tarsus, quæ urbs caput Ciliciæ universæ fuerat, a discipulis Christi Servatoris doctrinam Evangelii accepit. Atque Epistola his, qui erant *Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ*, fratribus ab Apostolis scripta satis indicat (2), Tarsi aliquos saltem initio Christiani nominis fuisse, qui decretis, institutisque Christianæ religionis parerent. Itaque & Tarsi, & aliis in urbibus Provinciæ Ciliciæ multi deinceps fuerunt, qui extremos cruciatus religionis (3) caussa perferrent. Etsi autem sunt, qui Jasonem patria, ut censent, Tarsensem, & Pauli propinquum, fuisse Episcopum Tarsensibus datum putent, his tamen si documentis melioribus uterentur vix, cum vero Dorotheum auctorem & novum, & fabularum inventorem sequantur, ne vix quidem censeo esse (4) credendum, Neque est eorum propensior ad veritatem sententia, qui Urbanum, post Jasonis mortem, a Paulo suis civibus concessum Episcopum fuisse arbitrantur. Nam quibus argumentis ad eam opinionem tuendam adducti sint, ne suspicari quidem (5) possum. Seculo III. cum Valerianus Imperium Populi Romani teneret; Athanasium, qui præfectus Tarsensi Ecclesiæ esset, martyrem (6) obiisse ferunt. Successe-

1 *Id. ibid. pag. 903. seqq.*

2 De Tarso Metropoli Ciliciæ consule Cellarium *l. III. c. VI. pag. 214. seq.* Patria Apostoli Pauli fuit. *Act. XXII. v. 3.* In eo oppido jam usque a primo seculo Christiani ex gentibus fuerunt. *Act. c. XV. v. 23.* Præcipuum enim ejus Provinciæ erat. Atque ad Cilices quoque Apostoli, ut constat *Act. l. c.* scripserunt hoc modo *Apostoli, & seniores fratres his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex gentibus salutem &c.* Hos ab Apostolo Paulo cive suo conversos ad nostra sacra fuisse arbitror, cum diu ille Tarsi constiterit. *Act. c. IX. v. 30. & XI. 25.*

3 Vide Martyrolog. Romanum ad *d. 22. Aug.* & Bollandianos *t. IV. mensis ejusdem p. 499. sq.* ubi de S. Athanasio Tarsensi Episcopo, & Martyre disserunt. Acta S. Pelagiæ Virginis, & Martyris apud Bollandianos *d. 4. tom. I. Mensis Maii p. 453. sq.* Acta S. Bonifacii Martyris apud Ruinartium *Act. SS. MM. pag. 249. edit. Veron.* Ubi missi referuntur a Diocletiano, & Maximiano Ministri, Judexque „ atrocissimus Simplicius nomine in partes Orientis in Tarsum civitatem, „ quæ est metropolis Ciliciæ Provinciæ, ut ibidem omnes, qui Christum confiterentur, utriusque sexus, & ætatis per publicam audientiam interrogaret, ipsosque per diversorum tormen- „ torum macerationem ad suæ mentis vesaniam quantocius inclinaret. & *pag. 251.* ubi de S. Bonifacio hæc habentur „ Accedens ergo puer Bonifacius, cœpit osculari S. Martyres (*qui Tarsi* „ *agonizabantur*) cum essent in tormentis nequissimis; erant enim omnes viri numero viginti. Confer etiam Acta SS. MM. Tarachi, Probi, & Andronici apud Ruinartium *ibid. pag. 376.*

4 Vide Dorotheum *tom. VII. Bibl. PP. pag. 151. edit. an. 1589.* & Lequienium *Or. Christ. tom. II. pag. 870.*

5 Actis enim Græcis *de SS. Petro, & Paulo editis a Bollandianis*, quibus sane actis nulla inest auctoritas, tota hæc innititur fabula. Confer *Bolland. tom. V. Jun. pag. 411. seq.*

6 Vide *Martyrolog. Rom. ad d. 22. Augusti*, & Bollandianos *tom. IV. Aug. pag. 499.*

Eodem seculò, quod modo diximus, Zocomus princeps erat Saracenorum, qui eam Arabiæ, quæ proxima Provinciis Palæstinæ, Phœnicique Libanienſi eſt, partem incolebant. Is cum liberis careret, ad Monachum quemdam adiit, cujus eſſe inſignem virtutem cognorat, pollicituſque eſt, ſi prece ſibi prolem ex Deo, quem ille coleret, impetraſſet, ſe Chriſtianum continuo futurum. Monachus quod fuit rogatus, fecit. Re divinitus impetrata; Zocomus quod promiſerat, implevit. Hoc mortuo, Maria Regina, poſteaquam Libanienſem Provinciam, Palæſtinam, aliaſque regiones populata eſſet, duoſque Imperatoris Valentis Duces exercitus ſuperaſſet, negavit ſe alia conditione de pace cum Romanis acturam, quam ut Moſes Monachus ſibi, ſuiſque Epiſcopus daretur. Valens, qui Arianis partibus ſtuderet, ad Lucium Epiſcopum Alexandrinorum hominem de ſecta eadem ſcripſit, eique, ut Moſi manus imponeret, mandavit. At Monachus, qui nihil magis, quam hæreſim averſabatur, induci quidem ſe, ut ab Orthodoxo quopiam, propterea quod imparem ſe tanto oneri ſuſtinendo eſſe cognoſceret, Epiſcopus ordinaretur, vix poſſe dixit: ut vero ab Ariano, qui etiam in Catholicos omnia cruciatus exempla edere curaſſet, nullo modo. His rebus intellectis Cæſar ei, ut ad Epiſcopum Damaſcenorum, qui Catholicam Religionem profiteretur, accederet, ab eoque reciperet, quod regina poſtularat, conceſſit. Hinc extitit Eccleſia Tribus Saracenorum, quæ ad *Secundam*, hoc eſt ad *Libanienſem* Phœnicem pertinebat (1).

§. III.

In Arabia Petræa reliqua.

PHœnici ſecundæ Provinciæ, quam Libanienſem apellari diximus, cum ab auſtro Arabia Petræa proxime objecta ſit, prætermittenda nobis non erat, antequam de ortu, progreſſuque

1 Conſule Sozomenum *lib. VI. cap. XXXVIII. pag. 275. ſeqq. edit. Cantab.* Theodoritum *l. IV. cap. XXIII. pag. 186. edit. Pariſ. Valeſii*. Socratem *lib. IV. cap. XXXVI. pag. 257. ſeq. edit. Cantab.* Et e novis Baronium *ad an. 372. n. CII.* Pagium *ad an. 372. n. XXII.* Lequienium *tom. II. Or. Chriſt. pag. 814.*

greſſuque Religionis Chriſtianæ in reliquis Syriæ regionis Provinciis dicere aggrederemur. Atque eo confirmatus magis in ſententia ſum, quo de Petra, aliiſque nonnullis ejus Arabiæ oppidis, quæ poſt ſejuncta ab eadem Provincia fuerunt, ſupra diſputarim, cum de urbibus *Palæſtinæ tertiæ* agerem. Ergo Arabiæ Provinciæ Eccleſiaſticæ Boſtra (1) Metropolis fuit. Sunt qui Timonem illum, qui unus ſeptem Diaconorum, quos Apoſtoli ordinarunt, fuit, primum omnium eo ſe contuliſſe Evangelium prædicatum, ferant. Sed ea res confirmari vetere aliquo monumento non poteſt. Negandum tamen nullo pacto eſt, jam uſque a primis Eccleſiæ ſeculis noſtrum aliquos id ſibi onus ſumpſiſſe, ut in eam Arabiæ partem contenderent, incoliſque quid creditu ſit opus nunciarent. Nam ſi ſuſceptis longiſſimis

1 In maximis Arabiæ urbibus Boſtra numerabatur. Adeundus Ammianus Marcellinus *lib.* XIV. *cap* VIII. *pag.* 43. *edit. Valeſ. an.* 1681. Qui plura de eadem volet, conſulat Cellarium *lib.* III. *Geogr. Ant. cap.* XIV. *pag.* 589. *ſeq. tom* II. *edit. an.* 1732. Paulus in Arabiam ſe contulit, ibique prædicavit Evangelium *Gal.* I. XVII. Confer Procop. Gazæum ad Iſaiæ 14. Pſeudo-Hyppolitus, & Pſeudo-Dorotheus Timonem diſcipulum Chriſti primum Boſtrenorum Antiſtitem fuiſſe nugantur. At ejuſmodi Catalogi 70. diſcipulorum Jeſu Servatoris ætate Euſebii Cæſarienſis nulli erant. Nam *H. E. l.* I. *c.* XII. *pag.* 35. *edit. Cantabrig.* ubi *Septuaginta*, inquit, *diſcipulorum Catalogus ne unus quidem uſquam reperitur*. Tertio ſeculo Berillus Boſtrenam Eccleſiam ſumma cum laude adminiſtrabat. Euſebius *l.* VI. *c.* XXXIII. *pag.* 297. *edit. Cantabr.* & Hieron. *Catal. ſcript. Eccl. cap.* LX. *pag.* 117. *t.* IV. *opp. edit. Martianæi*. Atque Eccleſias Arabum ſeculo eodem juvit Stephanus Pontifex. Euſeb. *l.* VII. *H.E. c.* V. *p.* 324. Mirer autem quid ſit, quod nonnulli Gelaſium obſcurum ſcriptorem *libelli de duabus naturis* ſequuti, Hippolytum Metropolitam Arabum fuiſſe contenderent, contra Prudentii, Leonis I, Anaſtaſii, aliorumque veterum diſertiſſima teſtimonia. Sed de ea re erit alibi opportunius diſſerendum. Interea hoc moneo, a Conſtantino Ruggerio viro eruditiſſimo, & amico meo de Epiſcopatu Hippolyti, & Originibus Chriſtianæ religionis in ea Provincia eſſe diſputatum ſane accurate in graviſſima Diſſertatione de S. Hippolyto cap. III. quam nos Diſſertationem quum legeremus, admirati ſumus ingenium, incredibilemque viri in re antiquaria diligentiam, atque peritiam. Atque optandum ſane eſſet, ut brevi ea publicaretur. Jam vero non moror Socratem ajentem *lib.* III. *cap.* VII. *pag.* 178. *edit. Cantabr.* Beryllum fuiſſe Antiſtitem Philadelphenorum Arabum. Sed Berillus lapſus deinde in errorem eſt, operaque Origenis rediit ad ſanitatem. Euſeb *l.* VI. *Hiſt. Eccl. cap.* XXXIII. *pag.* 297. *cap.* XX. *pag.* 284. Ac Berylli quidem cauſſa coacta Synodus in Arabia eſt, cui interfuit Origenes. Euſeb. l. ſupra indicato *cap* XXXIII. *pag.* 297. & *cap.* XXXVII. *pag.* 299. *ſeqq.* Beryllo ſucceſſit Maximus, qui ſtudio tuendæ religionis illuſtris fuit. Vide *Euſeb. l.* VII. *cap.* XXVIII. *pag.* 358. Sequuti deinde ſunt Nicomachus, qui adfuit Synodo Nicænæ, Titus, cujus extant adverſus Manichæos eruditiſſimi, plenique gravitatis libri. Is floruit ſub Juliano, multiſque incommodis vexatus eſt. Hujus tempore media pars civium Boſtrenorum Chriſtianam religionem colebat. Nam cum Imperator ad cives ſcripſiſſet, ut præconis voce urbe Titum ejicerent, Titus ad eum litteras miſit, quibus ſignificabat „ *Chriſtianos plebem gentilium numero exæquare*. Confer Sozomenum *lib.* V. *cap.* XV. *pag.* 201. *edit. Cantabr.* Qui Ethnici erant Petræ, & Areopoli pro ſuis templis ad Arcadii tempora acriter pugnabant. *Soz. l.* VII *c.* XV. *p.* 298 Epiſcopos Boſtrenos numerat Lequienius *tom.* II. *Or. Chriſt. pag.* 508. *ſeqq.* Seculo ſuperiore Epiſcopus Boſtrenorum circa ann 1671. Gregorius vivebat. Confer *tom.* III. *Perpet. de la Foy pag.* 736. & 743. anno 1672. Synodo Hieroſolymitanæ ſubſcripſit *Philemon Hieromonachus*, & *Archimandrita*, & *adminiſtrator Sanctiſſimæ metropoleos Boſtrorum*. *Apud Harduin. t.* XI. *Concilior. pag.* 270 Ex qua re conſtat, verſari etiamnum Boſtræ Græci ritus Chriſtianos, qui tamen ſchiſmati ſtudeant.

gissimis itineribus in eas regiones penetraverunt, quæ a Palæstina longe abessent, atque ab iis gentibus incolerentur, quæ ab Syriorum lingua, institutis, moribus, rebus denique omnibus discreparent, cur tandem Arabas sibi finitimos prætermittendos esse existimassent? Ac tertio sane seculo Beryllus, quem Origenes, ut ab hæresi, in quam inciderat, revocaret, convenit; Episcopatum Bostrenorum numquam obtinuisset, si ante Bostræ, qui Christianam Religionem profiterentur, nulli fuissent. Neque aliter de originibus Christianismi *Adraa Batanaa*, *Medaba*, *Esebonis*, *Errha*, *Gerasa*, *Philadelphia*, *Neapoli*, *& Constantia* statuendum est (1).

§. IV.

In Seleucide.

PHœnicibus Libaniensibus proximi sunt Syri Seleucidenses. Theodosii Junioris tempore divisa Seleucis Syria fuit in provincias duas, quarum una Syria prima, altera Syria secunda (2) appellata est. *Syria Secunda Apamea* (3) metropolis erat. In hac urbe, etsi ab Hippolyto, & Dorotheo traditum est, fuisse ab Aristarcho Christi discipulo Evangelium promulgatum; tamen induci non possum, ut nullius pretii Scriptoribus auctoritatem, & fidem adhibeam. Est autem majoribus in erratis, nolo enim gravius dicere, Blasii Tertii *in Syria sacra* sententia, qui Hieremiam nescio quem Apostolorum auditorem instituisse Apamienses, initioque seculi tertii creatum eorum Episcopum fuisse (4) scribit. Quamquam non is ego sum, qui cum sciam, primo seculo ab Apostolis, eorumque discipulis curatum fuisse, ut in Seleucide, imprimisque Antiochene Christianæ Religionis decreta enunciarentur, quamque fieri posset, latissime manarent, tum putem repertum fuisse neminem, qui Apameam & satis antiquam, & multitudine civium celeberrimam urbem peteret, in eaque exequi studeret,

1 Consule Lequlenium *t. II. Or. Christ. pag. 850. seqq.* & Euseb. *l. VII. H. E. c. V. p. 324.*
2 Ita quidem *Johann. Malel. Chron. pag. 69.*
3 Lequien. *tom. II. pag. 910.*
4 *Syria Sacra*, quam anno 1530. edidit Italico sermone Romæ *pag. 99.*

deret, quæ Jesus de propagando ubique gentium Evangelio jussisset. Sed quis ille, quo loco natus, quibusque magistris usus fuerit, non satis constat. Quinetiam ne illud quidem compertum est, qui ante seculum quartum Apamiensem Ecclesiam (1) Episcopi gubernarint. Neque fortasse *Arethusæ*, *Epiphaniæ*, *Larissæ Syriæ*, *Mariammæ*, *Seleucobeli*, *Raphaneæ*, *Balaneæque* diversa initia Christianismi fuerunt, quamvis eorum oppidorum incolæ plerique ad quarti usque seculi finem pertinacia desistere noluerint, abjicereque idolorum cultum, quem suis majoribus probatum fuisse cognoverant (2).

Syriæ Seleucidis Antiochia urbs præcipua fuit. In eam ab Apostolis, ut ante (3) diximus, inducta primum Christiana religio est; iisque vivis, cum ita crevisset, ut non eos modo, qui Judæi, sed etiam qui Græci origine fuissent, contineret; quo dissensiones, quæ oriri caussa variarum appellationum gentium diversarum solent, omnino tollerentur, commodissimum visum Sanctissimis viris est, ut omnibus, qui Jesum colerent, inderetur nomen Christianorum. Interea Petrus, qui Romam venire decreverat, Evodium (4) Antiochenis Episcopum dedit. Huic successit Ignatius ille Martyr, qui doctrina, summisque laboribus susceptis, ac fuso pro Christo sanguine, ita auxit Antiochenam imprimis Ecclesiam, ut nulla fere alia civitas esset, in qua tot Christiani numerarentur. Ac diligentia quoque, illorum, qui post eidem Ecclesiæ præfuerunt, prodigiis a Deo patratis, martyrumque deinceps fortitudine (5) factum est, ut

1 *De Apamiensibus*, *Arethusiis*, *Epiphaniensibus* &c. Episcopis consule Lequienium *ibid. p.*910. *seqq.* 2 Confer Sued. VII. c. IV. *p.*298. De statu ejus præsenti Vide Thevenot *t.* 1I. *p.*53.

3 *L.* 1. *c.* 1. §. 11I. *pag.* 7. *seqq.*

4 De controversiis Antiochiæ ortis, qua tempore Apostoli vivebant, diximus volumine 1. hujusce *operis pag.* 320. Ac Petrum quidem rexisse, administrasseque aliquamdiu eamdem Ecclesiam paucis dictum est *ibid. pag.* 316. De Evodio confer Eusebium *l.* III. *Hist. Eccl. cap.* XXII. Sed de Evodio, Ignatio ceterisque Episcopis, qui Antiochenam Ecclesiam moderati sunt, præter Eusebium, qui eorum opportune meminit in Historia Ecclesiastica, dum tempus moneret, agunt ex novis scriptoribus diligenter Petrus Boschius S. J. initio *tom.* IV. *Actor. SS. Julii*, Michael Lequienius *tom.* II. *Orientis* Christiani *pag.* 670. *seqq.* Fabricius *tomo* XIV. *Bibliotheca Græca pag.* 38. ut Baronium, Tillemontium, Fleurium, Orsium, aliosque innumeros prætermittam, qui in Annalibus, Historiisque Ecclesiasticis, quas descripserunt, sæpe, ut postulabat ratio, Episcopos, resque Antiochenorum commemorarunt. Confer etiam *Constitut. Apost. lib.* VII. *cap.* XLVI. in eumque locum adnotationes Cotelerii *pag.* 388. *tom.* I. *Apostolicor. PP. edit. an.* 1724.

5 Eorum, qui dispersi post mortem Stephani fuerant, pars Antiochiam venit, illisque solum initio Evangelium nunciarunt, qui Judæi religione essent. Sed Cyprii quidam, ac Cyrenenses ex ipsorum, qui dispersi fuerant, numero Ethnicos docere cœperunt, magnamque horum multitudinem

ut plerique omnes Antiocheni cives, rejecta superstitione, Christianis sacris initiarentur, ac templa vero Deo extrui curarent. Itaque quarto seculo cum Julianus Augustus Antiochiam venisset, ægreque tulisset, a civibus se fuisse derisum, quod deditus superstitioni esset, librum, quem Μισοπώγωνα inscripsit, vulgavit, graviterque eos reprehendit, propterea quod Christo cultum ejusmodi adhiberent, quem majores eorum idolis adhibuissent. Sed quo tempore Constantius potiebatur imperio populi Romani, cum ortæ Arianorum scelere contentiones in Ecclesia fuissent, Antiocheni, ut sunt lævia Syrorum ingenia, in factiones divisi sunt, parsque illorum maxima, quo gratum Imperatori faceret, id consilii cepit, ut novam doctrinam probare, Episcopisque Arianis parere, quam decreta, quæ ab Apostolis explicata fuerant, consectari mallet. Imperatoribus, qui ab Arianis steterant, vita functis, & hæresi, Orthodoxorum laboribus, prece, martyriis, deleta, Episcopos rursum

num ad Christiana sacra perduxerunt: *Act. Apost. cap.* XI. *v.* 20. *seq.* Confer Tillemont. *tom.* I. *Mon. Hist. Eccl. pag.* 685. *edit. Paris. an.* 1693. Quo autem in statu initio secundi seculi Ecclesia Antiochena esset, colligitur ex Epistolis VII. *Ignatii Martyris*, exque Actis Martyrii. Confer *tomum* II. *Apostolic. PP. pag.* 1. *seqq. edit. an.* 1724. Nam de Martyribus, qui *seculo* I. *seqq.* in ea urbe decesserunt, dici vix potest quot scriptores agendum sibi esse putaverint. Etenim Prochorum septem Diaconorum unum certasse Antiochiæ, obiisseque martyrem ferunt. Consule Bollandianos *tom.* I. *April. pag.* 818. De Philone, & Agathopode, quos Ignatii socios fuisse, cum Romam e Syria veniret, censet Baronius *Not. ad Martyrol. Rom. ad d.* XXV. *April.* vide Bollandianos *tom.* III. *April. pag.* 359. De Herone, quem Eusebius suffectum Ignatio fuisse scribit *l.* IV. *hist. cap.* XXX. *pag.* 181. *edit. Cantabrig.* consule Martyrolog. *Rom. ad d.* XVII. *Octob.* de Theophilo (qui 7. a Petro Episcopus censetur) illustri II. seculi scriptore, confer Martyrolog. Rom. *ad d.* XIII. *Octob.* de S. Babyla adeundi Eusebius *lib.* VI. *cap.* XXX. *H. E. pag.* 294. & *cap.* XXXIX. *pag.* 301. *edit. Cantab.* Baronius ad an. 253: *n.* 126. Bollandiani *tom.* II. *Januar. pag.* 569. *seqq.* Tillemontius *tom.* III. *monum. Hist. Eccl. pag.* 400. *seqq. edit. Paris. an.* 1695. De Cypriano Mago, & Justina Martyribus, vide Martyrol. *Roman. ad d.* XXVI. *sept.* & Tillemontium *tom.* V. *p.* 329. *seqq.* de sancto Romano sub Diocletiano adeundus Evodius Assemanus *t.* II. *Act. SS. MM. pag.* 179. Ac nulla sane commota ab Imperatoribus tempestas in Ecclesiam est, quæ Antiochenam etiam non exagitarit. At Christiani, qui ibidem agebant, quod recte essent instituti, incredibili virtute pugnabant pro religione. Jam vero ab ætate Ignatii Ædes sacras habebant, in quas convenire solerent, quod IV. hujus operis libro, ubi de templorum apud nostros antiquitate agam, plane demonstrabo. De templis Christianorum Antiochenorum Constantini, & Constantii ætate confer quæ disputant Athanasius *Tom. ad Antiochenos pag.* 773. *tom.* I. *par.* II. *opp. edit. Montfauc.* Socrates *lib.* III. *cap.* IX. *pag.* 184. Sozomenus *lib.* IV. *cap.* XXVIII. *p.* 174. *seq. edit. Cantabrig.* & e novis Ezechiel Spanhemius *in not. ad Jul.* I. *orat. pag.* 270. & *seqq. edit. an.* 1696. At sub iisdem ipsis, quos modo nominavi, Imperatoribus ab Arianis vexata Antiochena Ecclesia est. Qua de re consuli poterunt, præter veteres Theodoritum *l.* I. *H. E. cap.* XXI. *pag.* 51. XXII. *pag.* 53. *l.* II. *c.* IX. *pag.* 84. XXIV. *pag.* 106. *seq. c.* XXXI. *pag.* 119. *seq. edit. Paris. Valesii.* Socratem *l.* I. *c.* XXIV. *pag.* 59. *seq. lib.* II. *c.* VIII. *pag.* 84. X. *pag.* 86. *seq.* XIV. *pag.* 157. *seq.* Sozomenum *l.* II. *c.* XIX. *pag.* 469. *l.* III. *c.* V. *pag.* 501. *l.* IV. *c.* XII. *pag.* 553. *c.* XVI. *pag.* 558. *seq. cap.* XXVIII. *pag.* 586. *seqq. edit. Paris.* e novis *Baronius*, *Tillemontius*, *Orsius*, *Bollandiani init. tom.* IV. *Act. SS. Mensis Julii*, *Lequienius l. c.* &c.

sum nacti (1) Antiocheni sunt, quorum & doctrina ad Evangelium, & mores compositi essent ad pietatem. At ubi nata quinto, sequentibusque seculis nova dissidia (2) sunt, rursum discissa eorum civitas in partes fuit, postque varios (3) casus, eo tandem devenit, ut Schisma (4) Græcorum, quod nunc etiam

 obtinet,

1 Sozomenus *l. v. cap. xix. edit. Paris. Vales.* „ (Julianus) Antiochiam venit, *inquit*. „ Ibi cum Populus vociferatus esset, maximam quidem copiam esse frugum, sed eas carius divendi: Imperator ... res in foro venales viliore pretio distrahi jussit. Cumque mercatores „ fuga se subduxissent, res quidem ad victum necessariæ deficere cœperunt. Antiocheni vero „ graviter id ferentes, Imperatorem probris affecerunt, & in barbam ejus, eo quod promissior „ esset, cavillati sunt ... At Imperator initio quidem ira succensus, Antiochenis minatus est, sese „ illos male mulctaturum ... sed ... verbis dumtaxat contumeliam suam ultus est elegantissimo, & „ admodum faceto adversus Antiochenos libro composito, quem μισοπώγωνα inscripsit „. Hæc Sozomenus; qui mox subdit, Antiochenos Christianos inclementius fuisse ab Juliano tractatus, quod eos deducere in Ethnicismum vellet. Præterea quod Apollo Daphnæus Oracula non funderet, propterea quod S. Babylæ corpus in proximo loco sepultum esset, jussos fuisse ab Imperatore Antiochenos inde reliquias alio asportare, quod Christiani continuo fecerunt, corpusque in urbem detulerunt. Id vero, ut compertum Imperatori fuit, statuisse in nostros animadvertere. Igitur comprehendi præcepisse multos, conjicique in carcerem. Sed victum constantia Theodori adolescentis, qui excruciatus suppliciis fuerat, finem torquendi nostros fecisse. Confer Soz. *c.xx. p.628. seq. edit. Paris. Vales.* Socratem *l. III. c.XVIII. pag.190. seqq.* Theodoritum *lib. III. c.x. p.132. seq.* & Juliani *orat. inscriptam* μισοπώγωνα *pag. 336. seq. edit. an. 1696.* Sed de his ipsis copiose Baronius, Tillemontius, aliique *Hist. Ecclesiast. scriptores*, & qui ante annos paucos Historiam Juliani descripsit.

2 Satis sunt omnibus explorata, quæ pro Nestorio primum ab Johanne Antiocheno, deinde vero a Petro Fullone, Johanne II., Palladio, Severo pro Monophysitis, postque a Macedonio, Georgio, & Macario pro Monothelitis gesta in urbe eadem fuerunt. Quare non est necesse, ut quæ a Baronio, Pagio, Natali Alexandro, Tillemontio, Bollandianis, Lequienio fuse, copioseque disputata sunt, rursum explicem, contra atque meum institutum poscere videatur. Confer Bollandianos *Hist. Chronol. Patriarch. Ant. tom. IV. Act. SS. mens. Jul. præfixa*. Justinianus Imperator magnam vim pecuniæ, ut urbem restitueret, insumsit, & Theopolim vocavit, ut est auctor *Theophanes* Chronogr. *pag. 151. edit. an. 1655.* Post a Cosrhoe subacta, ac pene eversa, sed paullo post restituta & Cosrhoe Antiochia appellata est. *Theoph. ibid. pag. 185.*

3 Anno 1098. expugnata a Latinis Antiochia est. Confer Robertum Monachum *lib. VI. hist. Hierosolym. pag. 55. tom. I. gestor. Dei per Franc. edit. Bongarsii*. Idipsum scriptores ceteri, quorum Bongarsius, Duchesnius, Martenius, & Mabillonius ediderunt de sacris expeditionibus commentarios, memoriæ tradiderunt. Itaque Latini etiam Patriarchæ Antiochiæ creati sunt, quorum seriem exhibet Lequienius *tom. III. Orient. Christ. pag. 1154. seq.* Anno 1268. capta rursum a Sultano Babylonis Antiochia fuit, quo tempore Patriarcha erat Antiochenorum Christianus O. P. quem Saraceni sacris vestibus indutum cum in templo offendissent, interemerunt. Vide Lequienium *ibid. pag. 1162. seq.* Nihilominus post Christianum Opizo est dictus Patriarcha, qui curam gereret in Syria degentium Christianorum. Confer *Lequien. ibid.*

4 Statum hodiernum nobis describit Dominus de la Roque *Voyage de Syrie & du mont Liban. tom. I. pag. 201.* Ea Sultano Constantinopolitanorum paret. Etenim erepta a Selimo I. fuit postremo Soldano Mamelucorum Ægypti. Pauci in ea sunt Græci, illi Patriarcham habent. Qui nunc eam dignitatem obtinet, Schisma sequitur Græcorum. Nam ante perpaucos annos, cum Cyrillus Græco Melchita Collegii de Propaganda Fide in urbe olim alumnus, sedique Apostolicæ addictus Patriarcha esset, factum Schismaticorum scelere est, ut ille sede pelleretur, ac Silvester ejus loco substitueretur a Muhamedanis, qui Constantinopolitano Patriarchæ Græcorum adhæreret. Confer *Acta Consistorialia pro Concessione Pallii Patriarchæ Antiochenæ Græco-Melchitarum Consist. secreto habito die 31 Februar. 1744. tom. I. Bullar. Bened. XIV. Pont. Max. pag.*

obtinet, non probandum solum, sed esse etiam omni studio defendendum statueret.

Aliquos nostrum initio Antiochia profectos *Seleuciam* (1) *Pieriam*, *Berrhoeam* (2), *Gindarum* (3), *Gabalam* (4), *Paltum*, ac *Laodiceam* ad mare (5) importasse doctrinam Christianorum, verisimile est. Atque Episcopi harum urbium in monumentis Ecclesiasticis nominantur, quorum tamen nemo est tertio seculo æræ Christianæ vetustior. Nam quod Dorotheus Tyrius levissimus auctor scribit, Lucium (6), cujus est a Paulo facta in litteris ad Romanos mentio, fuisse primum Episcopum Laodicenorum, inane est.

§. V.

pag. XXXI. *in Append. edit. an.* 1749. sed præest, *inquit ibid. SS. Pontifex*, *pag.* XXXIII. Cyril-
„ lus noster genti (Melchitarum, Melchitæ autem dicuntur, quod cum Syriæ incolæ permulti ad monophysitas defecissent, ipsi ab Imperatoribus Græcis, ac tum temporis Orthodoxis steterint)
„ quæ hodie Catholicos ingenti numero complectitur, quæque a decem Episcopis, qui ipsum
„ tamquam legitimum Patriarcham venerantur, & colunt, provide gubernatur. Atque in Mel-
„ chitis hisce vere Orthodoxis Venerabiles Antiochenæ Ecclesiæ reliquiæ jampridem consepultæ,
„ reviviscant.

1 De Seleucia Pieria vide Cellarium *l.* III. *c.* XII. *p.* 340. *t.* II. *Geogr. Ant. edit. an.* 1732. Eo Paulus, & Barnabas contenderunt, ut inde in Cyprum navigarent. Consule *Act. Apost. c.* XIII. *v.* 4. Incredibile autem est, nullos ab iis relictos ibi fuisse Christianos, qui cura propagandæ religionis maxima tenerentur. De Episcopis ejus urbis adisis Lequienium *tom.* II. *Or. Christ. pag.* 778. *seqq.*

2 De Berrhoea Syriæ confer Cellarium *l.* III. *Geogr. Antiq. cap.* XII. *pag.* 362. *tom.* II. *edit. laudata*. Media fere inter Hierapolin, & Antiochiam erat. Consule Procopium *lib.* II. *de Bello Persico cap.* VII. *p.* 102. *seq. edit. Paris. an.* 1662. Nullos autem primo seculo Berrhoeæ fuisse Christianos, quum tanta multitudine reperirentur Antiochiæ, numquam credam. At eam Ecclesiam quinam tandem Episcopi ante seculum IV. rexerint, nescio. Posteriores recenset Lequienius *t.* II. *Orient. Christ. p.* 782. *seq.* Nunc *Aleppo* vocatur, quæ olim dicta Berrhoea est, si Cellario *ibid.* Lequienio *ibid.* Bruynio *loco inf. cit.* aliisque credendum sit. Non assentior autem iis, qui *Hierapolim* veterem dici hac ætate *Aleppum* putant, quod celebre est emporium in Syria. Nicetas Choniates *in Johanne Comneno c.* VII. *pag.* 19. *edit. Paris. an.* 1647. *Accessit ad Chalep., quod est vetus dicta Berrhoea*. Similia habet Nicephorus Callistus *lib.* XIV. *hist. cap.* XXXIX. *p.* 526. *t.* II. *edit. an.* 1630. Holstenius *in Steph. Byz. pag.* 65. *edit. an.* 1684. ex Χαλεπ profectum esse nomen *Aleppo* existimat. Seculo XII. a Francis *Halap*, & *Calip* vocabatur, interdum etiam *Aleph*. Consule Fulcherum *apud Duchesnium tom.* IV. *ad an.* 1124. *pag.* 879. *seq.* & *Anon. Hist. Belli Sacri apud Mabillonium tom.* I. *Musei Italici pag.* 183. *seq. n.* XXVIII. *seq.* Hoc tempore Aleppi degunt Galli, Syri, Armenii, Syri Maronitæ, ac Græco-Melchitæ Orthodoxi non pauci. Horum quos postremo loco nominavi Episcopus cavlare ante annos aliquot coactus est potentia Schismaticorum. Sed ut intelligo brevi in patriam redibit, quod sedata tempestas sit, quam improbi in Catholicos concitaverant. De Aleppo vide Thevenotum *Voyage de Levant. pag.* 57. *seq. tom.* II. *edit. an.* 1674. Le Bruyn *tom.* II. *pag.* 356. *seq.*

3 Lequien. *tom.* II. *Or. Christ. pag.* 790.

4 Lequien. *ibid.* 798. *seq.*

5 Confer Lequienium *ibid. pag.* 790. *seq.* Celebris urbs fuit. Consule Strabonem *lib.* XVI. *pag.* 1091. *edit. an.* 1707. Multa in ea urbe antiquorum monumentorum vestigia supersunt. Consule Shawium *Voyage &c. tom.* II. *pag.* 1. *seq. edit. an.* 1743. Agunt etiamnum Laodiceæ Christiani, qui Schisma, ritusque Græcorum colunt. Hi in cryptarum una, quæ ab oppido duo circiter stadia distat, S. Theclam aliquandiu constitisse censent.

6 *Consule Lequien. ibid.*

§. V.

In Commagene Provincia.

SEleucidi Syriæ, qua ſpectat ad orientem ſolem, proxima eſt Commagene Provincia, quæ poſt Euphratenſis appellata eſt. Hujus quidem Mambeg urbs, quæ Hierapolis (1) etiam dicitur, metropolis fuit, in qua ſeculo IV. Epiſcopi floruerunt. Quæ res argumento eſſe debet, fuiſſe in ea ante aliquos ſaltem annos conſtitutam Eccleſiam. Eoque magis in ea confirmor ſententia, quo tertio ſeculo *Cyri*, quod oppidum Mambogo prope aberat, Chriſtianos fuiſſe conſtet, quorum aliqui (2) martyrio coronati ſunt. Ædibus autem ſacris quarto, quintoque ſeculo extructis, factaque omnibus, qui vellent, abjiciendæ idolorum ſuperſtitionis; colendæque religionis noſtræ poteſtate, adeo aucta Cyri res Chriſtiana fuit, ut anno circiter 450. in eo Epiſcopatu octingentæ Eccleſiæ (3) numerarentur. Neque vero Cyri tantum, ſed *Samoſatæ* etiam tertio ſeculo agebant, qui dediti religioni (4) noſtræ eſſent. Eſt vero animadvertendum, nullum uſquam repertum hactenus illuſtre monumentum eſſe, in quo alicujus Epiſcopi (5) fiat mentio, qui Eccleſiam ullam Euphratenſis Provinciæ ante quartum ſeculum rexerit.

M 2 CA-

1 Vide Lequien. *ibid. pag. 926. ſeqq. & 1292. & 1448.*

2 De SS. Coſma, & *Damiano*, deque monumentis, quæ ſpectant ad Cyrenſem Eccleſiam, conſule, quæ collegit Lequienius *ibid. p. 930. ſeq.* & *Syntag. de* SS. iiſdem *edit. Viennæ an.* 1660.

3 Conſule Theodoretum *Epiſt. ad Leonem Magnum pag. 986. ſq. tom. 3. opp. edit. Sirmondi* καὶ ἐν ὀκτακοσίαις, inquit, ἐκκλησίαις ἔλαχον ποιμαίνειν. τοσαύτας γὰρ ἡ Κύρρος παροικίας ἔχει. *Et Octingentas Eccleſias paſcere contigit. Totidem enim habet Cyrrhus Paræcias.*

4 Confer Acta *SS. MM.* Samoſatenſium apud Evodium Aſſemanum virum eruditiſſimum *t. II. pag. 124. ſeqq.*

5 De Epiſcopis Samoſatenſibus conſule Lequienium *ibid. ſeq.* De S. Euſebii Samoſatenſis diligentia in amplificanda Orthodoxa religione adi-ſis *Martyrolog. Roman. ad d.* XXI. *Junii*, & Bollandianos *tom.* IV. *menſis Junii pag. 71. ſeqq.* qui tamen contra Baronium agunt.

CAPUT III.

In Cilicia.

Cilicia Provincia Theodosii Junioris Augusti decreto divisa in Primam, & Secundam (1) fuit. Est vero *Secunda Syriæ primæ* propinquior. Ejus metropolis *Anazarbus* erat. In hanc urbem jam usque a primo seculo invectam Christianam doctrinam fuisse facile patior, propterea quod importatam in Ciliciam ab Apostolis fuisse certo sciam. Sed præfectum illi Episcopum Marim, cujus meminit auctor Epistolæ, quæ Mariæ Proselytæ Castaobolorum nomine circumfertur, scriptaque esse ad Ignatium Martyrem (2) fingitur, numquam credam. Nam qui in veteribus Ecclesiæ monumentis ob eam rem studium consumendum putaret esse, næ is nullum ante quartum seculum reperiret, quem plane constet, fuisse Anazarbi Antistitem (3) Christianorum.

Anno æræ Christianæ circiter 260. Mopsuestenos Episcopum habuisse, certum est. Neque hi tum primum extiterunt, quin ulli ante in urbe, quæ non longe ab Antiochia distaret, Christiani reperirentur (4). Quod ipsum de Ægiensibus censendum omnino est, quos tertio quartoque seculis nec Episcopis, neque Martyribus caruisse accepimus (5).

Sunt præterea Ciliciæ secundæ oppida *Epiphania*, *Irenopolis*, *Flaviopolis*, *Castabala*, *Alexandria*, *Rhosus*. In his ante seculum quartum fuisse Evangelium promulgatum non ægre concesserim, modo ne quis monumenta antiqua extare defendat, quibus cognoscatur, qui illis Episcopi præfecti primis temporibus fuerint (6). Excipi fortasse potest Alexandria, cujus Episcopi *Helenus*, *Aristo*, & *Theodorus* in tabulis Ecclesiæ Græcæ memorantur,

1 Sic enim habet Johannes Malelas in *Chron.* de Theodosio II. Imperatore agens. Vide Lequienium *tom.* II. *Or. Christ. pag.* 886.

2 *Tom.* II. *Apostolic. PP. pag.* 132. *edit. an.* 1724.

3 Vide Lequienium *ibid. pag.* 886. *seqq.*

4 Vide *Lequien. pag.* 890. *seq.* & *Admonitionem Ruinartii ad Acta SS.MM. Probi, Tarachi, & Andronici pag.* 374. *edit. Veron.*

5 Confer Lequien. *ibid. pag.* 894. *seqq.* Vide Eus. *l.* VII. *de vit. Const. c.* LVI. *p.* 611.

6 Confer eumdem *pag.* 895. *seqq.*

rantur, quaſi ante Conſtantini tempora vixerint, martyrioque perfuncti ſint (1).

Tarſus, quæ urbs caput Ciliciæ univerſæ fuerat, a diſcipulis Chriſti Servatoris doctrinam Evangelii accepit. Atque Epiſtola his, qui erant *Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ*, fratribus ab Apoſtolis ſcripta ſatis indicat (2), Tarſi aliquos ſaltem initio Chriſtiani nominis fuiſſe, qui decretis, inſtitutiſque Chriſtianæ religionis parerent. Itaque & Tarſi, & aliis in urbibus Provinciæ Ciliciæ multi deinceps fuerunt, qui extremos cruciatus religionis (3) cauſſa perferrent. Etſi autem ſunt, qui Jaſonem patria, ut cenſent, Tarſenſem, & Pauli propinquum, fuiſſe Epiſcopum Tarſenſibus datum putent, his tamen ſi documentis melioribus uterentur vix, cum vero Dorotheum auctorem & novum, & fabularum inventorem ſequantur, ne vix quidem cenſeo eſſe (4) credendum. Neque eſt eorum propenſior ad veritatem ſententia, qui Urbanum, poſt Jaſonis mortem, a Paulo ſuis civibus conceſſum Epiſcopum fuiſſe arbitrantur. Nam quibus argumentis ad eam opinionem tuendam adducti ſint, ne ſuſpicari quidem (5) poſſum. Seculo III. cum Valerianus Imperium Populi Romani teneret; Athanaſium, qui præfectus Tarſenſi Eccleſiæ eſſet, martyrem (6) obiiſſe ferunt. Succeſſe-

1 *Id. ibid. pag. 903. ſeqq.*

2 De Tarſo Metropoli Ciliciæ conſule Cellarium *l. III. c. VI. pag. 214. ſeq.* Patria Apoſtoli Pauli fuit. *Act.* XXII. *v. 3.* In eo oppido jam uſque a primo ſeculo Chriſtiani ex gentibus fuerunt. *Act. c. XV. v. 23.* Præcipuum enim ejus Provinciæ erat. Atque ad Cilices quoque Apoſtoli, ut conſtat *Act. l. c.* ſcripſerunt hoc modo *Apoſtoli, & ſeniores fratres his, qui ſunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex gentibus ſalutem &c.* Hos ab Apoſtolo Paulo cive ſuo converſos ad noſtra ſacra fuiſſe arbitror, cum diu ille Tarſi conſtiterit. *Act. c. IX. v. 30. &* XI. 25.

3 Vide Martyrolog. Romanum ad *d. 22. Aug.* & Bollandianos *t. IV. menſis ejuſdem p. 499. ſq.* ubi de S. Athanaſio Tarſenſi Epiſcopo, & Martyre diſſerunt. Acta S. Pelagiæ Virginis, & Martyris apud Bollandianos *d. 4. tom. I. Menſis Maii p. 453. ſq.* Acta S. Bonifacii Martyris apud Ruinartium *Act. SS. MM. pag. 249. edit. Veron.* Ubi miſſi referuntur a Diocletiano, & Maximiano Miniſtri, Judexque „ atrociſſimus Simplicius nomine in partes Orientis in Tarſum civitatem, „ quæ eſt metropolis Ciliciæ Provinciæ, ut ibidem omnes, qui Chriſtum confiterentur, utriuſ- „ que ſexus, & ætatis per publicam audientiam interrogaret, ipſoſque per diverſorum tormen- „ torum macerationem ad ſuæ mentis veſaniam quantocius inclinaret. *& pag. 251.* ubi de S. Bonifacio hæc habentur „ Accedens ergo puer Bonifacius, cœpit oſculari S. Martyres (*qui Tarſi* „ *agonizabantur*) cum eſſent in tormentis nequiſſimis; erant enim omnes viri numero viginti. Confer etiam Acta SS. MM. Tarachi, Probi, & Andronici apud Ruinartium *ibid. pag. 176.*

4 Vide Dorotheum *tom. VII. Bibl. PP. pag. 151. edit. an. 1589.* & Lequienium *Or. Chriſt. tom. II. pag. 870.*

5 Actis enim Græcis *de SS. Petro, & Paulo editis a Bollandianis*, quibus ſane actis nulla ineſt auctoritas, tota hæc innititur fabula. Confer *Bolland. tom. V. Jun. pag. 411. ſeq.*

6 Vide *Martyrolog. Rom. ad d. 22. Auguſti*, & Bollandianos *tom. IV. Aug. pag. 499.*

ceſſerunt deinde alii, quorum fit in tabulis Eccleſiaſticis (1) mentio.

Quo autem primum tempore *Pompejopoli*, *Sebaſtæ*, *Auguſtæ*, *Adanæ*, *Malli*, *Zephyrique* (2) nunciatum Evangelium fuerit, ſtatui nullo pacto poteſt. Quoniam vero Cilices Chriſtiani in actis Apoſtolorum, quod paullo ante diximus, memorantur, concludi fortaſſe poterit, non defuiſſe noſtrum aliquos, qui in iiſdem oppidis verſarentur.

CAPUT IV.

In Oſroene, & Meſopotamia.

SEquitur, ut de Oſroene agam, quæ Euphratenſi finitima eſt. In ea ponitur *Edeſſa* urbs Abgarorum ſedes, de qua alio loco (3) diximus. Etſi autem eſſe permultos intelligo, qui vereantur, ne falſa ſint, quæ de primordiis Chriſtianæ religionis in ea urbe tradita ab Euſebio, Ephremoque Syro ſcriptoribus celeberrimis memoriæ fuerunt, tamen vetuſtiſſimam eſſe Edeſſenam Eccleſiam revocari in dubium non poteſt. Proditum namque a majoribus noſtris eſt, oſſa Thomæ Apoſtoli in ea ſervata (4) fuiſſe, primis temporibus Abgaros aliquot inſigni religione, ac pietate (5) vixiſſe, Martyras (6) floruiſſe, ſcholam denique fuiſſe inſtitutam, in qua (7) decreta, inſtitutaque

1 Hos omnes, quorum nomina reperire in monumentis antiquis potuit, numerat Lequienius *pag.870. ſeqq. tom.II.* Ea urbs in poteſtatem ſubinde venit Saracenorum. Quo tempore Syri Jacobitæ in oppido agebant, Epiſcopiſque ſui ritus utebantur. Vide Aſſemanum *tom. II. Biblioth. Orient. Diſſert. de Monophyſitis*, ubi de Epiſcopis Tarſi *num.9.* & Lequien. *tom. II. Chriſt. Or. pag.1465. ſeq.*

2 Confer Lequienium *ibid. pag.875. ſeq.* qui eas urbes deſcribit, earumque Epiſcopos recenſet. 3 *Tom.1. pag.300.*

4 Conſule Rufinum *l.II. H. E. cap.v. p.245. edit. an.1523.* & Johannem Chryſoſtomum *Homil. xxvi. in Epiſt. ad Hebræos*, *tom.xII. pag. 237.* quo loco, Thomæ Sepulcrum cognitum omnibus fuiſſe, ſcribit. At niſi cognitum ita fuiſſet, ut traditum a Rufino eſt, cognitum certe omnibus non fuiſſet.

5 Vide Euſebium in *Chronico ad an.1. Macrini pag. 176. edit. Pontaci.*

6 Adeundi Bollandiani ad *d.xxx. Jan. tom.II. p.1026.* ubi de S.Barſimeo Edeſſeno Epiſcopo, & Martyre, quem ſub Trajano floruiſſe ferunt. Quinetiam ſecundo ſeculo, cum controverſia de Paſchate orta eſſet, vigebant Eccleſiæ in Oſroene Provincia. Euſeb. *l.v. cap.* xxIII. *Hiſt. Eccl. pag. 243.* „Eccleſiarum quoque in Oſroene Provincia, & in illius urbibus regione conſti„tutarum litteræ viſuntur.

7 De Schola Edeſſena diſſeram *lib.*xII. hujus operis, ubi agam de Catechetis, & Catechumenis.

taque Christi Servatoris explicarentur. Quinetiam Episcoporum quorumdam, qui eamdem Ecclesiam secundo tertioque seculis gubernarunt, scriptores (1) magni, ac nobiles meminerunt. Itaque quarto seculo sic erat universa civitas Christianæ religioni (2) addicta, ut Julianus Augustus, qui idolorum superstitione detinebatur, cum ad bellum Persicum proficisceretur, eo se conferre noluerit, qua iter in fines Persarum erat (3). In quibusdam urbibus Osroenæ Provinciæ aliquos eo (4) tempore, quo propagata Edessæ est, Christiana religio; in aliis nullos fortasse, in omnibus non magnos progressus fecit.

Mesopotamia Provincia dicta est, quod duobus fluminibus Tigri, atque Euphrate contineatur. Huic qua parte ad Septentriones spectant, finitimi sunt Armenii, quos a Mesopotamiis mons Taurus dividit. Atque Osroene Provincia ad eam regionem pertinet: incipit enim ex septentrionibus a Tauro monte, protenditur ad Ostium Chaboræ, duobusque fluminibus Euphrate, atque Chabora continetur. A Sancto Mari S. Thaddæi discipuli (non vero Apostoli) Jesu Christi, qui Edessam Evangelium prædicatum venerat, auditore fuisse Cascaritas (5) Mesopotamienses institutos, traditum a quibusdam

1 Consule Lequienium *tom. II. Or. Christ. pag. 655. seqq.*

2 Confer Ruinartium *Act. SS. MM. sincer. pag. 416. edit. Veron. in Act. S. Domninæ*, ubi hæc ex J. Chrysost. de statu urbis Edessæ Diocletiani tempore habentur. „ Pergunt ad urbem „ Edessam nomine, urbem permultis agrestiorem illam quidem, sed pietate insigniorem. Sub Constantino ædificata ibidem cura Episcoporum *Cononis, & Saadis* templa fuerunt. Confer Chronicon Edessenum n. XXII. apud J. S. Assemanum *tom. I. Biblioth. Or. pag. 422. seq.*

3 Sozomenus *l. VI. c. I. pag. 216. edit. Cantabrig.* Sævit præterea Valens Arianus in Edessenam Ecclesiam. *Soz. l. VI. c. XVIII. pag. 240.* Ea deinde urbs cum, post multas dissensiones Episcoporum de religione, exagitata fuisset, de qua re confer Catalogum ejus Ecclesiæ Episcoporum apud Lequienium *tom. II. Or. Christ. pag. 959. seq.* in potestatem venit Saracenorum. Capta post ab Latinis fuit, cum Armenii in ea, Syriaque Christiani agerent, Saracenisque parerent. Vide Fulcherum *lib. II. c. XLI. tom. IV. scriptor. rer. Francic. pag. 858. lib. III. pag. 869. 872.* sed rursum ejectis nostris potiti Saraceni Edessæ imperio sunt. Nunc Turcis subest Constantinopolitanis. De *Orfa*, (sic enim nunc temporis Edessam vocari ajunt) ejusque præsenti statu, consule Thevenotum *Voyage de Levant. pag. 78. seqq. tom. II. edit. an. 1674.*

4 Vide Euseb. *l. V. c. XXXIII. p. 243. edit. Cantabrig.* & Sozomenum *l. VI. c. XVIII. p. 240. edit. Cantabrig.* Confer etiam Lequienium *tom. II. Or. Christ. pag. 970. seqq.*

5 Cascar urbs Mesopotamiæ censetur. In finibus Babyloniæ sita erat, Ecclesiamque habebat, non Amidensi Metropolitæ, sed Catholico Chaldæorum Seleuciensi obnoxiam. Igitur in Pontificali Chaldæorum apud Lequienium *Orient. Christian. tom. II. pag. 1163.* hæc habentur „ Statim ab obitu Catholici mittatur ad Episcopum Cascar (*al. Caschar*) „ si in vivis est, utpote principem, primariumve præsulem Patriarchalis provinciæ, qui „ de-

busdam scriptoribus est, quorum neque vetustate confirmatam, neque magnam esse intelligo auctoritatem. Nolo autem quisquam existimet, ita esse affectum animo me, ut quarto seculo esse antiquiora in Mesopotamia Christianæ Religionis primordia, negem. Nam quum vetera monumenta (1) considero, cruciatusque, quos non modo cum Sapor Persarum Rex, sed etiam cum Maximinus in nostros sævissimam (2) tempestatem concitavisset, Nisibeni imprimis perpessi fuerunt, animo colligo, sic equidem statuo, ut neque recentem tunc in Provincia cultum veri Dei, neque angustis finibus fuisse contentum putem. Sed nescio quo casu evenerit, ut quæ fortasse olim extabant, unde origines Christianismi colligere liceret, ea injuria temporum interciderint monumenta (3).

CA-

„ dexteram Patriarchæ tenet, aulosque illius sedis est post ejus obitum „. Nam Beausobrium, qui *lib.* I. *cap.* XII. *Hist. Manich. pag.* 137. *seqq. tom.* I. ubi *Acta Disputationis Archelai cum Manete hæresiarca* in spuriis esse ponenda ostendere conatur, *Cascar* urbem, cujus fit in iisdem *Actis* commemoratio, camdem, atque illam Seleuciæ proximam esse negantem, nihil moror. Quod enim ait eam, quam memorat Archelaus, Romanorum, eam vero, quæ Seleuciæ vicina erat, Persarum in potestate fuisse, inane est. Quid namque impediebat, quo minus *Probi* Imperatoris tempore id oppidum Romanis pareret, postque rediret in ditionem Persarum? Ac si Seleucia Babylonica subacta aliquando a Romanis est, ut est proditum memoriæ ab Ammiano *l.* XXIV. *c.* V. *edit. Vales. p.* 404. *seq.* & ab Eutropio *l.* IX. *c.* XII. *p.* 124. *edit. an.* 1703. cur subjici eisdem vi armorum non potuit Cascara? Neque vero quia proditum id nusquam ab historicis memoriæ est, idcirco captum nunquam hoc oppidum a Romanis fuit. Non enim quæ vera sunt, omnia veteres monumentis mandarunt litterarum. Deinde non desunt monumenta, cum in Actis Archelai & antiquis, & laudatis a scriptoribus quarti seculi rei ejusdem fiat commemoratio.

1 Nam si Persæ consuetudine Osroenorum perducti ad Christiana sacra fuerunt „, ut est animadversum a Sozomeno *l.* II. *cap.* VIII. *pag.* 53. *edit. Cantab.* multo magis id Mesopotamiis evenerit necesse est. Jam vero vetus imprimis est Osroena Ecclesia, ut supra ostendimus, cum de Edessa imprimis ageremus. Quid ergo impedit, quo minus primo, secundove seculo invecta religio nostra in Mesopotamiam fuerit? Ac si Taddæus ille, quem a Thoma missum ferunt, Edessam venit, non video cur progredi noluerit paullulum, in Mesopotamiamque penetrare Evangelium prædicatum. Cumque ea apud Mesopotamienses percrebuerit opinio, ut omnes a Taddæo, sociisque institutos se fuisse arbitrentur, non auderem temere ejusmodi sententiam arguere falsitatis. Confer Asseman. *tom.* II. *Biblioth. Orient. pag.* 394. *seq.* Atque etiam si S. Thomæ Parthorum regnum, ubi Evangelium enunciaret, attributum est, ut post Origenem Eusebius in III. *lib. hist. cap.* I. *pag.* 87. *edit. Cantabr.* narrat, non equidem intelligo, cur in Mesopotamia fundamenta Christianismi jacere neglexerit, qua iter erat in Parthiam. Consule *Martyrol. Rom. ad d.* XXVIII. *oct.* Sed quid opus est multis? Tertullianus *adv. Jud. c.* VII. *Mesopotamiorum* aliquos suo tempora Christianis sacris illuduisse scribit. Multoque magis *medio sec.* III. *Eus. lib.* VII. *cap.* V. *pag.* 324.

2 Vide Theodoretum *hist. relig. c.* I. *p.* 764 *seq. t.* III. *opp. edit. Sirm.* Bollandianos ad *d.* 15. *Julii tom.* IV. *pag.* 29. *seqq.* Tillamontium *in vita S. Jacobi Nisibeni t.* 7. *Mon. Hist. Eccl. pag.* 261. *seq. edit. Paris. an.* 1706.

3 Quarto seculo magnus erat in Mesopotamia numerus Christianorum. S. Athanasius *Epist. ad Episc. Ægypt. &c. pag.* 278. *tom.* I. *opp. edit.* Montfauconi, Jacobum Nisibenum, aliosque Mesopotamiæ Antistites in Arianos calamum strinxisse testatur. Confer Evod. Assemanum *tom.* I. *Act. SS. MM. pag.* 82. Quinetiam a Mesopotamia Episcop. ad Nicænam Synodum venerunt. Euseb. *l.* III.

CAPUT V.

In Chaldæa, & Perside.

QUamvis autem ab antiquis Scriptoribus Babylonia a Chaldæa distingueretur, tamen lapsu temporum factum est, ut qui utramque regionem incolerent, hi omnes Chaldæi appellarentur. Itaque constitutæ Chaldæorum Diœceses sunt, quæ omnes fere Assyriæ, Chaldææ, Babyloniæque urbes continerent. Atque hæsit illis quidem hujusmodi appellatio, propterea quod jacta religionis nostræ fundamenta in Chaldæa essent, antequam ea in finitimas regiones manaret, in qua etiam proinde fuit præcipua sedes constituta. Nam Seleucia magna, quæ ad Tigrim, & Euphratem est (1), ejus Diœceseos urbs princeps fuit. Regionis vero ejusdem, quæ tota extra fines Impe-

l. III. *c.* VII. *de vita Const. pag.* 580. *edit. Cantabr.* Cum Julianus imperio potiretur Nisibeni omnes Christianæ religioni studebant. Vide Sozomenum *l.* V. *c.* XII. *pag.* 183. *edit. Cantabrig.* IV. seculo templa in Mesopotamia Christianorum erant. Confer *Acta SS. MM. Mrtrs &c.* apud Evodium Assemanum *pag.* 72. *tom.* I. Qui sequiorum temporum status Christianismi in Mesopotamia fuerit, cognosci ex Assemani Bibliothecæ *tom.* II. *&* IV. & ex Lequienii *Or. Christ. tom.* II. *p.* 990. *seq. &* 1077. *seqq.* potest. Post varias rerum vices, postque reductos interdum ad sedem Apostolicam Mesopotamios, ut est observatum a Morino *de Sac. Ord. p.* 438. *seqq. edit. an.* 1655. rursum magnam partem sequuti sunt decreta Nestorianorum, tandem seculo superiore sic se in ea Provincia res Christianæ religionis habebant, ut est a Cerrio *S. Congreg. de Prop. fide a secretis* memoriæ commendatum *l. c. pag.* 90. *seqq.* „ Non si trovano altre Missioni, che de' Cappuccini „ Francesi. Questi in Diarbeckir fecero acquisto dell' Arcivescovo, che fu più volte carcerato, „ e dopo venne a Roma ... e adesso s'intende sia stato fatto Patriarcha domandando l'approva- „ zione dalla sede Apostolica. Ne stanno alcuni in Musul, ch'è l'antica Ninive, e vi è il vesco- „ vo de' Giacobiti, è Cattholico, con molti del suo rito. In questa citta abita il detto Patriar- „ ca de Caldei, che hanno gli errori di Nestorio, che sebbene ivi ne stanno solamente 1000. „ ne sono sparsi nelle Montagne 40000. In detta Provincia è posta Bagdad, ... ivi hanno Chie- „ sa, e Ospizio i detti Cappuccini Francesi, quali ci fanno gran frutto ben veduti da' Turchi ... „ I Soriani, e Armeni, che ivi sono tutti fatti Cattolici, celebrano nella istessa Chiesa, e da' „ detti Padri sono istruiti i loro figliuoli, essendovi veramente gran quantità di fedeli. „ Vigent etiamnum in Mesopotamia Armenii Catholici, quos partim Carmelitæ excalceati, partim Armenii Presbyteri, quorum aliqui sunt Alumni Collegii Urbani de Propaganda fide, instituunt moderanturque. In his est Johannes Tasbas magno & ingenio, & virtute juvenis, qui multa est pro religione incommoda perpessus. Nunciatum autem his mensibus paucis a Carmelitis est, Patriarcham Nestorianorum conjungi nobiscum societate communionis velle, secum autem una XL circiter hominum millia ad Orthodoxam religionem perducturum. Immo vero litteras Patriarcha ad Sacram Congregationem scripsit, quibus etiam, atque etiam orat, atque obsecrat, ad se ut ministri mittantur. Itaque attributa nunc ea pars Dominicanis est, missique initio fere hujus anni 1750. Cajetanus Codileoncinus, & Conradinus Turrianus eruditi, optimique viri Niniven fuerunt Evangelium prædicatum. Multa de origine, & progressu religionis in Mesopotamia dici possent. Verum omnia hoc loco explicare neque possum, neque vero esse opus existimo.

1 Vide Lequienium *Or. Christ. tom.* II. *pag.* 1078. *seqq.*

rii Populi Romani erat, ſpectabatque ad orientem ſolem, pars potior in ditionem Perſarum ceciderat. Igitur Thomam Apoſtolum, cum ad Parthos nunciatum Evangelium, ut eſt apud Origenem, abire conſtituiſſet, Thaddæo, de quo paullo ante diximus, præcepiſſe ferunt, ut ſibi onus Meſopotamienſium, Chaldæarumque Eccleſiarum adminiſtrandarum ſuſciperet. Hunc, quod juſſus fuerat, feciſſe. Etenim Edeſſa profectum, Arbelam, quæ Adiabenes Provinciæ Metropolis erat, deinde Niſibim, poſt Moſulam veniſſe, nunciaſſeque quid quemque credere oporteret. Interim auditoribus ſuis Mari, atque Achimo, quibus propter inſignem doctrinam, & pietatem perfamiliariter utebatur, ad ſe vocatis, eis mandaſſe, proximas provincias ut peragrarent, nomenque Chriſtianum, quam latiſſime poſſent, producere curarent. Marim ad Babylonios, Caſcarenos, Perſaſque finitimos, indeque Seleuciam, & Cteſiphontem penetraſſe, ibique potiſſimum conſtitiſſe, multiſque auctorem, ut ſuperſtitione abjecta veram Religionem amplecterentur, & colerent, fuiſſe. Mortuum tandem, in eaque Eccleſia ſepultum, quam ipſe extrui feciſſet.

Achimum in eas regiones, quæ ad auſtrum vergerent, migraſſe, Suſianoſque docuiſse, quos *Chuziſtanenſes* hoc tempore appellant. Sed vera ne hæc omnia ſint, an falſa, neſcio (1). Illud ſcio, Chriſtianos in Chaldæa, & Perſide ante Conſtantini Magni tempora non paucos floruiſſe. Itaque cum is Imperator viveret, etſi Perſarum reges dediti admodum ſuperſtitioni erant, tamen late, longeque in eorum regione Chriſtiana religio (2) manarat. Itaque magno deinceps numero viri,

1 Confer J. S. Aſſemanum *tom.* III. *Bibl. Orient. par.* II. *pag.* 4. *ſeq.* & Evodium Aſſemanum *tom.* I. *Act. SS. MM. pag.* LXVI. *Præf.*

2 Cur Parthi, quorum fit in Actis Apoſt. mentio *cap.* II. *v.* 9. introduxere in patriam, ubi eodem reverterunt, religionem nequiverint, oſtendi nullo modo poteſt. Ac Parthos ſuo tempore (Parthia autem tunc Perſis parebat) Chriſtianos viviſſe, indicat Tertullianus *c.* VII. *libri adverſus Judæos*. Idem vero eſt auctor Origenes, cujus locum affert Euſebius *lib.* III. *cap.* I. *hiſt. pag.* 87. *edit. Cantabrig.* Thomam fuiſſe Parthiam ſortitum, in eaque regione Chriſtianam religionem prædicaſſe. Quid? Si Bardeſanes ſeculi II. ſcriptor teſtetur, ſuo tempore in Perſide Chriſtianos floruiſſe? *Apud Euſ. l.* VI. *præp. Evang. c.* VIII. *p.* 280. *edit an.* 1628. Neque eſt a ſimilitudine veritatis Sozomeni *l.* II. *c.* VIII. *p.* 55. ſententiæ diſcrepans, ejentis conſuetudine Oſroenorum Perſes Chriſtianis ritibus, ac religioni ſe addixiſſe. Nam quod eum erroris Evodius Aſſemanus *Præf. in Act. SS. MM. pag.* 66. arguet, quaſi IV. primum ſeculo, Sozomeni opinione, Perſæ dederint Chriſtianiſmo nomen, cujuſmodi ſit, neſcio. Non enim quidquam aliud Sozomenus habet, quam

„ Per-

ri, mulieresque, cum sub Sapore secundo ad necem quærerentur, propterea quod Christum ejurare nollent, tandem ex-

N 2 tremis

„ Persarum Christianos eos primos, sua sententia, videri, qui consuetudine Osroenorum, & „ Armeniorum, ut est verisimile, in colloquium cum sanctis viris venerint, qui illic habitabant.„ Quo autem tempore ab Osroenis instituti fuerint Persæ, Sozomenus nusquam indicat. At est certum, antiquissimam esse Osroenorum Ecclesiam. Quidni ergo diu ante Constantinum ab Osroenis instituti fuerunt Persæ, cum neque repugnet, neque Sozomenus neget? Magnam autem Christianorum copiam in Perside cum Constantinus floreret, viguisse, narrant Eusebius *lib. de vita Const.* IV. *cap.* VIII. *pag.* 630. *seqq. edit. Cantabr.* Theodoritus *lib.* I. *cap.* XXV *pag.* 56. *sq. edit. an.* 1720. & Sozomenus *lib.* II. *cap.* XV. *pag.* 63. *edit. Cantabr.* Quamquam errat Sozomenus, qui ante scriptas litteras a Constantino ad Saporem sævisse in nostros hunc ipsum Persarum regem affirmat. *Ibid.* Nam sævit Sapor post an. 340. adeoque post obitum Constantini. Quod cum ostensum a Baronio, Bollando, Hermantio, Pagio, aliisque sit, nostra oratione non eget. Qui autem, quamque magno numero Martyres tum in Perside fuerint, ostendunt Sozomenus *lib.* II. *cap.* 12. *seq. pag.* 56. *seq. edit. Cantabr.* Evodius Assemanus *tom.* I. *Act. SS. MM. pag.* 1. *seqq.* quo etiam volumine complexus acta est, quæ spectant ad Martyras Seleuciæ, Ctesiphontis, Tillemontius *tom.* VII. *Mem. Hist Eccl. pag.* 76. *edit. Paris.* Quinetiam fuerunt Persæ Episcopi qui *an.* 325. veniendam sibi ad Synodum Nicænam putarunt. *Eus. l.* III. *de vita Const. c.* VIII. *pag.* 580. *edit. Cantabr.* Converterant autem Sacra Biblia in suam linguam ante Johannis Chrysostomi tempora. Vide ejus *Homil. in Joh.* II. *tom* VIII. *opp. pag.* 9. *edit. Montfauc.* & Theodoretum *lib.* IX. *Therapeutices tom.* IV *opp. pag* 610. *edit. Sirmondi*. Neque caruerunt Apologistis, qui contra Magos religionem defenderent. *Gregor. Abulpharagius hist. Dynast. p.* 87. Cosrhoes porro Heraclii temporibus Christianis infestus fuit. Confer., quæ dixi *pag.* 52. *seqq.* Pagium *ad. an.* DCXX. & Willelmum Schickardum *Per. Reg. Pers. pag.* 155. *seq.* Episcoporum Persarum seriem exhibet Lequienius *tom* II. *Orient. Christ. pag.* 1248. *seqq.* Superatis Persis an. 651. Saraceni in eam regionem Mahamedismum introduxerunt. Hoc nunc genus superstitionis Persæ colunt, quamquam aliquanto a Turcis discrepant. Incredibilis est in Perside multitudo Christianorum Armeniorum. Viginti millium Familiarum numerat Chardinus *Itiner. tom.* VI. *pag.* 326. Non desunt Nestoriani, & Jacobitæ. Sed hi longe minore sunt numero. Galli mercatores, Hollandii, Britannique in Persidem commeant. Chard. *tom.* VI. *p.* 327. Ispahani, qua regia urbs est, Christianis nisi impetrata ab rege facultate agere non licebat, nisi Missionarios, & Europæos quosdam mercatores demas. In suburbio tamen quodam licebat. Chardin. *t.* VIII. *p.* 100. Circa an. 1683. res nostræ in Perside sic habebant, ut scribit Urbanus Cerrius ibid. *pag.* 91.
„ Il Re di Persia benchè Maomettano ha qualche corrispondenza colla S. Sede ... In tempo del-
„ la san. mem. di Paolo v. vi furono mandati i Carmelitani Scalzi, che presentando le lettere
„ Pontificie al Re Abbas, le riceve con molto onore, e diede loro un Palazzo in Ispaan ... do-
„ ve i detti Padri hanno fabbricato Convento, e Chiesa di quattro Cappelle collaterali, oltre
„ all'altar maggiore dedicato alla Vergine Santissima. Stanno dunque i detti religiosi in quella
„ città come Ambasciatori del Papa, e con questo carattere vi risiedono ancora Agostiniani,
„ Gesuiti, e Cappuccini, i primi come Ambasciatori del Re di Polonia, i secondi di Portogal-
„ lo, i terzi di Francia. Ma da poco tempo in qua sono rimasi solo i Carmelitani, essendo stati
„ gli altri discacciati, mentre dal primo ministro di quella Corona assai zelante della sua setta,
„ che credeva esser divenuta immonda la città d'Ispaan per abitarvi i Christiani, che continua-
„ mente bevevano vino ... fu comandato, che tutti dovessero vendere le case, che possedevano
„ nella città, assegnando loro un luogo fuora di quella ... dove vivono uniti, e vi hanno casa,
„ e Chiesa le dette religioni. Due miglia lontano da Ispaan vi è la città di Gialfa Colonia de-
„ gli Armeni ... che sarà da 16000. anime essendovi molte Chiese, Monaci, e Monache con
„ suo Arcivescovo, e Clero tutti Scismatici, e per illuminare questi Armeni faticano conti-
„ nuamente i Carmelitani Scalzi; ma non fanno molto frutto, avendo quella gente, come si è
„ detto degli altri, grande ostinazione. E' poco tempo fa, che i Cappuccini sono andati ad
„ abitare in Baderabassi coll' occasione, che vi ha presa casa, e fattoria la compagnia de' mer-
„ canti Francesi. Questo è un porto di mare nel seno Arabico „. Stanno i Carmelitani Scalzi

in

tremis cruciatibus affici, martyresque decedere meruerunt. In his Diaconi, Presbyteri, & Episcopi aliquot fuerunt. Cumque ne in cogitationem quidem cadat, repente tot Christianos in iis regionibus extitisse, in quibus nullos seculis superioribus reperire liceret, statuendum est, diu ante in Chaldæam, & Persidem nostrum aliquos pervenisse, idque diligentissime laborasse, ut paullatim, quæ ab ipsis instituta esset, tum magnos progressus Ecclesia faceret.

CAPUT VI.

In Insula Cypro.

CYpros Insula Mediterranei maris Syriæ, Ciliciæque Provinciis e regione opposita, dedita olim superstitionibus Deorum, Venerisque imprimis fuit. Post in eam Judæi permulti venerunt, ac sedibus constitutis, synagogas, in quas statis diebus convenirent, scripturasque legerent, fecerunt. Quum Judæorum scelere lapidibus obrutus Stephanus, & concitata in Ecclesiam Hierosolymorum sævissima tempestas fuisset, veriti nostri, ne improbitate hostium opprimerentur, memoresque eorum, quæ sibi a Christo de vitando periculo præscripta fuerant, in proximas Judææ provincias magno numero migrarunt, seque ita gesserunt, ut de studio propagandæ religionis nihil remittendum esse arbitrarentur. Eorum aliqui cum Cyprum appulissent, incolasque ea esse voluntate animadvertissent, ut quidvis audere, quam deserere cultum idolorum mallent, initio Judæos, qui ibi degerent, quosque primos omnium doceri oportere accepissent, instituendi consilium ceperunt. Ubi hos pervicaces in sententia manere cognorunt, etsi omnino deserendos non putarunt, tamen dubitandum (1) non existimarunt, quin,

„ in Sciras città molto grande, e antica discosta da Ispaan dieci giornate verso Oriente, e alcuni vogliono, che sia l'antica Persepoli ... avendovi una buona casa fabbricata dai fondamenti, a modo di Convento con una piccola Chiesa. In questo luogo attendono assai allo studio delle scienze i Persiani, e per ragion di disputa è permesso a tutti i Christiani, e a'Padri stessi d'impugnare la legge di Maometto, ma essendo convinti (*i Persiani*) e conoscendo la falsità di quella legge, invece di abbracciare la fede Cattolica, professano l'ateismo; benche occultamente per timore del castigo.

1 *Act. Apost.* XI. v. 19.

quin, ut supra dictum est, ad Ethnicos sese converterent, eosque ut spretis numinibus, quorum ante religione detenti essent, ad cultum veri Dei accederent, hortarentur. Igitur præter Paulum, Barnabas, & Johannes Marcus, qui nati in Cypro erant, cum tot itineribus, vigiliis, atque laboribus perfuncti essent, ostendissentque quantopere cujusque interesset Christum Servatorem sequi, multos suorum civium doctrina, vique prodigiorum induxerunt, ut ad se venirent, dicerentque se, suaque omnia in ejus fidem permittere, qui pro communi salute flagris cædi, atque in crucem agi (1) voluisset. Quo fere tempore Sergius Paulus, qui in Insula Proconsul erat, Paphique agebat, quod Pseudoprophetam (de quo alio loco diximus, quique superstitione, ac scelere deterrere, quos posset, ne Christianæ Religionis decretis parerent, conaretur) prece Pauli captum esse oculis animadvertisset, committendum non putavit, ut in errore, quo implicabatur, maneret. Proconsule ad nostra sacra perducto, perfacile fuit his, qui veritatem docerent, admirandisque prodigiis confirmarent, Salaminios, Paphios, aliorumque oppidorum incolas permultos, ut sibi assentirentur inducere, quæque imperata essent a Christo, facerent. Itaque neque pauci in Insula Cypro primis temporibus, neque infrequentes cœtus Christianorum erant. Post, etsi falsa omnino, vel suspecta falsitatis sunt, quæ de primis Episcopis successoribus Barnabæ, & Johannis Marci Scriptores Cyprii (2) tradiderunt, tamen adeo aucta doctrina, certaminibusque Sanctorum Martyrum res Christiana in Insula fuit, ut initio

1 Act. Apost. *cap.* XIII. v. 4. *seq.*

2 De Episcopis Cypriis confer Lequienium *tom.* II. *Or. Christ. pag.* 138. *seq.* In Martyrologio Romano *ad d.* X. *Januarii* S. Nicanoris, qui unus e septem Diaconis fuit, *ad d.* XXII. *Februar.* S. Aristonis, quem unum e LXXII. discipulis fuisse ferunt, *ad d.* XXIX *Aprilis* S. Tychici S. Pauli auditoris mentio fit, quasi martyres in Cypro obierint. De aliis martyribus in ea Insula confer Bollandianos *tom.* III. *Februar. pag.* 173. *&* *tom.* V. *Jul. pag.* 320. Post multas vices, Latini Regnum in Insula occuparunt, Episcoposque sui ritus delegerunt, quos recenset Lequienius *t.* III. *Or. Christ. pag.* 1202. *seq.* Venetis cum delatum regnum esset, non diu post in Turcarum venit potestatem. Nunc res Christianæ in Insula hoc modo habent, ut est a Cerrio S. C. *de Prop. Fide a secretis* viro diligentissimo litteris consignatum. Vigent ibi hospitia Capucinorum, & Minorum, quos *Reformatos* vocant. Observantes minores Cœnobiolum unum obtinent, quod ad *Terræ Sanctæ* Præfecturam spectat. Maronitæ permulti eodem sedes transtulerunt, qui omnes Orthodoxi sunt, Episcopoque sui ritus utuntur. Latini ritus perpauci sunt, iique omnes advenæ, qui in Insulam mercaturæ caussa commeant. Turcæ imperio potiuntur. Plenum est regnum Græcorum Schismaticorum qui ita sunt obfirmatis, obstinatisque animis, ut deterreri nulla ratione a sententia possint.

initio quarti feculi, nulla fere in ea urbs effet, quæ Ecclefia, atque Epifcopo careret. Quare dolendum vehementer eft, eas, quæ tot itineribus ab Apoftolis, eorumque difcipulis fufceptis, quæ fanguine Sanctorum virorum, quæ miraculis, quæ denique rebus præclare a majoribus geftis conftitutæ, confirmatæ, amplificatæque fuiffent; redactas in poteftatem effe Muhamedanorum, conflatoque nefario fchifmate, acceffiffe Patriarchæ Conftantinopolitano Græcorum, atque ab fede Apoftolica defeciffe, quam effe omnium Ecclefiarum magiftram conftat.

CAPUT VII.

In Ifauria.

Ciliciæ qua parte ad occidentem folem pertinet, proxima eft *Ifauria*. Metropolis Seleucia urbs eft, quam a Seleuco Nicatore conditam ferunt. Hujus incolas a Thecla (1), quæ Paulum audiverat, imbutos doctrina fuiffe, prodigiifque, atque martyrio demum (2) confirmatos, tradunt, ut ne fidem, quam Chrifto dediffent, fallerent. Submiffos deinceps homines virtutis, fapientiæque laude florentes, qui id laborarent, ac diligentiffime conarentur, ut late, quam accepiffent, religionem in (3) Ifauria producerent. Ergo fic effe Chriftianam rem dilatatam, ut non folum Seleuciæ noftri facella, in quibus congregarentur, haberent, fed in majoribus etiam Provinciæ Ifauriæ vicis Epifcopi ante quartum feculum degerent, Ecclefiafque adminiftrarent. Nam quarto feculo nulla fere ejus pars erat, in qua vero Deo cultus, honores, preces non adhiberentur (4).

CA-

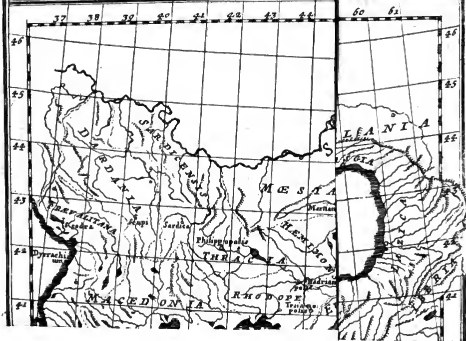
1 De Seleucia Ifauriæ vide *Cellar. Geogr. l.* III. *c.* IV. *pag.* 164. *& cap.* VI. *pag.* 203. *t.* II. *edit.* 1732. De inftitutione vero Ifaurienfium a Thecla, confer quæ collegit Lequienius *tom* II. *Or. Chrift. pag.* 1010. *feqq.* & acta S. Theclæ fpuria apud Grabium *Spicil. pag.* 116. *tom.* I. *edit. an.* 1714.

2 De urbis Seleuciæ celebritate, deque Synodo Conftantii tempore ibidem celebrato, confule Athanafium *de Synodis t.* I. *par.* II. *opp. pag.* 716. *edit. Montfauc.* & Theodoritum *l.* II. *c.* XXV. *pag.* 109.

3 Vide Bafilium Magnum *Epift.* CXC. *al.* CCCCVI. *pag.* 281. *feqq. tom.* III. *opp. edit. novæ*.

4 Confule Lequienium *ibid. p.* 1011. *feqq.*

6 Vide Basil. *Epist.*cc. *al.*cccxcvii. *pag.*297. *seq. edit. nova tom.*iii.
7 *Tom.*2. *hujus operis pag.*325. *seqq.*

3 Vide Basilium Magnum *Epist.* exc. *al.* ccccvi. *pag.* 282. *seqq.* *tom.* II. *opp.* *edit.* novæ.
4 Consule Lequienium *ibid.* *p.* 1011. *seqq.*

CAPUT VIII.

In Licaonia , & Cappadocia .

Licaonia Provincia ad Septemtriones, si habeatur Isauriæ ratio, vergit. Continetur finibus Cappadocum, Pisidarum, Phrygarum, & Cataonum. Oppida sunt ejus *Iconium*, *Lystra, Derbe*, quorum fit in *Actis Apostolorum* (1) commemoratio. Cetera minus nota sunt, quamquam Episcopos (2) olim nonnulla habuerunt, qui vitæ sanctitate, rebusque præclare gestis illustres essent. Nam in Provinciam a Paulo, & Barnaba inlatum nomen Christianum est. Quumque seculo III. Iconii non solum Antistites Celsus, & Nicomas vigerent, sed etiam concilia (3) celebrarentur, argumento est, exactis Apostolis, nihil detrimenti nostros, qui ibi consisterent cepisse, immo vero auctam multis partibus fuisse Iconiensem (4) Ecclesiam. Quare etsi certa non sunt, quæ de Sosipatro, Terentio, & Caronato primis ejus Episcopis Dorotheus, aliique memoriæ tradiderunt, tamen in falsis ut ponantur, nulla est omnino, quæ efficiat, ratio. Post Petrum, qui Ancyranæ Synodi decretis, & Eulalium, qui Synodo Nicænæ (5) subscripsit, cum Faustinus vir obtuso ingenio potitus Episcopatu fuisset, ob eamque rem non minimam Lycaoniæ Ecclesiis intulisset partem incommodorum, necesse fuit, ut hoc vita functo, Amphilochius, ut est in Basilii Magni (6) Epistolis, curam earum restituendarum susciperet, idque imprimis eniteretur, ut ne fraude, dolisque Arianorum non Lycaonia modo, sed etiam Isauria, Pisidiaque Provinciæ religionem, quam a majoribus acceperant, colerent. Lystræ, uti supra (7) demonstratum est, a Paulo, & Bar-

1 Act. xIv. 1. 21. Iconii autem Thecla a Paulo ad Christiana sacra perducta dicitur. Confer *Acta* spuria edita a Grabio *spicil. PP. pag.95. seqq. edit. an.1714. tom.1.* De Lystra vide *Act. Apost. c.xIx. v.8. 21.xvI. v.1.* De Derbe *Act. Apost. c.xIv. v.20. &* xvI. *v.1.*

2 Vide Lequienium *Or. Christ. tom.1. pag.1065. seqq.*

3 *Eus. l.vII cap.7. H. E. pag.328. edit. Cantab.*

4 De Episcopis Iconiensibus vide Lequienium *tom.1. Or. Chist. pag.1066. seq.*

5 Lequienius *ibid.*

6 Vide Basil. *Epist.cc. al.cccxcvII. pag.197. seq. edit. nova tom.III.*

7 *Tom.2. hujus operis pag.325. seqq.*

& Barnaba prodigiis, laboribus, cruciatibusque constituta Christiana religio, magnos deinceps eorum, qui post floruerunt, sanctorum virorum opera, progressus (1) fecit. Derben quoque introducta disciplina nostra a Paulo, socioque Barnaba fuit, qui presbyterum etiam Ecclesiæ, quam instituerant, dederunt, qui eam (2) moderaretur. Ex his oppidis tribus, quod quidem credibile est, viri integritate morum, scientiaque præstantes prodierunt, qui peragratis ceteris Lycaoniæ locis, ostendere suis provincialibus curarint, quid quisque credere debeat, ut consequi salutem sempiternam possit. Quapropter *Vasada*, *Amblada*, *Hyda*, *Babatta*, *Canna*, *Corna*, *Isaura*, *Misthii*, *Pertaque* Episcopi quarto seculo vigebant, quorum in veteribus monumentis nomina recensentur (3).

Cappadoces, quod ante diximus, finitimi sunt Lycaonibus. Spectant ad orientem solem, paulloque ad septemtriones vergunt. Cum jam inde ab Apostolorum temporibus nacti viros fuissent, qui sibi Christum (4) nunciarent, sensim nostræ disciplinæ assuescere, religionemque profiteri cœperunt. Quamobrem cum eorum Ecclesia multorum vigiliis, oratione, sanguine non modo collecta, sed etiam multorum accessione amplificata fuisset, Præsulibus usi secundo, sequentibusque (5) seculis sunt, qui ob rem bene adversus Ethnicos, atque hæreticos gestam, admirabilem in modum celebrarentur. In his Theocritus, Firmilianus, qui tamen vir etsi alioqui magnus erat, nonnumquam lapsus errore est, deinde Leontius, Eulalius, Hermogenes, Eusebius, & Basilius magnus fuerunt, qui Cæsariensem Ecclesiam administrarunt, deduruntque operam, ut ne quid in eam incommodi redundaret. Igitur superatis hostibus (6) extructæ sacræ ædes, dicatæque uni vero Deo

1 Vide Lequienium *ibid. pag. 1075. seqq.*

2 *Act. Apost. c. xiv. vers. 22.*

3 Confer Lequienium *ibid. pag. 1075. seq.*

4 A Petro instituti censentur Cappadoces fuisse. Ejus Apostoli 1. est ad eosdem, aliosque finitimarum Provinciarum Christianos data Epistola. *c. 1. v. 1.*

5 Confer Lequienium *tom. 1. pag. 367. seq.*

6 Sozomenus *l. v. c. iv. pag. 184. edit. Cantabrig.* „ Per idem tempus Julianus Imperator „ Cæsaream .... totius Cappadociæ Metropolim ex albo civitatum expunxit .... Nam & antea „ ejus civitatis incolas gravissimo odio prosequebatur, propterea quod omnes pene Christiani „ essent, & quod duo apud ipsos templa, Jovis scilicet præsidis urbis, & Apollinis patrii jam- „ pridem

Deo fuerunt, quas etsi hæretici, imprimisque ii, qui Arianis partibus studerent, in potestatem redigere tentarunt, tamen impetrare numquam potuerunt, quamquam habebant Imperatores, qui eodem superstitionis genere imbuti, humana omnia, divinaque jura miscere, atque pervertere auderent, modo hæresis, quæ jam multorum animos quarto seculo occupaverat (1), quam latissime fieri posset, propagaretur. Nam Episcopi Cæsarienses neque minis, neque ullo cruciatu inducti a quoquam sunt, ut Imperatori in ea re parendum esse judicarent. Neque vero Cæsareæ solum, sed in reliquis quoque oppidis provinciæ Cappadociæ jacta olim fundamenta religionis fuerunt, Ecclesiæque constitutæ, quibus jam IV. seculo Episcopi præficiebantur. Quod si monumentis, quibus earum primordia dignoscere liceat, caremus, hoc certum est tamen, tam late Christianismum in Cappadocia eo tempore patere nequivisse, ni diu ante introducta religio fuisset (2).

CAPUT IX.

In Armeniis minore, atque majore.

ARmeniam minorem a majore dividit fluvius Euphrates. Incolæ minoris attingunt a septemtrionibus Pontum Polemoniacum, suntque Cappadocibus finitimi, qua parte spectant ad occidentem solem. Oppida habent *Sebasten*, *Sebastopolim*, *Nicopolim*, *Coloniam*, *Satalam*, *Berissam*, *Amphiopolim*, *Camachen*, *Melitenen*, *Arcem*, *Comanam*, *Arabissum*, *Cucusum*, *Aria-*

„ pridem destruxissent. Ubi vero templum Genii publici, quod solum supererat, se regnante, „ a Christianis eversum esse didicit, gravissima indignatione commotus est adversus universam „ civitatem ... omnes vero opes, ac possessiones Ecclesiarum, tam quæ in urbe Cæsarea, quam „ quæ in vicinis locis essent, tormentis exquiri, & in medium proferri jussit . . . Addito quoque „ jure jurando minatus est, nisi quamprimum templa instaurassent, se urbi succensere, eamque „ opprimere non destiturum, ac ne permissurum quidem, ut Galilæi, sic enim Christianos per ludibrium vocabat, capita sua retinerent. Ac fortasse ad opus ipsum pervenissent minæ, nisi „ morte præreptus fuisset. Nam & initio Imperii clementiorem se præbuit iis, qui prius Ecclesiam persequuti fuerant, non quod Christianos misereretur, sed quoniam ex præteritis rebus „ deprehenderet, nihil prodesse supplicia ad confirmandam gentilium religionem; immo vero ea „ potissimum ratione res Christianorum auctas esse, &c.

1 Basil. Epist.ccl11. *pag.*299. *seq.* *tom.*111. *opp.* *edit.* *novæ* *Ep.*XLVII *pag.*140. & alibi.

2 Consf. Lequienium *tom* 1. *Or. Christ. pag.* 36[illegible]. *seqq.*

Ariarathiam, *& Citharizam*. (1) Sebasteni jam usque a primis Ecclesiæ temporibus fuisse aliquos pugnant, qui cum studio propagandi nominis Christiani flagrarent, in principem minoris Armeniæ urbem prædicatum Evangelium (2) venerint. Itaque Martyras numerant, qui caussa tuendæ religionis sanguinem fuderint, illustrarintque Sebastenam (3) Ecclesiam. In his Antiochum medicum recensent. Est autem apud Eusebium in Historia, tertio seculo floruisse in ea (4) Provincia Episcopum Meruzanem. Ex qua re efficitur, fuisse ante fortasse aliquos, qui e Cappadocia egressi, Christum in Armenia (5) nunciatum contenderint, multisque ad Christiana sacra perductis, eis Episcopos dederint, qui & cœtus moderarentur, & majorum exemplo non continere in fide modo, sed augere etiam curarent. Quo illi munere egregie perfuncti sunt. Nam plerosque ita instituerunt, ut omnia cruciatus exempla perferre potius, quam aut idolis cultum adhibere, aut dicto, factove ullo injuriam inferre Christo Servatori vellent. Quocirca cum (6) Diocletianus, atque collegæ, & post illos Licinius (7) imperium tenebant, nomenque Christianum, quibus poterant modis, delere conabantur, inventi permulti Sebaste sunt, qui sibi gloriæ ducerent, quod se vexatos, laceratos, extremisque suppliciis affectos servatæ Christo fidei caussa viderent. Atque his quidem Episcopus Blasius, aliique, qui sub Diocletiano, Liciniove Imperatoribus passi sunt, ut summa constantia, fortitudineque animi pro Christo extremo etiam vitæ tempore certarent, auctores, si non verbo, at exemplis saltem fuerunt. Quodsi Eustathii (8) primi, qui

1 Vide Cellarium *Geogr. Ant. tom.* II. *pag.* 316. *seq. edit. an.* 1734.

2 Armenii a Bartholomæo Apostolo institutos majores suos fuisse gloriantur. Vide *Martyrolog. Rom. ad d.* XXV. *Augusti*. Adeundus Joachimus Schroederus *Thesaur. ling. Armenica p.* 149. *edit. an.* 1711. Quinetiam Thaddæum, quem Thomæ Apostoli auditorem fuisse ferunt, prædicasse in Armenia Evangelium, eorumdem Armeniorum traditio est. Vide Schroederum *ibid.* Ac negari sane non potest, quin seculo II. in Armenia vigeret Christiana religio. Vide Tertullianum *Adv. Jud. cap.* VII. Quare perfacile inducor in eam sententiam, ut initio amplexos eos nostra dogmata, imprimisque Sebastenos putem.

3 Vide Lequienium *tom.* 1. *Or. Christ. pag.* 419. *seq.*

4 *Lib.* VI. *cap.* XLVI. *pag.* 319. *edit. Cantab.*

5 Inde enim factum suspicor, ut Armenii Cappadocum Metropolitis parerent, de qua re alias.

6 Martyrol. Roman. ad d. VII. & XXVII. *Nov.* & *ad d.* XXIX. *Sept.* & Bollandiani *tom.* 1. *Februar. pag.* 332.

7 Consule Ruinartium *Act. MM. sincera pag.* 460. *seq. edit. Veron.*

8 Confer, quæ collegit Lequienius *ibid. pag.* 421. *seq.*

qui ad Arianos defecerat, improbitate; Sebastena Ecclesia aliquid detrimentum cepit, tamen Petri secundi, qui Basilii Magni frater germanus fuit, studio, virtuteque restituta est. Neque vero Sebaste solum, sed *Sebastopoli* etiam, *Nicopoli*, *Colonia*, *Satala*, *Phidachthoe*, *Melitene*, *Comana*, *Arabissi*, *Cucusi*, *Ariarathiaque* (1) Christiani ante quartum seculum viguerunt, quorum haud pauci ab inimicis exagitati, interfectique sunt, propterea quod, neglecta superstitione, se Jesu liberatori humani generis devovissent. Sed lapsu temporum Armeniæ minoris incolæ malorum hominum dolis, fraudeque a doctrina, quam a majoribus acceperant, depulsi, in Monophysitarum errores suo magno damno inciderunt (2).

Major Armenia, qua spectat ad occidentem solem, finitur Euphrate flumine, vergit ad meridiem, eaque parte Tauro monte a Mesopotamia dividitur, estque ab ortu Medis, a septentrionibus vero Iberis, Albaniensibusque finitima. In eam, quod dictum alio loco est, sunt qui a Bartholomæo (3) Apostolo legem Christianorum fuisse invectam putent. Quæ res, etsi Armeniis plerisque omnibus vehementer probatur, quod quisque laudi, gloriæque patriæ ducat, si Apostolis institutoribus usa sit, tamen Thaddæum etiam, quo magistro Mesopotamienses, Persæque gloriantur, in Armeniam profectum, magnum ibi tulisse itinerum suorum, & laborum fructum (4) vellent. His, si qui sunt, qui esse adjungendam fidem existiment; sunt autem, ut intelligo, neque pauci, neque imperiti veterum historiarum; nihilominus negant, mortuis magnis viris, qui primi omnium Armeniis quis Christus esset, quaque virtute excelleret, nunciarant, locum ullum in ea regione Christianos reperisse,

1 Lequien. *ibid. pag.*425. *seq.*

2 Nam ann. 518. Nicephorus Monophysita Episcopus erat Sebastenorum. Vide Assemanum *tom.* II. *Biblioth. Orient. de Monophysitis num.*2. Sed de Monophysismo Armeniorum agam paullo post, ubi de Majoris Armeniæ incolis differendum erit. Negari tamen non potest, quin plures in Cappadocia, & Armenia minore ejus gentis Orthodoxi versentur, qui nobiscum sentiant. Vidi ego ante annos paucos, multisque egi cum Archiepiscopo Armenio Cæsariensi, qui Romam venerat, hæresimque ejuraverat, de amplificanda in Oriente apud Armenios Catholica religione. Id ille nunc curat Venetiis.

3 Vide *Martyrolog. Rom. ad d.*XXIV. *Augusti*. Tillem. in vita S. Bartol. *tom.*1. *pag.*397. *edit. Veneta*.

4 Vide Schroederum l.c.

riſſe, in quo diu (1) poſſent conſiſtere. Sed initio fere quarti ſeculi, cum Gregorius Anacis filius, vir is, quem majores noſtri ob illatam ei nationi veritatis lucem *Illuminatorem* appellaverunt, animadvertiſſet magnas opportunitates ineſſe animis Armeniorum, ut Chriſtiani eſſent, ſtatuit nulli curæ, laborique parcere, quoad rem, ita ut optabat, perfeciſſet. Igitur multis privatorum, regeque ipſo Tiridate, ut Chriſtum colerent, (2) inductis, Cæſaream Cappadociæ contendit, &. ab Leontio, qui primas in Antiſtitibus ejus Provinciæ obtinebat, Epiſcopus eſt creatus Armeniorum. Ubi enunciatum id eſt, Maximinus Imperator, quo noſtri hoſtem nullum experti fuerunt acerbiorem, ægerrime ferens in regnis aliorum diſſeminari, manareque in dies latius genus illud religionis, quod ipſe Imperii finibus exterminare conatus eſſet, bellum Tiridati ſocio Populi Romani indicere decrevit; quod tamen minus exejus ſententia (3) geſtum eſt. Interim Gregorius Epiſcopos creare, eoſque urbibus præficere, remque Chriſtianam amplificare ſtudebat. Quod ipſum a filiis (4), qui ei deinceps ſucceſſerunt, ab aliiſque regni Epiſcopis actum diligentiſſime fuit. Uſu autem apud Armenios diu obtinuit, ut qui delectus regni Primas fuiſſet, is Gregorii exemplo Cæſaream peteret, & a Metropolita Cappadociæ Epiſcopus (5) ordinaretur. Cumque Cappadoces Roma-

1 Ita quidem Schrtrderus. Sed deletam penitus in Armenia Chriſtianam religionem fuiſſe, nullus ut ibi eſſet Chriſtianorum, numquam concedam. Tertullianus enim *l. adver. Jud. c.* VII. ſuo tempore in ea regione Chriſtianos vixiſſe ſcribit. Neque vero de minore ſolum Armenia loquitur. Perpaucos tamen noſtrum hominum in ea provincia ante Tiridatis tempora fuiſſe, facile patiar.

2 Ita referunt Simeon Metaphraſtes apud Surium ad *d.* XXX. *Nov.* & Agathangelus *Hiſt. converſ. Armenior.* Conſule Tillemontium *t.* V. *mon. Hiſt. Eccl. p.* 152. *edit. Pariſ.* &, utque ceteros mittam, Lequienium *tom.* I. *Or. Chriſt. pag.* 1372.

3 Euſeb. *l.* IX. *Hiſt. cap.* 8. *pag.* 448. *edit. Cantabr.* „ Bellum inſuper a tyranno commotum „ eſt adverſus Armenios, jam inde a priſcis temporibus amicos, & ſocios populi Romani, qui cum „ Chriſtiani ipſi quoque eſſent, & divinæ religionis ſtudioſiſſimi, Deo inviſus Tyrannus eos ad „ ſimulacrorum, & dæmonum cultum vi traducere conatus, pro amicis inimicos, hoſtes pro „ ſociis effecit ... Et ipſe quidem in bello adverſus Armenios una cum exercitu ſuo varias clades, „ atque ærumnas pertulit. 4 Vide Lequienium *ibid. pag.* 1373. *ſeq.*

5 Vide *narrationem de rebus Armeniæ* apud Combefiſium *tom.* II. *Auctar. Biblioth. PP. Græcorum pag.* 287. *cujus narrationis* auctorem Iſaacum Armenium fuiſſe, qui Juſtiniani II. Auguſti ætate floruit, putat Lequienius *t.* I. *Or. Chriſt. p.* 1356. Itaque Valens Imperator, qui ſciret id juris ad Cæſarienſes Archiepiſcopos ſpectare, Baſilio in mandatis dedit, ut in Armeniam ſe conferret, Epiſcopoſque ei Provinciæ daret. *Epiſt.* XCIX. *al.* CLXXXVII. *ad Florentium pag.* 193. *tom.* III. *opp. edit. novæ, & pag.* 195. Atque ad Cæſarienſem quidem poteſtatem ordinandarum Armeniorum Præſulum ſpectaſſe, colligitur ex Epiſtolis Baſilii CXXI. *al.* CCCV. *ad Theodotum & CXXII. al.* CCCXIII. *ad Pœmenium pag.* 212. *ſeq.*

Romanæ ditionis essent, factum inde fortasse est, ut novi Armenii, qui Apostolicæ Sedi suam Ecclesiam subjici optarent, ubi legerunt, a Romanis suos olim Catholicos consecrari consuevisse, quin inquirerent ecqui tandem illi *Romani* fuissent, Romam Gregorium, & successores venisse affirmarunt, ut Episcopi a Pontificibus Maximis fierent, idque jam ut civibus suis persuaderent, pacta conventaque inter Silvestrum, atque Gregorium commenti (1) sunt, eaque publicari, spargique in vulgus curarunt. Theodosio II. Imperatore, veriti Armenii, ne a Persis opprimerentur, quos esse inimicos perspiciebant gentis, & religionis suæ, Constantinopolim legatos auxilium postulatum miserunt. Imperator, qui arbitraretur, injurias, quas socii propter doctrinam imprimis, quam ipse quoque profiteretur, acceperant, negligi non oportere, eas se quibus copiis posset, persequuturum promisit. Hæc præcipua belli caussa fuit, quod anno fere 420. adversus (2) Persas est gestum. Eo confecto, oriri inter Episcopos, Clericosque de Diodori Tarsensis, Theodorique Mopsuesteni scriptis altercationes cœperunt. Acacius Melitinensis, & Rabulas Edessenus, ut ea in Armenicum sermonem conversa esse intellexerunt, metuentes, ne si vulgi manibus tererentur, magnum inde Ecclesiæ Armenicæ detrimentum caperent, hortati etiam, atque etiam Præsules ejus regni fuerunt, uti sibi, suisque plebibus, quæ orthodoxæ hactenus fuerant, (3) caverent. Sed ab his, quum dijudicare per se ipsi nequirent, utris Diodoro ne, ac Theodoro, an Acacio, Rabulæque accedere liceret, Constantinopolim ad Proclum missi sunt, qui consulerent, a quibus sibi esse cavendum arbitraretur. Nam Armenii eo tempore ad Constantinopolitanos Episcopos, quoties dubii quidquam oriebatur, confugere petitum consilium (4) solebant. His consulentibus, Proclus, qui coacta Synodo, quid facto esset opportunum perspexerat, respondit, probari librum Theodori nemini orthodoxo posse. Itaque litteras ab se scriptas Armeniis, Anti-

1 Confer, quæ accurate de ea re disputat Lequienius *tom.1. Or. Christ. pag.* 1356.

2 Vide Socratem *l.* VII. *cap.* XVIII. *pag.* 363. *seq. edit. Cantabrig.* & e novis Pagium *ad an.* 420. *n.* XVI.

3 Confer *Narrationem de rebus Armeniorum apud Combefis. tom.* II. *Auctar. Bibl. Græcæ SS. PP. pag.* 271. & Dionysium Exiguum *Epist. ad Felicianum, & Pastorem t.1. Concilior. edit. Hard. pag.* 1722.

4 Vide Lequienium *ibid. pag.* 1357.

Antiſtitibus redderent, ex quibus cognoſſent, qua ratione depelli Neſtorianorum errata, eludique fraudes deberent. His litteris (1) in fide firmati, nihil a Neſtorianis accipere incommodi poterant. Sed *Incorrupticolæ*, quorum erat hæreſis Neſtorianæ oppoſita, tantum dolis maliſque artibus valuerunt, ut poſt aliquot a celebrato Chalcedonenſi concilio annos magnum numerum Armeniorum ſibi devinxerint, deterruerintque ab Eccleſiæ univerſæ doctrina, quam propinquam eſſe Neſtorianæ defenderent. Igitur anno fere 554. Tibenenſis eſt habitus (2) conventus, in quo omnibus Præſulum ejus gentis ſententiis damnata decreta Synodi Chalcedonenſis fuerunt, ac ſi plena Neſtorianorum errorum, & impietatis eſſent, quin ullam majorum ſuorum rationem habuerint, quibus ea fuiſſe probata conſtaret. Cautum præterea in eo conventu eſt, ne qui deinceps Armenii in Palæſtinam ſe ſacra loca (3) viſitatum conferrent. Quum enim in ea Provincia monaſteria Euthymius, Sabas, & Theodoſius condidiſſent, in quibus Monachi plerique morum integritate, ſanctitateque vitæ illuſtres degerent, qui quod Armenii genere eſſent, lingua ejus gentis multa utebantur, metuebant *Incorrupticolæ* fore, ut ſi qui ſuorum Hieroſolyma contendiſſent, ad nos diverterent, eorumque exemplo, vique orationis capti, ab hæreſi recederent, noſtriſque aſſentiri cogerentur. His decretis religionem, quam a Gregorio docti fuerant, quamque tot martyres ſuo ſanguine confirmarant, Armenii, qui Perſis ſexto ſeculo parebant, corrumpunt. Detinebantur autem imprimis magiſtrorum, quos Vartabiedos vocant auctoritate, ut ne pertinacia deſiſterent. Tanta enim eorum hominum fuit apud ſuos, tamque vetuſtate conſtabilita exiſtimatio, ut ne Principes quidem, ipſis neſciis, quidquam de religione, ritibuſque ſtatuere (4) auderent. Eſt vero auctor Photius, in Charnenſi Armeniorum Synodo revoca-

ta

1 Vide eam Epiſtolam apud Baluzium *tom.* 1. *concil. p.*294. *ſeqq.* Harduinum *ibid. p.*1724. *& ſeq.* Conſule etiam, quæ de eadem Epiſtola ſcribit Fabricius *t.* VIII. *Biblioth. Græca p.*605. De concilio ab Armeniis habito de ea re circa an. 435. adeundus Baronius *ad an. eumdem n.* IV. *& ſeqq.*

2 Conſule *narrationem de rebus Armeniæ* apud Combefiſium *l. c. pag.* 278. Adiſis etiam Lequienium *tom.* 1. *pag.* 1359. *ſeq.* & Clementem Galanum *lib.* 1. *Hiſt. Armen. &c. cap.* 2. *pag.* 91. *edit. an.* 1650.

3 Confer *narrationem* mox laudatam *pag.* 275.

4 Conſule eumdem narrationem *pag.* 283.

ta fuiffe, quæ Tibenenfes Epifcopi (1) fanxerant. Sed ea, fi qua eft umquam facta rerum immutatio, diuturna profecto non (2) fuit; etfi orthodoxi nihil prætermitterent eorum, quæ ad ipfos in Ecclefiam reducendos fpectare viderentur. Interim non deerant viri bene inftituti. qui cognita veritate, ad noftros profugerent, majorumque doctrinam exules profiteri, quam errorem in patria confectari mallent. In his fanctus Nicon fuit, qui librum edidit de erroribus (3) Armeniorum. Seculo Ecclefiæ XII. quum Emanuel Comnenus, Græcorum Imperator, in eam fpem veniffet, fi virorum doctorum opera ufus effet, fore ut Armenii errare definerent, Theoriano, cujus erga fe fidem, rerumque theologicarum peritiam fatis explorate perfpectam, & cognitam habebat, in mandatis dedit, ad eos ut contenderet, & cum Catholico (fic enim illi Primatem fuæ Ecclefiæ appellant) (4) congrederetur. Is quod fibi fuerat imperatum fecit. Nam ut vidit fibi effe cum *Catholico* difceptandi facultatem datam, tanta vi orationis, tantaque copia veterum teftimoniorum cauffam orthodoxorum adverfus Monophyfitas defendit, ut victum fe effe adverfarius confiteretur, promitteretque fuam, fuarumque Ecclefiarum falutem fibi curæ futuram. Ei rei perficiundæ dies ab Catholico dictus concilio eft. Armenii, quod Græcos veterem de naturis, voluntatibufque duabus in Chrifto fententiam fequi cognofcerent, dictis fe Patrum audientes fore dixerunt, modo vifum Jacobitis effet opportunum; fed ut verba,

1 *Epift. II. pag. 49. edit. an. 1651.*

2 Eft enim fatis exploratum, nullam a VI. feculo diuturnum tempus fuiffe, quo Armenii errores Monophyfitarum non tuerentur. Qui errores damnati a Synodo Trullana an. 692. *can. 32. feqq. 56. & 99.* fuerunt. *Tom. III. concilior. edit. Harduin. pag. 1671. feqq.* Confer Nomocanonem apud *Coteleriurn tom. I. monumentor. Eccl. Græca pag.* 123. Concilium Hierofolymitanum adverfus Armeniorum errores an. 1143. celebratum fub Innocentio II. P. M. apud Harduinum *tom. VI. par. II. concilior. pag.* 1230. Concilium Tarfenfe an. 1177. habitum, cujus *Acta* refert Galanus *l. I. c. XX. p. 235. & 454. t. I.* Concilium Florentinum *Decr. Eug. union. Armenior. t. IX. concilior. edit. ejufd. pag. 434. feq.*

3 Confer *Bibl. PP. tom. III. pag. 583. edit. 1588.* & Bevereg. *in not. ad can. LVI. Trull. tom. II. Cod. Eccl. Græca pag. 158.* Averfatus item eft errores Armeniorum Ifaacus Catholicus, cujus invectivam in eos hæreticos duplicem edidit Combefifius nofter *tom. II. Auctar. Bibl. PP. p. 318. fq.* Præfcripta præterea ratio fuit recipiendi Armenios, quum ad Ecclefiam redeunt, quam vulgavit Cotelerius in *not. ad Conft. Apoft. l. V. c. XIII. tom. I. Apoftolicor. PP. pag. 314. edit. an. 1724.*

4 Vide *Legationem ad Armenios*, five *Dialogum Theoriani* circa an. 1170. habitum cum Norfefe *Catholico* Armeniorum *edit. Leuncl. an. 1578 & tom. XI. Biblioth. Parif. S. PP. p. 439. edit. an. 1644.* Hunc eumdem Dialogum recudi curavit Johannes Dominicus Manfius Clericus *Regular. Congreg. Matris Dei fuppl. Concilior. &c. tom. II. pag. 578. feqq.*

ba, *qui crucifixus es pro nobis*, quæ usurpari a Monophysitis in conventu solebant, e trisagio delerent; id vero ab se impetrari nullo modo (1) posse. Longe magis laboratum ab Latinis est, ut Armenii ejurato errore Apostolicæ Sedi consentirent. Etsi vero extent Regum ejus gentis, atque Catholicorum imprimis Sisensium ad Pontifices Maximos litteræ, ex quibus cognoscitur eos alienos ab orthodoxa fide non esse, confidereque (2) fore, ut aliquando sui reverterentur ad sanitatem, tamen neque sincera fortasse ea consensio, neque constans fuit. Quamquam non est illud silentio prætereundum, seculo XIV. Bartholomæum Parvum Dominicanum, quem Episcopum creatum Joh. XXII. Pontifex in (3) Armeniam miserat, ratione multis persuasisse: Romanum Pontificem omnium Ecclesiarum Caput, & Doctorem esse, a quo

1 Confer Josephum Simonium Assemannum *tom.* II. *Biblioth. Or. pag.* 164. *seqq.*

2 Gregorius VII. *lib.* II. *Epist.* XXXI. *pag.* 1285. *tom.* VI. *Concilior. edit.* Harduini circa annum 1074. ad Beneventanum Archiepiscopum scribens, eam certiorem faciet rerum omnium, quæ nomine Synnadensis Antistitis Armeniorum dicta sibi ab Johanne Presbytero Armenio viro Orthodoxo adversus nescio quem Armenium hæreticum, qui in Italiam venerat, Beneventumque petierat fuissent. Scripsit deinde Gregorius ad eumdem Synnadensem præsulem, accusarique multis rebus Armenios significavit, petiitque, ut sibi vera ne essent, quæ ipsis opponebantur, nunciaret. *Lib.* VIII. *Epist.* I. At injuria quadam illis adscripta errorum portenta tunc temporis fuisse constat, etsi aliquot capitibus Armenii a religione Catholica discreparent. Post in conciliis Hierosolymitanis an. 1136. & 1243. actum de conciliandis Ecclesiæ Romanæ Armeniis fuit. Atque Innocentio quidem II. Summo Pontifice, Armenii se ad fidem rediturus promiserunt. Confer Jacobum de Vitriaco *l.* III. *num.* IX. *pag.* 276. *tom.* III. *Anecdot. veter. Marten.* Sub Innocentio III. P.M. curatum idipsum diligenter fuit. Vide ejus Epistolas ad Gregorium Catholicum, & Leonem Regem Armeniorum *lib.* II. *Epist.* 218. *seq. pag.* 483. *seqq. t.* I. *edit. Baluzii, & Ep.* CCLII. *seq. pag.* 504. *seq. lib.* VII. *Epist.* CLXXXIX. quam opportune vulgabimus cum aliis, quæ nondum publicatæ sunt *lib.* XII. *pag.* XLV. *tom.* II. *pag.* 326. *lib.* XIII. *Ep.* CXIII. *pag.* 470. *l.* XVI. *Epist.* II. *pag.* 734. Catholicus Armeniorum *lib.* V. *Ep.* XLIII. *seq. pag.* 636. *seqq. Epist.* XLIV. *pag.* 636. *seq.* agnosci ab se, ait, fidem, & auctoritatem sedis Apostolicæ, quare *absit*, inquit, *quod a S. Romana Ecclesia removeamur usque in finem*. Circa an. 1265. *seq.* nostri ut Armenios adducerent ad Orthodoxam Religionem, nihil, quod ad eam rem conferret, prætermiserunt. Vide *Epist. Clem.* IV. CXI. CCXLVIII. CCCCLXVIII. *seq. tom.* II. *Collect. vet. Anecd. Martenii*. Data deinceps opera fuit, ut nostris Armenii conjungerentur. Rainald. ad an. 1239. quo sane consilio ad eos Gregorius IX. seculo XII. scripsit. Advocati ad concilium Lugdunense fuerunt. Consule Raynald. *ad an.* 1272. *n.* IV. Deinde etiam Bonifacius VIII. eadem voluntate opem illis ferendam putavit. Raynald. ad an. 1298. *n.* XVIII. *sqq.* Quod idem curatum est in Synodis Sisensi *an.* 1307. Adanensi *an.* 1309. *Galan. tom.* I. *c.* XXXIII. & XXIX. *An.* MCCCXLII. celebratum concilium, in quo Catholicus, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Doctoresque permulti articulis, qui propositi a nostris fuerant subscripserunt. Consule acta ejusdem Synodi apud Martenium *tom.* VII. *collect. veter. scriptor. pag.* 310. *seq.*

3 Armenii ad sedem Apostolicam an. 1322. confugerunt auxilium postulatum. Id vero Johannes XXII. ut potuit, præstitit. Confer Raynald. ad an. 1322. *n.* XXXIV. *seqq.* Jam ante aliquot annos ad eos Bartholomæum Parvum miserat. Vide Bzovium ad *an.* 1318. *n.* VI. *seq.* Galanum *de Conciliat. Ecclesiæ Armenæ cum Romana tom.* I. *cap.* XXX. *pag.* 508. *seqq.* Fontanam *in Const. Ord. Præd. par.* II. *tit.* XXXIV. *pag.* 255. Echardum Script. *Ord. Præd. tom.* I. *pag.* 481. *seqq.* Antoninum [illegible] *tom.* II. *pag.* 248.

quo si qui doctrina, communioneque discrepent, hos salutem consequi sempiternam non posse. Ubi eos Sedi Apostolicæ conciliavit, ad Monachos se convertit, eorumque cœtus aliquos, ut eadem atque nos sentirent induxit. Quibus, ne rebus novis deinceps studerent, ut sacella propria haberent, latinos Ecclesiæ ritus colerent, regulamque S. Augustini, & Constitutiones Fratrum Prædicatorum observarent, jussit; & vestes dedit, quæ similes earum essent, quibus utuntur Conversi Dominicanorum. Experiundo enim didicerat, Armenios (1), qui templa frequentarent, ritusque, ac disciplinam suorum consectarentur, aut longa consuetudine, imperitiaque rerum theologicarum, aut vi, scelereque Schismaticorum in errorem recidere, quod malum vix alia ratione declinari posse existimaverat. His rebus gestis, cum Monachos virtuti dare operam, exemploque aliis ad eam colendam esse cognosset, Pontificem certiorem fecit, qui novum Ordinem, cui indita *Unitorum* appellatio a Bartholomæo fuerat, confirmavit, adjunctisque privilegiis amplificavit, Episcoposque ex eorum cœtu fecit, qui novas Ecclesias administrarent. Interea Bartholomæus, qui plane cognosceret, liberos omnino a periculo esse novos Catholicos nequire, si quidquam sacri cum Armeniis hæreticis haberent commune, statuit libros sacros e latina in armeniam linguam convertere, in eaque re, adscitis sociis quatuor, qui sibi adjumento essent, triennium fere consumsit. Quo labore egregie perfunctus, cum sanctitate vitæ, miraculorumque dono claruisset, decessit, præmiumque laborum in patria Beatorum (2) tulit. Sed *Uniti* qui vocabantur, posteaquam late longeque propagati sunt, anno circiter 356. multis calamitatibus affecti, & ad extremam fere paupertatem, paucitatemque redacti, legatos Romam ad Pontificem miserunt, qui rogarent, ut si fieri voluntate Magistri Ordinis Prædicatorum posset, Prædicatores & ipsi essent, idem institutum profiterentur, eidemque Magistro obtemperarent. Quod cum

 facile

& Antonius Touronus O. P. vir doctiss. *t.*I. *H. vir. Illustr. O.P. pag.*108. *seqq. edit.Paris.*1745.

1 Nam hoc experiundo didicimus, eos, quibus sui ritus retinendi potestas datur, ad ingenium magnam partem redire. Hoc Chaldæi sæpe, hoc Jacobitæ, hoc Græci, hoc alii pleriqae fecerunt. At Armenii, qui instituti a nostris fuerunt, non item. Ac probari quidem ritus debent, ubi periculum perversionis nullum est.

2 Confer Galanum *tom.*1. *cap.*xxx. & Lequienium *tom.*III. *pag.*1393. *seqq.* ubi de Bartholomæo *Parvo*, seu *de Piscialis Bononiensi* & sociis accurate differit.

facile (1) impetrassent, in patriam læti reverterunt. Atque hinc extitit Armenica Provincia Dominicanorum. Inde qui electi Archiepiscopi Naxivanenses sunt, omnes ad hæc usque tempora fuerunt (2) Dominicani. Nunc eam Ecclesiam tot incommodis bellorum vexatam, ac pene oppressam moderatur Dominicus Maria Salvinius vir insigni pietate, ac religione, qui cum Prædicatores Constantinopolitanos aliquamdiu rexisset, & me ipsum in eum Ordinem cooptasset, præfectusque deinde Provinciæ nostræ Armenicæ fuisset, dictus tandem, consecratusque fuit Archiepiscopus Naxivanensium Armeniorum (3).

CA-

1 Consule Reverendissimum Antonium Bremondum *l.c.*

2 Naxivanensis Provinciæ Armeniorum omnis fere deinceps Catholica fuit. Episcopos numerat Lequienius *ibid. pag.* 1403. *seqq.* Cerrius *Istruz.* &c. supra *cit. pag.* 79. „ Ha la sacra Con„ gregazione, *inquit*, nell'Armenia maggiore l'Arcivescovo di Naxivan, che sempre suol essere „ un Domenicano, essendo ivi alcuni conventi di quei Religiosi, che formano il suo Clero, e „ mantengono nella fede Cattolica alcune ville di Armeni suggette al Re di Persia, quali pati„ scono molte persecuzioni da quegli Infedeli, e perciò la san. mem. di Clemente 10. li racco„ mandò con un efficace breve al detto Re, che ne vennero le risposte in tempo di Clemente X. „ portate da due Domenicani di quella Provincia, che furono rispediti con nuovi brevi, e con „ doni &c.

3 Armenii Schismatici, qui sane magno numero sunt, primum unum, post duos, inde tres, deinde quatuor Catholicos, postremo Patriarchas plures habuerunt. Sed de hac re agam *l.* 11 I. ubi de Diœcesibus disseram. Interea confer Lequienium *pag.* 1351. *seqq. tom.* 1. Errores Armeniorum recenset ibidem Lequienius *pag.* 1367. Consule Concilii Armeniaci an. 1342. celebrati acta apud Martenium, & *Decretum unionis Armen. ab Eugenio* IV. *P. M. scriptum tom.* IV. *concil. edit. Hard. pag.* 434. *seqq.* Quare cum Johannes Joachimus Schroederus *Thesauro Ling. Arm. pag.* 250. *seqq. edit. an.* 1711. Armenios vindicare aliquantum ab erroribus Monophysismi, & Monothelismi conatur, laterem lavat, nec quidquam proficit. Quid enim faciat contra Armeniorum disertissima testimonia, quæ illorum Synodis, statutis, historica denique monumenta continentur? Etsi autem non negem, falsse quosdam Armeniis injuria tributos interdum errores, qui sunt tamen de Monophysismo, & Monothelismo iis non nisi jure tributi sunt, ut quos omni studio defendendos arbitrarentur. Vide *Legationem Theoriani*, *testimonia* S. Niconis, & Auctoris *Narrationis Armeniorum &c.* quæ supra indicavimus. Mitto Richardi Rodulphi Archiepiscopi Armachani, qui an. 1360. obiit, summam *lib.* XIX. contentam *de erroribus Armeniorum*, *editamque Paris. an.* 1511. *&* 1625. Gabrielis Prateoli *Elenchum Hæreticorum pag.* 62. *sqq.* ne quis me scriptorum auctoritate uti contendat, qui minus essent periti rerum Armenicarum. Sed ferri impudentia Maturini Veyssieri la Croze non potest, qui *l.* IV. *Hist. Armen. &c. pag.* 333. non *Niconem*, neque *Isaacum*, sed impostores duos Græcos Armeniis tot errata affinxisse nugatur, quot illi ne suspicari quidem potuissent. At hujus ego scriptoris, ut & Richardi Simonii, Thomæ Kempii, aliorumque de hoc genere argumenti opiniones alio loco opportune refellam. Jam vero etsi post Synodi Florentinæ tempora multis rebus conati fuerint nostri Armenios ad Ecclesiæ unitatem reducere, id tamen consequi, ut optarant, non potuerunt. Perpauci enim sunt eorum, qui uni alicui *Catholicorum*, *Patriarcharumque* Armeniorum addicti essent, qui ad nostra sacra perduci voluerint. Sed de Armeniis alias: de quibus disserunt e Catholicis Galanus *Hist. Conciliat. &c. Trib. vol. in Fol.* Auctor *Concordiæ Armenor. Rom. an.* 1623. Matthæus Bembus S.J. Theologus *lib. de ritib. Armenior. & invitat. ad unit. Eccl. Cathol. Cracov.* 1634. polonice, Johannes a Sideruo Capuccinus *Director. contra Arm. error. edit. an.* 1645. Anonymus *Soc. Jesu Voyage en Turq. Pers. Arm. &c. ab an.* 1688. *ad* 1709. *Paris.* 1730. *Journal de Sav.* 1702. *mense Decemb. p.* 199. Richardus Simonius *Hist. Critique de la Creance, e des Coutumes des Nation. du Levant. cap.* XI. *pag.* 137. *seq. edit. Franc. an.* 1684. Le Brun *De Sacrif. Miss. & Liturg. tom.* III. *pag.* 1. *seqq. edit. Paris. an.* 1726. aliique.

CAPUT X.

In Ponto *Polemoniaco & Helenoponto*.

Pontus omnis a Constantino Imperatore, ut matri honorem adhiberet *Helenopontus* est appellatus. Sed fuerunt qui post in partes duas dividerent, & alteram *Helenopontum*, alteram *Pontum Polemoniacum* vocarent. Est hæc pars proxima iis, qui Armeniam minorem primam incolunt, spectatque ad (1) septemtriones. In hac Provincia pauci omnino Christiani ante seculum Ecclesiæ tertium viguerunt, qui ab iis fortasse acceperunt disciplinam, qui Amasea Helenoponti metropoli profecti, in Pontum Polemoniacum propagandæ Christianæ religionis caussa migrarunt. Medio eo, quod diximus, seculo, Gregorius, qui ob donum patrandorum prodigiorum *Thaumaturgus* est a posteris appellatus, quemque Origenes in Palæstina instituerat, cum in patriam redisset, & a Phædimo Amaseensi Episcopo ordinatus Neocæsareensium Antistes fuisset, doctrina, vitæ innocentia, miraculisque sic auxit in Provincia, inque urbe præcipue, cui præfectus erat, numerum Christianorum, ut qui Neocæsareæ initio Episcopus vix decem ac septem nostrum hominum reperisset, ubi decessit, totidem reliquerit, qui a nostris decretis, ac legibus (2) abhorrerent. Gregorio vita functo, qui ei suffecti sunt, nihil prætermiserunt, quod spectare ad retinendam, ac dilatandam religionem, quam a Sancto viro edocti fuerant (3), videretur. Ergo laudati a Basilio Magno, aliisque Patribus fuerunt, quod id curassent imprimis, ne quid fraude Hæreticorum Neocæsareensis

 Ecclesia

1 Consule Lequienium *Christ. Orient. tom.*1.*pag.*521. & 499.

2 Confer Basilium *lib. de Sp. S. c.*XXIX. *pag.*62. *tom.*III. *opp. Epist.*CCIV. *al.*LXXV. *pag.*303. *tom.*III. *opp. Ep.*CCX. *al.*LXIV. *pag.*314. *Epist.*XXVIII. *al.*LXII. *pag.*107. Gregorium Nissenum *vit. Greg. Thaumat. p.*976. *seqq. t.* II. *ed.*1615. Baronium ad an 253. *seqq.* Tillemontium *t.*IV. *Monum. Hist. Eccl. pag.* 315. *seqq. edit. Parisiensis*. Natal. Alex. H. E. sec. III. *t.* I. *edit. Luc. an.*1734. *pag.*662. *seqq.* Orsium *t.*III. *Hist. Eccl. lib. pag.*204. *seqq. edit. an.*1748. G. I. Vossium *edit. an.*1621. *opp. S. Greg. Thaum.*

3 Basil. *ibid. pag.*303. „ Gregorium dico summum illum virum, & quotquot post eum sedi „ Episcopali apud vos succedentes, alius post alium veluti stellæ quædam exorientes, iisdem ve„ stigiis institerunt, adeo ut nemini obscura reliquerint cælestis instituti monumenta.

Ecclesiæ detrimenti (1) acciperet. Sed posteaquam Græci a communione Sedis Apostolicæ defecerunt, Neocæsareenses præsules, quorum aliqui initio Schismatis Photio Pseudo-Patriarchæ restiterant, (2) caussamque Ignatii strenue defenderant, in hæresim eamdem inciderunt, divisique a Pontificibus Romanis, in ditionem Constantinopolitanorum Patriarcharum imprudentes venerunt.

Helenopontus attingit a septemtrionibus Euxinum Pontum, ab oriente Pontum Polemoniacum, atque Armeniam minorem, a meridie Cappadociam, & ab occasu Galatiæ, Paphlagoniæque fines. Traditum autem memoriæ a Patribus est, Petrum, quum provincias populi Romani prædicandæ, propagandæque religionis caussa, ut jussus a Christo fuerat, lustraret, eo pervenisse, multosque permovisse, ut sese totos Christo (3) traderent. Atque Amaseenses, Pontique incolæ ceteri, non a Petro solum, quod is Apostolus Romam properaret, sed etiam ab (4) Andrea ejus fratre se esse institutos defendunt. Addunt sibi a Petro Episcopum esse Nicetium (5) datum, qui singulari virtute excelleret, locumque illum, in quo Apostolus docuerat, manusque Nicetio imposuerat, fuisse *Cathedram Apostolorum* vocatum. Sed eo Episcopo mortuo, dolis sceleribusque civium rem Christianam ita fuisse imminutam, ut qui pauci nostrum Amaseæ degebant, vix eam restitui in pristinum statum (6) posse con-

1 Queritur tamen in Epistolis mox laudatis de Neocæsariensibus Basilius, quod ab institutis, doctrinaque Gregorii circa *an.* 375. deflectere auderent.

2 Thomas initio sæculi Episcopus erat Neocæsariensium. Hunc Pauliciani hæretici occiderunt, propterea quod eorum hæresim delere conaretur. Consule Petrum Siculum *Hist. Manich. pag.* 70. *edit. an.* 1604. & Photium *lib.* 1. *contra Manichæos apud Montfauconum Bibl. Coislinianæ pag.* 372. Stilianus vero restitit Photio, caussamque Ignatii tutatus est. Consule, quæ in hanc rem collegit Lequienius *Or. Chr. tom.* 1. *pag.* 505. A Schismaticis steterunt Nicephorus II. & qui post eum sequuti sunt Neocæsarienses Episcopi. Episcopus tamen Neocæsariensis, qui ad Florentinam synodum venerat, Latinorum partibus studebat. Consule Allatium l. III. de consensu *Ecclesiæ Orient. & Occident. cap.* IV. *pag.* 941. *edit. Colon.* Sed Græci Gregorium Neocæsareæ damnasse in Constantinopolitana Synodo, quæ gesta in Florentina fuerant, defendunt. *Allat. de consens. Addend. pag.* 1387. Anno 1672. Neocæsariensis Episcopus Schismaticus erat Gregorius, anno vero 1721. Methodius. De Ecclesiis ceteris Ponti Polemoniaci adeundus Lequienius *ibid. pag.* 509. *seqq.*

3 Vide Acta S. Basilei Martyris apud Bollandianos *tom.* III. *Aprilis p.* 416. *seq. num.* 2. Atque est prior Petri Epistola ad Ponti etiam Christianos data *cap.* 1. *v.* 1. *seqq.*

4 Confer Lequienium *ibid. pag.* 524.

5 Bolland. ibid.

6 Sed hæc inanis, mea quidem sententia, est traditio. Nam sæculo II. Pontus Christianorum plenus erat, ut est auctor Lucianus Samosatensis in Pseudomanti. Vide *tom.* 1. *hujusce operis*

confiderent. Exactis feculis fere duobus, cum Phædimus potitus Epifcopatu effet, videretque quantopere fibi effet laborandum, non modo ut Amafeæ, fed ut etiam in Provincia reliqua cœtus Chriftianorum aut augeret, aut novos conftabiliret, fi quos invenit doctos, fanctifque moribus prædítos homines, hos præfules creavit, inque vicina oppida Evangelium prædicatum mifit (1); ipfe in metropoli Provinciæ fubftitit, hortatufque omnes, qui bene animati effent, ut in fide manerent, ceterorum perplures, ut Chriftiani effent, effecit. Poft Phædimum, funt qui Athenodorum Gregorii Neocæfareenfis fratrem, virum & fanctum, & eruditione illuftrem electum Amafeæ Antiftitem fuiffe, deindeque martyrem objiffe (2) ferant. Huic fucceffit (3) Bafileus item Martyr, quem Eutychius excepit, propterea quod ille fignificatum fibi effe divinitus dixiffet, ungi Eutychium Calliftrati filium, poftquam ipfe deceffiffet, Amafenorum Antiftitem (4) oportere. Horum moribus, oratione, exemplis ita auctæ opes Ecclefiarum Ponticarum funt, ut permultis reliquarum provinciarum & numero Chriftianorum, & celebritate pares effent. Quamquam eft illud certiffimum ante Phædimum floruiffe in Ponto, imprimifque Sinope, & Martyras, & Epifcopos integra fide, atque virtute, qui Trajano, Hadrianoque Imperatoribus, Ecclefias (5) adminiftrarent. In his pater Mar-

ris p.369. Vide Eufeb. *l.* IV. *H.e.* XV. *p.162.* Jam vero feculo II. cum M. Antonicus Imperium teneret Dionyfius Corinthiorum Epifcopus litteras ad Ponti Ecclefias dedit. *Eufeb. l.* IV. *H.E.c.* XXIII. *pag.* 186. Poft Dionyfium Tertullianus *cap.* VII. *lib. contra Jud. Ponti* Chriftianos commemorat. Fortaffe poft horum tempora fenfim Ecclefiæ Ponti excidere e priftina pietate cœperunt.

1 Confer Acta S. Bafilei apud Bollandianos *tom. eodem p.417. n.3.* Jam vero in bis Epifcopis Gregorius Neocæfarienfis, ejufque frater Athenodorus fuerunt, quorum meminit Eufebius *l.* VII. *cap.* XXVIII. *H. E. pag.* 357.

2 Vide Menæ Græcor. ad *d.* VII. *Novemb. Martyrolog. Rom. ad d.* XXVIII. *Octobris*, & Lequienium *tom.* 1. *or. Chr. pag.* 524.

3 Confer Bollandianos l.c. Amafeæ autem, quo tempore Bafileus effectus fupplicio eft, multa exempla crudelitatis Licinius edidit. Vide Eufeb. *l.* X. *Hift. c.* VIII. *pag.* 491. *L.* II. *vit. Conft. c.* I. *pag.* 535. Ante Licinium fævierant etiam Ethnici Imperatores in Ponti Ecclefias. Vide Eufeb. *l.* VIII. *cap.* XII. *H. pag.* 392. *Acta S.M. Theodori apud Ruinart. Act.SS.MM. p.*431. *feqq.* IV. feculo circa an. 373. Hofpitia in ea urbe pauperum erant. Bafil. Epift. CXLIII. *al.* CCCXLIX. *p.*235. *t.* III. *opp. edit. nov.*

4 Confule Bollandianos *ibid. pag.* 419.

5 Matthiam primum, tum Andream Sinopenfibus Evangelium prædicaffe fcribit Auctor *Actor. S. Andreæ*, quæ Mff. viderunt Combefifius, & Lequienius. Leq. *tom.* 1. *Or. Chr. pag.* 536. Ac S. Philologum Sinopenfium Epifcopum ab Andrea dictum, Martyrem obiiffe ferunt eadem Acta. Fit enim ad *diem* IV. *Nov.* Philologi in Græcorum menologiis mentio. De Phoca autem Sinopenfium eorumdem Epifcopo, & Martyre, fub Trajano, adeundi Bollandiani *tom.* III. *Jul. pag.* 629. *feqq.*

Marcionis fuit, qui cum a filio virginem, nescio quam, vitiatam fuisse intellexisset,(1) idque ægre, ut par erat, acerbeque tulisset, ei sacrificio, communicationeque divinarum rerum interdixit. Marcion ubi se impiorum numero haberi, ab seque ipso omnes recedere vidit, Romam venit, atque ad presbyteros adiit, petiitque, ut se in cœtum orthodoxorum recipi paterentur. Sed Romani, qui scirent plurimum Episcopo, qui etiam pater esset, tribui oportere, responderunt, nihil se hujusmodi, inconsulto Sinopensi Antistite, facturos. At mortuo Marcionis patre, quinam Sinopensem Ecclesiam ad quartum usque seculum moderati sint, ostendi nullo modo potest. Ac vereor equidem, ne Ethnicorum vi, scelereque hæreticorum eadem aut funditus eversa, aut oppressa aliquamdiu fuerit, quoad Phædimi, aliorumque Præsulum studiis, atque laboribus restituta est. (2)

CAPUT XI.

In Paphlagonia, & Galatia.

E Ponto in occasum progressis Paphlagones, & Galatæ occurrunt. In Paphlagoniam, uti mihi quidem facile persuadeo, ex Galatia traducta Christiana religio est. In ea secundo seculo Episcopi viguerunt, qui multis, magnisque rebus gestis, id maxime laborarunt, ut fines Ecclesiæ amplificarent (3). His

1 Consule S. Epiphanium Hæresi XLII. n. 2. *pag.* 302. *tom.* 1. *edit. Paris. an.* 1622. Tertullianus *de Præscript. cap.* XXX. *Nauclerum Ponticum* vocat Marcionem, & Orthodoxum primum fuisse scribit. *l.* I. *contra Marc. c.* VII. Eusebius *l.* V. *c.* XIII. *Hist. pag.* 226. *edit. Cantab.* ποντικὸν λύκον *Ponticum Lupum* appellat: De Marcionis ætate, & patria, & moribus & dogmatis, vide Baronium ad an. 136. *n.* 1. &c. Pagium ad an. 141 *n.* 2. 144. *n.* 3. 156. *n.* 3. Tillemontium *tom.* II. *pag.* 291. *seqq. edit. Paris.* Orsiam *de capit. Crim. Absolut. pag.* 41. *seq. edit. Mediol. & Hist. Eccl. tom.* II. *pag.* 83. 98. J. S. Assemanum *tom.* 2. *Bibl. Orient. pag.* 389. Massuetum Dissert. in Irenæum *pag.* LVIII. *seq. edit. opp. S. Iren. Paris. an.* 1710. Et ex Britannis Episcopalibus Caveum *Hist. litt. tom.* 1. *pag.* 34. *edit. Londin.* & Pearsonum *D. S. vind. Epist. Jun. cap.* VII. *pag.* 385. *tom.* II. *Apost. PP. editi an.* 1724. Multa præterea de Marcione turbat Isaacus Beausobrius Calvinianus *Hist. Manich. l.* IV. *c.* V. *pag.* 69. *seqq. tom.* II.

2 Reliquos Sinopenses, ut & cæterarum urbium Helenoponticarum Antistites numerat Lequienius *tom.* 1. *pag.* 538. *seqq.*

3 De Paphlagonia vide Cellarium *Geogr. Ant. l.* III. *c.* VIII. *pag.* 262. *seq. edit. an.* 1712. *tom.* II. Cum in Galatia constet ab Apostolis jacta fuisse fundamenta Christianæ religionis, hinc conjectura usus, censeo invectam eamdem religionem in Paphlagoniam fuisse. Jam vero quoniam 2. seculo Episcopi in Provincia erant, argumento est, tum primum non cœpisse, sed ante introductum fuisse in hanc ipsam Provinciam Christianismum.

His eſt annumerandus Palmas Epiſcopus (1) Amaſtrienſium, quod propter præclara in Chriſtianam rempublicam merita, majores noſtri ſummopere commendaverunt. Memorantur præterea martyres aliqui Paphlagones in Eccleſiaſticis tabulis, quos etſi deceſſiſſe ante Nicæna tempora veriſimile ſit, quo tamen Imperatore interierint, cognoſci (2) nullo modo poteſt. Quarto ſeculo res Chriſtiana optimo loco in Paphlagonia erat. Longe enim, lateque propagata eſt, ita ut urbs nulla fere eſſet, quæ ſuo Epiſcopo careret. Quod quidem argumento eſt, eos qui ante Conſtantinum in Provincia eadem claruerant, prodigiis, viſis, ſuppliciis, martyriis denique, velut erat noſtris illorum præcipue temporum hominibus conſuetum, alacriores fuiſſe ad rem gerendam factos, impetraſſeque tandem aliquando, ut plena eſſent oppida Chriſtianorum. (3)

Paphlagonum finitimi ſunt Galatæ, qui ad meridiem ſpectant. Ad hos Paulus, & Barnabas prædicatum Evangelium venerunt, pluresque Eccleſias conſtituerunt, quæ in *Epiſtolis*, inque *Actis* Sanctorum Apoſtolorum (4) commemorantur. Creſcenti deinde Paulus, quum ipſe per ſe nequiret, in Galatiam, ut ſe (5) conferret, cognoſceretque quid rerum Chriſtiani ejus provinciæ gererent, præcepit. Hi ergo, cum Apoſtolis magiſtris uſi fuiſſent, ab iiſque litteras accepiſſent, quibus in fide, ac religione confirmabantur, inſigneſque Epiſcopos primis temporibus nacti (6) eſſent, Martyraſque habuiſſent, qui miraculis, viſis, fuſoque (7) etiam pro Chriſto ſanguine veritatem

1 Vide Euſebium *lib.* IV. *H.E. cap.* XXIII. *pag.* 186. *edit. Cantabrig.* Quo ex loco plane colligitur, fuiſſe Amaſtrianorum, & Ponticorum aliquos, qui in hæreſim inciderant, quoſque eſſe ſuſcipiendos Dionyſius Corinthius ſcribit.

2 Confer *Baſil. Synaxar. poſt tom.* I. *Julii Act.* SS. *Belland. ad d.* VIII. *Jul. pag.* 694.

3 De Eccleſia Paphlagoniæ conſule Lequienium *ibid. pag.* 549. *ſeq.*

4 De Galatia adeundus Cellarius *lib.* III. *Geogr. Ant. cap.* IV. *pag.* 151. *t.* II. *edit. an.* 1732. De Eccleſiis in Galatia jam uſque ab Apoſtolorum temporibus inſtitutis conſule Epiſt. Pauli ad Galatas, *cap.* I. *v.* 1. *ſeq.*, *ad Corinth.* I. *c.* XVI. *v.* 1. & I. *Petri cap.* I. *v.* 1. & *acta Apoſt. c.* XVI. *v.* 6. *c.* XVIII. *v.* 23.

5 Vide *Epiſt.* II. *ad Timoth. cap.* IV. *v.* 10. ſunt qui pro Γαλατία ſcribendum eſſe Γαλλία putent. In his Epiphanius *Hæreſ.* LI. *n.* XI. *pag.* 433. *tom.* I. *opp. edit. Pariſ. Petavii.* Sed vereor, ne labantur. Ac Galaticarum Eccleſiarum Epiſcopum fuiſſe a Paulo Creſcentem dictum exiſtimat auctor Apoſtolicarum conſtitutionum *l.* VII. *c.* XLVI. *pag.* 388. *tom.* I. *Apoſtolic. PP. edit. an.* 1724.

6 Hos numerat Lequienius *t.* I. *p.* 457. *ſeqq.*

7 Confer Martyrologium Romanum ad *d.* XXIII. *Januarii*, ubi S. Clementis Ancyrani Epiſcopi fit mentio, & Bollandianos *t.* II. *Januar. pag.* 458. Martyr præterea Theodotus, ſeptemque virginea

tatem religionis, quam profitebantur, oſtendiſſent, & numero, & opibus creverunt. Sed quarto ſeculo, quod Ariani plurimum auctoritate, & viribus valerent, magnam partem Epiſcopos Galatarum compulerunt, ut a vetere pietate deficerent, atque hæreticorum decreta non modo probarent, ſed etiam propagare (1) conarentur. Ariana hæreſi deleta, qui poſt Sedes in Eccleſiis ejus Provinciæ τῆς ἐπισκοπῆς occuparunt, Catholici fere (2) omnes fuerunt, quoad Græci conflato ſchiſmate curarunt, ut Galatæ quoque ab Eccleſia Romana (3) ſejungerentur. Itaque hac ætate vix paucos orthodoxos in iis numerare licet, qui certe origine aut Armenii, aut e Cycladibus inſulis ſunt, qui mercatores cum eſſent, eodem ſe lucri cauſſa contulerunt. Ceteri Photianis partibus ſtudent (4).

CAPUT

nes, quum Diocletianus in noſtros ſæviret Ancyranam Eccleſiam martyrio illuſtrarunt. Vide Bolland. *t.* IV. *Maii p.*47. *ſeqq.* & Ruinartium *acta ſinc.* SS. *MM. p.* 295. *ſeqq.* Quo autem tunc temporis ſtatu eſſet Galatia, oſtendit Nilus Synchronus Actorum ſcriptor *apud Ruinart. ibid. p.* 297. „ Quidam Theotecnus nomine Patriæ noſtræ regimen conſequutus eſt . . . Hic ergo priuſquam noſtros fines ingrederetur, ſola ſui adventus fama pios omnes ſic exterruit, ut deſolata fuerit plenitudo Eccleſiæ, & fugitivis impleta ſolitudines, montiumque cacumina, tantuſque omnes terror invaſit, ac ſi dimiſſa cælitus plaga impenderet capitibus univerſorum &c. Claruerunt alii permulti tunc in Galatia martyres, quorum nomina nos latent. Nam pag. 298. ſic habet Nilus: „ Eorum corpora, qui variis tormentis fuerant necati, projiciebantur canibus in eſcam, & ſi quis inveniebatur eorum curare ſepulturam, idem ſuſtinebat ſupplicium, quia mors acerbiſſima conſtituta erat ſepelientibus illa. Eodem tempore martyrium pertulit S. Valens. Confer *acta eadem apud Ruinartium pag.* 299. De viſionibus, prodigiiſque confule eadem acta *S. Theodoti.* Sub Juliano quoque S. Baſilius Presbyter affectus Ancyræ martyrio eſt. Vide Bollandianos *t.* III. *Martii ad d.* XXII. *Martii pag.* 379. *ſeqq.* Eodemque Imperatore ſupplicii exercitati religionis cauſſa fuerunt SS. Malaſippus, Antonias, & Caeloa. *Martyrol. Rom. ad d.* VII. *Nov.* Galatiæ meminit etiam Arnobius *lib.* II. *pag.* 50. Ætate Conſtantini Epiſcopi Galatiæ aliquot ad Nicænam Synodum venerunt. Euſ. *l.* III. *c.* VII. *vita Conſt. pag.* 487. *edit. Pariſ.*

1 Vide Lequieniam *pag.* 458. *& ſeqq. tom.* I.

2 Confer Lequieniam *ibid. pag.* 464. *& ſeqq.*

3 Idem *pag.* 470. *& ſeqq.* De ceteris Galatiæ Eccleſiis confer eumdem *ibid. pag.* 473. *ſeqq.*

4 Turcarum imperio parent, quorum eſt magna in oppido copia. Multa ibidem cernuntur monumenta vetera. In his eſt Sebaſteum Ancyranum, cujus inſcriptiones aliquas, quæ extant, ædificiorumque reliquias incidi æri curavit, illuſtravitque poſt alios ſane plures Edmundus Chiſhullus Britannus: *Antiq. Aſiat. Chriſt. Æram anteced. ex Primar. Monum. Deſcript. &c. Accedit monum. Ancyranum &c. Lond. an.* 1728. *pag.* 171. *& ſeqq.* Vide etiam Johann. Albert. Fabric. *Imp. Cæſaris Tempor. notat. genus ſcript. fragm. edit. Hamburg. an.* 1727. *pag.* 217.

CAPUT XII.

In Provinciis *Honoriade*, & *Bithynia reliqua*, *Phrygia Salutari*, & *Pacatiana*, *Pisidia*, & *Pamphilia*.

Paphlagoniis, de quibus supra demonstratum est, ab occasu finibus conjuncti sunt, qui eam Bithyniæ mediterraneæ partem incolunt, quam Theodosius junior a Patruo Honorio (1) Honoriaden appellavit. Nunciatum vero his fuisse ab Apostolicis viris Evangelium, ut & Bithyniis reliquis, non est, cur esse quisquam negandum (2) putet. Atque ab Andrea Petri fratre, antequam in Thraciam migrasset, institutos se in Christi doctrina fuisse, Bithyniæ incolæ (3) gloriantur. Sunt autem qui in hac ipsa provincia Lucam (4) Evangelisten aliquamdiu constitisse, ibique diem supremum objisse arbitrentur. Ac ne in cogitationem quidem cadit, segnes, atque indiligentes majores nostros in re gerenda fuisse, quam sibi esse præscriptam a Jesu cognossent. Non assentior tamen iis, qui Dorotheum, atque Hippolytum nullius pretii scriptores sequuti, Prochorum, quem unum septem Diaconorum fuisse constat, datum a Petro Nicomediensibus Episcopum (5) defendunt. Hoc certum est, seculis Ecclesiæ secundo, tertioque magni nominis Antistites in Bithynia claruisse, qui adversus Ethnicos religionem tueri, arcereque e provincia hæreticos curarent, darentque operam, ut quæ ab Apostolicis viris introducta in provinciam doctrina fuerat, ea latius manaret, quin ullam facultatum, quas possidebant, vitæque suæ rationem habendam esse (6) arbitrarentur. Quamobrem magna copia Christiani, cum tempestates commotæ ab Ethnicis

1 Johann. Malelas *Chron. par.* 11. *pag.* 69.

2 Nam si Bithyniis prædicatum primo seculo Evangelium est, ut constat 1. *Petri cap.* 1. *v.* 1 nulla est ratio cur ejus partis Bithyniæ incolas ab Apostolis fuisse prætermissos existimemus, quæ post Honoriade appellata est.

3 Confer Lequienium *ibid. pag.* 581.

4 Sed variæ sunt, interque se dissidentes de urbe, provinciaque, in qua S. Lucas decessit, sententiæ. Confer Tillemontium *tom.* II. *in vit. S. Lucæ not.* IX *pag.* 581. *edit. Paris. an.* 1694.

5 Consule Tillemontium *ibid. pag.* 76. & Lequienium *tom.* 1. *pag.* 581. *seq.*

6 Confer Lequienium *ibid. pag.* 583. *seq.* 599. 613. 615. 620.

Imperatoribus essent, in supplicium rapiebantur, cruciatibusque extremis affecti interibant, ne quam Christo dederant fidem (1) fallerent. His præsidiis, vitæque præterea innocentia, atque donis miraculorum, quibus illi præstiterant, factum est, ut quarto seculo nulla urbs in Bithynia esset, quæ Ecclesia, Episcopoque (2) vacaret. Præterea Templa, Basilicæque magnifice a nostris Nicomediæ, aliisque in oppidis publicæ, editisque in locis extructæ (3) cernebantur, quæ cum Diocletiani jussu eversæ ab Ethnicis fuissent, tum deinde Constantini optimi Principis liberalitate (4) restitutæ sunt. Sed ubi Ariani numero, viribusque augeri cœperunt, Eusebiusque (5) potitus Nicomediensi episcopatu est, vir vafer imprimis, ac subdolus, qui ingenio, gratiaque Imperatorum plurimum valebat, adeo nostrum hominum opes debilitatæ, postratæque in provincia sunt, ut perpauci in ea Præsules numerarentur, qui hæresim aut non probarent, aut refellere palam (6) auderent. Profligatis singulari divini numinis providentia Arianorum rebus, ut ceteræ omnes, ita etiam Bithyniæ Ecclesiæ, quæ sub eorum fuerant ditione, liberatæ sunt. Cumque undecimo seculo Græci se ab Ecclesia Romana separassent, Bithynii, quoniam obsequi Imperatori, quam Synodis, decretisque Apostolorum, & Christi Servatoris parere maluerunt, eos in errores inciderunt, quibus universa Græcia implicata est. Quamobrem quod errantibus Orientalibus ceteris, hoc idem Bithyniis evenit, ut sub potestatem redigerentur Muhamedanorum, atque in summa rerum divi-

1 Consule Plinii *epist. ad Trajan. sup. tom.* 1. *hujus opp. pag.* 427. Tertullianum *lib. ad Scapulam cap.* v. *edit. Paris. an.* 1641. Ruinartium *Act. MM. sincera, pag.* 140. *seqq. edit. Veron.* Lucium Cæcilium *lib. de Mort. Persec. cap.* x. *seqq. pag.* 196. *seqq.* qui rem eam persequitur, *tom.* II. *edit. nova*. *Eusebium lib.* VIII. *H. E. cap.* v. *seqq. edit. Cantabr. pag.* 381. *& seqq.* Mitto ceteros, qui prope sunt innumeri, ne sim longior, quam oportet.

2 Consule Lequienium *Or. Chr. tom.* 1. *pag.* 581. *seq.*

3 Confer Cæcilium *ibid. cap.* XII. *pag.* 199. Sed de his templis erit *in* IV. *libro* opportunior disserendi locus.

4 Eus. *lib.* III. *de vit. Const. cap.* L. *pag.* 603. *edit. Cantabrig. Orat. de Laudib. Constant. cap.* IX. *pag.* 741.

5 Eusebius celebris est Nicomediensium Præsul, qui princeps Arianorum factionis fuit, cujus improbe, scelesteque res gestas omnes Historici Ecclesiastici latissime sunt persequuti. Sed de Episcopis Bythiniis Arianis confer Lequienium *l. c.*

6 Dum Valens Imperium teneret, patronusque Arianorum esset, in Nicomediensem Ecclesiam acerrime sævit, & præter ceteros, quos vexavit, LXXX. Orthodoxos Presbyteros in medio mari exuri fecit. Consule Socratem *lib.* IV. *cap.* XVI. *pag.* 231. & Sozom. *lib.* VI. *cap.* XIV. *pag.* 236. *edit. Cantabr.*

divinarum ignoratione verſarentur. Si qui autem in illis ſunt, qui religionem Catholicam colant, ſunt autem, ut intelligo, omnino pauci, hi quidem certe vel Latinorum Monachorum hortatu, atque oratione errandi finem facere conſtituerunt, vel Armenii s, Latiniſve parentibus nati ſunt, qui eo ſe mercaturæ cauſſa contuliſſent.

Phrygia olim Provinciam unam conſtituebat, quæ deinde diviſa in duas eſt, quarum altera Pacatiana, altera (1) Salutaris appellabatur. In utraque jam uſque ab ætate Apoſtolorum Eccleſiæ florebant. Bis namque Paulus, ut eſt in Actis Apoſtolorum, cum iter in Galatiam inſtituiſſet, in Phrygiam venit, multoſque ad Chriſtiana ſacra perduxit, quibus inde diſcedens, ut in fide manerent, atque imperata facerent, præcepit. Illuſtriores in ea, quæ Pacatiana dicta eſt, Eccleſiæ Laodicena, & Coloſſenſis fuerunt. Laodicenam Paulus inſtitui curavit, ſocioque eſt uſus Epaphra, quem fuiſſe Coloſſenſem civem conſtat. Itaque iis in litteris, quas ad Coloſſenſes ſcripſit, quantæ ſibi curæ res eſſent Laodicenorum, quos tamen nondum inviſerat, oſtendit. Præterea epiſtolam ad ipſos miſit, quæ neſcio quo caſu perierit. Initio qui illic agebant Chriſtiani in ædes Nymphæ rem divinam facturi conveniebant. Hunc Antiſtitem ejus Eccleſiæ poſt Archippum fuiſſe, Menologiorum Auctores ſcriptum reliquerunt. Atque Archippum dimiſſum Laodiceam a Paulo fuiſſe, ut Chriſtianorum curam ſuſciperet, ceteroſque, qui deditì ſuperſtitionibus eſſent, ad rectam ſentiendi rationem perduceret, ex ea epiſtola intelligitur, quam eſſe diximus ſcriptam ad Coloſſenſes. Poſt cum Johannes Apoſtolus in minorem Aſiam perveniſſet, cognoviſſetque, ſi Laodicenam Eccleſiam, ut Apoſtolum decebat, adminiſtraſſet, ſuam operam civibus utilem futuram, eo, ut eſt veriſimile, contendit; boniſque, propterea quod pietatem colerent, in virtute ac fide confirmatis, ceterorum permulti ut ad ſanitatem reverterentur, effecit. Sed Domitiano Imperatore, quum in Patmon Inſulam relegatus eſſet, accepiſſetque, Epiſcopatu civitatis potiri improbis moribus hominem, Diotrephen fortaſſe, idque jam acerbiſſime, ægerrimeque pateretur, ad eum etiam ſcripſit, & quæ in ipſo reprehende-

1 Conſule Lequienium *tom. 1. pag. 792. ſeqq.*

ret, ostendit, monuitque, ut in reliquum tempus insanire, peccareque desineret. Quod si parere recusaret, sciret se perpetuo periturum. Interim erant Laodiceæ gravissimi viri, quibus Apostoli, propter egregiam in Deum fidem, integritatem, atque virtutem, summam rerum omnium fidem haberent. In his Sagaris, qui deinceps Episcopus fuit, & Martyr decessit. Horum studiis, laboribus, exemplis, quum magna multitudo se nostris legibus obstrinxisset, concitavit in se, Clerum, atque Ecclesiam reliquam Laodicenam iram Ethnicorum. Sed cum tot calamitatibus oppressa, peneque deleta esse videretur, tum maxime, quod multis aliis Christianorum cœtibus evenire solebat, novos spiritus, ut cum hostibus pro religione, non armis, sed constantia in suppliciis perferendis confligeret, sumebat, admirabilemque in modum (1) augebatur. Itaque quarto seculo, cum respirare paullulum nostri cœpissent, quod Constantinus, qui tenebat imperium populi Romani, Ethnicis jussisset, ut Christianos ad necem quærere, molestiaque afficere cessarent, Eugenius Episcopus (2) Laodicenorum, qui Maximiano Imperatore miles fuerat, multaque incommoda, caussa religionis, pertulerat, templum in civitate fecit, & sculptis, pictisque imaginibus ornavit, ut populum, qui eodem concurreret, magis, magisque, ad pietatem colendam (3) excitaret. Quibus rebus etsi ea Ecclesia, maxime Synodi Nicænæ temporibus, florebat, tamen paullo post incidit in eamdem, in quam aliæ pleræque,

cala-

1 De Episcopis Phrygiæ, deque iis, quæ gesta in iisdem Ecclesiis primis Ecclesiæ, insequentibusque seculis fuerunt, copiose egit *pag.* mox indicata, *seqq.* Lequienius. Quare non est opus, ut qui alio propero, in iisdem rebus recoquendis operam esse conterendam existimem.

2 Consule Lequienium *ibid. pag.* 794.

3 De Laodicea consule quæ dixi *tom.* 1. *pag.* 326. & Cellarium *Diss.* VII. *de Amœnit. Geograph. ex Itineribus S. Pauli Apostoli n.* XV. *p.* 157. *edit. Dissertationum an.* 1712. *& dissert.* II. *de septem Asiæ Ecclesiis in Apocal. memoratis n.* XXXVII. *pag.* 449. *seq.* Vide Pauli Epistolam ad Colossenses *cap.* II. *v.* 1.: *Volo*, inquit, *vos scire quam sollicitudinem habeam pro vobis, & pro his, qui sunt Laodiciæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne. & cap.* X. *v.* 13.
„ Testimonium, *inquit*, *Epaphræ* perhibeo, quod habet multum laboris pro vobis, & pro iis,
„ qui sunt Laodiciæ, & qui Hierapoli ... salutate fratres, qui sunt Laodiciæ, & Nympham, &
„ quæ in domo ejus est, Ecclesiam: & cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite & ut in Lao-
„ dicensium Ecclesia legatur, & eam, quæ Laodicensibus est, vos legatis, & dicite Archippo,
„ vide ministerium, quod accepisti in domino, ut illud impleas. Vide, Lucam *Act.* XVI. *ver.* 6. In quibusdam exemplaribus in extrema *Epist.* 1. *ad Timotheum*, scripta hæc dicitur: ἀπὸ Λαοδικείας ἥτις ἐστὶ μητρόπολις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς. *Ab Laodicea, quæ est Metropolis Phrygiæ Pacatianæ*. Sed vereor, ne hæc adjecta a recentiore aliquo scriptore fuerint. De primis Episcopis Laodicenorum Phrygarum consule Lequienium *tom.* 1. *pag.* 792. Or.

Christ.

calamitatem . Nam Ariani, qui principem locum gratiæ apud Imperatores tenerent, non esse committendum putarunt, ut ea quæ tam vetus esset , & ad quam Apostolus Paulus litteras scripsisset, Episcopis uteretur, qui orthodoxæ religionis decreta populum docerent , curarentque , ne pravitate novarum opinionum inficeretur . Igitur mortuis Eugenio , & Nunechio , Cecropium (1) primum , tum Nonnium (2) perditos , factiososque viros delegerunt , qui Laodicenam sedem occuparent . Secta autem Arianorum sublata , res quoque sunt immutatæ (3) Laodicenorum . Sed XI. seculo, quum Michael Cerularius Constantinopolitanus dignitate , quam obtinuerat , elatus plura miscere , & majora concupiscere cœpisset , atque ab Ecclesia Romana descivisset , Laodiceni , quod vel sibi ab Imperatore metuerent , vel propensiore ad Patriarcham , quam ad veritatem , Pontificesque Maximos voluntate essent , exemplum (4) Græ-

Christ. Jam vero Johannes in *Apocalyps. cap.* III. *v.* 14. acriter reprehendit Episcopum Laodicenorum , quod minus coleret pietatem . *Diotrephen* hunc fuisse conjicit Lequienius , a quo se idem Johannes *Epist.* III. *v.* 9. minime receptum scribit . At enim vereor , ne hæc non ratione nitatur conjectura, sed arbitratu Lequienii . Martyres in ea urbe secundo , insequentibusque seculis floruerunt . Ac Sagarim , cujus meminit Eusebius *l.* IV. *cap.* XXVI. *Hist. Eccl. pag.* 189. *edit. Cantabrig.* Laodiceæ obiisse Martyrem legimus *in Rom. Mart. ad d.* VI. *Octob.* Atque Eusebius sic habet ,, Servilio Asiæ Proconsule (sub M. Aurelio) quo tempore Sagaris Martyrium perpes- ,, sus est , magna controversia Laodiceæ excitata est de solemnitate Paschali . Quinetiam Polycrates Ephesius secundi seculi scriptor apud Eusebium *lib.* V. *Hist. cap.* XXIV. *pag.* 244. ,, Quid Sa- ,, garim , *inquit* , Episcopum , eumdemque Martyrem attinet dicere , qui Laodiceæ est mortuus? Fuerunt præterea alii , qui pro Christo Laodiceæ certarunt , martyresque decesserunt . Adeundi Bollandiani ad *d.* XXII. *Aprilis t.* III. *pag.* 4. Mitto cetera monumenta , ne longior videar , quam necesse sit . De Eugenio confessore, qui diu Episcopatum Laodicenum gessit , consulendus Lequienius *ibid. pag.* 794. quo loco Inscriptionis , quæ Laodiceæ reperta fertur, partem refert , quam ei ostendit Johannes Jebbius Britannus , quæ sic habet :

. . . . ΚΑΙ · ΠΑΣΑΝ · ΤΗΝ · ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ
ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΑΣ · ΑΠΟ · ΘΕΜΕΛΙΩΝ
ΚΑΙ · ΠΑΝΤΑ · ΤΟΝ · ΠΕΡΙ · ΑΥΤΗΝ
ΚΟΣΜΟΝ · ΣΤΟΩΝ · ΚΑΙ · ΠΡΟΣΤΟΩΝ
ΚΑΙ · ΖΩΓΡΑΦΙΩΝ ·

Et totam Ecclesiam extruens a fundamentis , & omnem ejus ornatum porticuum , & vestibulorum , & picturarum &c.

1 Vide Athanasium *Hist. Arian. ad Monachos n.* 74. *pag.* 389. *tom.* I. *opp. edit. Montfauc. Epist. ad Episcopos Ægypti , & Lybiæ pag.* 277. *n.* 7. *tom. eodem .*

2 Vide *Lequien. ibid. pag.* 795. *seq.*

3 Confer *Lequien. ibid. seqq.*

4 Societate enim conjuncti semper cum Constantinopolitanis fuerunt , Adeundus Lequienius *pag.* 797. *seqq.*

Græcorum ſequuti ſunt. Nunc urbs in ditione Turcarum eſt, ab hiſque (1) Noveliſche vocatur.

Quemadmodum autem Laodicena, ita Coloſſenſis eſt a Paulo Eccleſia conſtituta. Is enim Epaphræ mandavit, eo ut rediret, idque contenderet, ut cives ſui abjecta idolorum ſuperſtitione, unum verum Deum, liberatoremque generis humani Chriſtum confiterentur (2), & colerent. Epaphras, quod juſſus eſt, fecit. Re bene geſta, ad Apoſtolum revertit, & quos homines, quibus laboribus ſuſceptis, ad Chriſtum (3) adduxiſſet, narravit. Interim novi Chriſtiani, quod publice congregari nequirent, in ædes Philemonis oratum (4) conveniebant. Cumque recte in conventu inſtituti eſſent, ſancte, integreque viverent, id facile impetrabant, ut plures viri, mulieresque eorum exemplum imitarentur. In his Philemon, ad quem a Paulo litteræ ſunt datæ, aliique fuerunt. Atque ut aliæ pleræque, ita Coloſſenſis Eccleſia, prodigiis, Sanctorumque Martyrum ſanguine amplificata (5) eſt. Nam ritibus, qui ad certum quemdam Angelorum cultum, erroris, atque ſuperſtitionis plenum, ſpectarent, quoſque Gnoſtici in Phrygiam introduxerant, ne Coloſſenſes ſeducerentur, Apoſtolus, Epiſcopique civitatis (6) caverunt. Sed quoniam fuerunt deinceps nonnulli, qui cultum ejuſmodi Angelis adhibere pergerent, Patres, qui eodem tempore florebant, acceperantque, S. Michaelem in agro Coloſſenſi certo quodam loco apparuiſſe hominibus, templum Deo extrui in ejus Archangeli honorem curarunt: rati, tolli ſuperſtitionem poſſe, ſi profano illo ritu, quem Apoſtolus reprobarat, deleto, is in civitate adhiberetur, quem Eccleſia & ſanctum eſſe, & laude dignum ſemper (7) judicaſſet. Atque his qui-

1 *Eski-Hiſar* hodie a Turcis vocari, ſcribit Smithius *Epiſt. de not. ſeptem Aſiæ Eccleſiar. pag. 149. ſeq. edit. an. 1674.* quo etiam loco ſic habet „ A nemine jam habitatur, niſi quos hic „ noctu lupi, vulpes, & alopecidæ, quas *Jackal* (Zackal debuit dicere) nominant, prædam „ inveſtigatum eunt ... ſola hodie ſuperſunt rudera. *Pag. 152.* „ Ampliſſimæ Eccleſiæ muri nobis „ demonſtrarunt, veteres Chriſtianos nullis ſumtibus in fabricandis ædibus religioſo cultui dica„ tis pepercisse, prope quam extant tres pulcherrimi fornices &c.

2 Apoſt. *Ad Coloſſ. 1. v. 7.* 3 *Ibid. cap. 1v. v. 12.*

4 Confer *Epiſt. Pauli ad Philem. v. 2.*

5 Conſule Martyrolog. Romanum *ad d. xxii. Novemb.*

6 *Cap. II. Epiſt. ad Coloſſ. v. 18.*

7 Vide Menologium Græcorum *ad d. vi. Sept.* ubi *de Apparitione S. Michaelis in Chonis, quæ juxta Charetapa haud procul Laodicea agitur.*

quidem modis, cum introducta Christiana religio, & propagata apud Colossenses fuisset, in urbes deinceps ceteras Phrygiæ Pacatianæ manavit, ita ut quarumdam secundo seculo (6), quarto autem pene omnium præsules magna in celebritate versarentur.

Epaphras Laodicenos, & Colossenses cives ut dicto audientes essent, hortatus, Hierapolim, quæ urbs Salutari Phrygiæ attributa post fuit, contendit, incolasque non minimo numero ad Christum adduxit. Quibus in officio manere jussis, ad Paulum, qui ita imperasset, revertit, rerumque omnium, quæ ab se gestæ fuissent, certiorem (1) fecit. Etsi autem absens tunc erat, tamen impetrare ab se non poterat, ut ne illorum, quos Christo consecravisset, memoria teneretur. Paulus quod Ecclesias a se, suisque auditoribus constitutas invisere, amplificareque soleret, diu expectandum non esse putavit, ut eo proficisceretur, scriptisque ad Titum litteris, huic in mandatis dedit, ut statim atque ad eum Artemas, atque Tychicus venissent, Hierapolim (3) peteret. Præterea sunt, qui scriptum reliquerunt, Philippum Apostolum eadem in urbe constitisse, ibique fuisse, ubi vitam posuerat, sepultum. Quibus sane viris etsi plurimum de Asianis rebus credimus; ne tamen id sibi quisquam falso persuaserit veremur, qui Diaconum cum Apostolo (4) confudisset. Post Apostolos, Apostolicosque viros, de quibus paullo ante dictum est, Papias potitus Episcopatu Hierapolitano cum esset, vir is qui Johannem Presbyterum audierat, magnamque sibi laudem ob singularem eruditionem comparaverat, statuit nulli curæ, diligentiæ, studio parcere ad ea per-

1 Vide Lequienium *ibid. pag.816. seqq. tom.1.* Colossas *Chonor* a Turcis appellari, testatur Smithius ibid. pag.148. A Turcis nunc oppidum incolitur „ Apud quos (addit Smithius) reperiuntur pauci e gente Græcorum, qui inter tot opprobria, & calamitates, quibus obnoxii sunt, adhuc fidem Christianam profitentur. Nulla apud ipsos est Ecclesia, nullus sacerdos, qui Liturgica prælegat, & Sacramentum Eucharistiæ celebret. *Græca* linguæ penitus obliti sunt miserrimi Colossenses, turcice in familiari sermone loquuntur „. Phryx erat is Quintus, qui Marco Aurelio Imperatore, veritus tormenta, a religione Christiana defecit. Consule Eusebium *lib.*IV. Hist. *cap.*XV. *pag.*164. *edit. Cantabrig.* De Ecclesiis in Phrygia, deque Hæreticis Montanistis, qui eas primum infestare cœperunt, adeundus Eusebius *lib.*V. *Hist. cap.*III. *p.*212. *seq. edit. Cantabr. cap.*XIV. *pag.*227. *seqq.* 229. *seq.*

2 Consule Epist. *Ad. Colos. c.*IV. *v.*12. *seq.*

3 Pro *Nicopoli* namque aliqui *Heriapoli* esse *Ep. ad Tit. c.*III. *v.*12. legendum putant. Sed vereor, ne errent. In his est Lequienius *tom.*III. *pag.*833.

4 Confer Polycratis Ephesii testimonium apud Eusebium *lib.*V. *Hist. cap.*XXIV. 243. *edit. Cantabrig.* & *lib.*III. *c.*XXXI. *pag.*126.

perficienda, quæ ad augendam Ecclesiam (1) spectarent. Quo in genere plurimum etiam laborarunt hi, qui dicti deinceps Episcopi fuerunt. In his Abercius (2), & Claudius Apollinaris (3). Hic cum cœtus Christianorum, imprimisque Hierapolitarum magno in periculo versari cerneret, quod Ethnici, qui eos in suspicionem mali vocarant, quærendos ad necem esse arbitrarentur, Marco Aurelio Antonino Vero insignem librum obtulit, qui ab se de veritate Christianæ Religionis scriptus erat, & quo modum vexandorum nostrorum hominum fieri petebat. His litteris scriptis, cum impetum aliquanto hostium retardasset; infirmioresque, ac dubios Christianos propter suppliciorum metum, libris duobus, qui erant de veritate Religionis Christianæ, confirmasset, ad reprimendos Judæos, quorum caussa multæ tempestates in nostros esse interdum excitatas intelligebat, animum convertit, eorumque errores confutavit. Interim in Phrygia hæresis Montanistarum, quæ Cataphrygarum etiam dicta est, serpere, latius disseminari, manareque in urbes provinciæ cœpit. Ejus rei ut est certior factus Apollinaris, maturandum judicavit, ut errorem nascentem opprimeret, ne si propagatus magis esset, animi vitiarentur Orthodoxorum. Nam fictis prodigiis, inanibusque visis imperitæ multitudini imponere Cataphrygæ poterant, quæ sibi esse quotidiana jactare, factisque ostendere conarentur. Itaque in hos quoque tot libros edidit, quot esse ab eo de veritate religionis vulgatos diximus. Cataphrygibus superatis, Ethnicisque deterritis, ne in Christianos adeo immaniter sævirent, mirificeque

1 Sunt, qui ante Papiam fuisse ab Heroe rectam censeant Hierapolitanam Ecclesiam. Consule Lequienium ibid. de Papia. Confer Eusebium *lib.* II. *Hist. cap.* xv. *pag.* 64. *& lib.* III. *cap.* xxxvi. *pag.* 130. ubi „ Papias, *inquit*, Hierapolitanus Episcopus eadem ætate celebris fuit, ἀνὴρ τὰ πάντα ὅτι μάλιστα λογιώτατος, καὶ τῆς γραφῆς εἰδήμων: *vir imprimis disertus, & scripturæ peritus*. Vide *cap.* xxxix. *pag.* 135. *seq.* quo loco negat Papiam fuisse auditorem Apostolorum. At is ipse, qui disertum Papiam, peritumque scripturarum dixit; ubi de Millenarismo sermonem instituit, quem errorem probarat Papias, de gradu hunc eruditorum dejiciendum existimavit. „ Fuit, *inquit*, mediocri admodum ingenio præditus, ut ex scriptis il„ lius conjicere licet. At alii, in quibus Irenæus, magno eum & ingenio, & facultate scripturarum floruisse testantur. Maluissem sibi ut paullo plus Eusebius constitisset. Nam sententiam Papiæ nihil moror. Scimus enim homines doctos lapsos interdum errore fuisse. Quod si res posceret, quam sit ille turpiter lapsus perspicue sane demonstrari a me posse confiderem.

2 Martyrolog. Rom. *ad d.* xxii. *Oct.* Lequien. *ibid. pag.* 833.

3 De *Apolog.* Apollinaris videndus Euseb. *l.* iv. *c.* xxvii. *pag.* 191. *seq.* quo loco etiam disserit de ejus *adversus gentiles libris* v., *libris duobus de veritate*, *duobus contra Judæos*, & opere *contra tum orientes Cataphrygas*.

que re Christiana amplificata, Apollinaris decessit, & successores doctrinæ, ac dignitatis habuit, quales ipse futuros non expetierat modo, sed etiam sperarat. Ii enim Episcopi, prædicatoresque (1) veritatis consequuti sunt, qui neque minis, neque edictis, neque ullo genere suppliciorum dimoveri a suscepto consilio tuendæ, dilatandæque disciplinæ Christianæ possent. Ergo & conventus sæpe agere, & conciones habere, quibus plebem instituerent, (2) consuerant. His præsidiis ita aucti numero, opibusque sunt, ut quarto seculo nulli Ecclesiæ cederent, sacrisque ædibus abundarent, in quibus congregarentur. Atque hæc de introducta, propagataque in Phrygia Christiana religione dicta sunto.

Pisidiæ Ecclesiarum institutores Paulus, & Barnabas fuerunt. Nam Perge, quod est Pamphiliæ oppidum, profecti, Antiochiam, quæ Pisidiæ metropolis erat, venerunt, multosque Judæos, eorumque proselytos, uti suam fidem Christo obstringerent, permoverunt. Id ubi incolis nunciatum est, pene universi in Synagogam concurrerunt, ut quæ ab Apostolis dicebantur, cognoscerent. Erant e Judæis, qui graviter ferrent, tantum Christianis tribui ab Antiochenis, quantum sibi numquam ante tributum fuisset. Hi arguere Paulum, & Barnabam, reprobareque omnia, quæ ab illis de Christo disputabantur, cœperunt. Apostoli nunciari Judæis priore loco, uti supra demonstratum est, Evangelium oportere dixerunt. Quare fa-

1 Vide Lequien. *ibid. pag.* 834.

2 Confer Lequien. ibid. De reliquis Ecclesiis Phrygiæ Pacatianæ, ac Salutaris consulendus ibid. *seqq.* Lequienius, & Eusebius *pag.* 537. *H.E.* 164.244. *&c. edit. Cantabr.* De statu autem præsenti Ecclesiæ Hierapoleos hæc habet Smithius l. c. *pag.* 144. „ Hierapolis, *inquit*, hodie a „ Turcis *Pambuk Kulasi*, hoc est *Gossipina* turris ob rupium clivos, qui a longe instar gossipii „ candicant, urbs majoris Phrygiæ, sub excelso monte ad Septemtrionem conditur, *Laodicea* „ *ad austrum* ex adverso opposita, planicie quinque circiter mille passus lata intercedente, „ quam interluit Lycus ... Lugebam hujus admirandæ urbis vere flebilem, & miserandam sor- „ tem, tot templa intercidisse mihi doluit, quorum parietinæ adhuc durant. Ubique erant al- „ taria, fornices, & columnæ pristinum splendorem, & gloriam retinentes, palatiorum, alia- „ rumque insignissimarum ædium appendices, ut inter præcipuas non solius Orientis, sed totius „ Mundi urbes recenseri, dum staret, mereretur ... Ex sepulcris quædam adhuc supersunt, „ plane mausolea, integra quidem, & illæsa, quasi mortuis parcendum esse inter tot clades, „ quas urbs passa est, lex naturalis vel efferis hostibus jusserit, eorumque monumenta demo- „ liri plane sacrilegum esse videretur ... Inscriptionibus prope omnia insignita erant, quarum „ aliquæ tot lineis, iisque valde in longum protensis, constant, ut non epitaphium, sed histo- „ riolam continere videantur. Sed hic ubi etiam sub dio pernoctare vellem, non licuit morari. Hoc scilicet statu amplissimum oppidum nunc est. Jacet desolatum, nullosque incolas habet.

ctum ab se, quod Christus jusserat fuisse. Quod si Christiani fieri nollent, curaturos se, ut quam salutem Judæi negligerent, eamdem Ethnici consequerentur. Id ut elatum in vulgus Ethnicorum est, summa universi lætitia sunt affecti, eaque die magna facta est Ecclesiæ Pisidensium Antiochenorum accessio. Interim dum non in ea urbe modo, sed in tota provincia latius Christianismus disseminabatur, Judæi invidentia ducti, matronas, primosque civitatis concitarunt, ut Paulum, atque Barnabam finibus expellerent. Apostoli, posteaquam in proximis provinciis versati aliquamdiu fuerunt, ubi tumultum cessasse, furoremque civium aliquanto esse repressum acceperunt, reversi eodem (1) sunt, confirmatisque in fide discipulis, Episcopos, atque Presbyteros in oppidis constituerunt. Post qui præfecti Ecclesiis fuerunt, cum religioni commoda fortunasque suas postposuissent, inque extremas sæpe redacti essent calamitates, quod superstitionem oratione, virtute, prodigiisque delere contenderent, auctores plerisque fuerunt, ut sese respicerent, cognoscentesque, neminem pro inanibus rebus prudentem. volentemque se ipsum in summum periculum adducere solere, ab idolorum cultu ad Christianam religionem traducerentur. His laboribus Antiochiæ Eudoxius, & Cyprianus; Hadrianopoli Olympius; Seleuciæ Ferreæ Artemon functi sunt: idque tandem impetraverunt, ut quarto seculo Pisidia universa plena Christianorum esset (2).

Pamphiliæ incolas in Jesu Christi doctrina Paulus item, & Barnabas, ut est alio loco dictum, instituerunt, imprimisque (3) Pergenses, quorum est in Actis Apostolicis facta mentio. Sed quibus illi, ceterique provinciales deinceps Episcopis usi fuerint, a nemine usquam scriptum invenio. Nulli tamen dubium esse debet, quin magni viri, singularique virtute excellentes Ecclesias, quæ in Provincia vigebant, moderati sint. Nisi enim ita se res habuisset, neque tam copiosi, neque tanta multitudine in Pamphlia cœtus Christianorum quarto seculo fuissent, quanta fuisse a scriptoribus eorum temporum est litterarum man-

1 Vide Acta Apost. *cap.* XIII. *v.* 14. *seq.*

2 Confer Lequien. *tom.* 1. *pag.* 1036. *seqq.* Martyrol. Rom. *ad d.* XVIII. *Sept.* De Pisidia provincia adeundus Cellarius *Geogr. Ant. tom.* II. *lib.* III. *cap.* IV. *pag.* 159. *seqq.*

3 Act. *cap.* XIII. *v.* 13. XIV. *v.* 25.

mandatum monumentis. Quemadmodum enim sine duce in unam sententiam convenire, tamque recte institui, dirimereque controversias potuissent, quæ oriri interdum in Ecclesia consuescunt? Sed ubi divisi ab Ecclesia Latina Pamphilii, sequutique schisma Græcorum sunt, in maximas ærumnas inciderunt. Nam paullo post a Turcis subacti, ita de priore gradu honoris, existimationisque dejecti sunt, ut non modo cultum amiserint humanitatis, sed etiam omnibus pene rebus spoliati, ne oppida quidem illustria habeant, quibus ante gloriari solebant. (1)

CAPUT XIII.

De origine, progressu, statuque præsenti religionis in *Lycia*, *Caria*, *Lydia*, & *Asia minore*.

EOdem fere tempore, quo Pamphilii sacris se Christianis addixerunt, finitimos Lycienses (2) fuisse nostris mysteriis initiatos, credibile est. Neque enim finibus unius provinciæ contineri ii, qui initio sibi onus propagandæ religionis susceperant, potuissent, ut si in longe dissitas regiones contendere solerent, ii proximorum rationem nullam haberi oportere arbitrarentur. Quodsi monumenta, quibus res a nostris in Lycia (3) tribus prioribus seculis gestæ continerentur, non extant, quod fortasse injuria temporum interdixerint, non sequitur, cœtus in provincia Christianorum ea ætate nullos viguisse. Quod initio seculi quarti omnibus fere ejus oppidis Episcopos fuisse (4) præfectos, quod cœtus in illis floruisse numero-

1 De provincia Pamphilia videndus Cellarius *tom.* II. *Geogr. Antiq.* 184. *seqq.* Episcopos provinciæ ejusdem numerat fretus antiquis monumentis Lequienius *tom.* 1. *pag.* 990. *seqq.*

2 Lyciam describit Cellarius *tom.* II. *Geogr. Ant. l.* III. *cap.* III. *pag.* 93. *seqq.*

3 Et in Græco quidem *Actor. Apost.* contextu *cap.* XXVII. *vers.* 5. legimus Paulum una cum sociis itineris venisse *εἰς μύραν τῆς λυκίας in Myram Lyciæ*. Vulgatus habet *Lystram Lyciæ*. At traditum a Luca non est, ullos ne ibi Apostolus discipulos reliquerit, qui religionem Christianam incolis explicarent, cum ille Myram pervenit. In menologio præterea Græcorum ad d. 4. Nov. fit SS. MM. *Nicandri Myrorum Episcopi, & Hermæi Presbyteri, qui ordinati sunt a S. Tito Apostolo* mentio. Sed quibus monumentis tota hæc nitatur historia, assequi nullo umquam vetere testimonio potui. Acta vitæ S. Nicolai, quoniam suspecta plerisque sunt, satis esse non possunt, ad demonstrandum, quod dixi de introducta ante extremum III. seculum in Lyciam Christiana religione.

4 Episcopos recenset Lequienius *tom.* 1. *Or. Chr. pag.* 673.

merosissimos Christianorum, quod plurimos sub Diocletiano Martyres (1) objisse constet; hoc sane permagno indicio esse debet, diu ante fuisse jacta Christianismi in eadem provincia fundamenta. Non enim repente prodire tanta sectatorum Christi copia poterat, ut continuo loca omnia Lyciæ plena eorum essent. Sed quæ post Constantini tempora magna in celebritate Ecclesiæ erant, eædem post Græcorum ab Latinis defectionem, postque incursionem Muhamedanorum pene extinctæ, atque deletæ sunt, ita ut si pauci Schismaticorum in iis, Orthodoxorum quidem certe vix quisquam versetur.

In Cariam, quæ media est inter Lyciam, Lydiamque provincias ab Apostolo Paulo invecta Christiana religio fuit. Nam is, cum Samo profectus esset, ut Hierosolymam peteret, atque Miletum, quod insigne oppidum (2) Cariæ erat, appulisset, eo Asianos Episcopos accivit, illosque, ut curam gregis, qui illis fuerat commissus, gererent, adhortatus est. Id vero factum in ea urbe fuisse, in qua nostrum hominum nulli agerent, ne suspicari quidem possum. Medio tertio seculo, quartoque (3) ineunte non defuerunt, qui ibidem pro doctrina Jesu, quam profiterentur, sanguinem funderent. Itaque Constantino, ac deinceps filiis imperium obtinentibus Ecclesiæ provinciæ Cariæ non infimo loco erant. Sed post Schisma Græcorum eadem earum, quæ proximorum Lyciæ, Lydiæque sors fuit.

Lydiensium (4) Ecclesiarum vetustissima est origo. Etsi enim sunt, qui Clementem Pauli (5) auditorem, contra atque Menologii fides postulet, Sardensium Episcopum fuisse negent (*Sardis* autem urbs Lydiæ erat, quæ post irruptionem Turcarum in vicum redacta est) tamen priore seculo Ecclesia constituta sane illustris erat, quæ Antistitem haberet, virosque sanctissimis moribus, ac dignos, qui ab Johanne in Apocalypsi (6) lau-

1 Confer Lequienium *tom.1. pag. 975. seqq.* Ruynartium *Act. SS. MM. sincera pag.478. eqq. edit. Veron.* & Bollandianos *ad d.XVIII. Februarii tom. II. pag.57. seq.* Mitto ceteros ne sim longus.

2 Vide quæ *dixi tom.1. pag.332.*

3 Vide Lequienium *tom.1. pag.900. seqq.*

4 De Lydia provincia consulendus Cellarius Tomo eodem *pag. 109. seqq. edit. an.1730.*

5 Consule Lequienium *Or. Christ. tom.1. pag.860.*

6 *Apocal. c.III. v.1. seqq.* Cellarius *dissert.III. de septem Eccl. Asiæ in Apocalypsi memoratis n.XXXV. pag.447. seq.* „ Caput, *inquit*, quondam Lydiæ, ac sedes regum Lydorum. Plinius „ *lib.v.*

laudarentur. Post cum Marcus Aurelius imperaret, Episcopo usi Sardenses Melitone (1) sunt, viro imprimis docto, atque pio, qui propterea quod cerneret, Christianos in discrimen perpetuo vocari, librum scripsit, obtulitque Imperatori, quo eorum caussam egregie defendit, postulavitque, ut Ethnicis finem cædendi nostros facere, juberet. Idem ipse, quod integris, castisque moribus esset, ac dono Prophetiæ præstaret, admirabilem in modum auxit Sardensem Ecclesiam. Sed posteaquam Ariani orti sunt, abutique Imperatorum gratia cœperunt, Heortasius ejus urbis Antistes ab iis stetit, quos Historici Semiarianos (2) vocant. Quæ res non minimam in Sardensem Ecclesiam intulit partem incommodorum. Sublatis Arianis, cum una restituta vera doctrina fuisset, tum seculo v. Mœonius, qui Sardibus præfectus Antistes fuerat, sequutus eorum partes est, qui cum Johanne Antiocheno pro Nestorio contra Cyrillum Ephesum celebratum concilium (3) convenerunt. At eorum qui deinde consequuti Præsulum sunt, nullum simile factum fuit, ad tempora schismatis Græcorum. Nam qui Imperatoribus, quam Christo obtemperare maluerunt, id tandem suo merito passi sunt, amplissimam urbem in vicum, Templa a Majoribus Deo dedicata in Meschitas, suosque omnes in potestatem Muhameda-

„ *lib.v. cap.xxix. Lydia celebratur maxime Sardibus in latere Imoli montis*. Strabo *lib.xiii.* „ *pag.* 4. αἱ Σάρδεις πόλις ἐστὶ μεγάλη .... Βασίλειον δ' ὑπῆρξε τῶν Λυδῶν. *Sardes urbs est* „ *magna... regia autem Lydorum fuit...*„ Damnum, quod Sardes cum aliis Asiæ civitatibus terræmotu sunt passæ, & Tiberii restituentis munificentiam Tacitus narrat *lib.* II. *Annal. cap.* XLVII.„ Hinc etiamnum Sardibus visuntur inscriptiones, quæ ad Tiberium spectant. Smithius *in septem Asiæ Ecclesiar. notitia pag.*137 „ Intra arcis aream, *inquit*, super capitulum columnæ.

. . . . ΕΤΕΙΜΗ
ΣΕΝ ΕΚ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΤΙΒΕ
...... ΟΝ ΚΑΙΣ

Honoravit ex propriis Tiberium Cæsarem.

1 Euseb *l.iv. c.xxi. Hist. p.*181. *edit. Cantabrig. & cap.xxvi. pag.*188. *& lib.v. c.xxiv. pag.*244. Meminerunt ejusdem præter veteres Tertullianum, Hieronymum &c. novi scriptores Baronius, Tillemontius, Dupinius, Ceillerus, aliique omnes, qui Historiam Ecclesiasticam illustrarunt, commentariosve de scriptoribus Ecclesiasticis ediderunt.

2 Nam post Artemidorum, qui subscripsit decretis Synodi Nicænæ, Heortasius memoratur. Consule Sozomenum *lib.iv. cap.xxiv. pag.*168. *edit. Cantabrig.*

3 Confer Lequienium *ibid. pag.*861. *seqq.*

medanorum redactos, ab hisque dura oppressos servitute, imperitos, miseros, omnibus pene rebus spoliatos cernerent. (1)

Sardibus haud longe abest Philadelphia, quam Turcæ *Etlahshar*, hoc est pulcram (2) urbem vocant. In eam jam inde ab Apostolorum ætate Christiani degebant. Itaque ab Johanne in Apocalypsi fit Angeli Philadelphenorum (3) commemoratio. Angeli autem nomine, ut alio loco animadvertimus, Episcopum indicat, qui administraret Ecclesiam Philadelphenorum. Quamobrem tum primum eam fuisse institutam ad similitudinem quidem veritatis potest accedere. Assentior proinde his, qui Paulum, aut socios, qui ante Johannem in Asiam venerant, Philaldephiam contendisse, cœtumque nostrum hominum (4) collegisse pugnant. Initio secundi seculi magno in honore apud nostros Ecclesia Philadelphenorum erat. Quare ad eam ab Ignatio Martyre, cum Romam duceretur, litteræ sunt datæ, quibus omnes etiam, atque etiam hortabatur, Episcopo ut parerent, eoque nescio nihil agerent, ut presbyteris honorem deferrent, quem ipsorum status (5) posceret. Atque ut magis magisque augeri, ubi jam vigebant, Christiani consueverant, ita quoque Philadephiæ numero deinceps creverunt, dignique sunt ab Ecclesia Smyrnensi existimati, ad quos tempore M. Antonini Imperatoris de Polycarpi Episcopi Martyrio litteræ (6) mitterentur (7). Quarto seculo Philadelpheni eamdem, quam permulti alii sunt perpessi (8) calamitatem. Nam Arianis Episcopis usi

1 Smithius ibid. „ Ad orientem Ecclesiæ Cathedralis, ut videbatur, ruinas luximus ... Turcæ unicam habent *Moschæam*, pulcram quidem, olim Christianorum templum, cujus propyleum „ columnis affabre politis ornatum est. Pauci admodum hic reperiuntur Christiani ingenti pa„ tientia, vel potius stupide, ac sine sensu miseram servitutem sustinentes, sed quod longe mi„ serius est, absque Ecclesia, absque Sacerdote. En deplorandum urbis quondam gloriosissimæ „ statum. Ad congeriem casularum redacta est Lydiæ urbs primaria, & sedes Metropolitica desti„ tuitur Ecclesiola.

2 Smith. *ibid. pag.* 119.

3 *Apocal. c.* III. *v.* 7. *seq.*

4 Confer Lequien. *tom.* I. *Or. Christ. pag.* 867. De hac urbe consulendus Cellarius *dissert. de* VII. *Eccl. As. n.* XXXVI. *pag.* 448. *seqq.*

5 Vide *tom.* II. *Apost. PP. pag.* 30. *seqq. edit. an.* 1724.

6 Confer *Acta Martyrii S. Polycarpi tom.* II. *PP. Apostolic. pag.* 195. *edit. an.* 1724. Sic enim habent „ Ecclesia Dei, quæ habitat Smyrnam, Ecclesiæ Dei, quæ diversatur apud Philadel„ phiam. Consule *ibid. Adnot. Usserii*, & Ruinartii *Act. SS. MM. sincera pag.* 27. *edit. Veron.*

7 Eusebius *lib.* IV. *cap.* XV. *pag.* 171. *edit. Cantabrig.* „ Hæc Beato Polycarpo, *inquit*, qui „ cum aliis duodecim Philadelphensibus apud Smyrnam martyrio est coronatus.

8 Consule Lequienum *ibid. pag.* 868.

usi sunt, quibus extinctis Catholicam doctrinam coluerunt. Postremo ubi ab Ecclesia Latina una cum Græcis sejuncti sunt, etsi in minores iis, quibus oppressi Sardenses fuerunt, at in magnas tamen ærumnas inciderunt. Nam a Turcis subacti, templa partim everti, partim in Meschitas redigi viderunt. Quamvis quatuor nunc habere templa, qui ibi agunt, Christiani dicantur, tamen sunt ita pressi, afflictique, ita ut Johannes prædixerat Ecclesiam Philadephenam futuram (1). Est propterea Thyatira (2) urbs Provinciæ Lydiæ. Ecclesia autem in ea a Paulo ne,an ab Johanne constituta fuerit, non (3) liquet. Sed cum Johannes Apocalypsim (4) scriberet, negari nequit plures vixisse Thyatiræ Christianos, Episcopumque habuisse, qui illos moderaretur. Fit enim in eo libro Angeli Thyatirenorum mentio. Neque vero audiendi Alogi erant, qui Apocalypsin rejici oportere arbitrabantur, propterea quod in ea memoretur Ecclesia Thyatirenorum, quam tum nullam fuisse defenderent. Etsi enim tertio seculo, quo illi hæretici furebant, Ecclesia Thyatirensis perierat, non sequebatur tamen, eam primo seculo minime (5) floruisse.

Quin-

1 De fatis urbis Philadelphiæ multis agit Thomas Smithius *ibid. pag.*139. *seqq. Pag.*141. hæc habet „ Pauca antiquitatis monumenta in ea supersunt . . . Marmora quædam vidi characte- „ ribus insignita, sed ea aut deorsum fracta, & exesis litteris deformata, aut si in parietibus „ ædium integra manerent, inversa ... Nobis maxime displicuit hæc rudera intueri; sed in bar- „ bariem Turcicam plane excandescebamus, dum ad S. Johannis Ecclesiam ad Euronothum ur- „ bis, olim, ut amplitudo ipsius pene demonstrat, *Cathedralem*, jam sterquilinium factam, nos „ convertimus, in quam purgamenta conjiciunt impuri Turcæ . . . Colliculi vineis, quas colunt „ Græci consiti sunt, sed a vino conficiendo, autumno proxime elapso, abstinuerunt; edicto „ Imperatoris, quo vetitum erat, territi, ut, prout mihi narravit Græcus *Papas*, id est *Sacer-* „ *dos*, ad sacros Eucharistiæ usus vix ipsis suppeteret. Nescio an dicerem eum posteris eorum, „ qui in defendenda Christiana religione mortem adeo fortiter oppetiare, ideo melius actum es- „ se. Hi enim quatuor Ecclesias, quæ τῆς παναγίας, seu Sanctissimæ Virginis, *S. Georgii*, ma- „ gnæ apud Christianos Orientales famæ, *S. Theodori*, *&* S. *Taxiarchæ* nominibus insigniun- „ tur, hic habent, unde eorum numerum neque parvum, neque contemnendum esse quis facile „ censeat.

2 *Cellar. diss. de* vii. *Eccl. Asiæ &c pag.*446. *n.*xxxiv.

3 Consule Lequienium *ibid. pag.*876.

4 Apocalypsis II. *v.*18. *& Act. Apost.*xvi. *v.*14. sic habet Lucas „ Et quædam mulier „ nomine Lydia purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum audivit, cujus Dominus ape- „ ruit cor intendere his, quæ dicebantur a Paulo. Cum autem baptizata esset, & domus ejus, „ deprecata est dicens, si judicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & ma- nete „. Sed hæc Philippis in Macedonia contigerunt.

5 Egregie Cellarius *l. c. pag.*447. „ Alogi hæretici apud Epiphanium *Hæres* LI. *n.*xxxiii. „ in argumentis, quibus Apocalypsin rejicere tentabant, & hoc ponunt: nominatim Ecclesiam „ Thyatirorum, quæ nusquam fuerit. At quamvis posteriori tempore ab hæreticis, puta Alogis, „ & Cataphrygibus occupata omnis fuerit, non tamen inde sequitur neque prius, & Apostolico „ ævo nullam ibi Ecclesiam extitisse. Per orbem terrarum fuit primo Evangelium prædicatum, &

„ ubi-

Quinetiam Marco Antonino Imperatore Carpum ejus urbis Episcopum Pergami extremo supplicio religionis caussa fuisse affectum (1) constat. Sed cum orta Montani hæresis fuisset, manasseque in multa Phrygiæ, Lydiæque oppida, magno numero Thyatirenses in eorum ineptas, perniciosasque sententias lapsi sunt, fueruntque in caussa, cur universus pene cœtus, qui ante illic floruerat, deleretur. Verum paullo ante seculi tertii exitum data opera a nostris fuit, ut extincto Montanismo in pristinum statum restitueretur Thyatirensis Ecclesia; quæ diu catholica (2) mansit, quoad Græci ab Latinis desciverunt. Nunc quamquam oppidum superfit, nullum in eo extat Christianorum templum, modo sit Thomæ Smithio (3) adhibenda fides.

,, ubique fundatæ Ecclesiæ, quarum vero plures ad gentilitatem relapsæ sunt, ut denuo converti ad Christum opus fuerit. Sic Germania nostra ab Irenæo *l.* I. *c.* III. dicitur *fundatas Ecclesias* habuisse, quas ne de Cisrhenana Romanorum in solo Gallico interpreteris, occurrit, qui proximus est Tertullianus *c.* VII. *adv. Iud.*, Germanos illos Christum confessos, cum *Dacis, Scythis, & Sarmatis* connumerans, quarum *limites suos transgredi non sinerentur* a Romanis, quæ sane Germaniæ barbaræ, non Romanæ est descriptio, nihilominus posteriori seculo vel nulla, vel pauca vestigia Ecclesiarum in illa vasta regione superfuerunt, quæ sero ad Christum deinde reducta sunt.

1 Vide *Euseb. l.* IV. *cap.* XV. *H. E. pag.* 173. *edit. Cantab.* At sunt, qui sub Decio passum fuisse Carpum defendant. Confer Ruinartium *Act. MM. sincer. pag.* 26. *edit. Veron. & pag.* 116. Bollandianos *ad d.* XIII. *April. pag.* 120. *seqq. tom.* I. & Lequienium *ibid. pag.* 877. Episcopum autem Thyatirenorum fuisse Carpum, ostendit ibid. Lequienius. Vide præterea Martyrologium Romanum *ad d.* XIII. *Aprilis*.

2 Nominantur enim ejus Episcopi Orthodoxi, qui quarto, sequentibusque seculis floruerunt. Consulendus Lequienius *ibid.*

3 Smithius *ibid. p.* 121. ,, Thyatira urbs Lydiæ hodie a Turcis AK-hisar, id est album castrum nuncupata a Pergamo quadraginta octo, aut circiter milliaribus distantia in planicie conduntur ... sed Ecclesiarum dirutarum ne extant quidem vestigia ... Adhuc latuerant Thyatira, nisi Clariss. D. Consul Smyrnensis Rev. D. Luke Mercatorum Anglorum societati illic degentium a concionibus, aliique, quibus suspectum erat, Græcos in hac urbe designanda errasse, itinere suscepto ea investigatum ivissent, tandemque felicissime detexissent. Sed ecce quam firmissimam fidem faciunt antiquissima marmora. In medio foro desuper tecto, ne perpluat, in basi cujusdam columnæ Epigraphen pulcris, & conspicuis characteribus incisam reperi.

Η ΚΡΑΤΙΣΤΗ ΘΥΑΤΕΙ
ΡΗΝΩΝ ΒΟΥΛΗ ΚΛΩ
ΔΙΟΝ ΑΥΡ ΠΡΟΚΛΟΝ
ΗΡΩΑ ΑΝΔΡΑ ΕΥΓΕΝΗ
ΕΠΙ ΣΕΜΝΟΤΗΤΗ ΒΙΟΥ
ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡ
ΓΙΑΙΣ ΠΑΣΑΙΣ ΔΙΑΤΕ ΑΥ
ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Quæ

des. Ab Apostolis igitur, eorumque discipulis iisdem modis, quibus alia in loca, regionesque, introducta religio Christiana in Lydiam est, postque ab iis, qui successerunt, doctrina, exemplis, martyriis ita propagata, uti jam quarto seculo universa fere ejus oppida occuparet, in iisque quasi imperium tenere videretur (1).

Ephesus Asiæ (2) minoris Metropolis erat. In eam cum Paulus, ut supra demonstratum est (3), pervenisset, biennioque ibi constitisset, Ecclesiam non solum instituit, sed etiam amplificavit, effecitque, ut inde in Asiæ oppida cetera doctrina Christi manaret, & ab Judæis, Ethnicisque cognosceretur. Multis prodigiis patratis, veritateque doctrinæ ostensa, atque probata, cum magnum numerum Ephesiorum Paulus ad Christiana sacra perpulisset, concitavit in se iram non Ethnicorum modo, sed etiam Judæorum. Ergo inde excedere coactus, in alias Provincias prædicatum Evangelium concessit. Quo in munere cum aliquos consumsisset annos, Hierosolymam redire statuit. Ubi Miletum venit, Ephesium ad se, ceterosque Asiæ Antistites accivit, eisque ut gregis, qui eis esset commissus, rationem haberent, præcepit. Paulo igitur Hierosolymam reverso, Johannes Apostolus,& Evangelistes, ut reliquarum Asiæ,ita Ephesinæ Ecclesiæ (4) curam suscepit, inque ea diutius, quam in reliquis, ut quæ earum omnium caput esset,degere decrevit. Quo tempore Timotheum auditorem Pauli cœtus Christianorum Ephesiorum Antistitem fuisse (5) ferunt. Interim Johannes id imprimis contendebat,atque enitebatur, ut non tantum Ecclesiæ, quarum ante jacta fundamenta erant, accessione mul-

Quæ sic vertimus: *Potentissimus Thyatirenorum Senatus Clodium Aur. Proclum Heroem virum nobilem propter honestatem vitæ, & magistratus & omnia publica munera, ipsum, & gentem &c.* & *pag.* 136.,, Civibus abundat Turcis,qui hic octo numerant *Moscheas*, cum ne una ,, quidem Ecclesia Christiana, quantum memini, illic reperiatur.

1 De ceteris Ecclesiis Lydiæ videndus Lequienius *tom.* 1. Or. *Christ. pag.* 878. *seqq.*

2 De Epheso minoris Asiæ Metropoli consulendus Cellarius *Dissert. de* VII. *Eccl. Asiæ* n.XXIX. *seq. pag.* 439. *seqq.* & *Geogr. Antiq. l.* III. *c.* III. *pag.* 70. *tom.* II. *seq. edit. an.* 1732.

3 *Tom.* 1. *pag.* 330 *seqq.*

4 Euseb. *l.* III. *c.* 1. *Hist. pag.* 87. *edit. Cantabrig.* ubi ,, Johanni, *inquit*, Asia obvenit, ,, qui plurimum temporis in ea commoratus,Ephesi tandem diem obiit ,,. Confer etiam quæ collegerunt Baronius ad an. XCVI. *num.* XI. & Tillemontius *in vita Joh. Apost. tomo primo edit. Paris.* Nam ceteros, qui prope innumeri sunt, prætermitto, quod de re minime necessaria copiosius non esse differendum putem.

5 Vide Euseb. *l.* III. *cap.* IV. *Hist. Eccl. pag.* 91.

torum, qui Christianis sacris sese addicerent, augerentur, sed etiam novas in Asia (1) constitueret, & sua, discipulorumque opera illustriores efficeret. Hoc ut facile assequi posset, Deus auxilio fuit. Nam claruit & sapientia rerum maximarum, quam divinitus acceperat, & prophetiæ, atque miraculorum donis. Quæ res cum elatæ in populum essent, Asianorum incredibilem multitudinem ad Christianismum amplectendum, perpulerunt. Hos religionis progressus, cum iniquo animo Ethnici paterentur, dandam esse ei delendæ operam putarunt. Itaque ab Domitiano, qui Tyrannidem Romæ occuparat, jussi Præfecti Provinciis fuerunt, ut in nostros crudeliter (2) animadverterent. Sed his calamitatibus etsi Christiani prohibebantur, quo minus latius doctrinam, quam colebant, disseminarent, nihilo minus sanguine martyrum, signisque, quibus illustrari, qui rapti in supplicium fuerant, solebant, extincto sævissimo Imperatore, hoste nefario religionis, adeo multiplicati nostri sunt, ut nullus jam, Trajano Augusto, in Asia vicus (3) esset, in quo Idolorum templa pene desolata non viderentur. Atque plurimum ad dilatandum Christianum nomen Johannis, post reditum ab exilio (4), diligentiam contulisse, testata res est. Nam ubi magnum tulit itinerum suorum, & laborum fructum, existimans plurimi ad confirmandos in fide suos, adducendosque alios ad Ecclesiam interesse, si, quod rogatus ab Asiæ Episcopis fuerat, Evangelium scripsisset, ac testimonium de divinitate atque humanitate, deque factis, dictisque Servatoris Christi dixisset, appulit jam senex ad eam rem animum, tantaque est usus felicitate, ut Ethnicos, Judæosque convicerit superstitionis,

1 Smyrnensem enim, Magnesianam, Trallianam, aliasque Ecclesias, quas mox describemus, quoniam tam sunt veteres, ut ab Ignatio memorentur, credendum est, fuisse ab Johanne Apostolo constitutas.

2 Vide quæ diximus *tom.I. pag.421. seqq.*

3 Confer Plinii Secundi locum supra *t.I. pag.427.*

4 Vixit enim, Ephesique imprimis ad Trajani usque tempora mansit. Irenæus *l. III. c.III. pag.177. sq. edit. Monach. S. Mauri* ἀλλὰ, inquit, καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησία ὑπὸ Παύλου μὲν τεθεμελιωμένη, Ἰωάννου δὲ παραμείναντος αὐτοῖς μέχρι τῶν Τραϊανοῦ χρόνων. „ Sed & „ quæ in Epheso Ecclesia a Paulo quidem fundata est; Johanne autem apud ipsos permanente ad „ tempora usque Trajani „. Confer quæ ex Polycrate II. seculi scriptore de Johanne refert Eusebius *l.III. c.XXXI. hist. pag.126. & l.V. cap.XXIV. pag.243. edit. Cantabrig. & l. III. c.XXIII. pag.112.* ubi „ Iisdem temporibus, *inquit*, in Asia Apostolus ille, & Evangelista Johannes, quem „ Jesus præcipue diligebat, adhuc in vivis agens, Ecclesias regionis illius gubernabat, post „ Domitiani mortem reversus ab exilio, quod in insula pertulerat.

nis, eosque vitari oportere ostenderit, qui cum Christianos se esse jactarent, tum novas opiniones, quæ a Christi doctrina abhorrebant, in Ecclesiam invehere (1) conarentur. Erat hoc tempore, siquidem Apostolicarum Constitutionum scriptori adhibenda assensio sit, Ephesiorum Christianorum Antistes Johannes ille (2) Presbyter, cujus Papias (3) Hierapolitanus auditor fuisse (4) fertur. Ei Onesimus successit, cujus (5) fit ab Ignatio martyre in epistola ad Ephesios mentio. Florebat is sub Trajano. Hoc Episcopo tanta erat in Asia copia Christianorum, ut Plinius junior ad Trajanum scripserit, si animadversum, ita ut lege sancitum erat, in omnes fuisset, provinciam pene sine incolis (6) futuram. Ephesi maxima erat multitudo, cum ea urbs, quod dictum paullo ante est, ceterarum Asiæ caput, ac facile princeps esset. Itaque Ephesina Ecclesia laudata maxime ab Ignatio est in iis litteris, quas ad eam, cum Romam ad supplicium duceretur, scripsit. Sed cum adversis reipublicæ Christianæ temporibus, diuturna pace frui nostri nequirent, propterea quod Ethnici imperio potirentur, qui Diis, ut ajebant, injurias a Christianis illatas, inultas se præterire velle negarent, multis magnisque incommodis pressæ, atque (7) agitatæ Asiæ Ecclesiæ fuerunt. Verum quin debilitari, extinguique, majores vires & amplitudinem consequi visæ sunt. Multoque magis tum quidem earum auctæ opes fuerunt, quum Hadrianus, & qui ei successit Antoninus imperium tenerent. Nam ii ad Præsides, atque ad Commune provinciæ Asiæ scripserunt, ut caverent, ne quis religionis caussa Christianos in jus vocare, molestiaque afficere (8) auderet. Atenim, his Imperatoribus sublatis, novæ sub Marco Aurelio in nostros omnes, potissi-

S 2

1 Eusebius *lib.* III. *hist. cap.* XXIV. *pag.* 117. *edit. Cantab.* Hoc idem novi scriptores Irenæum, Eusebium, Hieronymum, aliosque sequuti ostenderunt, ut Baronius, Tillemontius, Ceillerus, Dupinius &c., & ex Acatholicis Caveus, J. A. Fabricius, Oudinus, aliique innameri quorum sententiæ notiores sunt, quam ut indicari hoc loco debeant.

2 *Const. Apost. lib.* VII. *c.* XLVI. *pag.* 387. *edit. an.* 1724. *tom.* I.

3 Vide Eusebium *lib.* III. *hist. cap.* XXXIX. *pag.* 136.

4 Hujus Johannis sepulcrum Ephesi ostendebatur. Eus. *loco mox indic.*

5 *Pag.* 12. *tom.* II. *Apost. PP. edit. an.* 1724. Consule Eusebium *l.* III. *hist. cap.* XXXVI. *p.* 131. *edit. ejusd.*

6 Confer quæ diximus *tom.* I. *pag.* 427.

7 Constat ex iis, quæ loco modo indicato animadvertimus.

8 Vide quæ diximus supra *tom.* I. *pag.* 431. & Euseb. *l.* IV. *c.* VIII. *pag.* 152. *seqq.* & *c.* XIII. *pag.* 159. *seq.*

tissimumque eos, qui Asiam incolerent, tempestates (1) coortæ sunt. Quæ tametsi gravissimæ erant, impedire tamen nostros non poterant, quo minus scriptis Apologiis sese defenderent, finesque Ecclesiarum dilatare (2) conarentur. Irascebantur Ethnici, dumque sibi licere arbitrabantur, furere in eos, dirisque suppliciis animadvertere (3) non dubitabant. Sed tantum aberat, ut eos ipsos deterrere ab instituto possent, ut potius mirifice nomen, religioque Christiana in Provincia propagaretur. Nam Episcopi, qui Ecclesiarum curam, administrationemque susceperant, presbyterique, cum tanta doctrinæ, virtutisque laude florerent, quantam in sacerdotibus Christianis desiderare quisquam posset, minas edictaque Principum, quibus ab instituto revocabantur, quod cum divinis præceptis pugnarent, nihili pendebant, atque cruciatus æquo animo (4) patiebantur; exemploque suo demonstrabant, Deo esse, non hominibus, quantavistandem dignitate excellerent, parendum. Esse namque nostris omnibus, imprimisque iis, quibus onus instituendorum, regendorumque populorum impositum sit, præceptum a Christo intelligebant, ut quemcumque in locum possent, Evangelium importarent, (5) ne quis in quaque orbis terrarum parte reperiretur, qui aut non audisse quidquam de vera religione

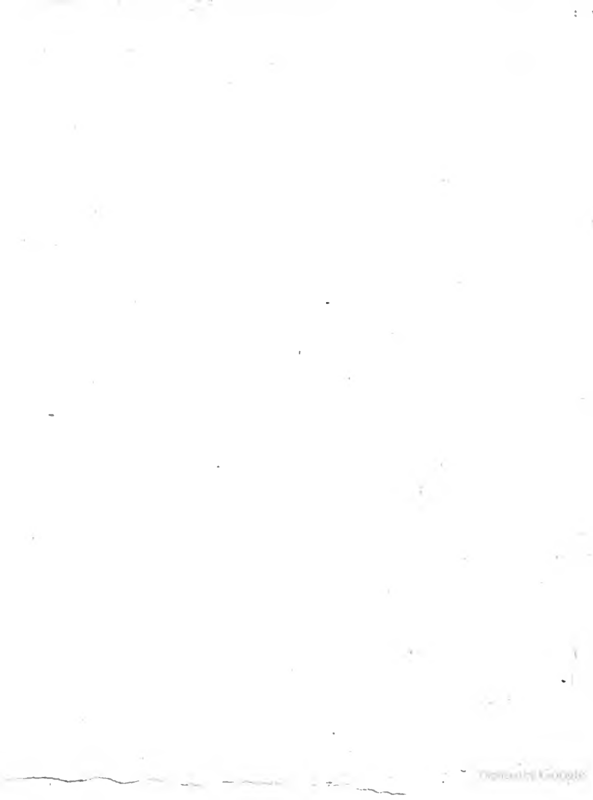
1 Confer, quæ diximus *t.1.p.436.seq.*

2 Vide sup. *tom.1.pag.435.seq.* Confer Eusebium *l.IV. cap.XXVI.pag.188.seqq.*

3 Eus. *ibid.pag.189.*

4 Marci ne, an patris Antonini, Hadrianive tempore Onesimus martyr obierit, non constat. Est tamen illud longe probabile, quod Martyrologiorum scriptores tradunt ad XVI. Februarii, Onesimum Romam perductum, lapidibusque appetitum interiisse. Confer Menologium Græcorum ad d.I. *Decembris*, & Bollandianos *tom.* II. *Mensis Februarii*. Quam multi autem in Asia pro Christo mortem obierint, patet ex iis, quæ diximus tomo superiore *pag.435. seq.*

5 Neque vero id solum, sed etiam ut curarent, hæreses si quæ ortæ essent, refellere, darentque operam diligentem, ne quid Christiana respublica detrimenti caperet. Igitur cum Asiani quidam *Episcopi* redarguti essent ab Johanne in Apocalypsi *c.II.* propterea quod Nicolaitas in Ecclesia versari paterentur, non illi modo, sed ceteri etiam deinceps id sunt conixi, ut qui novi quidpiam moliri ausus esset, hunc esse oppugnandum, exque Ecclesia repellendum arbitrarentur. Hoc igitur, cum contra Cerinthum exemplo suo Johannes ostendisset, non solum vitans hæreticum: *Eus. l.* III. *cap.* XXVIII. *Hist. pag.123.* sed etiam Evangelio, epistolisque scriptis exagitans, ostendensque quid sit de Deo, homineque Christo credendum; tum est accurate factum a Polycarpo contra Marcionem hæresiarcham: *Eus. lib.* IV. *Hist. cap.* XIV. *pag.*126. a Melitone Sardensium Episcopo, cujus opuscula Eusebius numerat *l.* IV. *hist. c.* XXVI. *pag.188. seqq.* ab Apollinare Hierapolitano, cujus extabant Eusebii ætate libri, non adversus Judæos, & Ethnicos modo, verum etiam adversus Cataphrygas, quorum errores tunc temporis disseminari in Asia cœperant: Eus. *l.* IV. *c.*XXVII. *pag.*192. ab Apollonio Ephes. Episcopo: *Eus. l.* V. *c.*XIII. *pag.233.* Negari autem non potest, quin Polycrates Ephesiorum Episcopus aliquanto fuerit in eos asperior, qui secus esse Pascha celebrandum arbitrarentur, atque ipse sequutus Ecclesiarum Asiæ morem statueret. De qua re erit alibi opportunior disserendi locus.

PORTA PERSECUTIONIS EPHESI

religione se, aut audire nequivisse diceret. Qua Sanctorum virorum diligentia factum est, ut cum Septimii Severi (1), postque Maximini (2), Decii (3), Diocletiani, & Maximianorum (4) crudelitate infirmatæ res nostræ, dejectæque in Asia; tum maxime virtutem, roburque parare, & sese erigere viderentur, incredibilique numero Christiani prodirent, qui verbis factisque demonstrabant, sanguinem Sanctorum Martyrum semen esse novorum Christianorum. Quod cum in ceteris ejus provinciæ oppidis fiebat, tum Ephesi quidem certe nostri experiebantur, quæ urbs ut Civilis Metropolis, ita Christianismi in Asia præcipua sedes erat. Sed quoniam de oppidis Asiæ reliquis indicatum est, quorum sane plurima magno in honore propter opes, civiumque multitudinem fuerunt, in illis etiam quibus auctoribus orta, quibusque præsidiis propagata Christiana religio fuerit, demonstrandum videtur. Trallas (5) igitur cum ab Johanne invectus Christianismus esset, ita brevi crevisse fertur, ut initio seculi secundi, qui ibi vigebat cœtus Christianorum, in amplissimis, (6) maximisque numeraretur. Nulla autem caussa est, cur iis nos assentiri oporteat, qui Philippum Diaconem, a quo Eunuchus Reginæ

1 In omnes enim provincias sævit Septimius Severus. Confer *Euseb. lib.* VI. *Hist. cap.* I. *pag.* 257.

2 Nam is in Antistites Ecclesiarum animadvertit, ut est auctor Euseb. *l.* VI. *cap.* XXVIII. *pag.* 293. Non est autem verisimile, prætermissos ab eo fuisse Asianos, qui in celeberrimis urbibus tam illustris provinciæ versarentur.

3 Sub Decio enim passos Pionium, sociosque Smyrnenses defendunt Baronius, Jacobus Usserius, Bollandus, & Ruinartius. Confer hujus *Act. SS. MM. sincera pag.* 116. *seq. edit. Veron.* Sunt præterea, qui Decio Imperatore Maximum Ephesi martyrem obiisse putent. Vide Ruinartium *ibid. pag.* 132. Quamvis Orsius *de capital. crim. Absol. pag.* 27. *seqq.* contra pugnet, qui tamen mutasse videtur sententiam *tom.* III. *pag.* 209.

4 Multos fuisse in Asia Diocletiani ætate Martyrio functos, certum est. Ephesi autem Porta extat urbis, quam *Portam persecutionis* vocant. Hujus appellationis caussam assequi se posse negat Tournefortius *Voy. au Levant. tom.* II. 205. *edit. an.* 1718. Fortassis ex Anaglypho opere, quod portæ est impositum, ubi figuræ hominum cernuntur, quorum aliqui aut vincti videantur esse, aut gladio, alioque supplicii genere interemti, incolæ concluserunt, nostrorum hominum cruciatus eo exhiberi, portæque nomen ejusmodi indiderunt. Vide figuram, quam æri incidi curavimus.

5 Etsi fundamenta Trallensis Ecclesiæ jacta ab Johanne fuisse ferantur; tamen non est inde consequens, nullos in ea urbe ante fuisse, qui Christianam religionem colerent. Neque enim ostendi potest, a Petro, qui in Asiam venisse dicitur, Evangeliumque Judæis dispersionis prædicasse, ut est apud Eusebium *l.* III. *c.* I. *pag.* 88. *hist. edit. Cantab.* qui accepit ab Origene, nullum fuisse Trallensium permotum, ut Christi doctrinam amplecteretur. Nec ulla est caussa, cur Trallas Paulo, qui minorem Asiam peragravit, fuisse prætermissas putemus. Hoc certum est, ab Johanne idcirco conditas dici Ecclesias provinciæ Asiæ, quod is easdem partim nascentes amplificaverit, partim constituerit.

6 Consule epistolam Ignatii martyris ad Trallianos *tom.* II. *Apost. PP. edit. an.* 1724. *p.* 22. *seqq.* & Eusebium *l.* III. *hist. cap.* XXXVI. *pag.* 131. *edit. Cantabrig.*

ginæ Candacis baptizatus eſt, primum Trallenſium Doctorem, atque Epiſcopum (1) fuiſſe ſcripſerunt. Polybium quidem (2) fuiſſe (ab Joh. fortaſſe) Trallibus conſtitutum Antiſtitem ſacrorum Chriſtianorum conſtat: qui ubi Ignatium Smyrnis degere, Romamque ad martyrium duci intellexit, nihil veritus Ethnicorum vim, ad eum non modo gratulatum, ſed etiam de ſtatu progreſſuque Eccleſiarum, ac potiſſimum provinciæ Aſiæ (3) actum venit. Eadem Magneſiæ ad Mæandrum Eccleſiæ primordia fuerunt. Huic initio ſeculi ſecundi Damas erat Epiſcopus præfectus, cujus in Epiſtola ad Magneſianos Ignatius (4) meminit. Aucta deinceps multis partibus fuit ſtudiis, martyriiſque ſanctorum virorum, quo tempore Septimius Severus Imperio (5) potiebatur. Aſſum autem a Paulo, ut ſupra demonſtratum eſt, invecta religio Chriſtiana (6) fuit. Quodſi monumenta nulla extant, quibus demonſtretur, quæ poſt (7) incrementa ceperit, hoc ſcilicet argumento eſse non poteſt, aut extinctam deinde in oppido, aut imminutam Eccleſiam fuiſse, cujus Epiſcopi quarti ſeculi initiis in Tabulis Eccleſiaſticis memorantur. Pergami cum Johannes morabatur, cœtus erat (8) illuſtris Chriſtianorum. Ei Antiſtites Cajum primum, inde Antipam præfuiſse veteres aliqui, quorum tamen magna non eſt auctoritas (9), ſcriptum reliquerunt. Antipæ, (10) ſi modo is Pergamenorum Epiſcopus fuit, Angelus ille ſucceſſit, cujus eſt ab Johan. (11) in Apocalypſi facta commemoratio. In ea Eccleſia cum Domitianus de noſtris hominibus delendis cogitaſſet, aliqui fuerunt, qui ſumma fortitudine, conſtantiaque tormenta perpeti, mortemque obire potius, quam ejurare

1 Confer Lequleuium *tom.1.pag.695.*

2 Iguatius *ibid.* Euſebius *ibid.*

3 Iguas. *ibid. pag.22.*

4 Ignat. *Epiſt. ad Magneſianos n.2. pag.17.* Euſeb. *ibid. pag.131.*

5 Num iu hac ad Mæandrum, an in altera Magneſia martyr Charlampius obierit, incertum eſt. Vide Bollaud. *ad d. x. Februar. tom. II.* Id oppidum Turcæ *Ghiuſel aſſar* vocaut, hoc eſt, *pulcrum caſtrum*.

6 *Tom.1.pag.333.*

7 Aſſi Epiſcopus Otioo an.325. ſubſcripſit Synodo Nicænæ. Confer Lequieuium *t.1.p.702. ſeqq.* quo loco Antiſtites, poſt Orionem, Aſſi recenſet. Ante hunc Præſulem, quem mox uominavi, quinam ei Eccleſiæ præfuerint, ſtatui nullo modo poteſt.

8 *Apocal. cap.II. v.12.*

9 Confer Lequlenium *Or. Chriſt. tom.1. pag.723.*

10 Antipas martyr apud Pergamenos obiit, ut conſtat *Apocal. c.II. v.13.* At nuſquam traditum ab Johanne eſt, hunc Epiſcopum fuiſſe Pergamenis datum.

11 Iohannes *Apocalypſ. l. c.*

ejurare (1) Christum statuerunt. Sed ubi Nicolaitarum factio nata est, eorumque aliqui Pergamum seducturi fortasse Orthodoxos venerunt, Pergameni, ac si nihil ab eis metuendum esse arbitrarentur, eosdem hospitio exceperunt, secumque una in cœtu versari passi sunt. Qua de re quum graviter conquestus Johannes fuisset, denunciassetque fore, ut nisi Nicolaitas pellerent, parem noxiæ pœnam ferrent, Pergameni, ut sibi, suisque prospicerent, nihil sibi cum hæreticis commune esse oportere rati, eis Ecclesiæ aditu interdixerunt. Igitur qui post Pergami vixerunt Præsules Ecclesiæ non modo sibi a communione eorum temperarunt, quos minus esse Orthodoxos cognoscerent, sed eos etiam oppugnarunt. Quo in genere (2) Theodotus seculo tertio laboravit, qui cum accepisset Colorbasianos insanire, Catholicosque pervetere conari, Synodum habuisse fertur, qua eorum opiniones hæreseos condemnaverit. Post (3) Carpus, qui summo propagandi Evangelii studio flagraret, continerique limitibus Diœcesos nequiret, alio etiam eamdem ob caussam contendit, sociisque usus, qui non minore tuendæ, dilatandæque religionis desiderio arderent, multos ab Idolorum superstitione revocavit, & ad sacra Christiana colenda perduxit. Quod ubi nunciatum Præsidi est, cui datum negotium ab Decio Imperatore fuerat, ut ne impune ferre Christianos sineret, Carpum, ceterosque comprehendi, Pergamum reduci, excruciarique, quoad animum efflarent, jussit (4). His aliisque martyrio coronatis, Pergami, atque in finitimis civitatibus non minus Christianæ opes crescere, atque amplificari sunt visæ. Quæ Pergamenorum, eadem pene Anæorum (5), Colophoniorumque (6) Ecclesiarum primordia, atque incrementa fuerunt. Discipulis

1 Apocal. c. I. v. 13.

2 Ita enim scribit Auctor, quem Prædestinatum vocant, apud Sirmondum t. 1. *opp. p.* 469.

3 De Carpo Episcopo *Euseb. lib. IV. cap. XV. pag.* 173. „ Aliorum præterea, qui in urbe Asiæ „ Pergamo sub id tempus martyrium passi sunt, acta etiamnum circumferuntur, Carpi videlicet „ Papuli, & mulieris cujusdam Agathonicæ, qui post multas, atque illustres fidei nostræ con„ fessiones, glorioso exitu consummati sunt. Decio autem Imperatore functus Carpus martyrio est, si Actis Martyrii fides. Quamquam Eusebius in M. Aurelii tempora rem omnem refetat. Confer Valesii *adnotationes in mox recitata Eusebii verba*.

4 Vide acta apud Bolland. *tom.* I. *April. pag.* 965.

5 Ita enim conjicere licet, quod credibile non sit, illustria oppida fuisse a nostris hominibus omissa, quin ab errore liberarentur. De martyribus, & Episcopis Anæorum videndus Lequienius *tom.* 1. *pag.* 717. *seq.*

6 Vide Lequienium *ibid. pag.* 725. *seq.*

ſcipulis enim Apoſtolorum Epiſcopis initio uſæ, ita ſunt certaminibus fortiſſimorum Chriſti Martyrum, prodigiiſque illuſtratæ, ut jam quarto ſeculo nulli fere in his oppidis cultores Idolorum degerent. Nam Smyrnenſes a Paulo primum (1), tum ab Johanne Evang. myſteriis Chriſtianis initiati, in Stratææ, quem Timothei propinquum fuiſſe, & Pauli auditorem memoriæ traditum eſt, ædes convenire, remque divinam facere conſuerant. Sunt, qui huic Stratææ mandatum ab Apoſtolis fuiſſe, ut Eccleſiam adminiſtraret, eique mortuo Bucolum ſucceſſiſſe, ſcribant. (2) Bucolus iis præſidiis, quibus altiores in animis hominum radices agere Chriſtiana religio ſolebat, cum multis magniſque partibus cœtum Chriſtianorum auxiſſet, virtutis, ac meritorum plenus deceſſit. Atque is ille Antiſtes Smyrnenſium fuit, ut criticorum plurium hujuſce temporis fert opinio, cui Johannes adoleſcentulum bono, ut videbatur, ingenio præditum etiam, atque etiam commendavit, utque daret operam, ne quid ille detrimenti caperet, præcepit. Sed adoleſcens ubi ætate crevit, amicoſque ſummæ audaciæ, improbitatiſque morum paravit, paullatim a recta inſtitutione vitæ deflexit: inde aliena carpere, divina, atque humana jura miſcere, deponere pudorem, nihil demum penſi, ac moderati habere cœpit. Quumque ob ingentia flagitia verſari ſine metu in civitate non poſſet, conſilium in ſolitudinem abeundi ſuſcepit. Quo loco homines ſceleratiſſimos nactus, qui latrociniis vitam ſuſtentarent, eorum ſe ducem fieri curavit. Johannes forte ab exilio Smyrnam reverſus, ad Epiſcopum convenit, ex eoque de juvene, quem ſuæ curæ crediderat, quæſivit. Ille ſuſpirare, lacrimari, flere, caſum adoleſcentis lamentari, ac ſi functus vita fuiſſet. Tum Apoſtolus, quin palam eloquere? inquit. An periit? Enim vero, reſpondit Antiſtes, periit. Nam etſi vivit, tamen ita vivit, ut periiſſe funditus videatur. Re, ut evenerat, percepta, Johannes percunctatus quonam tandem juvenis profugiſſet, ad eum magnis itineribus contendit. Interim illi tranſfugæ nunciatur, ad ſe Apoſtolum ſenem venire: qua re vehementer commotus, nam inerat ei adhuc ſenſus aliquis verecundiæ, ſerreque

1 Confer quæ collegit Lequienius *ibid. pag.738. ſeq.*
2 Conſule *Synaxar. Baſilii ad d. xvi. Februar.* & Suidam ad *voc. Polycarpus.*

ferreque aſpectum ſenis proinde non poterat, alio extemplo proficiſci decrevit. Subſequutus eſt abeuntem ſenex, atque ubi eumdem vidit, ſuo nomine appellavit. Oravit, obſecravitque, ſui ut misereretur, ſeque reſpiceret, neque obſtinato ſe animo iret perditum. Reminiſceretur eorum, quæ geſta pro ipſius ſalute fuiſſent. Rediret ſupplex ad Chriſtum, qui ea miſericordia eſt, ut neminem, qui ad ſe reverteretur, auxiliumque poſtularet, perire ſineret. His aliiſque ab Johanne dictis, transfuga cogitans, quæ improbe, ſceleſteque feciſſet, quantoque in ſempiterni interitus periculo verſatus eſſet; permotuſque promiſſis ſenis, ad hunc tandem acceſſit, ſibique ut veniam a Deo impetraret, magno & dolore, & fletu popoſcit. Juſſum, ut bono animo eſſet, Johannes Smyrnam in noſtrum hominum cœtum reduxit, hortatuſque, ut in fide, ac diſciplina, quam rurſum profiteretur, maneret, alio ſe prædicatum Evangelium (1) contulit. Atque hæc ratio eſſe conſuerat, qua majores noſtri, ut vel Ethnicos ad Eccleſiam adducerent, vel eos, qui lapſi erant, converterent, utebantur. Mortuo Bucolo, Polycarpus auditor Johannis Epiſcopus Smyrnenſium dictus eſt. Is, ut erat ſingulari doctrina, caſtitate, ſanctitate morum, doniſque cæleſtibus inſtructus, incredibili felicitate magnam civium copiam, ut Chriſtianæ religioni nomen daret, permovit. Trajano Imperatore, quum Smyrnam Ignatius Antiochenorum Præſul perveniſſet, quoque in ſtatu ejus civitatis Eccleſia eſſet, cognoſſet, Epiſcopi ſtudium tuendæ propagandæque veritatis collaudavit, presbyteriſque deinde ſcripſit, ut optimo Præſuli, quod hactenus fecerant, parerent. Nam populum, quem eſſe pietati, ac religioni deditum videret, ut ne ab incœptis deſiſteret, (2) commonefecit. Re igitur ad Pii, & Marci Antoninorum tempora feliciter geſta, quum eſſent permulti, qui Polycarpum ſeductorem plebis, ac Deorum inimicum (3) vocarent, ideoque occidi poſce-

1 Vide Euſebium *l.* III. *cap.* XXIII. *pag.* 112. *ſeqq.* qui accepit ex Clementis Alexandrini libro, qui inſcribitur: *quis dives ſalvandus*, edito a Combefiſio *tom.* I. *Auct. Bibl. Gr. Lat. SS. PP. pag.* 185. *n.* 42. & a Pottero *tom.* II. *opp. Clem. Alex edit. Oxonienſis.*

2 Confer epiſt. Ignatii ad Smyrnæos *tom.* II. *PP. Apoſtolicor. pag.* 33. *ſeqq. edit. an.* 1724. & ad Polycarpum *ibid. pag.* 39. *ſeqq.* & Euſebium *lib.* III. *Hiſt. Eccl. cap.* XXXVI *pag.* 131.

3 Confer acta martyrii apud *Euſeb. l.* IV. *Hiſt. cap* XIV. *ſeqq. pag.* 60 *ſeqq. edi. Cantab. & tom.* II. *Apoſtolic. PP. pag.* 195. *ſeqq. edit. an.* 1724. & apud Ruinartium *Act. SS. MM. ſincera pag.* 17. *ſeqq. edit. Veronenſis.* Mitto ceteros actorum eorumdem editores, ne ſim longior, quam oportet.

ſcerent, Præſes provinciæ, qui Chriſtianos averſabatur, horumque Antiſtites, propterea quod ab idolorum cultu mortales avertere ſolerent, ferre impune nolebat, capi hominem, atque ad ſe adduci imperavit. Aberat tum ex urbe Polycarpus; quo tempore oblatum ei viſum eſt, quod illi mortem impendere ſignificaret. Interim, qui miſſi a Præſide fuerant, domum, in qua ille latebat, accedunt, quæque ſibi eſſent imperata, exponunt. Igitur comprehenſum, in urbem deducunt. Id ubi elatum in populum eſt, clamare hoſtes, poſtulareque a Præſide, Atheum beſtiis ut exponeret. Præſes in Amphitheatro ſarmenta circumdari, atque accendi, in medioque locatum Polycarpum, exuri vivum præcepit. Sed qui aderant improbi viri, cum ignis vim minus eſſe vehementem viderent, quam ut eum vita privaret, carnifici ut propius accederet, ſenemque conficeret, imperarunt. Ut carnifex, quod juſſus eſt, fecit, columba continuo egreſſa e rogo eſt, ſanguiſque ex Martyris corpore tanta copia manavit, ut flammas extingueret. Quo prodigio permoti plerique, ejurata ſuperſtitione, noſtris ſe inſtitutis addixerunt. Ita quin martyriis delerentur, his ipſis, prodigiiſque reipublicæ Chriſtianæ opes augebantur. Smyrnenſes, cum victos Epiſcopi ſui conſtantia, certaminibuſque Ethnicos fuiſſe perſpexiſſent, litteras ad proximas Aſiæ, aliaſque Eccleſias miſerunt, quibus eas rerum omnium, quæ contigiſſent, certiores facerent, ſignificarentque quo die quotannis Chriſtianos Smyrnam concurrere, & ad ſepulcrum Martyris vigilias agere oporteret. Polycarpo Papyrius (1), huic Camerius, Camerio Thraſeas ſucceſſit, qui niſi pari celebritate, at pari tamen virtute, diligentiaque floruerunt. Longe diſcrepans exitus Eudæmonis fuit (2). Decio enim Imperatore, quum publicata edicta fuiſſent, quibus Præſides provinciarum in Chriſtianos animadvertere, & omnia cruciatus exempla edere jubebantur; captus ab hoſtibus Eudæmon, ſacrificareque coactus eſt. Quod ut eſt factum, Ethnici Pionium, ceteroſque, qui eodem tempore comprehenſi,

1 Confer Lequienium ibid. *pag. 740. ſeqq.*

2 Conſule acta S. Pionii Mart. apud Ruinartium *pag. 125. edit. Veron.* Ante Eudæmonem Thraſeam ſanctum virum rexiſſe Smyrnenſem Eccleſiam putat Lequienius *tom. I. Or. Chr. p. 741.* Eſt autem Thraſeæ Epiſcopi & Martyris a Polycrate honoris cauſſa facta mentio apud Euſ. *l. v. hiſt. c. xxiv. p. 244. edit. Cantab.*

prehensi, conjectique in vincula fuerant, (1) adeunt. Exemplum Episcopi proponunt. Eos ut sacrificent, itaque suis, suorumque rebus prospiciant, hortantur. Illi ægre se ferre casum Episcopi dicunt. At quod ille fecit, non vitio religionis, quam ante coluisset; sed culpa esse ejus, atque etiam damno factum. Sibi ille prospiceret, qui tam turpiter lapsus esset. Nam proditorem imitari nolle se homines Christianos, quos fortes Christus suo præsidio fecisset. Experirentur Ethnici. Cruciarent innocentes, lacerarent, laniarent. Paratos esse quidvis perpeti se, non ut damnum, cujus ille caussa fuisset, repararent solum, sed ut sanguine quoque suo veram religionem confirmarent. Hostes nominis Christiani, cum deterreri Confessores a sententia nequire animadvertissent, adduci eos ad supplicium, atque interfici jusserunt. Igitur qui verbis ante, iidem morte sua timidos, dubitantesque propter vim, atque metum cofirmarunt, Ethnicosque multos, qui sanctis viris, ut Christum ejurarent, auctores fuerant, ab errore, & scelere ad veritatem, virtutemque colendam adduxerunt. Aucta deinceps Smyrnensis Ecclesia ita est, ut Constatini tempore perpauci in oppido reperirentur, qui idola tenerent, diisque preces esse adhibendas arbitrarentur. Sed post Synodum Nicænam, quod (2) ab Arianis Imperatores circumventi, partaque magna vis, atque potestas fuisset, non minima Antistitum Asianorum pars est in errorem (3) abrepta. Igitur medio IV. seculo videbantur Ecclesiæ a Paulo, & Johanne constitutæ, totque sanctorum Præsulum studiis, prodigiis, sanguine propagatæ vel eo errore detineri, quem iidem ipsi Apostoli non verbo solum, sed scriptis etiam reprobassent, vel administrari ab impiis, sacri legisque viris, qui erroris patrocinium suscepissent. Post Romanorum Pontificum imprimis auctoritate, Theodosiique, ac filiorum auxiliis, factione Arianorum depressa, atque deleta, cultus religionis veræ restitutus Ecclesiis est, neque ad ea tempora ullus est locus Aria-

 nis

1 *Act. S. Pionii ibid. pag. 131. seqq.*

2 Synodi Nicænæ decretis subscripsit Eutychius Smyrnensis Episcopus. Confer Lequien. t. 1. p. 741. Neque vero ullus est vetus scriptor, qui ejus urbis Episcopum aliquem ab Arianis stetisse dicat. Id quod de nonnullis aliis Asiæ Ecclesiis dici debet.

3 In his Menophantus, & Evethius Ephesini: Vide *Lequien. tom. 1. pag. 674. seqq*, aliique nonnulli aliarum Ecclesiarum, quos numerat *& seqq. paginis* Lequienius, quos equidem, ne longior sim, prætermitto.

nis, aliisque hæreticis in Asia relictus, quibus Græci ab Ecclesia Romana sese omnino sejunxerunt. Nam etsi fuerunt aliqui in provincia Episcopi, qui adversus Photium Ignatii (1) partes defenderent, tamen Michaele Cerulario Patriarcha Constantinopolitanorum undecimo seculo rebus novis studente, curanteque, ut Orientis Ecclesiæ a nostris deficerent, coacti a Græcis Augustis Asiani etiam fuerunt, ut qui eorum imperio parerent, eosdem de Spiritu Sancto non procedente a Filio, de producta ad judicii usque diem beatitate, quæ in *aspectu Dei* constituta est, de negando primatu Sedi Apostolicæ, errores probarent, quibus Constantinopolitani delectabantur. Quamobrem post paucos annos tanti flagitii pœnas luerunt. Nam Asia ab Turcis capta, quæ oppida & ædium amplitudine, & multitudine civium celebrabantur, multis patria sponte cedentibus, aliis dura pressis captivitate, ædificiis autem vetustate collapsis, in eum statum redacta sunt, ut vici, non urbes appellari hac nostra ætate possint. Ephesus, quæ urbs ceteris præferri merito consuerat, perpaucos nunc incolas Christianos habet (2) sine Episcopo, imperitos rerum, schismaticos, miseros, egentes, durissimaque pressos servitute: nam si qui sunt alii, sunt autem minimo numero, ii Muhamedi partibus student. De Pergamo autem quid memorem, quod oppidum in easdem fere incidit, in quas Ephesus

1 Horum meminit Lequienius in Catalogis Episcoporum provinciæ Asiæ *loc. indic.*

2 Thomas Smithius *Opusc. De sept. Asiæ Ecclesiis pag.* 155. „ Ephesus, *inquit*, a Turcis „ *Ajasaluk*, (vel *Aja suluk*) dicta ... ob rudera venerabilis ... Columnas (in ea urbe) marmo„ reas disjectas, & submotas offendimus alias albi coloris, mixti alias. Hæ autem erant prope „ templum Dianæ (cujus fundamentis Ecclesias Christianos inædificasse verisimile videtur) qua„ rum diameter erat septem circiter pedum, longitudo quadraginta ... Non procul a Dianæ tem„ plo versus Boreapeliotem humi jacet amplum lavacrum e lapide Porphyretico afformatum, „ cujus interior circulus ab extremo ad extremum sex circiter pedes continet. Hoc D. Johan„ nem olim usum fuisse quidam asserunt, eadem incerta traditione confisi, quatuor adhuc colum„ nis restantibus, quibus id institisse volunt. At parum credibile est *Christianos sub Domitia„ no, & Trajano*, quo tempore tot gravia passi sunt, opibus, & dignitatibus exuti, & quorum „ mysteria, & ritus religionis clam in cryptis fiebant, & celebrabantur, de tanta magnificen„ tia meditari, & consulere ... Quam splendida, & magnifica templa essent, ostendit unicum illud, quod hodie restat, divi Johannis memoriæ consecratum, ad septentrionem, jam Turca„ rum Moschea, septuaginta passus longum, latum viginti, cujus duos tolos substinent quatuor „ insignes columnæ. Confer etiam Cornelium Bruynium *Voyage au Levant tom.* 1. *pag.* 91. *sq. edit. an.* 1725. De Græcis, qui nunc oppidum incolunt, sic habet Turnefortius *tom.* II. *Voy. du Levant. pag.* 202. „ Urbem, quæ a Stephano Byzantio ἐπιφανεστάτη appellata sit, in vicum esse „ redactam, habitarique a familiis Græcis triginta circiter, vel quadraginta. Confer Sponium *Voy. de Levant. pag.* 336. *tom.* 1. *edit. Lugdun. an.* 1678. ubi de septem Asiæ Ecclesiis agit.

ſus (1) calamitates ? De Aſſo vero , Trallibus , Colophone nihil dicam, quas urbes , vel pene everſas, vel multis partibus diminutas , aut nulli Chriſtiani , aut pauci , iique errori addicti incolunt ; niſi aliquos Armenios demas, qui eo mercaturæ cauſſa commeant , vixque aliquando Prædicatores , hoc eſt Dominicanos, ex eadem gente magiſtros vident, qui eodem ſe interdum conſerunt, ſuoſque inſtituunt , ne longa conſuetudine Græcorum , Turcarumque vitiari eos , inducique in errorem ſinant. Smyrna portus etiam nunc incolarum numero , urbiſque vetuſtate celeberrimus eſt. In eo oppido præter Turcas, Græcos Schiſmaticos , Armenios Monophyſitas, Britannos, Batavos (nam Judæos prætereo , qui ſere omnes Hiſpanico ſermone utuntur) ſunt etiam catholici cives non pauci , quibus Epiſcopus quandoque , perſæpe vero Vicarius Apoſtolicus a Sacra Congregatione de Propaganda fide præficitur . Cœnobia ibidem *Franciſcanorum Obſervantium* , *Capuccinorum* , *Jeſuitarumque* cernuntur , qui ſtatis diebus concionem convocant , plebemque inſtituunt . Mercatores Galli in Jeſuitarum , & Capuccinorum templa frequentes confluunt , ſacrificioque interſunt , concionanteſque ſacerdotes audiunt , quod ipſi quoque ex eadem fere omnes natione ſint , linguamque , dum conciones habent , perſæpe utantur Gallorum . Veneti , ceterique Itali *Obſervantes Franciſcanos*, propterea quod hi etiam magnam partem Itali ſint, adeunt, inque horum Eccleſia myſteria percipiunt , differenteſque de rebus divinis , deque moribus ſacros oratores intelligunt . Armenii Orthodoxi dum Dominicanum aliquem e gente ſua Smyrnam veniſſe , divertiſſeque ad Franciſcanos cognorunt , diebus feſtis ad eum conveniunt concionantem audituri . Atque optandum ſane eſſet , ut qui Aſiam peragrant Armenii ex eodem ordine ſacerdotes, Smyrnæ hoſpitium haberent. Namque hoc modo multo ſuis civibus majorem afferrent partem commodorum (2) .

CA-

1 Confer Smithium *de ſept. Eccl. Aſ. pag* 114. *ſeqq.* Sponium , qui *pag.* 145. narrat , „ Chriſtianos Pergamenos in miſeria , & ſquallore verſari . Eorum Eccleſiam Cathedralem S. Johan„ nis , quæ ad orientem ſolem ſpectat , everſam pene , ac dirutam eſſe ... vix in oppido quinde„ cim Chriſtianorum familias agere , qui agros colant . Eccleſiam eos unam habere , quæ Deo in „ honorem S. Theodori dedicata ſit .

2 De Smyrna agunt Smithius , Sponius , Bruynius , Turnefortius , innumerique alii , qui ſua *itinera* deſcripſerunt . Quæ autem de Chriſtianis Smyrnenſibus dixi, ante annos vigintiduos hiſce oculis egomet vidi .

CAPUT XIV.

In Cicladibus Insulis.

LEsbus, & Chios proximæ sunt Asiæ Insulæ, quarum una ab altera sexaginta circiter passuum millia distat. Metylenes urbs in Lesbo est antiquissima, cujus olim Antistites jure Metropolitico utebantur. Sed quo primum tempore in Insulam invecta Christiana religio fuerit, non satis constat. Hoc certum est, ante Constantinum Ecclesiam Metyline fuisse, martyrasque viguisse, qui eam mirifice amplificaverunt. Nunc Turcis paret, incoliturque a civibus majore parte Græcis Schismaticis, & Muhamedanis. Nam etsi in ea Catholici degunt, sunt tamen exiguo numero, ortique parentibus Latinis, qui sedes in Insulam mercaturæ caussa transtulerunt (1). Chii, quæ decem fere millibus passuum a continenti Asiæ abest, urbs est ad orientem solem spectans, & multitudine civium, & ædium magnitudine, & agri amœnitate ceterarum omnium, quæ in proximis Insulis cernuntur, (2) facile princeps. Cum Paulus Apostolus in Syriam navigaret, *contra Chium stetit*, ut est auctor Lucas (3) in Actis Apostolorum. Sed quod in oppidum ingressus

1 Est tamen aliquibus visum, fuisse in ea insula fundamenta religionis Christianæ opera Pauli jacta, qui eodem appulit. *Act. Apost. c.*xx. *v.*14. Nam etsi ille insequente die inde secesserit, pertamen credibile est, relictos ibidem aliquos fuisse, qui Ecclesiam instituerent. De Metylenes Episcopis confer Lequien. *tom.*1. *pag.*953. *seqq.* De statu hodierno insulæ, vide Turnefortium *tom.*1. *pag.*158. *seqq* & Sponium *pag.*195. *tom.*1.

2 Non is ego sum, qui amore me patriæ duci ita sinam, ut plus ei tribuam, quam veritas poscere videatur. Qui enim mihi ajenti difficulter credendum censerent, hi consulant itineraria doctissimorum virorum, qui de Chio insula loquuti sunt, multoque plura de numero civium, de ædificiis Chiorum, de moribus, de templis dixerunt, quam ego dicere aut debeam, aut ob temporis, librique brevitatem possim. Consule Turnefortium *tom.*1. *pag.*140. *seqq.* Bruynium *tom.*1. *pag.*533. *seqq. edit. an.*1725. quo loco „ On pourroit, *inquit*, avec raison appeller cette Isle le Paradis de tout la Grece &c. mitto Sponium, Petrum Valleum, Thevenotum, Abbatem a Burgo, sexcentosque alios, qui in suis itinerariis de insulæ ejusdem amœnitate, incolisque loquuti sunt. In ea præter templum, quod populares Homeri scholam appellant, vix ullum reperire vetus monumentum licet. De *schola* eadem confer Leonem Allatium *lib. de Patria Homeri pag.*220. *seqq edit. an.*1640. Chii multos antiquos cives suos commemorant, quos fuisse litterarum, philosophiæ, poeseosque laude illustres constat. In his Homerum, Metrodorum, Theopompum Historicum, aliosque numerant. Sed de Chio, si Deus, ut diu vivam, concesserit, agam data opera aliquando, & quæ ad eam pertinent, illustrabo, quoad ejus fieri poterit diligenter. Interea hoc moneo. Nullum fere veterem aut historicum, aut poetam celebrem fuisse, qui Chii Insulæ non meminerit. 3 *Act. Apost. c.*xx. *v.*15. „ Et inde (ex Metylene) navigantes sequenti die pervenimus *ἀντικρὺ contra* Chium.

ſus non fuerit, neque in pago, vicove ullo conſtiterit, nulla cauſſa eſt, cur eum inſtitutorem Eccleſiæ Chiorum fuiſſe putem. Iſidorus miles Alexandrinus, quum, Decio Imperatore, Chium appuliſſet, ſeque Chriſtianum eſſe affirmaſſet, in jus vocatus, juſſuſque idolis ſacrificare, quod Deo, quam hominibus parere ſe malle dixiſſet, multis tormentis excruciatus, capitis denique condemnatus eſt. Elatum deinde corpus a Merope matrona, quæ Chriſtianis partibus ſtudebat, & aſportatum opportunum in locum, atque conditum fuit. Quæ res plane efficit, medio ſeculo tertio Chii Chriſtianorum cœtum (1) viguiſſe. Verum quo tempore introducta eodem religio noſtra fuerit, ne conjectura quidem aſſequi poſſum. Non enim cives moror meos, qui ævo Apoſtolorum inlatam in Inſulam fuiſſe defendunt. Etſi enim ardeo amore patriæ, numquam tamen committam, ut quiſquam mihi hanc eſſe veritate cariorem putet. Mortuo Decio, perſequutoribuſque religionis, reſtituta Eccleſiæ Chiorum pax fuit. Igitur crevit deinceps majorem in modum, Epiſcopoſque nacta eſt, quorum aliqui Synodis, quæ contra hæreticos coactæ fuerant, ſubſcripſerunt. Verum ubi Græci a Romana Eccleſia deſciverunt, qui in urbe, viciſque erant ex eadem gente, ſequuti ſunt partes Patriarcharum Conſtantinopolitanorum. Cumque Genuenſes familiæ aliquæ Chium veniſſent, ſedeſque ibidem conſtituiſſent, remque in Inſula publicam adminiſtrare cœpiſſent, cum errare Græcos perſpicerent, metuerentque, ne ſi ceremonias, moreſque eorum ſequuti eſſent, ſchiſmati ipſi quoque, atque hæreſi aſſueſcerent, Epiſcopum a Romanis Pontificibus quærendum putarunt, qui presbyteros conſecraret, remque divinam ritu Latinorum faceret. Templa præterea in urbe, viciſque aliquot extruxerunt, in quæ noſtris convenire, ſacriſque myſteriis intereſſe liceret. Græci, qui id graviter ferrent, cum de pace cum Romana Eccleſia egiſſent, tum id facile præter cetera impetrarunt, ut Chiis a Patriarcha (2) Conſtantinopolitano Epiſcopus daretur. Sed ubi animadverſum eſt, eos, qui implicati errore ante fuiſſent, novis rebus ſtude-

1 Vide Bollandianos *tom. III. menſis Maii pag. 445. ſeqq. & tom. I. Julii ex Baſilii Menolog. pag 692.*

2 Καὶ ἀρχιερέα εἶναι ἐκ τῆς ἐν Βυζαντίῳ ἐκκλησίας κεχειροτονημένον. Confer Lequienium *tom. I. p. 932.*

ſtudere, neque manere in fide velle, ſunt enim leves Græcorum, minuſque conſtantes in pactis, conventiſque ſervandis animi, rurſum Chii latini ritus, qui ſchiſma vehementer averſabantur, præfici ſibi Antiſtites, quales initio habuerant, curarunt. Atque is noſtrorum hominum in ea Inſula ad tempora Pii V. Pont. Max. ſtatus fuit. Nam Turcæ, quamquam oppida Aſiæ, Macedoniæ, Thraciæque omnia in poteſtatem redegerant, tamen impediendum non putarunt, quo minus familiæ Genuenſis generis, de quibus ſupra demonſtratum eſt, quaſque ſibi ſtipendiarias Turcæ fecerant, principatu Inſulæ potirentur, ſuiſque legibus, atque inſtitutis viverent. Sed XVI. Eccleſiæ ſeculo, cum eo præfectus claſſi Turcicæ appuliſſet, urbemque in deditionem (1) accepiſſet, quibuſdam nobilibus Theodoſiam, quæ deinde *Caffa* eſt appellata, diſcedere coactis, & aliquibus Juſtinianis adoleſcentulis captis, atque Conſtantinopolim abductis, Latinis permultis manendi in patria poteſtatem fecit, utque ſuum ritum colerent, permiſit. Interim (2) illi ipſi adoleſcentuli majore parte, quod mori potius ſe velle dixiſſent, quam aſſentiri his, qui eos ad Muhamedi ſectam amplectendam impellere conarentur, graviſſimis tormentis affecti martyres deceſſerunt; reliqui vero, quorum minis, terroreque ſuppliciorum expugnata conſtantia eſt, cum primum licuit, fuga ſibi ſalutem petierunt, atque in eas regiones profecti, in quibus tuto vivere, patriamque religionem palam profiteri poſſent, pie deinceps, integreque vixerunt. De martyribus cum eſſet enunciatum, Pius V. P. M. graviſſimam habuit ad Senatum S. R. E. Cardinalium orationem. Interim Chii Orthodoxi Schiſmaticis auctoritate præſtabant, & homines domi, foriſque habebant, qui doctrina, virtute, dignitate ſingulare afferrent patriæ decus, & ornamentum. In his Vincentius Juſtinianus, qui anno 1558. Magiſter Ordinis Prædicatorum electus, anno 1570. in Collegium Cardinalium a Pio V. Pontifice cooptatus eſt. (3) At Græci

1 Confer Tournefortium *l. c.* & Thevenotum *l. c.*

2 Extat de Adoleſcentibus iiſdem libellus italice editus ab Abbate Michaele Juſtiniano.

3 Præter Vincentium, fuerunt Chii Cardinales ex eadem gente Juſtiniana duo Benedictus, atque Horatius. Horatius autem Cuſtos primum, tum ubi eſt S.R.E. Cardinalis renunciatus, Præfectus Bibliothecæ Vaticanæ fuit. Ediderat is Acta S. Synodi Florentinæ an. 1618. Romæ. *Pag.* vero

Græci, qui animo ſemper inimico in Latinos fuerunt, cum pati nequirent, eoſdem Latinos ſibi anteponi; gratia apud Turcas, donis, artibus denique omnibus obtinuerunt, ut pares primum, tum longe ſuperiores noſtris eſſent. Exitu fere ſeculi ſuperioris Zenus claſſe Chium pervenit, & Inſulam in poteſtatem redegit Venetorum. Sed cum Turcas naves parare, eoque majoribus copiis venturos proſpiceret, de fuga cogitare cœpit; accitiſque primis civitatis, quid ſui conſilii ſit oſtendit. Hortatur eos, ut niſi in ſummum fortunarum, vitæque diſcrimen adduci velint, naves conſcendant, ſecumque in ditionem Venetorum proficiſcantur. Leonardus (1) Balſarinus Epiſcopus tunc erat Chiorum Latini ritus. Is quod ſe in ſuſpicionem proditionis a Græcis vocari intelligeret, deſerere Eccleſiam, unaque cum Juſtinianis pleriſque, Caſtelliis, Timoniis, Guiducciis, aliiſque nobilibus permultis abire in Peloponneſum conſtituit. Turcæ principatu civitatis potiti, templa omnia Latinorum everterunt, viroſque nobiles quatuor ſuſpendendos (2) laqueo judicarunt, quos conjurationem cum Balſariniis, & Caſtelliis feciſſe, Venetiſque perſuaſiſſe, ut in Inſulam venirent, acceperant. Eorum unus Johannes e gente Caſtelliorum fuit, cujus juvenis eximia pulcritudine cum Turcæ caſum miſerarentur, tentandam eſſe virtutem exiſtimarunt. Itaque eum certiorem faciunt, perfacile eſſe ſupplicium vitare. Nam ſi Muhamedo aſſentiatur, ſciat ſe non modo ſalvum futurum, ſed etiam cogniturum quid munificentiſſimi Turcæ poſſent. Ad hæc ille innocentiſſimus reſpondit: injuſte ſe eſſe damnatum, qui conſcius ſibi erat, nihil ſe cum Venetis de deditione civitatis egiſſe. Quod hortarentur, ut ſi vivere vellet, ad Muhamedi ſectam transfugeret, ſcirent, extorqueri ab ſe nullo modo poſſe, ut tanto ſuo damno vita frueretur. Eſſe namque ſibi exploratum, eos, qui Chriſtum de-

vero 349. ſic habet de ſe ipſo. „ Erant ſub ejuſdem Reipublicæ Genuenſis dominio aliæ etiam re„ giones, & Orientis inſulæ, inter quas & Chios, quam a præfata republica primum, demum „ ab Imperatoribus, Juſtiniana nobilis Januenſis familia pleno, ac perpetuo jure obtinuit, in qua „ & ego ejuſdem familiæ natus ſum „. Jam vero initio ſeculi ſuperioris ſingulari vitæ ſanctitate floruit Maria Raggia Vidua, quæ Chii cum diu egiſſet, tum Romam venit, ubi ſancte deceſſit, ſepultaque eſt in Æde S. M. ſuper Minervam. Viri doctrina conſpicui eamdem Inſulam ſuperiore ſeculo illuſtrarunt, in quibus Leo Allatius vir doctiſſimus, & Georgius Coreſius, & Ligaridius fuerunt. De Timotheo Iuſtiniano tunc Epiſcopo Chii, cum capta a Turcis urbs eſt, conſule Fontanam *Theatr. Dominic. pag.* 168. *tit.* 167.

1 Confer Garzonium, & Hiſtoricos ceteros reipublicæ Venetæ *ad an.* 1694. *ſeq.*

2 Conſule Tourneſortium ibid.

rant, perpetuo esse perituros. Itaque abirent. Nihil enim se laborare. De fortunis, de domo, de capite suo, quod visum illis esset, statuerent. Pro his rebus omnibus, quæ facile intercidant, esse sibi in Cælo paratum sempiternum regnum. Igitur quum proficere quidquam se posse Turcæ diffiderent, eum in supplicii locum, una cum aliis tribus deduci, atque suspendi jusserunt. Interim Latini iisdem in templis, in quibus Græci congregabantur, celebrare Sacramentum Eucharistiæ solebant. Post Consul Gallorum, qui in Mamachiorum ædibus agebat, aulam domus, Jacobi Mamachii rogatu, in sacrarium convertit, & Franciscanis, ceterisque Latinis Sacerdotibus, ut eo convenirent, ac divina officia persolverent, potestatem fecit. Sed quod is ad Capuccinos, qui Cœnobium, privatumque sacellum extruxerant, accedere constituisset, Jacobus Consulem Britannum, qui orthodoxus erat, permovit, ut loco Galli in ædes suas veniret; nisi enim auctoritate aut Gallorum, aut Britannorum deterriti essent, Muhamedanos in se impetum facturos, & suam domum, sacrariumque eversuros. Ruri quoque, ut alii Latini nonnulli, ita Jacobus in privato sacello ab Latinis Sacerdotibus rem divinam fieri curabat, eosque ad *Synaxim* vocare consuescebat, a quibus nihil esse timendum arbitraretur. Sed a Balsarinii secessione ad an. 1720. Latini ritus Chiorum Ecclesia Episcopo vacarat. Quo tempore a Sacra Congregatione de Propaganda Fide Vicarius, ut vocant, Apostolicus ei præficiebatur, qui Catholicos regeret. Eo, quem dixi, anno, cum Caroli VI. Romanorum electi Imperatoris Augusti, aliorumque Principum Christianorum officiis, restitutum templum S. Nicolai fuisset, Philippus Bavestrellus, qui *Vicarius Apostolicus* aliquamdiu fuerat, dictus ab eadem S. Congregatione Episcopus est Chiorum. Paullo post Dominicani, Franciscani, quos Reformatos vocant, & Jesuitæ ædes sacras aut novas extruxerunt, aut veteres, quæ furore hostium eversæ fuerant, restituerunt. Id Turcæ, nescio Sultano, factum fuisse ajebant. Igitur Constantinopolim scripserunt, ut quid facto esset opus, cognoscerent. Acceptis a Sultano litteris, quibus præceptum erat, ut ejusmodi ædificia diruerentur, Dominicanos principio aggrediuntur. Horum Ecclesia, Cœnobioque funditus eversis,

eversis, ad Jesuitas contendunt, eorumque sacrarium destruunt, Capuccini pecunia, ne quid simile patiantur, agunt. Nam Reformati Franciscani Consulis Britannici, qui etiam Germanorum Consul erat, auctoritate, ornamentis ex æde sacra detractis, periculum vitant. Episcopus, primique civitatis aut Constantinopolim abducti, indignisque modis tractati, aut in carcerem obscurum conjecti, magnam vim pecuniæ, ut sese liberent, Turcis numerant. His liberatis, novæ sunt deinceps in nostros coortæ, Græcorum imprimis calumnia, tempestates. Anno circiter 1745. Franciscani, quos Reformatos appellari diximus, Germanorum auxilio, facultatem extruendæ Ecclesiæ impetrarunt, quo cuique nostrum accedere ad sacram Synaxim sine periculo liceret. Nunc se res Latinorum in Insula hoc modo habent. Divina officia presbyteri laici in Ecclesia Episcopali S. Nicolao sacra peragunt. Præterea sacraria in vicis quibusdam, agrisque obtinent quatuor. Hospitia quoque in oppido sunt Dominicanorum, Jesuitarum, Franciscanorum, & Capuccinorum. Solis Franciscanis templum, ut demonstravimus, concessum est. Scholæ sunt ibidem publicæ Jesuitarum, Franciscanorum, & Sacerdotum quorumdam laicorum. De Græcis cum inquirerem, sic reperiebam. Antistitem illis a Patriarcha Constantinopoleos dari. Hunc juribus metropoliticis gaudere, templisque in Insula potiri ferme trecentis, quibus presbyteros, quos velit, præficiat. Monasteria quoque ei esse subjecta Monachorum tria, Monacharum unum, quibus integrum sit ad suos interdum adire, in ædibusque parentum aliquamdiu degere. Monasteriorum præcipuum esse illud, quod *Neanmonin* appellant, quodque magnificum templum a Constantino Monomacho extructum, insignemque Manuscriptorum Codicum Bibliothecam habeat. Monachos, Sacerdotes, laicosque omnes acerrimos esse hostes Latinorum. (1)

Sed Cycladum Insularum præcipua Rhodus fuit. Quo autem primum tempore Rhodii ad Christiana sacra accesserint,

 non

1 Hæc ego de Chiorum rebus paullo copiosius dixi. Confido autem fore, ut æquo animo lectores ferant. Est enim omnibus exploratum reprehendi neminem jure posse, qui plus esse quidpiam patriæ concedendum putat. De Episcopis Græcis Insulæ confer Lequienium *tom.1. Or. Chr. pag.* 932. de Latinis vero *tom.*III. *pag.*1062. *seqq. Avestrellum* vocat eum qui nunc est, Episcopum Chiorum latinorum ibid. *Lequien. pag.*1066. *quem Bavestrellum* appellare debuit. Leo Allatius *l.*III. *De consensu utriusque Eccl. c.*2: *p.*1059. *edit. Colon.* Græcos, ait, Chii suo tempore Latinorum amicos fuisse. Id fortasse exiguo illo temporis intervallo, quo ipse in patria egit, contingere potuit; semper autem non item.

non satis constat. Nam etsi Paulus in eam (1) venit, tamen quod brevi intervallo ibidem manserit, constitutam ab eo fuisse Rhodiensem Ecclesiam, pro re certa statui nullo modo potest. Est autem auctor (2) Primasius, Rhodiorum aliquos non modo Christianis sacris fuisse initiatos, sed Episcopos etiam secundo seculo habuisse, quorum uni nomen *Euphranon* esset. Photinus autem in Insula eadem Antistes erat, dum Imperator Diocletianus omnia crudelitatis exempla in nostros edere (3) decrevit. Constantini ætate Euphrosinus primas in ea Ecclesia partes obtinebat, qui Synodo Nicænæ interfuit. Cum Photius novis rebus studere Constantinopoli cœpisset, deque Sede Patriarchali Ignatium virum Sanctissimum exturbasset, Michael Rhodiorum Metropolita, Ignatii defensionem suscepit, Photiumque, ut ratio postularat, (4) exagitavit. Sed ejus successores Schisma sunt sequuti Græcorum. Anno 1309. Equites Hierosolymitani, quos Hospitalarios vocant, quod ægerrime ferrent, insulam omnium Cycladum principem Rhodum ab Saracenis teneri, multarum navium classem ad eam appulerunt, pulsisque hostibus Insulæ potiti imperio sunt, Episcopumque sibi a Pontifice dari curarunt, qui & origine, & ritu Latinus (5) esset. Sed ne Græcorum animos in se commoverent, committendum non putarunt, ut eis Antistes Græcus eriperetur. Verum id Equites maxime caverunt, ne quis eam sedem occuparet, qui schismaticorum partes sequeretur. Itaque etsi an. 1360. nescio quibus modis Metropolita Rhodiorum Nilus (6), patria quidem Chius, at acerrimus Latinorum hostis fuit; tamen xv. seculo Metrophanes, XVI. vero Elymis, Clemensque ante postremam obsidionem an. 1521. & post captum a Turcis oppidum Euthymius singulari pietate, integraque in Sedem Apostolicam, atque in Equites Hierosolymitanos fide (7) floruerunt. Ejectis ex Insula Equiti-

1 *Actor.* xxI. *v.*1.

2 Sive Auctor, quem Prædestinatum vocant. Confer Lequien. *tom.*1. Or. *Christ. pag.*924.

3 Si tamen acta Clementis Ancyrani *apud Bollandum tom.*II. *Januar. ad d.*xxIII. adjungenda sit auctoritas.

4 Confer Lequienium *ibid. pag.*925.

5 Episcopos Rhodienses latini ritus recenset Lequienius *tom.*III. Or. *Christ. pag.* 1050. *seq.*

6 Consule Leonis Allatii *lib.* 2. *cap.*xvIII. *de consensu Eccl. Orient. & Occid.* ejusdemque Diatribam *de Nilis*.

7 Vide Lequienium *tom.*1. Or. *Christ. pag.*927. *seqq.*

Equitibus, & Euthymio vita functo, data opera a Constantinopolitanis Patriarchis est, ut Rhodiis metropolita daretur, qui eorum similis & moribus, & religione esset.

In Insulis *Samo*, *Coo*, *Paro*, *Naxo*, *Thera*, nunc *Santerina*, *Teno*, *Andro*, *Melo*, *Lero*, *Delo*, *Carpatho*, *Tenedo*, *Siphno*, *Lemno* (1) quæ initia Christianismi fuerint, ne conjectura quidem assequi possum. Nam quod traditum a Luca in Actis Apostolorum est, Paulum applicuisse aliquando Samum; die tamen uno, quo ibi constitit (2), ullos ne religionem Christianam docuerit, discipulosve reliquerit, qui Samios instituerent, cum scriptum a nemine veterum Auctorum sit, affirmare profecto non ausim. Omnes hasce Insulas Græci incolunt. In aliquibus Latini quoque ritus homines degunt, quibus a Sacra Congregatione de Propaganda Fide aut Episcopus, aut *Vicarius Apostolicus* præfici solet. *Naxos* Archiepiscopalis est Sedes (3).

CAPUT XV.

In Hellesponto.

IN Hellespontum invecta a Paulo Apostolo Christiana religio est. Atque eum Troade aliquamdiu mansisse, testis est ipse in iis, quas ad Timotheum (4) dedit, litteris. Scribit autem in *Actis* Lucas Evangelistes, se una cum eodem Apostolo Troadem contendisse. Igitur sunt, qui (5) Carpum, cujus hospes Paulus fuit, dum in ea urbe agebat, Troadensibus Episcopum datum suspicentur. *Cyzici*, *Germæ*, *Lampsaci*, *Abydi*, *Miletopoli*, *Scepsi*, (6) *Parii*, etsi jam usque ab ætate Pauli aliquos saltem, abjecta superstitione, nostris se institutis, ac legibus obstrinxisse, putem; quod ne verisimile quidem videatur, ab eo, qui Troade versatus sit, neglecta cetera Hellesponti oppida fuisse; tamen quibus illæ Ecclesiæ Episcopis usæ sint, a nemine est veterum

1 Confer eumdem *tom.* 1. *pag.* 929. *seq.*
2 *Cap.* xx. *Act. Apost.*
3 Episcopos latinos aliquarum Insularum Cycladum recenset Lequienius *t.* III. *p.* 1058. *seq.*
4 Confer Epist. ad Timoth. II. *c.* XI. *v.* 13. & *Act. Apost. c.* XVI. *v.* 10.
5 Vide Lequienium *tom.* 1. *Or. Christ.* *pag.* 747.
6 De Episcopis harum urbium adeundus Lequienius *pag.* 748. *seqq.*

rum litteris commendatum. Post Præsules, aliique doctrina, martyriis, rebusque præclare gestis, rem Christianam mirifice amplificaverunt (1). Sed quarto seculo Hellesponti Ecclesiarum quarumdam Ariani sedes occuparunt, magnasque illis intulerunt calamitates. Deleta hæresi Arianorum, qui potiti iisdem sedibus fuerunt, Orthodoxam coluerunt religionem. Sequuti tandem Successores eorum Schisma Græcorum sunt, & quamvis subacti a Turcis, desipere tamen numquam cessarunt.

CAPUT XVI.

In Insula Creta, inque Provinciis Achaja, & Macedonia.

Cretenses primordia Christianismi in Insula ab Apostolo (2) Paulo repetunt. Is enim etsi eorum mores perspectos (3) habebat, tamen quod converti permultos ad sanitatem posse confideret, eo se contulit, cumque Ecclesias constituisset, Titum, cui ob (4) egregiam virtutem plurimum tribuere consueverat, eisdem præfecit, atque ei in mandatis dedit, ut presbyteros ordinaret, qui cœtus Christianorum moderarentur. Auctis deinde Christianorum rebus, Ethnici in eos præcipue, quos majore in celebritate versari intelligerent, sæviendum existimarunt. Quæ res quin læserit, magnopere amplificavit Cretensem Ecclesiam. Diu autem cum pro orthodoxa religione certassent, Cretenses circumventi a Patriarchis Constantinopolitanis, qui seculo XI. ab Apostolica Sede, conflato schismate, omnino defecerant, iis illi quoque erroribus implicati sunt, quibus reliqui fere omnes Græcorum. Tantum vero apud ipsos opinio præjudicata potuit, ut ne tum quidem, paucis exceptis, errare cessarint, cum a Venetis (5) subacti, sub Latinorum ditionem

1 Vide Acta SS. MM. Andreæ, Pauli, & Dionysiæ apud Ruinart. *pag.* 134. *seqq. edit. Veron.*

2 Confer *Epist. Pauli ad Titum cap.* 1. ubi hæc habentur „ Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, „ ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi &c.

3 Consule Apostolum *ibid.* ubi „ Dixit quidam ex illis proprius ipsorum Propheta.
„ Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.

4 De Tito Cretensium Apostolo, quem auctor Constitutionum Apostolicarum *l.* VIII. *c.* XLVI. ordinatum Episcopum Cretensium scribit, vide Bollandum *tom.* I. *Januar. ad d.* IV. de Philippo Gortinæ, consule Bollandianos *ad d.* XI. *Aprilis*. De aliis MM. Orsium *tom.* III. *H. E. pag.* 228.

5 De Episcopis latinis in Insula Creta vide Lequienium *tom.* III. *pag.* 907. *seqq.*

nem venissent. Igitur quod indigni patrocinio reipublicæ Venetorum essent, quæ lenissimo in subditos imperio uti solet, a Turcis capti, durissima premuntur servitute.

In Achajam Provinciam sive a Petro, sive ab Andrea, sive a Paulo, tamen nullum dubium est, quin priore seculo ab Apostolis introducta Christiana religio (1) fuerit. Ac sit quidem Ecclesiæ Achajæ a Paulo in litteris ad Romanos commemoratio. Quod si Acta Martyrii Sancti Andreæ numeranda (2) in apocryphis sunt, hoc quidem certe nihil obstat ejusdem Ecclesiæ antiquitati. Atque Athenienses a Paulo nonnullos fuisse ad Christiana sacra perductos, testata (3) res est. Ex eorum numero Dionysium Areopagitam fuisse constat, quem a Paulo præfectum Atheniensi Ecclesiæ ferunt. Huic Publium successisse a Martyrologiorum scriptoribus proditum memoriæ est. Igitur diu magno est in honore habita Ecclesia Atheniensium. Etsi enim, mortuo Publio, res Christiana in oppido imminui, atque intercidere visa est, propterea quod nostri ad necem se ab hostibus quæri perspicerent; ideoque vel sacrificarent, vel fuga salutem petendam arbitrarentur; tamen ubi Quadratus administrare Ecclesiam cœpit (sunt enim qui eum functum Episcopatus munere fuisse censeant) non solum eos, qui in urbe manserant, confirmavit, sed etiam lapsos, ut resipiscerent, (4) permovit. Atque ad rem eamdem perficiundam plurimum Aristidis Atheniensis Philosophi studia contulerunt. Cum enim furore in nostros, dirisque suppliciis animadvertere Ethnicos videret, Hadriano Imperatori Apologiam pro veritate Christianæ religionis (5) dedit, obsecravitque, ut potestate, auctoritateque sua finem

1 Vide Epistolam ad Romanos *cap.* XVI. *v.* 5.

2 Quamvis contra pugnet Natalis Alexander *tom.* I. *Hist. Eccl. sec.* I. *Art.* VIII. *pag.* 106. *edit. Paris. an.* 1679. tamen negari non potest, quin acta eadem diligenter consideranti spuria videantur.

3 Vide *Act. Apost.* XVII. *v.* 15. *seqq. Martyrol. Rom. ad d.* XXI. *Jan. Constitut. Apostol. lib.* VII. *c.* XLVI. De Antiq. ejus Ecclesiæ confer quæ scribit Euseb. *l.* IV. *Hist. Eccl. cap.* XXIII. *&* *Martyrol. Roman. ad d.* IV. *Octob.*

4 Consule Eusebium *lib.* IV. *hist. cap.* XXIII. *edit. Cantabr.* & e novis Orsium *lib.* IV. *Hist. Eccl. n.* XXIV. *pag.* 199. *edit. an.* 1747. ac Tillemontium *tom.* II. *monum. Hist. Eccl.*

5 Confer Hieronymi epistolam *ad Magnum tom.* IV. *opp. edit. Martianai*, *& lib. de viris Illustribus cap.* XXXI. Orsium *Hist. Eccl. lib.* III. *n.* XXIV. *pag.* 65. ceterosque Historiæ Ecclesiasticæ scriptores, qui res secundo seculo in Ecclesia gestas complexi sunt, ac Baronium, Tillemontium, Halloixium &c. Grabius *tom.* II. *spicilegii Patrum pag.* 126. *edit.* 1714. sic habet „ Ad-
„ dit

finem vexandi innocentes fieri juberet. Jam Quadratus, & Aristides decesserant, cum Dionysius Episcopus est dictus (1) Corinthiorum. Is quod compertum haberet, quantum laboris, studii, diligentiæ Athenienses Antistites in continendis in officio bonis, lapsisque reducendis consumsissent, periculumque fortasse esse animadverteret, ne quæ ab illis egregie constituta essent, aut indiligentia, aut improbitate cujusquam deinceps conciderent, gravissimis litteris Athenienses Christianos cives hortatus est, ut in fide manerent, eaque studiose, quæ illis erant a majoribus, atque a Christo imprimis mandata, opere perficere (2) curarent. Interim Athenagoras Philosophus, ut fertur, (3) Atheniensis; quoniam ab Ethnicis in multorum, magnorumque criminum suspicionem Christianos vocari, expoliari bonis omnibus, ac vita denique privari videbat, librum edidit, quem inscripsit *Legationem*, obtulitque Marco Aurelio, & L. Aurelio Commodo Augustis, quod veritate perspecta, reprimi ab his, qui ingenio valere dicebantur, principatumque in republica obtinebant, impetus inimicorum nominis Christiani posse confideret. Etsi vero quis ejus legationis exitus fuerit, non liquet (vix enim est Athenagoræ, ejusque librorum a veteribus facta mentio) tamen nullus est fere ab antiquis Christianis adversus Ethnicos scriptus liber, qui cum ea & gravitate sententiarum, & ordine rerum, & dilucida ratione dicendi comparari posse videatur. Præterea sunt, qui (4) Clementem seculi III. ineuntis scriptorem doctissimum, cujus extant *Pædagogi*, & *Stromateon*, aliique contra Ethnicos, & Heterodoxos libri, quemque Alexandrinum vocant, propterea quod Diaconus, & Presbyter fuerit

„ dit Ado Viennensis in suo Martyrologio: *Hoc apud Athenienses summo genere colitur, & inter antiquiorum monumenta clarissimum tenetur, ut peritiores Græcorum affirmant*. Immo adhuc in Bibliotheca Calojerorum, qui prope Athenas in monasterio Midelli habitant, dictam Apologiam servari, in Itinerario Domini la Gulletiere legimus. Quam in eam ut peregrinantes istis in locis diligentius inquirant, & si laudata Apologia ibi haberi possec, eam publico Ecclesiæ commodo in lucem producant, omnes Antiquitatis Ecclesiasticæ studiosi mecum puto optabunt.

1 Floruit enim Dionysius circa annum 160. Ejus epistolas recenset Eusebius *lib.* IV. *cap.* XXIII. *Hist. Eccl.*

2 Consule Eusebium *ibid.*

3 Ita enim poscit inscriptio, quæ ejus *legationi* præfixa est. Edidit præterea Athenagoras egregium de resurrectione mortuorum opus, quo solide, graviterque omnia, quæ ab Ethnicis, atque Hæreticis contra hoc tantum Orthodoxæ religionis decretum proponi solent, refellit.

4 Consule Epiphanium *Hæres.* XXXII. *num.* 9.

fuerit Alexandrinus, patria fuisse Atheniensem existiment. Anno circiter 230. Æræ Christianæ cum nunciatum Alexandrinis esset, magnum esse in Achaja numerum hæreticorum, iisque jam esset exploratum, neminem tantum doctrina posse, quantum Origenes præstaret, qui tunc suos cives instituebat, huic ut in eam provinciam contenderet, strenueque caussam religionis defenderet, mandarunt. Ille igitur superatis iis, qui secum in Palæstina, aliisque in locis confligere (1) ausi fuerant, Athenas venit; qua in urbe, quum imperata, ut est credibile, fecisset, ad Philosophos accessit (florebant namque etiam tum, plus quam alibi, Athenis scholæ Philosophorum) ut quæ illorum essent decreta, quibusque rationibus uterentur, cognosceret. Non diu post, cum Maximinus primum, inde Decius, aliique deinceps Imperatores Christianos, nisi sacrificassent, interficiendos esse statuissent, non pauci Athenis fuerunt, qui incredibili fortitudine supplicia, mortemque pro Christo perferrent. Sublatis tyrannis, restitutaque a Constantino Ecclesiæ universæ pace, florere magis magisque in oppido res Christiana cœpit. Sed ab Arianis deinde vexata, post ab Juliano, inde rursum ab Arianis maximas accepit calamitates. Sed ubi Imperatores Orthodoxi summam reipublicæ tenuerunt, Catholici Athenienses latius Ecclesiæ fines producere curarunt. Postremo post multas vices, commutationesque rerum, sequuti Schisma Græcorum (2) sunt, etsi deinde a Latinis subacti, Episcopis (3) aliquamdiu usi fuerint, qui veram religionem profiterentur. Denique quod tanto beneficio indigni essent, in potestatem Muhamedanorum venerunt, totque incommodis sunt affecti, ut non modo se in extremam paupertatem, sed oppidum etiam suum multis locis desolatum intueantur.

Quæ Athenis, eadem sane Corinthi Christianismi primor-

1 Vide Eusebium *lib.* VI. *Hist. Eccl. cap.* XXIII. Hieronymum *lib. de vir. Illustr. cap.* LIV. Pamphil. *Apol. pro Origene*, & e novis Petrum Danielem Huetium *Origenianorum lib.* I. *cap.* II. *n.* X. & Orsium *l.* VI. *Hist. Eccl. n.* XXX. *seq. pag.* 72. *seqq. tom.* III. *edit. an.* 1748.

2 Quæ gesta ab Antistitibus Atheniensium fuerint, ostendit Lequienius *tom.* II. *Or. Christ.* quem lector consulat *pag.* 167. *seqq.* & *pag.* 176. *seq.*

3 Episcopos latini ritus, qui Athenis, aliisque ejus Diœceseos Ecclesiis præfuerunt, recenset Lequienius *tom.* III. *Or. Christ. pag.* 838. *seqq.* De Ecclesiæ Atheniensis primordiis vide quæ dixi *t.* I. *pag.* 328. *seqq.* De statu præsenti Athenarum confer Sponium *t.* II. *pag.* 103. *seq.*

dia fuerunt. Sunt enim a Paulo Corinthii quoque instituti (1). Quo munere functi etiam Apollo, & Petrus fuerunt, modo tamen Cephas idem fuerit, atque Petrus, de qua re antiqui, recentioresque Scriptores vehementer inter se dissident. Hinc cum ortæ contentiones in Corinthiorum Ecclesia fuissent, quod alii se Pauli, alii contra Apollo, aut Cephæ sectatores esse contenderent, ejusque rei a Chloes familiaribus Christianis certior Paulus factus esset, gravissimis Corinthios litteris is ipse Apostolus commonefecit, ut altercationum inter sese, dissidiorumque finem facerent. Nisi enim dicto audientes fuissent, nossent se ab eo aspere deinceps, acerbeque tractatum iri. Eisdem litteris Paulus Corinthiis præcepit, ut incesti reum, qui uxorem patris habebat in matrimonio, in Sathanæ potestatem permitterent (2). Nam cum flagitiosis ejusmodi non modo non convenire in Ecclesiam, sed ne cibum quidem sumere licere. Missurum autem se ad eos bre-

vi

1 *Epist. 1. ad Corinth. cap. 1.* ,, Significatum est mihi, Fratres mei, ab iis, qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos. Hoc autem dico; quod unusquisque vestrum dicit, ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Christi. Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? Aut in nomine Pauli baptizati estis? Gratias ago Deo meo, quod neminem vestrum baptizavi, nisi Crispum, & Cajum, ne quis dicat, quod in nomine meo baptizati estis. Baptizavi autem & Stephanæ domum, ceterum nescio, si quem alium vestrum baptizaverim. Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare ,,. Ita primitiæ Christianismi opera Pauli Corinthi fuerunt. Nam cap. xvi. ubi etiam Fortunati, & Achaici meminit, sic habet ,, Nostis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici, quoniam sunt primitiæ Achajæ, & in ministerium sanctorum ordinaverunt seipsos, ut & vos subditi sitis ejusmodi, & omni cooperanti, & laboranti. Gaudeo autem in præsentia Stephanæ, Fortunati, & Achaici, quoniam id quod vobis deerat, ipsi suppleverunt. Refecerunt enim & meum spiritum, & vestrum ,,. Lucas præterea in *Actis Apost.* c. xviii. ,, Post hæc, *inquit*, (Paulus) egressus ab Athenis venit Corinthum, & inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus ... accessit ad eos ... Et disputabat in Synagoga per omne sabbatum interponens nomen Domini Jesu, suadebatque Judæis, & Græcis. Cum venissent autem de Macedonia Silas, & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum. Contradicentibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos, sanguis vester super caput vestrum ... Et migrans inde, intravit in domum cujusdam nomine Titi Justi colentis Deum, cujus domus erat conjuncta Synagogæ. Crispus autem Archisynagogus credidit domino cum omni domo sua, & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo, noli timere, sed loquere, & ne taceas, propterea quod ego sum tecum, & nemo apponetur tibi, ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate. Sedit autem ibi annum, & sex menses docens apud eos verbum Dei. Gallione autem Proconsule Achajæ insurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal dicentes, quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos; si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, o viri Judæi, recte vos sustinerem, si vero quæstiones sunt de verbo, & nominibus legis vestræ, vos ipsi videritis. Judex ego horum nolo esse ... Paulus vero cum adhuc sustinuisset dies multos, fratribus vale faciens, navigavit in Syriam ... devenitque Ephesum &c.

2 *Epist. 1. ad Corinth. cap. v.*

vi Timotheum. Hunc scilicet, ut omnia diligenter, expediteque fierent, (1) curaturum. Nam Apollo, etsi multis verbis ab Apostolo rogatus, ut Corinthum dissidium sedatum proficisceretur, tamen quod alio Evangelii nunciandi caussa discedere statuisset; iturum se tum demum (2) promisit, cum liberatus majoribus curis fuisset. Hac epistola perlecta, timere suis rebus Corinthii, contristari, deprecarique facinus, quod ab eis esset (3) perpetratum cœperunt. Igitur ne mœrore conficerentur, scriptæ rursum ad eos, atque ad Christianos ceteros, qui in universa Achaja (4) versabantur, litteræ fuerunt, quibus principio rationem exposuit eorum, quæ fuerant impedimento, quominus iterum ad eos invisendos (5) accederet. Deinde gaudere se dixit, quod contristati essent ad pœnitentiam. De reo, quem indicavimus, incesti, sic statuit: prohiberi hominem Ecclesiæ communione debere, ut facti pœnitens, reverti ad sanitatem demum (6) posset. Laudat præterea Corinthios, quod Titum rebus omnibus (7) juvissent. Quinetiam missos ab se (8) Titum, atque (9) Lucam ad eos scribit, ut de rebus ipsorum, ut par erat, disponerent. Quamobrem sibi Corinthii caverent. Nam si Corinthum tertio ipse venisset, deprehendissetque, eos, qui lapsi fuerant, in improbitate persistere, nossent (10) se misericordia non usurum. His permoti comminatio-

X 2 nibus

1 *Ibid. cap.* IV. *&* *cap.* XVI.

2 Ibid. *cap.* XVI. „ De Apollo autem fratre, vobis notum facio: quoniam multum rogavi „ eum, ut veniret ad vos cum fratribus, & utique non fuit voluntas ejus, ut nunc veniret. Ve„ niet autem, cum ei vacuum fuerit.

3 *Epist.* II. *ad Corinth. cap.* VII.

4 *Epist.* II. *ad Corinth. c.* I. *v.* 1. „ Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi cum omnibus sanctis, „ qui sunt in universa Achaja „. Hinc plane liquet, in Achaja universa Christianos Apostolorum tempore viguisse, constitutasque fuisse Ecclesias. Qua res confirmari magis magisque potest iis, quæ *cap.* IX. subjungit „ Scio, *inquit*, promptum animum vestrum, pro quo de vobis „ glorior apud Macedones, quoniam, & Achaja parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio „ provocavit plurimos. Vide Lequien. *tom.* II. *pag.* 178. *seq.*

5 *Ibid. cap.* II.

6 Vide Epist. *eamdem* II. *ad Corinth. cap.* II. & quæ sunt a clarissimo viro Josepho Augustino Orsio animadversa *Dissert. de capit. Criminum absolut. &c. pag.* 6. *seqq. edit. Mediolanensis* an. 1730.

7 Paulus *ibid. cap.* VII.

8 *Ibid. cap.* VIII.

9 Nam Lucam his verbis a Paulo *cap.* VIII. *Epist.* II. *ad Corinth.* indicari contendunt Patres. „ Misimus etiam cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias. Non „ solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ in hanc gratiam, „ quæ ministratur a nobis ad Domini gloriam.

10 Ibid. *cap.* XIII.

nibus Corinthii desistendum ab improbitate censuerunt. Sed exactis Apostolis, ad ingenium redire, atque in factiones divisi, in eos, qui rebus sacris præessent, insurgere, hosque indignis modis tractare non dubitarunt. Post ad Romanos litteras dederunt, quibus significabant, quæ apud se gesta essent. Sæviebat tum maxime in nostros Domitianus, cum perlatæ (1) Romam hujusmodi litteræ fuerunt. Clementi, qui distentus aliis negotiis erat, non ante respondendi potestas est data, quam ab Ethnicis exagitare nostros desitum esset. Sublato Domitiano rescripsit nomine Ecclesiæ suæ Clemens, mirari se quid esset, quod antiquissima, & celeberrima Corinthiorum Ecclesia tot intestinis contentionibus laceraretur. Ferri autem illorum temeritatem non posse, qui cum inquinati multis flagitiis essent, versari in Ecclesia, seditionesque concitare auderent. Patere nihilominus omnibus, si resipiscant, ad salutem aditum adjungit. Itaque ne differant. Pœnitentia tandem aliquando ducantur, presbyterisque in posterum tempus obtemperent, nisi excludi e regno Cælorum velint. Dici vix potest quanta sit apud Corinthios, his acceptis litteris, animorum commutatio facta. Ac ne rerum, quas ipsæ continerent, obliviscerentur, eas in conventu legi oportere existimarunt. Cujus (2) quidem

1 S. Clemens Romanus *Epist. 1. ad Corinthios n. 1. pag. 9. seqq. Collect. Epist. Rom. Pontif. edit. Coustantii* „ Propter calamitates, *inquit*, & casus adversos, qui nobis acciderunt, fratres, tardius videmur convertisse animum ad eas res, quæ a vobis, dilecti, quæsitæ sunt, & ad alienam, peregrinamque Dei electis seditionem scelestam, ac impiam, quam pauci homines præcipites, ac temerarii in tantum vecordiæ inflammarunt, ut venerabile, ac celebre, & ab omnibus dignum amari nomen vestrum, magnopere blasphemetur „. Et paullo post „ Hinc æmulatio, & discordia, & seditio, persecutio, ac tumultus, bellum, & captivitas .... Turpia sunt, dilecti, & valde turpia, & Christiana conversatione indigna audiri firmissimam, & antiquissimam Corinthiorum Ecclesiam, propter unum, aut alterum hominem contra Presbyteros seditionem movere „. Monet præterea „ Ut faciant omnia, quæ ad sanctitatem pertinent, vitantes obtrectationem, impuros, ac impudicos complexus, ebrietates, & insolentias, & abominandas cupiditates, detestandum adulterium, execrabilem superbiam „. Postremo „ Finis oculis, *inquit*, respiciamus in sanguinem Christi ... Auferamus hoc celeriter malum, & domino accedamus, & plangamus orantes eum, ut propitius factus reconcilietur nobis ... Quotquot igitur per quemdam adversarii illapsum deliquimus, veniam postulemus. Illi vero, qui seditionis, & dissensionis duces, & principes extiterunt, debent communem spem contemplari .... Vos ergo, qui seditionis fundamenta jecistis, subditi estote presbyteris, & in pœnitentiam corripimini, flectentes genua cordis vestri, discite subjici, deponentes omnem arrogantiam, & superbam linguæ vestræ jactantiam. Melius siquidem vobis est in ovili Christi parvos, & probatos inveniri, quam altum sapientes, & spe illius ejici.

2 Apud Eusebium *lib.* IV. *hist. cap.* XXIII. „ Hodie Sacrum Dominicam diem transegimus, in quo epistolam vestram legimus, quam quidem deinceps perpetuo legentes perinde ac priorem illam nobis a Clemente scriptam Epistolam, optimis præceptis, ac documentis abundabimus.

dem rei testis est Episcopus Corinthiorum Dionysius in epistola, quam ad Soterem Pontificem scripsit. Atque is Dionysius cum singulari sanctitatis, doctrinæque laude floreret, tum operam diligentem dedit non modo in officio continendis, recteque instituendis suis; sed etiam monendis alienis, ne se abduci a cultu virtutis paterentur. Itaque eo Antistite recte se omnia in Ecclesia Corinthi habebant. Quam enim, post (1) Primum Sanctissimum Præsulem, sibi esse commissam vidit, sic esse administrandam putavit, ut nihil capere detrimenti, sed proficere magis, amplificarique posset. Qui sequuti deinceps sunt, ii quidem Episcopi studia sunt (2) imitati superiorum. Hujusmodi autem magistris usi Corinthii, parati animis erant pro religione sanguinem, vitamque profundere. Quamobrem cum Ethnici Imperatores bellum universæ Ecclesiæ intulerunt, capti non pauci Christiani Corinthii fuerunt, ac multis, atrocibusque suppliciis excruciati, martyrii gloriam consequuti (3) sunt. Quorum virtute, ac sanguine confirmati ceteri in fide sunt, pluresque eorum, qui hostes se nostros esse profitebantur, idolorum superstitione abjecta, nostris institutis, ac legibus paruerunt. His præsidiis munita, novisque accessionibus aucta, magna sub Imperatoribus Christianis in celebritate Corinthiorum Ecclesia fuit. Sed quo casu permultæ aliæ Orientis, eodem sane Corinthia abrepta est ad schisma, & hæresim Græcorum. A Francis, Venetisque ann. 1224. captum (4) oppidum est, in eoque constituti Archiepiscopi (5) Latini fuerunt, ut Corinthii assuescere ritibus nostris, inducique tandem ad decreta Catholicæ religionis probanda possent. Sed anno 1458., cum Turcæ permulta Græciæ oppida expugnassent, Corinthum venerunt, ejectisque Venetis, urbe agroque potiti sunt. Veneti ut primum sibi offerri facultatem recuperandi Peloponnesiaci regni animadverterunt, classem eo multarum navium appulerunt, atque inter alias, urbem quoque Corinthum in potestatem anno 1687. redegerunt, eique anno 1698. Leonardum Balsarinium, quem Chiorum Præsulem fuisse diximus,

1 Confer Eusebium *lib.* IV. *hist. cap.* XXII.
2 Hos recenset Lequienius *tom.* II. *Or. Christ. pag.* 158. *seqq.*
3 In his Quadratus, sociique martyres fuerunt. Consule Bollandianos *t.* II. *Mart. pag.* 4. *seqq.*
4 Confer Lequienium *tom.* III. *Orientis Christiani pag.* 883.
5 Episcopos Latinos numerat *tom.* III. Lequienius *pag.* 883. *seqq.*

mus, Archiepiscopum (1) præfecerunt. Huic Angelus Maria (2) Carlinus anno 1700. successit, quem Turcæ cum in Venetos iterum arma tulissent, & Corinthum cepissent, interfici jusserunt. Itaque soli Græci post ea tempora Episcopatum in oppido obtinuerunt, & societate religionis Patriarchis Constantinopolitanis conjuncti, Latinis sacris omnibus esse interdicendum putarunt, quos esse hæreticos jactarent. Atque eodem statu hac tempestate sunt res Corinthiorum. Nam etsi *Missionarii* nostri Corinthum se conferant, ii tamen Francis, Italisque qui mercaturæ caussa eodem commeant ministrant, quod in reducendis Græcis vix quidquam profici posse intelligant (3).

Macedones Paulo Apostolo usi institutore fuerunt. Is cum Troade (4) ageret, videre sibi visus est Macedonem, qui se etiam, atque etiam obsecraret, ut abire in Macedoniam, ejusque provinciæ incolis opem intendere ne gravaretur. Nactus igitur navim, atque opportunum ad navigandum tempus, Troade solvit, tertioque die Philippos, quæ prima est colonia civitatis Macedonum pervenit. Ibi posteaquam aliquamdiu mansit, & Lydiæ (5) Purpurariæ, de qua supra demonstratum est, multisque, ut idolorum superstitionem abjicerent, religionemque Christianam amplecterentur, persuasit; mulierem quamdam, quæ oracula, ut Ethnici quidem arbitrabantur, (6) fundebat, pulso malo dæmone, a quo agitata erat, sanavit. Quod cum iniquo animo ejus domini tulissent, propterea quod dejecti spe quæstus, lucrique essent, magistratus opem implorarunt. Paulo, atque Sila virgis cæsis, conjici eos in carcerem curarunt. Inde sancti viri singulari prodigio liberati, ad Lydiam Purpurariam adie-

1 Leonardi Bassarinii patrui aviæ maternæ vice meminerunt rerum Venetarum scriptores, ut Garzonus *tom.1. pag.581.edit.an.*1705. De rebus memorabilibus Ecclesiæ Corinthiorum agit copiose vir eruditissimus Johannes Lamius *in Delic. Erudit. vol. edito an.* 1738. *Laurentii Bonincontri a pag.* 114. *ad* ct. 11.

2 Consule eruditissimi viri Antonini Bremondi Magistri Ordinis Prædicatorum *Bullarium tom.*vi. *pag.*527.

3 Dominicani olim Græciam peragrarunt, multisque incolarum ad veritatem colendam inductis, cœnobia ædificarunt; ex quibus constituta est *provincia Græcia* Dominicanorum. Nune ejus vix aliquod vestigium extat. Eodem in genere laborarunt Franciscani, qui hospitia quædam obtinent in Græcia. Data quoque est ab Jesuitis opera, ut qui in Hellade sunt, ii tandem aliquando errare desinerent. Sed obstinatiores sunt Græci, quam ut finem desipiendi facere velint. Helladis, seu Achajæ provinciæ Præsules numerat Lequienius *t.*11. *Or. Christ. p.*158. *seq.*

4 Vide *Act. Apost. cap.*xvi.

5 *Tom.*1. *hujus operis pag.*327.

6 Confer quæ diximus tomo eodem *pag.*326. *seqq.*

adierunt, ſalutatiſque fratribus, Amphipolim primum, tum Apolloniam, poſtremoque Theſſalonicam contenderunt. Quo in oppido cum Judæis, Ethniciſque non paucis auctores, ut ad Chriſtum accederent, fuiſſent, & quorumdam Hebræorum, qui obfirmati in falſa de religione ſententia erant, plebemque concitarant, metu Beroeam profugiſſent, multoſque in hac item Macedoniæ urbe Chriſto conciliaſſent, Theſſalonicenſes Judæos vehementer incenderunt. Quos Judæos cum Beroeam petere ſui opprimendi cauſſa Paulus intellexiſſet, Athenas abire ſtatuit, paulloque poſt Silæ, atque Timotheo, quos Beroeæ reliquerat, juſſit, ut quum primum poſſent, Athenas proficiſcerentur. His laboribus, contumeliis, adverſiſque rebus Theſſalonicenſi, Philippenſi, aliiſque Macedoniæ Eccleſiis conſtitutis, etſi Paulus aliis aut condendis, aut adminiſtrandis operam dabat, tamen committendum non putabat, ut quæ tanto cum periculo ſuo natæ eſſent, miniſtris, qui eorum (1) curam gererent, ſuiſque litteris, quibus ad pietatem colendam excitarentur, carerent. Igitur epiſtolas tres, ad Philippenſes unam, duaſque ad Theſſalonicenſes ſcripſit, quibus eis ærumnas, atque incommoda, quæ perpeſſus in Macedonia fuerat, in mentem revocavit, hortatuſque eſt, ut ne abduci a religione, virtutiſque cultu, cui ſeſe ipſi obſtrinxerant, paterentur. Interea Epiſcopi, atque Diaconi, quibus credita cura earumdem (2) Eccleſiarum erat, rei dare operam, numerum Chriſtianorum augere, nihil denique prætermittere, quod ad earum ſalutem, amplitudinemque ſpectare videretur. Sunt autem, qui Parmenam (3) unum e ſeptem Diaconis Philippis aliquamdiu conſtitiſſe, mortemque obiiſſe cenſeant. Atque Eraſtum a Paulo fuiſſe Phi-

1 *Epiſt. I. ad Philippenſes cap. I. v. I.* ſic Paulus ſcribit „ Omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu, „ qui ſunt Philippis cum Epiſcopis, & Diaconibus. Gratia vobis, & pax a Deo Patre noſtro, „ & Domino Jeſu Chriſto &c. „. Quinetiam miſit Paulus Epaphroditum Philippos, ut ejus Eccleſiæ Chriſtianos inviſeret, quidque illi rerum gererent, videret. *Epiſt. ad Philipp. c. II.* „ Neceſſarium autem exiſtimavi Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, „ veſtrum autem Apoſtolum, & miniſtrum neceſſitatis meæ mittere ad vos, quoniam quidem omnes vos deſiderabat, & mœſtus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum „. Ex qua re conſtat Epaphroditum convertendis ad Chriſtiana ſacra Philippenſibus operam dediſſe. Nominat præterea Paulus Evodiam & Syntychen *cap.* IV. Epiſtola autem ad Theſſalonicenſes I. c. I. memorat Apoſtolus Eccleſias Macedoniæ, at & *cap.* IV. & II. *ep. ad Cor. c.* VIII. Atque ad eoſdem Theſſalonicenſes Timotheum miſit, ut ipſos in fide confirmaret, *ep. ad Theſſ.* I. *c.* III.

2 De Epiſcopis Macedoniæ confer Apoſtoli *ep. ad Philip. c. I. v. I.* Vide locum not. ſuperiore.

3 Confer Bollandianos ad *d.* XXIII. *Jan. tom.* II. *pag.* 453.

Philippensibus Episcopum præfectum, in eaque urbe martyrem decessisse (1) putant. Florebat autem ea Ecclesia II. seculo singulari existimatione sanctitatis. Itaque ad eam sunt a Polycarpo Smyrnensium Præsule (2) scriptæ litteræ, quibus virtus Philippensium Christianorum maxime commendatur. Epistolam autem, quæ ab Ignatio esse ad Philippenses data dicebatur, quoniam in spuriis numeranda (3) est, nihil moror. Thessalonicensibus Aristarchum fuisse a Paulo Episcopum datum, auctores (4) Martyrologiorum scriptum reliquerunt. Hunc vero martyrio fuisse coronatum ferunt, quum Nero deleri Christianorum nomen imperasset. Sed quemadmodum aliæ pleræque, ita Macedoniæ Ecclesiæ optimis moribus, martyriisque suorum admirabilem in modum (5) creverunt. Itaque, cum Constantinus teneret imperium Populi Romani, tanti fieri consueverant, ut ne amplissimis quidem postponendæ esse viderentur. At ubi Ariani dolis, fraudibusque agere, gratiaque Imperatorum præcipuas Ecclesias occupare cœperunt, Macedonas quoque in maximas adduxerunt calamitates. Quo sane tempore non defuerunt viri eximia fortitudine, qui satius esse quidvis perpeti, quam deserere orthodoxum de verbi divinitate dogma judicarent. Arianorum factione precibus sanctorum virorum, & sanguine Martyrum sublata, restituta Macedoniæ Ecclesiis pax est, summaque diligentia ab Episcopis (6) curatum, ut ne qui suorum errore deinceps inficerentur. At progressione temporum Patriarchis Constantinopolitanis Macedones consenserunt. Sec. XII. Thessalonica in Marchionum Montisferrati potestatem redacta est. Itaque constitutum Thessalonicense regnum fuit, quod magnam partem Orientalis Illyrici provincias complectebatur. Ordinati tunc in regno Latini ritus Episcopi fuerunt, qui Ecclesias moderarentur. Sed non diu post Thessalonica in ditionem Orientis Imperatorum rursum venit. Qui cum ægre defendi eam contra impetus hostium Turcarum posse intellexissent; anno 1423. Venetis, qui terra, marique plurimum copiis poterant,

1 Martyrologium *Rom. ad d.* XXVI. *Jul.* Consule Bollandianos *tom.* VI. *Julii pag.* 298.
2 Vide *tom.* II. *Apostolicor. PP. pag.* 186. *seq. edit. an.* 1724.
3 Consule Cotelerium *tom.* II. *Apost. PP. edit. an.* 1724. *pag* 112. *seqq.*
4 *Martyrol. Rom. ad d.* 4. Augusti. Adeundi Bollandiani *tom.* I. *mensis ejusd. pag.* 311. *seq.*
5 Confer Bollandianos *t.* I. *Mensis April. p.* 337. *t. eodem p.* 243. *seqq. t. eod. p.* 321. *seqq. &c.*
6 Hos recenset Lequienius *tom.* II. *pag.* 16. *seqq.*

terant, vendendam judicarunt. Amurates II. Turcarum Sultanus, qui id maxime laborabat, ut imperii sui fines dilataret, anno 1431. urbem obsedit, pulsisque Venetis, ea, totaque circum regione potitus est(1). Ex quo sane tempore nulli Thessalonicæ Episcopi Latini ritus constiterunt. Nam Ecclesias partim Muhamedani in Moscheas converterunt, partim Græci obtinent, quibus Præsul a Constantinopolitano Patriarcha præficitur. Armenii quoque Ecclesiam ibidem, & Antistitem sacrorum habent. Si qui autem in oppido sunt, qui Romani Pontificis partes sequantur, ii quidem eodem mercaturæ caussa aut redituri in patriam contenderunt, aut sedes transferendas judicarunt. (2)

1 Vide Johannis Cameniatæ *de Excidio Thessalonicæ narrationem* apud Allatium *Symmict. lib.II. pag. 180. seqq. edit. an. 1653.*

2 Adeundus Lequienius *tom. III. Or. Chr. pag. 1039.* De statu Thessalonicæ, ut erat extremo seculo superiore, confer Vincentium Coronellum *Memor. Histor. Geograph. de Regno Morea, Negroponte &c. edit. an. 1686.* Sed de Macedonia, & Græcia quid Urbanus Cerrius ad Innocentium XI. P. M. scripserit, dicendum hoc loco esse videtur. *Istruz. dello stato presente della sacra Congregazione de Propaganda Fede* „ La Grecia si divide in quattro Provincie, cioè Macedonia, Epiro, Acaja, e Morea, sebbene quasi tutta la Romania si può chiamar Grecia, come „ anche le Isole dell'Arcipelago. Nella Grecia dunque, che chiameremo mediterranea non sono altri Cristiani, che Greci scismatici, nè tra loro è alcuna diversità essenziale; vero è „ ch'essendo sotto il giogo Otomano la Cristianità si è diminuita, le città spopulate, e i templi „ del tutto distrutti, sicchè dentro terra sono in molto maggior numero i Turchi de' Greci. Dei „ Cattolici vene abitano pochissimi scarsi di ajuti spirituali, non avendo in quel paese potuto pigliar piede le Missioni, che si sono dalla Congregazione più volte mandate. Ricevono però „ qualche assistenza da' Padri Conventuali di Corfù, e da' Cappuccini Franzesi, che stanno nell' „ Arcipelago. *E' una gran cosa però, che da tanti alunni allevati nel collegio Greco non si „ faccia mai nessun profitto per la reduzione de' Scismatici al grembo della Santa Madre „ Chiesa: anzi molti tornano a farsi Scismatici riuscendo più fieri nemici de' Cattolici per le „ scienze, che hanno apprese, o per la notizia delle nostre imperfezioni, e in specie il Pianotto Vescovo Scismatico, o già Dragomanno del primo Visir, che fu Alunno di questo Collegio è stato il maggior persecutore de' Cattolici, avendoli anche con iscritture false privati „ del santo Sepolcro, e tutto il Levante scrive, e fa istanze, che si abolisca il detto Collegio; „ però bisognerebbe, che la Santità Vostra lo facesse visitare diligentemente per trovare la cagione, s'è possibile, di questi sconcerti.* Hæc Urbanus Cerrius S. Cong. de Propaganda Fide a secretis. At caussa, quam ille esse quærendam putat, perspicua est. Etsi enim adolescentuli parentibus Græcis Schismaticis orti, dum in Collegium veniunt, professionem fidei recitent, ore tamen, non corde recitare plerumque solent, quod ita fuerint a suis instituti antequam patria excederent. Addiscendi enim caussa veniunt, non Schismatis ejurandi. Qui autem præfecti Collegio sunt, quamquam errorem ex animis adolescentulorum eorumdem evellere conantur, nihil tamen efficiunt, quod lingua omnino assentiri se illi nobis dicant, animo non dicant.

CAPUT XVII.

In Provinciis Thracicis.

THracia omnis divisa in varias provincias minores erat. Sed in iis distinguendis non eadem Augusti ætate, atque temporibus Hadriani, & sequentium Imperatorum ratio (1) adhibebatur. Paullo ante Septimium Severum sex Thraciarum provinciæ numerabantur. Harum priorem veteres *Thraciam*, alteram *Hæmimontium*, tertiam *Mœsiam inferiorem*, quartam *Scythiam*, quintam *Rhodop n*, sextam *Byzantium* appellabant. Harum incolæ olim institutoribus Paulo, ejusque (2) discipulis gloriabantur. Sed cum lapsu temporum Episcopi Byzantii cum Patriarchis ceteris, quorum Ecclesias conditas ab Apostolis fuisse constabat, de dignitate contendere aggressi essent, serpere primum, tum manare latius opinio cœpit, quæ ferret, Andreæ Petri Apostolorum Principis fratris opera Byzantios (3) fuisse amplexos Christianam religionem; qui inde egressus Heracleam post venerit, Thraciamque deinceps omnem peragrarit Evangelium nunciatum. Quoniam vero a nemine scriptorum (4) antiquorum tradita hæc posterorum memoriæ fuerunt, factum hinc est, ut criticæ artis periti novam de itineribus Andreæ sententiam aut negarent omnino, aut in dubiis esse ponendam (5) arbitrarentur.

1 De Thracia confer Cellarium *l.1. Geogr. Antiq. cap.xv. tom.1. edit. an.1732. pag.1055.* & Lequienium *tom.1 Or. Christ pag.1091. seqq.*

2 Vide Theodoritum *in Epist. ad Romanos cap.xv. tom.111. opp. pag.113. edit. Sirmondi.*

3 Traditum id ab Auctore *Commentarii de gestis S. Andreæ*, quem manu Combefisii nostri scriptum apud se retinebat Michael *Lequienius*. Vide *t.1. Or. Christ. pag.1093.* Hoc idem nugatur Pseudo-Dorotheus *Comment. de Byzantio urbe, ejusque Episcopis*, quem commentarium refert Lequienius *t.1. Or. Christ. pag.197. seq.* Confer Nicetæ Paphlagonis scriptoris seculi IX. *Orat. de Laudibus S. Andreæ tom.xxvii. Bibl. PP. pag.389. edit. Lugd.* Vide Nicephorum *lib.11. cap.xxxix. pag 200. edit. an.1630. tom.1.*

4 Origenes apud Eusebium *lib.111. hist. c.1. pag.87. edit. Cantabr.* Andream in Scythiam quidem venisse scribit, de *Thracia* autem verbum nullum. Hoc idem fere est a Sophronio factum, qui *de Apostolis Christi* nonnulla addidit *libro Hieronymi de viris Illustribus tom.IV. opp. Hieron. edit. Martianæi*. Quamquam is ad Sogdianos, & Æthiopas profectum eumdem Apostolum fuisse adjungat. Alii alias item regiones ab Andrea fuisse peragratas traduot. Vide *Baron. ad an.44. n.xxxi.* & Tillemontium *tom.1. pag. 336. seq. edit. Paris.*

5 Consule Bayllettum *ad d. xxx. Nov. p. 463. t.111. des Vies des Saints. edit. an.1704.* Lequienium *tom.1. Or. Christ. pag.1094. seq.* Bollandianos *hist. Chronol. Patriarch. Constantinop. pag.1. seq. tom.1. mensis Augusti præfixa.*

rentur. Hoc aliis placet. Ante Septimii Severi tempora Christianos Byzantios Episcopo (1) caruisse. Tum enim primum præfectum illis fuisse Philadelphum. Post hunc Eugenium eamdem obtinuisse (2) dignitatem. Eugenio fuisse Metrophanem suffectum. Interim multos, religionis caussa, fuisse vita privatos, martyresque decessisse (3). Alexandrum deinde, quo tempore Constantinus imperio Populi Romani potiebatur (qui Byzantium restitui, & pulsis Ethnicis Constantinopolim appellari jusserat) Sedem, probantibus bonis omnibus, occupasse; prohibuisseque, quo minus Ariani, qui Ecclesiam Byzantinam (4) pervertere moliebantur, conata perficerent. Multa hoc vivo ab Imperatore fuisse præclare gesta. Ædes sacras a fundamentis (5) extructas, statuas Christi Servatoris, & Apostolorum columnis impositas, fundos Ecclesiis attributos, nihil denique omissum, quod ad cultum religionis amplificandum pertinere (6) videretur. Post Alexandrum constitutum Paulum virum Sanctissimum sacrorum Præsidem (7) fuisse. Hujus ætate Arianos, quum Constantius imperaret, in Constantinopolitanam Ecclesiam

 inva-

1 Simeon *Logotheta* al. *Metaphrastes* seculi x. scriptor *in Annal. apud Lequien. ibid p.*205. de Septimio Severo loquens, ejusque filio Antonino Caracalla ἐπὶ τούτου, inquit, πρῶτος ἐπίσκοπος κατέστη Βυζαντίου Φιλάδελφος ἔτη τρία· πρὸ γὰρ προέστη τῆς ἐκκλησίας ἔτη κ. ἢ πρός, διὰ τὸ μή τινα ἐπίσκοπον εἶναι. ,, Sub hoc (Imperatore) primus Byzantii Episcopus constitutus est Phi- ,, ladelphus tribus annis. Antehac enim Ecclesiæ illi præfuerat annos viginti, & supra; cum ,, nemo illic Episcopus esset. Hæc ego non eo attuli, quo certa esse arbitrarer (Res enim, quas antiqui scriptores prætermiserunt, si non in falsis, at in dubiis saltem numerandæ sunt) sed quo ne seculo quidem x. scriptores illustres reperirentur, qui de Ecclesia Byzantina ab Andrea constituta, statui quidquam certi posse judicarent. Nam si Ecclesia constituta ab Andrea est, quemadmodum ullus extitisset seculo x. scriptor, qui ante Severum ullum fuisse Byzantiis Episcopum datum negaret?

2 Vide Lequienium *tom.1. Or. Christ. pag.*205.

3 Vide Bollandianos *tom.* II. *pag.*291. *seqq.*

4 Confer Socratem *l.*I. *Hist. Eccl. cap.* XXVI. *pag.*73. *edit. Cantabrig.* Et e scriptoribus novis Baronium *ad an.*336. *n.*2. *seqq.* Tillemontium *t.*VII. *pag.*32. *seqq. edit. Paris.* Hermantium in *vita Athanasii tom.*1. *pag.* 348. *edit. an.* 1671. Montfauconum *in vita Athanasii tom.*1. *opp. pag.*XXVIII. qui omnia quæ ad Alexandri cum Arianis certamina spectant, complexi sunt.

5 Euseb. *de vita Const. Imp. l.*III. *cap* XLVIII. *pag.*604. *edit. Cantabrig. &* IV. *c.*LVIII. *pag.*659. Confer Baronium *ad an.*325. *n.*1. *seqq.* Tillemontium *T.*IV. *de vit. Imperat. pag.*230. *seqq. edit Paris.*

6 Vide Eusebium l.c. Baron. Tillem. ibid. ceterosque, qui de rebus a Constantino gestis scripserunt.

7 De Paulo Episcopo Constantinopolitano adeundi S. Athanasius *hist. Arianor. ad Monachos num.*7. *tom.*1. *opp pag.*348. *edit. Montfauc.* Socrates *l.* II. *cap.* VI. *pag.*81. *edit. Cantabrig. & cap.* XII. *pag.*90. *& cap.* XV. *pag.* 92. quamvis hoc loco Socrates erret, dum Paulum Romam una cum Athanasio venisse narrat. De qua re consuli poterit Valesius *lib.* II. *observ. in Socrat. & Sozom. cap.*1. *pag.*390. *& c.*III. *pag.*392. *seqq.* in calce *hist. Socr. & Sozom. edit. Cantabr.*

Rursum

invasisse, (1) intulisseque maximam partem incommodorum. Constantio vita functo, Julianum, qui imperium susceperat, superstioneque idolorum imbutus erat, cultum veri Dei (2) delere constituisse. Hoc interfecto, cum paullulum sub Joviano, & Valentiniano Orthodoxi respirassent, rursum a Valente, qui in Arianorum errorem inciderat, gravem fuisse tempestatem adversus Ecclesiam (3) concitatam. Theodosio deinde Augusto pio, optimoque principe, repressis Arianis, pacem esse Ecclesiam Catholicam consequutam. Hoc eam statu diu fuisse. Nam etsi Nestoriani (4), & Eutychiani (5) doctrinam Apostolorum vitiare contenderint, turbasque Constantinopoli excitaverint, tamen Romanorum Pontificum auctoritate, præsidioque Theodosii, & Marciani Imperatorum damnati, iisque pœnis affecti sunt, quibus affici pestes ejusmodi oportebat. Interim de dignitate ab Episcopis ejus urbis cum Patriarchis ceteris disputari (6) cœptum. Nova post ea tempora coorta in cœtu Constanti-

Rursum de Paulo confer Socratem *lib.* II. *cap.* XVI. *cap.* XVIII. *pag.* 97. *cap.* XXVI. *pag.* 198. Sozomenum *lib.* III. *cap.* III. *pag.* 95. *seq. cap.* IV. *pag.* 96. *cap.* VIII. *pag.* 102. *cap.* IX. *pag.* 104. & Photium *Cod.* CLVII. *pag.* 1419. *edit. an.* 1612. E novis vero Baronium ad ann. 340. *n.* XV. *seqq.* Tillemontium *tom.* VII. *pag.* 251. *seqq. edit. Paris. an.* 1706. Hermantium *in vita Athanasii tom.* I. *pag.* 499. *edit. an.* 1671. Montfauconum *in vita Athanasii tom.* I. *opp. præfixa pag.* XXXI. Bollandianos *hist. Chronol. Patriarch. Const. tom.* I. *mensis Augusti pag.* 14. *seqq.* Missos facio ceteros, ne lectori molestus sim.

1 Confer eosdem Auctores locis mox indicatis.

2 Vide quæ collegerunt ex antiquis monumentis Tillemontius *tom.* IV. *vit. Imp. pag.* 509. *seq. edit. Paris.* & Bleterus in vita Juliani Imperatoris gallice scripta.

3 Consule, quæ collegit Tillemontius *pag.* 88. *seqq. tom.* V. *vit. Imp.*

4 Confer Baronium *ad ann.* CCCCXXIX. *seqq. n.* XIII. *seqq.* Johannem Garnerium Societ. Jesu Theologum *Dissert.* I. *&* II. *de Hær. Nest. post opp. Marii Mercat. p.* 283. *seqq. edit. an.* 1673. Tillemontium *tom.* XIV. *Mon. Hist. Eccl. in vita Cyrilli Alex. pag.* 285. *seq. edit. Paris.* Missos autem facio Historicos ceteros, atque Theologos, qui de hoc genere argumenti egerunt, suntque prope innumeri, ne longior sim, quam oportet.

5 Vide quæ in hanc rem disputant Baronius ad *an.* 449. *seqq. num.* V. *seqq.* Tillemontius *tom.* XV. *Mon. Hist. Eccl. pag.* 488. *seq.* Natalis Alexander *Hist. Eccl. sec.* V. *cap.* III. *Art.* XIII. *pag.* 83. *seqq. tom.* II. *edit. Lucensis an.* 1714. aliique.

6 Confer Canonem XXVIII. *Synodi Chalced. pag.* 769. *tom.* IV. *concilior. edit. Paris. Labbei.* S. Leonem *epist.* LXXX. *al.* LIII. *&* LXXXIV. *al.* LVII. LXXXVII. *al.* LXI. *&* LXXXVIII. *&* XCII. *al.* LXII. & e novis scriptoribus Baronium ad *an.* CCCLI. *n.* CXXXVI. *seq.* Christianum Lupum *ad can.* XXVIII. *Synodi Chalced. tom.* II. *opp. edit. Venetæ pag.* 190. *seqq.* Leonem Allatium *de consensu utriusque Eccl. edit. Colon. lib.* I. *c.* XVII. *seq. pag.* 246. *seqq.* Bollandianos *tom.* I. *mensis Julii pag.* 654. *n.* XI. qui tamen aliquanto sunt Anatolio tunc Episcopo Constantinopoleos æquiores, Lequienium *de Patriarchatu Constantinopolitano tom.* I. *Orientis Christiani pag.* 30. *seq.* & Josephum Catalanum Congregationis Oratorii *S. Hieronymi Charitatis Presbyt.* virum doctissimum, & amicum meum *tom.* I. *Oecum. concilior. pag.* 412. *seqq.* sed de hac contentione erit IV. libro copiosius disserendum.

ſtantinopolitanorum diſſidia(1) fuiſſe. Juſtinianum ob rempublicam aliquamdiu(2) recte adminiſtratam, templaque magno ſumtu (3) extructa a majoribus laudatum Imperatorem, implicatum tandem fuiſſe errore *Incorrupticolarum* (4) Monophyſitarum. Ergo Præſules noſtros, Orthodoxoſque reliquos miſerandum in modum fuiſſe exagitatos. Hoc mortuo (5) res Eccleſiæ meliore loco poſitas fuiſſe. Sed Æræ Chriſtianæ ſeptimo ſeculo Monothelitas Sedem Conſtantinopolitanam occupaſſe, pertraxiſſeque ad ſuam ſententiam (6) Heraclium Imperatorem. Multas deinceps ærumnas viros catholicos, imprimiſque ſacrorum Antiſtites pertuliſſe, quoad Agathonis Pontificis Maximi poteſtate, auxilioque Conſtantini Pogonati Imperatoris, celebratum VI. Concilium eſt. Porro ab impiis Auguſtis ſec. VIII. (7) ſævitum in eos eſſe, qui Sanctorum imagines retinendas, atque in honore habendas defenderent. Hac item hæreſi SS. MM. ſanguine Orthodoxorumque precibus expugnata, integrum noſtris fuiſſe imagines in templis ponere, eaſque, ut par eſt, venerari. Auguſtorum, qui poſt ſucceſſerunt, magnam partem, vixiſſe impuriſſimis moribus. Seculo IX. Photii ſceleſtiſſimi hominis (8) artibus fuiſſe Ignatium Patriarcham dignitate ſpoliatum. Epiſcopos, qui virtute præſtabant, ac potiſſimum Romanos Pontifices, qui tantum ſcelus ferendum non putarant, Ignatii patrocinium

1 Cum Eutychianorum artibus latrocinalis Synodus Epheſina habita eſt, oppreſſus, vexatuſque ab inimicis orthodoxæ religionis Flavianus fuit, qui tunc potiebatur Conſtantinopolitano Epiſcopatu, tandemque pro fidei defenſione æternam gloriam conſequutus eſt. Confer Baronium ad *an.449. n.xcv. ſeq. & ctv.* Bollandianos *hiſt. Chronol. Patriarch. Conſtant. p.43. tom.1. menſis Aug.* & Lequienium *tom.1. Or. Chriſt. pag.216. ſeq.* De turbis poſt in ea Eccleſia excitatis ſub Acacio, aliiſque conſule Hiſtoricos Eccleſiaſticos Theodorum Lectorem, Theophanem, & e recentioribus Baronium, Bollandianos, Lequienium &c.

2 De rebus ab Juſtiniano præclare geſtis adeundi Evagrius, Procopius, Theophanes, Johannes Malelas, & e novis Cardinalis Baronius *ad an.527. ſeq.* Nam omnes, qui de Juſtiniano ſcripſerunt, recenſere velle, hominis eſt lectorum patientia abutentis.

3 Conſule Procopium *lib.1. de Ædificiis cap.1. ſeq. pag.5. edit. an.1663.* & e novis Cangium *Conſtantinopoli Chriſtiana l. III. pag.5. ſeq.* & Bandurium *commentar. in Antiq. Conſtantinopolit. pag.744. ſeqq. tom.II. edit. an.1711.*

4 Confer, quæ collegit magnus Baronius ex antiquis ſcriptoribus ad *an.563. num.1. ſeqq.*

5 Conſule Baronium ad *an.566. ſeqq.*

6 Hiſtoriam Monothelitarum egregie deſcripſit noſter Combefiſius, quem conſule.

7 Adeas Baronium ad *an.726. ſeqq. num.2. ſeqq.* & Bollandianos *tom.1. menſis Aug. hiſt. Conſt. Patriarch. pag.93. ſeqq.*

8 Conſule Bollandianos *ibid. p.109. ſeqq.* Baron. *ad an.* DCCCLVIII. *ſeqq.* & Allatium *de octava Synodo Photiana.* Innumeri autem pene ſunt, qui de Græcorum Photiano Schiſmate ſcripſerunt.

cinium suscepisse. Sed hos quamquam initio nihil profecerant, propterea quod Photius gratia apud Imperatorem plurimum valeret, tamen id demum impetrasse, ut a Basilio successore Imperii Patriarchatus Ignatio restitueretur. Ubi is decessit, accitum Constantinopolim Photium ab Imperatore, dictumque iterum Patriarcham fuisse. Romanum Pontificem, qui ne schisma, quod conflatum ante aliquot annos a Photio fuerat, renovaretur, Orientalemque ab Occidentali Ecclesia perpetuo discinderet, metuebat, passum ægre tandem fuisse, ut ille, qui jam cum nostris de religione sentire affirmabat, tam insignem Ecclesiam administraret (1). Exinde Patriarchas CPolitanos, qui primi omnium haberi optabant, minus Romanis Pontificibus tribuisse, quam canones, ac divina omnium Ecclesiarum traditio posceret. Seculo XI. Michaelem Cerularium, qui majora concupiscere cœperat, acerrimum Sedi Apostolicæ (2) bellum indixisse. Etsi autem data sæpe a Pontificibus opera est, ut Græci ad sanitatem reverterentur, ob eamque rem Legati ad Imperatores (3) missi, & Concilia celebrata fuerunt, impetratum tamen est numquam, ut illi diu conjuncti nobiscum essent societate communionis. Interea apud eos Dominicanos, & Franciscanos versari consuesse, curasseque, ut tandem aliquando errare (4) desinerent. Demum Constantinopolitanos, cum obfirmati in errore essent, a Turcis subactos (5), durissima pressos fuisse servitute. Nunc ita esse illos animis comparatos, ut Turcis parere, atque

1 Pulsus tamen deinde sede fuit. Confer *Bolland. ibid. pag.* 112. *col.* 2.

2 Consule Bollandianos ibid. *pag.* 124. & Lequienium *tom.* I. *Or. Chr. pag.* 260. *seqq.* eosque Historicos tam veteres, quam novos, qui de rebus XI. *seculo gestis* loquuti sunt.

3 Plena sunt hujusmodi rerum monumenta seculi XII. & XIII. Capta etiam ab Latinis seculo XIII. ineunte Constantinopolis fuit, & Patriarchæ sunt in ea constituti Latini ritus. Consule quæ Michael Lequienius vir doctissimus collegit ex veteribus monumentis *tom.* III. *Or. Christ. pag.* 786. *seqq.* Sed rursum a Græcis Imperatoribus occupata est, inductique rursum in errorem Græci fuerunt.

4 Aliqui seculo XIV. & XV. Constantinopoli Dominicani summa eruditione floruerunt. In his Emanuel Calecas fuit, cujus jam sunt a Combefisio, aliisque aliquot opera vulgata.

5 Constantino postremo Græcorum Imperatore, rursum Græci Turcarum tyrannidem veriti opera Isidori Cardinalis S. Sabinæ, & Leonardi Chii *Ord. Prædic.* Archiepiscopi Metylenensis, consentire se Latinis dixerunt. Sed paullo post a Turcis expugnata Constantinopoli, ad ingenium reversi sunt. Confer epistolam ejusdem Leonardi ad Nic. V. P. M. de expugnatione urbis Constantinop. apud Bzovium *ad an.* 1453 *num.* VI. *tom.* XVII. *pag.* 84. *seqq.* De expugnatione ejusdem urbis præter historicos, qui de rebus an. 1453. gestis scripserunt, qui sunt permulti sunt, consule *Tractatum de Exp. Urb. Const.* apud Martenium *t.* VI. *Coll. & veter. script. p.* 785. *seq.* At imperio nunc Muhamedanorum ita assuerunt Græci, ut jam eis potius subjecti esse, quam Latinis velint.

atque ſervire, quam cum Latinis fateri Romanum Pontificem Eccleſiarum omnium caput, & doctorem eſſe, Spiritumque Sanctum ex Patre, Filioque procedere. Atque illis a Sultano Muhamedanorum Patriarcham dari. Quodſi plus pecuniæ quiſquam obtulerit, hunc continuo Patriarcham ab Turca (1) dici, dejecto de gradu Patriarchæ eo, qui ante dignitate potiebatur. Antiſtiti ei ſacrorum, quiſquis tandem ille ſit, ſummam a Græcis tribui auctoritatem. Itaque fas illi eſſe matrimonia ſolvere, canones, ut placuerit, explicare, omnia denique pro ſuo jure agere. Præter Græcos Armenii quoque Monophyſitæ urbem incolunt, & Præſulem habent, quem Patriarcham vocant. Hujus dolis, atque artibus Armenii Orthodoxi maximis interdum incommodis premuntur. Atque is eodem modo deligitur, quo deligi Græcorum Patriarcham diximus. Latinis in urbe ædes habere non licet. Hi omnes in *ſuburbio*, quod *Galata*, ſive *Pera* dicitur, quaſi *πέρας κόλπȣ trans ſinum*, degunt. Præfectus iis Epiſcopus a Sacra Congregatione de Propaganda Fide eſt, qui vices Patriarchæ ſui ritus agat. Extant ibidem Cœnobia *Dominicanorum*, *Franciſcanorum Conventualium*, *Reformatorum*, *Capuccinorum*, & *Jeſuitarum*. (2)

Heracleæ, quæ urbs princeps Thraciæ Europæ Provinciæ eſt, jam inde ab Apoſtolorum temporibus conſtituta fuiſſe Eccleſia ſer-

1 De his rebus recte, accurateque agit Bruynius t. I. *Voyage au Levant. pag.* 304. *edit. an.* 1725 Reliquos ſcriptores permultos, qui de ſtatu Conſtantinopolitanorum hodierno agunt, recenſet Fabricius *l.* v. *cap.* v. *pag.* 692. *ſeqq.* t. vI. *Bibliotheca Græca*. Quo etiam volumine Catalogum Auctorum dedit, qui de Antiquitatibus, rebuſque Conſtantinopolitanorum ſcripſerunt.

2 Urbanus Cerrius Sacræ Congregationis de Propaganda fide a Secretis loc. cit. ad Innocentium XI. P. M. ſcribit hoc modo „ Coſtantinopoli ... è piena di grandiſſimo popolo di tutte le na„ zioni, e religioſi. I latini però non arrivano a mille, per lo più mercanti, che abitano in „ Galata, o Pera. Tra queſti hanno le abitazioni gli Ambaſciatori, o Reſidenti de'Principi Cri„ ſtiani. Vi mantiene la Congregazione un Veſcovo col titolo di Vicario Patriarcale, ch'era „ M. Ridolfi della Marca Minore Conventuale, che per le ſue indiſpoſizioni avendo ottenuto li„ cenza di ritornare in Italia, è morto prima, che gli arrivaſſe il ſucceſſore, qual'è il P. Ga„ ſperini della Provincia di Fano ſtato già Provinciale in quel Convento, e ſoggetto aſſai a pro„ poſito per tal miniſtero, per quanto ne ha data relazione il P. Lauria, qual è gia partito per „ la ſua reſidenza. Vi ſono molte Chieſe, e la republica di Venezia ha pochi anni ſono im„ petrato licenza di rifare la Chieſa di S. Franceſco ... Fa ivi il detto Vicario le ſue funzioni „ Epiſcopali, e ſoprantende a' religioſi, che ſono Curati per l'amminiſtrazione de' ſacramenti ai „ Latini, e ſchiavi, che ſtanno ne'bagni. Altro bene non è permeſſo dalla tirannide del Turco „ e dalla pertinacia de'Greci, il cui Patriarcato è divenuto venale, e il gran Signore elegge, e „ diſpone i Patriarchi di Coſtantinopoli tuttochè viventi: provano in ſomma que'Greci una ſchia„ vitudine incredibile dopo d'eſſerſi alienati dalla Chieſa Romana collo Sciſma ... Onde ancorchè nel concilio Fiorentino ſe ne ſtabiliſſe poi la unione, dalla malizia, e oſtinazione de' „ Greci non fù mantenuta, oltre che dagl'iſteſſi Turchi adeſſo ſarà ſempre impedita.

fertur (1). In ea ſecundo, ac ſequentibus (2) ſeculis aliquos fuiſſe pro Chriſtiana religione interfectos memoriæ traditum eſt. Memorantur præterea ejus Antiſtites, quorum primum Pauli auditorem Apellem fuiſſe Heracleenſes (3) contendunt. Seculo IV. vexata eadem Eccleſia ab Arianis, & Macedonianis hæreticis fuit. Poſt Epiſcopis uſa eſt, quorum plerique omnes Orthodoxæ religionis laude floruerunt. Quo tempore ortum ſchiſma Photianum eſt, qui Epiſcopus Heracleenſium erat, ei Pſevdopatriarchæ accedendum putavit. Atque ubi Græci a Romana Eccleſia ſejuncti omnino ſunt, ejus urbis Præſules ſimul una a communione ſe Latinorum ſeparaverunt. Nunc in eadem hæreſi verſantur, Turciſque ſubjecti ſunt.

Qui Heracleæ, proximiſque in oppidis, iidem (4) Philippopoli ſecundæ provinciæ Thraciæ fere progreſſus, eædemque vices (5) Chriſtianiſmi fuerunt. Quod ipſum de primordiis Eccleſiæ Beroeæ Thraciæ dicendum (6) eſſe videtur. Seculo autem ſecundo Hæmimontis provinciæ Eccleſiæ vigebant, quæ deinde ab hæreticis interdum exagitatæ ſunt, eoque tandem redactæ, ut ſchiſma (7) ſequantur Græcorum. Atque inde cur in Rhodopen inferri primis Eccleſiæ temporibus (8) Chriſtianum nomen nequiverit, ne ſuſpicari quidem poſſum.

Scythiam univerſam a Philippo Apoſtolo ad Chriſtiana ſacra fuiſſe perductam Martyrologiorum ſcriptores (10) memoriæ prodiderunt. Sed fuerunt etiam, qui eam gloriam Andreæ (9) Petri germano eſſe tribuendam exiſtimarent. Atque initio, ſequentibuſque ætatibus multos in ea provincia viguiſſe ferunt, qui pro religione cruciati, martyres (11) deceſſerint. Uno diu ſacro-

1 Vide Lequienium *tom. 1. pag. 1093. ſeqq. Or. Chr.*
2 Confer Bollandianos *tom. III. menſ. Maii pag. 188. & Martyrolog. Rom. ad d. 7. Mart. 7. Jan. 13. Apr. 1. & 16. Sept.*
3 Lequienius *ibid. pag.* 1101. *ſeqq.*
4 Vide Lequien. *ibid. pag.* 1156.
5 Confer Lequien. *tom. 1. Or. Chr. pag.* 1156. *ſeqq.* quo etiam loco omnes ejus provinciæ Epiſcopos numerat.
6 Lequien. *ibid. pag.* 1165. *ſeqq.*
7 Lequien. *tom. eod. pag.* 1172. *ſeqq.*
8 Lequien. *ibid. pag.* 1195. *ſeqq.*
9 Confer *Martyrol. Roman. Kal. Maii.*
10 Euſeb. *lib. III. hiſt. cap. 1. pag. 87. edit. Cantab.*
11 Vide vitas PP. *pag. 218. edit. an. 1615.* & Bedæ *Martyrolog. ad d. 3. Jan.*

facrorum Antiftite ufi Scythæ fuerunt, qui Tomis, quod oppidum metropolis eft provinciæ, agebat, cœtufque omnes Chriftianorum moderabatur. Martyriis autem, doctrinaque fanctorum virorum adeo propagata in provincia religio fuit (1), ut jam permulti ibidem Chriftiani quarto, fequentibufque feculis numerarentur. Conftantino enim Imperatore, cum fuperati a Romanis, victique bello Scythæ fuiffent, majore numero, quam factum apud eos anteactis temporibus fuerat, Chriftianis fe legibus (2) addixerunt, itaque deinceps coluerunt Orthodoxam religionem, ut potius excruciari, interireque voluerint, quam ejurata *Catholica fide* ad Arianos deficere. Sed extincto Valente, Orthodoxis reftitutæ Ecclefiæ juffu Theodofii (3) Augufti fuerunt. Itaque res Chriftiana majorem in modum amplificata eft. Seculo fexto a Monachis Scythis celeberrima de *uno ex Trinitate paffo* controverfia orta eft, quæ turbarum in Ecclefia, atque diffenfionum cauffa (4) fuit.

Jam ufque ab Ecclefiæ feculo I. in Mœfiam inferiorem, (5) quæ poft Bulgaria dicta eft, Chriftianam religionem fuiffe invectam, Martyrologiorum fcriptores tradiderunt. (6) Quamquam non defunt, qui Andreæ Apoftoli ftudio, ac diligentia diu ante in provinciam fuiffe introductum Chriftianifmum de-

1 Vide Joh. Chryfoft. *Orat. contra Judæos tom.1. opp. edit. Parif. novæ pag.566. feq.* De Niceta Remefianæ in *Dacia* Epifcopo hæc habet Paulinus Nolanus. *Poem.XVII. al. XXX. ed. Veron.*

,, Te Patrem dicit plaga tota Boreæ
,, Ad tuos fatus Scytha mitigatur,
,, Et fui difcors fera Te Magiftro.
,, Pectora ponit.
,, Et Getæ currunt, & uterque Dacus &c.

2 De Sancto Bertanolone Epifcopo, & Martyre fub Valente vide Martyrologium ad d.25. Jan. & Theodoretum *l.IV. hift.c.*XXXV. Infigni præterea virtute poft floruit apud Scythas Epifcopus Theotimus fub Arcadio Imperatore. *Martyrol. ad d.* 20. *Apr.*

3 Confer Lequienium *tom.1. pag.* 1213. quo loco refert legem a Theodofio Magno ad Auxonium Afiæ Proconfulem fcriptam 3. Kalend. Aug. Heracleæ, Eucherio, & Syagrio Coff. qua Imp. jubet ,, Epifcopis tradi omnes Ecclefias communioni Nectarii Epifcopi Conftantinopolita- ,, næ Ecclefiæ, nec non Timothei intra Ægyptum Alexandrinæ urbis Epifcopi fociatis . . . Terentio Epifcopo Scythiæ. *Cod. Theod. lib.* XVI. *tit.1. leg.3. pag.9. tom.VI. edit. an.*1665.

4 Vide Norifium *Apologia Monachorum Scytharum*, & *Diff. de uno ex Trinitate paffo*. Et Natalem Alexandrum *Hift. Eccl. tom.V. edit. Parif. in fol. pag.* 398. & 494.

5 Bulgariæ latiores aliquanto fuerunt, quam Mœfiæ inferioris fines. Nam *Achrida* etiam Juftiniani patria in Macedoniæ finibus regia Bulgarorum fuiffe traditur. *Propria Bulgaria* eft, quæ Ciabro amne a Servia dirimitur. In via ad Conftantinopolim eft *Sophia*, olim *Sardica*, & in ripa Danubii *Nicopolis*. Confer Cellarium *Geogr. Novæ edit. an.*1716. *pag.*493. De Mœfia inferiore confule eumdem *Cellar. Geogr. Ant. l.II. cap.VIII. pag.466. feqq. edit. an.*1731. t.1.

6 Martyrolog. Rom. *ad d.XV. Septembris.*

fendant (1). Itaque non solum ætate Constantini, sed cum etiam Ethnici Imperatores (2) regnabant, Episcopi ibidem viguisse feruntur. Sanguine autem (3) sanctorum Martyrum, operaque præsulum, & presbyterorum ita est in ea res Christiana amplificata, ut quarto, insequentibusque seculis nullum fere in provincia oppidum esset, quod Episcopum non haberet. Non pauci sunt hoc tempore Catholici in Bulgaria, qui præsules etiam sibi a Sacra Congregatione de Propaganda Fide (4) præfectos obtinent. Atque ex Mœsia religionem Christianam in eas regiones manasse credibile est, quas inter Tanaim, & Danubium amnes sitas olim Gothi possederant, deindeque Chazari, Bulgari, Blachique (5) occupaverunt. Ecclesiæ, quæ constitutæ in iis fuerant,

1 In Menologio Sirletano, quod Henricus Canisius *tom.* II. *Antiq. Lection. pag.* 900. *edit. prima ad d.* XXXI. *Oct.* hæc leguntur. „ Natalis Sanctorum Stachys, Ampliæ, Urbani, Narcissi, „ & S. Martyris Epimachi, ex quibus Sanctus Stachys ab Apostolo Andrea Episcopus Byzantii ordinatus est . . . . sancti vero Amplias, & Urbanus ab eodem Apostolo Andrea Episcopi ordinati; „ ille quidem Odyssopolis (*sive civitatis Odyssi*) hic vero Macedoniæ, propter fidei Christianæ „ confessionem, atque idolorum eversionem ab Judæis, & Gentilibus interfecti, beatas animas „ Deo tradiderunt „. Sed vereor, ne hæc sint fidei omnino dubiæ, ne gravius dicam. Odyssus autem oppidum erat *Mœsiæ inferioris*.

2 Confer Lequienium *tom.* I. *Or. Chr. pag.* 1217. *seqq.*

3 Lequien. locis supra *indicatis*, & *pag.* 1227. & Martyrologium *Rom. ad d.* XX. *Novembris*.

4 Urbanus Cerrius l.c. „ In Bulgaria, *inquit*, mantiene la Sacra Congregazione l' Arcivescovo di Sofia, o Sardica colla cura della Vallachia, non vi è stato clero, che i Minori Osservanti Bulgari, i quali essendo in piccol numero e più disciplinati riescono, e migliori de' „ Bosnesi: reggono cura delle parocchie, e la Congregazione li stipendia insieme con un mae„ stro di scuola. Hanno anch'essi alcuni luoghi di studj nella Italia . . . stendono la Missione det„ ti religiosi anche nella Ungheria inferiore, e quando si da loro un buon Prefetto, giovano „ grandemente a que' Cristiani. Vi sono molti luoghi abitati da' Cattolici, e particolarmente „ Chiprova terra assai grossa con alcuni casali, ch'è numerosa di quattro mila Cattolici. Ha la „ Chiesa, ed è fortuna anche a que' fedeli di poterla rifabbricare per essere distintamente da' Tur„ chi riguardato il detto luogo come quello, che spetta quanto a' proventi dell' entrate pubbli„ che alla Sultana madre pro tempore ... Sotto il Vescovato di Nicopoli sono i Paulianisti .... fu„ rono convertiti da F. Pietro Deodato Arcivescovo di Sofia. Per questi la Congregazione „ mantiene alcuni sacerdoti stipendiati, oltre al Vescovo . . . La Chiesa di questa città ha una „ prerogativa, che non può cadere, essendo scavata in un gran scoglio di tufo, ed è antichissima. De Bulgarorum præterea conversione, & progressu in rebus religionis adeundi Sigebertus Gemblacensis ad an. Christi 778. Auctor vitæ Basilii Macedonis *cap.* XV. *pag.* 135 *edit. an.* 1685. & *Cont. Porphyr. ib. p.* 202. Anastasius Bibliothecarius in vit. Nic. I. & Hadriani II. *p.* 219. & 224. *sq. edit. an.* 1649. Johannes Scylitzes Curopalata *p.* 25. Cedrenus *p.* 539. *sqq. edit. an.* 1647. & e recentioribus Natalis Alexander *Hist. E. sec.* IX. & X. *Diss.* IV. §. XXIII. *tom.* VI. *pag.* 263. *seqq. edit. Paris.* & Cangius in familiis Byzant. *p.* 174. *seq.* Asseman. *Calend. &c. par.* II. *c.* XI. *p.* 467. *sqq.*

5 De Bulgarorum, Walachorumque rebus multa nos disputavimus in *not. ad epist.* Innocentii III. Pont. Max. quas aliquando vulgabimus. Interim confer ejus *lib.* II *Ep.* 115. *seqq.* & *l.* X. *ep.* 65. De Episcopis Walachiæ consule Lequienium *tom.* I. *Or. Chr. pag.* 1248. *seqq.* Urbanus Cerrius *l. c. pag.* 36. „ La Valachia è governata, *inquit*, da un Principe, che gli dà la Porta, e „ questo dev' essere sempre Greco Scismatico, come sono i suoi popoli, che hanno il loro Metro„ polita, e molti Calogeri Basiliani sparsi in varj conventi, i cui superiori dallo stesso Principe sono

rant, IV. seculo barbaricæ appellabantur, spectabantque ad ditionem Patriarchæ Constantinopolitani. Hac vero ætate tametsi non desunt in iis locis, qui Romanæ Ecclesiæ partibus studeant, sunt tamen magno numero, qui sequantur instituta, atque hæresim Græcorum. Quamquam enim XIV. seculo, Ladislao Walachiæ Principe, deducere eos ab schismate nostri ad unitatem Ecclesiæ curarunt, ob eamque rem litteræ ad Urbano VI. P.M. sunt datæ, tamen eorum diuturna cum orthodoxis consensio non fuit.

sono eletti, e vi vengono a fare gran raccolta di danaro i Patriarchi Scismatici, e particolarmente quello di Gerusalemme. Nella corte del Principe stanno anche Luterani, e Calvinisti, la maggior parte di Transilvania, oltre molti Ebrei, e Turchi. In questo dominio sono però sparsi molti Cattolici assistiti già dall'Arcivescovo di Sofia, e ora dal P. Antonio Stefani suo Vicario. Aspettano questi con gran desiderio il successore, che dalla Santità Vostra è stato loro conceduto nella persona del P. Stefano Conti Minor Osservante, soggetto di esperimentata bontà. Vi è ancora una missione di Minori Osservanti Bulgari distribuiti per quelle Chiese, quali sono in gran parte rovinate da' Tartari, e ultimamente ha fatto istanze caldissime quel Vicario, che gli si somministri qualche sussidio per risare le Chiese rovinate in Burgoresto, dove risiede il principe Valaco, e sogliono concorrere molti Cattolici di varie nazioni per servirlo tanto nella corte, quanto nell'esercito, non potendo egli esigere più limosine, essendo il paese molto desolato dalla guerra, supplicando ancora, che gli mandino due, o tre religiosi del suo ordine, che sieno di buoni costumi, e di dottrina, per applicarli alla educazione de' figliuoli ,,. De Walacorum conversione XIV. sec. vide Raynal. *ad an.* 1370. *n.* 5. *seqq.* & 1374. *n.* 9. & Bzovium *ad an.* 1374. *n.* 2. De Joh. Nicolao Maurocordato Alexandri Maurocordati Chii viri magni ingenii filio & Hungaro-Walachiæ hoc seculo Principe, ejusque filio Carolo, confer quæ ex Demetrio Procopio refert Johannes Albertus Fabricius *tom.* XI. *Biblioth. Græca pag.* 774. *seqq.* & *pag.* 793. *seqq.* De Moldo Walachia consule Lequienium *pag.* 125 a. *seq. tom.* I. *Or. Chr.* Urbanus Cerrius ibid. ,, Io Moldavia, *inquit*, ... tolta da Solimano a Stefano il Boemo, che la possedeva, il quale sebbene Scismatico, avea la moglie Ungara Cattolica, che vi fece gran bene per la nostra Fede, i Cattolici hanno 19. Chiese, e solo quella di Kotina ha entrata per mantenervi un Sacerdote ... Al presente vi sono due Preti Moldavi, e tre Minori Conventuali .... Vi vanno adesso con facoltà, e provisione un nuovo prefetto con altri sei religiosi dell'istesso ordine, che si spera possano fare molto frutto, quando avranno appresa la lingua. La Chiesa di Baccovia era la residenza del Vescovo; ma la innondazione del fiume l'hà rovinata. Ora il Principe benchè scismatico, assai nondimeno ben affetto ai Latini per opera del Segretario, che è di Caminiez, e buon Cattolico, e del P. Vito, ha ordinato, che se ne fabbrichi una nuova in miglior posto. Questo principe è poco, che dalla Porta è stato destinato, rimosso l'altro, ch'era gran nemico de' Cattolici, onde vi si possono sperare molti vantaggi. Al detto Vescovato eretto da Clemente VIII. sogliono promoversi quelli, per i quali supplicano i Re di Polonia, conforme ha fatto adesso alla Santità Vostra per un Domenicano ... La Provincia è abitata da IV. mila Cattolici, e gli altri sono Greci scismatici, che hanno un Metropolita con tre Vescovi, che oltre gli errori soliti, ne professano molti altri, e in particolare per danari concedono divorzj (hoc quod est de divortio, ceteri Metropolitæ Græci, imprimisque Patriarcha Constantinopolitanus, facile concedunt) e facoltà di prendere altre mogli, permettono i concubinati, purchè si paghi un tanto la Quaresima, e dicono ancora, che chiunque ribattezza un Cattolico alla Scismatica, conseguisce perdono de' suoi peccati. Anzi un Principe pessimo Scismatico chiamato Stefaniza obbligò tutti i Cattolici a ribattezzarsi (che dopo la sua morte se tornarono molti alla fede Cattolica) e distrusse molte Chiese. Vi sono anche sparsi Armeni, Luterani, ed Ebrei. Erano prima in Jassi i Padri Gesuiti, che facevano molto frutto, ma per le guerre sono partiti. Scrive adesso M. Nunzio di Polonia, che vi vogliono ritornare, il che sarebbe molto utile per la istruzione della Gioventù, che va alle loro scuole. De Ulachis vide Joh. Lucium *de Regno Dalm.* l. VI. c. V. p. 281. *seqq.* & Assem. *p.* 252. *seq.*

Qui minorem Russiam incolunt, etsi Andrea, Bartholomæo, & Thaddæo institutoribus glorientur, seque jam tertio seculo Episcopis usos ferant; tamen hoc constat, eos qui proximi (1) Bulgaris erant, IX. Ecclesiæ seculo amplexos Christianam

1 Andrea Institutore gloriari Russos scribit Chronographus Ruthenus apud T. S. Bayerum *Orig. Russic. tom.* VIII. *Academ. Petrop. pag.* 390. *edit. Petropol.* „ Andreas, inquit, Aposto-„ lus jamdudum Russos baptizaverat, fueratque jam in primo Concilio Provinciali Antiocheno „ Antipater Episcopus Russiæ, hæresimque Pauli Samosateni sua subscriptione damnaverat. „ Sed errat vehementer, quod Rossum Ciliciæ oppidum in Russiam Provinciam commutaverit. Consule etiam Sigismundi Baronis de Herberstein *Comment. rer. Moschovit. pag.* 19. *edit.* Wechelianæ *an.* 1600. Bzovium *ad an.* 1314. *num.* XVI. *pag.* 226. *tom. Annal.* XIX. & Papebrochium *in not. ad Ephemer. Græc. Mosc. tom.* 1. *Mensis Maji Bollandianor. pag* LIV. Orta autem ea hinc est opinio, quod ab *Hippolyto* (huic enim adscribitur περὶ τῶν ιβ' Ἀποστόλων de XII. Apostolis) & ab Origene traditum fuerit, Scythis fuisse ab Andrea Evangelium prædicatum. Vide quæ diximus *tom.* 3. *pag.* 313. *not.* 1. Verba Hippolyti apud Combefisium, & Fabricium *tom.* 1. *opp. Hippolyti pag.* 31. *edit. an.* 1716. in Appendice sic habent „ Andreas cum Scythis, & Thra-„ cibus prædicasset cruci affixus est Patris in Achaja. &c. At Bayerus *loc. cit. pag.* 391. Thraciæ mentionem in caussa esse ait, cur existimet Andream nunciasse Christum bis, qui proximas Thraciæ regiones incolerent: etsi Simeonem Logothetam non probet, qui in Annalibus *pag.* 445. *edit. Scriptur. post. Theophanem Hist. Byz. edit. Paris. an.* 1685. scribit hoc modo de Nicephoro Imperatore loquens „ Vetus mensa sustentante columna inventa est, hac inscriptione: *Sanctum* „ *Michaelis Cælestis militiæ principis Orientis* τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, ὅπερ ἱδρύσατο ὁ ἅγιος „ ἀπόστολος Ἀνδρέας, *Sanctum altare, quod posuit S. Apostolus Andreas*. Facile autem patitur Bayerus fuisse ab eodem Petri fratre Thracibus explicatam Christianam religionem. At tum quidem a Danubio ad Borysthenem Scythæ non erant. Getæ namque regionem obtinebant, quibuscum pauci Scythæ versabantur. Jam vero quamquam superiora Borysthenis Scythæ incolebant, nihilosecius ostendi nullo modo potest, penetrasse in ea loca Apostolum ipsum, ac Borysthenem trajecisse. Quinetiam Russos tum ad Borysthenem fuisse demonstrari nequit. Multa de Russis ibidem disserit Bayerus satis, mea quidem sententia, accurate. Russorum autem apud Græcos recens mentio est. Ejus rei caussas explicare conatur *ibid.* Bayerus *pag.* 395. *& seqq.* Consule præterea ejusdem Bayeri Dissertationem *De Russorum prima Expeditione Constantinopolitana pag.* 365. *& seqq. tom.* VI. *Comment. Acad. Petropol. edit. Petrop. an.* 1738. De Ecclesiastica provincia Russiæ, ejusque Episcopis adeundus Lequienius *tom.* 1. *Orient. Christ. pag.* 1257. *seqq.* Quod Rutheni apud Michov. *lib.* 13. de duabus Sarmatiis *cap.* 1. *pag.* 181. *edit. an.* 1542. de SS. Bartholomæo, & Thaddæo Apostolis, institutoribusque suis affirmant, inane est, neque ulla conjectura confirmari potest. Atque est aliquanto absurdius, quod Novogrodenses apud Fabricium *Salut. Luc. Evang. cap.* XXIII. *pag.* 471. nugantur, Sanctum Antonium lapide ingenti molari adnatantem ad ipsos appulisse, eosque Christianæ religionis decreta docuisse. Neque iis assentior, qui S. Quintianum sexto seculo Episcopum Russorum fuisse putant. Confer *Baron. ad an.* 506. Est enim, ut Johannes Harduinus animadvertit *tom.* 2. *Concil. Ind. Episc. pag.* 840 *Rutenensis* seu *Rutenus* Episcopatus in Aquitania Orientali *Rodez*. Vide Concilium Agathense celebratum *an.* 506. apud eumdem Harduinum *tom.* 2. *pag.* 1006. & quæ disputat Bayerus *ibid. tom.* VIII. *pag.* 392. Sed de Russorum expeditionibus, & eorum ad fidem conversione consulendi Cedrenus *ad an. Chr.* 860. *pag.* 380. *& pag.* 676. *edit. an.* 1647. Constantinus Porphyrogenneta, seu potius (ut recte animadvertit Fabricius *salut. Luce Evangelii pag.* 472.) Leontius Byzantinus in vita *Basilii Macedonis cap.* XCVI. *pag.* 211. *edit. Paris. an.* 1685. Zonaras *tom.* II. *Annal. pag.* 162. *edit. an.* 1687. Johannes Scylitzes Curopalata *pag.* 44. De S. Bonifacio Camaldulensi Russorum, Prussorumque institutore *sec.* X. *&* XI. ineunte, vide Martyrologium Romanum ad *diem* XIX. *Junii*. S. Petrum Damianum in vita *S. Romualdi cap.* XXVII. *pag* 46. *edit. an.* 1666. Bollandianos *t.* III. *Junii pag.* 907. *seq.* & *t.* VI. *p.* 217. *seqq.* & Pagium *ad an.* 997. *num.* 2. *seqq.* Urbanus Cerrius MS. *cit. pag.* 56. De statu Ecclesiarum Russiæ Polonicæ agens. „ V' è,

nam religionem fuisse: ceteros x. circiter seculo eorum exemplum fuisse imitatos. Kiovia utriusque Russiæ Metropolis erat. Post Synodum Florentinam Isidorus Metropolita, qui deinde S.R.E. Cardinalis fuit, a factione Schismaticorum, quod Sedi Apostolicæ adhæreret, de gradu Episcopatus dejectus est, quamquam ille nihil hujusmodi hostium injurias moraretur. Interim Græci pro Kioviensi alterum Metropolitam constituerunt, ut Moschis rem gratam facerent, qui *Moschuæ* Metropoli *Moschoviæ* versaretur. Etsi autem data diligens opera a Poloniæ regibus deinceps fuit, in quorum Kiovia ditionem ceciderat, ut ejus civitatis præsules, qui post Isidorum sedem occuparant, errare desinerent, tamen hoc & ægre consequi potuerunt, & numquam impetrarunt, ut diuturna (1) Russorum omnium cum nostris consensio esset, propterea quod apud hos ipsos instituta, erroresque Græcorum inveterassent. Interim Metropolitæ, si qui fuerunt Ecclesiæ Romanæ addicti, multis injuriis ab Russis schismaticis afficiebantur. Igitur cum ferre impetus hostium non possent, Wilnam tandem sibi esse abeundum existimarunt. At nunc magna est orthodoxorum, qui Pontificibus Maximis obtemperent, in Russia multitudo, episcopisque utuntur, qui etsi Græcorum in re divina ritus colant, tamen orthodoxam religionem profitentur. Sunt præterea (2) Armenii plures in Russia, qui ab Episcopis suæ gentis reguntur. Ne-

„ V' è, *inquit*, quantità di Greci del rito Rateno divisa in *Uniti*, e *Scismatici*, avendo gli „ uni, e gli altri i loro Vescovi. *Gli Uniti* vennero nell' unione ne' tempi di *Clemente* VIII. „ e sono governati nello spirituale da un Metropolita, che chiamano di Kiovia, dall'Arcivescovo di Ploseo, da' Vescovi di Kelma, Presmilia, e Luceoria. Hanno appresso di loro Conventi di Monaci Basiliani, quali si mantegono nell' unione, e la conservano assai bene, anzi „ la promuovono quanto possono, essendosi l' anno precedente al passato unite alla Chiesa Cattolica trenta Parocchie Scismatiche con tutto il popolo a loro soggetto, e ultimamente ne „ fu acquistata una molto celabre nel Palatinato di Novogreduo, ove si fece Cattolico il Paroco con 3000. anime, e in altra dopo la morte dello scismatico è stato ricevuto il mandato dal „ Metropolita. Anzi adesso si è avuto l'avviso, che abbia fatta la professione della Fede Cattolica il Vescovo Ruteno scismatico di Leopoli, onde si va ogni giorno più sperando maggiori „ progressi. La Sede Apostolica sovviene questi uniti con aver assegnati alcuni luoghi per i loro Monaci ne' Collegj Pontificj di Polonia, e nel Collegio Greco in Roma, ove gli ha anche „ conceduto la Chiesa, e l' ospizio de' SS. Sergio, e Bacco. Addit Cerrius opportunum sibi videri „ Che per mezzo di questi Ruteni si faccia un passo in Moscovia ora appunto, che tra un popolo, e l'altro fiorisce la pace. Ex iis autem plane liquet, vera ne sit inscriptio Dissertationis illius editæ ab Johanne Francisco Buddeo viro de secta Lutheranorum, quæ sic habet: *Ecclesia Romana cum Ruthenica irreconciliabilis*. Jenæ 1718. Nam si pars hæc Ruthenorum ita est Romanæ Ecclesiæ conjuncta, at supra desiderari quidquam non posse videatur, non equidem video, cur Moschovitica reconciliari Sedi Apostolicæ nequeat. 1 Lequien. *ibid. p.* 1160. *seqq.*

2 De Armeniis in Russia sic habet Cerrius *ibid. pag.* 58. „ Abita anche *ivi* una nazione intle-

„ In

Neque longe recentiora in Russia quæ ad Septemtriones spectat, atque Alba, Moschoviaque dicitur, Christianæ religionis primordia fuerunt. Nam cum in eam Russiam, de qua supra demonstratum est, invecta sanctorum virorum opera fuisset, tum Episcoporum imprimis Kioviensium diligentia (1) in *Majorem*, seu *Moschoviam* (2) manavit. Episcopi deinde sunt ab Kioviensibus Wolodomiriæ, Rostovii, aliisque in oppidis ordinati, qui ecclesias (3) administrarent. *Olgam* autem *Ivoris* (4), seu *Georgii* Russiæ Magnæ Principis uxorem circa annum 955. initiatam mysteriis nostræ religionis, & Helenam fuisse appellatam ferunt. Cum hæc supremum obiisset diem, Woldemirum illius nepotem baptizatum fuisse, & anno circiter 988. suis, ut Christianis sacris sese addicerent, Græcæque Ecclesiæ ritus colerent, persuasisse, uxoremque duxisse Annam Basilii II. Imperatoris Græcorum sororem. Ac die quidem, quo nomen Woldemirus Chri-

„ ra di Armeni, e la maggior parte stà in Leopoli, e ne' contorni sotto Cattolici nel rito loro „ approvati, e soggiacciono al Arcivescovo Armeno di detta città .... Il P. Clemente Galano „ Teatino fu quello, che contribui assai alla unione loro con indefessa fatica, e applicazione, „ avendo visitato quelle Chiese, corretti gli abusi, e gli errori, e introdottovi le verità Cat- „ toliche. Nunc in ea Russiæ Polonicæ parte permulti sunt Armenii Catholici, eorumque aliqui in Dominicanorum, aliorumque ordines cooptari petunt. Id quod facile impetrant, modo rectam fidem colant, sintque bene morati.

1 Lequien. *pag.* 1291.

2 De Origine Moschorum, seu Moschovitarum agunt Bochartus *Phaleg. l.* III. *c.* XII. *t.* I. *edit. opp. an.* 1712. Michael Lequienius *tom.* I. *Or. Christ. pag.* 1291. *seqq.* & Josephus Simonius Assemanus vir eruditissimus *in opere* ante dies paucos vulgato, quod inscribitur *de Kalendariis universæ Ecclesiæ &c. par.* II. *cap.* IV. *pag.* 275. *seqq.* Sed quod hi vel affirmant, vel dubitant, a Mosoch Moschos, veteribus memoratos, & Moschovitas a Moschis iisdem profectos esse, ne verisimile quidem mihi videtur. Atque Assemanus *p.* 284. fieri potuisse ait, ut Moschi Populi Colchis olim finitimi in Russiam magnam migraverint, ibique & flumini *Moscho*, & urbi *Moschæ* nomen indiderint, quamquam a nemine veterum tradita hæc sint memoriæ posterorum. Is autem error manavit ex eorum opinione, qui Russos existimabant a *Moschua* urbe *Moschovitas* fuisse, & *Moschuos* appellatos. Id vero Polonis acceptum est referendum. Quoniam vero *Moschi* veteres intra Caucasum degebant montem, vetus nomen visum est opportunum, quod in *Moschovitas* transferretur. At scriptores nulli erant antiqui, quibus hæc sententia confirmaretur. *Russos* enim eos IX. & X. seculi scriptores vocarunt, *Moschos* numquam. Neque ante illud tempus, quo Moschua a Georgio Uladimiri filio Longimano anno circiter 1149. condita est, ullus fuit, qui *Moschovitarum* meminerit, immo vero ne post quidem, quoad constituto Magno *Moschoviæ* Ducatu augeri opes Russorum cœperunt. Jam vero *Moschua* non a fluvio, cui vetus nomen *Smorodina* erat, sed a vetere Cœnobio *Moschoi* dicta est. Moskoi autem a *Mus*, *&* *Musik*, idest *viro*, quasi *virorum sedem* dicas, nomen sortita est. De qua re consuli potest Henricus Brennerus in *Notis in seriem Principum Iberiæ pag.* 86. Quamobrem non rectius, *Russicam* gentem appellari *Moschoviticam* posse arbitror, quam si quis *Gallos* vocet *Parisinos*. Sed de his adeundus Bayerus *loc. cit. tom.* VIII. *pag.* 398. *seqq.* De nomine recens imposito Moschovitis, vide Assemanum *l. c. cap.* IV. *pag.* 284. *seqq.*

3 Confer Lequienium *tom.* I. *Or. Christ. pag.* 1298. *seqq.*

4 Vide Cangii *Familias Byzantinas pag.* 144. *edit. an.* 1680. Pagium ad an. Christi 987. *num.* VI. *seqq.* *&* *ad an.* 1015. *num.* VIII. Sed sunt qui metuant ne hi Rugos cum Russis confuderint. Vide *Asseman. ibid. pag.* 255. *seqq.*

Christianæ religioni dedit, viginti millia Russorum ejus fuisse exemplum imitatos memoriæ (1) traditum est. Propagata deinceps in iis regionibus majorem in modum ab iis, quibus ea res cordi fuerat, religione; ubi Græci omnino ab Sede se Apostolica sejunxerunt, Russi quoque impulsi sunt, ut eorum partes sequerentur. Quare nihil prætermissum a Romanis Pontificibus est, quod ad *Moschovitas* reducendos pertineret. Missi namque ab iis legati (2) interdum in *Moschoviam* sunt, qui id laborarent, idque, quibus modis possent, eniterentur. Sed frustra. Nam Græci eos in errore continebant, curabantque, ne quos nostri progressus facerent. Extremo fere seculo XVI. cum Hieremias secundus Constantinopolitanus Patriarcha, in cujus ditionem Kioviensis metropolites ceciderat, in Moschoviam esset profectus, ut pecunia collecta Metrophanem, qui in Patriarchatum invaserat, ejiceret, dignitatemque, de qua fuerat dejectus, recuperaret; monachis Moschorum rem gratam facturus, a quibus multis, magnisque rebus adjutus esset; Moschicæ genti Archiepiscopum præfecit, qui αὐτοκαίφαλος esset, nulliusque Metropolitæ imperio (3) pareret. Qua re perfecta, litteras etiam addidit, quibus Moschoviticum illum primatum confirmavit, quasque a monachis, sacerdotibusque, qui præsto aderant, probari fecit, quin Monembasiensis, & Elassoniensis Episcoporum rationem habendam esse existimarit, qui socii itineris erant, atque hoc genere institutionum dividi Ecclesiæ Constantinopolitanæ, minuique proinde opes arbitrabantur. His rebus gestis, Hieremias Moschuæ in Synodum (4) Episcopos Moschorum, eosque, qui præfecti Monachis erant, cogit, & præ-

1 Consule Strahlenberghum *pag*.273.

2 Vide Jovium *in Moschov. p*.82. *edit.opp.an*.1578. Possevinum *l*.VI. *Bibl. select. pag*. 304. *edit. an*. 1603. Baronium *ad calcem tom*. VIII. *Annal. edit*. Venetæ Bzovium *ad an*. 1514. *pag*.226. *seqq. tom*.XIX. *Annal*. Raynaldum *ad an*.1308. *pag*.36. *seqq*. Thomam a Jesu de *Procuranda omnium gentium conv rsione lib*. VI. *pag*.106. *edit. opp. an*.1684. Richardum Simonium *Biblioth. Choif. tom*.1. *cap*.XLI. *pag*.302. *seqq. pag*.140.

3 Vide Hierothei Monembasiensis Episcopi Synopsin Historiar. *p*. 348. *seqq*. & Chrysanthum Notaram Patriarcham Hierosolymorum *lib. De sacris officiis edit*. Walach. *an*.1715.

4 Anno Christi 1593. mense Februar. perfecta hæc omnia fuerunt, ut est ibidem traditum a Chrysantho. Editus præterea est Taurini a Doctissimo Pasino Index Bibliothecæ *Codicum MS. Biblioth. Taurin*., in qua hæc leguntur. *edit. ann*. 1750. *pag*. 433. *tom*. 2. κόποι ἢ διατριβὴ τοῦ ταπινοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀρσενίου. γράφει ἢ τὴν προβίβασιν τοῦ πατριάρχου Μοσκοβίας. „ Labores, & iter humilis Archiepiscopi Arsenii. Scribit & institutionem „ Patriarchæ Moschoviæ „. Atque hac quidem narratione eadem, quæ dixi, continentur.

præſentibus Imperatore Theodoro, ejuſque conjuge, ſenatoribuſque rem divinam facit, deinde omnium ſuffragiis Jobum Roſtovienſem primum totius Moſchovitici Imperii Archiepiſcopum, & Patriarcham conſtituit. Moſchuam urbem ejus Sedem Archiepiſcopatus eſſe oportere decernit, eique rei ne quis umquam reſiſtat, neu quidquam opponat, cavet. Theodorus Princeps tanto beneficio Hieremiæ obſtrictus, multis muneribus eum, ſocios, ipſumque Monembaſiæ Præſulem, qui ne rei quidem ſacræ, quam tunc Patriarcha fecerat, intereſſe voluit, donatos dimittit. Is Hieremias cum Conſtantinopolim revertiſſet, & Metrophanem, ita ut optaverat, de gradu, & dignitate, numerata Turcis pecunia dejeciſſet, Concilium Epiſcoporum convocat, & quid ſui conſilii ſit, oſtendit. Moſchovitarum Archiepiſcopum, qui Patriarchæ inſtar eſſet, agnoſci, & confirmari eorum conſenſione jubet, idque jam canone XXVII. Synodi Chalcedonenſis ſtatui poſſe demonſtat. Nam Eccleſiam Imperialem, quæ Senatu, quæ Imperatoria Majeſtate, quæ multis denique nominibus illuſtris ſit, dignam eſſe dicit, quæ in Patriarchalibus numeretur. Hoc interea a Moſchovitis petit, ut ſtatim atque delectus ab iis Primas Eccleſiarum eſt, Conſtantinopolim mittantur, qui a Patriarcha Byzantino, ut ratam rem habeat, petant, ſtatiſque temporibus ei quingentos aureos nummos (1) ſolvant. Sed cum Principes Moſchoviæ a Patriarcha ſibi leges dici, imperarique acerbe ferrent; in ordinem hunc, ceteroſque ſacrorum Præſides redegerunt; quo tempore & numerandæ pecuniæ, & petendæ, ut vocant confirmationis conſuetudo (2) ſublata eſt. Alexius enim Michaelis filius, qui magno in honore Patriarcham verſari, pluſque ſibi tribuere, quam Eccleſiaſtica dignitas poſceret, videret, metueretque, ne qua in republica perturbatio, depreſſa regia auctoritate, naſceretur; contra atque leges, & inſtituta majorum poſtulabant, collegium, in quod nullos ex ordine Sacerdotali viros cooptari volebat, inſtituit, cui in cauſſas Eccleſiaſticorum inquirere, eaſque dirimere jus eſſet. Nicon tunc

1 Celebrata hæc Synodus an. 1593. menſe Februar. in Conſtantinopolitano Pammacariſtæ Patriarchali templo fuit. Confer Chryſanthum Hieroſolymitanum loco *modo indic.* & Lequien *Or. Chriſt. pag.* 1293. *ſeq. tom.* 1.

2 Lequien. *ibid.*

tunc erat Patriarcha (1) Moschovitarum. Is quod de tanta dignitate dejectum, coactumque dicto Principis, & ministrorum audientem esse animadvertisset; Alexium convenit, oravitque, ne Sanctorum Patrum instituta, legesque violare pergeret. Sed quod nullos in ea re progressus se facere posse perspiceret, ad Constantinopolitanum Patriarcham litteras dedit, quibus ei, quæ acta erant in Moschovia, significavit, obsecravitque hominem, ut pro sua auctoritate a suscepto consilio Regem (2) deterreret. Interim Nicon hortari Alexium, obtestari, arguere, nihil denique præterire, quod ad recuperandam potestatem spectare videretur. Quæ res Principem vehementer commoverunt, fueruntque in caussa, cur ad se Patriarchas Alexandrinum, Antiochenum, & Hierosolymitanum acciret, juberetque concilium celebrari, atque Niconem de sede dejici, ejusque loco alium dici Patriarcham, qui (3) Regi pareret. Nihilosecius Constantinopolitani Patriarchæ in Moschoviam suos mittere, colligendæ pecuniæ (4) caussa, solebant. Hi quod (5) Turcicis partibus studerent, exploratoresque Orthoman-

 norum

1 Consule ejusdem Niconis *Epistolam ad Constantinopolitanum Patriarcham apud eumdem Lequien. ibid. pag.* 1295.

2 Erat is Patriarcha Constantinopoleos Dionysius secundus.

3 Adeundus Lequienius ibid. *pag.* 1300. *seq.*

4 Confer Adamum *Olearum in suo Itinerario pag.* 95. *t.* 1. *edit. Paris.* 1666. & Augustinum liberum Baronem in *Itiner.* apud Lequienium *ibid. pag.* 1302.

5 Urbanus Cerrius *l.c. pag.* 28. „ Nella Moscovia, *inquit*, ... regna lo scisma de' Greci, „ e in varj tempi si è tentato di procurare la unione di quei popoli colla Chiesa Romana, ma „ sempre in vano. E veramente pare strano, che vi sia maggiore difficultà, o almeno minor „ riuscita nell'unire questi Scismatici alla Chiesa, che d'introdurre nel di lei grembo gl'Infede- „ li istessi. Ma la ragione di ciò a me para la stretta unione, che questi popoli hanno col Pa- „ triarca di Costantinopoli, e cogli Scismatici della Grecia, i quali essendo nemici capitalissimi „ della Santa Sede, & tirando la maggiore, e miglior parte della loro sussistenza dalle contribu- „ zioni, che raccolgono tra' Moscoviti, e sapendo, che se questi si unissero alla Chiesa cessereb- „ bero le contribuzioni suddette, procurano per tutte le strade di tenerli lontani da tali pensie- „ ri. La seconda ragione è, perchè tutte le aperture, che si sono finora fatte, sono state ragioni „ umane, e politiche, essendo il pensiero di quel principe di rendersi Re di Polonia, e avendo „ talvolta esibito di fare la unione con questa condizione, ma perchè i Polacchi realmente abor- „ riscono quel dominio, e temono per la sua potenza perdere la loro libertà, non hanno mai „ voluto in sostanza accudire a questo suo disegno, di che accortosi quel Principe ha lasciata „ ogni intenzione di più unirsi alla Chiesa . . . La terza ragione della difficultà di riunirsi alla „ Chiesa sono i mezzi, che si sono presi per procurarla; poichè non avendo la Sede Apostolica „ altri soggetti pratici del rito Greco, e de' costumi, e lingua loro, che i Monaci Ruteni uniti „ di Polonia, ha dato loro di quando in quando questa incumbenza; ma o che i Moscoviti gli „ abbiano avuti per sospetti come di nazione nemica, o che questi dubitando di dare gelosia al- „ la Polonia se s'internavano troppo con i Moscoviti, hanno camminato nel negozio con lentez- „ za, e con politiche considerazioni piuttosto, ch' Ecclesiastiche . . . Pochi anni sono venne di

„ Mo-

norum potius, quam legati Patriarchæ essent, idque jam multis, magnisque indiciis demonstrarent, quæ latere Moschovitas non possent, iram in se Principis concitarunt, qui suis imperavit, ne quid in posterum tempus cum Patriarcha Byzantino commercii haberent. Sed quoniam unum aliquem esse oportere intelligebat, qui supremam in Ecclesia obtineret auctoritatem, ceterosque regeret, in officioque contineret, ne turbæ, dissensionesque in administratione sacrorum, & religione excitarentur, de conciliandis Sedi Apostolicæ Moschis cogitavit. Pantaleon Ligaridius Chius vir magno ingenio, qui in Collegio Græcorum Romæ litteris operam dederat, magnamque sibi eruditionem paraverat, ubi cognovit, Principi, apud quem consilio, fide, auctoritate plurimum valebat, esse in animo conjungi nostris societate religionis, hunc in sententia confirmabat, utque Romam legatos de re tanta mitteret, hortabatur. Erat autem Ligaridius suspectus Latinis, propterea quod Roma decedens, atque in patriam reversus, a Schismaticis stetisset, seseque

» Moscovia un ablegato uomo dotto, e benissimo Cattolico Scozese erudito ne' Collegj di quel-
» la nazione in Dovai, quale offeriva di stabilire una corrispondenza tra Roma, e quella corte.
» Ma perchè voleva si dasse al suo Re il titolo di Czar, che in lingua Schiavona non significa
» altro, che dominatore supremo, per la somiglianza, che ha col nome di Cesare solo dovuto
» all'Imperatore, non gli si volle qui concedere, onde si ritirò l'ablegato da Roma, e ritornò
» a render conto della sua commissione al Principe, che lo mandò, che per tal cagione lo fece
» star molto tempo carcerato. Ora il detto Re è mancato, essendo restato erede del regno il suo
» figliuolo. Con tale occasione si ebbe una notizia, che può molto contribuire all' avanzamento
» della Fede, e animare la Santità Vostra a ripigliar il trattato, cioè che quel principe era di-
» sgustatissimo del Patriarca di Costantinopoli, il quale mandando colà alcuni Vescovi a racco-
» gliere limosine, si scoperse, che facevano la spia al Turco, e perciò gli avea discacciati, e
» proibito a' suoi popoli il commercio col Patriarca, e co i Greci sudditi del Turco. Anzi
» considerando, che non potevano governarsi que' suoi Vescovi senza qualche suprema autorità,
» avea pensato di unirsi con Roma, che in questo disegno lo tratteneva, e nodriva grandemen-
» te Paisio, o Pantaleone Ligaridio arbitro di quel Principe in materia di religione, quale era
» stato alunno del Collegio Greco in Roma, e poi fattosi consacrare Arcivescovo di Gaza dal
» Patriarca Scismatico, si era reso molto sospetto alla Congregazione, sebbene in tutte le oc-
» casioni avea parlato con venerazione, e con rispetto della Chiesa Romana, esortando i suoi
» Greci a unirsi con essa, onde stimava sarebbe stato molto proficuo fargli cortesia, e dimostra-
» zione possibile, mentre avea già tolti da quei popoli molti abusi perniciosissimi dello Scisma, e
» orribili bestemmie verso la Santa Sede. Qui si vede benissimo essersi perduta una bellissima oc-
» casione di stabilire non solo corrispondenza con quella corte, ma anche di mandarvi un mini-
» stro Apostolico, che quel Principe offeriva di mantenere nella medesima maniera, che fu trat-
» tato il suo ablegato in Roma ... Per via del medesimo ablegato si ebbe anche notizia, che di
» là ogni anno si parte una caravana di mercanti, che per la Tartaria Asiatica traversando tutto
» quel vasto tratto di paese, vanno alla China, e questa sarebbe stata una delle più belle aper-
» ture, che mai si potesse dare per traghettare i nostri Missionarj in quella gran Provincia, e
» per aver notizie non mai più avute di tutta la Tartaria, e dell' Asia Settentrionale affatto ab-
» bandonata &c.

ſeſeque ab ejus factionis Præſule ordinari Epiſcopum paſſus eſſet. Itaque noſtri committendum non putabant, ut ejus dictis fides adjungeretur. Atque ita quidem res Moſchorum ſe, cum Innocentius XI. viveret, habebant. Initio hujus ſeculi Hadriano Patriarcha vita functo, Petrus, qui principatum in republica obtinebat, quod tales ſacrorum præſides nollet, quales ad ea tempora Patriarchæ fuerant, qui non ſolum res Eccleſiaſticas, ſed civiles etiam interdum adminiſtrare conarentur, ut ejus rei periculum deinceps vitaret, tollendos funditus e Moſchovitarum Eccleſia Patriarchas ſtatuit, reſque omnes, quæ ad clerum pertinerent, ab (1) undecim viris Eccleſiaſticis dijudicandas ſanxit, quibus Metropolita præeſſet, cui id eſſet impoſitum onus ab Rege. Hoc genus collegii ſynodum vocari, & Regi eſſe ſubjectum præcepit. His rebus perfectis, Petrus iter in Germaniam, Galliam, aliaſque regiones inſtituit, ut quid rerum in quaque illarum gereretur, qui uſus obtinerent, quæ artes excolerentur, quidque commodi inde, ſi invectæ in ſuum regnum fuiſſent, percipere Moſchi poſſent, cognoſceret. Cum Pariſiis ageret, Sorbonæ collegium inviſit. Doctores Sorbonici, rati utiles ſe Chriſtianæ reipublicæ futuros, ſi cum tanto principe de conciliandis Sedi Apoſtolicæ ſuis egiſſent, libellum ei obtulerunt, quo cauſſas exponebant, quibus perfacilem eſſe ejuſmodi pacem inire defenderent. Petrus non eum eſſe reſpondit ſe hominem laicum, qui de religione agere aut poſſet, aut deberet. Ad Epiſcopos Imperii ſui ſcriberent. Eos namque facturos, quod viſum eſſet opportunum. Dici vix poteſt, quam id acerbe tulerint Proteſtantes. Johannes Franciſcus Buddeus homo de ſecta Lutheranorum, qui plane perſpiciebat, adductis ad ſacra Romanæ Eccleſiæ Moſchis, proficere nihil in Moſchovia Proteſtantes poſſe, librum ſcripſit, quo conci-

1 Stephanum Javorski Reſauenſem, & Muromenſem Metropolitam ei concilio Petrus præfecit, & Exarchum vocari juſſit. Qui præſidis vices tenerent duos inſtituis, Theodoſium Novogorodenſem, & Theophanem Procopovviz Pskovvlenſem. Sed Stephano anno 1723. mortuo, nullus ejus loco conſtitutus eſt Synodi præſes. Exarchi enim partes agebat Novogorodenſis, quin plena poteſtate potiretur. Confer Petri epiſtolas, quas eam ob cauſſam ſcriptas refert Lequienius *pag.1296. tom.1. Orient. Chriſt.* Datæ autem ſunt die 12. Februarii, & 7. Martii, atque eodem, quem dixi, anno confirmatæ. Rurſum an.1722. ſimiles leges tulit, quas edi eodem ipſo anno typis Slavonicis fecit.

liari eos nostris nequire (1) conficeret. Sed quum permulta miscuisset, quæ longe a veritate distare perspicuum erat, reprobatus non a Ribera Dominicano (2) solum, sed a Moschis etiam est, qui impune calumniari Lutheranum minime ferendum existimabant. Clemente XI. Pontifice Maximo in eam spem nostri venerunt, ut si Prædicatores in Moschoviam misissent, aliquos saltem induci ad catholicam religionem colendam posse arbitrarentur. Itaque datum Augustino Pipiæ Ordinis Prædic. Magistro a Pontifice negotium fuit, ut aliquos deligeret, quos & doctos, & bene moratos esse sciret, ut recte instituti in eas regiones promulgandæ veritatis caussa mitterentur. Sed nescio quo casu contigerit, ut deterriti nostri sint, quo minus in suscepto consilio manerent. Nunc etsi Catholicis nonnullis in Moschovia versari licet, tamen Moschi Græcorum ritus (3), & schisma sequuntur, quin Constantinopolitano Patriarchæ pareant. (4)

Quo autem tempore introducta in Provinciam Zichiam, quæ pars Sarmatiæ ad Pontum Euxinum erat, Christiana

1 Refertur libellus Doctorum Sorbonicorum a Buddeo in eo *Tractatu*, quem inscripsit „ *Ecclesia Romana cum Ruthenica irreconciliabilis, seu scriptum aliquot Doctorum Sorbonicorum Augustissimo Russorum Imperatori ad utriusque Ecclesiæ unionem ei suadendam exhibitum, modeste expensum, & animadversionibus illustratum*. Sed quod dicis modeste expensum, tam est verum, quam est verum illud, reconciliari Romanæ Ecclesiæ Ruthenam non posse. Nam si Rutheni Polonis subditi Romanæ Ecclesiæ consentiunt, non video, cur consentire nequeant Rutheni ceteri, qui eosdem ritus, atque eadem instituta sequuntur. De hac re autem dicam copiose, sed tempore.

2 Edidit enim is adversus Buddeum cum in Moschovia ageret librum, quem Moschi probarunt, ac verti in Slavicum sermonem volebant. Quæ res argumento est, Buddeum multa Moschis affinxisse, quæ ab eorum opinionibus abhorrerent. Vide Lequien. *tom*.1. *pag*.1308. *seq*.

3 De Episcopis Moschorum confer Lequienium *ibid. seqq*. Riberam *Anti-Apolog. pag*.16.

4 Sed qui plura de Ruthenis, qui Moschi deinde sunt appellati, volet, is consulat Lequienium *l.c.* & notationes in menolog. Ruthenicum, quod Amstelodami a Laurentio Van der Hem acceptum, una cum Menologio metrico Græcorum præmisit *tom*.1. *mensis Maii Bollandianorum pag*.LXIV. *seqq*. Daniel Papebrochius, Josephum Simonium Assemanum Bibliothecæ Vaticanæ custodem primum *lib*.1. *Kalendar. Ecclesiæ Slavicæ, sive Græco-Moschæ cap*.1. *seqq. edit. an*.1750. qui multos nominat, qui in illustrandis Moschorum rebus laborarunt. E Protestantibus etiam fuerunt, qui de moribus, & religione Moschorum agerent. In his est Salomon Neugebaverus *in Moschov. edit. Gedani an*.1614. *cap*.XII. *seqq*. Johannes Conradus Danhaverus *Exercitat. Hist. Theol. de Relig. Moschov. inter ejus opp. edit. Lips. t*.II. *pag*.1611. *seqq*. Michael Siricin Githensis *in Relig. Moschovit. edit. Giessæ an*.1661. Johannes Ernestus Gerhardus *Diss. de Moschovitarum relig. edit. Jenæ an*.1662. 1710. Johannes Herbinius *in Cryptis Kiaviensibus cap*.III. *pag*.17. *edit. Jenæ an*.1675. Nicolaus Bergius *Superintendens Generalis Livoniæ Exercit. Hist. Theol. de statu Eccl. & Relig. Moscovit. edit. Holmiæ an*.1704. *cap*.4. *pag*.48. *seqq*. aliique, quos recenset J.A. Fabricius *Salut. Luc. Evang. cap*.XXIII. Sed hi quidem non-

na religio fuerit , non ſatis liquet . Negari autem nullo modo poteſt, quin ante quartum Eccleſiæ ſeculum in ea reperirentur, qui noſtris ſe legibus, ſacriſque dedidiſſent. Nam in oppidis, quæ ei provinciæ attributa ſunt , non modo Theodoſii ſenioris , & Conſtantini M. (1) temporibus, ſed etiam aliquamdiu ante Epiſcopi florebant , qui cœtibus Chriſtianorum præeſſent . Iberiæ incolæ Chriſto ſe obſtrinxerunt , cum Conſtantinus teneret imperium Populi Romani . Quum enim barbari impetum in aliquas regiones feciſſent, in quibus Chriſtiani verſabantur, in principem provinciæ (2) urbem cum aliis multis mulierem quamdam captivam abduxerunt, quæ ſingulari erga Chriſtum fide, pietateque excellebat, ita ut barbaris etiam admirationi (3) eſſet . Interim Regis filius adverſa valetudine laborare cœpit . Eum mater , cum afferri ad mulieres, quæ curandi facultate præſtare dicerentur, juſſiſſet, neque ſalutem recuperare vidiſſet, deduci tandem ad captivam præcepit. Quem illa, cum invocato Chriſti nomine ſanaviſſet, magnam ſibi apud Ethnicos exiſtimationem paravit . Non diu poſt Regina in morbum incidit . Cumque exemplo filii, a qua demum auxilia eſſent petenda, perſpiceret, mulierem ad ſeſe accivit , ſibique ſanitatem eadem ratione reſtitui impetravit . Ubi convaluit , quæſivit ex illa , undenam tantam facultatem conſequuta eſſet . Captiva autem, ne puta, inquit , Regina hæc virtute mea fieri ſolere . Chriſtus enim Dei Filius , quem ego Deum unum agnoſco , & agnoſcam , dum vivam , is ille eſt , qui ut mundum condidit , ita vi reſtituendæ cuique ſanitati pollet . Quamobrem ipſum colito , atque invocato , ſi ſapis . Rex, qui repente ſanatam uxorem acceperat, per-

nonnulla Moſchovitis tribuunt , quæ illis minime probantur . E Moſchis Petrus Mogila Metropolita Kioviensis ſcripſit : ἔκθεσιν τῆς τῶν ῥώσων πίστεως . *Expoſitio Fidei Ruſſorum edit. græce, & latine* a Laurentio Normanno *Lipſiæ an.* 1695. De Epiſcopis Ruſſoram Moſchorum confer Lequienium *tom.* 1. *pag.* 1291. *ſeqq.*

1 De Eccleſiis Zichiæ adeundus Lequienius *ibid. pag.* 1325. *ſeqq.*

2 Tractus ille omnis , qui a Ponto Euxino ad *Hircanum* , ſive *Caſpium* mare pertinet , diviſus erat in regiones tres , quarum prior , quæ ad occidentem ſolem ſpectabat , attingebatque Euxinum Pontum , *Colchis* , altera ad mare Caſpium pertinens ad orientem ſolem *Albania* , tertia quæ media earum erat , *Iberia* appellabatur . Sed cum Conſtantinus imperium teneret Populi Romani omnis ea regio Iberia dicta eſt , quæ ad Euxinum uſque Pontum porrigitur . Quamobrem Socrates *lib.* 1. *cap.* xx. *pag.* 52. *edit. Cantabrig.* Ἴβηρες , inquit , οἱ αὐτοὶ προσοικοῦσι μὲν τὸν Εὔξεινον πόντον . *Iberi autem ipſi incolunt Euxinum Pontum* .

3 Vide Rufinum *lib.* 1. *hiſt. cap.* x. Socratem *lib.* 1. *cap.* xx. *pag.* 52. *edit. Cantabrig.* Sozomenum *lib.* II. *cap.* VII. *pag.* 33. *ſeqq. edit. Cantabrig.*

percuntatus, quo medico usa esset, ut intellexit captivæ id esse virtute factum, amplissima ei munera misit, ipsamque certiorem fecit, quæ vellet ab se facile eam esse consequuturam. Ad hæc mulier respondit: non egere pecunia se, neque eam esse, quæ auro anteponeret pietatem. Id autem sibi gratum futurum, si quem ipsa venerabatur, eidem Rex Deo cultum adhibere statueret. Itaque munera ad Regem reportari fecit. Miratus ille captivæ animum pecuniæ minime cupidum, secum cogitabat, quod esset sibi de religione consilium suscipiendum. Postridie ejus diei Rex cum forte ad venandum egressus esset, & montium juga, saltusque, in quos pervaserat, nebula, & obscura caligine obduci vidisset, neque viam, qua domum redire posset, ullam reperisset, & quo se verteret, quidque consilii caperet, ignoraret, suorum numinum opem imploravit. Sed cum nihil ageret, ei captivæ mulieris, Deique, quem ipsa nominasset, in mentem venit. Hoc invocato, dissipata continuo caligo est. Lætus, quod tanto periculo liberatus esset, domum revertit, atque ad se mulierem evocat. Quærit, quis ille sit Deus, quem ipsa coleret. Ubi de conditore mundi, qui rebus universis prospiceret, quique homo esset factus, ut genus humanum, quod in dæmonis potestatem venerat, sanguine suo redimeret, cognovit, non modo Christianum se esse dixit, sed etiam dedit operam, ut sui eamdem religionem amplecterentur. Iberos enim, qui suo imperio parebant, ad concionem vocavit, expositisque iis, quæ filio, quæ uxori, quæ sibi contigerant, omnes ut ad Christum accederent, hortatus est. His jam, ut nostris se sacris addicerent, permotis, captivam de forma templorum, cujusmodi esse apud nostros soleret, interrogavit. Inde saxa, materiam, & quæ ad ædem sacram perficiendam requirerentur, in certum quemdam locum asportari, & ædem sacram extrui præcepit. Columnarum unam cum nulla vi erigi posse novi Christi asseclæ animadvertissent (funes enim disrumpebantur, & machinæ quæque ineptæ ad eam commovendam erant) rem omnem, ut evenerat, Regi nunciarunt. Captiva, quæ id ægerrime ferebat, noctu ad locum eumdem se contulit, precibusque Deo adhibitis impetravit, ut ipsa per se columna erigeretur, ac suspensa ita basi immineret, ut eam ne contingeret quidem. Mane eodem architectus, atque alii venerunt,

runt, columnamque supra basim in sublimi pendentem conspicati, incredibili affecti lætitia sunt, neque inde recedendum putarunt, quoad ipsis inspectantibus columna descenderet, suaque sponte basi imponeretur. Clamor tunc excitatus ab omnibus fuit, universis veram esse Regis, captivæque mulieris religionem ajentibus, atque una dantibus operam, ut templum quam fieri cito posset, absolveretur. His rebus peractis Rex ad Constantinum Imperatorem legatos cum his fere mandatis misit: quoniam divini Numinis beneficio Christiana sacra probaverat, suosque omnes ad colendam pietatem induxerat, velle se Populi Romani socium in posterum tempus esse. Interea Episcopum, & Clericos ad se mitteret. Curaturum se, ut nihil eis deesset, quod ad rem optime gerendam spectare videretur. Hæc primordia Christianæ religionis in Iberia fuerunt. Nam quod Colchidis, quam nunc Mingreliam vocant, incolæ ab Andrea se fuisse Christianam (1) religionem edoctos pugnant, nullus usquam vetus auctor scriptum reliquit. Quod si hoc illis nihilominus detur, fateantur necesse est, penitus eam in Iberia paullo post fuisse deletam, opusque captivæ mulieris opera fuisse Constantini ætate, ut earum regionum habitatores non solum fierent Christiani, sed etiam quis Deus Christianorum esset, cognoscerent. Sexto seculo Iberi nulli fere erant, qui leges Christi non esse colendas arbitrarentur. Igitur cum Cabades (2) Persarum Rex eos vellet ad Persica instituta servanda cogere, Gurgeni eorum Principi mandavit, ut ne Solis cultum introducere in Provinciam differret, caveretque, ne Iberi corpora sepelirent, neu quidquam aliud agerent, quod a Persarum consuetudine discreparet. Gurgenes, qui numquam se commissurum ajebat, ut reus tanti sceleris esset, nuncios ad Justinum Augustum misit, qui peterent, ut numquam a Romanis Iberi in potestatem Persarum permitterentur. Id vero ab Justino facile impetrarunt.

Albania Asiana, qua spectat ad occidentem solem, proxima est regioni Iberorum. Ad ortum Caspio mari alluitur, & qua parte ad meridiem pertinet, attingit Atropatenorum fines.

1 Vide Lequien. *tom.1. Or. Chr. pag.1334.*
2 Confer Procopium *lib.1. de Bello Persico cap.XII. pag.33. seqq. edit. an. 1662.*

nes. Duo in ea præcipua oppida fuerunt *Albania*, & *Chabaluca*. Has veteres nonnulli Scriptores Armeniorum ditioni attribuerunt. *Albaniæ* autem Bartholomæum Apostolum decessisse, traditum a Sophronio est, de qua re alio loco (1) demonstravimus. Fuerunt etiam, qui dicerent, a Thaddæo, quem Syri Addæum vocant, fuisse *Albanensibus* Evangelium nunciatum. Sed nescio quo casu evenerit, ut quemadmodum in aliquot aliis regionibus, ita in Albania, extinctis Apostolis, eorumque auditoribus, Christianum nomen una deleretur. Itaque quum diu Albaniæ incolæ in summa religionis veræ ignoratione perstitissent, Constantini demum ætate, eodem scilicet, quo Iberi, tempore, Christo sese rursum obstrinxerunt. Usi autem institutore Gregorio sunt, quem nepotem Gregorii Armeniorum magistri fuisse (2) ferunt. Nunc *Albaniæ*, (3) quæ *Cachetia* dicitur, ille idem *Catholicus* curam agit, qui administrat Ecclesias Iberiæ (4) superioris, addictusque est opinionibus, & superstitioni Græcorum hæreticorum. Sunt item in Georgia, Mingreliaque Armenii, sed

1 Vide *tom. 1. hujusce operis pag. 316.*

2 Galanus *cap. v. hist. Armenor. t. 1. conciliat. Eccles. Arm. cum Latin. p. 45. edit. a. 1650.*

3 De Catholicis Iberiæ, & Albaniæ adeundus Lequienius locis modo indicatis.

4 De statu Iberiæ, ut erat seculo superiore, cum Innocentius XI. Pontifex Maximus esset, sic scribit Urbanus Cerrius *l. c. pag. 94.* „ La Georgia detta Iberia orientale posta tra il mare Caspio, e il ponto Eussino è divisa in gran Provincie assai abbondanti di quello, che appartiene
„ al vitto, ma è poverissima di danaro per mancanza di traffico ... Per vivere i Georgiani vendono i propri figliuoli bene spesso a' Turchi, e Persiani. Da alcuni anni in quà vi si mandano
„ dalla Congregazione a far le missioni i Cappuccini Italiani, che risiedono in Tiflis capo di
„ quella Provincia, dove ha la sede il principe tributario del Persiano, e vi sono gran quantità di Armeni, de quali si fa qualche conversione. Del resto i popoli sono tutti di rito Greco
„ in lingua Georgiana. Vi erano prima de' Cappuccini, Teatini, e Agostiniani, che per le guerre fuggiti, lasciarono in abbandono quella missione, e furono occupate le Chiese, e i beni
„ che possedevano; onde hanno fatto più volte istanze i detti missionarj, che si procuri alla corte di Persia di farli restituire detti beni, che potrebbero dar gran sollievo alla missione. La
„ Mingrellia è una Provincia montuosa vicina alla Georgia, che gira intorno a 400. miglia,
„ non ha città alcuna, ma solo un Castello chiamato Levant Dadiani, ch'è il nome del Principe, che l'hà fabbricato; ma per non avere buoni fondamenti, è in parte dirocato, essendo
„ tutto il paese abitato di case disperse fatte di legno, e coperte di paglia. Ivi non corre danaro alcuno, ma si compra, e vende colla permuta delle robe; sono però gran ladri tutti que' popoli, non istimandosi vergogna il furto, ma destrezza, e industria, e con pene leggerissime
„ è punito dalle loro leggi. Sono quelle genti assai rozze, e con tutto che si professino di rito
„ Greco, hanno molti altri errori, e particolarmente non servando la forma del battesimo, sicchè sono arrivati a battezzare i figli de' più nobili col vino. Risiede in Mengrellia un Patriarca Scismatico detto Cattolico con alcuni Vescovi, quali sono eletti dal Principe, prendendoli da' loro Monaci, chiamati Beri, che non mangiano mai carne, benchè peraltro viziosi,
„ e ignoranti. Sono in tutto il paese sei Chiese Scismatiche, dove non si celebra se non le feste
„ principali, e vi si raduna il popolo per mangiare alcune robe portate da loro, e fatte benedire
„ da

ſed longe minore numero. Qui Pontificis Maximi partes ſequantur in Georgiæ oppidis quibuſdam, viciſque non pauci repeӏriuntur. In Mingrelia nulli, quod ſciam. Nam Theatini, qui ſibi onus inſtituendorum Mingreliorum ſuſceperant, cum eſſe quædam viderent, quæ plane officerent, quo minus extendere latius Eccleſiæ fines poſſent, inde ſibi excedendum, alioque, ubi laborum fructum aliquem ferrent, abeundum exiſtimarunt. Abbas della Rocca, qui Conſtantinopoli diu egerat, nonnulloſque ſacrorum latinorum hoſtes, ut finem errandi facerent, religioniſque noſtræ decretis aſſentirentur, induxerat, quod Mingreliorum ingenia cujuſmodi eſſent, quidque Orthodoxis pollicerentur cognoſceret, ſi ulli miſſi ad eos ſapientes, beneque morati presbyteri fuiſſent, qui illos veritatem docerent; rerum, quas poſſidebat, ſacram Congregationem de Propaganda Fide hæredem dixit, oravitque, ut ſi quid percepti ex ea pecunia fructus eſſent, his uteretur alendis, dum tempus tuliſſet, miniſtris Mingrelienſibus. In Circaſſiam ſupra Euxinum pontum ad Paludem Mæotidem, Georgiæ, Mingreliæque vicinam, etſi miſſi ſunt, qui religionem Catholicam introducant, num tamen pervenerint, aut ſi jam pervenerunt, quid ibi rerum egerint, non conſtat.

„ da quei Veſcovi. Sono aſſiſtiti quei popoli dai Teatini mantenuti, come i Cappuccini, dalla
„ Congregazione, che ſebbene fanno poche converſioni, operano molto nel battezzare i bam-
„ bini, che in caſo diſperato di ſalute vengono loro portati, mentre facendo la profeſſione di
„ medici ſono aſſai ben viſti anche dal Principe. Adeſſo reſtano aſſai ſcarſi di operaj, non eſſen-
„ dovi, che un ſol ſacerdote, e però la Congregazione ha ordinato al Generale, che la prov-
„ veda quanto prima, che ne ha propoſti tre, quali quanto prima s'incammineranno a quella
„ volta ... I popoli della Circaſſia ſono poveriſſimi .... Le loro donne in Coſtantinopoli ſono te-
„ nute per la bellezza in gran prezzo. Sono tutti Sciſmatici, e riconoſcono nello ſpirituale il
„ Patriarca ſuddetto di Mengrellia, e nel temporale ſono ſoggetti a diverſi Baroni del Paeſe.
„ Entrarono in queſta Provincia i PP. Domenicani in tempo di Urbano VIII. ch'erano gl' iſteſſi,
„ che riſedevano in Caffa, e vi fecero molti progreſſi. Adeſſo non vi è più alcuno; onde ſareb-
„ be neceſſario prendervi qualche provvedimento. Multa de ſtatu religionis in *Georgia*, *Mingrelia*, *&* *Circaſſia* Itinerariorum ſcriptores tradunt, quæ longe a veritate diſtant. Quæ ex documentis ad Sacram Congregationem de Propaganda Fide miſſis comperimus, ſic habent. In Georgia multos orthodoxos agere, in Mengrelia, & Circaſſia nullos. Quamquam id ſacra Congregatio curet, ut in poſtremam, quam diximus, rurſum miniſtri, qui religionem exponant, mittantur. Sed de moribus Iberorum, deque ignoratione divinarum rerum, in qua verſantur, conſule Gaianum *tom.* 1. *conciliat. Eccleſiæ Armen. cum Rom. pag.* 148. & Lequienum *tom.* 1. *Orient. Chriſt. pag.* 1337.

CAPUT XVIII.

In Provinciis Illyrici : *Epiro Vetere*, *Epiro Nova*, *Prævalitana*, *Dacia*, *Dardania*, *Dalmatia*, *Thessalia* *Pannonia*, & *Noricis*.

SED quoniam de Illyricanis provinciis agere supra aggressi sumus, non alienum videtur esse (postea quam de quibusdam Thraciæ regionis provinciis, quæ proximæ Illyricanis Achajæ, Macedoniæque erant, deque aliis nonnullis, quæ Thraciæ perinde attribuebantur, dictum est) institutam orationem persequi; atque ut in *Epirum Veterem*, atque *Novam*, in *Mediterraneam*, & *Ripensem Dacias*, in *Dardaniam*, *Prævalitanam*, *Thessaliam*, *Dalmatiam*, *Pannoniam*, *Noricosque* introducta Christiana religio sit, utque processerit, dicere. (1) Igitur Apostolus Paulus in litteris, quas ad Romanos, dum in Achaja versaretur, scripsit, prodigiis, iisque præsidiis omnibus, quæ propria essent veritatis Evangelicæ propagatorum, inlatam ab se in Illyricum etiam fuisse Christianam (2) religionem testatur. Est vero auctor Lucas in Actis Apostolorum, eam Illyrici partem, quæ Orientalis est appellata, Paulum peragrasse, multisque incolis regionis persuasisse, ut idolorum superstitionem relinquerent, seque totos Christo Servatori (3) dederent.

Thessalia provincia qua spectat ad septemtriones Macedonum, a meridie Achivorum, ab occidente sole Epiri veteris finibus, ab oriente vero mare, continetur. Quamobrem cum Paulus in Achaja, & Macedonia aliquamdiu consistendum sibi esse, enunciandumque Evangelium divinitus intellexerit, idque jam omni ope conatus sit, non is certe fuerit necesse est, qui medios inter utramque provinciam Thessalos prætereundos esse existimaret. Itaque jam usque a primis temporibus viri magna & vir-

1 De Illyrico vide Cellarium *Geogr. Antiq. lib.* II. *cap.* VIII. *pag.* 483. *tom.* I. *edit. an.* 1732. & Lequienium *tom.* III. *Or. Christ. pag.* I. *seqq.* qui quos apud veteres, quamque variæ sint regionis illius divisiones ostendunt.

2 *Ep. ad Rom. cap.* XV. *v.* 19.

3 *Act. Apost. cap.* XVI. *seq.* Consule Hieronymum *Comment. in Amos Prophet. t.* III. *opp. pag.* 1414. *edit. Martianæi*.

Tom. II. Tab. VI. Pag. 194.
SUEVICUM MARE
HEROLI
GOTHI
VENEDI
PEUCINI
BASTARNÆ
DACIA
ANTIQUA
THRACIA
CONSTANTINOPOLIS
Scupi
DARDANIA
MARE SUPERUM
ADRIATICUM
Thessalonica
MACEDONIA
LEMNOS I.
MARE
ÆGÆUM
40
45
50
55
60

& virtute, & fortitudine, qui in provincia floruerunt, sanguinemque pro Christi religione tuenda profuderunt, in tabulis Ecclesiasticis (1) nominantur. Ubi potitus imperio est Constantinus (2), ut aliæ pleræque alibi, ita Thessaliæ Ecclesiæ magna esse in existimatione cœperunt. In his Lariensis una omnium maxime celebratur. Post Schisma partes sunt Thessali sequuti Græcorum. Quare etsi a Turcis subacti durissima premantur servitute, tamen obstinati in sententia (3) persistunt.

In Epirum veterem Paulum venisse, constat ex ejus litteris ad (4) Titum. Prodigiis autem, aliisque momentis, quæ conferunt ad pietatem, ita in Epiro aucta (5) res Christiana fuit, ut in ea tertio, quartoque seculis Christiani reperirentur. Atque ei quidem provinciæ attributa Corcyrensis Ecclesia est, quam a discipulis Apostolorum fuisse institutam (6) tradunt. Nacta ea deinceps Episcopos est, qui sanctitate vitæ, diligentiaque sua illius fines amplificaverunt. Post Corcyrenses a Constantinopolitanis circumventi lapsi sunt in errores Græcorum. Sed quum Veneti eos in potestatem redegissent, enitendum sibi putarunt esse, ut quibus possent modis, opiniones ex animis incolarum evellerent, quas penitus esse eorum mentibus insitas videbant. Igitur Episcopos Latini ritus constitui curarunt,

 qui

1 Nam in Græcorum Menæis ad *diem 28. Martii*, vel ut alia exemplaria habent ad *diem 8. Aprilis* fit mentio Sancti Herodionis, quem unum e septuaginta duobus Christi discipulis extitisse, & Episcopum Patrarum novacam dictum fuisse, martyremque decessisse ferunt. Sed vereor, ne cui critico minus hæc esse vera videantur.

2 Confer Lequienium *tom. I. Or. Chr. pag. 103. seqq.*

3 Etsi vero Episcopis Latinis usi post seculum XII. Thessaliæ quidam populi fuerint, quos numerat Lequienius *tom. II. Or. Christ. pag. 979.* tamen Græcorum partibus tunc etiam tum orie fere omnes studebant.

4 Nicopoli enim se hiematurum scribit *epist. ad Titum cap. III. v. 12.* quæ urbs Metropolis Epiri veteris erat.

5 Arnobius *lib. II. adv. gentes pag. 50. edit. an. 1651.* „ Virtutes, *inquit*, sub oculis positæ, „ & inaudita illa vis rerum, vel quæ ab ipso fiebat palam, vel ab ejus præconibus celebrabatur „ orbe toto, eas subdidit appetitionum flammas, & ad unius credulitatis assensum mente una con- „ currere gentes, & populos fecit, & moribus dissimillimas nationes. Enumerari enim possunt, „ atque in usum computationis venire ea, quæ in India gesta sunt... Apud Galatas, Parthos, „ Phrygas, in Achaja, Macedonia, Epiro &c. „ Quæ etsi de Apostolorum temporibus dicta videntur, tamen cur etiam de Arnobii ætate intelligi nequeant, non intelligo; cum si in Epiro extinctum pene Christianum nomen fuisset, veritus fortasse fuisset, ne id sibi Ethnici, contra quos nostram caussam agebat, opponerent.

6 Confer Menæa *Græcorum ad d. XXVIII. Aprilis*, & Bollandianos *tom. III. mensis April. pag. 561.* Sed quæ de Jasone, & Sosipatro dici solent, ea recentibus omnino monumentis nituntur. Primordia urbis Corcyræ descripsit Eminentiss. Angelus Maria Card. Quirinus olim Corcyrensis, nunc Brixiensis Antistes. Episcopos numerat Lequienius *tom. II. Or. Christ. pag. 147. seqq.*

qui non cives Latinos ſolum, ſed Græcos etiam (1) moderarentur. In his *Angelus Maria Quirinus*, qui S. Benedicti inſtitutum profitebatur, & a Benedicto deinde *XIII*. Pont. Max. S. R. E. Card. eſt dictus, *Vincentius Maria Mazzolenus Ord. Præd.*, & *Petrus Antonius Foſcarinus* noſtra memoria fuerunt. Nunc *Antonius Nanus* Venetus eam Eccleſiam Archiepiſcopus adminiſtrat.

In Epiro Nova ſunt, qui a diſcipulis Apoſtolorum fuiſſe Chriſtianum nomen nunciatum (2) ſcribant. Quinetiam martyres Dirrhachii, quæ urbs metropolis Provinciæ fuit, atque olim Epidamnus appellabatur, ſub Trajano, aliiſque principibus ethnicis claruiſſe, ſuoque ſanguine religionem propagaſſe (3) contendunt. Nunc verſantur ibidem, qui ſtudere ſe partibus Romanis affirment, Romanæque Eccl eſiæ ritus (4) colant.

Apud

1 Vide eorum Archiepiſcoporum Catalogum apud Lequienium *tom.* 1 I. *pag.* 878. *ſeqq*.

2 Confer, quæ in eam rem collegit Lequienius *tom.* 1 I. *Or. Chr. pag.* 240. Sed ea non tam ſunt vetera, ut extorquere a nobis poſſint aſſenſionem.

3 Conſule Bollandianos ad *diem* VII. *Julii tom.* II. *p.* 457. & Synaxarium *Græcor. ad d.* VII. *ejuſdem menſis*.

4 Epiſcopis Latinis aliquot Epiri novæ Eccleſiæ jam inde a XIII. ſeculo uſæ fuerunt, quos numerat Lequienius *tom.* II. *Or. Chriſt. pag.* 949. *ſeqq*. De ſtatu Eccleſiarum ejus, & quæ circum eſt, regionis, quæ nunc Albania dicitur, ut erat extremo fere ſeculo ſuperiore ſic ſcribis ad Innocentium XI. Pont. Max. Urbanus Cerrius *ibid. pag.* 43. *ſeqq*. ,, L'Albania era un regno tutto Cat-
,, tolico, ma dopo la morte del famoſo Scanderbech, che con tanta gloria reſſe quello ſcettro,
,, cadde nelle mani de' Turchi, onde la maggior parte degli abitanti hanno abbracciato la ſet-
,, ta di Maometto, e piaceſſe a Dio, che continuamente non s'ampliaſſe, come pur troppo a vil-
,, le intiere ſi dichiarano Turchi. Sono in queſto regno adeſſo due Arciveſcovati, e quattro Ve-
,, ſcovati provviſti dalla Congregazione. Antivari è Arciveſcovato, nella cui Dioceſi ſi nume-
,, rano caſe Cattoliche 367. che ſono anime 2270. . . . Durazzo pure Arciveſcovato, nella cui
,, Dioceſi ſtanno caſe Cattoliche circa 1060. che fanno anime 13650. Aleſſio è Veſcovato, la
,, cui Dioceſi ſi divide in ſuperiore, e inferiore, cioè in monti, e pianura. Vi ſaranno caſe Cat-
,, toliche 900. che ſaranno anime 7000. Pullati Veſcovato contiene caſe Cattoliche 580. che
,, fanno anime 4050. Scuttari è Veſcovato, e vi ſono caſe Cattoliche 2164. che portano anime
,, 22360. e in queſta Dioceſi ſtanno i popoli di Clementi, che abitando ſulle montagne, eſerci-
,, tano liberamente il culto Cattolico ſenza timore de' Turchi . . . In Sappe Veſcovato ſono caſe
,, Cattoliche 1075., e anime 9250. Oltre detti veſcovi ha la Congregazione diſtribuiti in quel-
,, le parocchie molti Sacerdoti ſecolari con facoltà di miſſionarj, e annue provviſioni. Vi ha an-
,, che eretta una miſſione di Riformati in numero di 13. ſacerdoti ſparſi per quei villaggi, acciò
,, amminiſtrino i Sagramenti a quelle povere anime. E oltre le accennate miſſioni, che dipen-
,, dono direttamente dalla Congregazione, vi ſtanno diſtinte in tre conventi Minori Oſſervanti
,, ſotto un Provinciale ... Fu ancha per provvedere alla ignoranza de' Sacramenti in quelle par-
,, ti fondato dalla Congregazione un collegio in Fermo, dove gli alunni dopo avere ſtudiato
,, gramatica, e caſi di coſcienza, ſono rimandati alle caſe loro; ſtandone un altro in Loreto,
,, amminiſtrato da' Padri Geſuiti . . Ne' confini dell'Albania reſta la Provincia di Cimarra, i po-
,, poli della quale ſono Greci uniti, ſtando nelle montagne hanno poco timore de' Turchi. Vi
,, tiene la Congregazione il veſcovo di Muſacchia con annua provviſione . . . Ocrida ha il ſuo Pa-
,, triarca, o Arciveſcovo Greco chiamato di Giuſtiniana: queſto era Sciſmatico, e ſi fece Catto-
,, lico con molti ſuoi popoli, e a tempo della ſan. mem. di Aleſſandro VII. venne a Roma, do-

,, ve

Apud Dacos ante Tertulliani tempora fuerunt, (1) qui noſtris legibus inſtitutiſque parerent. Quarto exeunte, quintoque ineunte Eccleſiæ ſeculo Daciam veterem, quæ partem (2) *Hungariæ*, *Tranſilvaniam*, vicinaſque aliquot provincias complectebatur, peragravit S. Nicetas, & innocentia morum, multiſque editis prodigiis non minimum incolarum numerum ad Chriſtiana ſacra perduxit. Sed de Dacia ut diviſa fuerit, utque altera *Ripenſis*, altera *Mediterranea* dicta ſit, agendum hoc loco eſſe videtur. Igitur quum Aurelianus vaſtatum Illyricum, populatamque cis Iſtrum amnem Mœſiam videret, provinciam Tranſdanubianam Daciam, quam Trajanus conſtituerat, & Antonini Cæſares coloniam vocatam privilegiis amplificaverant, ſublato inde exercitu, in poteſtatem permiſit barbarorum, quod retineri eam poſſe diffideret, deductoſque inde incolas in eam partem, quæ Mœſiam utramque dividit, traduxit, quam ſuam Daciam vocavit. Atque hæc ſane Dacia diviſa fuit in partes duas, quarum altera littus Danubii fluminis attingens *Ripenſis*, altera eſt *Mediterranea* (3) appellata. In utraque etſi erant Chriſtiani IV. ſeculo, tamen magis, magiſque ab Niceta propagata religio noſtra fuit (4).

Dardania Illyricana provincia tribus præcipue urbibus conſtabat, quarum *Scupa* Metropolis erat, reliquæ duæ *Merione*, & *Ulpiana* vocabantur. In eis quarto ſeculo Chriſtiani florebant. Bulgaris, qui regiones illas occupaverant, ad Chriſtum converſis, Scupa eſt dicta Bulgariæ univerſæ Metropolis. Nunc *Scopia*, & *Uſchup* Serviæ oppidum eſt ad fluvium *Vardar*,

„ ve fu dalla S. ſua mandato ben accolto, e trattato. Vi riſedeva ancora l'Arciveſcovo Latino, „ ma per eſſervi pochi Cattolici di quel rito, fu data del 1675. in amminiſtrazione all' Arciveſcovo di Scopia, come più vicino „. Sed Achrida urbs eſt, quæ olim ad Macedoniam ſpectabat, poſt Bulgariæ Metropolis ſub monte Pierio ſuit in limite Albaniæ.

1 Tertullianus *cap.* VII. *lib. contra Iudæos* „ Britannorum, *inquit*, inacceſſa Romanis loca, „ Chriſto vero ſubdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum „. At puto, hos Dacos diverſos ab his fuiſſe, quos Nicetas inſtituit. Nam ante Aurelianum Imperatorem Tertullianus ſcribebat. Aurelianus vero ſuam inter utramque Mœſiam inſtituit Daciam, ut obſervatum a Lequienio eſt. *Tom.* II. *pag.* 301.

2 Confer Bollandianos *tom.* 1. *menſ. Jan.* *p.* 365. *ſeqq.* quo loco veterum ſcriptorum loca de Niceta referunt, & quas ille Dacias inſtituerit, docent: Tillemontium *tom.* X. *monum. Hiſt. Eccl.* *pag.* 621. *ſeq.* & Pagium *ad an.* 396. *num.* 5. *ſeqq.* & 397. *num.* 6. *ſeq.*

3 Adeundus Lequienius *tom.* II. *Or. Chriſt. pag.* 301. *ſeqq.*

4 Epiſcopos Daciæ Mediterraneæ recenſet Lequienius *ibid.* *ſeqq.* quorum jam aliquos ſeculo IV. ineunte floruiſſe conſtat. Vide eumdem *ibid. pag.* 302.

dar, atque ab urbe *Sophia* octoginta circiter millia passuum distat. (1)

In Prævalitana, quæ media est inter Dardaniam, & Epirum Novam, quarto seculo Ecclesiæ vigebant, quas diu ante fuisse institutas credibile est. (2)

Sunt præterea, qui Apostolos in Pannoniam Christianum nomen intulisse putent. Quorum tamen ab eruditis viris plerisque omnibus(3) sententia reprobatur. Fuisse quoque sub ethnicis Imperatoribus Maximiano, & Diocletiano in provincia feruntur, qui religionis caussa(4) martyres obierunt. Quæ vero ante *Paonia*, post *Pannonia*, ac demum (5) *Hungaria* dicta est. Hunni, genus hominum Scythicum, in eam invaserunt, multamque rei Christianæ attulerunt partem incommodorum. Hi a Carolo M. (6) Imperatore subacti, Christo se IX. seculo devoverunt. Seculo

1 Vide Lequienium *tom.* II. *Or. Chr. pag.* 310. *seqq.*

2 Neque enim si ante non fuissent Ecclesiæ constitutæ, repente nasci tum Episcopi poterant. Antistites eosdem numerat Lequienius *ibid. pag.* 275. *seqq.*

3 Andream, & Philippum Scytharum Europeorum doctores fuisse putat Paulus Hermeshus Debreceenus in *lumine Hist. Eccl. reform. in Hungaria, & Transilvania*, quam Fridericus Adolphus Lampe anno 1728. edidit Trajecti ad Rhenum. Sed ei Lampius non assentitur.

4 Seculo ineunte IV. S. Irenæus Episcopus Sirmii in Pannonia affectus pro religione Christiana extremo supplicio martyr decessit. Confer *Acta* Martyrii apud Ruinartium *Act. SS. MM. sincera pag.* 336. *seqq. edit. Veronensis*, & Bollandianos *tom.* III. *mensis Martii ad d.* XXV. *p.* 555. *seqq.* & Lambecium *t.* VIII. *Bibliotheca Vindobonensis pag.* 206. *seqq.* Referunt præterea Bollandiani *tom.* I. *Januar. pag.* 80. *& pag.* 324 *& pag.* 470. alios Sanctos Martyres, qui Sirmii viguerunt. Recentiores autem qui in Hungaria sanctitatis laude floruerunt, memorantur in Martyrologio Romano ad *d.* XXIII. *Aprilis*, XIV. *Julii*. XX. *Augusti*, XXIV. *Septembris*, XIX. *Novembris*, & apud Bollandianos *tom. extremo Jun. ad d.* XXVIII. *p.* 315. *seqq.* Pagium *ad an.* 997. *num.* 3. *&* 1012. *num.* 8. 1038. *num.* 6. 1047. *num.* 4. Baronium *ad an.* 1002. *not. seq. & in not. ad Martyrolog. Rom.* XXIV. *Sept. &* XII. *Oct. &* XIX. *Nov.* Antonium Bonfinium *Rer. Hungaric. Decad.* II. *lib.* I. *p.* 167. *seqq. edit. an.* 1606. Canisium *tom.* III. *pag.* 65. *& t.* IV. *Antiq. Lection. edit. Nova pag.* 113. Seculo autem IV. Pannoniæ incolas Episcopos habuisse non solum ex Actis *Irenai*, sed etiam ex Synodi Nicenæ subscriptionibus apud Harduin. *tom.* I. *Conc. pag.* 319. & ex Synodis Sirmiensibus planum constat.

5 Vide Ezechielem Spanhemium *pag.* 160. *not. ad Orat.* I. *Juliani Imp. edit. an.* 1696.

6 Ademarus in Chronico *pag.* 168. *apud Labb. B. MS. edit. an.* 1657. *tum.* II. de S. Brunone agens „ Brunus, *inquit*, convertit ad fidem Ungriam Provinciam, & aliam, quæ vocatur Russia. „ Regem Ungriæ baptizavit, qui vocatur Geitz, mutato nomine in baptismo Stephanum vo„ cavit „. Hæc anno circiter 997. gesta Ademarus putat. At enim Sigebertus *pag.* 145. *edit. an.* 1608. & Albericus *Chron. pag.* 45. *edit. an.* 1698. *Leibnitii*, circa annum 1010. Hungaros Christo nomen dedisse contendunt. Atque de his quidem rebus disputat Benedictus Pictetus vir *de secta Calvinianor. Hist. Eccl. sec.* XI. *pag.* 103. Hungaros autem reliquias esse Hunnorum, atque Avarorum, scriptores rerum Hungaricarum affirmant. Qua de re consuluntor M. Joh. Thwrocz *Chron. Hungar. cap.* IX. *seqq. pag.* 12. *seq. edit. an.* 1600. Melchior Inchoferus *in Annal. Hungar. Ecclesiast. pag.* II. *seq. edit. an.* 1644. Rananus *epist. Rer. Hung. Indict.* VI. *pag.* 218. *edit. an.* 1600. Jam vero ante Geisam, qui an. 997. florebat (vide Pag. *ad an. eumd. num.* 3.) Hunnorum aliquos saltem Christianos fuisse factos, constat ex iis, quæ scriptores rerum a Carolo M. gestarum memoriæ prodiderunt. Alcuinus *epist.* VII. *ad Carolum Magnum p.* 1487. *edit. an.* 1617.

„ Gen-

lo I. Hungarorum Rex insigni suorum cum numero, ut est auctor Ademarus in Chronico. S. Bruni opera Christianus est factus. Jam vero Sigebertus, & Albericus sec. XI. Hungaros dedisse Christo Servatori nomen tradiderunt. Quo fere tempore apud eos sancti aliquot viri propter religionem extremo supplicio affecti sunt, quod in barbaros incidissent, qui superstionem veritati præferendam arbitrarentur.

In Dalmatiam (1) a Tito Pauli auditore introductum Christianismum, constitutamque martyrio Domnii discipuli Petri Salonitanam metropolim (2) incolæ ejus provinciæ contendunt. Ac quarto quidem seculo in Dalmatia Episcopi florebant, quorum

„ Gentes, *inquit*, populosque Hunnorum antiqua feritate, & fortitudine formidabiles tuis suo „ honori militantibus subdidit sceptris Christus, præveniente que gratia colla diu superbissima „ sacræ fidei jugo devinxit, & cæcis ab antiquo tempore mentibus lumen veritatis infudit „. Theodulphus Aurelianensis apud Sirmond. *tom.* II. *opp. edit. Paris. pag.* 1063. sic habet.

„ Adveniunt gentes Christo servire paratæ,
„ Quas dextra ad Christum sollicitante vocas.
„ Pone venit tantis ad Christum crinibus Hunnus,
„ Estque humilis fidei, qui fuit ante ferox.

Confer quæ in hæc Theodulphi verba animadvertit Sirmondus *ibid. pag.* 1063. Sigebertus præterea ad *an.* 797. *pag.* 95. *edit. an.* 1608. „ Thudio, *inquit*, Princeps Avarorum se, & patriam „ suam Carolo Magno Regi dedit, & gratiam baptismi percepit „. At is ipse Sigebertus ad *an.* 800. *pag.* 96. *Gens Avarorum*, addit, *a fide deficit*. Verum an. 804., ut idem est auctor Sigebertus *pag.* 97. victi Avari a Carolo fuerunt, anno vero 805. „ Non sufferantes infestationem Slavorum a Carolo Imperatore inter Sabariam, & Charantanum impetraverunt habitandi locum, ibique sine regni nomine residebant sub ditione Francorum. *Sigeb. ibid. pag.* 97. Atque eo quidem tempore nonnullos saltem fuisse, qui aut Christiani essent, aut ad Christum accedere vellent, neminem esse arbitror, qui inficiari jure possit. Sed de *Pannonia*, & *Hungaria* sacra erit alibi, imprimisque *lib.* IV. *hujusce operis* opportunus iterum disserendi locus. De *Hunnis*, *Abaris*, *Iguris*, *deque occupata ab ipsis Hungaria* adeundus Assemanus *par.* II. *Calendar. Univ. Eccl. cap.* IX. *pag.* 394. *seqq.* & *cap.* X. *pag.* 428. *seqq.* & *cap.* XI. *pag.* 467. & *seqq.*

1 De Dalmatia vide Cellarium *lib.* II. *cap.* VIII. *pag.* 491. *seqq. edit. an.* 1731. *tom.* I. *opp.*

2 Titum Pauli discipulum in Dalmatiam abiisse, testis est Paulus *ipse epist.* II. *ad Timoth. cap.* IV. v. 10. Confer Thomam Archidiaconum Spalatensem *in calce operis de Regno Dalmatiæ*, & *Croatiæ a Johanne Lucio editi pag.* 313. *an.* 1668. & Lucium ipsum *lib.* II. *cap.* IV. *pag.* 90. Iidem scriptores Spalatensis Archidiaconus, & Lucius nescio quem Domnium a Sancto Petro Episcopum ordinatum, & ad Dalmatas missum, multis, ut Christianismum amplecterentur, auctorem fuisse narrant *ibid.* Ego vero, etsi vere ea fiot, quæ de Domnio Spalatensis, & Lucius scribunt, dubitem, tamen quod Titum in eam provinciam profectum fuisse constet, concedendum esse arbitror, primo Ecclesiæ seculo in provinciam inlatam fuisse Christianam religionem. Quamvis vero qui primo, secundo, tertioque seculis Dalmatis Episcopi præfuerint, non satis constet, tamen certum est, habuisse eos quarto seculo Antistites sacrorum, quorum aliqui Synodis interfuerunt. *Vide Concil. Nican.* I. *acta apud Harduinum tom.* I. *concilior. pag.* 319. *Concil. Aquil. an.* 381. *ibid. pag.* 835. *Concil. Mediol. an.* 390. *pag.* 855. Ex Epistola autem Zosimi Pot. Max. an. 416. scripta ad Hesichium Salonitanum, plane colligitur non modo Episcopos ibidem, & Presbyterorum collegia seculo V. ineunte, sed etiam monasteria viguisse. *Tom.* I. *epist. Rom. Pont. edit. Coustantii pag.* 968. *seq.* Quæ autem a Pontificibus Romanis VI. seqq. seculis concessa Salonitanæ Ecclesiæ fuerint, refert Lucius *ibid. pag.* 90. *seqq.* qui etiam de Johanne I. Archiep. Spalatensi, rebusque ab eo in Dalmatia, Croatiaque gestis agit.

quorum aliqui ad Nicænam Synodum convenerunt, ut contra hæreticos orthodoxam de Verbi Divinitate sententiam tuerentur. Quinetiam cum ethnici Imperatores in Christianos animadvertendum statuissent, repertos in Dalmatia viros insigni fortitudine narrant, qui extrema pro Christo supplicia perferrent (1), alacresque mortem oppeterent. Post nullum tempus fuit, quo Christiani in provincia deessent. Nam etsi Slavi (2) in eam invaserunt, incolasque maximis incommodis affecerunt, tamen curatum a nostris est, ut hi quoque demum, ejurata superstitione, nostræ religionis decretis assentirentur. Nunc Dalmatæ, Croatique (3) vulgo Slavi appellantur, diversisque Principibus parent. Maritima enim plura loca Venetorum, mediterranea Turcarum, quæ vero ad septemtriones pertinent, Austriacorum imperio subjecta sunt. Quæ in Venetorum, Austriacorumque ditionem venerunt, Episcopos habent, quorum aliqui Ecclesias administrant, quæ a Turcis dura premuntur servitute. Sunt quoque in provincia homines, qui Græcorum ritus, atque instituta colant, quorum reliqui student partibus Schismaticorum.

Noricum

1 Lucius *ibid. pag.* 90.

2 De Slavorum irruptione in Dalmatiam confer Lucium *lib.* 1. *de Regno Dalmatiæ, & Croatiæ cap.* VIII. *seq.* & virum eruditissimum Josephum Simonium Assemanum *de Calend. univ. Eccl. par.* II. *cap.* VII. *&* VIII. *pag.* 320. *& seq.* qui errores Banducii, Lucii, Thomæ Spalatensis, aliorumque corrigit.

3 De Croatis Dalmatiæ partem incolentibus, eorumque origine, & baptismo vide Lucium *ibid. lib.* 1. *cap.* XI. *pag.* 44. *& seq.* De statu Dalmaticarum, & Hungaricarum Ecclesiarum, ut erant extremo fere seculo superiore, sic habet Urbanus Cerrius *l. c. pag.* 33. ,, Cominciando dalla parte dell'Ungheria dominata da' Turchi, l'Imperadore stante l'asserta concessione fatta da Silvestro secondo a San Stefano primo Re, e ampliata dopo dal Re Ladislao da Urbano II. vi si mantiene tuttavia in possesso di nominare i Vescovati, benchè gli eletti usino da molto tempo trattenersi tutti alla Corte Cesarea contenti del nudo titolo, e senza curarsi punto delle loro Diocesi, dall'Arcivescovo di Strigonia in poi prelato molto zelante, e il Vescovo di Agria, i quali hanno operato molto per la propagazione della fede tra gli eretici ribelli, che tra' Turchi poco possono fare. La Chiesa di Belgrado però è di libera collazione della Sede Apostolica, e la Congregazione n'elegge il Vescovo, a cui da in amministrazione la Chiesa di Sirmio, e con titolo di Vicario Apostolico la cura delle altre Chiese prive di residenza, che sono comprese tra' fiumi Dravo, Savo, Danubio, Tibisco fino a Temisvar. In detta città si ebbe nel 1672. notizia dal Vescovo, che vi erano da 60. Cattolici, e tra questi molti mercanti Ragusei, che vi hanno chiesa ben fornita di paramenti, e servita da due Francescani, a' quali somministrano il vitto, come anche al Vescovo quando era in visita, non avendovi nè abitazione, nè entrata, e dalla Sacra Congregazione l'anno passato furono somministrate 500. pezze da otto per ajutare a rifarla, essendosi incendiata, e avendone ottenuta licenza dalla Porta gl'istessi Ragusei contro il solito della superstizione maomettana di non permetterlo. Il contado di Sirmio, che è una delle Chiese dategli in amministrazione, contiene oltre le città 12. villaggi, 20. parocchie, e in essi ventun mila, e seicento Cattolici sotto la cura di 8. frati Minori Osservanti,

Noricum Illyrici occidentis regio inter Vindelicam ad occasum, Pannoniam ad ortum, & Danubium fluvium ad septemtriones continebatur. Divisum inde fuit in partes duas, quarum alteram Ripensem, alteram Mediterraneam vocabant. Ripensis in eo tractu, in quo nunc Austria superior, & pars inferioris, ac Salisburgensis ditio, erat. Mediterranea Styriam, Carinthiam, & Carniolam, quas nunc vocant, complectebatur. Fuerunt autem, qui aut ab Apostolis, aut a discipulis Aposto-

„ vanti, e 4. preti compresovi il Vicario Generale: ma adesso *l'Imperatore* ne ha fatta la no-
„ mina del Vescovo, che dalla Congregazione non è stata ammessa. Negli altri Vescovati a lui
„ soggetti, come Vicario Apostolico, vi sono sopra 26. mila Cattolici assistiti nelle cose spirituali
„ solo da' Frati della provincia di Bosna...... E' ancora in quella parte d'Ungheria il contado
„ Supuziense, che contiene 16. terre con alcuni villaggi appartenenti alla repubblica di Polonia,
„ e attualmente col titolo di capitano ritenute dai Lubomischi, e perchè le tredici delle
„ suddette terre totalmente infette dalla eresia Luterana non si permetteva l'uso della religione
„ Cattolica, la diligenza di Monsignor Pignatelli allora Nunzio in Polonia vi impiegò lo zelo,
„ e l'autorità del Re Casimiro, acciò vi si ricevessero i Missionarj, come fu eseguito, essendovi
„ adesso i PP. di S. Paolo primo Eremita, e delle Scuole Pie, e se ne discacciarono i Predicanti,
„ come parimente successe per l'assistenza, e ajuti dell'Arcivescovo di Strigonia. *Pag.46.*„ La Dal-
„ mazia, e la Croazia, che volgarmente vengono sotto nome di Schiavonia sono da diversi prin-
„ cipi dominate, sicchè le parti interne obbediscono al Turco, le marittime alla Repubblica di
„ Venezia, e le settentrionali all'Imperatore. In quelle della casa d'Austria, e Veneziani risie-
„ dono i Vescovi, de' quali alcune Diocesi si stendono nel dominio Turchesco, e il nuovo Vesco-
„ vo di Nona fa istanza, che gli si mandino Missionarj per ajutare que' poveri Cristiani, che
„ stanno sotto il giogo Ottomanno. La Congregazione però mantiene in Cattaro un Sacerdote
„ secolare per istruzione de' Serviani di rito Greco calati ivi da Monte Nero, e un altro per i
„ Morlacchi nella Diocesi di Spalatro. Vi erano avanti le guerre de' Veneziani tre Ospizj di
„ Missionarj Riformati in Perasto, Lustrizza, e le Rose, che davano grande ajuto a quei fedeli,
„ quali furono abbandonati portando tutte le suppellettili nell'Ospizio di Cattaro, nè dopo la
„ pace vi son più ritornati, onde patisce assai quella parte di Dalmazia soggetta al Turco, che
„ non hà, che un Prete in Perasto, che va ad amministrare loro i Sacramenti poche volte l'an-
„ no, sicche per non lasciare quei fedeli privi di operaj, converebbe rimettervi la Missione, e
„ se ne potrebbe scrivere per l' informazione, e voto all' Arcivescovo di Antivari stato gia Ab-
„ bate di Perasto. E' arrivato ultimamente in Roma Monsign. Royna Vescovo di Tina, o Tinio
„ detto in lingua Schiavona Chinin nominato dall'Imperatore come Re d'Ungheria, quale ha
„ dato una piena relazione della sua Diocesi, che si stende vicino a Sebenico stata sempre inco-
„ gnita a' suoi Antecessori, dicendo, che vi sono 8000., e più Cattolici governati nello spiritua-
„ le solamente da quattro, o cinque Minori Osservanti del Convento di Risuvaz, che sta nella
„ Diocesi di Scardona, e hà fatto istanza alla Santità Vostra di alcune provisioni necessarie per
„ la cura di quelle anime, che tutte gli sono state benignamente concedute: Tractus qui ab Hi-
stria ad amnem *Titum* est, quamvis *Dalmatiæ* nomine appellatur, discrepat tamen a *Dalmatia* propria, veteteque, & in *Croatiam Maritimam*, *Morlachiam*, & *Comitatum Jaderensem* dividitur. *A Titio*, cui nunc *Kerka* est nomen, ad Albaniam usque, Dalmatia propria est, in eaque sunt *Sebenicum* ad os *Titii* fluminis, ad orientem *Tragurium*, & ad proximum sinum *Salonæ* rudera, e quibus *Spalatum* oppidum est extructum. His Veneti potiuntur. Sequitur Respublica *Ragusinorum*, quæ a *Ragusio* urbe Archiepiscopali nomen capit. Ei subsunt *Stagnum* oppidum, *Hillis* peninsula, *Melita* insula, nonnullæque aliæ, & exiguus continentis tractus. Extrema ditionis Venetorum sunt *Catarum*, quod Ragusinorum ditionem ad ortum respicit; *Castrum Novum* in citeriore sinus littore, *Postrovecchio* in limite Albaniæ. Dalmatia Turcica majore parte *mediterranea* est, ut diximus, quamquam aliquot etiam in maritimis habeat oppida. Ragusinorum Archiepiscopatus antiquitati plurimum tribuunt Bandurius, aliique ejus gentis Scriptores, quos merito emendat Clarissimus Josephus Simonius Assemanus, *In Calend. univ. Eccl. pag. 332. & seqq.*

lorum traductam ad Noricos fuisse Christianam religionem arbitrarentur. Neque caussa ulla est, cur, si primis Ecclesiæ seculis in Illyrico, & Germania Christiani vivebant, nullos omnino fuisse putem, qui ad Noricos se conferrent, eisque quid esset cuique credendum ostenderent. (1) Post cum barbari potiti iisdem

1 De Noricis, Vindelicisque agunt Marcus Hansizius *Soc. Jesu tom.* I. *German. Sacra par.* I. *pag.* 2. *seqq. edit. an.* 1727. Cellarius *lib.* II. *Geogr. Antiq. cap.* VII. *p.* 429. *t.* I. *edit. an.* 1732. aliique. Ab Apostolis invectum in Noricum Christianismum fuisse tradit auctor Epistolæ, quæ Symmacho Pontifici Maximo tribuitur, estque ad *Theodorum Laureacensem Archiepiscopum circa an.* 504. *data*. Confer Hansizium *ibid. pag.* 7. & Antonium Pagium *ad an.* 504. *num.* V. Agapetus vero Papa secundus, qui medio seculo X. Ecclesiam universam administrabat in *ea Epistola*, quam scripsit ad Gerardum Laureacensem statuit „ In exordio nascentis Ecclesiæ a Doctoribus Ro„ manæ sedis Catholicæ fidei rudimenta percepisse Laureacenses cives: & exinde a succedenti„ bus prædicatoribus in superioris, atque inferioris Pannoniæ Provincias ejusdem fidei manasse „ gratiam. Confer Hansizium *ibid. pag.* 10. Qui vero hi fuerint ab Apostolica Sede ad Noricos prædicatum Evangelium missi, cum prætermissum a majoribus silentio sit, nonnisi temere a novo quopiam diceretur. Igitur non solum assentiri non possum iis, qui Petrum, aut Paulum, aut Thomam, aut Lucium Cyrenensem Noricos instituisse arbitrantur, sed ne iis quidem, quibus aut *Titum*, aut *Lucam*, aut *Marcum* jecisse in Noricis fundamenta Christianæ religionis placet. Nam etsi curæ Apostolicis viris fuit, decreta Christianismi omnibus gentibus tradere, tamen ipsos per se omnia loca lustrasse, numquam concedam. Quare conjectationes Hansizii *ibid. cap.* II. *pag.* 13. *seqq.* non extorquebunt a me, ut quæ ipse aliquo modo probat, mihi probentur. Rursum numeranda in incertis sunt, quæ *Schritovinus* de Syro, & Eventio Laureacensium institutoribus scribit, cujus sane merito est ab Hansizio *ibid. pag.* 16. *seqq.* rejecta sententia. Jam vero quod Hansizius de *Marco* Evangeliste censet, *certo certius* fuisse Aquilejensem Ecclesiam constitutam, *pag.* 53. id cujusmodi sit, alio loco videbimus. Hoc mihi plus ceteris verisimile videtur: Christianos, qui primis seculis in Germaniam, eam etiam, quæ Romanis subjecta non erat (Confer Irenæi, & Tertulliani testimonia, quæ supra attulimus *tom.* I. *pag.* 340. Consule etiam Christophorum Cellarium *Dissertat. de initiis cultioris Germaniæ*, *quæ est* VII. *inter editas an.* 1712. *n.* XXVIII. *pag.* 594. *seqq.*) in Illyricum, ut paullo ante vidimus, aliaque loca, quæ proxima Noricis erant, Christi nomen, cultumque intulerunt, non commisisse, ut Norici ipsi in rerum divinarum ignoratione versarentur. Deinde cum in castris Romanorum, qui secundo seculo arma in Transdanubianos *Quados*, *&* *Marcomannos* ferebant, Christiani essent, ut ostensum a me est *tom.* I. *pag.* 364. *seqq.* non prætermiserunt, ut quæ jam obtinebat, ea latius apud Noricos manaret religio, cum præsertim in Norico, Pannoniaque Marcum Aurelium cum exercitu aliquamdiu mansisse constet. Vide Hansizium *ibid. pag.* 19. Quod de Lucio Britannorum regulo, & Noricorum Apostolo Andreas Presbyter Ratisbonensis in *Chronico ad an.* 182. Velserus *pag.* 304. *opp. edit. an.* 1682. Miræus *in Fastis ad d.* XXI. *Decemb.* aliique narrant, vereor ne commentitium sit. Consule Hansizium *ibid. pag.* 19. *seqq.* Non minus inepta sunt, quæ de Laurentio a S. Marco in Noricum missum memoriæ prodidit Schritovinus. Vide *Hansiz. ibid. pag.* 27. De martyribus, & sanctis viris, qui in Noricis, & Pannonia III. seqq. seculis floruerunt, confer Hansizium *ibid. pag.* 30. *seqq.* De originibus, & progressu Religionis in Norico Ripensi vide Hansizium *tom.* II. *pag.* 2. *seqq.* Hundium *Metrop. Salisburg. pag.* 1. *seqq.* Josephum Mezgerum *Hist. Salisb. pag.* 1. *seqq. edit. an.* 1692. *&* *veter. Histor. de Convers. Bajoariorum*, *&* *Carenthanor. Item de Juvav. pag.* 15. *seqq. post Cosma Pragensis Chron. pag.* 15. *edit. an.* 1657. Prætermitto scriptores ceteros, ne sim longus. Quod ad Vindelicos, Bojosque attinet, adeundi Marcus Welserus *in opp. hist.* *&* *Philolog. sacr. &c. in quibus Historica Bojica*, *res Augustana*, *conversio*, *&* *passio SS. MM. Afræ*, *Hilariæ &c. Vita S. Udalrici*, *&* *S. Severini &c. edit. Norimb. an.* 1682. & Johannes Adlzreitterus *in Annalibus Boicæ Gentis par.* I. *l.* V. *pag.* 114. *seqq. edit. Francofurt. an.* 1710. Andreas Brunnerus *Soc. Jesu Annal. Boicor. pag.* 508. *seqq. edit. an.* 1710. Bernardus *in Basilic. SS. Udalrici*, *&* *Afræ Hist. Aug. Vindc. pag.* 151. *edit. an.* 1653.

iisdem locis essent, S. Severinus (1) dandam esse operam putavit, ut non solum, qui in Noricis essent Christiani in fide manerent, sed etiam errantes ad veritatem colendam converterentur.

Sed quoniam in Illyricum efferatis moribus homines irruerunt, & nova locis plerisque nomina imposuerunt, atque ita porro fines antiquos provinciarum immutaverunt, ut vix illi hoc tempore dignosci possint, antequam ad ceteras regiones describendas aggrediamur, ostendamusque, quo quæque harum tempore nostris se sacris devoverit, non alienum erit, quæ apud invasores illos barbaros initia Christianismi fuerint, demonstrare. Ac de Moschis quidem, Bulgaris, Russis, & Hungaris satis dictum esto. Nunc de Moravis, Bohemis, Polonis, Transylvanis, Lithuanis, Gothis Transdanubianis, Herulis, Bessisque dicendum esse videtur. Bohemi (2) igitur, Moravique a Carolo Magno, Ludovico Pio, & Henrico II. multis præliis superati, cum a nostris, quid esset præsidii in Christiana religione intellexissent, simulacra Deorum, quorum tenebantur superstitione evertere, Christoque se devovere constituerunt. Nam (3) Borzivojum exitu IX. seculi principem fuisse ferunt Bohemorum. Hunc a Cyrillo, (4) & Methodio, sanctissimis Antistibus, res sacras Christianorum edoctum, auctorem suis civibus fuisse, ut

 si se-

1 De Sancto Severino Noricorum Apostolo præter collectores *vitar. SS.* & scriptores *Hist. Eccl.* videndi Hansizius *Germ. Sacra tom.* 2. *pag.* 69. *seqq.* Andreas Brunnerus *par.* 1. *Annal. Boi. l.* IV. *pag.* 117. *edit. Francofurt. an.* 1710. Welserus *ibid. pag.* 635. *seqq.* Aldzreitterus *l.* I. *pag.* 119. *seqq.* De rebus autem ceteris, quæ post in Noricis, Vindelicisque evenerunt, iidem ipsi auctores disputant, quamquam minus interdum castigate in iisdem versati sint. Sed omnia hoc loco exponere, atque dirimere non vacat.

2 Vide Johannis Dubravii Olomuzensis Episcopi *Histor. Bojemicam l.* IV. *seqq. pag.* 22. *seqq. edit. Hanoviensis scriptor. rer. Boemicar.* Cosmæ Pragensis *l.* I. *Chron. Boem. pag.* 8. *seqq. edit. Hanov. ann.* 1607. Æneæ Silvii Piccolomini *Hist. Boem. cap.* XII. *pag.* 227. *seqq. edit. an.* 1607. *post Chron. Cosmæ Pragensis* Julii Solimanni *Soc. Jesu Bohemiam Exorientem Gentilem, Christianam &c. edit. Praga an.* 1617. Pauli Stransck *Remp. Boem. cap.* VI. *num.* 28. *pag.* 252. *seq. edit. Lugd. Batav. an.* 1634. De initiis item religionis Christianæ apud Bohemos agit Jacobus Lenfantius *l.* 8. *hist. concil. Basil. pag.* 1. 2. Video autem de Bohemia a Græcis ne, an ab Latinis instituti in Christianis dogmatis fuerint, inter se scriptores contendere. Ac Græcas quidem eas Ecclesias esse origine pugnant Bijelovuc Hussita apud Balbinum *Soc. Jes. Epit. rer. Bohem. pag.* 78. Stransekius *Bojem. Resp. cap.* VI. *pag.* 269. contra censent Balbinus *ibid.* aliique.

3 Vide scriptores modo nominatos *ll. cc.*

4 De Cyrillo, & Methodio confer *Dubravium ibid.* Cosmam Pragensem *ibid.* Bollandianos *tom.* II. *mensis Martii ad d.* IX. *pag.* 12. *seqq.* Agit item de ea re, ut Lenfantium, aliosque protestantes prætercam, Martinus Hanckius vir de secta Lutheranorum. *De Silesiorum rebus cap.* VII. *num.* II. *pag.* 112. *seqq. edit. Lips. an.* 1702.

si felicitatis, salutisque suæ rationem habendam putarent, dæmonas, quibus ante cultum adhibere consuessent, detestarentur, unumque Deum in personis tribus profiterentur, & colerent. Fuisse præterea seculo x. Boleslaensem Ecclesiam institutam, Episcoposque (1) delectos, qui ei administrandæ operam navarent. Inde sanctos (2) viros, mulieresque in Bohemia, atque Moravia viguisse, quarum res præclare pro religione gestæ monumentis fuerunt mandatæ litterarum.

Poloni ita, ut aliæ pleræque (3) gentes solent, quam possunt longe, primordia Christianismi apud suos petunt ab ætate Apostolorum. Itaque Scytharum exemplum imitati, Andream Apostolum in Poloniam venisse, multisque persuasisse defendunt, ut a patriis erroribus ad veritatis cultum converterentur. Ac inter Sauromatas quidem olim Christianorum cœtus floruisse traditum

1 Vide Bohuslai Balbini *Soc. J. Epit. Hist. Rer. Bohemicar. l.1. cap.1. & 11. & l.v1. c.11.* ubi de ea Ecclesia differit, *edit.Prag. an.167*●. Pagium *ad an. 976. n.a1v.* quo loco de Pragensi Episcopatu agit.

2 De S. Adalberto Pragensi confer Cosmam Pragensem *vit. S.Adal. pag.72. seqq. edit. Hanov. an.* 1607. Pagium *ad an.980. & 983. n.a1s1. seq.989. num.1. 990. num.2. 994. num.6. 995. num. 8. 997. num.1.* Bollandianos *Act. SS.MM. April. tom.111. pag.174. seqq.* Mabillonium *ad an. 975. seqq. num.* xax. *&c.* De S. Wenceslao Duce, & Martyre adeundi Baronius in *not. ad Martyrol. Rom. ad d. 28. Sept.* & Bohuslaus Balbinus *Epit. rer. Bohem. l.1. p.53. seqq. edit. an.* 1677. De S. Ludmilla confer eumdem Balbinum *l. c. pag.41. seqq.* De sanctis reliquis adi-sis ejusdem Balbini *Bohemiam Sanctam de Sanctis, & Beatis Bohemiæ, Moraviæ, Silesiæ, & Lusatiæ in Miscell. Hist. Regni Bohem. edit. Prag. a.1682.* & Georgium Barthnldum Pontanum *in Bohem. Pia pag. 1. seqq. edit. Francofurti an.1668.* Quæ gesta ab Orthodoxis deinceps in Bohemia fuerint, deque conatibus hæreticorum ex iisdem scriptoribus cognoscet Lector, quos supra de rebus Bohemicis agere diximus. De Bohemiæ statu, ut erat extremo fere seculo superiore, hæc scribit Urbanus Cerrius *ibid. pag.67.* „ Furono in Boemia dalla S. Sede eretti i ve- „ scovati di Kinisgrata, e Leitmeritz colle rendite del dazio del sale assegnate dall' Imperato- „ re in ricompensa de' beni Ecclesiastici usurpati dagli Eretici, e colla medesima entrata se ne „ devono fondare due altri, tutti però restando suffraganei dell' Arcivescovo di Praga, quale „ ha l'amministraaione di quelle rendite, e ogni anno deve mandare in Congregazione il bilan- „ cio. Addit multos esse in Bohemia, & Germania fere tota hæreticos, quorum tamen aliqui interdum ad veritatem religionis agnoscendam convertantur. Ad Moravos quod attinet Johannes Georgius Stredovvskius *Hist. Sacr. Morav. lib.1. cap.1x.* pagum esse in Brunensi inferioris Moraviæ parte *Zarussicium* scribit, cui propinquum sit vetustissimum templum, quod post ascensum Christi anno xxxiii. extructum ferant. Id vero ne pueri quidem, ut opinor, credent. In Martyrologio Romano *ad d. 1x. Martii* hæc habentur „ In Moravia SS. Episcopor. Cyrilli, & „ Methodii, qui multas illarum regionum gentes cum earum Regibus ad fidem Christi perdu- „ xerunt „. Confer Cosmam Pragensem, Bollandianosque *loc. sup. indic. not.4. p. 203.* & Stredowskinm ipsum in opere modo laudato, *editoque Solisbaci an.1710.* Non ita tamen conversos ad Christiana sacra Moravos fuisse puto, ut nulli ante in provincia Christiani fuerint. Anno 1072. Pragenses Antistites consenserunt, ut Moravi Olomucensem Episcopum haberent. Balbinus *Epit. rer. Bohem. pag.203. & 211.*

3 Ita quidem refert Stanislaus Lubieoskius Episcopus Plocensis *in vit. & serie Episcopor. Plocens.* Vide Pagium *ad an.965. num.6.*

tum ab Johanne Chryſoſtomo , & Theodorito eſt , quibus nos plurimum hoc in genere credendum arbitramur (1) . Sed poſteaquam Sauromatæ in eaſdem , in quas finitimi populi, inciderunt calamitates , ob incurſiones barbarorum , de bello potius, quam de religione cogitandum exiſtimarunt . Itaque extincta pene , atque deleta hæc in provincia fuit , ita ut ad ſeculum uſque decimum perpauci , aut nulli fortaſſe in ea Chriſtiani verſarentur . Namque anno circiter 965. Micislaus dux Polonorum cognita veritate religionis noſtræ non ſolum ipſe ſe noſtris myſteriis initiari fecit , ſed etiam cives permovit ſuos, (2) ut ne ſe duci falſis opinionibus paterentur . Nam cum Dambronicam Boleslai Principis (3) Bohemorum filiam in matrimonio habere cuperet , idque ſibi negari intelligeret , niſi ipſe , ſuique Chriſtiana ſacra amplexi eſſent, hoc idem ille, cum primum facultas eſt data, fecit, Adelheidamque ſororem (4) , ut ſuum exemplum imitaretur , permovit , atque a populo tandem impetravit , ut ſimulacra deorum confringeret , Deumque verum deinceps veneraretur . Eſtque illud etiam veriſimile , datam a ſancto Adalberto (5) Pragenſium Antiſtite fuiſſe operam , ut Poloni in errore perſiſtere ceſſarent . Inde Epiſcopatus fuerunt (6) in ea regione conſtituti, quorum eſt numerus auctus temporibus Regum poſteriorum (7) .

Lithuanorum , *Samogitarumque* gentes circa annum 1386. Bodzantæ Archiepiſcopi Gneſnenſis opera,& Ladiſlai Jagellonis Po-

1 Johannes Chryſoſt. *Hom. ſupra indic. contra Judæos* , & Theodoretus IX. *Therapeutices pag.*115. *tom.*IV. *opp. edit.* Sirmondi .

2 Conſule Ditmarum Merſemburgium *tom.*1. *Scrip. Brunſv. Leibnitzii pag.* 359. *ſeq. edit an.*1707. Johannem Dlugoſſum Canonicum Cracovienſem *hiſt. Polon. l.* 1. *pag.* 86. *ſeqq.* & II. *pag.* 93. *ſeqq. edit ann.* 1711. Martinum Cromerum *lib.* III. *de rebus Polonicis pag.* 30. *ſeqq. edit. an.* 1589. Albertum Ioeſium S. J. Lechiados *part.* II. *pag.* 98. Pagium *ad an.*965. *num.* VII. Johachimum Paſtorium *libro* 1. *Flori Polonici cap.* XV. & II. *cap.* 1. & *Script. Rer. Polon. edit. Baſil. an.* 1582.

3 Hankias *De Sileſiorum rebus pag.* 105. 118. *ſeq.* Nicolaus Hanelius *Sileſia renov. par.*II. *cap.*VIII. Pagius *ad an.*999. &c. Joachimus Curæus *Annal. Sileſ. pag.* 30. *edit. an.* 1571.

4 Vide Scriptores *indic. not. ſuperiore* .

5 Martyrolog. *Rom. ad d.*XXIII. *Aprilis* .

6 Vide Gregorium VII. *lib.*II. *Regeſt. epiſt.*LXXVII. *edit. Hard. tom.*VI. *pag.*1318. *Collect. concil.* & Chriſtophorum Hartnochium *Rep. Polon. l.*II. *cap.*III. & Pagium *ad an.*999. *n.*6. & *ſeq.*

7 In Polonia etſi Catholici principatum obtinent , ſunt tamen non minimo numero Lutherani , Sociniani , Græci, Armeniique Schiſmatici . Nam Græcorum , atque Armeniorum quamquam ſunt plures ad ſanitatem reverſi , nihiloſecius manent etiamnum in errore haud pauci . *De Epiſcopatibus* , & Archiepiſcopatibus in Polonia diſſeram IV. hujus operis libro .

Poloniæ Regis, Lithuaniæque Ducis præsidio, Christianam religionem colere cœperunt. Itaque Vilnæ cura regis Uladislai an. 1387. conditus Episcopatus est, cum ante ab Jagellone eversa simulacra Deorum essent (1).

Transylvani seculo XI. nostris institutis adhæsisse feruntur. Cum enim Giula, qui in ea civitate imperium obtinebat, bello superatus, captusque a S. Stephano Hungariæ rege fuisset, cognossetque, quam Christus gloria, potestateque valeret, abjecta superstitione, Christianus est factus, atque uxori, populoque persuasit Transylvanorum, ut se principem sequerentur. (2)

Slavis ad Christum convertendis operam Sanctus Amandus seculo Ecclesiæ septimo navavit. Ii tamen, ut varias regiones occuparunt, ita diversis temporibus, quibus in regionibus iisdem nunciatum Evangelium est, Christianæ religioni nomina dederunt. (3)

Apud *Gothos*, qui Transdanubianas regiones incolebant, ante Nicænam Synodum (4) Christianos floruisse constat. Va-

1 Confer Dlugossum *Hist. Polonica lib.x. pag.108. seqq. t.I.P.II. edit. an.1711.* Odoricum Raynaldum *ad an. 1386. num.4.* Eodem pertinent, quæ affert Jacobus Lenfansius Calvinianus *Hist. concil. Pisan. tom.II. pag.294. seqq.* Vide etiam Johannis XXII. *Epistolam de Gedemino Lethuinorum rege, & Ruthenis in fide Christi instituendis apud Martenium tom. 1. vet. Anecdotor. pag.1349.* & Alberti Kojalovicii S.J. Procancellarii Vilnensis *Historiam Lituaniæ a conjunctione magni Ducatus cum Regno Poloniæ ad conjunctionem eorum Dominiorum pag. 2. seqq. edit. an. 1769.*

2 Vide Baron. *ad an.* 1002. *n.* XV.

3 Apud Slavos auditum jam inde ab antiquissimis temporibus Christianum nomen fuisse, aliquosque eorum Christo sese devovisse, verisimile est, tametsi variæ sint de origine eorum, locisque, quæ ipsi ante irruptionem eorumdem in Dalmatiam, incolebant. De Slavis præter Assemanum *Cal. Univ. Eccl.* vide Helmold. *Chron. Slav. pag. 1. seqq. edit. an.* 1659. Scharzfleischium *Diss. xx. edit. an.* 1699. & Joh. Matthiam Beherum *Rer. Mechlemburg. edit. an.1741. pag.55. & seqq.* De Sancto Amando Slavorum Apostolo adeundus Baronius *ad an.632. num.7.* & Bollandiani *tom. 1. Februar. pag. 815. seqq.* Feliciores fuisse Christianismi successus circa an. 1062. apud Slavos ostendit Baronius ad *an.* 1062. *num.*CXI. Consule eumdem *ad an.* 1012. *num.* IX. 1013. *num.*VII. *seq.* 1018. I. Rursum tamen circa an. 1065. reciderunt in veterem superstitionem. *Baron. ad an.* 1065. *num.* II. *seqq.* in qua diu perstiterunt. Baron. *ad an.* 1146. *num.* XXI. Expugnati post fuerunt atque ad nostra tandem sacra adducti sunt.

4 In subscriptionibus Synodi Nicænæ apud Harduinum *tom.1. pag.319.* nomen Theophili Gothiæ Metropolis Episcopi legitur. Consule Lequienium *tom.1. Or. Christ. pag.1241.* Cum enim circa an. 323. subacti a Constantino Gothi fuissent, ut est traditum ab Socrate *lib.1. Hist. cap.*XVIII. *pag.47. edit. Cantab.* fuerant, qui Christianæ religioni nomen darent. Nihilominus erant permulti, qui nostra instituta sequi renuerent. Consule Socratem *ibid. l.*IV. *c.*XXXIII. *pag.254 seqq.* Itaque Ulphila Valentis tempore iis convertendis ad Christiana sacra operam dedit. Vide *Tillem. t.*VI. *mon. H.E. pag.604. seq. edit. an.1699.* Ulphilam autem eamdem esse, atque Theophilum, qui Synodo Nicænæ interfuit, existimat Lequienius *tom.1. Or. Christ. p.1241.* Quod si ita est, jam is post in hæresim incidisse, necesse est. Ego vero suspicor a Theophilo Ulphilam discrepare. Nam Ulphilam a Valente missum conjicere quis ex *Histor. Oros. lib.*VII. *c.* XXXIII.

Valente Imperatore cum permulti essent eorum, qui nondum animum ad Christum sequendum induxerant, permoti ab (9) Ulphila sunt, qui tamen Arianorum partibus studebat, ut Christianæ se religioni ita addicerent, ut errores etiam Christi divinitatis hostium tuerentur. Est autem auctor (1) Epiphanius, IV. eodem seculo Monasteria quædam in Gothia fuisse instituta. V. seculo Gothi Arianam hæresim profitebantur, qui multis provinciis vastatis, in Italiam venerunt, captaque Roma, (2) aliisque urbibus expugnatis, sedes in pulcherrima Europæ parte constituerunt. Etsi autem crudeliter imperabant, (3) nihil tamen in Ædes, quæ extructæ in honorem sanctorum Apostolorum erant, improbe, sacrilegeque fecerunt.

Cum Justinianus Imperator principatum in republica populi Romani teneret, *Heruli*, qui Anastasii Augusti tempore Danubium trajecerant, multis, magnisque beneficiis aucti, universi summa consensione animorum Christianam institutionem probarunt, depositaque feritate morum, qua ante vivere consuerant, mite in posterum tempus, mansuetumque institutum vitæ sectati (4) sunt.

Bessos Hieronymus, aliique veteres nominarunt. Hi cum incredibili fuissent crudelitate, ubi nostris legibus paruerunt, nihil præseferebant, quod non grave, dignumque homine Christiano esset. (5)

CA-

c.xxxiii.posset. Athanaricus interea, quod se a factione *Fritigerni* superatum esse ægre ferret, ut incommoda sibi illata ulcisceretur, in Christianos sæviendum putavit, nefas esse dicens patriam religionem a Gotho rejici. *Socr. pag.* 250. quamobrem haud pauci Ariani extremo sunt apud Gothos supplicio affecti. Ulphilæ successit Selenas, qui Eunomianismum coluit. *Socr. l.v. c.xxiii. pag.* 500. Sed victis Arianis, eorumque secta pene sublata Unilas, aliique sequuti Episcopi sunt, qui recte sentiebant de religione Consule Lequienium *pag.* 1243. *seqq. tom.*1. *Orient. Christ.* Sed Gothi cum a Constantinopolitanis Episcopum peterent, partes etiam sunt sequuti Schismaticorum Græcorum. Lequien. *ibid. pag.* 1245.

1 Vide S. Epiphanium Hæresi LXX. quæ est *Audianorum tom.*1. *pag.* 827. *edit. an.* 1622.

2 Vide Baronium ad *an* 408. *seqq.* Pagium ad *an.* 408. *seqq.* qui Sozomenum, Orosium, Jornandem, aliosque harum rerum scriptores laudant, oppugnantque calumnias Zosimi Historici hostis Imperatorum Christianorum.

3 Confer Procopium *l.* I. *de Bello Gothico cap* IV. *pag.* 396. *edit. an.* 1662. & Baronium *ad an.* 410. *n.* XXVI. Ac de rebus a Gothis aut crudeliter, impieque, aut aliqua specie pietatis gestis consule eumdem Baronium *ad an.* 370. *n.* CXIII. *seqq.* 372. *n.* CXIV. 376. *n.* VII. *seqq.* 377. *n.* IV. *seqq.* 379. *num.* IV. *ad an.* 395. *n.* II. *seqq.* 396. *num.* IX. *seqq. ad an.* 410. *seqq.* Ceteros scriptores, ne sim longus, prætereo.

4 Vide Evagrium Scholasticum *Hist. Eccl. lib.* IV. *c.* XX. *pag.* 401. *edit. Cantabr.* Pagium *ad an.* 537. *n.* IV. & Baronium *ad an* 527. *n.* LIV.

5 De Bessis sic habet Paulinus *Poem.* XVII. *edit. Veron. pag.* 419.

" Nem

CAPUT XIX.

De Origine, & Progressu religionis Christianæ in Dania, Norvegia, Svecia, Livonia, Finnonia, Lapponia, Islandia, & Gronlandia.

Quum de incolis plerisque regionum, quæ pertinent ad septemtriones dictum fuerit capite superiore, postulat instituti ratio, reliquarum, quæ eodem spectant, provinciarum situs, & populorum mores, rationem vivendi describere, tempusque indicare, quo neglecta idolorum superstitione ad Christum sibi esse accedendum judicaverunt. Principio igitur quamquam est verisimile, datam a majoribus nostris operam initio fuisse, ut qui eam regionem, quæ post fuit Dania appellata, incolebant, hi quidem omnes a cultu simulacrorum deducerentur, tamen ita afflictæ res nostræ in ea regione ante VIII. seculum erant, ut proditum memoriæ sit, aut nullos tunc temporis, aut perpaucos ibidem vixisse, qui Christum venerarentur, & contemnenda esse idola putarent. Igitur anno circiter 795. S. Willebrordus (1), qui a Sergio Pontifice Maximo ordinatus Episcopus fuerat, planeque noverat,

„ Nam simul terris, animisque dati,
„ Et sua Bessi nive duriores,
„ Nunc oves facti, duce te, greganter
„ Pacis in aulam.
„ Quasque cervices dare servituti
„ Semper a bello indomiti negarunt,
„ Nunc jugo veri Domini subactas
„ Sternere gaudent.
„ Nunc magis dives pretio laboris
„ Bessus exultat; quod humi manuque
„ Ante quærebat, modo mente Cælo
„ Colligit aurum.

Alloquitur autem Nicetam, de quo paullo ante diximus, cum de Scythis *pag.* 176. ageremus. Vide S. Hieronymum *epist.* xxxv. ad *Heliodor. pag.* 268. *tom.* IV. *opp. edit. Martianai*, Martyrologium Romanum *ad d.* VII. *Januar.* Bolland. *tom.* I. *Mensis Januar. pag.* 365. *seq.* Tillemontium *tom.* X. *Mon. Hist. Eccl. pag.* 622. *seqq.* Pagium *ad an.* 396. *num.* V. 397. *num.* VI. *seq.* Alani Lazis propinqui erant, respiciebantque ad septemtriones. Justiniani ætate Christianam religionem amplexi sunt. Vide Procopium *lib.* IV. *De Bello Gothico c.* III. *pag.* 570. *seq. edit. an.* 1662. & Lequienium *Orient. Christ. pag.* 1347. *seqq.*

1 Martyrologium Roman. *ad d.* VII. *Nov.* „ In Frisia depositio S. Willebrordi Episcopi Trajectensis, qui a S. Sergio Papa ordinatus Episcopus, in Frisia, & Dania Evangelium prædicavit.

noverat, Danos in superstitione, ignoratione que rerum divinarum versari, ad eos contendit, multosque, ut Christum colerent, induxit. Magna nihilosecius in Dania hominum multitudo supererat, quæ patria instituta, erroresque consectaretur. Huic ut salutem afferrent, seculo VIII. S. Willehadus, (1) & IX. seculo S. Anscharius (2) iter in Daniam instituerunt. Interim Herioldus, sive Haraldus Clagus Danorum rex ab hostibus e regno excedere coactus, ad Ludovicum Pium Imperatorem profugit auxilium postulatum. Imperator, qui perspiciebat, nactum se opportunum tempus esse, quo Danos Christo Servatori conciliaret, facile ab se, quæ postulabat, impetrari posse dixit, si quam ipse colebat, eamdem rex amplecti religionem statueret. Nam fore, ut Christiani, qui tantum principem conjunctum sibi esse societate religionis viderent, alacres ad bellum proficiscerentur, strenueque contra conjurationis auctores pugnarent. Usus præterea Ludovicus opera doctorum, sanctorumque virorum fuit, qui regi persuaderent, præter eum, quem Christiani haberent, nullum alium extare Deum. Haraldus, qui quotidiano (3) eorum sermone, divinaque imprimis gratia cognoverat, vera esse, quæ ipsi de religione affirmabant, maturandum putavit, ut mysteriis nostris initiaretur, indeque regno potiturus in Daniam contendit. Abeunti comites itineris sunt ab Ludovico dati Anscharius, & Autbertus, qui id agerent, idque omni ope eniterentur, ut religio Christiana, quæ invecta in regnum ante fuerat, manare, atque propagari latius posset. Gregorium autem IV. Pontificem Maximum, cui hæc nunciata fuerant, litteras ad Anscharium dedisse (4) ferunt, eique potestatem amplificandi Ecclesiæ fines fecisse, ne is propria auctoritate sibi sumsisse Apostolatum videretur. Anscharii, sociorumque laboribus quum res feliciter in Dania, proximisque regionibus gesta esset, constituti Episcopi deinceps fuerunt, quibus onus regendarum Ecclesiarum incumberet. Mortuo Haraldo,

1 Confer Honorium Augustodunen. *l.* III. *de Imagine mundi p.* 995. *Bibl.* PP. *edit. Lugd. t.* XX.

2 Consule vitam Sancti Anscharii *cap.* VI. *seq. apud Boll. tom.* I. *Febr. pag.* 410.

3 Vide Grammaticum Saxonem *lib.* IX. *pag.* 175. *ed. an.* 1644. Pagium ad an 826. *num.* XIV.

4 Extat ea epist. apud Lambecium I. *Orig. Hamburg. pag.* 26. *edit.* I. *A. Fabricii*, & apud Cointium *Annal. Francor. tom.* VIII. *pag.* 116. *edit. an.* 1683. & Isaacum Pontanum *lib.* IV. *Hist. rerum Danicar. pag.* 98. *edit. an.* 1631.

Sueno filius, qui inimico erat in Christianos animo, ubi se imperio potitum vidit, sævire in illos (1) cœpit, tantaque crudelitate est usus, ut timidos jam cives ad veterem superstitionem, & opinionum pravitatem impulerit. Sed cum iram in se Dei concitasset, regnoque expulsus esset, cognovissetque tandem aliquando, quam Deus Christianorum potestate valeret, ad sanitatem reversus est, curavitque, ut quemadmodum ante acerrimus hostis veritatis, ita post studiosissimus cultor, & fortissimus propugnator (2) esset. Vixerunt deinde reges insigni virtute, quorum aliqui donis etiam miraculorum (3) inclaruerunt, optimisque legibus rempublicam munierunt, atque id laborarunt, ut ne quis in posterum tempus, quæ ab se recte essent constituta, labefactare auderet. Episcopi autem olim sub Lundensi Archiepiscopo in Dania octo numerabantur, *Roschildensis*, *Othoniensis*, *Wendsysselensis*, *Ripensis*, *Arbusiensis*, *Burglaviensis*, *Aalburgensis*, *& Viburgensis* (4).

Eiricum Norvegiæ principem decimo seculo patria profugum Northumbriam, Adalstenii regis Anglorum beneficio,

1 Vide Grammaticum Saxonem *lib.* x. *pag.* 186. Commota autem in nostros hæc tempestas fuit circa an. 980. Confer etiam Helmoldum *lib.* I. *cap.* xv. *pag.* 46. *edit. an.* 1659. & Thormodum Torfæum *lib. de tribus Regibus Daniæ Gormo*, *Haraldo*, *& Suenone edit. an.* 1707.

2 Consule Grammaticum Saxonem *ibid.* & Adamum Bremensem *lib.* II. *cap.* xvI. *pag.* 54. & Pagium *ad an.* 994. *num.* 8.

3 Adamus Bremensis *l.* II. *cap.* xxvI. 45. *seq.* Sigebertus Gembiacensis *ad an.* 966. *pag.* 155. *edit. an.* 1608. Stephanus Johannes Stephanius *in not. ad Gramm. Saxonem pag.* 213. Bollandiani *tom.* III. *Julii pag.* 118. *seqq.* Confer statuta Regis Canuti apud Harduinum *tom.* vI. *part.* I. *Concilior. pag.* 895. *seq.* Baronium *ad. an.* 1081. *num* xIv. Pontanum *lib.* Iv. *seq. Hist. rerum Danicar. pag.* 125. *seq. edit. an.* 1631. Albertum Krantzium *Dan. lib.* III. *cap.* xxxv. *pag.* 94. *seqq. edit. an.* 1583. Sed de rebus Danicis, Christianæque religionis ortu, progressuque in ea regione adeundi Johannes Slangendorfius *Op. de Doctrina*, *& Religionis Propagatione*, *& incrementis in inclitis Daniæ*, *& reliquorum Septemtrionalium regnis edit. an.* 1591. Adamus Bremensis *Hist. Eccl. continente religionis propagata gesta*, *quæ a temporibus Caroli Magni usque ad Henricum* Iv. *acciderunt &c. Inter script. rer. Germanic. collect.* Erpoldi Lindenbrogii *edit. Francofurt. an.* 1630. *pag.* 1. *seqq.* Johannes Mollerus *Introduct. in histor. Chersonesi Cymbrica par.* II. *cap.* II. Scriptores ceteros rerum Danicarum numerat Nicolaus Petrus Sibernus in *Bibliotheca Historica Dano Norvegica*, *sive de scriptoribus rerum Dano Norvegiarum comment. Histor. Litter. edit. Hamburg. an.* 1716.

4 De Episcopatibus Daniæ confer Ioh. Isaacium Pontanum Chorographiæ Daniæ *pag.* 158. *seqq.* Petrum Terpagrum *Chronic. Eccl. Ripensis edit. Hafniæ* 1708. aliosque, qui res Danorum Ecclesiasticas illustrarunt. Seculo xIII. ineunte Absalon Huidius Episcopus Lundensis multis rebus pro religione gestis claruit. De eo quidem hæc nos ultro in *l.* III. *ep. Innoc.* III. adnotabamus. Anno 1201. xIII. *Kal. Apriles decessit*, ut recte in suis Schedis animadvertit Dominicus Georgius ὁ μακαρίτης. Atque est id etiam, quod ad diem, & annum pertinet, observatum a Stephano Johanne Stephanio *in notis ad Grammaticum Saxonem pag.* 8. *edit. an.* 1644. Migravit autem e vita Absalon xxIII. sui Archiepiscopatus Lundensis anno. Erat vero Archiepiscopatus Lundensis in Scania, quæ regio olim Sveciæ erat, post Daniæ pars, nunc rursum regi Svecorum paret.

cio, obtinuisse, eoque cum uxore, liberis, exercituque venisse, dedisseque Christianæ religioni nomen, graves, nobilesque Historici scriptum (1) reliquerunt. Sed regum Norvegiorum, qui primus omnium paucis annis post Eiricum nostris legibus vivere cœperit, multisque, ut idem facerent persuaserit, Haco (2) fuit. At is impedire non potuit, quo minus in regno plures manerent, qui retinendos esse patrios ritus arbitrarentur. Horum est Olaus Eirici filius errorem sequutus. Qui cum imperio totius regionis potitus esset, superstitionem, qua erat imbutus, confirmare, latiusque extendere (3) contendit. Verum quod in *Bernardum* (4), sive *Tangbrandum* incidisset, ab eoque edoctus decreta religionis Christianæ fuisset, cognovissetque quanta in opinionum pravitate tamdiu perstitisset, immutavit sententiam, seseque Servatori Christo dicare constituit. Quo fere tempore Sigurdi Episcopi opera magnus in Norvegia

 nume-

ret. Archiepiscopus Legatus Apostolicæ Sedis ad Aquilonaria regna erat, Danorum quoque Metropolita, & Primas Sveciæ. Consule Johannem Albertum Fabricium in *Opere inscripto: Salutaris lux Evangelii in calce pag.*104. *edit. an.* 1731. qui laudat Magni Matthiæ opus Ms. *De Serie* Lundensium Episcoporum. Videri præterea possunt Epistolæ Innocentii III *Pontif. Max. lib.*1. *ep.*ccccxix. ccccxxi. ccccxxii. ccccxxxv. ccccli. *edit. Balutii tom.*1. Ad hunc eumdem Absalonem scriptæ sunt ab Innocentio litteræ *lib.*1. *ep.*ccccl. cujus Epistolæ pars refertur *cap.* Tuarum, *De Privilegiis*, ut etiam ex, quas paullo ante indicavi. Fuit is & singulari nobilitate, & insigni virtute præstans. Adeundi Otto Sperlinglus *in notis ad Absalonis testamentum*, Morellus in *Hypomnematibus ad Bartholini librum de scriptoribus Daniæ pag.*154. Nicolaus Petrus Sibernus *Bibliotheca Historica Dano-Norvegica cap.*ix. §.xiv. *pag.*304. & Olaus Wormius *In Danic. Monum. lib.*III. *pag.*171. *seq. edit. an.*1643. qui dum de Asumensi cœmeterio disserit, refert Danicam Inscriptionem, cujus ante mentionem fecerat Haraldus Huifeldus regni Daniæ Cancellarius, quæ quidem Inscriptio versa in latinum sermonem, habet hoc modo: *Christe Fili Mariæ adsis iis, qui templo tuo benefaciunt, Absaloni Archiepiscopo, & Esberno Mule.* Erat Esbernus Absalonis frater.

1 Confer Torfæum *tom.*II. *hist. Norveg. pag.*183.

2 Torfæus *ibid. pag.*214. *seqq.* Persuadere autem suis Haco, ut Christiani fierent, conatus est in Comitiis Frostensibus *an.* 945.

3 Saxo *Gramm. loc. mox. indicando*.

4 Grammaticus Saxo *lib.* x. *pag.* 189. *edit. an.* 1644. loquitur de Olao, & Bernardo. Stephanus Johannes Stephani in notationibus ad Grammaticum Saxonem *pag.*208. *num.*48 „ Bernardi „ hujus, *inquit*, non meminit Chronicon Norvegicum, sed a Tangbrando quodam Christiana „ Sacra Olaum Tryggonis edoctum fuisse tradit *pag.*125. Sigurdi quoque Episcopi beneficio mul- „ tos in Norvegia ad fidem Christianam conversos edocet *p.*161. Adamus Bremensis. Gothebaldum „ quemdam ab Anglia venientem sæpe etiam in Norvegia pariter, ac Svecia Evangelizasse com- „ memorat *lib.* II. *cap.*xxix. „ Olaus Wormius *lib.* 1. *Danicorum monumentorum pag.* 6. *edit. an.* 1643. „ Fanum, *inquit*, erat, & lararium in Norvegia prope Nidsosiam, quod ab Haqui- „ no Comite Ladejarl dicto magnifice exornatum erat. Refert namque Snorro Sturlæ *in histor.* „ *Olai* Tryggonii, cum Norvegiam ad Christianam religionem perducere conaretur, hujus fani „ idola confregisse, tectum diruisse, & ingentem ex auro annulum, qui Januam, & valvas exor- „ nabat, tamquam magnificentiæ testem abstulisse. Quem annulum deinde Sigride Storradæ „ dono misit, cum ejus ambiret conjugium.

numerus hominum abjectis simulacris, quibus ante cultum adhibere consueverat, Deum verum adorare, ejusque præceptis parere decrevit. Ac functus eodem, quo Sigurdus, munere Gotebaldus (1) fuit, qui ex Anglia in Norvegiam trajecit, evangeliumque barbaris (2) nunciavit. Interim Olaus rex Sigismundum (3) Bresterinum hominem insigni virtute, & integritate morum in Færeyas insulas misit, ut operam instituendæ Ecclesiæ daret. Igitur introducta in Norvegiam, vicinasque insulas vera religione, cultuque Christi propagato, Episcopatus (4) instituti fuerunt, ordinatique antistites, qui Ecclesias moderarentur.

Sveci nono seculo cognoscere de Christianis, nostrisque mysteriis initiari cœperunt, cum Beron in civitate unus omnium princeps esset. Ejus rei auctorem, secundum Deum, Sanctum Anscharium fuisse, memoriæ proditum est. Quamquam sunt, qui ante Anscharium, venisse Herbertum Episcopum, sociosque in Sveciam, multisque ejus nationis hominibus persuasisse arbitrentur, uti Christo assentirentur, seque baptizari sinerent. Sed quia non pauci in ea regione extremo seculo IX., consequutisque temporibus erant, qui errores idololatrarum consectarentur, Odincharus, aliique Sancti viri, quibus maximæ curæ res Christiana erat, ab impietate illos ad cultum religionis Christianæ deducere curarunt (5).

Livo-

1 Vide *Not. superior.*

2 Vide *not.4. pag. super.*

3 Confer Torfæum *ibid. pag.414. seqq.*

4 De Episcopatibus Norvegiæ adeundi Aubertus Miræus *Not. episc. pag.* 221. & Pagius *ad an.*1148. *num.*XV. At de his agemus ipsi quoque *lib.*IV. De Sanctis viris, qui rebus egregie gestis regnum illustrarunt, vide Baronium *ad an.*1029. *num.*VII. & ad *Martyrol. Roman.* 29. *Jul.* Bollandianos *tom.* VII. *Jul. pag.* 87. *seqq.* qui multa diligenter de Norvegorum conversione ad Christum, deque S. Olao Rege ac martyre disputant, Pagium ad *an.*1028. *n.*VIII. Johannem Vastovium in *vite Aquilonari pag.* 27. *edit. an.* 1623. Torfæum *ibid. pag.* 326. *seqq.* Annalistam Saxonem apud J. G. Eccardum *In Corp. hist. med. Ævi pag.*491. *tom.*1.

5 Johannes Messenus *Chronic. Episc. per Sveciam, Gothiam, & Finlandiam*, sive *Compend. Hist. Eccl. Sveciana edit. an.* 1688. *pag.* 2. *seqq. ubi de Carolo Magno, Ludovico Pio, S. Anschario &c.* differit. Vide etiam Remberium *in vita S. Anscharii cap.*VI. *seqq. pag.*413. *tom.*1. *Februar. apud Bollandianos*, & Bollandianos ipsos *pag.* 391. *seqq.* Thormodum Torfæum *l.*III. *ser. Reg. Daniæ c.*XV. *pag.*415. Claudium Arnhelmium *Hist. Sveonum, Gothorumque Eccl. lib.*IV. *edit. an.* 1689. L. Paulinum Gothum Historiæ Arctoæ *lib.* II. *cap.*XLI. *p.* 90. *seq. cap.*XLVI. *& c.*XLVII. *seqq.* De Sanctis Svecis confer Pagium ad *an.* 1028. *num.*2. *Acta SS. Bolland. t.*III. *Februar. pag.* 847. *seq. ad d.*XV. Baronium in *Martyrol. Rom. ad d.*XVIII. *Maii*, & Bollandianos *tom.*IV. *Maii pag.*187. *seq.* Joh. Vastovium *l. c. pag.*65. *seqq.* De Episcopatibus Sveciæ agam IV. hu-

Livoniæ, *Lettiæ*, *Curlandiæque* incolæ XII. circiter seculo SS. Mainardi Seegembergensis Canonici, Bertholdi Abbatis Lucensis, aliorumque studiis conversi ad Christum fuerunt, petieruntque deinceps, ut suis Ecclesiis Episcopi præficerentur (1).

Eodem seculo *Finlandii* ab Erico Svecorum rege subacti, Henrici Episcopi Upsaliensis, aliorumque opera, nostris se sacris addixerunt (2).

Lappones etsi circa annum 1160. de Christo audierant, nobisque non minimo numero seculo XIII. assensi fuerant, tamen

hujusce operis libro. Urbanus Cerrius de Sveciis hujusce temporis sic habet *l.c. pag.* 16. „ Nella Svezia è molto più difficile d'introdurre la Fede, e di ottenere la libertà di coscienza per la gravissima contradizione non solo de' predicanti, ma anco dell'istesso principe, de' magistrati, e de' grandi di quel regno. Si è saputo però, che da che quella nobiltà ha cominciato a viaggiare, e trattare co' Cattolici... si è mitigata assai in materia di religione, non avendo più quell'odio, che altre volte aveano, e tolerando fra loro almeno i Cattolici forestieri, e però non si deve disperare col tempo d' impetrare qualche vantaggio per la fede .... Lo zelo, virtù, e possanza dalla Regina Cristina non potè col suo esempio muovere quegli eretici ad abbracciare la Fede Cattolica, benchè facesse quella sì santa, e gloriosa azione di lasciare per la religione un sì gran regno. Avea anche ne' tempi di Urbano VIII. il Re Gustavo suo Padre dato qualche speranza di farsi Cattolico, onde gli fu spedito il P. Possevino Gesuita, ma riconoscendo le difficultà poscia superate dalla figlia, trovò varj pretesti per risecarne ogni trattato: & paullo ante de Danis agens *pag.* 13. „ Il Regno, *inquit*, di Danimarca, e Norvegia pare affatto abbandonato, perchè ivi non sono Missionarj quasi di niuna sorte, eccetto alcuni pochi in Glustay, e Altenau, e certi Gesuiti, che stanno in Coppenaghen come Cappellani dell'Ambasciatore, o Residente Cesareo, e un Prete, o due come Cappellani dell' Ambasciatore di Spagna. Ma questi pochi ajuti non possono conferire a fare molte conversioni, mentre non hanno la lingua, sono forestieri, non sanno i modi, e i genj di que' popoli, i quali nè anco si fidano di essi. Del resto forse in tutto il Settentrione non è maggior disposizione di ricevere la Fede Cattolica, che in questi due regni, come attestano gl'istessi nazionali, e i forestieri, che vi sono stati, ed è di questa verità una prova incontrastabile, che quel Re non fece gran difficultà di concedere libertà di coscienza nella detta villa d'Altenau a istanza del Cavalier di Terlon Ambasciatore del Re Cristianissimo, chiudendo gli occhi anche in Coppenaghen con dare intenzione di permettervi l'apertura d'una Chiesa Cattolica, il che non avrebbe mai fatto, se vi fosse stata contradizione dalla parte di que' popoli, o de' grandi del Regno. Questa libertà ora è perduta non tanto per la morte di quel Re, che ciò permise, a cui successe il figlio assai più apparente nemico della religione Cattolica, ma anche perchè gl'istessi Cattolici non si sono comportati tanto saviamente, quanto bisognava per mantenersi in possesso della libertà conceduta loro, essendosi impegnati in certe pubblicità, che diedero campo a' vescovi eretici di fare istanza a quel Re di rivocarla... Nondimeno da questi stessi impedimenti si può chiaramente raccogliere, che vi è qualche disposizione alla santa Fede &c. Nihil moror J. Fridericum Magerum qui primordia Ecclesiæ Sveciæ antiquiora, quam res ipsa patitur, esse pugnat *Diss. de Paulo Svecorum Apostolo edit. Tryphisvvald. an.* 1709.

1 Vide Baronium *ad an.* 1086. *num.* XX. Pagium *ad an. eumd. num.* 21. *seqq.* & Isaacum Pontanum *lib.* VI. *hist. rer. Danic. pag.* 107.

2 Confer Bollandianos *ad d.* 19. *Jan. tom.* II. *pag.* 294. & Johannem Vastovium in *vite Aquilonar. p.* 62. *seq.* Pagium *ad an.* 1168. *n.* XXII. Bolland. *ad d.* XVIII. *Tom.* IV. *p.* 189. *Maii*, Pagium *ad an.* 1151. *n.* IX. *De Origine, & religione Finlandiorum edit. Hupsal. an.* 1728. agunt M. Fabianus Tocenerus, & Thormodus Torfæus *Hist. Vinlandiæ Antiq. edit. Hafniæ an.* 1705.

men omnes induci nequiverunt, ut Christianorum mysteriis initiarentur. Seculo superiore si qui superstitionem ejurarunt, ii in novorum hæreticorum impietatem prolapsi sunt (1).

Neque diversa in *Islandia* Christianismi primordia fuerunt (2).

Gronlandi nono seculo nostra instituta colere cœperunt (3).

CAPUT XX.

De Initiis, & progressu Christianæ religionis in *Germania, Helvetia, Rhetia, Belgio, & Batavia.*

GErmanos jam usque ab Ecclesiæ seculo secundo non eos solum, qui in potestatem populi Romani redacti fuerant, sed etiam ceterorum, qui feri, barbarique cum essent, aditum Imperatoribus ad se patere nondum permiserant, aliquos Christianam religionem amplexos fuisse, traditum a Tertulliano est illustri scriptore, & æquali temporum illorum (4). Atque est illud verisimile, fuisse nostrorum aliquamdiu ante nonnullos tam magnis animis, ut nihil veriti earum gentium, quas crudeles, ac beluinis moribus esse intelligerent, feritatem, ad eas contendere

1 De Lapponia consulendi Johannes Scheferus *Lapp. cap.* VIII. *edit. Francof. an.* 1673. *Athlas Historiq. tom.* IV. *Diss. sur la Lapponie cap.* XII. *pag.* 9. *seq. edit. an.* 1714. Franciscus Niger Ravennatensis *Descript. Lapponiæ edit. Venet.* 1705. Olaus Rudbeckius *Lapponia Illustrata ed. an.* 1701. præter ceteros scriptores, quos memorat Johannes Albertus Fabricius *Salut. luce Evang. cap.* XXII. *pag.* 469. Qui aliqua de statu præsenti Lapponum volet, is consulat lucubrationem Mopertuisii, aliorumque quorumdam Gallorum, qui nomine Academiæ Parisiensis Scientiarum ante aliquot annos iter in Lapponiam instituerunt, *edit. Amst. an.* 1738.

2 Thormodus Torfæus *tom.* II. *hist. Norveg. pag.* 317. citat *Historiam de religione Christiana per Islandiam instituta edit.* Scalholti *an.* 1688. Confer Torfæum eumdem *t.* II. *p.* 378. 397. 417. 418. 430. 486. *seq.* & Theodorum Thorlacium *Diss. de Islandia ed.* Witemb. *an.* 1666. Scriptores autem ceteros rerum Islandicarum numerat Nicolaus Petrus Sibernus *Bibl. hist. Dano-Norv. cap.* V. *pag.* 142. *edit. an.* 1716.

3 Vide Torfæum *tom.* II. *hist. Norveg. pag.* 434. *seqq.* & *Gronl. Antiq. edit. Hafn.* 1715. Scriptores rerum Grönlandicarum recenset Sibernus libro indicato *notatione superiore, cap.* V. *sect.* IV. *pag.* 150. *seqq.*

4 Consule Irenæi locum, quem de Ecclesiis in Germania constitutis retulimus *tom.* I. *pag.* 140 Et testimonium Tertulliani *ibidem notat.* I. recitatum. Atque primordia quidem Religionis Christianæ in Germania, quæ Romanis non parebat, seculo tertio esse vetustiora ostendunt Hadrianus Dausdeus S.J. *Theologus op. de Majest. Hierarch Eccl. edit. an.* 1745. *c.* IV. *sect.* II. *n.* 2. *pag.* 230. *seq.* Cellarius *Dissert. de Initiis cultioris Germaniæ n.* XXV. *pag.* 591. *seqq. edit. Dissertationum an.* 1712. & Balthasar Babelius *Antiq. Germ. art.* II. *pag.* 32. *seq.*

tendere auderent, curareque, ut quos Romani subigere nequivissent, ii se in Christi potestatem permitterent (1). Sed metuo, ne numeranda in fabulis esse quis censeat, quæ de introducta in eam regionem aut a *Thoma* Apostolo (2), aut a *Materno* (3) Sancti Petri auditore, aut a *Valerio*, & *Euchario* (4), aut a *Marco* (5), & *Lucio Cyrenensi* (6), aut a *Crescente* (7) discipulo Apostoli Pauli Christiana religione, aliquot ejus gentis scriptores memoriæ tradiderunt. Etsi vero initio reperiebantur in Germania, qui prodigiis, aliisque (8) momentis, quæ ad rem Christianam amplificandam

1 Sed quisnam is fuerit non constat. Vide *Script. cit. not. sup.*

2 Ita quidem in quibusdam Pseudo-Dorothei, Oecumenii, & Sophronii codicibus legi observat Hermannus Conringius *Dissert. de Constitutione Episcopor. German.* t. II *opp. pag.* 699. At alii Codices *Caramannis* habent. Iam vero Martyrologium Romanum neutram admittit *ad d.* xxi. *Decemb.* Nam in eo *Brachmanis* legitur, quod quidem ad historiam itinerum Thomæ longe esse videtur accommodatius, propterea quod penetrasse in Indiam feratur.

3 Materno Apostoli Petri discipulo eta institutore suo gloriantur *Tungrenses*, *Colonienses*, *Argentoratenses*, *Brunsvvicenses &c.* In hac sententia versantur *Gebvvilerus*, *Koningshofenus*, aliique, quos recenset Balthasar Bebelius *Antiq. Germ. artic.* II. *pag.* 34. *seqq. edit. an.* 1669. Probat id etiam Ægidius Bucherius *Belg. Rom. lib.* v. *pag.* 152. *seqq. edit. an.* 1656. Huc propendere videtur Dausdeus *l. c. n.* iv. *pag.* 241. *seq. & cap.* v. *sect.* II. *num.* 1. *pag.* 282. Mitto ceteros, ne sim longus. Sed quam hæc omnibus partibus careat opinio, ostendunt Dionysius Sammarthanus *tom.* III. *Gall. Christ. edit. an.* 1725. *pag.* 621. & *pag.* 808. Tillemontius *tom.* vi. *Mem. Hist. Eccl. not.* vi. *ad Historiam Donatistarum. pag.* 701. Calmetius *Hist. de la Loraine tom.* 1. *pag.* 163. & ex Protestantibus Bebelius *ibid. pag.* 40. *seqq.* Maselovius *lib.* vi. *de Rebus Gestis Germanorum*, quem Dausdeus nominat *ibid. pag.* 241. *in not.* & Samuel Basnagius *Annal. Polit. Eccl. ad an.* 314.

4 Horum & Sociorum opera factum, qui scriberent in Gallia, atque Germania Christianos æquasse fere numerum ethnicorum, Valeriumque potitum Episcopatu Trevirensi fuisse. Vide Bollandianos *tom.* II. *mensis Januar. pag.* 917. *seqq.* Ægidium Bucherium *l. c. pag.* 152. Christophorum Brovverum *lib.* II. *Annal. Trevir. ad an.* 49. & 50. *pag.* 143. *seqq. edit. an.* 1671. & Dausdeum *l. c. cap.* iv. *sect.* II. *n.* 3. *pag.* 239. Sed vereor, ne hæc minus vera cuiquam esse videantur. Tam enim Eucharium, & Valerium Episcopos Trevirenses vetustos esse, sunt qui dubitent.

5 De Marco Evangelista consule Hansizium *Germ. Sacra tom.* 1. *pag.* 15. *seqq.* At si ejus diligentia ad Noricos delatum Evangelium est, non intelligo, cur non item in Germaniam Transrhenanam. Sed hæc incerta omnino sunt.

6 Vide Hansiz. *ibid. pag.* 19. *seq.*

7 Consule Hansizium *ibid.* Bollandianos *tom.* v. *Junii pag.* 250. *seqq.* A Crescente Moguntinam Ecclesiam fuisse administratam pugnat Serarius *tom.* 1. *rer. Mogunt. pag.* 152. *seqq. edit. Georgii Christiani Johan. Francof. an.* 1722. Verum ubi agam de propagatione Religionis in Gallias, quis hic fuerit Crescens inquiram.

8 De Martyribus in Germania Martyrologium Romanum *ad d.* x. *Oct.* ubi *de S. Gereone M. Coloniæ sub Maximiano*, *ad d.* xv. *Oct. ubi de* 300. *MM.*, *ad d.* xx. *ubi de Martha, Saula & aliis, Martyribus. Coloniæ ad d.* xxi. *Oct. ubi de SS. MM. Ursula, & Sociis*, quorum tamen historiam in controversiam revocant Natalis Alexander *Hist. Eccl. sec.* iv. *cap. ult. Art.* v. *p.* 294. *seqq. edit. Lucensis an.* 1734. Baillettus *tom.* III. *vit. SS. pag.* 330. *edit. an.* 1704. Nam Sirmondum, Valesium, aliosque viros doctissimos, qui in eo argumento versati sunt, ne sim longus, mitto. Idem agunt, sed adhibita contumelia ex Acatholicis Usserius *De Britannicar. Ecclesiar. Primordiis pag.* 290. *seqq. edit. an.* 1639. Balthasar Bebelius *Ant. German. pag.* 108. *seqq. edit. an.*

ſpectarent, impulſi, noſtra ſe inſtituta ſequi profiterentur, tamen neſcio quo caſu, temporum lapſu, evenerit, ut rurſum in ea ſuperſtitio invaleſceret, verique Dei cultus extinctus pene, ac deletus eſſe videretur. Itaque opus deinceps ſtudiis, laboribuſque illuſtrium (1) virorum fuit, ut religio Chriſtiana reſtitui, atque propagari poſſet. Sed dilatata magis magiſque eſt, quo tempore Carolus Magnus (2) in occidente imperio potiebatur. Atque in re eadem perficienda plurimum operæ Ludovicus

an. 1669. aliique. Rurſum Martyr. Rom. *ad d.* VI. *Oct. ubi de innumerabilibus MM. Trevir. ſub Rictio Varo.* Alii memorantur plerique Martyres a ſcriptoribus Martyrologiorum, & Hiſtoriarum, quos in Germaniarum parte aliqua paſſos ferunt. Atque eſt ſane credibile cum & Romani, & Barbari inimici noſtri eſſent, ſæviendumque in hoſtes Deorum arbitrarentur, fuiſſe ſæpe in Chriſtianos Germaniæ incolas concitatos, multoſque necaſſe.

1 Præclare Johannes Albertus Fabricius homo, ſi quis alius, in Germanica hiſtoria verſatus, *cap.* XIX. *ſalut. Luc. Evang. pag.* 419. „ Certum eſt, *inquit*, longe ante tempora Carolina reli-„ gionem Chriſtianam Saxonibus, Anglis, & Friſiis eſſe commendatam, ut patet ex Marcellino „ de vita Sancti Suiberti, item ex vita Ludgerii, Beda Venerabili, aliiſque, quos citat Scha-„ tenius in Hiſtoria Weſtphaliæ. Quid? Quod ipſe Conringius non diffitetur, ab Anglo Saxoni-„ bus, & ſuis Friſiis fidem Chriſtianam in Weſtphalia aliquatenus fuiſſe propagatam? Quod quo-„ que conſtat ex vita Divi Bonifacii, & Litteris Papæ Gregorii I., ſive Zachariæ Pontificis ad „ principes, & Primores Saxoniæ datas apud Serarium rerum Moguntinarum *lib.* III. *Joh. Guill.* „ *Goerdenus not. ad* Conringium *t.* VI. *opp. p.* 510. „. Cauſſa autem, cur res Chriſtiana in Germaniis tantum incommodi pateretur, ut reſtitutoribus opus fuerit, Alamannorum, aliarumque barbararum gentium irruptiones fuerunt. Id vero cum ab aliis multis, tum eſt etiam a Paulo Hachembergio *Germ. Media Diſſ.* VIII. *n.* II. *p.* 298. *edit. an.* 1686. obſervatum. Igitur ſec. VII. apud Svevos S. Columbanus Evangelium prædicavit, confer Carolum Cointium *Annal. Francor. t.* II. *p.* 98. *ſeqq.* Baronium *ad an.* 612. *n.* II. *ſeq.* Gaſparem Saggittarium *l. c. p.* 1. *ſeq. edit. an.* 1675., apud Bavaros S. Rudbertus, conſule Bollandianos *t. ult. menſis Martis ad d.* XXVII. *p.* 699. *ſeq.* Raderum *Bavar. ſanc. t.* 1. *p.* 60. *ſeq. edit. an.* 1615. Hanſizium *Germ. ſacr. t.* II. *p.* 37. *ſeq*, apud Francos Orientales S. Kilianus, adeundi Bollandiani *t.* II. *Julii p.* 635. Martyrol. *Rom. ad d.* VIII. *Jul.* Baronius *ad an.* 686. *n.* VIII. Ignatium Groppium Benedictinum *ſcript. rerum. Wirceburgenſium pag.* 489. *ſeqq. edit. an.* 1741. Elias Martinus Eyringius *Diſs. de Ortu, & progreſſu religionis Chriſtianæ in Francia orientali edit. Lipſ. an.* 1704. *poſt vit. Erneſti Ducis Gothani*. Sæculo VIII. apud Friſones, atque Saxones Suidbertus primus Verdenſis Epiſcopus, conſule Bollandianos *tom.* III. *Aprilis pag.* 802. *ſeqq.* Mabillonium *tom.* II. *Annal. Ord. S. Benedicti pag.* 324. *edit. Pariſ.* Rurſum apud Friſones S. Willibrordus, confer Bedam *lib.* III *Hiſt. gentis Anglor. c.* XIII. *p.* 62. *& l.* V. *c.* XI. *&* XII. *p.* 184. *ſeq. t.* III. *opp. edit an.* 1612. Mabill *in Actis SS. S. Bened. ſec.* III. *par.* 1. *pag.* 603. eoſque, ſi placet, quos numerat J. A. Fabricius *ſalut. Lucæ Evang. cap.* XIX. *pag.* 455. *ſeq.* Apud Germanorum permultas gentes S. Bonifacius Moguntinus. Adeſis Martyrologium Romanum *ad d.* XIII. *Februar. & ad diem* V. *Junii*. Mabillonium *tom.* II. *Annal. Ord. S. Benedicti pag.* 3. *ſeq. edit. Pariſ.* Nicolaum Serarium *lib* III. *rer. Moguntinar. edit. an.* 1604. *pag.* 370. *ſeq.* Bollandianos *tom* 1. *menſis Jun. pag.* 452. *ſeqq.* Sunt alii permulti Germanorum, qui de Sancto Bonifacio commentarios ediderunt, quorumque aliquos numerat Johannes Albertus Fabricius *ſalut. Lucæ Evangelii cap.* XIX. *pag.* 454. *ſeqq.* Mitto Gaſparem Sagittarium, Bebelium, aliosque Heterodoxos, qui in eodem argumento verſati ſunt, quanquam hi ſuo more agant, ut nihil in ſancto viro probent eorum, quæ ad reverentiam erga ſedem Apoſtolicam ſpectarent.

2 Conſule Cointium *Annal. Francor. tom.* VI. *pag.* 776. *ſeqq.* Eginhardum *vita Caroli Magni cap.* XVI. *ſeq. pag.* 99. *ſeqq. t.* V. *Collect. ſcriptor. Gall. edit. an.* 1744 aliosque, quos recenſet ibidem Fabricius *pag.* 455.

vicus Pius (1) Imperator exemplum Caroli imitatus consumsit. Borussi interea (2) falsorum numinum superstitione detinebantur. Seculo x. S. Adalbertus (3) Pragensis, cum ad eos convertendos ad Christum in eam provinciam contendisset, a Siggone idolorum ministro lancea confossus martyr decessit. Seculis xi., ac xii. etsi non deerant, qui salutem ei (4) genti afferre conarentur, tamen parum proficere potuerunt. Seculo demum xiii. (5) permoti Borussi sunt, ut recte de religione sen-

1 Confer Ludovici Pii praeceptum *de Paganis ad Christianitatem invitandis*, *&* *de Institutione Episcopatus Hamburgensis apud Baluzium tom. 1. capitular. reg. Francor. pag.* 681. Carolum Cointium *tom.* vii. *Annal. Francor. pag* 615. *ad an.* 812. Bollandum *tom.* 3. *mens. Februar. pag.* 404. Lambecium *lib.* ii. *rerum Hamburgicarum pag.* 354. Philippum Cæsarem *in Triapostolatu Septemtrionis. Colon.* 1642. *pag.* 173. Johannem Johachimum Maderum *ad Adamum Bremensem pag.* 179. Johannem Christianum Lunigum *Spicileg. Eccl. tom.* 1. *pag.* 114. Nic. Staphorst. *tom.* 1. *Hist. Eccl. Hamburg.* Sed de Ecclesiarum Germanicarum sub Carolo Magno, & Ludovico Pio, & sequentibus Imperatoribus statu cognosci poterit ex Sigeberto Gemblacensi *ad an.* 776. *pag.* 91. *ed.* 1608. *& ad an.* 779. *pag.* 92. *& ad an.* 780. *pag.* 92. *edit. an.* 1608. *Martyrolog. Roman. ad d.* xiv. *Oct.* xvi. *Oct.* viii. *Nov.* iii. *Februar.* *&c.* Adamo Bremensi *Hist. Eccl.*, Auctoribus Chronicorum & Diplomatum editorum a Leibnitio, Meibomio, Frehero, Pistorio, Lenkfeldo, Struvio, Ludevvigio, Schannato, Pezziis, Martenio, Acherio, Eccardo, aliisque, quorum jam Collectorum magnus extitit superiore, atque hoc etiam seculo in Gallia, & Germania numerus, Alberto Crantzio *in Saxonia*, *& in Metrop.* sive *Hist. Eccl. Saxonum*, Bollandianis *tom.* 1. *Act. SS. mensis Jan. pag.* 380. *seqq. tom* 1. *Februar. ad d.* iv. *pag.* 554. *tom.* iii. *April. ad d.* xxiii. *pag.* 165. Lambecio *In Orig. Hamburg.* Nicolao Staphorsto *Hist. Eccl. Hamburg.* Gaspar. Sagittario *De Antiquo statu Thuringiæ sub indigenis Francorum, Germaniæque regibus*, *& Histor. Alberstad. de originibus per singulos Episcopos*, Paulo Achembergio *Germ. Media Dissert.* viii. *n.* ii. *seqq.* Paulo Cypræo *in Annalib. Episc. Sleyvicensium*, Johanne Henrico Ursino *de Ecclesiar. Germanicar. Origine*, *& Progressu ab Ascens. Domini usque ad Carolum Magnum*. Hermanno Adolpho Meindero *de statu religionis*, *& Reipublicæ sub Carolo Magno*, *& Ludovico Pio in Westphalia*, Nicolao Schatenq *Societ.* J. *Hist. Vestphal.* Pagio, & Baronio, & Cointio in Annalibus, Dan. Cramero *Chronic. Pomeran. Eccles.* Francisco Alberto Æpino *Schediasm. De Mecklemburgensium a gentilismo ad Christianismum conversione*, Hansizio *tom.* 1. *&* ii *German. sacra*, Hundio *Arch. Salib.* *&c.* Anonymo *Hist. Eccl. d' Allemagna*, Brovvero *Annal. Trevir.* Gaspare Bruschio *Monast.* *&c. German.*, Bucelino *Germ. sacra*, Ignatio Groppio *collect. scriptor.* *& rer. Wircemburg.* Matthia Joh. Behero *Rer. Mecleburgicar. lib.* viii., Joh. Mich. Heineccio *Antiq. Goslariens.* utque alios prope innumerabiles missos faciam, Barreo *Histoire General de Alemagne tom.* ii. *seqq. pag.* 332. *seqq. edit. an.* 1748. De Episcopatibus Germaniæ agam *lib.* iv., scriptoresque indicabo, qui eos illustrare commentariis curarunt. Post hæreses in Germaniam a Luthero, aliisque invectas plures Ecclesiæ in errores eorum inciderunt, multique Catholici pro religione orthodoxa martyres decesserunt.

2 Anno 1738. Andreas Schottus Dantiscanus edidit Gedani Dissertationem inscriptam: *Prussia Christiana, sive de Introductione Religionis Christianæ in Prussiam per martyres tentata*, qui multos errores, in quos historicos incidisse contendit, emendare conatur, scriptoresque recenset, qui eisdem in argumentis versati sunt. §. x. *seqq. pag.* 14. *seqq.*

3 De Sancto Adalberto confer Bollandianos *ad d.* xxiii. *April. tom. ult. pag* 174. *seqq.* & Schottum *ibid.*

4 Confer Schottum *ibid. pag.* 79. *seqq.* qui de S. Brunone disserit, scriptoresque indicat; qui de rebus ab eo in Borussia præclare pro religione gestis disputarunt.

5 Johannes Albertus Fabricius *salut. Lucæ Evangelii pag.* 429. „ Seculi, *inquit*, xiii. ini-

„ tio

tirent. Atque ut Borussi, ita (1) Germani ceteri, alii ante, alii vero post, uti quidem animati recte, aut prave fuerunt, sacris religionis Christianæ initiati sunt (2).

Helvetii quoniam Gallis, Germanisque vicini erant, regionemque incolebant, quæ aut Galliæ, aut Germaniæ a scriptoribus antiquis, novisque attribuebatur, iisdem fere temporibus adducti sunt, ut Christum esse Deum habendum crederent, quibus hoc idem Galli, atque Germani crediderunt. Itaque fuerunt apud eos, qui cum initia Christianismi in provincia minime haberent explorata; propterea quod monumentis, quibus res ejusmodi continerentur, carerent, viderentque gloriæ his Ecclesiis duci, quæ institutoribus Apostolis, horumve discipulis usæ fuissent; laborandum sibi putarunt, ut illis vetustate pares esse existimarentur. Ergo Anglum nescio quem sacerdotem a Petro Apostolo missum ad Helvetios fuisse scripserunt, ut eos Christo conciliaret. Sed quum minus hæc constare intelligerent, satiusque esse arbitrarentur augustiora in patria Christianismi primordia quærere, Petrum ipsum dixerunt, cum ad Britannos iter instituisset, in Helvetiam ingressum doctrinam Christi incolis explicasse, multosque perpulisse, ut ei se traderent (3) in disciplinam.

At quum alii Petrum institutorem Helvetiorum non fuisse plane perspicerent, missum ab eo in provinciam *Beatum*, (4) qui

„ tio *Christianus*, & *Philippus* Cistercienses Monachi feliciore successu hac in re sunt versati, „ ita ut *Christianus* ille primus Prutenorum Episcopus sit consecratus A. C. 1213. Innocen„ tio III. Papa eidem suffragante, & Equitibus Ordinis Teutonici „ De iisdem equitibus Ordinis Teutonici A. 1230., deinde per annos 53. Prussos bello persequentibus, vide Christophori Hartknochii opus *par.* II. *c.* II. *pag.* 277. *seq.*

1 Pomeranorum Apostolus ineunte XI. seculo Reimbernus fuit. Confer Pagium *ad an.* 1008. *num.* IV. Hoc eodem munere functus Otho Bambergensis circa an. 1020 fuit. Adi-sis Baronium *ad an.* 1124. Bollandianos *tom.* I. *Jul. pag.* 349. *seqq.* *Origines Pomeranitas* describit Conradus Samuel Schurtzfleischius *Disp.* XXVI. *pag.* 7. *seqq. inter editas an.* 1698. De Religionis Christianæ apud Silesios primordiis consule Martinum Hanckium *De Silesiorum rebus ad an.* 965. *p.* 120. *seqq. edit. an.* 1702. Joachimum Curæum *Annal. Gentis Siles. edit. an.* 1571. *pag* 29. *seqq.* & Conradum Samuelem Schurtzfleischium in *Lemmat. Hist. ad Silesiam Pertinent. pag.* 4. *edit. an.* 1698. Inter Insulas citerioris Pomeraniæ celebriores numeratur Ragia. In ea seculo IX. Elenum principatum obtinuisse, seque addixisse Christianæ religioni pugnat vir eruditissimus Josephus Simonius Assemanus in *Calendar. Eccles. Univ. p.* 255 *seq.* multosque auctores recenset quorum testimoniis suam confirmet sententiam. Iam vero Rugiani populi Heneti, sive Slavi a Waldemaro Daniæ rege victi Christo sese consecraverunt. Consule Pagium ad *an.* 1184. *num.* XIV.

2 Franciscus Guillimannus de rebus Helvetiorum *lib.* 1. *cap.* XV. *pag.* 135. *seq. edit. an.* 1623.

3 *Idem ibid.*

4 Confer Petrum Canisium S. I. *in vitis SS. Beati, & Fridolini primorum Helvetiæ Apostolor. edit. Friburgi an.* 1590. & Bollandianos *tom.* II. *mensis Maii ad d.* IX. *pag.* 367.

qui ante esset Suetonius appellatus, existimarunt, ut incolas ab idolorum superstitione abducere curaret. Sed quoniam primis Ecclesiæ seculis plerique ita animis comparati erant, ut Christianismum ne tolerandum quidem arbitrarentur, factum hinc fuisse, ut Lucii Reguli Britannorum, qui Eleutherii Pontificis Maximi tempore florebat, laboribus secundo seculo opus esset, quo Helvetii magno numero, imprimisque Tigurini veram religionem(1)amplecterentur. Nihilosecius IV. seculo ineunte, cum Maximianus acriter nostros homines insectaretur, degerentque adhuc in Helvetia, qui diis cultum, precesque adhiberent, fuerunt, qui a Felice, quem unum e Martyribus Legionis Thebææ fuisse ferunt, ejusque sorore Regula, nihil fuisse prætermissum putarent, quod ad conciliandos Helvetios Christo spectare (2) videretur. Hoc revocari in controversiam non potest, etsi olim in Helvetia Christiani reperirentur, a quibus tamen nostris mysteriis primum fuerint initiati, minime constare. Sexto seculo in locis quibusdam superstitio obtinebat. Quamobrem Collus (3) auditor Columbani Tucconliæ ad Limagi superioris fauces delubrum nescio quod incendit, ut est ab Helvetiis scriptoribus memoriæ commendatum. Atque in delenda superstitione deorum Romanus, & Lupicinus eodem seculo (4) plurimum operæ consumserunt. Sed quod illi tot laboribus susceptis obtinuerunt, ut purioris doctrinæ Helvetii cultores essent, hoc XVI. Ecclesiæ seculo Zuinglius, sociique hæreseos everterunt, cum permultis suorum civium auctores fuerint, ut conjungi Ecclesiæ Romanæ societate religionis, veteremque institutionem, quæ ab Apostolis quidem manarat, profiteri desinerent. (5)

1 Ita refert Bucellinus *in Rhet. Chronol. Sacra, & Profana pag.51. seqq. edit. an.1606.*

2 Scriptores hujusce rei testes, quamquam hæc multis partibus careat, numerat Fabricius *salut. Luc. Evang. c.xx. pag.441.*

3 Vide Guillimannum *l.c. pag.158.*

4 Consule Bollandianos *tom. III. Februar. pag.737. seq. ad d.XXVIII. & Tillemont. mon. Hist. Eccl. tom.XVI. pag.142. edit. an.1712.*

5 Scriptores, qui de hæresi Zuingliana commentarios ediderunt, omittam, quorum jam opera omnium manibus teruntur. Hoc profe ram, quod de statu Helveticæ gentis, ut erat extremo fere seculo superiore, utque nunc fere est, scribit Urbanus Cerrius ad Innocentium XI. P. M. *pag.35.* „ Sono questi ora divisi in tredici cantoni fra loro uniti, sette de quali sono Cattolici, „ quattro eretici, e due misti, che per la religione hanno tra loro avute fierissime guerre suscitate dalla perfida eresia di Zuinglio, che restò morto in una battaglia. La religione tra' Cat-
„ tolici

Rhetia Noricis ab ortu, ab occasu Helvetiis, a meridie Gallis Transpadanis, a septemtrionibus Vindelicis finitima, initia religionis Christianæ apud suos repetit a (1) Petro Principe Apostolorum. Quinetiam Barnabam inter Apostolos Rhetorum numerandum esse ejus regionis incolæ, qui minus periti Historiæ habentur, putant. Iidem, mortuis Apostolis, Linum, cui datæ administrandæ Romanæ Ecclesiæ partes erant, in Rhetiam venisse, usumque præsidio Aruntis Mauri propinqui sui, qui loco Procuratoris provinciam moderabatur, rebusque nostris studebat, auxisse numerum Christianorum contendunt. Idipsum fuisse deinde curatum a Beato, quem Apostolum Helvetiorum censeri diximus. Hujus exemplum fuisse Achatem, ipsum quoque Petri discipulum, imitatum. Post Apollonium Brixiensium Antistitem operam, ut res nostræ in Rhetia amplificarentur, dedisse. Lucium Regulum Britannorum anno circiter 190. non Helvetiam solum, sed Rhetiam quoque lustrasse, atque Episcopum factum Rhetorum bonos in fide confirmasse, ceterorum plurimos, qui errore implicati essent, vi veritatis impulisse, ut Christum Deum agnoscerent, ejusque religionem profiterentur, tandemque martyrem obiisse pugnant. Temporibus Septimii Severi, & sequentium Imperatorum ad ætatem usque Constantini in provincia fuisse plerosque, qui pro Christo supplicia perferrent, mortemque oppeterent. Horum unum *Fidelem* fuisse, cum Maximianus, & Collegæ in nostros omnia cruciatus exempla ederent. Constantini auctoritate desiisse Ethnicos in Christianos sævire. Deinde S. Valentinum Passaviensem Episcopum ab Arianis de sede pulsum seculo IV., & ad Rhetos delatum, consedisse in Pingiano vico; atque ubi intellexit, aliquos esse in montibus, qui in summa rerum divinarum ignoratione versarentur, ad eos contendisse, egisseque prodigiis, oratione, laboribus, ut Christianorum doctrinæ assentirentur. Post S. Gaudentium Brixiensem idem sibi onus suscepisse, multosque a superstitione ad

„ tolici è benissimo fondata, ma tra gli eretici è affatto bandita. Solo ne' due misti si fa particolarmente da' Cappuccini di quella Provincia qualche progresso. Stando in Lucerna il Nunzio Apostolico, facile sarebbe avere per suo mezzo un esatta relazione della fede Cattolica, e „ del modo di propagarla ne' suddetti cantoni misti, quando non si possa tra gli eretici &c. Eminentissimus Cardinalis Passioneus vir singulari eruditione, cum Nuncius a Summo Pontifice ad Helvetios missus esset, re bene gesta, vulgavit *Acta Legationis Helvetica*.

1 Hæc omnia congessit Baccelinus *in Rhet. Sacra, & Prof. pag. 38. seqq. edit. an* 1666.

ad veram pietatem colendam revocasse. Sanctam Ursulam, sociasque, quum Roma reverterentur, iter in Rhetiam instituisse, atque inde Coloniam migrasse. Ita nihil est fere apud Scriptores sequiorum temporum fabulosum, quod non totum in suos commentarios nonnulli, si quidem digni sunt hoc tanto nomine, historici Rheti transtulerint. Qui diligentius, accuratiusque versati in hoc argumenti genere fuerunt, hi sane longe esse apud suos IV. seculo vetustiora Christianismi initia putarunt. Sed quoniam de rebus a memoria nostra remotis, si monumenta in promtu non sint, nullo modo judicium ferri posse arbitrabantur, monumentis autem carebant, quibus quis primus fuerit religionis Christianæ in provincia propagator ostenderent, assensionem, quod ad rem ejusmodi pertinebat, cohibendam esse existimarunt. Jam vero funditus everti idolorum fana apud suos ad extremum usque sec. IV. non potuisse scripserunt. Itaque quod aliqui in ea loca, ubi cultus dæmonibus adhibebatur, se contulissent, nunciareque Christum cœpissent, ab incolis captos, multisque tormentis excruciatos martyrii palmam consequutos esse. Numerari in his Sisinnium, sociosque Martyres, & Sanctum Vigilium Tridentinorum Episcopum oportere. (1)

Belgas, quod regionem, quæ pars olim Galliæ censebatur, incolerent, & propinqui Celtis essent, quos proprie Romani Gallos appellabant, eodem fere tempore de Christo cognovisse verisimile est, quo cognoverunt ceteri Gallorum. Sed ut aliis plerisque gentibus usu venit, ut primordia Ecclesiæ suæ augustiora facere interdum conentur, quam veritas postulet, ita Belgæ, qui plane ignorant, quis ille esset, qui primus omnium cultum religionis Christianæ in provinciam eamdem intulerit, scriptores invenerunt, qui conjecturis indulgerent, jactaque primo seculo a Rufo, & (2) Pudente fuisse in Belgio Ecclesiæ fun-

1 Nam Tridentinorum tractum ad Rhetiam pertinuisse Insignes Geographi arbitrantur. Confer Cellarium *Geogr. Antiq. tom.* 1. *lib.* II *cap.* VII. *pag.* 924. *edit. an.* 1732. De martyribus Sisinnio &c. confer Epistolas S. Vigilii Episcopi Tridentini ad Simplicianum Episcopum Mediolanensem, & ad Iohannem Chrysostomum *in Act. SS. MM. sinceris edit. Veron. pag.* 532. *seqq.* De S. Vigilio confer Baronium *ad an* 400. *num.* XIV. *seqq.*

2 Ita quidem censere auctorem Dissertationis vulgatæ in *Diar. Belg. Amstelod. mens. April. an.* 1719. refert I. A. Fabricius *Salut. Luc. Evang. c.* XXI. *pag.* 444.

fundamenta defenderent. Sed quamquam hi errent, numquam tamen committam, ut longe recentiora apud Belgas fuisse, quam apud Gallos fuerint, Christianismi primordia putem (1).

Quod de Belgis, hoc idem fere de Batavis esse statuendum existimo, apud quos tamen nescio quo casu factum sit, ut orthodoxa religio vigere desierit, introductæque sint variæ, interque se dissidentes hæreses, quæ universam pene nationem perverterunt. (2)

CAPUT XXI.

De Origine, & propagatione Christianæ Religionis in Italia.

§. I.

Ac primum quidem Romæ.

Etsi fieri potuit, ut qui Romam Christianum nomen primi omnium intulerunt, iidem ante ad oppida quædam Italiæ appulerint, in eisque Evangelium nunciarint, multisque civibus persuaserint, ut præter nostrum, nullum alium habendum putarent Deum; quoniam tamen, nisi auctoritate veterum monumentorum, nihil in hoc genere constitui certi potest, eaque jam monumenta aut nulla sunt majorum memoria scripta, aut si quæ olim reperiebantur, funditus omnia progressione temporum

1 Origines, progressusque religionis Christianæ in Belgio, & Brabantia cognoscet Lector, modo tamen suo recte judicio usus fuerit, & falsa a veris secreverit, ex Nicolao Vernulæo: *De Propagat.* Ægidio Bucherio S.J. *in Belgio Ecclesiastico, ac civili edit. Leodii an.* 1635. *& de primis Tungrorum, seu Leodiensium Episcopis edit. Leod. an.* 1612. Iohanne Molano *Indic. SS. Belgii.* Iohanne Bucelino *in Antiq. Flandriæ Sacris, & Profanis edit. an.* 1666. Bollandiastis *tom.* 1. *Febr. pag.* 297. *ad d.* 11. Auberto Miræo in *Fastis Belgicis, sive rerum Belgicarum Annalibus edit. an.* 1636. Ægidio Gazæo *Hist. Eccl. Belgii edit. Belgica an.* 1614. Arnoldo Raissio *in Belgica Christiana edit. an* 1634. Dionysio Sammarthano *Gall. Christ. tom.* III. *pag.* 1. *seqq. &* V. *p.* 1. *seq. edit. an.* 1725. *&* 1731. Martino Hermitio S. I. *Hist. Sanctor Gallo Flandr. cum ortu, progressu, & splendore Christianæ religionis in illa Provincia edit. Duac. an.* 1638. Nonnulla, quæ huc spectans, persequitur, sed more hæreticorum hujusce temporis, Balthassar Bebelius *Ant.* II. *Antiquit. Germaniæ l. c. pag.* 29. *seqq. edit. an.* 1669. Ioh. Bapt. Grammayus *Antiq. Brabant. edit. an.* 1606. *&* 1610.

2 Confer *Bataviam Sacram, qua describuntur res gestæ Apostolicorum virorum, qui fidem Bataviæ primi intulerunt edit. Bruxell. an.* 1713.

rum perierunt; missis civitatum nonnullarum, quas vulgo producunt, traditionibus, (1) quæ neque satis antiquæ, neque Italorum omnium consensu firmatæ sunt, initium a Romanis ducam, ostendamque breviter, quibus præsidiis auctæ apud eos Christianæ opes, profectique ex iis fuerint, qui doctrinam, cultumque Religionis in ceteras regionis ejusdem civitates importarent. Igitur cum Petrus Apostolus, ut dictum alio loco est, Romam venisset, atque auctor multis fuisset, ut neglecta superstitione deorum, solidam pietatem colerent, Ecclesiam instituit, quæ jam inde a temporibus Claudii Augusti maxima apud nostros homines in celebritate (2) versaretur. Sed quum ægre Judæi paterentur, continenterque oriri proinde inter eos, atque Christianos concertationes solerent, Imperator, qui tumultus ejusmodi in republica ferendos non putarat, omnibus, qui nati Judæis parentibus erant, sive illi Rabbinorum, sive Christi partibus studerent, ut urbe (3) excederent, præcepit. Itaque Aquilas, ejusque uxor, atque alii plures Christiani, quoniam orignem ex Judæis traxerant, Romam deserere coacti (4) sunt, alioque abire exulatum. Post cum data Judæis redeundi potestas esset, & partim eorum, qui consilium revertendi in Urbem susceperant, ac reipsa redierant, partim Sanctorum cohortatione, qui, quoniam ex Ethnicis erant prognati, in patria manserant, amplificata majorem in modum res Christiana fuisset, ita ut Nerone Imperatore, in palatio quoque nostræ disciplinæ, ac religionis homines reperirentur, qui apud Cæsarem gratia, & auctoritate valerent, Paulus Apostolus ad Ecclesiam Romanorum litteras (5) dedit, quibus eam multis laudibus commendavit, promisitque fore, ut ejus visendæ caussa in Urbem aliquando proficisceretur. Interim Petrus, qui maxima cura eorum, quos Christo conciliaverat, tenebatur, Romam forte redierat, & Simonem Magum, qui maleficiis populo Romano imponere studebat, (6) coercuerat, longeque plures

1 De hisce *traditionibus* agam, cum de singulis Ecclesiis Italiæ erit instituendus sermo.
2 Vide quæ diximus *tom.1.pag.317.seqq.*
3 Consule quæ dixi *tom.1.pag.60.not.2.*
4 Confer *tom.1. hujusce op.pag.330.*
5 Vide Epist. *ad Rom. c.1.v.8. seqq.*
6 Consule Tillemontium *t.1. H.E.pag.178.185.edit. Parif.* qui multa refert, quæ ad hanc rem maxime pertinent.

plures ad veritatem agnoſcendam induxerat, cum Paulus Hieroſolymis captus, atque Cæſaream abductus, quoniam vitandi periculi cauſſa ad Imperatorem appellarat, in Urbem tandem perductus eſt, ubi abſente Principe Apoſtolorum, qui ſe ad propagandum Evangelium in alias civitates contulerat, aliquamdiu manſit, auxitque (1) numerum Chriſtianorum. Irati erant Ethnici noſtris, quod doctrinam profiterentur, quæ non ſolum ſuperſtitionis, qua ipſi erant imbuti, inimica, ſed etiam contratraria moribus eorum eſſet. Igitur Nero, qui iram in ſe civium concitaverat (propterea quod Urbem incendiſſet) ut ab ſe aliquo modo ſuſpicionem ejus rei amoliretur, rem Ethnicis gratam ſe facturum putavit, ſi culpam in Chriſtianos tranſtuliſſet, eoſque exquiſitis tormentis excruciari (2) juſſiſſet. Id cum feciſſet, tanta eſt uſus crudelitate, ut ii etiam noſtrum hominum miſererentur, qui Chriſtianos Atheos appellabant, funditusque tolli oportere arbitrabantur. Petrus, & Paulus, qui dum Nero fureret, Romam reverterant, ab hoſtibus comprehenſi, alter cruce, alter gladio martyres deceſſerunt. Linus curam Eccleſiæ, & poſt Linum (3) Clemens, eoque mortuo Cletus, quibus jam Petrus miniſtris uſus fuerat, ſuſceperunt. Nerone ſublato, ſub Veſpaſiano, & Tito meliore loco res Chriſtiana in Urbe fuit. Quamvis enim Ethnici in noſtros impetum interdum faciebant, Principeque probante innocentes (4) ad ſupplicium rapere non dubitabant, tamen neque leges ullæ ſunt latæ, quibus Chriſtianos interfici ſtatuebatur, neque adeo plebs ſæviendum in eos putabat, ut ſævitum fuerat, cum Nero imperium obtineret. Interea primi civitatis, (5) qui de Chriſto quis eſſet, quantaque virtute præſtaret cognoverant, noſtris ſacris initiati, exemplo multis fuerunt, ut ſuperſtitionem abjicerent, ſeque Chriſtianos eſſe profiterentur. Mortuo Tito, cum Domitianus homo improbis moribus principatu potitus eſſet, crudeliterque aliquamdiu imperaſſet, quum jam nullos fere nobiles haberet, quos fortunis omnibus expoliatos aut in exilium pelleret,

1 Vide *tom.1. hujus op. pag.* 117.
2 Confer *tom.1. hujus op. pag.* 417.
3 De Lino, Cleto, & Clemente, ut moderati Eccleſiam Romanam fuerint, diſſeram in libro de *Hierarchia Eccleſiaſtica*.
4 Vide *tom 1. hujus operis pag.* 415.
5 Conſule quæ dixi *ibid. pag.* 420. *ſeqq.*

leret, aut capitis condemnaret, furorem in Christianos convertit, publicatisque (1) edictis, eos, qui sacrificare Diis noluissent, lacerari tormentis, ac postremo necari jussit. Dici vix potest, quot incommoda perpessa tunc ætatis Romana Ecclesia fuerit. Johannes, (2) qui relegatus, caussa religionis, in Patmum insulam fuerat, quum magnam fuisse nostrum hominum multitudinem Romæ, qui pro Christo sanguinem fuderant, divinitus accepisset, id ipsum, figuris usus, quæ propriæ erant Prophetarum, litterarum mandavit monumentis. Quoties enim leges de Christianorum nomine delendo publicabantur, ab iis interficiendis initium Ethnici sumebant, qui & majore numero, & in principe ceterarum urbe essent. Itaque Romani impetum hostium primi omnium experiebantur. Atenim cum maxime hostes furerent, tum admirabilem in modum Romanæ Ecclesiæ (3) fines dilatari, augerique opes consuerant. Jam e vivis Domitianus excesserat, & Nerva adeptus imperium fuerat, cum nostri pace potiti, animum ad confirmandos in fide suos, eosque etiam, qui (4) Corinthi, aliisque in urbibus agerent, converterunt. Erat eo tempore Episcopus Romanorum Clemens, qui nihil prætermittebat, quod ad salutem suorum civium spectare videretur. Quamobrem ubi eos optimis legibus munivit, Episcopos aliquot, ut est verisimile, ordinavit, & in varias regiones missos, ut rei darent operam, utque veram religionem populos docerent, jussit. Re bene gesta, Clemens martyr (5) decessit. Quamquam enim fuerunt, qui eum Pontificem in martyribus numerandum negare auderent, tamen rem testatam, monumentisque antiquis confirmatam in controversiam revocare velle, hominum est non veritatis amore, sed contentionis scribentium. Jam Ethnici Simonis, de quo paullo ante demonstravimus, fraude, præstigiisque circumventi, statuam ei in Tibe-

Tom. II. Ff rina

1 *Ibid.*

2 Joh. Apoc. c. XVII. v. 6. Et vidi mulierem ebriam de Sanguine Sanctorum, & de Sanguine Martyrum Iesu. Et miratus sum cum vidissem illam admiratione magna &c.

3 Vide *tom. I. hujus op. pag. 341. seqq.* 4 Confer quæ dixi *pag. 164. hujus vol.*

5 Martyrem decessisse Clementem negat Tillemontius *tom. II. Mon. Hist. E. pag. 162. seq.* Hoc idem agunt plerique omnes Acatholici, qui *Hist. Eccl.* illustrare conati sunt. In his Pearsonus *opp. posthum. pag. 172. edit. an. 1688.* Dodwellus *Ad Pears. opp. Posthum. pag. 213. seqq.* Johannes Albertus Fabricius *tom. V. Biblioth. Græca pag. 31.* Contra pugnant Baronius *ad an. 102. n. 1.* Pagius *ad an. 100. num. 11.* Schelestratius *par. II. Antiquit. illustr. Dissert. III. cap. II. p. 340. & 1.* Adnotatores *in Anastas. Biblioth. tom. II. pag. 55. seq. edit. an. 1723.* Orsius *Hist. Eccl. l. II. tom. I.*

rina insula (1) posuisse dicebantur. Nostri qui graviter ferebant nova superstitionum genera in urbem introduci, quum ipsi vetera delere conarentur, laborandum etiam, atque etiam putarunt, ut inimici nominis Christiani mores, quibus Simon vixisset, cognosce-

tom. I. *edit. prima pag.* 319. *seq.* Non negat Dodwellus l.c., Rufinum Aquilejensem his, quos secundo loco numeravi, esse consentientem. Atque id quidem J. A. Fabricius facile patitur. Jam vero Zosimus Pontifex Max. *Epist.* II. *ad Episcopos Africæ scripta anno circiter* 417. *pag.* 945. *seq. collect. epist. Roman. Pontif. edit. Coustantii* sic habet „ Resedimus in Sancti Clementis Ba„ silica, qui imbutus Beati Petri Apostoli disciplinis .... tantos profectus habuit, ut fidem, quam „ didicerat, & docuerat, etiam martyrio consecraret „. Quinetiam concilium Vasense an. 452. celebratum *can.* VI. *tom.* I. *concil. edit. Harduini pag.* 1786. „ Beatum *Martyrem* Clementem „ appellat. Hoc ipsum legimus *in Canone Missæ Romanæ Ecclesiæ*, quem sane IV. seculo antiquiorem esse, suo loco ostendam. Consentiunt Liturgiæ nonnullæ Orientalium Ecclesiarum, quas jam usque a IV. seculo sejunctas ab Ecclesiæ Romanæ communione fuisse plane liquet. Nulli autem sunt antiquiores aut historici, aut Patres, qui Clementi eam gloriam adimendam putent. Quid? Si initio quinti seculi memoratur Basilica Deo in honorem Clementis dicata? Atqui ea, nisi Martyribus, nulli certe ea ætate honos adhibebatur. Neque tum primum constructa eadem Basilica est. Quamobrem concedendum omnino esse videtur, IV. saltem seculi monumenta nobis suppetere, quæ efficiant, esse Clementem in Martyribus numerandum. Quotus autem quisque & publicis Ecclesiæ Romanæ monumentis, quales Basilicæ erant, & auctoritati Pontificum Romanorum, qui seculo V. ineunte floruerunt, fidem esse denegandam putet, ut conjecturis indulgeat, quæ nonnisi silentio nitantur scriptorum Antiquiorum? Hoc qui facit, videat ne multa in fabulis ponere cogatur, quæ etsi vera sunt, tamen a nemine memorantur, qui fuerit Eusebio Cæsariensi vetustior. At Irenæus, inquiunt qui adversus Baronium pugnant, *l.* III. *c.* III. contra hæreses Thelesphorum Martyrem appellat, Clementem autem non item. Ego vero cujusmodi hoc sit, non intelligo. An Pearsonus Ignatianarum septem Epistolarum vindex, qui hoc abutitur ratiocinandi modo in spuriis easdem Epistolas numerabit, propterea quod Irenæus Clementis Epistolam ad Corinthios memoret, Ignatii contra dicta quædam meminerit, Epistolas non meminerit? Minime vero. Quid igitur est, quod eo argumentationis genere expungi Clementem oportere ex albo Martyrum arbitretur? Nam quod Pearsonus adjungit, Eusebium ita de Clementis morte agere, dum eum *e vita migrasse* scribit, ut eum non violenta, sed naturali morte obiisse ostendat, nullius momenti est. Nam dici id quidem tam de non martyre, quam de illo, qui martyr decessit, potest. Clemens exempli gratia in I. *epist. ad Corinthios* de Paulo agens ἀπηλλάγη, inquit, τοῦ κόσμου *e mundo migravit*. At Paulum martyrio fuisse coronatum, testata res est. Sed qui error nasci inde potuit, inquit Pearsonus, quod Flavium Clementem consularem interfectum caussa religionis sub Domitiano fuisse constaret. Hoc plane absurdum est, arguere veteres Romanos velle, quasi quæ I. seculo gesta apud eos essent, IV. jam seculo ignoraverint. Atenim Romani non unum Pontificem, sed etiam virum consularem martyrii gloriam consequutos fuisse dicebant. Igitur non fuit in caussa nomen, cur Pontificem inter Martyres numeraverint. Alioqui unum Pontificem martyrem dixissent, excidissetque apud eos viri consularis memoria. Tillemontium denique ajentem, Rufino esse denegandam fidem, quod interdum fabulis auctoritatem adjunxerit, nihil moror. Hoc enim si detur, nihil erit a Rufino dictum, cui credendum esse videatur. Atque id tamen paterer, ab uno Rufino litterarum hæc fuissent mandata monumentis. Verum si Zosimus, si Vasenses Patres, si publica monumenta Romanæ Ecclesiæ præsidio ei sententiæ sunt, quid est, quod in hac re nostra Rufini fides in dubium revocetur?

1 Memini me aliquando apud Lilium Giraldum *in Histor. Deorum* legisse, hoc totum, quod est de statua, quibusdam scriptoribus commenticium videri, at quo loco hoc legerim, profecto non memini. Igitur, nisi mea me fallit memoria, fuerunt, qui ante inventam in Tiberina insula inscriptionem, quam mox referam, aut negarent, aut in dubium revocarant, quod est ab Justino martyre, ab Irenæo, a Tertulliano, aliisque litteris commendatum. Gregorio XIII. Pontif. Max. anno circiter 1574. effossa marmorea basis est, cui hæc sunt insculptæ litteræ.

SEMONI

gnoscerent, & eversa statua, vel institutionem, doctrinamque nostram profiterentur, (1) vel insectari veri Dei cultores desinerent. Augebatur in dies Ecclesia Romanorum, quod Cleti Pontificis successores Evaristus primum, deinde Alexander id maxime curarent, ut suos in officio continerent, Ethnicosque, si quos possent, proposito præmio æternæ vitæ, a superstitione, & improbitate ad religionem, virtutemque colendam revocarent. Multa erant præterea, quæ hostes Christianismi, ut pertinacia desisterent, permovebant. Illud inter cetera singulare

Ff 2 fuit,

SEMONI SANGO DEO FIDIO SACRVM
SEX. POMPEIVS SP. F. COL. MVSSIANVS
QVINQVENNALIS DECVR. BIDENTALIS
DONVM DEDIT.

Ubi inventum hujusmodi monumentum est, inventi continuo sunt, qui dicerent, hoc ipsum esse, quod Justinum martyrem imperitum latinæ linguæ in errorem induxerit, impuleritque ut statuam ei basi impositam Simoni mago esse dicturam defenderet, quam *Semoni Sango Deo Fidio* positam, utque consecratam esse constaret. Ex eorum numero fuerunt Giucconius *opusc. præfixo Exposit. Columnæ Trajani.* Nardinus Rom. *l.* VII. *c.* XII. Mabillonius *t.* I. *musei Italici p.* 87. *edit. an.* 1687. Antonius Pagius *ad an* 40. *num.* VI. Henricus Valesius in *not. ad H. E. Eusebii pag.* 62. *edit. Cantabrig.* & ex Protestantibus Auctor *Dissertat. Inserta Nouvell. de la republiq. des lettres ad an.* 1685. *mens. Aug. pag* 844. ac præter ceteros, quos numerat Thomas Irrigius *Dissert. de Hæresiarchis pag.* 27. Antonius Van Dale singulari *libro de statua Simonis* subjecta *lib. de Oraculis pag.* 579. Salomon Deylingius *observat. sacrar. lib.* I. *observat.* XXXVI. *pag.* 140. Moshemius *Institut. Hist. Eccl. c.* V. *pag.* 406. *seq. edit. an.* 1739. Grabius *in notis ad Just. Apol.* I. *pag.* 51. *edit. Oxon. Just. opp.* Contra pugnant Baronius ad *an.* 44. *num.* LV. Petrus Halloixius *Soc. Jesu tom.* II. *Illustr. Eccles. Orient. scriptor. pag.* 161. *& pag.* 381. *seqq.* Tillemontius *tom.* II. *Monum. Hist. Eccl. pag.* 521. *seqq. edit. Paris.* P. Maranus Congr. S. *Mauri* editor Opp. S. Justini *in Præf. par.* III. *cap.* VI. *num.* 3. *seq. edit. Paris. an.* 1742. *pag.* LXXXV. *seqq.* & ex Episcopalibus Angliæ Henricus Hammondus *de Jurib. Episc. d.* I. *c.* IX. §. VIII. Spencerus *in not. ad Orig. p.* 372. *t.* I. *edit. an.* 1733. Sed mihi quidem difficile videtur; primo, ut Justinus, qui permultis annis Romæ mansisset, tam fuerit imperitus latini sermonis, atque fabulosæ Deorum Historiæ, ut Semonem Sancum Deum Fidium a Simone Mago discrepare nesciverit, eumdemque esse hunc, utque illum putaverit; secundo, ut nemo fuerit Christianorum Romæ, qui monere hominem potuerit, ne tam turpiter laberetur; tertio, ut in tam magnum errorem inciderint Irenæus, qui Romam ipse quoque aliquando venit, *lib.* I. *cap.* XXIII. *pag.* 99. *edit. Paris. Monach. S. Mauri*, Tertullianus *Apologet. cap.* XIII. *pag.* 14. *edit. an.* 1675. ubi „ Simonem Magum, *inquit*, statua, & in„ scriptione Sancti Dei inaugurastis; nam Cyrillum Hierosolymitanum *Catechesi* VI. *pag.* 53. *edit. an.* 1640. Eusebium *lib.* II. *Hist. cap.* XIV. *pag.* 62. *edit. Cantabrig.* Theodoritum *Hæret. Fabul. l.* I. *c.* I. *pag.* 191. *seq. tom. ult. opp. edit. Sir. Paris. an.* 1673. S. Augustinum *lib. de Hæres. ad Quodvul. cap.* I. *pag.* 6. *tom.* VIII. *opp. edit. an.* 1688. prætermitto, ut qui aliquanto sint recentiores. Tertullianum autem versatum diligentissime in hujusmodi rebus fuisse, plane constat; quarto, ut si sacellum erat ad Quirinalem extructum Semoni Sanco, velut est animadversum a Andrea Cirino *de Urbe Roma t.* II. *Thes. Antiq. Sallengre p.* 547. *edit. a.* 1718. & deinde a Van Dale, aliisque multis, quos nunc recensere non vacat, Justinus non dixerit non modo statuam fuisse positam Simoni, sed etiam extructum Sacrarium. Quod autem nonnulli opponunt Sancum, non Sanctum appellatum Semonem, errasseque proinde Iustinum, quoniam refutatum egregie a Tillemontio est *ibid. pag.* 522. nunc omittatur.

2 Confer Iustinum Martyrem *Apolog.* I. *num.* XXVI. *pag.* 59. *edit. Paris. Monach. S. Mauri.*

fuit, quod Deum præsidio Christianis esse perspicerent, quorum aliquos (1) feræ, quibus objecti essent, non modo non lacerare, sed ne attingere quidem audebant. Quo fere tempore Ignatius Episcopus Antiochenorum jussu Trajani Augusti Romam deductus, & bestiis expositus, ab iisque discerptus Martyrii palmam (2) consequutus est. Is antequam in Urbem venisset, quoniam Christianorum Romanorum in omnes, præcipueque in Episcopos pietatem exploratam habebat, veritus ne impedirent, quo minus ipse tam cito fructum virtutis, & laborum consequeretur, litteras ad eos scripsit, quibus Ecclesiam illorum a Petro, & Paulo Apostolis institutam, & auctam summis laudibus (3) commendabat, eosque majorem in modum obtestabatur, ut nihil agerent, quod, ne in se gravissime, acerbissimeque decerneretur, obstare posset. Interea si interdiu minime licebat, propterea quod idolorum cultores nostri metuerent, noctu in cryptis (4) congregabantur, rei divinæ interesse, hymnos, psalmosque canere, & Pontificem, atque presbyteros de Christi doctrina agentes magno silentio audire solebant. At ne in his quidem subterraneis locis tuto (5) versari interdum poterant. Namque ministri falsorum numinum freti auctoritate Imperatorum, si quos in locum aliquem convenisse intelligebant, plebem incendere, atque innocentes nec opinantes opprimere consuerant. Sed quamquam hostes tantopere sævirent, nihilosecius Christianorum magis, magisque numerus crescebat. Hos ut impediret inimicus generis humani, impurissimis moribus homines (6) concitavit, qui se Christianos mentirentur, impulitque, ut Romam contenderent, idque jam

1 Vide *tom.* 1. *hujus operis pag.* 394. *not.* 1. & 426. Atque Romæ quidem hoc ipsum contigisse suspicor, quod Igoatius ad Romanos de ea re scribat.

2 Vide *tom.* 1. *hujus op. pag.* 426. *num.* 2.

3 Confer Epist. Ignatii ad Romanos *tom.* II. *PP. Apostolicor. edit. Amstel. an.* 1724. *pag.* 27. & *seqq.*

4 Hoc jam inde ab initio faciebant Christiani. De conventibus Romanorum die Dominico confer S. Iustinum *Apol.* 1. *pag.* 82. *seqq. edit. Paris. Mon. S. Mauri*. De conventibus in cryptis Urbis vide *inscript. a nobis relatam tom.* 1. *pag.* 433. & Iohannem Albertum Fabricium *in lib. Inscript. salut. lux* Evang. *pag.* 352. *edit. an.* 1731. Sed de hac re agemus in eo libro hujusce operis, qui inscribitur *de Conventibus Sacris*.

5 Consule mox indicatam inscriptionem *supra tom.* 1. *pag.* 433.

6 Simonem, Valentinum, Cerdonem, Marcionem, aliosque hæreticos Romam venisse, multosque in errorem pertrahere conatos esse, testata res est. Atque id quidem ex Iustino, Irenæo, Tertulliano, Epiphanio, aliisque cognosci facile potest.

jam improba vivendi ratione perficerent, ut noſtri in ſuſpicionem maximorum ſcelerum venirent, nulloſque in poſterum tempus progreſſus facerent. Atque illi, ſi Eccleſiam omnium facile principem aut ad errorem pertraxiſſent, aut funditus ſuſtuliſſent, ſperabant fore, ut ceteræ omnes, quæ ei plurimum tribuere ſolerent, una ſimul excinderentur. Noſtri quum id primum animadverterunt, ſuos in fide confirmare, arcere ab cœtu ſuo hæreticos, orare Ethnicos, atque obteſtari, ut in noſtrum mores inquirere (1) ne gravarentur. Ea namque flagitia, quæ a Chriſtianis perpetrari audiebant, ſcirent vel nulli omnino, vel ſi cui umquam, eis quidem certe tribui oportere, qui cum ſe Chriſtianos vocare auderent, tum indigni eſſent, qui hoc tanto nomine appellarentur. Erat omnino difficile ex animis quorumque Ethnicorum tam inveteratam, ac penitus inſitam opinionem evellere. Nihilominus hoc genere orationis, morum integritate, conſtantia in perferendis ſuppliciis, prodigiis denique noſtri impetrarunt, ut permulti male de nobis ſentire deſinerent, cooptarique curarent in cœtum verorum (2) Chriſtianorum. Jam vero, qui deinceps ad Conſtantini Auguſti tempora principatum in republica obtinuerunt, alii æquiore (3) imperio utebantur, alii crudeliter (4) in Chriſtianos agebant, ſub utriſque autem palam, aut clam noſtri conventus celebrabant, novoſque religionis, atque virtutis ſocios nanciſcebantur. Nam (5) etſi principibus parendum putabant, tamen nihil eorum faciendum arbitrabantur, quod cum præceptis divinæ legis pugnaret. Ac Pontifices quidem non modo in ſua Eccleſia Presbyteros, Diaconoſque (6) conſtituebant, qui rem Chriſtianorum ſacram

1 Vide quæ diximus *tom.1. pag.156. ſeqq.*

2 Iuſt. Mart. *Apol.*II. *num.*15. *pag.* 96. propterea ſe Chriſtianiſmum probaſſe ſcribit, quod cum de „ criminibus in Chriſtianos conjectis audiret, eos autem ad mortem, & ad alia, quæ vi„ dentur metuenda impavidos cerneret, fieri non poſſe intelligeret, ut in nequitia, & in volu„ ptatum amore viverent „. Hoc Romæ pleroſque feciſſe credibile eſt. Alioqui non tam fuiſſet in urbe auctus numerus Chriſtianorum. Atque id etiam ſibi contigiſſe ſcribit Minucius Felix, Nempe, ut eſt veriſimile, Romæ. Vide ejus teſtimonium *tom.1. hujus op. pag.*184.

3 De Imperatoribus, qui æquiores Chriſtianis fuerunt, diſſeram paullo poſt.

4 Vide *tom.1. pag.*417. *ſeqq.*

5 De obſequio, & voluntate Chriſtianorum erga principes etiam Ethnicos diſſeram ſingulari capite, tertio hujuſce operis libro.

6 Presbyterorum, & Diaconorum meminit S. Clemens *in 1. epiſt. ad Corinth. n.*XLII. LIV. *pag.*29.35. *Collect. epiſtolar. Roman. Pontif. edit. Contantii*. De Presbyteris & Clericis Eccle-

ſiæ

sacram administrarent, sed exterorum etiam coetuum curam (1) gerebant, eosque omnibus rebus, quibus poterant (2), juvabant. Quod si ullos usquam esse Antistites sacrorum, qui moliri quidquam contra ea, quæ tradita a majoribus fuissent, intelligebant, eos ut ab incoeptis desisterent, hortabantur, ac si obstinatos in sententia manere deprehendebant, (3) sacris quandoque interdicebant, ut errandi, pervertendorumque suorum finem aliquando facerent. Hoc (4) statu diu cum Romana Ecclesia fuisset, consequuta tandem est, ut Constantinus, qui jam inde ab

siæ Romanæ, ut seculo III. erant, confer Epistolam S. Cornelii Pontificis Max. ad *Fabium Antiochenum collect. eadem pag.* 150. Mitto Anastasium Bibliothecarium, sive quisquis ille est, *vitar. Rom. Pontif.* auctorem, qui passim quot Episcopos, quot presbyteros, quot denique Diaconos primi illi Pontifices ordinarint, adnotare solet.

1 Quemadmodum jam usque a primis seculis Pontifices Romani ceterarum Ecclesiarum etiam curam gererent, ostendetur IV. hujusce operis libro, ubi de ratione Christianæ reipublicæ disseremus.

2 Apud Eusebium *lib.* IV. *c.* XXIII. *H. E. pag.* 187. „ Hæc enim, *inquit*, Dionysius Corinthius (scribit autem ad Romanos) vobis consuetudo est jam inde ab ipso religionis exordio, „ ut fratres omnes vario beneficiorum genere afficiatis, & Ecclesiis quamplurimis, quæ in sin- „ gulis urbibus constitutæ sunt, necessaria vitæ subsidia transmittatis. Et hac ratione tum egen- „ tium inopiam sublevatis, tum fratribus, qui in metallis opus faciunt, necessaria suppeditatis, „ per hæc, quæ ab initio transmittere consuevistis, munera, morem institutumque Romanorum a „ majoribus vestris Romani retinentes. Atque hunc morem beatus Episcopus vester Soter non „ servavit solum, verum etiam adauxit: cum munera sanctis destinata copiose subministrans, „ tum fratres peregre advenientes, tamquam liberos suos pater amantissimus beatis sermonibus „ consolando „. Præterea III. seculo Dionysius Alexandrinus *epist. ad Stephanum Pont. Max. apud Euseb. l.* VII. *Hist. cap.* V. *pag.* 324. „ Syriarum, *inquit*, provinciæ omnes cum Arabia, „ quibus identidem necessaria suppeditatis, & quibus litteras nunc scripsistis, *de pace gaudent* &c. Hoc vero semper ad nostram usque ætatem Romani Pontifices curarunt, ut oppressis, variisque calamitatibus affectis Ecclesiis opem ferrent.

3 De hac re item agetur eo in libro, qui erit de ratione reipublicæ Christianæ, seu de *Hierarchia Eccl.*

4 Sæpe enim ad Constantini usque tempora vexata Romana Ecclesia est, ut constat ex iis, quæ & hujus *cap.* 5. IV. dicam, & disserui *t.* 1. *p.* 441. *seqq.* & *p.* 459. *seqq.* at interdum respirabat; semper tamen constans in fide persistebat, ceterisque Ecclesiis erat adjamento. Multo plura cognoscere lector ex Aringhi *Roma subterranea*, ex Boldetti *osserv. sopra i Cimiterj*, ex Bottari *Roma Sotterranea*, ex Lupi *Monum. Sanctæ Severæ*, exque aliis, qui monumenta Romanæ Ecclesiæ illustraverunt. Ac præter inscriptiones, quas *tom.* 1. *pag.* 461. descripsimus, & quibus constat, multos fuisse Romæ extremos cruciatus perpessos, quorum jam apud nostros memoria interciderat, hanc etiam refert Bosius *in not. ad litter. Paschal. I. de Invent. Corp. S. Cæcil. pag.* 141. putatque eam falsa positam, cum sepulta corpora SS. Tiburtii, & Valeriani fuerant.

SANCTIS MARTYRIBVS TIBVRTIO
VALERIANO ET MAXIMO QVORVM
NATALE EST XVIII. KALEN. MAIAS

Confer Boldettum *osserv. sopra i Cimiter. l.* 1. *c.* LIV. *pag.* 234. Ac de Martyribus Romanis adeundus præterea Ludovicus Antonius Murator in *tom.* 1. *Anecdotor. Disquisit. ad Conradum Janingum de Antiquit. Catalogi SS. MM. &c. pag.* 193. *seqq. edit. an.* 1698. Marangonus *Act. S. Victorini &c. Rom.* 1740. De locis Sanctis, Oratoriisque, quæ Romæ primis Christianismi temporibus frequentabantur, agam in eo libro, qui erit de *sacris ædibus*.

de ab aliquot annis rebus Christianorum (1) studebat, Maxentium Tyrannum bello superaret, atque in Urbem ingressus, (2) templa vero Deo extrui, inscriptiones (3), quibus significaretur, cujusnam numinis virtute vicisset, variis in locis poni, amplificarique cultum religionis Christianæ, juberet, ac leges (4) scriberet, quibus Ethnici non modo a vexandis nostris, sed etiam

1 Confer quæ diximus *l.II. tom.I. hujus operis pag.390. seq.* Lactantius Firmianus in *Præf. ad Institut. Divin. lib.I. cap.I. pag.5. edit. novæ an.1748.* „ Quod opus, *inquit*, nunc nominis tui auspicio inchoamus, Constantine Imperator Maxime, qui primus Romanorum principum, repudiatis erroribus, majestatem Dei singularis, ac veri & cognovisti, & honorasti „. Lucius Cæcilius *de mortibus Persecutor. cap.XXIV. pag.217. tom.II. ejusd. edit. an.1748.* „ Suscepto, *inquit*, (an.306.) *Constantinus* imperio nihil egit prius, quam Christianos cultui, ac Deo suo reddere. Hæc prima ejus Sanctio sanctæ religionis restitutio „. Eusebius *lib.I. de vita Constantini cap. III. pag.500. edit. Cantabr.* θεῷ, inquit, τῷ παμβασιλεῖ μόνος πώποτε τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς καθηγησαμένων γεγονὼς φίλος. *Deo Regi regum solus eorum, qui obtinuerunt Romanum principatum amicus factus*. Consule *l.I. c.XXVII. pag 514. c.XXVIII. pag.515. c.XL. pag.521. l.II. c.VII. pag.540. seqq. lib.III. cap.II. seqq. pag.577. l.IV. c.LXII. pag.662. & cap.LXXV. pag.670. & oratione de Laudibus Constantini pag.717. edit. Cantabrig.* Quemadmodum autem crudelitas superiorum Imperatorum in caussa fuerat, cur nostrum permulti patriam desererent, & ad barbaros se conferrent, propagarentque Christianam religionem, ut est animadversum ab Eusebio *l.II. de vita Constantini cap.LIII. pag.562.* ita Constantino Imperatore pace restituta, non modo Romæ, sed ubique etiam terrarum magnum splendorem, atque augmentum Ecclesia est consequuta. Euseb. *l.I. c.VIII. pag.502.* Sed de victoria Constantini, & ingressu in Urbem consulantur Lucius Cæcilius *de Mort. Persec. cap. XLIV. pag.240.* Eusebius *l.IX. c.IX. H.E. pag. 450. seq. & lib. I. cap. XXXVIII. seq. pag. 515. seq. De Vita Constantini.*

2 De templis a Constantino Romæ extructis adeundi præ ceteris Johannes Ciampinus *Synopsi Histor. de Sacris Ædificiis a Constantino Magno constructis edit. Rom. 1693.* Sed de hac item re agemus accurate in eo libro, qui erit de sacris ædificiis.

3 Senatus, Populusque Romanus in Arcu triumphali Constantini ad radices Palatini, Cœliique montium extructo, hanc posuit inscriptionem.

IMP. CAES. FL. CONSTANTINO . MAXIMO
P. F. AVGVSTO . S. P. Q. R.
QVOD . INSTINCTV . DIVINITATIS . MENTIS
MAGNITVDINE . CVM . EXERCITV . SVO
TAM . DE . TYRANNO . QVAM . DE . OMNI . EIVS
FACTIONE . VNO . TEMPORE . IVSTIS
REMPUBLICAM . VLTVS . EST . ARMIS
ARCVM . TRIVMPHIS . INSIGNEM . DICAVIT.

Confer Ciampinum *loc. cit. pag.* 118. Gruterum *p.* CCLXXXII. Joh. Petrum Bellorium *Veter. Arc. Augustor. edit. Rom. an.* 1690. & Alexandrum Donatum *in Roma tom.* III. *Thesauri* Grævii *pag.* 685. *edit. an.* 1696. Vide præterea quæ ex Eusebio attulimus *tom.* I. *pag.*392.

4 Prima Constantini Sanctio Christianæ religionis restitutio fuit. L. Cæcil. *de Mort. Persecutor. cap.* XXIV. *pag.*217. *tom.*II. *edit. Paris. an.* 1748. Post variis quidem temporibus, ut e re esse videbat, sanxit præterea Imperator, ut Confessores, quique damnati ad metalla &c. fuerant, liberarentur, Euseb. *de vit. Const. lib.* II. *cap.* XX. *seq.* XXX. *seq.* & *lib.* III. *cap.*I. Ut bona martyrum propinquis, ac si hi quidem nulli essent, Ecclesiis restituerentur, Euseb. *l.* II. *cap.* XXI. XXXV. & XXXVI. XXXIX. Ut Martyrum monumenta, cœmeteria, aliæque possessiones Ecclesia-

etiam a superstitione deterrerentur. Fuisse autem aliquos, esseque jam hac ætate scriptores, & hos quidem magnos, ac nobiles video, qui eumdem Imperatorem Romæ (1) fuisse a Silvestro Pontifice baptizatum arbitrarentur. Quorum etiamsi cuiquam

clesiasticis redderentur, *ibid. cap.* xi. Ut Ecclesiis ædificia, fundique, qui in aliorum potestatem venerant, restituerentur, Eus. *lib.* x. *Hist. cap.* v. Ut nemo Christianorum ad celebranda lustrorum sacrificia cogeretur, *Cod. Theodos. de Episc. Eccl. & Cler. lege* 5. Ut Christianis præsides esse Provinciarum, & Præfecti prætorio liceret, Eus. *lib.* II. *de vita Constant. cap* XLIV. Ut templa & nova construerentur, & eversa ampliora restituerentur, Euseb *lib.* II. *de vit. Const. cap.* XLV. *seqq* *l.* III. c. I. Socr. *l.* I. *c.* IX. *Hist.* Epiphanius *Hæres.* XXX. *num.* XI. *seq.* Ut dies Dominicus, & sabbatus sanctificaretur, Eus. *l.* IV. *de vita Const. cap.* XVIII. Etiam a præsidibus Provinciarum, Euseb. *lib. eod. c.* XXIII. Curavit etiam Imperator, ut Ethnici cultum dæmonum abjicerent, quamvis ad eam rem neminem cogendum putaret, Eus. *lib.* II. *de vita Const. c* XLVIII. LVI. & LX. Ut idolorum templa quædam everterentur, *lib.* III. *de vita Constantini c.* I. *lib.* III. *cap.* XLVIII. LIV. LV. LVI. LVIII. Consule Francisci Balduini librum inscriptum: *Constantinus Magnus, seu de Constantini Imperatoris legibus Ecclesiasticis, atque civilibus, edit. an.* 1556. Baronium *ad an.* 314. *seqq.* Tillemontium *tom.* IV. *Hist. Imperatorum vit. Constant.* Iohannes Albertus Fabricius in opere inscripto: *Salutaris lux Evangelii cap.* XIII. leges a Constantino contra Ethnicorum superstitionem, & pro Christianis latas recenset, scriptoresque indicat, qui easdem illustraverunt *pag.* 273. *seqq.*

1 De loco, in quo est baptizatus Constantinus magna est inter scriptores etiam Orthodoxos dissensio. Ac Romæ quidem fuisse baptismo initiatum anno 324 præter Reginaldum Polum S.R.E. Cardinalem, Gabrielem Bisciolam, Jodocum Coccium, Johannem Busæum, Severinum Binium, Johannem Ciampinum, Johannem Nicolaium Ord. Præd., Emanuelem Schelestratem, & magnum Baronium ad annum 324. qui diligenter in hoc genere argumenti versati sunt; duobus vol. in 4. his annis paucis defendit Matthius Furmannus Austriacus Ord. S. Pauli primi Eremitæ *Hist. Sacra de Baptismo Constantini Max. Augusti Colloquiis Familiaribus Digesta edit. Romæ* 1742. Contra pugnant Tillemontius *tom.* IV. *Hist. Imperator. pag.* 266. 659. *seq edit. Paris. an.* 1704. Natalis Alexander *Diss.* XXIII. *in Hist sec.* IV. *pag.* 323. *seqq. edit. Lucen. an.* 1734. Bollandiani *tom.* V. *mensis Maji pag.* 14. & Janingus *in Apolog. pro Papebrochio præfixa tom.* I. *Junii pag.* XVI. Henricus Norisius, qui post S.R.E. Card natus est dictus *in Prælectionibus, quas habuit in Acad. Pisana tom.* IV. *opp. edit. Veronens. pag.* 650. *seqq.* Ludovicus Elias du Pinius *Biblioth. tom.* I. *p.* 28. Benedictini Monachi Congregationis S. Mauri in *Not. ad S. Ambros. op. t.* II. *pag.* 1209. *edit. Paris.* Ex Acatholicis vero Abrahamus Scultetus, Samuel Basnagius, Balthasar Gualterus, Johannes Andreas Schmidius, & eo insititem Willelmus Ernestus Tenzelius *Exercit. selectis pag.* 299. *seqq.* Et Ericvaldus Dalhaus in ea, quam de hoc argumento scripsit, Dissertatione, edidit que Hafniæ *an.* 1698. Argumenta autem, quibus utuntur, qui Romæ fuisse Constantinum Baptizatum putant, sunt hujusmodi; primo, producunt edictum Constantini Imperatoris, quod exhibetur *tom.* I. *concil. edit. Venet. an.* 1728. *pag.* 1564. *seqq*; secundo, Acta Synodi *an.* 324. celebratæ Romæ, cum Sylvester Ecclesiam universam moderaretur. *T.* I. *edit. Venet. pag.* 1562. tertio Sermonem *Prosphoneticum ad Patres Nicænos* apud Gelasium Cyzicenum *tom.* II. *concil. ejusd. edit. pag.* 264. quo quidem in loco Constantinus ait: *animam suam justificatam esse in sinceritate &c.*; quarto, locum Eusebii *lib.* IV. *de vit. Constant. cap.* IX. *pag.* 631. *edit. Cantabrig.* ubi sic Imperator ad Persarum regem scripsisse dicitur: *Deum immortali memoria me honorare profiteor, nunc liquida, & pura mente . . . avidissime complector.* Id vero Constantinum, nisi baptizatum, numquam dicturum fuisse defendunt; quinto, Nicænorum Patrum testimonium apud *Socr. l.* I. *cap.* IX. *pag.* 26. *edit. Cantab.* qui Constantinum *Deo carissimum* appellant; quinto, Interpretis Anonymi, qui Epitomen *vitar. Sanctor. ab Euseb. scriptarum* formavit locum; sexto, Eusebii ejusdem testimonia *vit. Const. l.* IV. *c.* XVII. *c.* XXI. *cap* XXII. *pag.* 634. *seq.* LVII. *pag.* 658. quibus statuit diu ante obitum cœtus Christianorum frequentasse Imperatorem, precesque Deo adhibuisse, & Sacrorum ritus obivisse, atque Pascha celebrasse, sacrorumque mysterio-

quam minime probaretur sententia, tamen nihil splendori, gloriæque Ecclesiæ Romanæ detraheret, quæ tot monumentis,

sterlorum participem fuisse; septimo, *Acta Liberii Papæ*; octavo, Antiquam picturam, quæ visitur in *facello Sancti Silvestri in Monte Cœlio*; nono, Juliani Apostatæ *in Cæsar. Interpr. Petav. pag.* 53. *periochen*, *de Constantini, filiorumque Religione*; decimo, Auctoris seculi v. ad Eustochium *de Vinculis Petri Epistolam*. *Tom.* IX. *opp. S. Hieron. epist.* XXXV. *edit. Paris. an.* 1609; decimo, Zosimi Historici scriptoris Ethnici e *lib.* II. locum, ajentis Constantinum ab Ægyptio inductum fuisse, ut Christianam religionem amplecteretur, ea quidem persuasione, ut hoc pacto putaret, liberari se ab scelerum reatu, in quæ inciderat, posse; undecimo, Sozomeni auctoritatem idipsum fere, quod est a Zosimo dictum, constituentis; duodecimo, alia denique monumenta, quæ esse fatentur seculo v. recentiora. Quod attinet ad Eusebii disertissimum testimonium de baptizato prope Nicomediam Constantino, aut nihili pendendum, propterea quod esset Arianus, aut suppositum ei auctori esse arbitrantur. Hieronymum autem, & Ambrosium accepisse ab Eusebio existimant, quare non magnam eorum in hac re esse auctoritatem. *Synodi* Ariminensis non tam grave testimonium putant, ut a nobis extorquere assensionem possit. Ad hæc contrariæ opinionis adsertores respondent; primo, spuria esse edictum Constantino attributum, & Acta Synodi Romanæ. Secundo, sermonem Prosphoneticum apud Gelasium Cyzicenum ad rem minime pertinere, cum ibidem de baptismo verbum nullum, ut ne in Juliani quidem, Zosimi, atque Sozomeni testimoniis; quamquam esse illud verissimum statuant, Zosimum multa adversus Imperatores Christianos mentiri. Tertio, quod Nicæni Patres *Deo carissimum* vocent Constantinum, parvi referre. Extare enim Patrum exempla, ex quibus plane liqueat, appellatos ab eis *Sacratissimos* illos etiam fuisse, qui idolis cultum adhiberent, quod in eis non religionem, sed auctoritatem, quam divinitus accepissent, venerarentur. Quarto, Interpretem Anonymum hominem obscurum, nulliusque pretii esse; lab.que eos præterea, qui *vitas Sanctorum Episcoporum*, *Martyrum*, *Confessorum*, & *Virginum* fuisse ab Eusebio scriptas nugantur. Quinto, Acta, quæ Liberii Papæ dicuntur, plena esse ineptiarum, atque indigna, quæ a criticis viris probentur. Sexto, incertam esse ætatem scriptoris *Epistolæ* ad Eustochium, hunc tamen impostorem videri, diuque post seculum v. vixisse, fabulasque confirmare, Eustochii nomine præfixo, voluisse. Septimo, picturas, quæ in æde *S.* Silvestri cernuntur, non tam esse veteres, ut seculum v., sextumve æquare possint. Mirum autem non esse, si oravit in cœtu Christianorum is, qui nondum baptizatus esset. Mysteriorum autem participem fuisse Constantinum factum, antequam baptismo extremo vitæ tempore initiaretur, Eusebium scripsisse hoc sensu, quod jam religionis arcana, aliaque decreta explorata Imperator habuisset. Quod autem ab Arianis Eusebius staret, id vero nihil efficere, cur ille se vellet ludibrio exponere omnium, tamque impudenter mentiri, Hieronymum, qui Romæ diu versatus fuerit, si baptisterium Constantini ullum umquam ejus ætate in Urbe fuisset, si tot tamque illustria monumenta dari intellexisset, quot Baronius affert, si demum traditionem Ecclesiæ Romanæ de baptizato ante annos ferme 70. ibidem Imperatore cognitam habuisset, commissurum numquam fuisse, ut Eusebio assentiretur. Ambrosium autem quis credat, voluisse patriæ, nam Romanus erat civis, traditioni, quæ tam celebris fuisset, auctoritatem Eusebii anteponere. Atque esse illud præterea omnino dubium, cogniti ne Episcopi Cæsariensis de *vita Constantini* libri Ambrosio fuerint. Esse enim aliquos, qui negent. Sed enim Eusebii, Hieronymi, Ambrosii, *Synodi* Ariminensis, aliorumque luculentiora esse loca, quam ut implicari ulla verborum circuitione possint. Confer *lib.* IV. *de vita Constantini cap.* LXII. *pag.* 662. *edit. Cantabr.* S Hieronymum in *Chronic. pag.* 187. *edit. Pontaci*, Sanctum Ambrosium *oratione habita in funere Theodosii Imperatoris tom.* II. *opp. edit. Paris. Monach. S. Mauri pag.* 1209. Socratem *lib.* I. *Hist. Eccl. cap.* XXXIX. *pag.* 75. *edit. Cantabrig.* Sozomenum *lib.* II. *cap.* XXXIV. *pag.* 92. *edit. Cantabrig.* Theodoritum *lib.* I. *hist. cap.* XXXII. *edit. Cantabrig. pag.* 64. Epistolam Synodi *Catholicor. Episc.* qui Ariminum convenerant, *ad Constantinum Imperatorem* apud Athanasium *lib. de Synod. Arimin. & Seleuc. tom.* I. *opp. pag.* 723. *edit. Paris. Montfauc.* Socratem *lib.* II. *c.* XXXVIII. *pag.* 140. Theodoretum *l.* II. *cap.* XIX. *pag.* 98. *edit. Cantab.* Sanctum Hilarium *in fragmentis pag.* 1344. *edit. Paris. Constantii*. Atque horum sane omnium testimoniis præferri jure spuria quædam acta non posse, Nam eos qui libros *de Vita Constantini* attributos injuria esse Eusebio,

tot ſanctorum Martyrum trophæis, tot denique privilegiis abundat, ut hujuſmodi honore non egeat. Interim quamvis ſenatores aliqui, nobileſque viri magno numero Chriſtianam religionem amplecterentur, nihilominus erant in Senatu permulti, qui idolis cultum adhibendum defenderent, & in ſucceſſores, poſteroſque derivare ſuperſtitionem conarentur (1). Mortuo Conſtantino, cum Conſtans in Occidente imperaret, Juliuſque Pontifex (2) unus omnium virtute, conſtantiaque in fide tuenda maxime floreret, Epiſcopi, quos factio Arianorum, qui apud Conſtantium Orientis Imperatorem plurimum gratia valebant, de ſedibus dejecerat, abireque coegerat exulatum, Romam poſtulaturi auxilium venerunt. In his Athanaſius Alexandrinus fuit. Quos Julius, cognita cauſſa, Orthodoxos eſſe comperit, hi ut in patriam redirent, ſuaſque Eccleſias moderarentur, curavit. Quamdiu autem ea hæreſis perturbavit Chriſtianam rempublicam, nullus (3) Pontificum

ſebio, contra Socratis, aliorumque veterum auctoritatem, putant, ne audiri quidem oportere. Accedere ad hæc Sanctorum Maximiliani, & Bonoſi teſtimonium, qui Juliano Imperatore Martyrer deceſſerunt. Nam ut eſt in eorum actis apud Ruinartium *Act. SS.MM. ſincer. pag. 522. edit. Veronenſis*, ſic Juliano Comiti reſponderunt „ Nos Chriſtiani ſumus ſub Patre noſtro Conſtantino „ accipiente teſtamentum in Aquilona juxta Nicomediam, quando & ad finem mortis ſuæ jam „ propetabat, ad juramentum nos conſtrinxit omnibus mandatis ſuis &c. Facile denique fieri ſatis poſſe his, qui mirentur, quid fuerit, quod tamdiu maxima pietate præditus Imperator expectarit, quin baptiſmo initiaretur. Nam ſic ille apud Euſebium *lib.* IV. *de Vit. Conſt. cap.* LXII. *pag. 662. edit. Cantabrig.* „ Equidem olim ſtatueram id agere in flumine Jordane, in quo Servator ipſe ad exemplum noſtrum lavacrum ſuſcepiſſe memoratur. Sed Deus, qui optime novit „ ea, quæ nobis utilia ſunt, hoc in loco nobis idipſum exhibere dignatur „. Jam is aſus apud multos tunc temporis, ætatibuſque etiam ſequioribus invaluerat, ut pietatis ergo baptiſmum differrent, quoad potuiſſent ad Jordanem accedere. Conſule Hieronymum *lib. de locis Hebraicis pag. 39. edit. an. 1707. & Itinerar. Antonini* apud Valeſium *in not. ad l.c. Euſebii.* Recte ne illi, an ſecus facerent, non inquiro. Eſt enim hæc alterius loci, ac temporis quæſtio. Hoc ſatis eſſe arbitrantur, ut conſtet, obtinuiſſe eam apud permultos opinionem, adeoque etiam probari potuiſſe Conſtantino Imperatori. Quodſi explicare hoc ipſum nequirent, tamen diſertiſſima teſtimonia veterum tantæ eſſe auctoritatis, ut vel invitos fateri cogat, a Conſtantino baptiſmum fuiſſe dilatum ad ſupremam ſui ægritudinem. Hæc utriuſque partis patronorum præcipua ſunt argumenta.

1 Conſule Baronium ad annum 409. *ſeqq.* Pagium ad *an.* 409. alioſque, qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam illuſtrarunt.

2 Confer Baronium eumdem, Pagium, Tillemontium, Coutantium *tom.* I. *Collect.* Epiſtolarum Romanor. Pontificum, Natalem Alexandrum, Orſium, alioſque, qui res Romæ contra Arianos ſeculo IV. a Romano Pontifice Julio, & ſucceſſoribus geſtas complexi ſunt. Vide etiam Epiſtolas noſtras IV. *De ratione temporum Athanaſianorum ad Johannem Dominicum Manſium*, quas *anno* 1748. *Romæ* vulgavimus.

3 Etſi enim ſunt, qui Arianis ceſſiſſe aliquanto Liberium P. M. putent, hos tamen ſingulari Diſſertatione refellit eruditiſſimus *Gorgnaus* ea *Diſſertat.*, quam *Gallice* pro Liberio edidit *an.* 1732. & Joſephus Auguſtinus Orſius Sacri Palatii Apoſtolici Mag. *tom.* V. *Hiſt. Eccleſiaſt. pag.* 158. *edit. prima*.

cum Romanorum fuit, qui non dignitatem Sedis, atque Orthodoxam religionem ſtrenue defenderit, dederitque operam, ne animi ſuorum perverſa opinione inficerentur. Poſt Conſtantium, qui mortuo Conſtante opprimere Catholicum Romanorum cœtum ſtatuerat, nihilque profecerat, Julianus (1) Apoſtata imperio potitus, id conſilium ſuſcepit, ut dolis, arteque potius, quam animadverſione rem Chriſtianam cum alibi, tum Romæ imprimis extenuaret. Sed hoc paucis annis poſt interfecto, reſpirarunt aliquanto noſtri, nactique Jovianum primum, tum Valentinianum, inde Gratianum, & Valentinianum alterum, Theodoſiumque Imperatores adeo numero creverunt, ut jam ſecundiore tempore uti vix umquam ad ſuas copias, opeſque augendas poſſe viderentur. Nam Gratianus adeo Chriſtianarum partium ſtudio detinebatur, ut non modo, quod factum a Conſtantino, Conſtante, Conſtantio, patreque Valentiniano eſt, ſanctiſſimas leges tulerit, ſed etiam ne voce quidem habere quidquam cum Ethnicis commune (2) voluerit,

 datam-

1 De Juliano vide quæ diximus *tom.* 1. *pag.* 456. *ſeqq.*

2 Variæ ſunt virorum doctorum de Pontificatus Maximi appellatione a Chriſtianis Imperatoribus retenta ſententiæ. Alii enim negant omnino, alii a Gratiano primum rejectam putant, alii denique uſurpatam ab iis etiam fuiſſe arbitrantur, qui poſt etiam imperium obtinuerunt. Priorem quidem ſententiam probaſſe videntur Magnus Baronius *not. ad Martyrolog. Romanum ad d.* XXII. *Auguſti*, Antonius Pagius *ad annum* CCCXII. *num.* XVII. *ſeqq.* Jacobus Gothofredus *ep. ad Rivetum de Interdicta Chriſtianorum cum gentilibus communione, deque Pontificatu Maximo, num Chriſtiani Imperatores eum aliquando geſſerint*, quæ edita primum *an.* 1645. ſeorſim fuit nomine *Johannis Pacidii*, deinde *an.* 1654. *Genevæ* una cum aliis quibuſdam ejuſdem Gothofredi opuſculis, & Philippus Bertherius *lib. Pithanon. Diatrib.* II. *cap.* VI. *pag.* 212. *ſeqq.* Alteram tuentur Baronius ipſe ad *an.* CCCXII. *num.* XCIII. *ſeqq.* & *an.* CCCLXXXIII. *n.* VI. mutavit namque ſententiam; Tillemontius *tom.* IV. *Hiſt. Imperatorum pag.* 139. *ſeq. edit. Pariſ. an.* 1704. Spanhemius *diſſertat.* XII. *De Præſtantia, & uſu numiſmatum pag.* 413. & *ſeq. tom.* II. *edit. ann.* 1717. Johannes Andreas Boſius *lib.* I. *de Pontificatu Maximo Romanorum cap.* III. & *ſeqq. pag.* 286. & *ſeqq. tom.* V. *Theſaur. Antiquitat. Romanarum edit. Lugd. Batav. ann.* 1696. Joſephus Auguſtinus Orſius de *capitalium crimin. Abſolut. pag.* 271. *edit. ann.* 1730. Theophanes Archiepiſcopus Pleſcovienſis, & Vice-Præſes Synodi a Petro Czare in Moſchovia conſtitutæ ann. 1721. Ruſſico, & Slavonico ſermone edidit *Diſquiſitionem de cauſſis, & ſenſu, quo Imperatores Rom. Ethnici, Chriſtianique appellati fuerint Pontifices.* Poſtremam tuetur Antonius Vandale, qui ad Juſtinum uſque fuiſſe Imperatores Chriſtianos Pontifices Maximos appellatos putat. Confer eumdem de *Antiquit. & Marmorib. pag.* 183. *ſeqq. edit. an.* 1702. & Spanhemium *ibid.* Is autem titulus nihil ſuperſtitioſi continebat, ut non modo a Baronio, aliiſque animadverſum, ſed etiam copioſe a Boſio demonſtratum eſt. Atque eum retinuiſſe Imperatores Chriſtianos conſtat primo ex Zoſimo *lib.* IV. *Hiſtoriarum cap.* XXXVI. *pag.* 435. *edit. Cellar. an.* 1679. „ Conſtantinus etiam, *inquit*, potitus imperio; licet is . . . fidem Chriſtianorum amplexus ſit; itemque poſt illum reliqui ordine ſequuti, & Valentinianus, & Valens. „ Quum ergo Pontifices ex more talem Gratiano amictum attuliſſent, averſatus eſt id, quod petebant; ratus non eſſe fas illiuſmodi habitu Chriſtianum uti. Quumque ſtola flaminibus red- „ dita

datamque sibi appellationem *Pontificis Maximi* rejecerit, quam usurpatam fuisse constabat, si non voluntate, at permissu saltem principum superiorum. Idem cum ejusmodi moribus viveret, non modo Ambrosium Mediolanensem Episcopum, sed etiam Damasum Christianorum omnium Pontificem coluit, & Romanam Ecclesiam, quod ad se quidem pertinebat, multis, magnisque privilegiis (1) amplificavit, legesque scripsit, quibus idololatriam (2) excindere, Christianamque religionem quamlatissime propagare posset. Itaque Theodosio, aliisque viris, qui deinceps principatum in republica populi Romani obtinue-

„ dicta fuisset, ajunt enim, qui dignitate princeps inter eos erat, dixisse: εἰ μὴ βούλεται ποντίφεξ ὁ βασιλεὺς ὀνομάζεσθαι, τάχιστα γενήσεται Ποντίφεξ Μάξιμος. *Si Rex non vult appellari Pontifex, brevi fiet Pontifex Maximus*. „ Atque his verbis princeps flaminum indicavit, fore ut Maximus imperio potiretur, & Pontificatum Maximum sibi sumeret. Neque vero testimonio Zosimi solum, sed etiam veterum marmorum auctoritate idipsum demonstratur, quæ jam ab aliis producta, omitti a nobis possunt. Quod vero opponunt & Gothofredus, & qui eum sequutus est Pagius, ab Ethnicis eas inscriptiones esse profectas, quin conscii earum rerum essent Christiani Imperatores, quemadmodum etiam hostias pro Joviano Christiano alioqui principe ipsi Ethnici immolaverunt, minus est verisimile. Nam apud Eusebium *lib.* VIII. *cap.* XVII. *Hist. Eccl. pag.* 403. *edit. Cantabrig.* extat edictum Galerii, Valerii Maximiani, Constantini, & Licinii de concedenda Christianis pace, in quo quidem edicto hæc leguntur: *Imperator Cæsar Flavius Valerius Constantinus, Pius, Felix, Invictus, Augustus*, ἀρχιερεὺς μέγιστος *Pontifex Maximus*. An inscio Constantino latam hanc fuisse legem quisquam putaverit? Id vero ne suspicari quidem possum. Gratianum autem fuisse postremum Imperatorum, qui id sibi nominis tribui passi sunt, constat ex verbis Zosimi, quidquid contra Vandale statuat. Flaminum namque princeps *recusasse*, dixit, Gratianum *nominari Pontificem*. Ad Ausonii testimonium, qui Gratianum appellare *Pontificem* videtur, quem sane locum opponit Vandale, & ad inscriptiones duas, quæ leguntur apud Gruterum *pag.* 159. & 1082. quod attinet, respondere potest, illud fuisse dictum, insculptasque marmoribus hasce duas fuisse, antequam Gratianus appellationem Pontificis rejecisset. Nam rejecit extremo fere Imperii tempore, ut ex Zosimo colligitur, quum scilicet *Maximus* tyrannus turbas agere cœpisset, quod recte est animadversum a Cellario *ad l. c.* Zosimi. Non moror autem eos, qui ne Justinum quidem Imperatorem sibi ab ejusmodi titulis temperasse contendunt. Etsi enim lapidi, quem proferunt, insculpta hæc cernantur:

PONT. MAX. FRANC. MAX. GOTH. MAX.

VANDALIC. MAX.

legi tamen commode hoc pacto possunt, velut post Reinesium observatum a Spanhemio est *loc. cit. p.* 416. *Pontico Maximo, Francico Max. Gothico Max., Vandalico Max.*

1 Consule Baronium ad annum 381. *num.* 2.

2 Nam Ethnicorum fana fisco addidit lata lege, ut ne Basnagius quidem negat *Annal. Theologic. Polit. ad an.* 376. *num.* V. Addit mox Basnagius „ Quo tempore Gracchus præfectus urbis „ egregiam in dejiciendis idolis operam navat. Quod præclarum facinus multis laudibus cele„ brat Hieronymus ad Lætam *epist.* VII. *Ante annos paucos propinquus vester Gracchus nobili„ tatem patriciam sonans nomine, cum præfecturam gereret Urbanam, nonne specum Mithræ &„ omnia portentuosa simulacra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perses, Helias, Bro„ mius Pater initiantur, subvertit, fregit, excussit, & his, quasi obsidibus ante præmissis, „ impetravit baptismum Christi*. Carminibus quoque suis id extulit Prudentius adversus Sym„ machum *lib.* I.

nuerunt (1), ut similia, ac multo etiam majora facerent, exemplo fuit. Eodem tempore, ut Principum, atque Consulum ante consuerant, ita Pontificum Romanorum nomina in monumentis publicis memorari cœperunt, ut posteri, (2) qua ætate posita essent, cognoscerent. Sed de rebus deinde decretis, administratis, gestis, de templis extructis in (3) Urbe, de Synodis celebratis, de pacata republica, de cultu religionis Christianæ propagato, deque Ecclesia optimis legibus munita, cura Pontificum Romanorum, agere & non est necesse, quod occupata hæc jamdiu ab doctissimis (4) viris provincia fuerit, & quo minus agam, brevitas operis est impedimento.

§. II.

In oppidis quibusdam Romanæ & nonnullis aliis Metropolibus subjectis.

POstulat nunc instituti ratio, ut de Ecclesiis, quæ Metropoli Romanæ subjectæ sunt, differam, tempusque indicem, quo in eas Christianum nomen inlatum fuisse ferunt. Igitur Veliterni

1 Consule quæ Baronius, aliique Historici Ecclesiastici de Theodosii senioris, de Arcadii, & Honorii, de Theodosii Junioris, aliorumque Imperatorum, qui post floruerunt, contra idololatriam decretis complexi sunt.

2 *Extat in Museo Kirkeriano inscriptio, quæ sic habet.*

ERENI QVE VIXIT ANN
☧ MXLV CVM CVPARE
SVO FECIT ANNVS VIII
QVE RECESSIT III NON IN
... ACE SVB DAMASO EPISCO

Ante Damasum nulla, quod sciam, inscriptio reperitur, in qua nomen ullius Pontificis hac ratione memoretur.

3 De his rebus omnibus agam opportune, dum tempus monuerit. Interea hoc animadverti volo inter memorias, quas summi Pontifices Sanctis ponere consueverant, hanc ineditam reperiri, quam ex schedis Fulvii Ursini exeripsit, mihique communicavit vir eruditus Gregorius Jacobus Terribilinus.

MARTIRIB. SANCTIS PROTO PARITERQ. HYACINTHO
SYMMACHVS HOC PARVO BENERATVS HONORE PATRONOS
EXORNABIT OPVS SVB QVO PIA CORPORA RVRSVS
CONDIDIT. HIS AEVO LAVS SIT PERENNIS IN OMNI

4 Scio hæreticos calumniari. Sed cujusmodi sint eorum accusationes lib. IV. videbimus, ubi de Hierarchia Ecclesiastica differemus.

literni (1) traditum sibi a majoribus, ajunt, missum Velitras a Petro Apostolo Epaphroditum fuisse, dedisseque operam, ut cultus idolorum aboleretur. Eodem fere tempore (2) Ostienses, fuisse aliquos suorum, defendunt, qui ad Christum accederent. Portuenses paullo post quam est eorum oppidum conditum, nomen se Christo dedisse putant, etsi ignorare se, quonam usi fuerint institutore (3), confiteantur. Sabini Apostolorum opera majores suos adductos ad Christum fuisse, deindeque multos in oppido singulari opinione sanctitatis floruisse, & religionis caussa sanguinem fudisse, ferunt. Hoc idem (4) *Prænestini*, quique *Tusculum* incolebant, *Tiburtini*, (5) *Narnienses*, *Inte-*

1 Vide Ughellum *tom. I. Italia Sacra pag. 41. seq. edit. nova Venet.* & Borgiam *Hist. Velit. pag. 76. seqq. edit. an. 1723.* 2 Confer Ughellum *ibid. pag. 47. seq.*

3 Vide Ughellum *tom. eodem p. 100. seq.* Apud Portuenses quoque olim religionis Christianæ cultus vigebat. Usi autem III. seculo Episcopo fuerunt Hippolyto, cujus meminerunt Eusebius *l. VI. cap. XX. H. E. pag. 222. edit. Paris. an. 1659.* Epiphanius *Hæresi XXXI. num. XXXIII. tom. I. opp. pag. 205.* S. Hieronymus *Catalog. viror. illustr. tom. IV. opp. edit. Martianæi par. II. pag. 117.* & Prudentius *περὶ στεφάνων hymn. IX. v. 10. seqq.* de quo tamen Prudentii loco variæ sunt recentiorum Scriptorum sententiæ. Baronius in not. ad *Martyrol. Rom. ad d. XXX. Jan. & XXXII. Augusti* e tribus Hippolytis a Prudentio unum fuisse factum putat. Contra statuit Ruinartius *Act. Mart. pag. 155. edit. an. 1689.* Tillemontius *tom. III. Mon. Hist. Eccl. pag. 675. edit. an. 1695.* Ceillerius *script. Eccl. tom. II. pag. 567.* Sed Hippolytum Episcopum Portus Romani fuisse, atque hunc eumdem esse, quem Eusebius, Hieronymus, & Prudentius memorant, plane demonstrat Constantinus Ruggerius vir eruditissimus *Diss. de Portuensi S. Hippolyti Sede*, quæ ut spero, tandum aliquando publicabitur. Paullo sunt obscuriores Ecclesiæ Albanensis origines. Hoc viri docti plurimum ad ejus gloriam conferre putant, quod in eo oppido natus Innocentius I. Pont. Maximus fuerit. Id veteres catalogi, imprimisque is, quem Papebrochius in Propylæo vulgavit, & Anastasius, quem Bibliothecarium vocant, in *vit. Innoc.* statuunt. Confer Baronium *ad an. 402. n. XLVIII.* Natalem Alexandrum *sec. V. par. I. c. II. §. I.* Tillemontium *t. X. p. 627. edit. Paris.* At Arnaldus Pontacus, & Thomas Dempsterus *lib. IX. Hist. Eccl. Gent. Scotor. n. 701. pag. 470.* e *Scotorum* gente fuisse Innocentium contendunt: quos singulari Dissertatione nondum vulgata, quam nos vidimus, egregie refellit Constantinus Ruggerius amicus meus vir doctissimus.

4 Vide Ughellum *ibid. pag. 191. seq.* Joseph. M. Suaresium Episcopum Vasionensem *Antiquit. Pranest. p. 54. seqq. t. VIII. p. IV. collect. Script. rer. Italic. edit. Burmanni.* Cecconus Episcopus Montis Alti, vir eruditissimus, deque me optime meritus *in Opere Italico* quod paravit, ac penes me, quæ est singularis ejus humanitas, habeo. *Par. I.* idipsum statuit. Ac negari profecto non potest, Apostolum Petrum, cui maximæ curæ propagatio religionis erat, mittere aliquos constituisse in oppida, quæ proxima Urbi essent, ut errantes ad veritatem colendam inducerent. Seculo III. Sanctum Agapetum adolescentem, cum Aurelianus imperaret, martyrio functum Præneste, Ecclesiæ illius traditione, constat. Sunt tamen ejus acta plena errorum. Consule Suaresium *ibid. pag. 62.* Cecconus multa de iisdem Actis disputat satis accurate. De Prænestino Episcopatu disseram IV. hujusce operis libro.

5 Consule Ughellum *t. I. pag. 1301. seq.* G. C. Crocchiantum *Della Ist. di Tivoli, e sue Chiese edit. an. 1726* Franciscum Martium *Hist. Tiburt. t. VIII. parte IV. Thesauri Italiæ edit. Burman. p. 82. seqq.* Fulvium Cardulum *Pass. SS. MM. Getulii, Amantii, Symphorosæ &c. p. 1. seqq. edit. an. 1588.*, *de Tiburis Antiquitate p. 25. seq. edit. Rom. an. 1588.* Michaelem Justinianum *De' Vescovi, e Governatori di Tivoli l. I. p. 17. edit. an. 1665.* & Rocchum Vulpium *in Latio.* Sed negari nequit, quin nimirum hi scriptores interdum conjecturis indulserint. Sub Hadriano Cæsar

(1), *Interamnenses* (2), *Amerini* (3), *Fulginates* (4), *Nepesini* (5), *Sutrini* (6), *Anagnini* (7), *Tarracinenses* (8), *Setini* (9), *Signini* (10), *Tudertini* (11), *Hortani* (12), *Ferentinates* (13), *Spoletani* (14), *Rea-*

Cæsar Sancta Symphorosa martyrium Tibure pertulit. Ejus Acta refert, præter ceteros, Ruinartius *pag.* 20. *seqq. edit. Veron.* Rocchus Vulpius *an.* 1734. edidit Romæ vitam S. Symphorosæ, & filiorum MM. *Pag.* 113. narrat an. 1724. repertam fuisse Tibure in Carmelitarum templo ab Antonio Fonseca Episcopo Tiburtino inscriptionem, qua antiquissimo Romano charactere hæc omnino continebantur.

† HIC REQVIESCIT ZOTICVS MAR

Zoticus autem, seu Getulius maritus S. Symphorosæ fuerat. Quæ Scriptores Tiburtini de Sibylla, ejusque oracalis congerant, quoniam minus esse verisimilia videntur, censeo esse prætermittenda, ne lectori molestiam afferam.

1 Vide Ughellum *ibid. pag.* 1007. *seqq.* & Papebrochium *tom.* I. *Act. SS. Mensis Maii pag.* 386.

2 Confer Ughellum *tom.* 1. *pag.* 746. *seqq.* & Bollandianos *tom.* III. *Maii pag.* 563. *seq.*

3 Ughell. *ibid pag.* 297. *seqq.*

4 Ibid. *pag.* 680. *seqq.* Confer Jacobillam *discorso della città di Foligno, e sua Diocesi &c. edit. an.* 1646. e de' SS. dell' Umbria *edit. an.* 1647. Bollandianos *tom.* II. *Jan. pag.* 584.

5 Ughell. *Ib. p.* 1024 *seqq.* & Nicolaus Nurdinias *lib. inscript. La Cattedra Vescovile di S. Tolomeo in Nepi. Edit. Rom an.* 1677. *pag.* 1. *seqq.* Sed ii, & qui superioribus notationibus nominati sunt, nonnulla affirmant, quæ vereor ne criticis probari nequeant.

6 Ughellus *Ibid. pag.* 1273. *seqq.*

7 Ibid. *pag.* 306. *seqq.* De S. Magno Tranensium Episcopo, qui S. Secundinam Anagniæ agentem ad fidem convertisse fertur, & Decio Imperatore martyr obiit, deque monumentis Ecclesiæ Anagninæ consule diligentissimum Johannem Marangonum Canonicum Anagninum *In Act. Passionis, atque Translationis S. Magni Episcopi Tranensis, & Martyris edit. Æsinæ an* 1743. *pag.* 1. *seqq.* Consule etiam Boldettum *Osserv. sopra i Cimit. pag.* 210. 304. 746. Intelligo autem a viro docto *de Magistris* Canonico Theologo ejusdem Ecclesiæ descriptam nuper fuisse Historiam Anagninam.

8 Ughell. *ibid. pag.* 1278. *seqq.*

9 Ibid. *pag.* 1282. Adeundi Petrus Marcellinus Corradinus S.R.E. Card. *de Civit. & Eccl. Setina cap.* 1. *pag.* 1. *seqq. edit. an.* 1702. & Dominicus Georgius ἐ μακαρίταις *Diss. Hist. de Cathedra Episcop. Setiæ edit. Rom.* 1727.

10 Ughell. *ibid. pag.* 1234. *seqq.*

11 *Ibid. pag.* 1349. *seqq.*

12 De primordiis religionis Christianæ apud Hortanos, eorumque finitimos sic aliqui statuunt. Jam inde a Claudii I. Imp. temporibus non modo fuisse, qui Evangelium ei genti nunciarint, sed etiam passi martyrium fuerint. Etsi autem non negem verisimile videri a Petro, Pauloque Apostolis curatum fuisse, ut Hortani quoque Christianismum amplecterentur, tamen quos martyras sub Claudio, deindeque sub Domitiano memorant, hos aut Claudii II. aut Diocletiani ætate passos fuisse defendo. Quamobrem assentior Justo Fontanino Archiepiscopo olim Ancyrano, & viro eruditissimo *Antiq. Hort. l.* 1. *c.* v *pag.* 85. *seqq.* Anno 1628. Bassanelli vico Faliscorum inventum corpus B. Launi Episcopi fuit, cum inscriptione in latericio lapide, quæ sic habebat.

LANNVS XPI MARYR
HIC REQVIESCIT SVB
DIOCLETIANO [E. P. S.] PASSVS

Ex qua re constat, labi eos, qui mortuum sub Domitiano pugnant. Confer Fontaninum *ibid. pag.* 108. *seqq.* & Boldettum *Osserv sopra i Cimiter. l.* 1. *cap.* xxii. *pag.* 146.

13 Ughell. *ibid pag.* 672. de Ferentinat. Episcopis.

14 De Orig. Christ. relig. Spoleti vide Ughellum *ibid. pag.* 1250. *seqq.* & Ferdinandum Campellum *delle storie di Spoleti lib.* iv. *pag.* 103. *seqq. edit. an.* 1672. & Bollandianos *tom.* 1. *Febr. pag.* 362.

Reatini (1), *Aſſiſinates* (2), *Peruſini* (3), *Aretini* (4), *Tiphernates* (5), *Cortonenſes* (6), *Eugubini* (7), *Nucerini* (8), *Æſini* (9), *Anconitani* (10), *Auximates* (11), Picenique (12) ceteri fere omnes de majoribus ſuis narrare pergunt. §. III.

1 Ughell. *ibid. pag.* 1194. *ſeq.* & Pompejus Angelottus *deſcript. urbis Reatenſis tom.* VIII. *Theſauri Italia edit. Burmanni par.* III. *pag.* 13. *ſeqq.* Scripſit Marianus Victorius *Hiſt. Reat.* quam penes ſe habet vir illuſtriſſimus Potentianus Præſul, & Gubernator Tifernatium.

2 Ughell. *ibid. pag.* 470. *ſeqq.*

3 Ughell. *ib. pag.* 1154. *ſeqq.* Confer Felicem Ciattum O. Min. *Memorie, Annali, e Iſtorie delle coſe di Perugia tom.* 1. *pag.* 42. *ſeqq. edit. an.* 1638. *della origine della Cattedrale di Perugia, del primo veſcovo della medeſima, edit. an.* 1634. At is auctor nimium ingenio indulget, & traditiones vulgi, ſine ullo delectu, ut fieri plerumque a minus cautis ſolet, conſectatur.

4 Vide quæ paullo poſt de Apoſtolis primis Florentinorum, ceterorumque Etruſcorum adnotamus. Interea conſule Petri Farulli: *memorie Iſtoriche della città di Arezzo in Toſcana edit. Fulgin.* Sed quam metuo ne is multa turbarit, quæ diſtent a veritate.

5 Ughellus *ibid. pag.* 1316. *ſeqq.*

6 Ughell. *ibid. pag.* 620. *ſeqq.* ſed de primo Cortunenſium Apoſtolo erit paullo poſt diſſerendum.

7 Ughell. *ibid. pag.* 632. *ſeqq.*

8 Ughell. *ibid. pag.* 1063. *ſeqq.* Ludovicus Jacobillus *Chronolog. Epiſcop. Nucerinor.*

9 Ughell. *ibid. pag.* 279. *ſeqq.*

10 Ughell. *ibid. pag.* 326. Confer Julianum Saracinum *Notiz. Hiſtor. d' Ancona edit. an.* 1675.

11 *Ibid. pag.* 495. *ſeqq.* ſed ante IV. ſeculum Auximates Epiſcopum nullum, qui eorum Eccleſiam moderatus fuerit, agnoſcunt. Conſule Aloyſium Martorellum *Memor. Iſtoriche dell' Antichiſſima città di Oſimo pag.* 423. *edit. an.* 1705.

12 Ughell. *ibid. p.* 496. &c. & Compagnonus in *Regia Picena lib.* VII. *pag.* 345. *edit. an.* 1661. qui martyras etiam habuiſſe jam uſque a primo ſeculo Picenos ſcribit. Horum ſub Domitiano unum fuiſſe Ulp. Catervium cenſet. In pariete Eccleſiæ martyris ejuſdem extra ſacellum rotundum hoc epigramma antiquo marmori inſculptum cerni teſtatur *ibid. pag.* 346. Compagnonus.

„ Sacra Tolentinum docuit te lingua Catervi,
„ Et verum oſtendit, quem ſequerere Deum
„ Hoc tibi præ cunctis decus eſt, & gloria terris
„ Dicere, quod Chriſti prima ſubiſſe jugum.
„ Sed cave degeneres, iterumque ad falſa traharis
„ Numina, tartareis aut capiare dolis.

Ego vero ne vix quidem in animam inducere poſſum, ut tam eſſe veterem hanc inſcriptionem putem, quam idem auctor exiſtimat. Multo autem minus aſſentior his, qui hoc monumentum ad Catervium Martyrem ſpectare arbitrantur.

FL. VL. CATERVIVS . V. C.
EX. PRAEF. PRAETORIO
QVI . VIXIT . CVM . SEPTIMIA
SEVERINA C. F.
DVLCISSIMA . CONIVGE . ANNIS . XVI. MINVS . D. XIII.
QVIEVIT . IN . PACE . ANNORVM . LVI.
DIERVM . XVIII . XVI . KAL . NOB.
DEPOSITVS . EST . IIII . K. DEB.
SEPTIMIA . SEVERINA . C. F.
MARITO . DVLCISSIMO . AC . SIBI . SARCOFAGVM
ET . PANTEVM . CVM . TRICORO . DISPOSVIT
ET . PERFECIT.

Apud

§. III.

In Campania, ceterisque Provinciis Italiæ.

N*Eapolitani* (1) quoque, *Nolani* (2), *Capuani* (3), *Campanique* (4) reliqui similia de institutis ab Apostolis, eorumque di-

Additur Monogramma

Apud *Compagnon. ibid. pag.* 347. In Codice Theodosiano *lib.* vi. *Tit.*xxx. *de Palatinis lege* 3. *a Gratiano, Valentiniano, & Theodosio lata, tom.* II. *edit. Gothofred. ann.* 1665. *pag.* 210. Catervius Comes Sacrarum largitionum memoratur. Fuerit ne is Præfectus prætorio aliquando, nescio. At inscriptio mox relata tribus illis Augustis aut nullo modo, aut paullo est, mea quidem opinione, antiquior. De Cingulana Ecclesia vide Horatii Avicenuæ *Memorie della città di Cingoli pag.* 17. *edit. an.* 1644. De oppido S. Helpidii, Natalis Medagliæ *Memor. Istoriche della Città di Cluana, oggi terra di S. Elpidio nella Marca, edit. Macerat. an.* 1692. His annis paucis editæ sunt a *P. Siena Presb. Orator. Le Memor. Istor. della città di Sinigaglia.* Camillus Lilius vir eruditissimus vulgavit *la Istoria di Camerino lib.* II. *pag.* 35. agit de initiis Christianæ religionis in ea civitate. *De rebus Recinetensium* confer Johannem Franciscum Angelitam *Della Origine, e storia della città di Recanati. In Thesaur. Burmanniano tom.* VII. *par.* II. *pag.* 2. *seqq.* & Didacum Calcagnium *Memor. Istor. della Città di Recanati, edit. Messan. an.* 1711. De rebus a Firmanis gestis consule Franciscum Adamium *Thesaur. Burm. t.* VII. *par.* II. Historiam Asculanam scripsit Sebastianus Andreantonellus *an.* 1672. Sed horum aliqui in suis civitatibus, quod non tam sint antiquæ, recentiora esse, ut ipsi recentes sunt, Ecclesiarum primordia fatentur.

1 Neapolitani a Sancto Petro se primum fuisse institutos pugnant. Antonius Caracciolus *De sacris Eccl. Neap. Mon. p.* 41. *seqq. edit. an.* 1645. Capuanis autem Priscum fuisse ab Apostolorum Principe Episcopum datum censet *ibid. pag.* 70. *seq.* Paulum prærerea, qui Puteolos venerit, ut est in *Actis Apostolor. cap.* XXI. verisimile esse ait, Neapolim quoque accessisse *pag.* 98. *seqq.* Quid? Si Timotheus, ejusdem Caraccioli sententia, eam in urbem contendit *pag.* 102. Candidam autem primam fuisse Neapoli Petri discipulam *pag.* 106. *seqq.*, ait, & Asprenum primum Episcopum Neapolitanorum *pag.* 108. Confer cetera, quæ idem congerit, spectantque ad origines Christianismi apud Neapolitanos *pag. ead. seqq.* A Sancto Petro Sacrificium fuisse oblatum addit eum alibi, tum eo imprimis in loco, qui nunc *S. Petri Ara* appellatur. At vereor, ne tam esse antiqui lapides, quos memorat, non possint. Etsi enim traditiones civitatum non esse contemnendas arbitrer, tamen negari nequit, quin scriptores plerique omnes studio patriæ ducti plus tribuere quibusdam ejus generis monumentis soleant, quam flagitare ratio videatur. *Pag.* 92. hoc ille monumentum profert: *siste fidelis, & priusquam templum ingrediaris, Petrum sacrificantem venerare. Hic enim primo, mox Romæ filios per Evangelium genuit, paneque illo suavissimo cibavit.* Extat epigramma haud sane vetustius apud Compagnonum: *Regia Picen. pag.* 346.

QVOD . PRIMA . IN . LATIO . CHRISTO . PIA . COLLA . SVBEGI
PARTHENOPE . HAEC . PETRI . PRAESTITIT . ARA . FIDEM.

Innumeri prope sunt scriptores rerum Neapolitanarum, quos si recensere vellem, longa esset opus oratione. Horum aliquos numerat Struvius *Bibl. Hist. select. tom.* II. *pag.* 1405. *seqq.* In eis est Cæsar Eugenius Caracciolus *Neap. sacr. edit. an.* 1624.

2 Historiam Ecclesiæ Nolanæ descripsit Stephanus Remondinus Cleric. Regularis de Somasca, vulgavitque ante annos paucos. Ceteros rerum Nolanarum scriptores numerat Struvius. *p.* 1406.

3 Vide Michaelis Monachi *Sanctuarium Capuanum edit. Neap. an.* 1630. & 1637.

4 Campani ceteri iisdem institutoribus gloriantur, quibus Neapolitani, Capuani, atque Nolani.

ſcipulis in Chriſtiana religione ſuis civibus prædicant. Neque ab his diſcrepant ſcriptores *Apulorum*, (1) *Calabrorum*, (2) *Lucanorum* (3), & *Brutiorum* (4). *Etruſci* (5) a Romulo, vel Paulino

Nolani. Petrus Giannone etſi temere ſæpe agere ſolet, eaque inficiari, quæ ſunt alioqui perſpicua, tamen *lib. I. hiſt. Civ. Regni Neapolit. pag. 57. edit. an.* 1723. de rebus traditis a majoribus, quod ad inſtitutionem Eccleſiarum ſpectat, ſic habet „ Altri con un ſol fiato hanno preteſo „ mandar a terra tutti queſti racconti, e renderli favoloſi, poichè ſi ſono impegnati con pari „ temerità, che pertinacia a ſoſtenere „ che S. Pietro non ſolamente non foſſe capitato in queſte „ noſtre parti, ma sfacciatamente hanno ardito d'affermare, che nemmeno foſſe ſtato in Roma „ giammai „. Ubi vero Sanctorum veterum auctoritate ſtatui adventum Petri Romam oſtendit; de Eccleſiis regni Neapolitani mox ſubjungit. „ A noi, per quello, che richiede il noſtro iſtituto, baſterà che ſia incontraſtabile, che o da S. Pietro ſteſſo, o dagli altri Apoſtoli, ovvero „ da loro diſcepoli, o da altri loro ſucceſſori foſſe ſtata in molte città di queſte noſtre regioni „ introdotta la religione Criſtiana, e fondate molte Chieſe &c. De ſingulis Campaniæ Eccleſiis agam IV. libro, ubi Archiepiſcopatus, & Epiſcopatus numerabo.

1 *Brunduſini*, *Tarentini*, *Tranenſes*, *Sipontini*, aliique Apuli a Petro ſe primum accepiſſe doctrinam Chriſti defendunt. *Caracciolus de Sacr. Neap. Eccl. Mon. cap.* III. *ſect.* IV. Juven. *hiſt. Tarenti l.* VIII. *c.* I. & *l. ult. c.* I. Summont *hiſt. Neap. l.* I. *c.* 12. *p.* 291. *ſeq. edit. an.* 1675.

2 Brunduſium, & Hydruntum &c. oppida erant Calabriæ veteris. Confer Cellar. *lib.* II. *Geogr. Ant. c.* IX. *pag.* 716. *ſeqq. edit. an.* 1732. Atque ut Brunduſini, ita Hydruntini a Petro ſe doctos Chriſtianam religionem pugnant. Confer Caracciolum l. c.

3 Vide Ughellum *tom.* VII. *pag.* I. *ſeqq.*

4 Rhegienſes quoque, ceterique Brutii primis temporibus a Petro, aut ab ejus diſcipulis ſeſe fuiſſe doctrina Chriſtiana imbutos cenſent, ut eſt ab Giannone *ibid. pag.* 56. animadverſum.

5 Etruſci, imprimiſque Feſulani, & Florentini *Romulo*, *Paulino*, & *Frontino* Petri Apoſtoli diſcipulis ſe uſos Evangelii promulgatoribus contendunt. Conſule Baronium *ad an.* 46. *num.* II. Johannes Lamius vir doctiſſimus in *ſingulari de eruditione Apoſtolorum libro cap.* XI. *pag.* 190. *edit. an.* 1738. Romulum, Paulinum, atque Frontinum non tanta eſſe antiquitate putat, ut Petro ſe tradere in diſciplinam potuerint. Igitur quamquam non negat, aliquos primo ſeculo Florentiæ, atque alibi in Etruria vixiſſe, qui audiſſent de Chriſto, eumque colere inſtituiſſent, tamen ſecundo, vel tertio primum ſeculo auctam in ea provincia majorem in modum religionem Chriſtianam arbitratur. Ei conſenſit Petrus Franciſcus Fogginius vir eruditus, & amicus meus *exercit.* XIV. *Operis de Romano D. Petri Itinere*, & *Apoſtolatu pag.* 289. *ſeqq. edit. an.* 1741. ſed quoniam *Fidelis Soldanus*, qui tum erat Monachus Vallis Umbroſæ in *hiſtor. Paſſinianenſis Monaſterii* primum, tum in ea Apologia, quam inſcripſit: *Difeſa degli Atti di S. Romolo M. diſcepolo di S. Pietro Apoſtolo &c.* invectus aſperius in eos eſt, qui minus eſſe acta eadem ſincera arbitrabantur; Fogginius, qui plane perſpiciebat, ſe potiſſimum a Monacho imperito hiſtoriæ vexari, librum edidit an. 1742., qui inſcribitur: *La vera Iſtoria di S. Romolo Veſcovo, e Protettore di Fieſole liberata dal Dottore Pier Franceſco Foggini dalle Calunnie appoſtele &c.* Nihilo ſecius qui lædi vetuſtatem Eccleſiæ Florentinæ a Fogginio falſo exiſtimabant, in hunc, atque Lamium invehi, eoſque inſectari non deſtiterunt. Equidem iis me aſſentiri fateor, qui olim Romulum virum ſanctitate conſpicuum in Etruria floruiſſe defendunt, atque una exiſtimant, neque eum Petri fuiſſe auditorem, neque ejus acta, quæ circumferuntur eſſe genuina. Ita quidem cenſent Bollandiani, idque longe accuratius demonſtrat Fogginius *pag.* 306. *ſeqq.* Atque id quidem poſtulat inſcriptio vetus, quæ in Eccleſia Epiſcopali Feſulana cernitur.

MESSI HIC ROMVLI CORPVS LONGA IN PACE QVI
ESCIT QVI. XPI CVM PRIMIS IVSSA SERVARET AB ANNIS
TVM LECTOR DOMINI ANNIS QVINDECIM IVSTVS ☧
CONTINVIS PROBATVSQ. FVIT MERITOQ. IVVATVS
AECCLESIAE SANCTAE DIACONII EST ORDINATVS HONORE

Illa-

lino Petri auditoribus inductos cives olim suos contendunt, ut errandi finem aliquando facerent. *Ligures* (1) a Petro se, tum a Nazario, & Celso doctos, quid esset credendum, existimant. Atque hæc imprimis est Genuensium de initiis Christianismi in sua civitate sententia. *Ravennates* (2) Apollinaris, *Bononienses* (3) alicujus Apostolorum discipuli, *Mediolanenses* (4) Barnabæ Apostoli labore, ac diligentia idolo-

rum

Illustre Florentinorum decus Philippus Bonarotius *Osser. sopra alcuni Frammenti di vetro &c pag.* 115. & vir doctissimus Antonius Franciscus Gorius *inscript. Antiq. tom.* 1. *pag.* 120. non Romuli Petri discipuli, sed alterius longe recentioris, qui a Romulo illo antiquo nomen acceperit, hoc esse elogium putant. Id vero est creditu difficile. Nam primo antiquus ille lapis sub eo ipso altari jacet, sub quo diu S. Romuli corpus quievit. Præterea antiqui scriptoris Homilia de S. Romulo, quam edidit Fogginius, plane efficit, Messium Romulum, qui Acolythus in Fesulana Ecclesia, deinde Diaconus, post Presbyter, ac demum Episcopus fuit, eumdem atque illum fuisse, quem ferunt a Petro Episcopum ordinatum, & Fesulanis, Florentinis, aliisque Etruscis præfectum. Adeundus Fogginius *loc. ind.* Non me movet libellus, quem intelligo a Florentino quopiam, quem nominare equidem nolo, scriptum adversus Fogginium, cum novi nihil, nisi aliquot imposturas contineat. De Paulino, quem Lucenses magistrum, & Episcopum suum fuisse pugnant, deque Frontino Florentinorum, nemo extorquebit a me, ut fuisse Petri auditores censeam. Etsi enim Francisci Mariæ Florentinii summa fuit copia eruditionis, atque doctrinæ, tamen ferent Etrusci, quos ego imprimis colo, si ejus scriptoris libro: *De Etrusca pietatis originibus*, veritatem esse præferendam putem. De antiquo cœmeterio his annis paucis Florentiæ invento vide Fogginium *de Itin. D. Petri pag.* 290.

1 Ligures a Petro se, atque a Barnaba accepisse doctrinam contendunt. Consule Ughellum *tom.* IV. *pag.* 830. *seq. Ital. sacra edit. Venet.* Augustinum Justinianum *Ord. Præd. Hist. Genuen. lib.* 1. *pag.* 24. *seq. edit. an.* 1537. *Orlendeum tom.* 1. *par.* II. *Orb. Sac. & Prof. pag.* 85. *seq. Baron. ad an.* 51. *n.* 21V. Mitto ceteros, ne sim longior, quam oporteat.

2 Ravennates S. Apollinaris Petri discipuli opera fuisse se Christianam religionem amplexos testantur. Utuntur autem ad eam rem demonstrandam S. Petri Chrysologi auctoritate, qui sermonem CXXVIII. *p.* 61 *edit. an.* 1633. de S. Apollinare scripsit. Inventæ præterea laminæ in sepulcro S. Martyris fuerunt tres, quibus rerum ab eo gestarum brevis historia continebatur. Confer Rubeum *Hist. Ravenn. lib.* 1. *seqq. pag.* 22. *seqq. Thesaur. Ital. edit. Burman. tom.* VII. *parte* 1. Ad acta quod pertinet, negari non potest, quin fuerint a nescio quo vitiata. Adeundi Tillemontius *tom.* II. *pag.* 111. *seqq. edit. Paris.* & Bollandiani *tom* V. *Jul. pag.* 318. *seq.* Apollinari magistro, aut altero quopiam, qui missus a Petro fuerit, usos se fuisse perinde affirmant *Cesenates*, *Forocornelienses*, *Ariminenses*, *Faventini*, *Mutinenses*, *Papienses*, *Parmenses*, *Placentini*, *Regienses*. Vide Ughellum *Ital. sacra tom.* II. *pag.* 1. *seq.* Historicorum ejus regionis Commentarios indicabo quarto hujusce *operis libro*.

3 Bononienses aliqui, uti quidem mihi facile persuadeo, initio se Christo consecrarunt, quamvis Episcopos nullos ante seculum tertium habuisse ferantur. Consule *Martyrolog. Rom. ad d.* XXIV. *Januar. & ad* 26. *Februar.* Bollandianos *tom.* II. *Jan. pag.* 591. *& tom.* III. *Febr. pag.* 639. *seq.* Baronium *ad ann.* 272. *num.* XXII. & Caroli Sigonii *de Episcopis Bononiensibus* egregium opus *tom.* III. *opp. pag.* 358. *edit. an.* 1733. Celsi Falconi *Memor. Istoriche della Chiesa Bolognese, e suoi pastori edit. an.* 1649. Gasp. Bombaci *Memorie sacre degli uomini illustri per titoli e per fama di santità edit. an.* 1640. Historiam non civilem modo, sed etiam Ecclesiasticam Bononiæ scripsit summo labore, ac diligentia vir eruditissimus Constantinus Ruggerius, sed nondum vulgata est, magno reipublicæ litterariæ damno. Reliquos scriptores rerum Bononiensium prætermitto, quod brevitas operis ita postulet.

4 Mediolanenses a S. Barnaba adductos se ad fidem Christo dandam, atque servandam contendunt. Sed sola traditione nituntur, quæ tamen ejusmodi est, ut componi cum itineribus ejus Apo-

rum superſtitionem tolli in urbibus ſuis, proximiſque oppidis cœpiſſe defendunt. Eſtque jam multorum conſenſione probata eorum opinio, qui Inſubres, reliquoſque Tranſpadanæ, & Ciſpadanæ Galliarum incolas aut ab Apoſtolo quopiam, aut ab auditoribus Apoſtolorum fuiſſe ad Chriſtum perductos arbitrantur. *Aquilejenſes* (1) Marcum Petri diſcipulum, & Evangeliſtam,

Apoſtoli nequire videatur. Conſule Bollandianos *Hiſt. de Epiſcopis Mediol. præfixa tom.* VII. *menſ. Maii p.* LV. *ſeq.* & *t.* I. *Jun. p.* 643. Tillemontium *t.* I. *p.* 439. & 687. Mabillonium apud Muratorium *t.* I. *ſcript. rer. Italic. par.* I I. *p.* 201. Nicolai namque Sormanni de Barnaba Apoſtolo, & doctore Mediolanenſium *commentatio* nihil continet, quod eſſe alicujus momenti videatur. Sed vetuſtiſſimam eſſe Eccleſiam Mediolanenſem teſtata res eſt. Confer Bolland. *tom.* III. *ad d.* XII. *Jun. p.* 817. Tillemontium *tom.* II. *Mon. Hiſt. Eccl. pag.* 77. *edit. Pariſ.* Bergomates S. Narno diſcipulo Barnabæ, Ticinenſes S. Syro & Juventio auditoribus Hermagoræ, Brixienſes SS. Romulo, Fauſtino & Jovita, & Calocero Martyre &c. Cremonenſes Sabino S. Syri diſcipulo, Laudenſes B. Anathalone, vel vetuſtiore aliquo, alii aliis inſtitutoribus aut Apoſtolicis, aut qui miſſi ab Apoſtolis fuiſſent, gloriantur. Conſule Bollandianos *tom.* VI. *Aug. ad d.* XXVII. Anonymum Ticinenſem *de Laudibus Papiæ tom.* XI. *ſcriptor. rer. Italicar. Murator.* & Bernardum Saccum *Hiſtor. Ticin. lib.* VI. *tom.* III. *Theſauri Italiæ Graviani pag.* 670. *ſeqq.* De SS. *Fauſtino*, & *Jovita*, & *Calocero* vide Bollandianos *tom.* II. *Februar. pag.* 807. De religionis Chriſtianæ apud Cremonenſes, & Laudenſes initiis vide *cap.* VII. *Diſſert.* præfixæ operi, quod inſcribitur: *Cremonenſium Epiſcoporum ſeries a Ferdinando Ughellio primum contexta, deinde a Nicolao Coleto aliquantulum aucta, nunc tandem a Franciſco Antonio Zacharia Societatis Jeſu Presbytero reſtituta &c. edit. an.* 1749. *pag.* 35. *ſeqq.* Sed is auctor totius antiquitatis, latinique ſermonis originum imperitus de Cremona diſputans multa peccat. Atque ut cetera, quæ ſunt graviſſima, prætermittam, illud perridiculum, quod eam, antequam Colonia Romanorum eſſet, *urbem* minime fuiſſe dicat, propterea quod *oppidum* vocaretur. Ex qua re cognoſcitur, quo in numero habendus ſit is, qui non ſolum veteres Plautum, Ciceronem, Varronem, Cæſarem, quorum ſcriptorum ſumma eſt in hoc genere auctoritas, non conſuluerit, ſed ne Lexicographos quidem novos, quorum opera puerorum manibus teruntur.

1 Aquilejenſes a S. Marco, ejuſque auditore Hermagora accepiſſe ſe diſciplinam Chriſti contendunt. Confer Bollandianos *tom.* III. *April. pag.* 346. & *tom.* II. *Julii ad d.* XII. *pag.* 249. Ughellum *Ital. ſacr. tom.* V. *pag.* 1. *ſeq. edit. an.* 1720. Morocatum in *Ughelli loc. mox indicatum pag.* 18. Baronium *ad ann.* XLVI. *num.* 2. Henricum Palladium *Hiſtor. Aquilej. lib.* V. *pag.* 77. & *ſeqq. edit. an.* 1659. omniumque diligentiſſimum Bernardum de Rubeis Ord. Præd. virum doctiſſimum *in Monum. Eccl. Aquilej. pag.* I. *ſeqq. edit. Veneta an.* 1740. Sed vereor, ne minus hæc eſſe conſtans, minuſque vera traditio Aquilejenſium videatur. Rem enim antiquis Latinis, Græciſque ſcriptoribus incognitam, pro vera ut quiſquam tueri poſſit, eſt omnino difficile. Nam, quæ VIII. aut VII. ſeculo vetuſtiora monumenta non ſunt, ea ſane inducere hominem nequeunt, qui partium ſtudio minime teneatur, ut vera eſſe, quæ continent, arbitretur. Adeundi Tillemontius *tom.* II. *pag.* 99. & 548. *Mon. H. E. edit. an.* 1694. & Papebrochius *Act. SS. tom.* III. *Jun. ad d.* XVII. *pag.* 287. & *tomo* III. *Apr.* loco ſupra indicato. De Origine Patriarchatus Aquilejenſis confer eumdem Bernardum de Rubeis *lib. De Schiſmate Aquilejenſi*, & Hieronymum, ac Petrum Ballerinios Fratres eruditiſſimos *tom.* IV. *opp. Henrici Noriſii S. R. E. C. pag.* 1051. *edit. Veron.* De Eccleſiæ Veronenſis originibus adeundus Scipio Maffejus eruditiſſimus vir *Verona Illuſtrat. lib.* VII. *pag.* 161. *ſeqq. edit. an.* 1732. & *Epiſt. ad Nicolaum Coletum tom.* V. *Ital. Sacræ Ughelli pag.* 672. *ſeqq. edit. Veneta an.* 1720. Negari tamen non poteſt, quin II. ſeculo vigeret Aquilejenſis Eccleſia, veriſimileque ſit, fuiſſe eam jam inde a primo ſeculo conſtitutam. Vide Rubeum *Mon. Eccl. Aquil. pag.* 34. *ſeqq.* & Juſtum Fontaninum virum eruditiſſimum *Hiſt. Litter. Aquil. pag.* 63. *ſeqq.* De ceteris Italiæ Eccleſiis, earumque traditionibus videndus Ughellus. At eſt illud diligenter ei animadvertendum, qui ad Ughelli Italiam legendam appellit animum,

quod

geliſtam, cum Romam veniret, aut in Ægyptum contenderet, Aquilejam perveniſſe, & jactis Eccleſiæ fundamentis *Hermagoram* Epiſcopum ordinaſſe, eique in mandatis dediſſe, ut in omni circum regione Evangelium nunciare, cœtuſque Chriſtianorum inſtituere conaretur.

§. IV.

De Imperatoribus Romanis, qui propenſiore in Chriſtianos voluntate fuerunt, permiſeruntque, ut eorum in Italia potiſſimum propagaretur religio.

ETſi inimici nominis Chriſtiani iram in nos concitare ſolerent Imperatorum, efficereque, ut illi ſævire in homines innocentes auderent, atque impedire, quod ad ipſos quidem attinebat, quo minus, qui bene animati eſſent, Chriſtianiſmum palam profiterentur; exiſtebant nihilominus interdum principes, qui cognita noſtrorum virtute, integritateque morum, aut modum vexandi faciundum, aut a cædibus, ſuppliciiſque ſibi abſtinendum putarent. Quo quidem tempore Chriſtiani rati datam ſibi facultatem eſſe peragrandi provincias populi Romani, curandique, ut qui vellent, veram religionem conſectarentur, incre-

quod eſt a Maffejo obſervatum in eadem ad Coletum Epiſtola, non quod novum ſit, aut Italis minime exploratum, ſed quod majore ſit is auctor libertate loquendi, ſcribendique uſus, quam reliqui conſueverint. „ Populares fabellæ, nec non hiſtoriolæ decimo ſexto ut plurimum ſeculo „ concinnatæ (labitur vir doctus; ſunt enim illarum pleræque ſeculo ſexto, ac decimo longe ve„ tuſtiores) cujuslibet fere Italiæ civitatis paſtorem primum ab Apoſtolorum ævo, ipſiſque Chri„ ſtianæ fidei incunabulis arceſſunt, ſeriemque Epiſcoporum mirificam, nec interruptam perbel„ le ædificant. Quamplurimas tamen fuiſſe ex his civitatibus, in quibus ante III. ſeculum Epi„ ſcopi nomen non ſit auditum, rerum ordinem, & tempora perpendenti conſtabit. Neque enim „ Chriſtiana religio in omnibus illico univerſæ Italiæ municipiis diffundi potuit, ac radices agere. Etſi vero radices in omnibus municipiis Italiæ Chriſtiana religio non egit, tamen facile crediderim auditum in omnibus fere nomen Chriſti fuiſſe, extitiſſeque in iis homines, qui noſtra inſtituta coli oportere arbitrarentur. Atque Juſtini Martyris, Tertullianique teſtimonia, quæ *tom. 1. pag. 339. ſeq.* produxi, conſideranti plane perſuaderi hoc idem poſſe exiſtimo. Atque id erat Petro, ejuſque ſucceſſoribus curæ, ut cœtus Chriſtianorum ubique in Italia conſtituerentur. Itaque Innocentius I. P. M. *epiſt. xxv. ad Decentium Eugubinum num 11. pag. 856. collect. epiſt. Rom. Pont. tom. 1. edit. Coutantii* „ Manifeſtum eſt, *inquit*, in omnem Italiam .... nullum inſti„ tuiſſe Eccleſias, niſi eos, quos venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ejus ſucceſſores conſtituerint „ Sacerdotes „. Diſtuliſſe autem eos ad III. quartumve ſeculum, ut in Italia religioni latiſſime propagandæ operam darent, cum in remotiſſimis regionibus adeo propagata ſecundo ſeculo eſſet, ut ne vicus quidem eſſet, in quo Chriſtus minime coleretur, nunquam credam.

incredibilem multitudinem hominum deterrebant a superstitione, inducebantque, ut solum verum Deum agnoscerent. Atque hac sane voluntate jam usque ab Ecclesiæ primordiis vixisse Imperatores aliqui feruntur. Fuerunt enim qui scriberent, Tiberium Augustum, cum primum ex Pilato intellexisset, Christum hominem divinum rogatu Judæorum affectum crucis supplicio fuisse; retulisse id quidem ad Senatum, petiisseque, ut Patres ipsum quoque in diis ponere ne gravarentur. Patrum plerosque omnes recusasse, decrevisseque, ut Christiani imperii finibus exterminarentur. Tiberium, qui hoc ægerrime tulisset, non modo jussisse, ut nostris, ubi vellent, tuto consistere liceret, sed etiam statuisse condemnari eorum accusatores capitis oportere (1).

Nero autem quamquam summa erat crudelitate, habuit tamen diu viros insigni virtute domi, qui eum forte detinerent, quo minus quidquam in nostros graviter, acerbeque decerneret. (2)

Quin-

1 Tertullianus *Apologet. cap.* v. „ Tiberius, *inquit*, . . . annunciata sibi ex Syria Palæstina, „ quæ illic veritatem istius divini revelarant, detulit ad Senatum cum prærogativa suffragii sui. „ Senatus, quia non in se probaverat, respuit. Cæsar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum „. Eadem fere scribunt Eusebius *l.* II. *Hist. cap.* II. *p.* 46. *edit. Cantabrig* & Hieronymus *in Chronico Eusebiano ad an.* XXIII. *Tiberii pag.* 156. *edit. Pontaci an.* 1604. Subdit Tertullianus *cap.* XXI. „ Ea omnia super Christo Pilatus & ipse jam pro sua „ conscientia Christianus Cæsari tunc Tiberio nunciavit „. Gesta hæc fuisse a Tiberio facile patienter Baronius *ad an.* XXXIV. *n.* CCXXIX. Pearsonus *Lection. in Acta Apost. p.* 65. *edit. an.* 1688. Samuel Petitus *Diatriba de Jure Principum edictis Ecclesiæ quæsito pag.* 21. *seqq.* Petrus Daniel Huetius *Demonstr. Evang. Prop.* III. *n.* XXII. *pag.* 44. *seq. edit. an.* 1733. Hyacinthus Serrius *Exercit. de Christo, ejusque V. Matre Ex.* XXXV. *pag* 447. *seqq. edit. an* 1719. Sed dici vix potest quam magno numero sæculo superiore, atque hoc nostro fuerint, qui lapsum errore Tertullianum defenderent, hæretici, ut Tanaquillus Faber *tom.* II. *epist.* XII. Antonius Vendale *Diss. de Act. Pilati addita edit.* II. *lib. de oraculis pag.* 609. *seqq.* Sigebertus Havercampus in *Notationibus ad cap.* V. *Apologet. Tertull.* Samuel Basnagius *in Annal. ad an.* 33. *num.* CXCIX. Vide gravissimos viros Tillemontium *tom.* I. *Mem. Hist. Eccl. not.* XVIII. *in vit. S. Petri pag.* 541. & Natalem Alexandrum *t.* I *H. E. Nov. Test. p.* 9. *seq. ed. Lucæ a.* 1734. Ego vero sive hæc sint vera, sive a vero distare videantur, sic censeo, Christianos Tiberii ætate nullos vixisse, Petrumque primum intulisse in Urbem religionem. Nam si quid est hujusmodi factum a Tiberio, idcirco est scilicet factum, quod eum Pilatus rerum, quæ in Palæstina contigerant, fecisset certiorem.

2 De Prætorianis, qui cognorunt de Christo, ut scribit Paulus in I. *cap. epist. ad Ephesios*, vide Jacobum Perizonium *Disquisitione de Prætorio pag.* 259. *edit. Franequeræ an.* 1691. De iis, qui erant in aula Cæsaris Christiani cum Paulus scriberet, consule Baronium *ad an.* 59. *n.* VII. *seqq.* Tillemontium *tom.* I. *pag.* 302. *seq. edit. Paris.* & interpretes *epist. ad Philippenses cap.* IV. *v.* 22 imprimisque veterem Theodoritum *tom.* III. *op. pag.* 341. *edit. Sirmondi*, & S. Johannem Chrysostomum *Homil.* XV. *in eamd. epist. pag.* 316. *tom.* XI. *edit. an.* 1714. Eorum unum, qui in aula Cæsaris erant, Torpetem fuisse, qui Pisas venerit, nunciaritque Evangelium, Pisani cives defendunt, nescio quam traditionem sequuti, quæ certe neque vetus est, neque tanta auctoritate, ut extorquere a nobis possit assensionem, etsi id nobis persuadere conatur Orlendius *t.* I. *P.* I. *Orb. Sac.*

Quinetiam Domitianus, postea quam torqueri Christianos, atque interfici imperasset, cujusmodi tandem illi essent, cognovit, præcepitque, nonnullorum quidem opinione, ne quis deinceps in eos animadvertere auderet. (1)

Trajanus autem qui Deorum superstitione imbutus erat, quod magnum esse eorum numerum accepisset, qui Christum Deum esse credebant, secumque mori potius, quam idolis, imaginibusque Imperatorum sacrificare statuerant; ac periculum proinde esse vidisset, ne urbes, vicique desolarentur, cavit, ne quis in Christianos inquireret. Quo sane pacto imitatus fuit exemplum Vespasiani, Titi, ac Nervæ, quibus principibus, quamvis non deerant, qui Christianos quandoque aggrederentur, atque ad supplicium raperent, edicta tamen nulla vulgata fuerunt, quibus accusari nostri, occidique præscriberetur. (2)

Atque Hadrianus, qui initio Imperii paullo iniquior nostris

Sac. & Profani pag. 890. *seqq. edit. an.* 1732. Contra pugnare Iohannem Dominicum Mansium Congreg. Matris Dei Presb. virum eruditum audio; sed ejus libellum de hoc argumento, & Antiquitate Lucensis Ecclesiæ nusquam vidi. Quamquam qui viderunt, non esse ei quod ad res quasdam attinet, credendum putent.

1 Confer quæ Tertullianus de Domitiano scribit *cap.* v. *Apologet.* & quæ ipse disputavi *tom.* 1. *hujus op. pag.* 420. *seqq.*

2 Vide quæ diximus *t.* 1. *hujus op. pag.* 414. *seq.* Ex iis enim quæ scripta a Trajano ad Plinium fuisse animadvertimus, plane colligitur, non fuisse amicum Christianorum Imperatorem, sed aliquanto alienum a crudelitate. Miror autem quid fuerit, quod Pseudo Luitprandus in Adversariis *pag.* 512. 597. & Pseudo-Flavius *in Chronico pag.* 273. contendunt, Plinium Juniorem in Creta Insula fuisse a Tito ad Christiana sacra perductum. Estque illud absurdius, quod Alphonsus Ciacconius sequutus fabulatorum quorumdam fidem singulari opusculo defendit, Trajanum Gregorii Magni precibus fuisse pœnis solutum, quæ sempiternæ esse deberent. Atque hausit hoc ille portentum opinionis ex *vita Gregor. Magni* ab Johanne Diacono scripta, & sermone falso adscripto Johanni Damasceno *de Defunctis pag.* 583. *tom.* 1. *opp. edit. Lequienii an.* 1712. Glycæ *Annalium pag.* 240. *edit. an.* 1660. Consentientes autem ea in re Ciacconius habuit Franciscum de Mendoza *lib.* II. *de Floribus sacris Problem.* VI. Alphonsum Salmeronem *t* XIV. *operum disp.* XXVII. *p.* 236. *seqq. edit. an.* 1604 Sed, ut *Alphonsum Tostatum, Dionysium Carthusianum, Dominicum Sotum, Franciscum Suaresium, Robertum* Bellarminum, *Blasium Vegam, Johannem Becanum, Possevinum*, aliosque viros eruditissimos prætermittam, qui hoc portenti genus rejiciendum putarant, ut est etiam animadversum a *J. Alberto Fabricio lib.* II. *Bibliotheca Latinæ cap.* XXII. *pag.* 479. *edit. an.* 1721. testata res est, oppugnatos fuisse ejusdem fabulæ defensores a Monachis Benedictinis S. Mauri *in vita S. Greg. Magni l.* III. *c.* X. *p.* 274 *t.* IV. *opp. ed. an.* 1705. Cæsare Card. Baronio *ad An.* 119. & *ad an.* DCXCIV. *n.* XXX. *seqq.* Leone Allatio *Dissert.* II. *de libris Ecclesiasticis Græcor. n.* CXXVIII. *pag.* 92. *tom.* V. *Biblioth.* Græcæ Johann. *Alb.* Fabricii *par.* II. *edit. an.* 1712 & *lib.* 1. *de Consensu utriusq. Eccl.* & *lib.* II. *cap.* XII. *pag.* 663. *edit. Colon.* & *de consensu utriusque* Eccl. *in dogm. de* Purgator. *pag.* 140. *edit. an.* 1655. Natali Alexandro *seculo* II. *Hist.* Eccl. *par.* 1. *pag.* 349. *edit. Lucensi an.* 1734. Petro Halloixio *tom.* 1. *de vitis illustr. scriptor. Orientalium pag.* 420. *seq edit. an.* 1633. Dionysio Sammarthano *Hist. Gregorii Magni pag.* 283. *seqq.* 409. *seqq. edit. an.* 1697. Nicolao Comneno Papadopulo *Prænotion. Mystagog. e Jure Canonico pag.* 36. *seqq edit. an.* 1697. Michaele Lequienio *in notat. ad Johan. Damasceni tom.* 1. *opp. pag.* 583. *edit. an.* 1712. aliisque, quos recensere non vacat.

ſtris fuerat, & Symphoroſam Martyrem, ejuſque filios interfici juſſerat, ubi cognovit, circumveniri quandoque judices, & calumnia a pleriſque hoſtibus Chriſtianorum agi, ad Minucium Fundanum litteras ſcripſit, quæ ſic haberent; ſi quiſquam Chriſtianus accuſatus eſſet, qui contra leges aliquid peccaſſet, eum quidem puniri oportere. Sin minus, hoc tantum nomine, quod Chriſtianus ſit, nemini eſſe deinceps (1) pereundum. Proditum præterea ab Ælio Lampridio eſt, Hadrianum templum Chriſto Servatori extruere, eumque in Deos referre voluiſſe, idque ne faceret miniſtros falſorum numinum impediſſe, qui dicerent, ſi ulla dicata Chriſto templa fuiſſent, genus hominum univerſum Chriſtianum ſine (2) dubio futurum. Poſt

1 Lucius Cæcilius *lib. de mort. Perſecutor. cap.* III. *pag.* 187. *tom.* II. *opp. edit. an.* 1748. omnes principes, qui a Domitiano ad Decium vixerunt, nihil eſſe in Chriſtianos molitos ſtatuere videtur: „ Reſciſſis, *inquit*, actis Tyranni non tantum in ſtatum priſtinum Eccleſia reſtituta „ eſt, ſed etiam multo clarius, ac floridius enituit, ſecutiſque temporibus, quibus multi ac bo„ ni principes imperii clavum, regimenque tenuerunt, nullos inimicorum impetus paſſa, manus „ ſuas in Orientem, Occidentemque porrexit; ut jam nullus eſſet terrarum angulus tam remo„ tus, quo non religio Dei penetraſſet, nulla denique natio tam feris moribus vivens, ut non „ ſuſcepto Dei cultu, ad Juſtitiæ opera miteſceret „. Vide Lactantium *l.* VI. *c.* XXVI. *Divinar. Inſtit. pag.* 588. *edit. an.* 1748. *t.* I. *opp.* quo loco habitos fuiſſe in numero bonorum Imperatores quoſdam affirmat, qui ante Conſtantinum floruerant. At negari nullo modo poteſt, quin Veſpaſiano, & Tito ante Domitianum, poſt Nerva, Trajano, Hadriano, Antoninis, Commodo, Severo &c. Imperatoribus permulti aut plebis impetu, aut etiam voluntate Imperatorum in jus vocati Chriſtiani fuerint, excruciatique omni genere ſuppliciorum. Vide *tom.* I. *pag.* 486. *ſeqq.* ſed ita fortaſſe, dicet quiſpiam, loquutus Cæcilius eſt, quod poſt Domitianum, & ante Decium etſi aliqui Imperatores in Chriſtianos ſævierunt, tamen nulli fuerint, qui edictis vulgatis, præceperint delendum eſſe nomen Chriſtianorum. Atenim edicta fuiſſe a Septimio Severo ſcripta circa an. 202. oſtenſum a nobis eſt *tom.* I. *pag.* 438. *not.* 2. Equidem dictum id arbitror a Cæcilio, quod de Cæſaribus ageret, qui miſere perierunt poſteaquam in Chriſtianos omnia ſævitiæ, crudelitatiſque exempla edenda decretis publicis ſtatuiſſent, cujuſmodi a Domitiano ad Decium nulli fuerunt. Alioqui Cæcilius lapſus eſſet manifeſto errore. De Hadriani litteris ad Minucium Fundanum Proconſulem Aſiæ Provinciæ ſic habet Hieronymus *in Chron. Euſebiano p.* 168 *edit. Pontaci an.* 1604. „ Quadratus diſcipulus Apoſtolorum, & Ariſtides Athenienſis noſter Philoſophus libros pro Chri„ ſtiana religione dedere compoſitos, & Serenus Granius legatus vir apprime nobilis litteras ad „ Imperatorem miſit, iniquum eſſe dicens clamoribus vulgi innocentium hominum ſanguinem „ concedi, & ſine ullo crimine nominis tantum, & ſectæ reos fieri. Quibus commotus Hadria„ nus Minucio Fundano Proconſuli Aſiæ ſcribit, non ſine objectu criminum Chriſtianos condem„ nandos, cujus epiſtolæ uſque ad noſtram memoriam durat exemplum. Confer quod extat exemplum in extrema prima Apologia Juſtini *n.* LXIX. *edit. Monach. S. Mauri*, & Euſebium *l.* IV. *Hiſt. cap.* IX. *pag.* 153. *edit. Cantabrig.* Vide præterea Sulpicium Severum *lib.* II. *Hiſt. c.* XXXI. *pag.* 381. *edit. an.* 1582, & Oroſium *lib.* VII. *cap.* XIII. *edit. Havercampi an.* 1738. Neque vero Minucio Fundano ſolum, ſed etiam aliis pluribus, qui præfecti provinciis erant, eodem fere modo Hadrianus ſcripſit, ut eſt auctor Melito Sardianus apud Euſebium *l.* IV. *cap.* XXVI. *pag.* 190. „ Inter quos (Imperatores) avum tuum Hadrianum, *inquit*, πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, καὶ Φουν„ δάνῳ δὲ τῷ ἀνθυπάτῳ ἡγουμένῳ τῆς Ἀσίας γράφων φαίνεται, *& pluribus quidem aliis*, „ *& Fundano Proconſuli Præſidi Aſiæ ſcripſiſſe apparet*. Adeundi Baronius *ad an.* 128. *num.* V. & Petrus Daniel Huetius Demonſtrationis Evangelicæ *Prop.* III. *num.* XX. *pag.* 42. *edit. Venet. an.* 1733. Pagius *ad an.* 126. *num.* III. *& ad an.* 134. *num.* 3.

2 De templis, quæ ab Hadriano extrui cœpiſſe feruntur, ſic habet Ælius Lampridius in Ale-

Post Hadrianum Antoninus Pius Augustus, quod clamore vulgi rapi in jus nostros, atque incognita caussa damnari intelligeret, cum ad Larisseos, Athenienses, aliosque scripsisset, tum litteras ad Commune (1) Asiæ dedit, præcepitque, ne quis Christianos religionis caussa punire auderet. Quodsi quis fuisset, qui nihilosecius accusandos arbitraretur, is sciret se impune minime laturum (2).

Antonino Pio imperio, atque vita functo, Marcus Aurelius Antoninus, etsi rogatus a nostris etiam atque etiam fuisset, ut Ethnicis, qui provinciis præfecti erant, modum sæviendi in Christianos, quos innocentes esse cognoverant, facere, rescindique de-

Alexandro Severo *c.* XLIII. *p.* 993. *t.* I. *Script. H. Aug. ed. a.* 1671. „ Christo templum facere voluit, „ eumque inter Deos recipere: quod & Hadrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus civita- „ tibus sine simulacris jusserat fieri, quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Ha- „ driani, quæ ille ad hoc parasse dicebatur; sed prohibitus est ab iis, qui consulentes sacra, „ repererant omnes Christianos futuros, si id optato evenisset, & templa reliqua deserenda „. Negant fidem ei historiæ adhibendam Casaubonus in *notat. in hunc locum Lampridii*. Pagius ad *an.* 134. *n.* IV. Basnagius *in Annal. ad an.* 126. *n.* V. Eaque templa Hadrianum aut sibi, aut diis, inlaturum deinde in ea simulacra, non Christo extrui jussisse, (quæ post *Hadrianea* fuerint appellata, ut est apud Epiphan. *tom.* I. *opp. pag.* 136. *edit. an.* 1622.) putant. Silentium autem Patrum veterum Justini, Tertulliani &c. magni esse ad suam opinionem confirmandam momenti arbitrantur. Contra Petrus Daniel Huetius *Demonstr. Evang. Prop.* III. *num.* XXIII. *pag.* 45., & Dominicus de Colonia S. J. *tom.* II. *De la religion Chretienne authorisée par le temoignage des anciens auteurs Payens tom.* II. *pag.* 13. *seq. edit. an.* 1718. non esse scriptori Ethnico de Christianis bene loquenti negandam auctoritatem defendunt. Non omnia Patribus innotuisse, quæ cogitata, gestaque fuerant tempore superiorum principum. Atque eos adducere hoc genus exempli, ut suam caussam tuerentur, non potuisse. Nam fuisse Ethnicis, quod responderent, in promtu: Jussisse quidem Hadrianum templa Christo fieri, sed mutasse consilium. Quod ait Casaubonus de simulacris in eadem templa post inferendis, illud quidem cum Lampridii sententia pugnare. Eum historicum sic statuere: *præceptum ab Hadriano fuisse, ut templa sine simulacris* extruerentur. Falsum esse, quod dicitur de iisdem templis ab Imperatore sibi destinatis. Spartianum enim, quem Casaubonus testem appellat, extruxisse quidem sibi Hadrianum templa dicere, non extrui jussisse, ut sibi post mortem dedicarentur. *Vide Spart. in Hadriano c.* XIII. *pag.* 126. *edit. an.* 1671. Vide, lector, utra sit harum sententiarum ad veritatem propensior.

1 Confer quæ disputavimus *tom.* I. *pag.* 381. *not.* 3. & Eusebium *lib.* IV. *Hist. Eccl. cap.* XIII. *pag.* 159. Melito Sardensis apud eumdem Eusebium *lib. eodem cap.* XXVI. *pag.* 190. „ Pater quo- „ que tuus, *inquit*, (alloquitur autem M. Aurelium) quo tempore cuncta simul cum ipso admi- „ nistrabas, scripsit ad civitates, ne contra nos tumultus concitarent: nominatim ad Larisseos, „ ad Thessalonicenses, ad Athenienses, ad universos denique Græcos.

2 Sic autem habet apud Eusebium *l.* IV. *c.* XIII. „ & in extrema *priore Apolog. Justini* Antoninus „ Super quibus plurimi ex provinciis Judices etiam venerabili Patri nostro (Hadriano) „ scripserunt. Quibus rescriptum est ab eo, ut nihil omnino molestiæ hujusmodi hominibus ge- „ nerarent, nisi forte arguerentur aliquid adversum statum Romani regni moliri. Sed & mihi „ ipsi de his quamplurimi retulerunt. Quibus ego paternam sequutus sententiam pari modera- „ tione rescripsi. Quod si quis persistit hujuscemodi hominibus absque ullo crimine movere ne- „ gocia, ille quidem, qui delatus pro hoc nomine fuerit ἀνεγκλήτως absolvatur, etiamsi pro- „ betur id esse, quod ei objicitur, Christianus. Is autem, qui crimen obtendit, reus pœnæ „ ipsius, quam objecit, existat „. Aliquando tamen, antequam de innocentia Christianorum cognosset, in nostros crudelem fuisse Antoninum, ostensum a nobis fuit *pag.* 432. *seq. vo* .t.

creta, quæ ab ipso publicata (1) esse dicebantur, juberet, tamen annuendum non putavit, quoad virtutem eorum Marcomannici belli tempore (2) perspexit. Itaque hoc principe multi exagitati, spoliati, populique rogatu bestiis objecti, & lacerati, interfectique Christiani (3) fuerunt. Sed prodigio, de quo supra demonstratum est, permotus, sic esse plectendos delatores Christianorum sanxit, ut etiam ii, quorum esset nomen ad judices delatum, pœnas abjectæ superstitionis deorum (4) luerent. Non enim assentior his, qui a Marco datas fuisse ad Senatum litteras censuerunt, quibus significaretur, accusatores Christianorum exuri (5) vivos, Christianosque dimitti liberos oportere. Nam quæ litteræ in extrema priore Justini Apologia leguntur, confictæ, nescio cujus, impostoris fraude, tributæque Marco injuria fuerunt, qui ne postremo quidem imperii tempore deterrendos a maleficio Ethnicos putabat (6).

Multo æquior Commodus (7) Christianis fuit. Quum enim initio imperii accepisset, agi in eos a Præsidibus, populoque crudeliter solere; idque jam ægre tulisset, nolle se dixit, ut quisquam in posterum tempus condemnaretur, qui nullo esset scelere implicatus, quod reipublicæ afferre detrimentum posset.

1 Vide *tom. 1. hujus operis pag. 434. seq.* Non admodum autem profecisse Patres, qui Marcum oraverant, ut suis præsidibus, plebique finem vexandi nostros facere juberet, constat ex *l. XI. operis ejusdem Marci* de sua vita, quem extremis imperii annis scripsit. Consule *tom. 1.* hujus operis loco mox indicato.

2 Consule *tom. 1. hujus operis pag. 364. seqq.*

3 Vide tom. eumdem *p. 434. seqq.*

4 Tertullianus *Apolog. cap. v.* „ Litteræ, *inquit*, Marci Aurelii Imperatoris requirantur, „ quibus illam Germanicam sitim, Christianorum forte militum precationibus, impetrato imbri, „ discussam contestatur. Qui sicut non palam ab ejusmodi hominibus pœnam dimovit, ita alio „ modo palam dispersit, adjecta etiam accusatoribus damnatione, & quidem tetriore „. Vide quæ dixi *tom. 1. pag. 382. seq.*

5 Vide *l. c. tom. 1. hujusce operis*.

6 Ex loco Tertulliani modo recitato plane colligitur, litteras ad Senatum, quæ Marco Aurelio tribuuntur, in spuriis esse numerandas. Adjectæ autem illæ a scriba, nescio quo, extremæ priori Apologiæ Justini Martyris fuerunt. Nam iis in litteris sic habetur. Quodsi quis inventus fuerit crimini „ dare cuipiam, quod Christianus sit, ei quidem, qui in crimen vocatur, manifestum fieri volo, „ nihil aliud objectum esse, quam quod Christianus tantum est, eum autem qui Christianum accusavit, vivum exuri: illum qui Christianum se esse professus fuerit, periculo omni, quod ob „ eam rem ei credebatur, liberatum is, cui provincia commissa est, nequaquam ad pœnitentiam adigat, aut libertatem ei adimat. Hæc autem sic etiam sanciri volo, atque hoc meum „ edictum in foro divi Trajani proponi, ut legi possit „. Quia vero non animadvertat falsa hæc esse, & cum historia, & loco mox relato Tertulliani pugnantia? Vide *tom. 1. hujus op. pag. 381.* Scaligerum *in Animadvers. ad Euseb. pag. 222.* & Christophorum Cellarium *Dissert. de primo Principe Christiano* § XVIII.

7 Vide *tom. 1. hujus op. pag. 183. not. 3. & pag. 437. not. 3.*

ſet. Non enim religionis, quæ nihil mali contineret, ſed flagitiorum reos extremo ſupplicio affici debere.

Atque Septimius Severus (1) cum primum potitus imperio eſt, pari æquitate in Chriſtianos utendum exiſtimavit. Igitur eorum aliquos in ſuis ædibus verſari, palamque profiteri Chriſtianiſmum permiſit. Cumque memor eſſet beneficii, quod a Proculo, qui *Toparcion* vocari conſueverat, accepiſſet (prodigio enim Cæſarem, cum eſſet privatus, adverſaque valetudine laboraret, ſanaverat) ei ad ſe adducto, ſecum ut ſemper in Palatio maneret, poteſtatem fecit. Quinetiam Caracallam filium (2) nutrice uti Chriſtiana voluit, ac viros, feminaſque omnes, quas, ut erat a Chriſto conſtitutum, vivere cognorat, non modo non læſit, ſed etiam laudavit, populoque furenti, ne quid in eos mali auderet, (3) præcepit. Sed cum mutata deinde voluntate, acerbe, crudeliterque de Chriſtianis decréviſſet, & puerum, qui cum Antonino Caracalla educatus fuerat, ob religionem cædi juſſiſſet, id graviter adeo Antoninus tulit, ut diu non modo non alloqui, ſed ne dignari quidem Patrem aſpectu vellet (4).

Juliam Mamæam Alexandri Severi matrem fuerunt, qui Chriſtianam religionem coluiſſe (5) arbitrarentur. Quorum

Ii 2 ex

1 De Septimio Severo Tertullianus *lib. ad Scapulam cap.* IV. *pag.* 71. *edit. nova Venet.* „ Ipſe etiam Severus Pater Antonini Chriſtianorum memor fuit. Nam & Proculum Chriſtianum, „ qui Toparcion cognominabatur, Evhodiæ procuratorem, qui eum per oleum aliquando cura- „ verat, requiſivit, & in palatio ſuo habuit uſque ad mortem ejus, quem & Antoninus optime „ noverat, lacte Chriſtiano educatus. Sed & clariſſimas feminas, & clariſſimos viros, Severus „ ſciens hujus ſectæ eſſe, non modo non læſit, verum & teſtimonio exornavit, & populo furenti „ in nos palam reſtitit „. Sed quæ Severus poſt geſſerit anno circiter imperii X. cognoſcet lector ex iis, quæ diſputata ſunt tomo ſuperiore *pag.* 438. *ſeqq.*

2 *Lacte Chriſtiano educatum* fuiſſe ſcribit *ibid.* Tertullianus.

3 Vide mox allatum Tertulliani teſtimonium.

4 Spartianus *in Caracalla cap.* I. *pag.* 707. *edit. an.* 1571. „ *Septennis puer*, *inquit*, cum „ colluſorem ſuum puerum ob Judaicam religionem gravius verberatum audiſſet, neque patrem „ ſuum, neque patrem pueri, vel auctores verberum diu reſpexit „. Sed de Severo conſule Tillemontium in *vit. Imperator.* t. III. *edit. Pariſ. p.* I. *ſeqq.* 89. *ſeq.* & Samuelem Petitum *Comment. de legibus Atticis pag.* 301. & Diatriba *de jure, Principum edictis, Eccleſiæ quæſito pag.* 60. 64. & Baronium *ad an.* 195. *n.* IV.

5 Euſebius *lib.* VI. *Hiſtoriæ cap.* XXI. *pag.* 286. *edit. Cantabrig.* „ Mater Alexandri Imperatoris Mamæa nomine, pia imprimis, ac religioſa femina cum Origenis nomen ubique jam celeberrimum haberetur, adeo ut ad ipſius quoque aures delatum eſſet, conſpectu ejus frui, & „ ſcientiam rerum divinarum, quam omnes in eo viro magnopere admirabantur, certiſſimo ex- „ perimento cognoſcere concupivit „. Similia ſcribit Hieronymus *de Viris Illuſtribus cap.* LIV. *pag.* 116. *edit. Martian. tom.* IV. *opp. par.* II. Hinc factum eſt, ut *Chriſtiana* ab aliquibus appellata

ex eo imprimis orta ſententia eſt, quod ejus inſignem in noſtros fuiſſe benevolentiam conſtaret. Igitur cum ſingulari apud filium auctoritate valeret, ipſaque per ſe moderari rempublicam videretur, actum hinc eſt, ut noſtri in honore haberentur, templaque Imperatoris voluntate extruerent, in iiſque ſine metu (1) congregarentur. Jam vero Alexander, etſi erat ſuperſtitione Deorum imbutus, tamen Chriſto rem divinam (2) Ethnicorum more facere, & præcepta quædam (3) morum, quæ a noſtris coli perſpiciebat, probare, eaque palam enunciare, ut a ſuis etiam colerentur, ſolebat. His ille moribus cum vixiſſet, Maximino ſucceſſori, qui male in ipſum eſſet animatus, occaſio ſæviendi in Chriſtianos fuit (4).

Sublato Maximino, Gordianoque Auguſto interfecto, Philippus Arabs adeptus imperium eſt. Is quum Chriſtianis partibus ſtuderet, non aliquos veterum modo, ſed novos etiam quoſdam ſcriptores induxit, ut eum, ejuſdemque nominis filium Auguſtum Chriſtianos fuiſſe defenderent. Placuit ea ſane aliquando Baronio, (5) Petro Danieli Huetio, (6) Johanni Rodolfo Wetſtenio, (7) Stephano Moynio, (8) aliiſque

lata eadem Imperatoris mater fuerit, qui cernerent piam fuiſſe ab Euſebio, atque religioſam vocatam. Vide Oroſium *l.* VII. *c.* XVIII. *edit. Havercampi p.* 507. *ſeq.* Sed de Mamæa videndi Baronius *ad an.* 230. *num.* VI. Tillemontius *t.* III. *vit. Imp. pag.* 157. *ſeq. edit. Pariſ.* Orſius *Hiſt. Eccl. tom.* III. *pag.* 46. *ſeq. edit. Primæ.* Triſtanus *in Imp. Rom. pag.* 421. *tom.* II. Chriſt. Kortholtus *Diſſ. Hiſt. de Phil. Alex. Mamæa &c. Chriſtianiſmo edit. an.* 1667. Spanhemius Junior *tom.* II. *opp. pag.* 405. ex quibus etiam cognoſcet lector, defeciſſe poſtmodum eam a recta inſtitutione vitæ.

1 Lampridius in vita Alexandri Severi *cap.* XLIX. *pag.* 1003. *edit. an.* 1671. „ Cum Chriſtiani „ quemdam locum, qui publicus fuerat, occupaſſent, *inquit*, contra popinarii dicerent, ſibi „ eum deberi, reſcripſit, melius eſſe, ut quomodocumque illic Deus colatur, quam ut popina- „ riis dedatur. Vide Baronium *ad. an.* 224. *num.* IV. Tillemontium in Alexandri *vita tom.* III. *eod. pag.* 163. *ſeq.* Verum de hac re erit in libro de ſacris ædificiis copioſius diſſerendum.

2 Lampridius in *vita Alexandri Severi cap.* XXIX. *p.* 930. *ſeq.* „ Matutinis horis in larario ſuo, „ in quo & divos principes, ſed optimos, electos, & animas ſanctiores, in queis & Apollonium, „ & quantum ſcriptor ſuorum temporum dicit, *Chriſtum*, Abraham, & Orpheum, & hujuſmodi „ *Deos* habebat, ac majorum effigies, rem divinam faciebat &c.

3 Idem Lampridius *cap.* LI. *p.* 1007. hæc per præconem clamari juſſiſſe Alexandrum Severum ſcribit: *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Idem c.* XLIII. *p.* 993. „ Chriſto templum facere „ voluit, eumque inter Deos recipere, quod & Hadrianus cogitaſſe fertur „. *Cap.* XXII. *p.* 914. „ Judæis privilegia reſervavit. Chriſtianos eſſe paſſus eſt.

4 Euſebius *lib.* VI. *Hiſt. Eccl. cap.* XXVIII. *pag.* 293. „ Cæſo, *inquit*, Alexandro ... in ejus „ locum ſuccedit Maximinus (an. 235.), qui gravi odio ſuccenſus adverſus familiam Alexan- „ dri, in qua plerique erant Chriſtiani, perſecutione excitata, ſolos Eccleſiarum antiſtites, ut- „ pote prædicationis Evangelicæ auctores interfici juſſit.

5 Ad *ann.* 246. *num.* IX.

6 *Origenianor. lib.* I. *cap.* 3. *num.* IV.

7 *Ad libros Origeni adſcriptos contra Marcionitas in Præfat. pag.* 8. *ſeqq. edit. an.* 1674.

8 *Not. ad varia ſacra pag.* 1106. *ſeqq.*

I

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

IX

X

XI

que (1) sententia. Momenta autem rationum, quibus permoti sic esse statuendum judicaverunt, hæc erant omnino. I. Eusebio Cæsariensi, nisi gravissima monumenta postulent, numquam esse in hoc genere denegandam fidem. Scriptum autem fuisse ab Eusebio (2) in Historia, utrumque Philippum nomen Christianæ religioni dedisse. II. Ejusdem rei Dionysium (3) Alexandrinorum Episcopum testem esse, cui scriptori & gravi, & æquali temporum illorum qui repugnet, hunc contra præcepta criticæ facultatis agere. III. His illis duobus, quos diximus, Chrysostomum (4), Hieronymum, Orosium, & Vincentium Lirinensem accedere. IV. Acta Pontii (5) Martyris, quem cum Philippis vixisse ferunt, idipsum omnino flagitare. Quodsi vitiata multis partibus sunt, non hinc esse continuo consequens, contemni eadem oportere. V. Nihil esse præterea, quod efficere plane possit, numquam Philippos induxisse animum, ut Christianam religionem profiterentur. Contra Josephus (6) Scaliger, Christianus Kortholtus, (7) Antonius Pagius, (8) Christophorus Cella-

1 Bollandiani *tom.* II. *Januarii ad d.*xx. *pag.*253. Petrus Taffinus S. J. *de Anno*, *& Ludis secular. tom.*VIII. *Antiquit. Romanar. edit. Batava Grevii pag.*617. Natalis Alexander *Hist. sec.*III. *pag.*668. *edit. Lucensis an.*1734. aliique, quos numerat Ciampinus *Disquisitione de duobus Emblematibus in Cimelio Cardinalis Carpinei asservatis edit. Romana an.*1691.

2 Eusebius *lib.*VI. *Hist. cap.*XXXIV. *pag.* 298. Τοῦτον κατέχει λόγος χριστιανὸν ὄντα, ἐν ἡμέρᾳ τῆς ὑστάτης τοῦ πάσχα παννυχίδος, τῶν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν τῷ πλήθει μετασχεῖν ἐθελῆσαι· οὐ πρότερον δὲ ὑπὸ τοῦ τηνικάδε προεστῶτος ἐπιτραπῆναι εἰσβαλεῖν, ἢ ἐξομολογήσασθαι, καὶ τοῖς ἐν παραπτώμασιν ἐξεταζομένοις, μετανοίας τε χώραν ἴσχουσιν, ἑαυτὸν καταλέξαι. ἄλλως γὰρ μὴ ἄν ποτε πρὸς αὐτοῦ, μὴ ὀυχὶ τοῦτο ποιήσαντα, διὰ πολλὰς τῶν κατ᾽ αὐτὸν αἰτίας παραδεχθῆναι. „ Hunc (Philippum) fama „ fert, Christianum exsistentem, in postrema Paschæ vigilia precationum in Ecclesia participem „ simul cum reliquo populo fieri voluisse. Sed Episcopum, qui tunc Ecclesiæ præerat, non prius „ illi aditum permisisse, quam confessionem scelerum fecisset, iisque, qui lapsi fuerant, & in pœ- „ nitentium ordine stabant, sese adjunxisset. Aliter enim numquam certe, nisi id prius fecisset, „ admissus fuisset propter multa, quæ perpetrarat, flagitia.

3 Dionysius Alexandrinus apud Eusebium *lib.*VII. *Hist. Eccl. cap.*x. *pag.*331. *edit. Cantab.* „ Neque enim ullus superiorum Principum, ne illi quidem ipsi, qui palam Christiani fuisse di- „ cuntur, tanta humanitate, ac benevolentia nostros complexus est. Consule Pagium ad an.253. *num.*xx.

4 Chrysost. *Homil. de S.Babyla M. tom.* II. *opp. pag.*545. *seq. edit. Montfauconiana*, Hieronymus *In Chronic. Euseb. edit. Pontaci pag.*177. Orosius *lib.*VII. *cap.*xx. *pag.*513. *edit. Havercampi.* Vincentius Lirinensis in Commonitorio *c.*XXIII. *p.*75. *t.*IV. *Bibl.* PP. *edit. Paris. an.*1589. Consule Tillemontium *tom.*III. *Hist. Imperatorum pag.*631. *edit. Paris. an.*1702.

5 Consule Acta S.Pontii apud Baluzium *tom.*II. *Miscellaneorum pag.*130. *seqq.* & Bollandianns *tom.*III. *Maii ad d.*XIV. *pag.* 276.

6 Ad Chronicon Eusebii *n.*MMCCLX. *pag.*234. *edit. an.*1658.

7 *De Persecutionibus Ecclesiæ cap.*VIII. *pag.* 305. *seqq. & Differt. Historica de Philippi Arabis, Alexandri, Mamææ Christianismo, edit. Kilon. an.*1667.

8 *Ad an.*244. *num.*v. *seqq.* 247. *num.*VI. *seq.*

Cellarius, (1) Fridericus Spanhemius (2) filius, Benedictus (3) Pictetus, & Thomas Vincentius (4) Monelia Ordinis Prædic. cum multa esse in vetere historia viderent, quæ impedirent, quo minus Huetio, ceterisque, quos supra numeravi, assentirentur, de libris scribendis cogitarunt, quibus eam opinionem refellerent. Igitur assequi se nullo modo posse dixerunt, quemadmodum Christianis annumeratus fuerit is, qui non solum cum in Oriente ageret, sed etiam cum Romam venisset, rem divinam falsis divinitatibus fecit (5), ludos seculares celebravit, qui pleni crudelitatis, & superstitionum (6) erant. Incredibile præterea videri, cudi jussu Imperatoris Christiani nummos potuisse, in quibus ipse, filiusque sacrificantes (7) exhiberentur. Factum

1 *Dissert. de primo Principe Christiano* xv. *pag.* 322. *seq. num.* xxi.

2 *Tom.* II. *opp. pag.* 400. *seqq.*

3 *Dissertatione contra P. Fayum.*

4 *Dissertat. de religione utriusque Philippi pag.* 1. *seq. edit. Rom. an.* 1741. His accedunt Samuel Basnagius *tom.* II. *de Annal. pag.* 333. *seqq.* Johannes Andreas Bosius *Exercit.* II. *de Pontificat. Max. Rom. Imperat. tom.* v. *Antiq. Roman. edit. Batav. Gravii pag.* 590. Franciscus Blanchinus ex Pagio *tom.* II. *Anastasii in observat. ad S. Fabiani vitam pag.* 190. *seq. edit. Rom. an.* 1723.

5 Ita quidem postulat nummus, quem exprimit Figura XI. *Tab.* VII. quem hoc loco apponi curavimus, & de quo mox erit disserendi locus.

6 Victor *in Epit. p.* 540. *t.* 1. *H. Rom. Script. ed. a* 1588. „ Adeo severi, & tristis animi fuit (Philip„ pus Junior) ut patrem ludis secularibus petulantius cachinnantem, quamquam adhuc tener, vultu „ notaverit averso „ . Quanta autem in hisce ludis superstitio esset, & quot signa sævitiæ, & crudelitatis, cognosci potest ex verbis Capitolini in *Gordiani vita pag.* 135. *t.* 1. *Script. Hist. Aug. edit. an.* 1671. „ Fuerunt sub Gordiano Romæ Elephanti XXXII. quorum ipse XII. miserat, Ale„ xander X. Alces X. Tygrides X. Leones mansueti LX. Leopardi mansueti XXX. Belbi, idest „ hyænæ X. Gladiatorum fiscalium paria M. Hippopotamus, & Rhinoceros unus, Archoleontes X. „ Camelopardali X., Onagri XX., Equi feri XL., & cetera ejusmodi animalia innumera, & di„ versa., quæ omnia Philippus ludis secularibus vel dedit, vel occidit. Has autem omnes feras „ mansuetas, & præterea efferas parabat ad triumphum Persicum; sed votum publicum nihil „ valuit; nam omnia Philippus hæc exhibuit secularibus ludis, & muneribus, atque Circensi„ bus, cum millesimum ab urbe condita annum in consulatu suo, & filii sui celebravit „ . Confer Moneliam *l. c. cap.* II. quo loco demonstrat: *Philippum cum filio annum, ludosque seculares celebrasse, idque cum Christiana religione pugnare.* Confer præterea *fig.* I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. *tab.* VII. *mox laudata.* Consule etiam *caput.* IV. ejusdem Diss. Monelianæ, quo demonstratur: *Philippos Imperatores nulla necessitate compulsos, sed libentes, volentesque annum secularem celebrasse.*

7 Nummus maximi moduli ex duobus metallis, ut Franciscus Baldinus censet, conflatus flavo atque rubro, qui figura XI. *tab.* VII. exhibetur, quique cum trecentis aliis ex museo Eminentissimi Cardinalis Alexandri Albani in Bibliothecam Vaticanam translatus est, exprimit Philippos Patrem, atque Filium in aditu templi ornatissimi octo columnis suffulti rem divinam facientes, tibicine, popa, & victimario adstantibus, hinisque aliis superstitiosi cultus administris cum inscriptione SAECVLVM NOVVM. Ex eo nummo quam essent superstitiosi Philippi constat. Nam ejus est generis, qui non Senatus consulto, ut sunt ærei omnes primæ, atque secundæ formæ, sed ex iis maximi moduli, quæ unius Imperatoris jussu, auctoritateque cusi, amicis, & viris dignitate præstantibus distribuebantur.

Factum id vero a Philippo fuisse, cujus etiamnum ejus generis nummi circumferuntur. Igitur lapsum errore fuisse Leontium (1) Antiochenum, qui eum quo tempore Antiochiæ agebat, adeoque jam usque ab initio Imperii, Christianum fuisse affirmavit. Quid enim? A Christiano ne quisquam putet, ubi ad urbem pervenit, sacrificia fuisse falsis numinibus procurata? Nam Eusebium, cui sane plurimum de Ecclesiasticis rebus credendum est, nihil certi statuere. Etenim quod una fama, sermoneque aliquorum elatum in populum fuisse scribit, (2) hoc scilicet uti certum, atque testatum concedi non oportere. Nihil esse in Chronico Eusebiano(3) adversæ caussæ patronis præsidii. In libris de Vita (4) Constantini ab eodem Cæsariensi Episcopo demonstrari, quis tandem primus fuerit principum Christianorum.

1 Sic enim scribit auctor Chronici Paschalis ad *Olympiada* CCLVI. *pag.* 270. *edit. Paris. an.* 1688. „ Ex majorum relatione & hoc de S. Babyla ad alios pervenit, ut iis, qui ante hæc „ tempora vixere, narravit Beatus Leontius Antiochiæ Episcopus (*Beatum vocat hominem* „ *Arianum*). Hic Decius S. Babylam non solum quod Christianorum religionem profiteretur, „ interfecit, sed & quod Imperatoris Philippi uxorem, atque adeo ipsum Philippum utrumque „ Christianum ab ædis Sacræ ingressu arcere esset ausus propter perpetratum a Philippo crimen, „ quod ejusmodi fuit. Philippus iste junior, cum præfecturam prætorii, imperante illius decessore Gordiano, gereret, commendatum sibi, ac suæ tutelæ datum a Gordiano filium, ipso „ Gordiano Imperatore mortuo, interfecit, ac imperium arripuit „. Quam multa paucis verbis peccata! An Gordianus tutelam filii puero commendasset, qui vix loqui per ætatem poterat? Jam vero præfectus ne puer Philippus prætorio fuisset? Equidem tam turpiter erranti Chronographo nemo, ut opinor, prudens assentietur.

2 Consule supra recitatum Eusebii locum. Ex eo cognoscas fama ne, an veritatis vi fuerit permotus, ut scriberet. Atque est illud præterea animadvertendum, Eusebium, Leontium &c. tritum aliquorum sermone fuisse dicere, Philippum utrumque Christianismum fuisse professum, antequam Romam venisset. At componi hæc cum ludis secularibus nullo modo possunt, qui ut est dictum pleni erant sævitiæ, & impietatis.

3 Chronicon Eusebii vitiatum esse multis partibus, ne nemo harum rerum peritus inficiatur. Igitur qui *historiæ*, *librisque de vita Constantini* Chronicon anteponunt, ne hi vehementer labuntur. Adeundum Chronicon ipsum *ad annum* Abrahami 2260. *pag.* 177. *edit. Pontaci*.

4 Eusebius *lib.* IV. *De vita Constantini cap.* LXII. *pag.* 662. *edit. Cantabrig.* ἢ δὲ μόνος, inquit, τῶν ἐξ αἰῶνος αὐτοκρατόρων Κωνσταντῖνος Χριστοῦ Μαρτυρίοις ἀναγεννώμενος ἐτελειοῦτο. θείας τε σφραγῖσι ἀξιούμενος, ἠγάλλετο τῷ πνεύματι „ Solus igitur ex omnibus, „ qui unquam fuerunt, Imperatoribus Constantinus in Christi Martyriis renatus, perfectus est, „ & divino signaculo donatus, exultavit spiritu „. Idem est memoriæ traditum a Lactantio in Prooemio *Divinarum Institutionum* L. I. *cap.* I. *pag.* 4. *edit. opp. an.* 1748. *tom.* I. „ Constantine, „ *inquit*, Imperator Maxime, qui primus Romanorum principum repudiatis erroribus, majestatem Dei singularis ac veri & cognovisti, & adorasti „. De hoc loco vide *adnot.* Dufresnii *ibid. ad lin.* XVII. Rursum Lactantius *lib.* VII. *cap.* XXVI. *pag.* 588. „ Nec immerito, *subdit*, rerum Dominus, ac rector te potissimum (Constantine) delegit, per quam sanctam religionem „ suam instauraret, quoniam unus ex omnibus extitisti, qui præcipua virtutis, & sanctitatis „ exempla præberes, quibus antiquorum principum gloriam, quos tamen fama inter bonos numerat, non modo æquares, sed etiam, quod est maximum, præterires. Illi quidem natura fortasse tantum similes justis fuerunt. Qui enim moderatorem universitatis Deum ignorat, simi-
„ litu-

rum. Ac ne in cogitationem quidem cadere, ut qui ante Constantinum nullum fuisse Imperatorem dixit, qui nostris se sacris addixerit, idem affirmarit, Philippum non modo in baptizatorum, sed etiam in pœnitentium numero fuisse. Dionysium Alexandrinum aut prætermisisse quod erat de Philippi religione, aut si quidquam dixit, non sua, sed aliorum opinione dixisse. Eum namque Episcopum sic habere: fuisse aliquos Imperatores (1), qui Christiani esse dicerentur. Hæc ut Philippis, ita Alexandro Severo accommodari posse, quem postremum Ethnici devotum fuisse Christo arbitrabantur. Acta Martyris Pontii referta esse ineptissimis (2) fabulis, indignaque videri, quibus fides adhibeatur. Quotum enim quemque esse, qui gentem Romanam pene universam, Philippo Imperatore, Christianam fuisse factam existimet? Ac si minus id verisimile sit, ne illud quidem, quod est de Philippo, persuaderi cuiquam diligenti, & perito antiquitatis viro posse. Hæc ab se non eo consilio prædicari, quo Pontium ex albo Sanctorum Martyrum expungi velint. Ejusdem esse generis *Acta Babylæ*, & si quæ eorum similia circumferuntur. Atque eis, qui fidem adjungant, hos contra leges criticæ facultatis agere, qui fabulas anteponant auctoritati gravissimorum (3) historicorum.

„ litudinem justitiæ assequi potest, ipsam vero non potest „. S. Ambrosius *oratione in Funere Theodosii an. 395. habita tom. II. opp. pag. 1209. edit. Paris. Monach. S. Mauri* „ Adhæret, *inquit*, Constantino, cui licet baptismi gratia in ultimis constituto omnia peccata dimiserit, „ tamen quod primus Imperatorum credidit, & post se hæreditatem fidei principibus dereliquit, „ magni meriti locum reperit „. Sulpicius Severus *l. II. Hist. p. 151. edit. Antuerp. an. 1574.* „ Constantinus, *inquit*, rerum potiebatur, qui primus omnium Romanorum Principum Christianus „ fuit „. Auctor *Actor. S. Pachomii apud Bollandianos tom. III. ad d. XIV. mensis Maii p. 296.* „ Cum finem, *inquit*, accepisset persecutio, regnavit Constantinus M. Imperatorum Romanorum primus Christianus „. Theodoritus *lib. V. Historia cap. XXXIX. pag. 242. edit. Cantabrig.* sic habet „ Ante Constantini Maximi principatum, quotquot Romani Imperatores fuerunt, adversus pietatis cultores furere non destiterunt „. Quæ postrema verba in Philippos etiam cadere possunt, quamquam il animo a Christianis alieni non essent. Nam iis imperatoribus dira est in nostros homines ab Alexandrina plebe tempestas concitata, quin coercere ejus impetum Principes ipsi curaverint. Consule S. Dionysii Alexandrini *Epistolam ad Fabium Antiochenum* apud Eusebium *l. VI. H. E. cap. XLI. pag. 304. seqq. edit. Cantabrig.* & Moneliam *Dissert.* supra indicata *cap. VI. pag. 43. seqq.*

1 De loco Dionysii, quem supra retulimus sic statuit Pagius, & quidem recte, ad *an. CCLIII. num. XX.* „ Utrumque Philippum intelligere videtur. Aliqui tamen Philippum Patrem, & Alexandrum Severum, qui imaginem Christi habuit in larario suo, intelligunt. Hos non reapse, „ sed tantum *existimatione* fuisse Christianos, dicit Dionysius. Vide Moneliam *ibid. pag. 7.*

2 Acta S. Pontii plena esse fabularum, cuique eadem legenti plane constabit. Confer Bollandianos *tom. III. Maii ad d. XIV. pag. 271.* & Moneliam *ibid. cap. II. pag. 9. seqq.* Quod ipsum est de *Actis S. Babylæ* concedendum. Ea referunt Bollandiani *tom. II. Januarii ad d. XXIV. pag. 571. seqq.* Consule Moneliam *ibid. pag. 9. seqq.* (3) *Vide not. 4. pag. superior.*

ricorum . Johannem Chryfoftomum nihil de Philippo (1) agere, mifcereque nonnulla, quæ cum monumentis eorum temporum pugnare videantur. Nam Orofium, & Vincentium (2) Lirinenfem (Hieronymiano enim, vel Eufebiano potius (3) Chronico aliqua effe fequente ætate adjecta) qui multo plura de Philippis dixerint, quam effent ab Eufebio, atque Dionyfio commendata memoriæ pofterorum, neque tam veteres effe, neque tanta exiftimatione valere, ut (rejectis Eufebio, Lactantio, Ambrofio, quorum eft de Conftantino primo Chriftiano Impetore perfpicua fententia, miffifque argumentis, quæ e ludis, facrificiifque petuntur) his tantum, eorumque æqualibus effe auctoritatem adjungendam, & fidem putent. Sciant præterea, qui Philippi defenfionem fufcipiunt, non tam hebetes effe fe, neque tam imperitos rerum, ut ignorent, effe aliquos, qui cum nummos Philippi repererint, in quibus arca, atque columba exprimi videantur, concludendum exiftimarint, eum, qui Noachicum diluvium (4) noverit, fuiffe initiatum myfteriis Chriftianorum. Sed hanc rationem concludendæ fententiæ, fi quid habeat virium, hoc item efficere, ut fit in Chriftianis Septimius Severus (5) etiam numerandus, cujus fimiles nummi extant, quemque plane liquet acerrimum fuiffe noftrorum hominum inimicum. Prætermitti ab fe, quæ de Apotheofi Philippi (6) ab antiquitatis cultoribus produci folent. Se namque qui monumenta habeant in promtu, quæ demonftrent, quid vivo Philippo geftum fit, his fcilicet non egere, quæ mortuo eodem principe peracta a Romanis effent.

1 Vide Moueliam *ibid. cap.* II. *pag.* 21. & Chryfoftomum ipfum l.c. ubi „ Neque, *inquit*, „ ipfi ad Imperatoris quidem emolumentum libertas profuit . . . Quafi enim abande fatis ad im- „ pietatem non effet homicidium patraffe, & fronte perfricta in Dei templum infiliiffe, fic homicidio „ priori & alterum adjecit homicidium . . . Et erat profecto pueri cædes prior pofteriori misera- „ bilior. Babylæ autem cædes pofterior priori fceleftior „. Confule Tillemontium *tom.* III. *Hift. Imp. pag.* 497. *feqq. edit. an* 1702. ubi quædam in hoc loco Chryfoftomi effe fatetur, quæ tam fint implicata, ut evolvi nullo modo poffint.

2 Orofius enim contra veterum fidem confidenter ponit, quod Dionyfius, Eufebiufque dubitantes fama folum circumferri fcripferunt. Vincentius autem Lirinenfis Epiftolam præterea a Philippo ad Origenem fuiffe datam commentus eft, *Chriftiani magifterii auctoritate*. Quod cum ab Eufebio, aliifque antiquis, qui funt res Origenis perfequuti, dictum numquam fit, nullam meretur fidem.

3 In Chronico enim Eufebiano fcripta hæc funt, quod effe multis locis vitiatum conftat.

4 Vide *tab.* VII. *fig.* IX.

5 Confer *tab.* VII. *fig.* X. fed his nummis Deucalioneum diluvium fignificatur. Vide Moneliam ibid. *cap. ult. pag.* 56. *feq.*

6 Adeundus Monelia *ibid. cap.* VI. *pag* 43. *feq.*

Sublatis Philippis vexati, exagitatique, ut demonstratum alio loco est, nostri a Decio, (1) deindeque a Valeriano fuerunt. Post Gallienus, cum potitus imperio fuisset, intellexissetque quam caste, integreque Christiani vivere solerent, binis edictis, ut eis templa, & cœmeteria restituerentur (2), præcepit. Inde Claudius II. principatum adeptus est, quo Imperatore non pauci nostrorum hominum religionis caussa interfecti (3) sunt. Aurelianus initio Imperii nihil contra Christi sectatores agendum (4) existimavit. Immo vero cum de Paulo Samosateno ortæ contentiones esse, Episcoposque in eam sententiam conspirasse perspiceret, ut de sede Antiochena impium hæresiarcham pellendum arbitrarentur, eis, qui ad se confugerant auxilium postulatum, respondit, ei se Antistiti domum Ecclesiæ daturum, ad quem Italici, Romanusque imprimis Episcopus scripsissent (5). Sed extremo principatus tempore ab improbis, nescio quibus, hominibus (6) circumventus, leges vulgavit, quibus statuit, quærendos esse Christianos ad necem, quasi sacrilegi, & reipublicæ hostes essent. Respirarunt tamen aliquanto nostri sub Tacito, deinde sub Probo, post sub Caro Augustis, ita ut non pauci eorum in ædibus principum degerent, jus dicerent, provincias administrarent, omnes autem religionem, cui se addixerant, palam, aperteque profiterentur. Atque ita quidem sese res nostræ aliquamdiu, Diocletiano, & (7) Maximiano Herculio Imperatori-

1 *Tom. 1. pag. 444. seq.*

2 Confer Eusebium *lib. VII. Hist. cap. XIII. pag. 340. edit. Cantabrig.* Quo loco edictum refert, quod sic habet „ Imperator Cæsar Publius Licinius Gallienus, Pius Felix Augustus, Dio-„ nysio, Pinae, Demetrio, & ceteris Episcopis salutem. Meæ munificentiæ beneficium per uni-„ versum orbem divulgari præcepi, ut qui loca illa religiosa, quæ spectant ad Christianos, obti-„ neat, ab illis statim discedant. Et propterea vos mearum litterarum exemplari uti poteritis, „ quo nemo deinceps vobis quicquam facessat molestiæ. Atque illud quod nunc libere, & pro „ arbitrata a vobis expleri queat, jam pridem a me erat concessum. His de caussis Aurelius Cy-„ renius, qui summam rerum secundum me administrat, litterarum etiam exemplar conservavit.

3 De Valeriano, qui initio nobis faverit, vide Eusebium *lib. VII. cap. X. p. 331. edit. Cantabrig.* De Claudio vide quæ diximus *tom. 1. pag. 449.*

4 Vide Eusebium *lib. VII. cap. XXX. pag. 364. edit. Cantabrig.*

5 Confer Eusebium *ibid.*

6 Consule *tom. 1. hujus op. pag. 449.*

7 Eusebius *lib. VIII. cap. 1. pag. 375. edit. Cantab.* „ Qualem quantamque gloriam, *inquit*, „ simul ac libertatem doctrina vera erga supremum Deum pietatis a Christo primum hominibus „ annunciata apud omnes Græcos pariter, & barbaros ante persecutionem nostra memoria caci-„ tatam consecuta sit, nos certe pro merito explicare non possumus. Argumento esse possit Im-„ peratorum benignitas erga nostros, quibus regendas etiam provincias committebant; omni fa-

cris-

ratoribus habuerunt, quoad Galerii Maximiani Cæsaris scelere (1) permoti principes ipsi sunt, ut nomen Christianorum delere statuerent (2).

Maxentius Maximiani Herculii filius, cum primum tyrannidem occupavit, ut sibi plebem conciliaret, cujus magnam partem Christianis partibus studere cognoverat, a sacris se nostris minime esse alienum simulabat. Itaque cavit, ne quis Christianorum quemquam injuria afficere auderet (3).

Hujus est quidpiam simile factum a Galerio Maximiano. Nam is, cum sibi esse iratum Deum animadvertisset, timeretque, ne pœnas graviores ob vexatos Christianos daret (adversa enim valetudine laborabat) legem tandem scripsit, qua integrum esse Christianis sanxit, suis institutis vivere, ædes sacras habere, in quibus congregarentur, & divino numini pro Imperatoribus, saluteque reipublicæ preces adhiberent, modo ne quid flagitiose, scelesteque molirentur, (4) & agerent. Maximinus, qui id ægerrime tulerat, neque tamen abrogare audebat, hoc præsi-

 dibus

„ crificandi metu eos liberantes ob singularem, qua in religionem nostram affecti erant, benevolentiam. Quid opus est dicere de iis, qui in Imperatorum palatiis versabantur? Quid de Imperatoribus ipsis? Qui domesticis suis, eorumque uxoribus, liberis, ac servis ea, quæ religionis suæ erant, tam verbis, quam factis libere exequendi coram semetipsis potestatem dederunt . . . Similiter & singulis Ecclesiarum Antistitibus summum honorem, cultum, ac benevolentiam ab omnibus tam privatis, quam provinciarum rectoribus deferri vidisses. Jam vero quis innumerabilem hominum quotidie ad fidem Christi confugentium turbam, quis illustres populorum concursus in ædibus sacris cumulate possit describere? Quo factum est, ut priscis ædificiis jam non contenti, in singulis urbibus spatiosas ab ipsis fundamentis extruerent Ecclesias. Atque hæc progressu temporis increscentia, & quotidie in majus, ac melius proficientia, nec livor ullus atterere, nec malignitas dæmonis fascinare . . . potuerunt &c. Consule Lucium Cæcilium *lib. de mortibus Persecutor. cap.*XI. *& seqq. tom.*II. *pag.*197. *edit. an.*1748.

1 Vide *Eusebium* ibid. & *Cæcilium* ibid.

2 Consule quæ dixi *tom.*I. *pag.*250. *seqq.*

3 Eusebius *lib.*VIII. *cap.*XIV. *Hist. Eccl. pag.*397. *edit. Cantabrig.* „ Maxentius, qui Romæ Tyrannidem arripuit, principio quidem fidei nostræ professionem simulavit, ut in eo morem gereret, blandireturque populo Romano. Itaque subditis suis præcepit, ut a persecutione Christianorum desisterent, fictam scilicet pietatis speciem præseferens, utque benignior multis, atque humanior superioribus principibus videretur.

4 Vide Eusebium *l.*VIII. *cap.*VI. *pag.*402. *seqq.* ubi descripto Galerii Maximiani morbo, sic *cap.*XVII. scribit „ Tandem adversus tot ærumnas conflictans intelligere cœpit, quæ in cultores Dei admiserat scelera. Totaque mentis acie in semetipsum conversa, primum quidem conditori omnium Deo errorem suum confessus est. Convocatis deinde palatii sui proceribus, absque ulla dilatione persecutionem Christianorum cohibere eos jubet, & Ecclesias illorum quantocius extruere imperiali rescripto præcipit, quo Christiani sacra sua solito more peragere possent, ac pro Imperatore preces ad Deum fundere. Confestim igitur verba subsequentibus factis, per singulas urbes proposita sunt edicta palinodiam erga nos continentia in hunc modum: *Imperator. Cæsar. &c.* Consule Lucium Cæcilium *lib. de mortibus Persecutor. cap.*XXXIV. *t.*II. *opp. edit. an.*1748. *pag.*229.

dibus tantum voce, non ſcripto edixit, ut caverent, ne quis Chriſtianus religionis cauſſa (1) condemnaretur. Paullo æquius fuit edictum, quod aliquanto poſt per Sabinum Præfectum Prætorio, ut noſtris rem gratam faceret, (2) publicavit. Sed extremum, quod non diu ante mortem dedit, ejuſmodi fuit, ut eo ethnici omnia, quæ ablata, occupata, vendita, aut dono alicui data eſſent, Eccleſiis reſtituere cogerentur.

Poſtremus Principum Romanorum, qui cum deorum ſuperſtitione tenerentur, tamen edicta pro Chriſtianis ediderant, quibus Ethnicorum in nos impetum reprimerent, libertatemque colendæ religionis, quam noſtri probabant, concederent, Licinius (3) fuit, qui poſtea, ut quibus poſſet modis Conſtantinum læderet, vexari, cruciarique Epiſcopos juſſit, a quibus inſtitui ceteri in doctrina Chriſti, virtuteque ſolerent. (4)

His

1 Euſeb. *l.* IX. *cap.* I. *pag.* 439. *ſeqq. edit. Cantabrig.*

2 Edictum Maximini ad eumdem Sabinum pro Chriſtianis vide apud Euſebium *lib.* IX. *cap.* IX. *pag* 452. *edit. Cantabrig.*

3 De edictis Licinii adeundi Euſebius *lib.* X *Hiſt. cap.* V. p. 480. & Cæcilius *cap.* XLVIII. *l. de mort. Perſec. p.* 244. *ſeq. t.* II. *opp.* Sed de immutato deinceps Licinii animo confer Euſeb. *lib* I. *de vita Conſtantini cap.* LI. *ſeqq. pag.* 527. *edit. Cantabrig.* & *lib.* II. *cap.* I. *pag.* 535. & *cap.* XV. *pag.* 543.

4 Non eſt prætermittendus Conſtantius Conſtantini Pater qui etſi Chriſtianus non fuit (Conſule Cellarium *Diſſert. Academ.* XV. *pag.* 324. *edit. an.* 1712. & Bandurium *tom.* II. *Numiſmat. Imperat. pag.* 105. quo loco diſſerit adverſus Triſtanum *t.* III. *Imp. pag* 389. 399. *edit. an.* 1544.) tamen is ſæviendum in Chriſtianos, qui ſubjecti ejus imperio eſſent, non putavit. *Euſeb. lib.* I. *de vita Conſtant. cap.* XIII. *pag.* 506. *edit. Cantabrig.* ubi de Diocletiano, & Maximiano Herculio, & Maximino diſſerens, quos diris modis vexaſſe Eccleſiam conſtat, continuo excipit Conſtantium, affirmatque ipſum *ſuis ſubditis conceſſiſſe*, *ut ſine moleſtia divino cultui inſervirent*. *Cap. autem* XVI. *pag.* 508. adjungit, eos Chriſtianos, qui ſacrificarunt, ex aula ejectos ab Conſtantio fuiſſe, *quod Dei proditores etiam indigni Imperatoris miniſterio eſſent*. Ex quibus Euſebii verbis plane ſequitur, Conſtantium fuiſſe amicum Chriſtianorum. Lucius Cæcilius *lib. de mort. Perſec. c.* XVI. *p.* 202. *t.* II. *opp. Lactant. edit. an.* 1748. „ Conſtantius ne diſſentire a majorum præceptis „ videretur, conventicula, ideſt parietes, qui reſtitui poterant, dirui paſſus eſt: verum autem „ Dei templum, quod eſt in hominibus, incolume ſervavit. Vexabatur ergo univerſa terra, & „ præter Gallias, ab oriente uſque ad occaſum tres acerbiſſimæ beſtiæ ſæviebant „. Donatiſtæ præterea in libello precum Conſtantino Magno oblato: Apud optatum Milev. *lib.* I. *pag.* 22. *edit. an.* 1702. ſic alloquuntur Conſtantinum Imperatorem „ Rogamus Te, . . quoniam de genere juſto es, „ cujus Pater inter ceteros Imperatores perſecutionem non exercuit, & ab hoc facinore immunis „ eſt Gallia... Petimus, ut de Gallia nobis judices dari præcipiat pietas tua „. Huc ſpectant, quæ Eutropius ſeribit initio *lib.* X. *p.* 131. *ſeq edit. an.* 1703. Quod autem martyres perplures Diocletiano Imp. in Gallia extiterint, ut ne Euſebius quidem *l. de martyr. Palæſt. cap.* I. *p.* 406. *ſeqq. Hiſt. Eccl. edit. Cantabr.* negat, ejus rei non Conſtantius, ſed alii in cauſſa fuerunt. Confer Pagium *ad an.* CCCIII. *num.* VIII. & Baluzium *in not. ad Lucium Cæcil. pag.* 298. *tom.* II. *opp. Lactant. edit. an.* 1748. & quæ diximus *ſupra pag.* 455. *tom.* I. Non probo autem, quod novi quidam ſeriptores putant, Hiſpanias ſcilicet Conſtantio obtigiſſe. Nam Cæcilius *cap.* VIII. *lib. De Mortibus Perſecut. pag.* 193. de Maximiano Herculio loquens „ Cum ipſam, *inquit*, Imperii ſedem „ teneret Italiam, ſubjacerentque opulentiſſimæ Provinciæ vel *Africa*, vel *Hiſpania* &c. „ Siciliæ, Corſicæ, & Sardiniæ Inſularum incolæ Apoſtolis inſtitutoribus glorlantur. De Pauli in Siciliam ad-

His igitur Imperatoribus, cum prodire in publicum nostris, conventus agere, ad eosque, qui propensi ad nostram disciplinam essent, adire, eisque veritatem exponere, multisque rebus confirmare liceret, adeo auctæ opes Christianæ reipublicæ cum in aliis regionibus, tum in Italia imprimis fuerunt, ut ubi adeptus principatum est Constantinus, non æquare modo nostri numerum Ethnicorum, sed superare etiam viderentur.

CAPUT XXII.

De Origine, & Propagatione Christianæ Religionis in Galliis.

DE initiis Christianæ religionis in Gallia magna virorum doctorum non aliarum gentium modo, sed etiam Gallorum dissensione certatur. Sunt enim, fueruntque ætate superiore doctissimi viri, qui dicerent, cooptatos ab Apostolis aliquos in ordinem Episcoporum, in Galliasque missos, maximam hominum multitudinem Christo Servatori conciliasse, e qua non pauci fuerint, qui supplicia, mortemque perpeti potius, quam deserere Christianismum statuerent. Ex eorumdem scriptorum nu-

adventu vide Fabricium *tom.* XIV. *Biblioth.* PP. *pag.* 36. qui scriptoris cujusdam Græci narrationem refert, quæ ad eam rem pertinet. Catanenses S. Berillum, Syracusani S. Marcianum, Tauromenienses S. Pancratium a S. Petro ad suas fuisse urbes in Siciliam missos putant. Confer Bollandianos *tom.* III. *Martii ad d.* XXI. *pag.* 257. *Tom.* II. *Junii ad d.* XIV. *pag.* 786. & *tom.* I. *Aprilis ad d.* III *pag.* 237. Præterea sunt, qui S. Peregrinum Petri perinde discipulum Siculos permultos adduxisse ad Christum defendant. Adeundus Tillemontius *tom.* I. *Mon. Hist. Eccl. pag.* 200. *edit. an.* 1693. Sed in hasce traditiones inquirere non est otium. Messanenses Paulum ad se venisse, civitatemque Christo conciliasse, ejusque rei certiorem Mariam Virginem fecisse, narrant. Hanc datis ad Messanenses litteris, eosdem collaudasse, commenti sunt. Epistolam Virginis proferunt, qua plane efficitur, æram vulgarem in usu primo seculo fuisse. Vide Caroli Morabiti *Annales Proto-Metropolitanæ Messanensis Ecclesiæ, in quibus Pauli Apostoli prædicatio, ac a B. V. Script. Epist. traditio confirmatur*. *Edit. Mess. an.* 1669. *pag.* I. *seqq.*
De Propagatione Christianorum sacrorum in Sicilia adeundi Octavius Cajetanus *Isag. ad Histor. Siculam edit.* Panormi *an.* 1707. Albertus Piccolus *de Antiquo Jure* Historiæ Siculæ *edit. Messan. an.* 1623. Rocchus Pyrrhus *Sicil. Sacra edit. an.* 1630. Codicem diplomaticum Siciliæ edidit his annis paucis Canonicus *de Giovanni* vir doctus. De Episcopis, & scriptoribus rerum Sicularum agam IV. libro copiosius. Antiqua est in Sardinia Christianæ religionis origo. Multi enim Christianorum in eam Insulam relegati, lucem Evangelii incolis attulerunt. Adeundi Salvator Vitalis *Annal. Sardiniæ edit. an.* 1639. Martinus Carilus *Relacion.* &c. *edit. an.* 1612. Franciscus Vicus *Hist. Sard. edit. an.* 1639. Franciscus Iohannes Fara *de rebus Sardois edit. an.* 1580. Iohannes Arca, & Dimas Serpi Ord. Min. *Chronic. SS. Sardiniæ edit. an.* 1600. De Corsica dicetur alio loco opportune.

numero extiterunt nonnulli, qui arbitrarentur, non solum Dionysium Areopagitam, quem veteres Atheniensem Episcopum fuisse tradiderunt, Parisiensium, Julianum Petri auditorem Cenomanensium, Martialem Lemovicensium, alios denique, qui Apostolis magistris usi erant, aliorum Gallorum doctores, ac præsules fuisse, verum etiam Mariam Magdalenam, Martham sororem, fratremque Lazarum tempestate delatos Massiliam pervenisse, ibique prædicasse Christianam religionem, & magnum tulisse operæ, ac laborum fructum; atque ubi ex vita migrarunt, nactos fuisse pios, sanctosque homines, qui eorum corpora magnificis sepulcris condi curarent. Horum omnium cum aliis minime probaretur, tum sic est oppugnata opinio, uti jam ne primo quidem seculo, initioque secundi ullos fuisse defenderent, qui in Galliam sibi contendendum introducendæ religionis caussa putarent. Fuerunt denique, qui exceptis Lugdunensibus, Viennensibus, aliisque perpaucis, ullam fuisse aliam gentem Gallorum negarent, quæ magistris usa Christianis ante seculum Ecclesiæ tertium esset, incolasque haberet, qui Deorum superstitionem aversarentur. (1)

§. I.

1 Ab Apostolis, Apostolorumve discipulis Gallos fuisse ad Christiana sacra conversos pugnant Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis *Epistola* ad Henricum Valesium *de tempore quo primum in Galliis suscepta est Christi fides*. Eusebianæ Historiæ Eccl. editionum Parisiensis Valesianæ, & Cantabrigiensis præfixa, & quæ extat in opusculis ejusdem Archiepiscopi *edit. Baluzii Paris. an.* 1669. & apud Bollandianos *tom.* v. *Jun. pag.* 544. Franciscus Gergonus Theologus Parisiensis *Epistola ad Sirmondum* gallice edita *Paris. an.* 1641. *& in Apologia pro Dionysio, Lazaro, Trophimo*, & aliis Galliæ Apostolis *edit. an.* 1642. Johannes Sambiancatus *in Palladio Galliæ edit. Tolos. an.* 1641. Germanus Milletus Benedictinus *in Vindicata Eccl. Gallicana gloria edit. Paris. an.* 1638. *& Respons. ad Joh. Launoy differt. edit. Paris. an.* 1642. Hugo Menardus Monachus item Benedictinus *De Unico Dionysio contra Launoy Discussionem edit. Paris. an.* 1643. Jacobus Doubletus Decanus Abbatiæ S. Dionysii *Hist. Chronol.* gallice edita *de veritate S Dionysii edit. Paris. an.* 1646. Natalis Alexander *Hist. Eccl. novi Testam. Differt.* XVI *seq. pag.* 160. *tom.* 1. *edit. Paris. an.* 1699. Gabriel de Caumont *lib. de S. Dionys. edit. Paris. an.* 1673. Andreas Saussayus *de Mysticis Gall. scriptorib. & Tractat. Polem. de Apostolatu Gallico edit. Paris. an.* 1639. Bernardus Labenazieus *Differtat. Launoyo opposit. in Defens. Antiquit. Ecclesiar. Galliæ edit. Hagensensis an.* 1696. Leo de S. Johanne Carmelita *lib. gallice scripto de Galliæ convers. edit. Paris. an.* 1661. Hugo Mathoudus Monachus Benedictinus *In Differtatione de Vera Senonum Origine Christiana adversus Johannis de Launoy criticas observationes edit. Paris. an.* 1687. Sed hi multas traditiones privatarum Ecclesiarum congerunt, quæ quidem aut dubiæ sunt omnino, aut ne quid dicam gravius, minus veræ. Sed Jacobus Longuevalus Soc. Jesu *in Hist. Ecclesiæ Gallicanæ gallice scriptæ editionis Paris. an.* 1632. *tom.* 1. *Differt. Prælim. Proposit.* 1. *pag.* 45. *seqq.* certum videri scribit, primo seculo æræ Christianæ fuisse a discipulis Apostolorum in Galliis constabilitam Christianam religionem. *Prop.* vero 3. *pag.* 48. defendit plena esse incertitudinis, quæ de privatis traditionibus quarumdam Ecclesiarum Galliæ a nonnullis scriptoribus afferuntur. Atque is mediam insistens viam sequutus scriptores est, quorum jam multis probari video opinionem. Antiquiorem secundo seculo jam adulto in Galliis esse religionem Chri-

§. I.

Gallia non Viennensis modo, ac Lugdunensis, sed omnis, diu ante seculum III. *incolas habuit, etsi non magno numero, qui nostram religionem profiterentur.*

EGO vero etsi nihil esse de quarumdam Galliæ civitatum privatis *traditionibus* statuendum putem, propterea quod aut novæ sint, aut multis difficultatibus implicatæ; nihilominus eorum esse video ad veritatem propensiorem sententiam, qui vixisse primo Ecclesiæ seculo viros Apostolicos arbitrantur, qui in Gallias profecti Christianam religionem incolis explicare, inque omnes provincias introducere conarentur. Nam est principio incredibile, Apostolos, quibus a Christo in universo terrarum orbe Evangelii prædicandi impositum onus erat, quique curaverant, ut ne Britanni (1) quidem nostra instituta, legesque ignorarent, præterire inclitam gentem Gallorum voluisse, ac pati, ut in summa rerum divinarum inscientia versaretur. Deinde persuaderi nemini prudenti potest, Christianos, qui jam Sedes Viennæ, atque Lugduni (2) constituerant, sese tam angustis limitibus continuisse, quin latius secundo saltem seculo fines Ecclesiæ extendere studerent. Est præterea Auctor Irenæus (3) in iis

Christianam negant Stephanus Pasquierus *Recherches de la France lib.* III. *pag.*280. *c.*VI. *edit. Paris. an.*1665. Tillemontius *tom.*IV. *pag.*439. *Mon. Hist. Eccl. edit. Paris.* Johannes Launojus *Dissert.* III. *quarum una Gregorii Turonensis de septem Episcoporum adventu in Galliam, altera Sulpicii Severi de primis Galliæ martyribus locus defenditur, & in utraque diversarum Galliæ Ecclesiarum Origines tractantur, tertia quid de primi Cenomannorum Antistitis Epocha sentiendum sit, explicatur. Editiones 2. Paris. an.*1670. *& Dispunct. epist. de tempore, quo primum in Galliis suscepta est Christi fides. Edit.* Paris. *an.*1659. aliique, quos paullo post nominabo, cum de traditionibus quarumdam Ecclesiarum Gallicanarum agam.

1 Eusebius *orat. de laudibus Constantini pag.* 764. *edit. Cantabrig. lib.* I. *Præparationis Evangelicæ cap.*IV. *pag.*11. *seq. edit. an.*1628. *lib.*II. *Hist. Eccl. cap.*III. *pag.*48. *edit. Cantab.*

2 Quo statu Marci Aurelii tempore Christiana religio in Lugdunensi Gallia esset, cognosci ex Eusebio poterit *lib.*V. *Hist.* Eccl. *cap.* I. *pag.* 198. *& seqq.* Quodsi ita erat eo tempore in Lugdunensi propagata, quid est, quod tum primum invectam fuisse in eam provinciam, neque in propinquas manasse putemus? Atque est illud etiam difficile creditu, a Pothino primum, qui sub Marco Aurelio Episcopus erat Lugdunensium, fuisse Lugdunensem Ecclesiam constitutam. Crescere enim ea tam cito ad tantam multitudinem qui poterat? Igitur sic existimo. Fuisse aliquos ante Pothinum in provincia Christianos, sed non magnos fecisse initio progressus. Itaque post opera Pothini auctum illorum fuisse numerum.

3 Irenæus *lib.* I. *cap.* X. *Contra Hæreses pag.*49. *Edit. Monachorum S. Mauri*, post ubi dixit: *Ecclesiam per universum orbem usque ad fines terræ fuisse seminatam, & ab* APOSTOLIS,

&

iis libris,quos contra hæreſes anno circiter 170. ſcripſerat,conſtitutos jam inde ab aliquo tempore apud Celtas, Germanoſque cœtusChriſtianorum fuiſſe,quorum traditiones non minimi eſſe ad hæreticos refellendos momenti deberent. Jam verò quis putet novitatis convinci hæreticos potuiſſe traditione Eccleſiarum,quas novas tum fuiſſe conſtaret? Vetuſtate igitur robuſti ea ætate Celtarum, Germanorumque cœtus Chriſtianorum erant. Etenim qui Irenæum de Lugdunenſibus, atque Viennenſibus Eccleſiis agere contendunt, næ illi calumniando vetera monumenta pervertunt, pluſque Germanis, qui jam feris, barbariſque moribus erant, tribuunt, quam Gallis, ad quos eſſent acceſſus faciliores, quique, conſuetudine Romanorum, longe ceteris humaniores exiſtimarentur, & eſſent. Atque is, qui non diu poſt ſcripſit, Tertullianus (1) non Viennenſes modo, ac Lugdunenſes, ſed varias, diverſaſque Galliarum nationes, Britannorumque inacceſſa Romanis loca Chriſto ſubdita fuiſſe narrat. Quid? Sibi ne quiſquam perſuadeat, diverſarum nationum verbis

& A DISCIPULIS *eorum accepiſſe eam fidem*, tum καὶ οὔτε, inquit, αἱ ἐν Γερμανίαις ἱδρυμέναι ἐκκλησίαι ἄλλως πεπιστεύκασι, καὶ ἄλλως παραδιδόασιν, οὔτε ἐν ταῖς Ἰβηρίαις, οὔτε ἐν Κελτοῖς, οὔτε κατὰ τὰς ἀνατολάς, οὔτε ἐν Αἰγύπτῳ &c. „ Et neque hæ, quæ „ in Germania ſunt fundatæ Eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Ibe„ ria ſunt, neque hæ, quæ in *Celtis*, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto. „ &c. Confugit ergo Irenæus ad Eccleſiarum Gallicarum traditionem, ut hæreticos reos eſſe demonſtret novitatis. At ſi a Pothino primum conſtitutæ illæ fuerunt, tamque erant recentes, quemadmodum novitatis arguere poterant Valentinianos, qui ſane vetuſtiores erant Pothino? Argumento eſt igitur, ante Pothinum aut ab Apoſtolis, aut ab eorum diſcipulis 1. ſeculo jacta fuiſſe religionis Chriſtianæ in Gallia fundamenta, ut earum traditiones opponi novitati hæreticorum jure poſſent.

1 Tertullianus *cap.* VIII. *libri adv. Judæos*. „ Getulorum, *inquit*, varietates, & Mau„ rorum multi fines, Hiſpaniarum omnes termini, & Galliarum diverſæ nationes, & Britan„ norum inacceſſa Romanis loca, Chriſto vero ſubdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Scy„ tharum, & abditarum multarum gentium, & Provinciarum, & Inſularum multarum nobis „ ignotarum, quæ enumerare non poſſumus: in quibus omnibus locis Chriſti nomen, qui jam „ venit, regnat. „ Lucius Cæcilius *lib. de mortibus Perſecutor. cap.* II. *p.* 185. *edit. an.*1747. *tom.*II. Neronis tempore affirmat „ Non modo Romæ, ſed *ubique* quotidie magnam multitudi„ nem deſeciſſe a cultu Idolorum, & ad religionem novam damnata vetuſtate tranſiſſe. Et *cap.* III. *pag.* 187. „ Reſciſſis, *inquit*, actis Domitiani non tantum in ſtatum priſtinum Eccleſia „ reſtituta eſt, ſed etiam multo clarius, ac floridius enituit, ſecutiſque temporibus, quibus non„ nullos inimicorum impetus paſſa eſt, manus ſuas in Orientem, Occidentemque porrexit, ut jam „ nullus eſſet terrarum angulus tam remotus, quo non religio Dei penetraſſet, nulla denique „ natio tam feris moribus vivens, ut non ſuſcepto Dei cultu ad juſtitiæ opera miteſceret „. Neque id quiſquam factum poſt Antonini Pii tempora arbitretur. Nam Juſtinus Martyr in dialogo cum Tryphone, cujus verba ſupra *tom.* I. *pag.*339. attulimus, ſua jam ætate nullam gentem tam fuiſſe barbaram tradidit, quæ non de Chriſti nomine audiſſet, eique gratiarum actiones non adhibuiſſet. An barbaris feriſque nationibus id fuiſſe conceſſum dicemus, negatum autem Gallis, quos tunc ætatis in barbaris, niſi forte appellatione tantum, numerari non debuiſſe conſtat?

bis duas illas Lugdunenſem,atque Viennenſem tantummodo indicari, excludi autem ceteras; quum in Germanorum, Britannorumque, ad quos Romani accedere non audebant, locis Eccleſiæ florerent? Longe ſcilicet accuratius diſputant, qui quatuor Galliæ provincias, ut ab Auguſto facta diviſio poſtulabat, hoc eſt Narbonenſem, Lugdunenſem, Belgicam, & Aquitanicam, demonſtrari a Tertulliano defendunt. Eſt autem creditu perdifficile, tum primum, cum is auctor animum ad refutandos Judæos appuliſſet, ortam apud has gentes fuiſſe Chriſtianam religionem. Non enim repente Eccleſiæ prodibant, ſed paullatim augebantur: nihilque impedit, quo minus, quæ indicatæ a Tertulliano ſunt, eædem atque illæ eſſent, quas oſtendimus fuiſſe inter veteres numeratas ab Irenæo. Accedit Zoſimi (1) Pontificis Maximi teſtimonium, quem Innocentio I. ſucceſſiſſe conſtat. Atque illud ſane eo pluris æſtimari debet, quod & perſpicuum ſit, & plurimum habeat virium ad oppugnatores vetuſtatis Eccleſiarum Gallicarum repellendos, qui obſcuro Innocentii loco abuterentur. Ac Zoſimus quidem, a Sancto Trophimo accepiſſe Gallicanas Eccleſias doctrinam, & Chriſtianam inſtitutionem morum facile patitur. Trophimum autem veterum Arelatenſium opinione, qui anno 450. ad Leonem I. Pontificem ſcribebant, Petri Principis Apoſtolorum auditorem fuiſſe plane liquet. Nam Launoyum, ejuſque ſimiles criticos nihil moror, qui Gregorium (2) Turonenſem auctorem ſequuti, Trophimum tertio Eccleſiæ ſeculo vixiſſe arbitrantur. Quid enim? Auſcultem ne Gregorio, qui VII. ſeculo floruit, ſcriptori, cum de rebus a memoria ſua remotis ageret, minus diligenti, minuſque perito hiſtoriarum, fidemque tot Epiſcopis negem, qui de vetere traditione Arelatenſis (3) Ec-

1 Zoſimus Pontifex M. *epiſt.* 1. *pag.* 938. *Collect. Coutantii tom.* 1. *Epiſtolarum Rom. Pontif.* „ Sane, inquit, quoniam Metropolitanæ Arelatenſium urbi vetus privilegium minime de„ rogandum eſt, ad quam primum ex hac Sede Trophimus ſummus Antiſtes, ex cujus fonte totæ „ Galliæ fidei rivulos acceperunt, directus eſt. „ *an.* 417. Annon colligitur Trophimum antiquiorem Pothino Lugdunenſi fuiſſe. Nam ſi erat recentior, quemadmodum verum eſſet, *totas Gallias ex fonte Trophimi fidei rivulos accepiſſe*? Id vero confirmari poteſt Arelatenſis Synodi auctoritate. *Vide not.* 3.

2 De Gregorii Turonenſis teſtimonio erit paullo poſt differendum.

3 *Epiſt. ad Leonem Papam, qua eſt inter Leonianas edit. Queſnelii* XL I. *& edit. Veneta an.* 1741. *eſt* CV I. *pag.* 182. ſic ſcribunt Epiſcopi Provinciæ Arelatenſis „ Omnibus etiam regio-

„ nibus

clesiæ medio quinto seculo ad S. Leonem litteras dederunt? Ab Zosimo autem quis credat probatum, quod tamdiu post Gregorius scriptum reliquit, neglectam vero illam, quæ tunc ætatis obtinebat in Galliis, opinionem? Neque vero orta quinto seculo est, quum Cypriani (1) tempore Ecclesia Arelatensis floreret, haberetque Episcopos, quorum unus, quod novis rebus studeret, Cyprianum Carthaginensem impulit, ut ad Stephanum Romanum Pontificem scriberet, atque eum oraret, ut ejus loco alium præfici Arelatensibus juberet. Denique, ut cetera missa faciam, quæ quidem non tam esse singularia videntur, illud animadverti volo: extare in Bibliotheca Casanatensi veterem annorum fere nongentorum codicem, quo libri varii, & antiqua quædam calendaria continentur. In his libris est ἀκέφαλος unus, qui est adversus Arianos de Deo Filio perscriptus. Hujus etsi minus est cognitus auctor, tamen non est seculo sexto, ut quidam putant, septimove recentior. Nisi forte quis velit, esse etiam antiquiorem sexto. Is igitur auctor, ubi Ecclesias Ægypti, & Asiæ Catholicam religionem colere animadvertit, meminitque earum, quæ in Italia, atque alibi fuerant ab Apostolis constitutæ, tum ad Gallicanas descendit, aitque, fuisse jacta (2) earum a Trophimo, aliisque nonnullis Apostolorum discipulis fundamenta.

„ nibus Gallicanis notum est, sed nec Sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ habetur incognitum, quod „ prima intra Gallias Arelatensis civitas missum a Beatissimo Petro Apostolo Sanctum Trophimum „ habere meruit Sacerdotem, & exinde aliis paullatim regionibus Galliarum donum fidei, & reli- „ gionis infusum, priusquam alia loca ab hoc rivo fidei, quem ad nos Apostolicæ institutionis „ fluenta miserunt, meruisse manifestum est sacerdotem, quam Viennensis civitas, quæ sibi nunc „ impudenter, ac notabiliter primatus exposcit indebitos. Jure enim ac merito ea Urbs sem- „ per apicem sanctæ dignitatis obtinuit, quæ in sancto Trophimo primitias nostræ religionis pri- „ ma suscepit, ac postea intra Gallias, quod divino munere fuerat consequuta, studio doctrinæ „ salutaris effudit.

1 Epistolæ Cypriani ad Stephanum Papam, quæ est LXVIII. *inter Cyprianicas edit. Oxon.* & 1. *inter epist. Roman. Pontif. edit. Cout. pag.* 211. locum afferam paullo post, diligenterque expendam.

2 „ Si nolunt considerare oculis cordis, vel corporis oculos aperiant, & videant quomodo „ per omnem mundum per Apostolos, & Apostolicos viros Christus Ecclesias fundavit Catholicas, „ quæ ita in ipso fundamento gratia sua cooperante permanent, ut exinde divelli nullis unquam „ persecutionibus potuissent... Si volunt considerare in ipsa Hierosolyma, ubi Christus & na- „ tus, & passus est, Ecclesiæ Catholicæ aperiens principatum. In Epheso autem quomodo a S. Jo- „ hanne Evangelista condita est, & late producta. In Alexandria sicut a Domino Marco fundata „ est, ita Domino auxiliante usque hodie perseverat..., similiter & illas omnes Ecclesias, „ quibus Apostolus Paulus scripsit, nunquam vel potuerant, vel præsumserant alterius religionis „ Principes occupare... In Galliis etiam civitas Arelatensis discipulum Apostolorum S. Tro- „ phimum habuit fundatorem. Narbonensis S. Paulum. Tolosana S. Saturninum. Vasensis S. Da- „ phnum. Parisiensis quatuor Apostolorum discipulos „.

menta. Intelligo autem esse aliquos, qui Innocentii (1) primi Pontificis Maximi auctoritate veterem, satisque bene constitutam sententiam evertere conentur. Sed hi non animadvertunt, Innocentium sic de Ecclesiis Italiæ, Africæ, Hispaniæ, Galliæque agere, ut eas vel a discipulis Apostoli Petri, vel ab iis fuisse institutas affirmet, quos Romani Pontifices ad propagandam religionem Christianam misissent. Quæ sane verba ita sunt comparata, ut verti in utramque partem possint. Quid enim obstat, quo minus inter eas, quas Innocentius tradit, fuisse ab auditoribus Petri constitutas, Gallicanas recenseamus, quum præsertim hoc idem Zosimi Pontificis auctoritas flagitet? Sed habere se gravissima argumenta Launoyus, du Bois, ac ceteri, qui a nobis dissentiunt, affirmant, quibus, exceptis Lugdunensi, Viennensi, nonnullisque aliis Ecclesiis, quas esse constitutas secundo seculo arbitrantur, plane demonstrent, reliquarum fuisse jacta fundamenta cum Decius imperaret. Atque mirum sibi principio videri dicunt, quod defensores antiquitatis Ecclesiarum Gallicanarum illustria monumenta negligant, conjecturisque inanibus delectentur. Scriptorem enim Actorum S. Saturnini Episcopi Tolosanorum & veterem, & diligentem sic habere: tum primum cum Decius, Gratusque Consules essent, anno æræ Christianæ circiter 250., septem a Fabiano Pontifice Maximo fuisse Episcopos ordinatos, qui in Galliam profecti Evangelium prædicaverint, multisque ad Christum adductis Gallorum, Ecclesias constituerint. Huic, ajunt, Gregorium Turonensem Historicum neque recentem, neque imperitum rerum esse consentientem. Accedere Sulpicii Severi antiquissimi ejus gentis historiarum scriptoris auctoritatem, qui ante Marcum Aurelium nullos fuisse in Gallia martyres confitetur, propterea quod *serius trans alpes divina religio suscepta esset*. Nam quæ ex Irenæo, & Tertulliano proferri solent, nullius esse ad eam rem, quam volumus, constituendam momenti. Irenæum namque Celtarum nomine Lugdunensem, non Narbonensem,

1 *Epist ad Decentium Eugubinum an. 416. scripta*, quæ est in *collect. Constantii inter epist. Innocentii v c simaquinta pag. 856. num. 2.* „ Præsertim cum sit manifestum in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, & Insulas interjacentes nullum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus successores constituerint „ Sacerdotes.

nenſem,BelgicamqueGallias indicare. Eamdem eſſe Tertulliani ſententiam. Neque vero inveniri quidpiam, quod officiat, quominus eorum teſtimonia intelligi hoc ſenſu poſſint. Nam ſi quis eſt, qui de Ciſalpina Gallia inſtitui ab antiquis Patribus ſermonem exiſtimet, ei ſe non admodum repugnare. Ab ſe autem de Epiſtola,quæ ad Stephanum a Cypriano ſcripta diceretur, ſic ſtatui:plenam eſſe pugnantium rerum,ac proinde in falſis numerandam. Ad Stephanum enim ſcribere de Marciano Arelatenſi ante ejus Pontificis ſecundum annum, Cyprianus qui potuiſſet? Nam Arelatenſis Provinciæ Epiſcopos de Stephani electione audire primum debuiſſe,tum ad ipſum deMarciano partibusNovatianis ſtudente litteras bis dare, poſt cum nullam ſui rationem a Pontifice haberi vidiſſent, Cyprianum hortari, ut id apud Stephanum ageret, ne Arelatenſem ſedem ab homine Novatiano occupari deinceps ſineret, atque impetrare denique,ut Carthagine Romam litteræ mitterentur. Hæc vero omnia fieri unius anni intervallo nequiviſſe, cum tanta eſſet diſtantia locorum. At ſecundo PontificatusStephani anno maximas illas de baptiſmo hæreticorum contentiones fuiſſe coortas,quæ ſane omne inter Stephanum, & Cyprianum ſuſtulerant commercium litterarum. Quamobrem cum indicari tempus, quo ſcripta fuerit Cypriano epiſtola, nullum poſſit, reliquum eſſe, ut ſcripta demum eſſe dicatur ab his, qui imponere incautis ſolerent. Accedere ad hæc perpetuum veterum ſcriptorum de Marciano ſilentium. Quid? Quemquam ne Hiſtoricum tam indiligentem fuiſſe, ut cum de Novatianis ageret, Epiſcopum tanta dignitate,qui ei ſectæ faveret,prætermittendum arbitraretur?AdduntPatribus Arelatenſis Provinciæ Acta Saturnini, & Severum Sulpicium, qui ante vixerat, repugnare. A Sulpicio autem Euphronium, Prætextatum, Germanum, Felicem, Domitianum, Victorium, & Domnolum Epiſcopos minime diſſentire, quos anno fere centeſimo poſt floruiſſe conſtat. In eadem opinione verſari Gregorium Turonenſem. Eſſe præterea falſum,quod Arelatenſis Provinciæ Epiſcopi de Trophimo Gallicarum Eccleſiarum magiſtro ſcripſerunt. Quis enim Pothinum,qui auditor Polycarpi in Aſia fuerat, accepiſſe a Trophimo doctrinam putet? Mitto cetera Launoy argumenta, quod ad peculiarium quarumdam Eccle-
ſiarum

ſiarum traditiones, non ad Galliam univerſam ſpectent.

Nunc cujuſmodi hæc argumenta ſint videamus. Ac primum quidem omnium errant vehementer, qui Actis Sancti Saturnini quidquam contineri putant, quod Gallicanarum Eccleſiarum, imprimiſque Arelatenſis antiquitatem evertat. Non enim Trophimi, nec alterius cujuſquam Epiſcoporum, quos Grato, Decioque Conſulibus in Gallias perveniſſe Gregorius Turonenſis narrat, ſed unius Saturnini in eiſdem (1) ſit mentio, quem ſeculo III. vixiſſe etſi ſunt, qui negent, tamen eſſe arbitror concedendum. Quodſi Actis ipſis adhibenda aſſenſio eſt, quorum auctoritate adverſarii abutuntur, dandum profecto eſt, religionis Chriſtianæ in Galliis originem eſſe repetendam jam uſque a temporibus (2) Apoſtolorum. Gregorium vero Turonenſem quid morer? qui ex Actis Saturnini concluſerit id, cujus ne veſtigium quidem in ipſis (3) reperitur? Nam quod Saturninum medio tertio ſeculo floruiſſe legerit, an ideo erat conſequens iiſdem temporibus Trophimum veniſſe in Gallias Arelatenſibus Evangelium (4) nun-

1 *Acta S. Saturnini apud Ruinartium pag.* 109. *edit. Veronenſis*, ſic habent „ Tempore „ illo, quo poſt corporeum Salvatoris Domini Noſtri Jeſu Chriſti adventum, exortus in tene- „ bris ſol Juſtitiæ, ſplendore fidei illuminare occidentalem plagam cœperat, poſtquam ſenſim, „ & gradatim in omnem terram Evangeliorum ſonus exivit, parique progreſſu in regionibus no- „ ſtris *Apoſtolorum prædicatio coruſcavit*, cum raræ in aliquibus civitatibus Eccleſiæ paucorum „ Chriſtianorum devotione conſurgerent; ſed nihilominus crebra miſerabili errore gentilium ni- „ doribus fœtidis in omnibus locis templa fumarent, ante annos quinquaginta, ſicut actis publi- „ cis, id eſt Decio, & Grato Conſulibus, ſicut fideli recordatione retinetur, primum, & ſum- „ mum Chriſti Toloſa civitas Sanctum Saturninum habere cœperat ſacerdotem. Cujus fide, at- „ que virtute, eorum, qui in urbe eadem colebantur, dæmonum cœperunt ceſſare vaticinia, com- „ menta nudari, artes detegi, omniſque illorum apud gentiles potentia, omniſque fallacia, „ Chriſtianorum fide creſcente, decreſcere. Cumque ſupradicto Epiſcopo ad Eccleſiam id tem- „ poris parvulam juxta Capitolium, quod inter domum ſuam, & domum Dei erat, frequens itus „ eſſet, ac reditus, ſancti viri præſentiam ſuſtinere fallax dæmonum turba non potuit &c.

2 Vide adnotationem ſuperiorem. *Apoſtolorum enim prædicationem coruſcaſſe in Gallia* ſcribit Actorum ſcriptor, oſtenditque ante Saturninum, etſi non magna multitudine, in eadem tamen regione Chriſtianos viguiſſe.

3 Confer Pagium qui *ad an.* 255. *n.* VI. ſic habet, Pearſonum auctorem ſequutus. „ Gregorius „ citat quidem Hiſtoriam paſſionis Sancti Saturnini. Verum verba, quæ refert, ad Saturninum „ ſolum pertinent, quæ adhuc etiam in ejus paſſione reperiuntur. Reliqua vero, *hi ergo miſſi* „ *ſunt &c.* non ſunt verba paſſionis, ſed ipſius Gregorii, qui hanc epocham Saturnini inde na- „ ctus, reliquorum ſex Epiſcoporum tempora, quorum certa initia ignoravit, ad eam referenda „ eſſe duxit „. Vide Ruinartium *ibid. pag.* 108.

4 Verba Gregorii ſunt hujuſmodi „ *Septem* presbyteri Epiſcopi ordinati in Gallias miſſi ſunt, „ ſicut hiſtoria paſſionis S. Saturnini denarrat. Ait enim ſub Decio, & Grato Coſs. ſicut fideli „ recordatione retinetur, primum ac ſummum Toloſana civitas S. Saturninum habere cœperat „ Sacerdotem. Hi ergo miſſi ſunt, Turonicis Gratianus Epiſcopus, Arelatenſibus Trophimus Epi- „ ſcopus, Narbonæ Paulus Epiſcopus, Toloſæ Saturninus Epiſcopus, Pariſiacis Dionyſius Epi- „ ſcopus, Arvernis Aſtremonius Epiſcopus, Lemovicinis Martialis eſt deſtinatus Epiſcopus. *Lib.* I. *Hiſt. Francor. cap.* XXVIII. *pag.* 22. *ſeq. edit. Ruinartii an.* 1699.

nunciatum. Sulpicio autem Severo, qui præter Eusebium, alium scriptorem, qui de initiis, propagationeque Christianæ religionis ageret, nullum legit, quique de rebus sua ætate gestis differens, multa turbavit, an fidem quisquam adjunxerit loquenti (1) contra vulgatam in Galliis traditionem? Equidem Episcopis, qui anno 400. Taurinensem (2), atque iis, qui anno 450. (3) Arelatensem Synodum celebrarunt, & Zosimo (4) Pontifici, qui omnes Trophimum a Petro Apostolo in Gallias missum aut disertis verbis affirmarunt, aut pro re certa sumserunt, numquam adimam auctoritatem, ut Sulpicio credam, & erranti sæpe, & minus perito historiarum. Atque Irenæi locum ita coarctare (5) velle, ut in solos Lugdunenses, & Viennenses cadat, hominum est non veritatis studio, sed contentionis agentium. Namque si veteres Patres, Apostolorum, & discipulorum eorumdem laboribus in nationes etiam, quæ numquam in Romanorum ditionem venissent, efferatisque moribus viverent, inlatam fuisse Christianam (6) religionem tradiderunt, quid est,

1 Sulpicius Severus *lib.* II. *hist. pag.* 381. *edit. an.* 1581. „ Sub Aurelio Antonini Filio persecutio quinta agitata, ac tum primum inter Gallias martyria visa, serius trans Alpes Dei religione suscepta „. Ad hæc Pagius *ad an.*CCLV. *num.*V. „ Cum Sulpicius in *hist.* IV. *seculi*, „ quo vixit, sæpius erraverit, cum in antiquiori numquam hallucinatum nullus, ut puto sibi „ facile persuaserit. Sulpicius itaque, qui historiam Eusebii in compendium redigebat, cum vi- „ deret in Historia Eusebiana, ante Imperium Marci Aurelii fidei in Galliis annunciatæ mentio- „ nem non fieri, quemadmodum nec aliquorum Martyrum in ea regione ante Irenæum passorum, „ credidit, tum primum intra Gallias martyria visa esse, & serius religionem Christianam trans „ alpes susceptam, cum in Historia Ecclesiastica Eusebii, quæ Sulpicii Severi seculo tantum non „ adorabatur, nullum ejus prædicationis in Gallia vestigium extaret.

2 Concilium Taurinense vel extremo seculo IV. vel an.400. celebratum, apud Harduinum *tom.*1. *concilior. pag.* 958. *canone* 2, „ Illud inter Episcopos urbium Arelatensis, & Viennensis, „ qui de primatus apud nos honore certabant, a Sancta Synodo definitum est, ut qui ex eis ap- „ probaverit suam civitatem esse Metropolim, is totius Provinciæ honorem obtineat, & ipse, „ juxta canonum præceptum, ordinationum habeat potestatem. Certe ad pacis vinculum con- „ servandum, hoc consilio utiliore decretum est, ut si placet, memoratarum urbium Episcopis, „ unaquæque de his viciniores sibi intra provinciam vindicet civitates, atque eas Ecclesias visi- „ tet, quas oppidis suis vicinas magis esse constiterit &c. Quibus autem rationibus de primatu cum Viennensi Episcopo contendere Arelatensis poterat, nisi his, quas anno 417. sub Zosimo, deindeque anno 550. produxit? At eæ rationes huc tandem recidebant, a Sancto Trophimo Petri discipulo fuisse Arelatensem Ecclesiam constitutam. Vide Pagium *ad an.*CCCC. *num.*XVII. *seqq.*

3 Vide supra *pag.* 265. *hujus volum. notat.* 3.

4 Confer quæ ex Zosimo protuli supra *pag.* 265. *hujus volum. notat.* 1.

5 Ita egit Launoyus *Dispunctione epist. de tempore, quo primum in Galliis suscepta est Christi fides cap.*VII. *pag.*68. *seqq. edit. Paris. an.*1659.

6 Vide Justini, & aliorum PP. loca, quæ supra produximus *p.*263. *seq. hujus volum. notat.* 3. *seq.* Scio Launoyum *in Dissertationibus tribus edit. Paris. an.*1670. *pag.*126. Justini locum contorquere.

est, quod omissas ab illis fuisse cultissimas tunc ætatis gentes Gallorum, ut Irenæum de Celtis differentem, de solis Lugdunensibus, atque Viennensibus dicamus intelligi oportere, quasi de Christo nihil ante seculum tertium ceteri accepissent? Sed fac de Lugdunensibus Irenæus agat. Quid? annon ille diu ante jacta ejus Ecclesiæ fundamenta fuisse (1) indicat, quam hæretici, contra quos animum ad scribendum appulerat, infestare coetus Christianorum coepissent? Quod vero dictum de Irenæi loco est, hoc ipsum esse censeo de Tertulliano dicendum. Non me movet, quod attinet ad epistolam Cypriani. Nempe hoc restabat, ut qui Trophimum Stephani I. Pontificis Maximi tempore claruisse putant, iidem epistolam Cypriani probarent, quæ efficeret, propagatam tunc late longeque in Galliis religionem fuisse, & alium tunc ætatis (2) Arelatensem Ecclesiam administrasse, adversus quem Provinciæ Episcopi, quod ab Novatianis stetisset, agendum arbitrarentur. Sed tam illustre monumentum a Pearsono (3), ab Editoribus (4) Oxoniensibus, a Coutantio aliis-

queere, ut temporibus Antoninorum, adeoque testimonio Sulpicii accommodari possit. Sed Justinus non tum primum, cum scriberet, introductam in efferatis moribus gentes religionem dixit; Sed ita disserit, ut de invecto in eas regiones ante Christianismo agere videatur. Eodem modo reliqui Patres disputant, in quibus est, ut mox videbimus, Irenæus.

1 Nisi enim ita res sese habuisset, hæretici Irenæum facile refellere potuissent. Cujus enim generis esse poterat traditio Ecclesiarum, quas recens esse constitutas ab Irenæi amico Pothino manifestum esset? Cum ergo Sanctus Martyr ad Ecclesiarum Gallicanarum traditionem confugerit, argumento est, longe illas fuisse hæreticorum sectis, contra quas scribebat, antiquiores. Vide locum Irenæi supra recitatum *pag. 263. hujus volum. not. 3.* Atque Irenæi quidem institutum hoc erat, ut vetustiores esse Ecclesias, ad quarum traditionem provocabat, hæreticis, non Valentinianis modo, sed etiam ceteris, quorum hæreses oppugnabat, ostenderet. Ac demus antiquiores fuisse Valentinianis, qui propagari an. circiter 130. cœperant, profecto a discipulis saltem Apostolorum conditæ fuerint, necesse est.

2 Cyprianus *epist.* quæ est in *editione* Pamelii LXVII. *in Oxoniensi* LXVIII. *& in collect. Epistolarum Romanorum Pontificum edit. Coutantii prima ex Cyprianicis ad Stephanum pag.* 211. sic habet „ Faustinus collega noster Lugduni consistens ... semel atque iterum mihi „ scripsit, significans ea, quæ etiam vobis scio utique nunciata tam ab eo, quam a ceteris Coëpi„ scopis nostris in eadem Provincia constitutis (*en Episcopos in Provincia Arelatensi constitutos Cypriani, ac Stephani temporibus, contra atque auctor Actor. S. Saturnini, & Gregorius Turonensis pugnent, ut qui aut nullos, aut perpaucos Christianos ante Saturninum fuisse in partibus Galliæ arbitrentur*) quod Marcianus Arelate consistens Novatiano se conjunxerit ..... quapropter facere te oportet plenissimas litteras ad Coëpiscopos nostros in Galliis constitutos, ne ul„ tra Marcianum ... collegio nostro insultare patiantur .... Dirigantur in provinciam, & ad „ plebem Arelate consistentem a Te litteræ, quibus abstento Marciano, alius in locum ejus sub„ stituatur, & grex Christi, qui in hodiernum ab illo dissipatus, & vulneratus contemnitur, „ colligatur ... sufficiat MULTOS ILLIC DE FRATRIBUS nostris annis istis superioribus excessisse „ sine pace, vel ceteris subveniatur, qui supersunt, & diebus ac noctibus ingemiscunt „. *Superioribus igitur annis Marcianus Ecclesia Arelatensi potiebatur, quare ante Stephanum Pontificem, igitur Trophimus an. 250. esse Arelatensis Episcopus non poterat.*

3 In Annalibus Cyprianicis *pag. 18. edit. opp. Cyprian. Oxoniensis.* 4 *Pag. 291.*

(1), aliisque Criticis (2) probatum, adimi, Launoy opera, Cypriano nullo modo potest. Quæ vero contra opponi solent, omnibus suis partibus nutant. Nam de baptismo hæreticorum contentio orta ante annum Stephani tertium non fuit. Quod cum a Pearsono (3) primum, deindeque a Pagio (4) demonstratum sit, nostra nimirum oratione non eget. De Episcopis Euphronio, Prætextato &c., quos adversarii Sulpicio consensisse pugnant, nihil dico. Est enim eorum de initiis Christianismi in Gallia, jam inde ab ætate (5) Apostolorum, luculentissimum testimonium. Jam vero est indignum homine sapiente, quod postremo loco objiciunt. Quid enim obstabat, quo minus Trophimus primus Christianismum in Galliam introduceret, tametsi Pothinus Polycarpi discipulus Lugdunensem deinde Ecclesiam moderatus sit, in qua perpaucos Christianos reperisset? Nam exiguum fuisse tunc ætatis in Gallia numerum nostrorum, facile patior. An Pauli Apostoli studio, quisquam neget manasse in Asiam pene universam Christianum nomen, propterea quod Johannem quidam institutorem (6) Ecclesiarum Asiaticarum vocent, qui fane a Paulo neque doctrinam, neque disciplinam acceperat? Cum autem aliqui essent Lugduni, Viennæ, atque in aliis locis Galliarum ante Pothinum Christiani, dici commode potuit, a Trophimo in omnes ejus regionis Ecclesias nostram institutionem, ut a fonte rivulos, manasse, quarum aliquas fundasse Pothinus censeretur, quod earum opes sua cura, labore, studio auxisset. Pri-

1 *Pag.* 221. *Collect. epist. Roman. Pontif.*

2 Pagius ad *an.* 255. *num.* 11.

3 *Ibid.*

4 *Ibid.*

5 Apud Gregorium Turonensem *lib.* IX. *hist.* *cap.* XXXIX. *pag.* 464. *edit.* *Ruinartii an.* 1699.
„ Dominæ beatissimæ, & in Christo Ecclesiæ filiæ Radegundi, Euphronius, Prætextatus, Ger-
„ manus, Felix, Domitianus, Victorius, & Domnolus Episcopi. Sollicita sunt jugiter circa ge-
„ nus humanum immensæ divinitatis provisura remedia, nec ab assiduitate beneficiorum suorum
„ quocumque loco vel tempore videntur aliquando sejuncta, cum pius rerum arbiter tales in hæ-
„ reditate culturæ Ecclesiasticæ personas ubique disseminat, quibus agrum ejus intenta opera-
„ tione fidei rastro colentibus ad felicem centeni numeri reditum divina temperie Christi seges
„ valeat pervenire. Tantum igitur benignitatis ejus se passim dispensatio profutura diffundit,
„ ut illud nusquam deneget, quod prodesse multis agnoscit. Quarum personarum exemplo san-
„ ctissimo, cum judicaturus advenerit, habeat in plurimis, quod coronet. Itaque cum ipso Ca-
„ *tholicæ religionis exortu cœpissent Gallicanis in finibus veneranda fidei primordia respirare,*
„ & adhuc ad paucorum notitiam tunc ineffabilia pervenissent Trinitatis dominicæ Sacramenta,
„ ne quid hic minus adquireret, quam in orbis circulo prædicantibus Apostolis obtineret &c. Videnr, ut Apostolorum ævo fuisse prædicatam religionem Christianam in Galliis affirment.

6 Vide supra *pag.* 137. *hujus vol.*

Privatarum Ecclesiarum hæ sunt de primordiis Christianismi in Galliis opiniones. *Massilienses* (1) Lazarum, Mariam, & Martham ejus sorores, atque Maximinum divina ope in Provinciam venisse, & *Massiliensis*, proximarumque Ecclesiarum fundamenta jecisse putant. Sunt præterea qui Philippum (2) Apostolum, qui Lucam (3) Evangelisten, qui Crescentem (4) Pauliau-

1 Suppetere sibi vetera monumenta, quibus eam rem statuant, contendunt Massilienses. His præsidio sunt Sigebertus Gemblacensis *ad an.745. pag.84. edit. an.1608.* Baronius *ad an.* XXXV. *num.* V. *& in not. ad Martyrologium Romanum d.*XXIX. *Julii, &* XVII. *Decembris.* Johannes Scholasticus Pittonus Medicus *Diss. Historique pour le Sainte Eglise d'Aix, que S. Maximin disciple de N. S. Jesus Christ, & Sainte Marie Magdaleine soeur de Lazare sont venus en Provence &c. edit. Lugd. anno 1668.* Natalis Alexander *Hist. Eccl. sec.*I. *Dissert.* XVII. *pag.206. edit. Lucensis an.1734.* Vincentius Rebouius *Vie de la S. Magdaleine edit. Massil. an.1661.* Johannes Canteloupus *In Apost. Provincia &c.* Gallice *edit. an.1607.* Johannes Baptista Guesnayus S. J. *in Magdalena Massiliensi Advena edit. Lugd. an.1643. contra Launoyum. Idem in Disquisitione Disquisitionum* cum scholiis *edit. an.1644.* & ad calcem *Annalium Provinciæ Massiliensis edit. an.1657.* Honoratus Boucheus *In Vindiciis Fidei, & Pietatis contra Launoyum edit. Aquisextiensis an.1644.* Michael Jordanus Ord. Præd. *In Ration. Vindicatrice calumnia contra Launoyum edit. an.1644.* Theophilus Raynaudus *In Hercule Commodiano Launoyo Repulso t.* XVIII. *opp. p.331. seqq.* Antonius de Ruffi *l.x. hist. Mass. gallico edit. an.1696. p.2. seqq. t.*I. Saussayus *Mar. Gall. pag.453. edit. an.1637. t.*I. aliique prope innumerabiles. Contra pugnant Johannes Launoyus *Dissert. de commenticio Lazari, Maximini, Magdalenæ, & Marthæ in Provinciam appulsu edit. Paris. an.1641.* Idem *in sentiments sur le Anctarium du Pere Guesnay edit. Paris. an 1646 & Disquisitione Disquisitionis, de Magdalena Massiliensi Advena &c Paris. an.1660.* Jacobus Sirmondus *De duobus Dionysiis tom.*IV. *opp. pag.359. edit. Paris. an.1696.* Bollandiani *t.* V. *Julii pag.205. seq.* Tillemontius *tom.*II. *Monumentorum Hist. Eccl pag.519. seq. edit. Paris. an.1694.* Ceteros, ne longior sim, prætermitto.

2 Sanctum Philippum in Gallias Evangelium prædicaturum venisse, contendit Petrus de Marca *epist. ad Henricum Valesium Hist. Eccl. Eusebii Valesianæ editionis præfixa*, Isidorum *lib. de vita, & Morte Sanctorum* secutus, aliique. Negant Baronius *ad an.44. n.*XXXI. Launoyus *Dispunction. epist. pag.14. seqq.* Tillemontius *tom.*I. *Monum. Hist. Eccl. pag.379. edit Paris.* His quidem præsidio est Innocentius I. P. M. *loco indicato Epistola ad Decentium Eugubinum.* Ac fallor equidem, quemadmodum Philippus religionis nostræ in Galliis esse propagator potuerit, si quinto seculo apud Arelatenses, aliosque opinio invaluerat, Trophimi opera introductum Arelatem Christianismum, in urbes ceteras Galliæ manasse.

3 De Luca idem affirmat Petrus de Marca *ibid.* Negat Launoyus *Dispunct. cap.*III. *pag.20. seqq.* atque Epiphanium Hæresi LI. *pag 433. edit. Paris. an.1622.* sic explicat, ut Petavius explicavit *pag. 90. tom.* II. *opp. Epiphanii* „ Lucam, *inquit Petavius*, in Gallia prædicasse, nullus, „ quod sciam, prodidit, atque haud scio, an Galliam Cisalpinam intelligat (Epiphanius) per „ quam in Dalmatiam, Græciamque contenderit.

4 Placuit etiam quod est de Crescente non solum Petro de Marca *ibid.* & Natali Alexandro *Diss.*XVI. *Hist. sec.*I *pag.456. seq. edit. Lucensis an.1734.* Sed etiam, ut alios prætermittam, Michaeli Lequienio viro imprimis perito originum Ecclesiasticarum *t.*I. *Orient. Christ. pag. 433.* Utuntur autem testimonio Epiphanii *ex Hæresi* LI. *pag. 87. edit. Paris. an.1622.* Negant Launoyus *ibid. cap.*IV. *pag.33. seqq.* Du Bois *Hist. Eccl. Paris. tom.*I. *pag.7. edit. an.1690.* Profectum enim in *Galatiam* scribit Paulus, non autem in *Galliam*, Crescentem. Quodsi contra omnium exemplarium, quæ extant, quæque plerique omnes veteres consuluerant, fidem Epiphanius, & Theodoritus *tom.*III. *opp. edit. Sirm. an.1642. pag.505.* legendum in *Galliam* defendunt, non tanti sunt ponderis eorum testimonia, ut contemtis omnibus, his duobus sit adjungenda assensio. Quodsi Crescens in Galliam pervenisset, & Viennensem Ecclesiam fuisset moderatus, ea magis Viennensibus V. seculo, quam Theodorito comperta fuisset traditio, quam Arelatensibus sine dubio opposuissent, cum de dignitate, & antiquitate inter sese contenderent.

li auditorem Gallis Evangelium nunciasse arbitrentur. *Narbonenses* Paulo (1), *Lemovicenses* (2) Martiali, *Parisienses* Dionysio (3) Areopagita, *Tolosani* S. Saturnino (4), *Senonenses* Saviniano,

1 Dionys. Sammarth. *Gall. Christ. tom.* VI. *pag.* 5. *edit. an.* 1739.

2 S. Martialis fieri mentionem vidimus in codice Casanatensi decc. annorum *Tractat. de Divinitate Verbi*, quem nescio quis diu ante VIII. seculum scripsit. Meminerunt ejusdem Aquitaniæ Apostoli Synodi Pictaviensis *anno* 1023. Parisiensis *anno* 1024. Confer Bulæum *t.* I. *Acad. Paris. pag.* 3737. *seq.* & Pagium *an.* 1023. *n.* II. *&* 1024. *num.* XII. *seq.* & Concilia Lemovicensia duo *an.* 1029. *&* 1031. celebrata. Vide *tom.* IX. *Concilior. edit. Paris. Labb. p.* 860. *&* 869. Circumferuntur ejus Epistolæ duæ, quas esse spurias demonstrant Nicolaus Nourrius *Apparat. ad Biblioth. Max. SS. PP. t.* I. *Diss.* IX. *pag.* 166. *seqq. edit. an.* 1703. & Dionysius Sammarthanus *t.* II. *Gallia Christiana p.* 499. Pro Apostolatu I. sec. Martialis pugnant Saussayus *de mysticis Galliæ scriptoribus pag.* 302. *seq. edit. an.* 1639. Bonaventura de S. Aimable *Defens. Apostolat. S. Martialis* Gallice *edit. an.* 1676. 1683. 1685. Bernardus de Labenazia *Defens. Antiquit. Eccl. Gall. &c. edit. an.* 1696. Johannes Cordesius Canonicus Lemovicensis *Differt. inserta tom.* I. *Bonaventura de S. Aimable pag.* 146. Natalis Alexander *Differt.* XVII. *in Hist. sec.* I. *pag.* 183. *edit. Lucensis an.* 1734. Repugnant Launoyus *Trib. Differtat. &c. Differt.* I. §. VII. *pag.* 23. *seqq. & Dispunct. pag.* 118. Tillemontius *t.* IV. *memor. Hist. Eccl. pag.* 442. *seq. edit. an.* 1696. Dionysius Sammarthanus *tom.* II. *Gallia Christiana pag.* 499. *edit. an.* 1720. Confer Pagium *ad an.* 1023. *num.* II. *ad an.* 1024. *num* XII. *ad an.* 1029. *num.* III. *& ad an.* 1034. *num.* V. & Johannem de Fraisse *Orig. Eccles. Gallicanarum Gallice edit. Paris. an* 1688.

3 Dionysium Areopagitam, cujus fit in Actis Apostolorum commemoratio, eumdem atque Episcopum Ecclesiæ Parisiensis esse existimant Baronius in *not. ad Martyrolog. Romanum d.* IX. *Octob. &* XV. *Nov.* quo loco de Eugenio Toletano Dionysii ejusdem discipulo, Franciscus Gergonus Theologus *Parisiensis epist. ad Sirmondum* Gallice scripta, editaque *an.* 1641. *& Apologia pro Dionysio, Lazaro, Trophimo, & aliis Galliæ Apostolis edit. an.* 1642. Johannes Samblancatus *in Palladio Galliæ edit. an.* 1641. Germanus Milletus Benedictinus *in Vindicata Ecclesiæ Gallicanæ gloria edit. an.* 1638. *& in respons. ad Johannis Launoy Differt. edit. an.* 1642. Hugo Menardus *de Unico Dionysio contra Launoy Disensionem edit. an.* 1643. Jacobus Doubletus *Hist. Chronolog. de verit. S. Dionys. edit. an* 1646. Natalis Alexander *Hist. Eccl. Novi Testamenti edit. Lucens. an.* 1734. *Diss.* XVI. *pag.* 188. *seq.* Petrus Franciscus Chiffletius S. J. *In opusculo de S. Dionysii ætate edit. an.* 1676. aliique. Sed qui diligentius in hoc argumenti genere versati sunt, videruntque ex similitudine nominum ortam esse de Dionysio Areopagita, quasi idem atque Parisiensis esset, opinionem (quem tamen Parisiensem non esse seculo III antiquiorem animadverterunt) distinguendos esse Dionysios duos putarunt, quorum alter Athenis primo seculo, alter in Gallia tertio vixerit. Confer Jacobum Sirmondum *Differt. de duobus Dionysiis t.* IV. *opp. pag.* 354. *seqq. edit. Paris. an.* 1696. Johannem Morinum *de Sacris Ordinationibus par.* II. *o.* II. *seqq. p.* 31. *seqq. edit. an.* 1655. Launoyum *loc. sup. indic. & Differtat. de duobus Dionysiis edit. an.* 1660. & *Judicio de Petri Francisci Chiffletii Differt. edit. an.* 1677. Gerardus du Bois *Hist. Eccl. Paris. l.* I. *cap.* III. *seqq. pag.* 11. *seqq. edit. Paris. an.* 1690. Tillemontius *tom.* IV. *Monum. Hist. Eccl. pag.* 439. *edit. an.* 1696. Confer Bolland. *tom.* VI. *Jul. p.* 76. & Dionysium Sammarthanum *Gall. Christ. tom.* VII. *pag.* 6. *seqq.* Auctor Tractatus *de Divinitate Verbi*, qui tractatus extat in laudato *Cod. Mss. Casanatensi* octingentorum annorum, cum de Ecclesia Parisiaca agit, non a Dionysio, quem non memorat, sed a nescio quibus discipulis Apostolorum, eam fuisse institutam scribit, quin indicet quinam tandem illi fuerint. Atque ei equidem, quod attinet ad Trophimum, facile concedo, propterea quod cum Arelatensis Provinciæ Episcopis conveniat. Nam cetera, quæ adjungit de Saturnino, & Apostolorum discipulis Ecclesiæ Parisiensis institutoribus &c. fateor mihi esse suspecta, quamvis sit ille antiquior paullo his, quorum se Areopagitæ Parisiensis defensores præsidio tuentur.

4 Saturnini Apostolatum defendunt Marca *l. c.* & Antonius Noguerus *Hist. Tolos. l.* I. *c.* VII. *pag.* 16. *seqq. edit. an.* 1556. Contra pugnant Launoyus *cap.* VIII. *Dispunct. pag.* 75. *seqq. & in Differtationibus Diss.* I. §. X. *pag.* 31. *seqq.* Consule Calmetum *Hist. Lothoring. l.* III. *pag.* 130. *seq. tom.* I. & Dionys. Sammarth. *l. c. pag.* 8.

no, (1) alii aliis discipulis Apostolorum institutoribus gloriantur. Hoc certum est: perpaucos floruisse primis temporibus in ea regione, qui Christianam religionem profiterentur. Secundo autem seculo auctum magis magisque eorum fuisse numerum, adeo ut (2) Lugduni, ac Viennæ permulti rapti ad supplicium, variisque tormentorum generibus excruciati, martyres demum magno Ecclesiarum commodo, atque utilitate decesserint. Experiundo enim nostri compererant, Sanguinem Martyrum semen esse Christianorum. Tertio seculo amplificatas nostrum hominum opes (3) fuisse, ac quarto, cum Constantinus potitus esset (4) imperio populi Romani, ita confirmatam rem Christianam fuisse, ut Ecclesiæ Galliarum neque amplitudine cuiquam, neque pietatis cultu, neque celebritate Episcoporum cedere viderentur (5)..

1 Acta S. Saviniani plena esse fabularum plane constabit cuique eadem legenti apud Hugonem Mathoudum *lib. de vera Senonum Origine Christiana adversus Johannem de Launoy Theologi quondam Parisiensis edit. an.1687. Differt. cap. 1. seqq. pag. 1. seqq.* Itaque Andreæ de Saussayo *lib. de Myst. Gall. scriptorib. pag.279. seqq. 300. seqq.* eadem probanti, nullo modo prorsus assentior. Confer Launoyum *Diss.* II. §. IV. *pag.60. seqq edit. an.* 1670. De Paulo Narbonensi confer quæ protulimus supra ex *Cod. mss. Casanatensi*. Consule præterea Bollandianos *tom* III. *Martii pag.372.* Dionysium Sammarthanum *t.* VI. *Gall. Christ. pag.5. seq.* Bailletum *ad d.* XXII. *Martii*, & Tillemontium *tom.* IV. *Mon. Hist. Eccl. pag.442. seq. 469. 724.*

2 De Martyribus Lugdunensibus, & S. Pothino eorum Episcopo consule Eusebium *lib.* V. *Hist. Eccl. cap.1. pag.198. seqq. edit. Cantabrig.* De septem Episcopis, qui in Galliam, atque, ut alii putant, in Hispaniam missi fuisse a Petro Apostolo feruntur, hoc est de Torquato, Ctesiphonte, Secundo, Indalecio, Cæcilio, Esicio, & Euphrasio, vide Tillemontium *tom.* I. *Mon. Hist. Eccl. pag.201. seqq. edit. Paris.* De S. Juliano Cenomanensi adeundi Bollandiani *tom.* II. *Januarii pag.761. seq.* & Launoyus *Differt. qua de primi Cenomanorum Præsulis Epocha quid verisimiliter statui possit, ostenditur: inter Differt. edit. an.1690. pag.215. seqq.* De S. Clemente primo seculo (ut censent aliqui, sed vereor, ne errent) Episcopo Metensium, vide Meurisseum *Hist. Episc. & Eccl. Metens. edit. gallice Metis an.1634.* De Simone Magalonensium, & Monspeliensium primis temporibus Institutore, ut vulgo traditur, adeundus Petrus Garielus *par.1. seriei Præsulum Magalon. pag.41. seq. edit. an.1663.* De Morinis, quos ab Apostolis fuisse Christianam religionem doctos aliqui pugnant, confer Jacobum Malbranque S. J. *t.* I. *de Morinis, & Morinorum rebus l.* II. *cap.* VII. *pag.103. seq. edit. Tornac. an.1639.* De S. Gatiano Turonensi consule præter Launoyum, & Marcam ll. cc., Johannem Maanum *S. Metrop. Eccl. Turon. &c. edit. August. Turon. an.1667. pag.1. seq.* De Xisto, & Sinicio Remensium Apostolis, videndus Marlotus *l.1. c.*XII. *pag.44. seq. t.1. Hist. Metrop. Rhemens. edit. an.1680.* De primis Episcopis reliquarum Ecclesiarum Gallicanarum, consule Dionysium Sammarthanum *tom.1. seqq. Gallia Christ.*, qui scriptores etiam opportune suis locis plerumque indicat, qui de ipsis copiose disseruerunt.

3 Confer Acta S. Saturnini apud Ruinartium *pag.109. seqq. edit. Veron.* & Gregorium Turonensem *l.1. Hist. Francor. cap.* XXVIII. *p.22. seq. edit. Ruinartii*, Tillemontium *t.* IV. *Mon. Hist Eccl. pag.439. seqq. edit. Paris. an.1696.*

4 Euseb. *H. E. l.* X. *c.* VI. *p. 483. seqq.* Atque Historici Ecclesiastici recentiores, ut Baronius, Pagius, aliique ad *an.414. seqq.* Tillemontius *t.* V. *Mon. H. E.* Notitius *t.* IV. *opp. Hist. Donatist. par.1. c.1X. seq. p.131. seqq.* Mitto ceteros, ne sim longus. 5 Pietatis cultum admirabilem in modum non modo ante Constantini tempora quibus multi martyres floruerunt; sed etiam post

in

CAPUT XXIII.

De ortu, & progressu religionis Christianæ in Hispania.

JAcobum Apostolum Johannis Evangelistæ fratrem, cum primum potuit, e Palæstina profectum in Hispaniam venisse, ejus regionis incolæ arbitrantur. Ibi cum Ecclesias (1) condidisset, in patriam reversum, atque ab Herode Agrippa, qui ut rem gratam Judæis faceret, sæviendum in Christianos putabat, captum, interfectumque fuisse defendunt. Sed quod esse plerosque intelligant, qui repugnent, enitendum sibi existimant esse, ut quam a majoribus acceperunt opinionem, quibus tandem documentis queant, confirment. Sic autem statuunt: Hieronymum, qui extremo seculo IV., atque ineunte V. florebat, in ea fuisse versatum sententia, ut alium quidem Apostolum in Illyrico,

in Gallia viguisse, liquet; neque jam mittam antiquos, de quibus magnæ sunt ortæ inter Historicos controversiæ, ut Peregrinum, quo Autisiodorensis (*v. Mart. Rom. ad d.* XVI. *Maii* & Bollandianos *t.* III. *Maii pag.* 561. *seq.*) Benignum, quo Divionensis (*v. Martyrol. Rom. ad d.* I. *Nov.*) Altinum, quo Aurelianensis (*v. Dion. Sammarthanum Gall. Christ. tom.* VIII. *p.* 1410.) Ursinum, quo Bituricensis (*v. Martyrol. Rom. ad d.* IX. *Nov.*) Ceratum, quo Auscieosis (*v. Iter. Martini & Durand gallice editum tom.* II. *par.* II. *pag.* 37.) S. Lucianum, quo Bellovacensis (*v. Tillemont. tom.* IV. *pag.* 557. *seqq. edit. an.* 1696.) S. Andeolum, quo Vivariensis (*v. Bollandianos tom.* I. *Maii pag.* 35. *seq.*) S. Frontonem, quo Petrogoriensis (*v. Martyr. Rom. ad d.* XXV. *oct.*) S. Martinum Apostolorum, ut ajunt, discipulum, quo Vienoensis (*v. Martyr. Rom. ad d.* I. *Jul. & Bollandianos t.* I. *pag.* 14. *seq.*) S. Memmium, quo Catalaunensis (*v. Mart. Rom. ad d.* V. *Aug. & Bolland. tom.* II. *Aug. pag.* 4. *seq.*) Andochum, & socios, quibus Augustoduoensis (*v. Mart. Rom. ad d.* XXIV. *Sept.*) SS. Felicem, & socios, quibus Valentina in Gallia (*v. Bolland. tom.* III. *April. ad d.* XXIII. *p.* 97. *seqq.*) Ferreolum, & Ferrutionem, quibus Vesontionensis (*v. Mart. Rom. ad d.* XVI. *Junii*) S. Eutropium, quo Santonicensis (*v. Bolland. tom. ult. April. ad d.* XXX. *p.* 733 *seq.*) aliosque, a quibus aliæ Ecclesiæ illustratas sese fuisse gloriantur; negari certe non potest, quin Materni, (*v. Tillemont. t.* VI. *Monum. H.E. pag.* 701. *edit. an.* 1699. & Calmetium *Hist. Lotharing. t.* I. *p.* 163.) postque jam Hilarii, Martini, &c SS. Episcoporum celebritate maximam fuerint Gallicanæ Ecclesiæ gloriam consequutæ. De Clodoveo Rege Christiano facto, & Francis permultis ad veram religionem conversis, vide Gregorium Turonensem *l.* II. *c.* XXXVIII. *seq. pag.* 80. *seqq. edit. Ruinartii* & ex recentioribus Joh. Petrum Ludevvigium *vit. Justiniani Imp. p.* 504. Confer *Martyrolog. Rom. ad d.* XI. *Februar.* 5. *Junii* I. *Octobris*. & *Hist. regni Franciei* a P. Gabriele Daniele Soc. Jesu gallice scripta *tom.* I. *pag.* I. *seqq. edit. an.* 1713.

1 Jacobum in Hispaniam venisse censent Johannes Mariana S.I. *l.* IV. *de reb. Hispan. p.* 100. *edit. an.* 1731. *tom.* I. Franciscus Bivarius *in not. ad Pseudo-Flavii Dextri Chronicon pag.* 39. *seq. edit. an.* 1627. Franciscus Padilla *H.E. d' Espanna Cent. t.* I. *c.* VI. *seq. p.* 13. *seqq. edit. an.* 1605. Gaspar de Mendoza y Segovia *Predicacion de saint Jago en Espanna pag.* 1. *seqq. edit. an.* 1682. Josephus Saenz de Aguirre *Diss.* IV. *Apparat. ad Conc. Hisp. tom.* I. *pag.* 134. *seqq.* Hieronymus Con-

lyrico, alium in Hispania prædicasse Evangelium (1) judicaret. Nunciatum autem Illyricis Evangelium fuisse a Paulo. Non ergo hunc esse alium illum Apostolum, qui primus in Hispaniam intulerit Christianismum. Fuisse igitur Jacobum. Nam alium, qui perfunctus eo munere fuerit, inveniri posse neminem. De Jacobo enim proditum id quidem memoriæ ab Isidoro, ab Juliano Toletano, a Beda, ab aliis denique permultis esse, qui dignitate, doctrina, virtute claruerunt; de ceteris vero Apostolis, excepto uno Paulo, non item. Accedere *Mozarabici Codicis* Sacrorum Officiorum auctoritatem. Hujus autem tantam esse antiquitatem, ut nisi à pugnacibus, obstinatisque in sententia viris, reprobari quidem a nemine sine injuria possit (2). Quod si qui sunt, qui adjecta esse, quæ ad Jacobum spectant, a recentiore quopiam arbitrentur, hos contentionis studio agere, non veritatis; cum nihil afferant, quod esse ad eam rem efficiendam alicujus ponderis videatur. Esse præterea columnæ Cæsaraugustanæ monumentum præsidio Hispanis, qui Jacobum in eam regionem venisse (3) contendunt. Non esse autem tam ineptos se, ut quæ contra proferri

Contadorur de Argote Clericus Regularis *Dissert.* Lusitanice scripta *pro S. Jacobi in Hispaniam Adventu ex S. Hieron. mente in comment. Acad. Ulissip. an.* 1722. Manuel Cajetanus de Souza *in iisdem comment. an.* 1725. *ad d.* 19. *Jul.* qui promittit se daturum Syllogem 500. & amplius Auctorum, qui itineris Hispanici S. Jacobi meminerint. Didacus Murilius Ord. Minor. *Fundacion. de la Capilla Angel. del Pilar. pag.* 58. *seqq. edit. Barchinon. an.* 1616. Didacus *de la Serra, y Cantoral. in Vindiciis Catholica Granatens. edit. an.* 1706. Bollandiani *ad d.* xxv. *t.* vi. *mensis Iulii p.* 69. *seqq. edit. Antuerpiensis*, utque jam innumerabiles alios prætermittam, quorum insignis aut in excogitandis monumentis, aut publicandis, aut defendendis diligentia, ne quid gravius dixerim, fuit; novissimus omnium vir eruditus Henricus Florez Augustinianus in opere Hispanico inscripto „ *España Sagrada, Theatro Geographico Historico de la Iglesia d'España. Origen, Divisiones, y Limites de Todas sus Provincias, Antiguedad, Translacione, y Estado Antiquo, y Presente de sus Syllas en todos los dominios d'España, y Portugal con varias Dissertaciones Criticas para illustrar la Istoria Ecclesiastica d'España. Tomo tertio, Tractat.* 1. *pag.* 1. *seqq. edit. Matrit. an.* 1748. Non placet hæc tamen criticis plerisque omnibus hujusce præsertim ætatis opinio. Quare Jacobum in Hispaniam venisse aut omnino negant, aut minus verisimile esse putant. Ita quidem Baronius *ad an.* 816. *num.* 21. *& apud Spondanum n.* xlix. Natalis Alexander *Diss.* xv. *Hist. Eccl. sec.* 1. *p.* 181. *seq. tom.* 1. *edit. an.* 1734. Christianus Lupus *ad Tertull. lib. de Præscript. cap.* xx. *tom.* ix. *pag.* 194. *edit. opp. Veneta an.* 1727. iique, quos numerat *Michael a S. Maria* Augustinianus *Dissert. Historica de primo, potius unico Evangelii Prædicatore in Lusitania, totaque Hispania inter script. Acad. Regia Portugall. ad an.* 1722.

1 S. Hieronymus *in Isaia cap.* xxxiv. *tom.* III. *opp. edit. Martianai pag.* 279. „ Spiritus illius congregaverit eos, dederitque eis fortes, atque diviserit, ut alius ad Indos, alius ad Hispanias, alius ad Illyricum, alius ad Græciam pergeret, & unusquisque in Evangelii sui, atque doctrinæ provincia requiesceret.

2 Floretius *ibid. cap.* III. §. viii. *pag.* 81. *seqq.*

3 Floretius *ibid.* §. xi. *pag.* 112.

ferri a criticis soleant, ignorent. At qui sine ratione pugnant, eos non in criticorum, sed in vitilitigatorum numerum referri oportere. Mitti ab se recentiora monumenta. Sed hæc sane præteriri nullo modo posse: non martyrologiorum modo scriptores, sed etiam Romanos Pontifices Hispanorum communem, ac pervulgatam sententiam probare. In his Callixtum secundum (1) esse ponendum. Esse explorata sibi, quæ opera Baronii Romæ (2) contigerunt. Atenim quod ille Jacobi elogium, ut ante legebatur, deleri e Breviario Romano fecit, hoc ipsum post Romanos Pontifices, re satis accurate, diligenterque considerata, restitui jussisse. Levia esse denique, quæ jactari contra ab adversariis soleant. Quamdiu enim *negativo*, ut ajunt, argumenti genere usi fuerint, oppugnari ab eis iter Hispanicum Jacobi nequire. Monumentis enim agi, non silentio veterum in hoc genere debere. Quid vero proficiet *negante* argumento is, qui ostendere nequeat, esse quidpiam, quod repugnet, quo minus patria excedere Jacobus, atque in Hispaniam venire, postque reverti Hierosolymam, gladioque ab Herode Agrippa interfici posset? Quodsi nihil (3) repugnat, jam hoc sibi esse concedendum: traditionem, cujus origo ignota sit, non esse omnino negligendam.

Ad hæc adversæ caussæ patroni reperisse in Actis Apostolicis existimant nescio quid se, quod cum Jacobi Apostoli Hispanico itinere pugnare videatur. Principio enim incredibile esse ajunt, Judæos, qui ad Christum accesserant, vitio Petro fuisse daturos, quod Cornelium Centurionem hominem Ethnicum baptizasset, si Jacobum in Hispaniam venisse, multosque deditos superstitioni Deorum ad Christiana sacra perduxisse cognossent. At si Jacobi Hispanicum iter concedendum est, multo ante illum auctorem Ethnicis fuisse oporteret, ut Christum colerent, quam Cornelium Petrus nostris mysteriis initiasset. Lucam enim ita de Jacobo egisse, ut statim atque de Cornelio scripsit, tum eodem

1 Idem *ibid.* §.xii. *pag.* 116.
2 Idem *cap.* iii. §.1. *pag.* 42. *seqq.*
3 Idem *ibid. cap.* iii. §.1. *pag.* 39. *seqq.* neque scripturæ auctoritatem, neque Roderici Toletani Metropolitæ testimonium, propterea quod spurium sit, neque Epocham divisionis Apostolorum, neque adventum Pauli in Hispaniam, neque Innocentium I., neque Gregorium VII., neque silentium denique Sanctorum PP. sibi adversari putat. Ac de Epocha divisionis Apostolorum quod scribit, facile fortasse concedent, qui contra ipsum pugnant.

eodem circiter (1) tempore Herodem in Jacobum animadvertiſſe tradiderit. Deinde Patres omnes, qui de itineribus Sanctorum Apoſtolorum ſcripſerunt, non Græcos ſolum, ſed etiam Latinos, eoſque imprimis, qui in Gallia, Hiſpaniaque viguerunt, nullam uſpiam feciſſe adventus Jacobi in Hiſpaniam mentionem. At ſi ille veniſſet, totque progreſſus in provincia feciſſet, quot labores, itinera, ſtudia tanti Apoſtoli poſtulabant, fieri ſane non potuiſſe, ut ſic de ceteris agerent, ut unum Jacobum prætermittendum arbitrarentur. Eſſe ſibi compertum, atque exploratum argumenta, quæ *negativa* ſint, nullius fere ponderis eſſe, modo *poſitiva* afferantur, quæ & antiqua ſint, & digna, quibus fides, & auctoritas adjungi poſſit. Quod ſi vetus nullum afferunt Hiſpani monumentum, & ſi quod adducant, aut confictum fraude eſt, aut ſaltem ſuſpectum ſalſitatis, (2) nihil eſſe, cur, præ hoc, eſſe Patrum ſilentium contemnendum putent. Atque eſſe illud etiam atque etiam conſiderandum: in *negativis*, quæ vocant, *argumentis*, non eſſe ponendum, quod ita comparatum eſt, ut eſſe conſtat illud, quod e ſilentio Patrum colligitur. Namque ne veriſimile quidem videri, veteres non dicam Græcos, (3) Romanoſque, ſed Hiſpanos ipſos fuiſſe tam immemores beneficiorum, ut cum itinerum meminerint, quæ ceteri Apoſtoli

1 *Act. Apoſt. cap.* xi. xii.

2 Vide, quæ infra de operibus SS. Juliani, & Iſidori dicemus. Nihil de monumentis Cæſaraugustanis dico, quæ jure ab eruditis reprobantur.

3 Non enim Origenes apud Euſebium *lib.* III. *hiſt. cap.* 1. *pag.* 87. *edit. Cantabrig.* ubi recenſet Apoſtolos, nationeſque, quas docuerunt religionem, commemorat, non Euſebius ipſe *ibid.* non S. Johannes Chryſoſtomus, qui *Homil.* VII. *de Laudibus Pauli tom.* II. *app. pag.* 516. *edit. Montfauconiana* Paulum in Hiſpaniam ſe contuliſſe teſtatur; & *Homil.* XXIX. *in epiſt. ad Rom. tom.* IX. *pag.* 732. *edit. Montfauconiana* ſic ſcribit „ Sed neque ad eos abiit *Paulus*, qui prius „ fuerant edocti, atque adeo ſcilicet abſtinuit, quominus alienis ſe diſcipulis ingereret, gloriæ„ que gratia quod faciebat faceret, ut & ſtudio eos maxime voluerit docere, qui nondum an„ dierat de Chriſto: non enim dicit, ubi nondum nominatus eſt Chriſtus, id quod plus eſt „. Qui Jacobum in Hiſpaniam veniſſe cenſent, Johannem Chryſoſtomum de gentibus, quas Paulus adiit, dum Epiſtolam ad Romanos ſcriberet, non de iis, quas poſt docuerit, agere contendunt. Non places hoc genus reſponſionis aliis, qui eamdem tamen propugnant ſententiam. Igitur aut nullos Hiſpanos dediſſe Chriſto nomen, aut ſi qui dederunt, eos fuiſſe perpaucos tempore Jacobi cenſent. Itaque modo hunc Apoſtolum in Hiſpaniam deducant, non æque curant, tulerit ne, an non tulerit laborum, atque itinerum fructum. Mitto aliorum reſponſa, quæ legere quiſque apud Michaelem a S. Maria Auguſtinianum *Diſſert. Hiſt. de primo Evang. Prædic. in Luſit. totaque Hiſp. cap.* IV. §. II. *in monument. Acad. Reg. Portug. an.* 1722. Quid? Si neque Pſeudo-Clemens in Conſtitutionibus Apoſtolicis, & Homiliis, neque Pſeudo-Abdias, neque alii Fabulatores, qui ante irruptionem Maurorum in Hiſpaniam, ſcripſerunt, Jacobum in Hiſpaniam veniſſe affirmarunt? Immo vero Pſeudo-Abdias ſic habet apud Fabricium *tom.* II. *Cod. Apocryphi novi Teſt. pag.* 516. „ Poſt „ paſſionem Domini Judæam, & Samariam in diviſione Apoſtolica ſortitus eſt.

stoli suscepissent, tum ejus mentionem taciti praeterierint, quod ad Hispanicum Jacobi (1) pertineret. Nam Isidorum Hispalensem non in spurio (2) illo *de Vita, & Morte Sanctorum*

1 Praetereo Latinos Patres antiquiores. Nam est certum ab eorum nullo memorari iter Iacobi Hispanicum. Quod mirum est, id est profecto, quod ne sexti quidem seculi scriptoribus innotuerit. Venantius Fortunatus seculi VI. scriptor in Carmine *de Virginit.* de Apostolis, locisque in quibus Evangelium nunciarunt agens, sic habet *pag.* 190. *l.* VIII. *Carm.* IV. *edit. opp. an.* 1603. t. I.

„ Praecipuum meritis Ephesus veneranda Johannem
„ *Dirigit* & Jacobos terra beata sacros.

Non probo, quod aliqui dicunt, Venantium de locis, in quibus sunt Apostoli martyrium passi, scribere. Nam Johannes passus Ephesi non fuit. Quodsi dicant, de locis, ubi sepulti sunt, eorumque corpora quiescunt, ab eo institui sermonem, caveant ne Hispanis Iacobi corpus adimere videantur. Itaque satius est respondere Venantio Fortunato ignotum iter idem fuisse. De nonnullis aliis sequiorum etiam temporum Latinis scriptoribus erit paullo post opportunior disserendi locus.

2 Spurium id opus esse contendit Cajetanus Cennius vir eruditus *tom.* I. *de Antiquit. Eccl. Hisp. cap.* II. *pag.* 24. *tom.* I. *edit. Rom. an.* 1741. Ei praeiverant Magnus Baronius ad *Martyrol. Rom. ad d.* XXV. *Jul.* & Natalis Alexander *Hist. Eccl. sec.* I. *Diss.* XIV. *concl.* 2. Confer Oudinum *De script. Eccl. t.* I. *pag.* 1591. *edit. an.* 1722. aliosque. Principio enim is auctor cum Isidoro pugnat. Isidorus *lib.* VII. *Originum cap.* IX. *pag.* 98. *edit. an.* 1601. de Iacobo loquens „ Iacobus, „ *inquit*, Zebedaei a patre cognominatur, quem relinquens, cum Iohanne verum patrem secuti sunt. Ibi sunt filii tonitrui, qui etiam Boanerges ea firmitate, & magnitudine fidei „ nominati. Hic est Iacobus, qui post ascensionem Domini ab Herode manifestatur occisus „. Idem ipse Isidorus *Praef. in nov. Testam. pag.* 415. *edit. opp. an.* 1601. de Iacobo minore scribit „ Iacobus, *inquit*, frater Domini scripsit unam Epistolam ad aedificationem Ecclesiae pertinentem, „ cujus sententiae immensam scientiae claritatem legentibus videntur infundere „. Rursum *lib.* I. *de off. Eccl. cap.* XII. *pag.* 584. „ Iacobus, *inquit*, (de fratre Domini loquitur) suam scripsit „ Epistolam, quae & ipsa a nonnullis ejus esse negatur, sed sub nomine ejus ab alio dictata ae„ stimatur „. At haec omnia evertit auctor operis *de vita & morte* PP. Non enim solum affirmat Iacobum Majorem in Hispaniam venisse, quod verus Isidorus nusquam dixit, sed etiam Iacobum eumdem Majorem auctorem esse Epistolae illius, quam & nemo occidentalium veterum Majori, & ipse Isidorus minori tribuere solebat. „ Iacobus, *inquit*, Zebedaei frater Iohannis quartus in „ ordine, duodecim tribubus, quae sunt in dispersione gentium, scripsit, atque Hispaniae, & oc„ cidentalium locorum populis Evangelium praedicavit, & in occasu mundi lucem praedicationis „ effudit. Hic ab Herode Tetrarcha gladio caesus occubuit, sepultus in Carmarica „. Quis autem ferat, Isidorum tam fuisse incautum, ut ea diceret, quae & Patrum sententiis opponerentur, secumque ipse pugnaret? Quinetiam librum eumdem de vita & morte Sanctorum plenum esse ineptarum sententiarum, indignarumque gravitate Isidori, recte observat Cennius *ibid.* Alii Isidori hoc opus esse arbitrantur, etsi vitiatum deinceps fraude impostorum facile concedant. Vide *Michaelem a S. Maria l. c.* §. III. *cap.* IV. Confer etiam Launoyum *in Dispunctione Epistola Petri de Marca c.* VI. *pag.* 57. *edit. an.* 1670. Neque vero iis repugnarem, qui corruptum alicubi esse dicerent, neque omnino Isidoro adimendum existimarent, cum in antiquissimis codicibus inter Isidori opera numeretur, tribuique Isidoro a gravissimis, vetustisque scriptoribus soleat. Consule Nicolaum Antonium *Bibl. vet. Hispan. tom.* I. *l.* V. *num.* 114. Petrum de Marca *epist. sup. cit. Eusebiana Hist. a Valesio Praefixa*, Marchionem de Mondejar *cap.* XX. Henricus Floretius vir eruditus *cap.* III. §. IX. multos numerat, qui aut dubitarent, aut putarent Iacobo majori esse Epistolam, de qua paullo ante diximus, tribuendam. Sed occidentales nullos veteres nominat, quos sequi Isidorus auctores posset. Atque est sane exploratum, Isidorum, aliosque, qui ea aetate viverent, quae ad auctores librorum sacrorum pertinebant, ex Hieronymo, allisque occidentalibus, qui Eusebium in hoc genere imprimis sequebantur, non ex bibliis Arabicis, aut Syriacis, repetere consuesse. Rursum Floretius Iacobum *fratrem domini*, quem Isidorus auctorem Epistolae fuisse affirmat, non discrepare a Iacobo Majore arbitratur, quod *Matth.* XII. *v.* 47. fratres do-

mini

rum libro, sed in (1) *Originibus* de Jacobo sic scribere, ut cum res ab eo fortiter gestas complexus breviter fuerit, omiserit tamen iter ejus Hispanicum, quod sane plurimum ad ipsum, atque Ecclesiam, cui erat præfectus, spectabat. Concilia autem (2), quæ ante Maurorum in Provinciam adventum celebrata aut Toleti, aut Brachari, aut Eliberi fuerunt, nusquam Jacobi meminisse, quasi institutor fuerit Hispanicarum Ecclesiarum. Esse autem gravius, quod ex antiquis Ritualibus libris Hispanorum, Gothorumque (3) concluditur. Nemini enim persua-

mini Iacobat, & Iohannes appellari videantur. At etat a Plotentio demonstrandum his verbis: *Jacobus frater domini*, aliquando fuisse ab Isidoro, aut a Patribus Iacobum Majorem indicatum. Atque est illud incredibile Iacobum Majorem, si est *Frater domini* appellatat ab Isidoro, non fuisse etiam *Zebedæi filium* vocatum, ut distingui ab illo posset, quem ceteri omnet *fratrem Domini* dicere solebant. Quinetiam ne in cogitationem quidem cadit, Iacobum fratrem Iohannis fuisse Zebedæi filium, cum necessitas non posceret, dictum ab Isidoro, cum autem posceret, non item. Neque est verisimilias, quod inquit Floretius mutasse nempe Isidorum, quæ ante dixerat, *in lib. de vita, & morte PP.* Emendasset ne ante, quam orta hæc esset in occidente opinio? At Missale, inquit, Mozarabum, & Frecalphus. Scilicet hinc efficitur, ut vel Frecalpho non esse scriptorem libri de *Vita, & Morte PP.* hoc est IX. seculo antiquiorem, vel si est, librum ipsum vitiatam a posteriore quopiam putem. Non moror, quod adjungit pro *scripsit*, legi fortasse oportere *prædicavit*; nam quid hoc est: *duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, prædicavit, atque Hispaniæ, & occidentalium locorum populis evangelium prædicavit*. Hæc scilicet τοῦ *prædicavit* repetitio inepta est. Confer Cennium *ibid. pag.* 24. *num.* v.

1 Vide *notat. super.*

2 *Mirabile* sane videtur, quod nullius *Synodi* earum, quæ ante adventum Saracenorum habitæ in Hispania sunt, Actis quidquam de Iacobi in Hispaniam adventu contineatur. Nam quod aliqui opponunt Concilium Toletanum quartum anno 633. celebratum, quasi in eo de condendo *Breviario Gothico Hispanico*, quod dictum deinde Mozarabicum sit, Patres cogitarint, inane est. Synodus enim non novum *Breviarium* componi præcepit, non id oneris Isidoro imposuit, non hymnum, responsoriumque memoravit, in quo sit itineris Jacobi in Hispaniam mentio; sed e vetere vitia quædam tolli, ac ne posthac quadragesimæ tempore *Alleluja* diceretur, utque hymni, imprimisque Zachariæ canticum *Benedictus* recitaretur, jussit. Concilium autem I. Bracharense, quod Brito protulit, commenticium est. Qua de re vide Antonium Pagiam *ad an.* 411. *num.* XIX. Cennium *ibid. pag.* 26. & Michaelem a s. Maria *ibid. cap.* IV. §. III.

3 Rituales libri, ut omnes norunt, novis semper accessionibus, augeri solent. Quare etsi Isidorianus codex idem atque is esset, qui post Mozarabicus est appellatus, ex eo tamen nullum sibi commodum polliceri Floretius, Aguirrius, Mondejarus &c. possent, ut qui ostendere nequeant, esse hymnum de S. Jacobo, quem continet, Inventione Corporis Iacobi, & adventu Maurorum in Hispaniam antiquiorem. At Cennius *l. c. pag.* 28. Gothicum, atque Mozarabicum unum, eundemque esse Codicem *negat*. Ac Mozarabicum sane X. seculo conflatum arbitratur. Ut ut sit, illud profecto negari nequit, in antiquissimo Codice Isidoriano, qui servatur in celeberrima Veronensi Bibliotheca, & quem post Iosephum Blanchinium Congregationis Oratorii Rom. Presb. eruditissimum *t.* I. *P.* II. *opp. Card. Thomasii edit. an.* 1741. *pag.* I. *seqq.* edidit Muratorius ὁ Μακαρίτης *t.* II. *Liturg. Collect. pag.* 514. *edit. an.* 1748. nulla sit Iacobi Apostoli, ejusque itineris in Hispaniam commemoratio. Numeram dierum festorum describit Cennius *ibid. Diss.* I. *cap.* II. *pag.* II. *seq.* in quo quidem catalogo nomina ss. Polycarpi, Sebastiani, Agnetis, Babylæ, Agathæ, Marci Evangelistæ, Cypriani, Hyppoliti &c. fit mentio, Iacobi

vero

deri poſſe, nullam in iis fieri Apoſtoli commemorationem, qui Hiſpaniam peragraſſet, tamque inſignem incolis attuliſſet partem commodorum. Quid enim? An martyrum, qui in aliis regionibus egerant, affectique religionis cauſſa extremo ſupplicio fuerant, celebrandam memoriam Hiſpani putaſsent; Jacobi vero, a quo primum diſciplinam acceperant, non item? Id vero, niſi eos, qui ſtudio partium teneantur, liberum quidem certe neminem crediturum. Atque adventum Jacobi non fuiſſe x. (1) ſeculo; quid autem x.? Immo vero ne XII. quidem ita pervulgatum, ut omnibus Hiſpanis probaretur. Extare monumenta eorum temporum, quæ plane efficiant, fuiſſe aut ignotum multis, aut viſum haud prope ad veritatem accedere. Itaque Cajetanum (2) Cennium, qui neglectis documentis, quibus uti Scriptores Hiſpani, ut ſuam opinionem tueantur, ſolent, ad unam conſenſionem, quæ tam eſt recens, confugiat, putetque optime ſe proinde eſſe meritum de Eccleſiis Hiſpanorum, ac ſi primus omnium, quod erat implicatum evolverit, vel candide non dixiſſe, quod ſentiebat, vel ſi dixit, non animadvertiſſe, quam infirma eſſet ratio, quæ

vero Apoſtoli nullo modo. Id vero magno eſſe videtur argumento his, qui negant, veniſſe Iacobum in Hiſpaniam, ad ſuam confirmandam opinionem, quod Eccleſiæ ſuorum Magiſtrorum, & Martyrum imprimis, deinde aliorum memoriam colere ſolerent. Nam Romanum Kalendarium nullum eſt, in quo Petri, & Pauli, Carthaginienſeque nullum, in quo Cypriani, Aurelii &c. memoriæ certus quidam non ſit deſtinatus dies.

1 Auctor hiſt. Compoſtellanæ, qui ut colligitur ex Floretio *pag.* 131. *ſeqq. tom.* II. non eſt profecto ſeculo x. & fortaſſe etiam XI. vel XII. antiquior, ut defenſores itineris Hiſpanici confitentur, apud eumdem Floretium *in Append. tom.* II. *pag.* LVI. ſic habet „ Aliis itaque „ Apoſtolis ex præcepto Domini in diverſas provincias, & ad diverſas civitates Evangelicæ „ prædicationis ſtudio commigrantibus, Beatus Iacobus ſancti Iohannis Apoſtoli, & Evange- „ liſtæ frater Hieroſolymis remanſit Verbum Dei prædicaturus, ibique ab Herode ob Chriſti „ confeſſionem, & Catholicæ fidei aſſertionem decollatus &c. „ Quid ad hæc Floretius. *Reſpondeo*, inquit, *Hiſpania*, *&* *Hieroſolymis Verbum Dei prædicavit*. Quam id recte reſpondeat, ipſe viderit. Si qua eſt igitur, ea omnino facilior eſt reſponſio, quam adhibet Cennius. *Diſſ.* I. *cap.* II. *pag.* 27. Qui de eo monumento agens: *mihi eſt*, inquit, *figmentum omnium celeberrimum*. Hoc pacto nulla res erit tam implicata, quam nullo negotio expedire non liceat. Etſi vero introductam fuiſſe fatentur, tamen confirmatam, pervulgatamque ſeculo XI. & XII. fuiſſe eam opinionem negant oppugnatores ſententiæ Hiſpanorum, quod cum Bracharenſis, & Compoſtellanus Præſules inter ſeſe contenderent, ſervari quidem reliquias Iacobi Compoſtellæ affirmarent, veniſſe autem Iacobum in Hiſpaniam numquam affirmarent. Vide Gregorii VII. *l.* I. *Reg. ep.* LXIV. *pag.* 53. *tom.* X. *concil. edit. Labbei pag.* 53. & Innoc. III. *lib.* II. *epiſt.* CXXXIII. *pag.* 423. *tom.* I. *edit.* Baluzii.

2 Cujuſmodi enim ea eſſe poteſt traditio, quæ ne ſeculo quidem XI. conſtans, probata multis, beneque confirmata eſſet? Ita quidem cenſet Michael a S. Maria *cit. Diſſ. cap.* V. quod inſcribitur „ *Nullam eſſe traditionem de Prædicatione S. Iacobi in Hiſpania, quæ veræ traditionis rationem, & conditiones habeat*.

quæ ignota antiquis traditione niteretur. Vidiſſe hæc ſcilicet Cardinalem (1) Aguirrium virum doctiſſimum, quamobrem id aliquando conſilii ſuſcepiſſe, ut nihil eſſe ſtatuendum arbitraretur, quoad in Sirletanum codicem & veterem, & magnæ auctoritatis incidiſſet, in quo appulſus Jacobi in Hiſpaniam memoraretur. Sed eum, quum certior eſſet factus, nihil eodem codice contineri, quod ad ipſius inſtitutum poſſet conducere, ita ut fit, ubi quis indulgere ſuis civibus, quam aperte profiteri, quod cenſeat, mavult, conjecturis agendum exiſtimaſſe, quibus tamen nihil ineſſe virium videretur. Eſſe præterea falſum, quod defenſores Hiſpanici putant, argumenta nulla adverſariis ſuis ſuppetere, quæ appellari *poſitiva* poſſint. Innocentium (2) enim primum, quem ineunte ſeculo v. vixiſſe conſtat, ſic ſtatuere, non ab Apoſtolo aliquo, ſed ab iis, qui miſſi in Hiſpaniam a Petro, vel ab ejus Succeſſoribus ſunt, inſtitutas fuiſſe Eccleſias Hiſpanorum. Namque ne in cogitationem quidem cadere, excidere id ſapientiſſimo Pontifici potuiſſe, qui ſciret, fuiſſe in ea Provincia ab Jacobo collectos cœtus Chriſtianorum. Quod ſi ſunt, qui Innocentium lapſum errore fuiſſe (3) affirment, ſunt autem, ut intelligo, aliqui, ab

Nn 2 his

1 Aguirrius *Collect. concilior. Hiſp. Diſſert.* IX. *tom.* I. *num.* 27. *pag.* 140. „ Hiſce, *inquit*, in utramque partem breviter diſputatis fateor ingenue, mihi adhuc hærere aquam, ac „ proinde quæſtionem in medio relinquam, donec contingat invenire codicem illum Cardinalis „ Syrleti, ex cujus ſola lectione illam dirimere oportet „. Confer Cennium *ibid. pag.* 20. ubi „ Codicem eum unum, *inquit*, tantæ rei ſperabat fore judicem, in quo S. Hippolyti Portuenſis opuſculum de duodecim Apoſtolis, S. Jacobo prædicationem Hiſpanicam tribuere teſtabatur legatus Catholici Regis Dux Seſſæ, eodemque uno fretus: *Si contigerit invenire*, ait, „ *Codicem Syrleti, tandem aliquando proferam ingenue quidnam ibi habeatur abſque ullo præjudicio; neque enim mihi tanti eſt rerum noſtratium amor, quanti ſtudium veritatis*. „ Quid vero? V. C. Emmanuel Martinus, quem ſuorum in ſtudiorum conſortium aſciverat, excuſſis Vaticanæ Bibliothecæ codicibus quibuſcumque, excellentiſſimum legatum eſſe deceptum „ deprehendit; multa ſecus docentia (teſte oculato utor) exſcripſit; doctiſſimum Cardinalem „ fere ab incepto revocavit &c. Ac præter Aguirrium alios quoque fuiſſe Hiſpanos, qui vehementer addubitarent, oſtendit Michael a S. Maria *Diſſert. indicat.* I *cap.* I. §. I. In his numerat Benedictum Pererium, Johannem Lorinum, Jacobum Tirinum, Iohannem Marianam, qui *l.* IV. *cap.* II. unius Iſidori auctoritate niti iter Hiſpanicum Iacobi teſtatur, atque ubi ad templum Cæſarauguſtanum venit, totum quod eſt de columna in dubium revocat, nec affirmare audet ex vera hac traditione, *ſed ex quadam tantum fama, ac perſuaſione* manare; *cujus ſcriptioni*, inquit, *rerum antiquitas fidem derogat, proinde liberum de omnibus his judicium Lectoribus eſſe relinquendum*. Vide Emmanuelis Martini *lib.* V. *epiſt.* XI. *pag.* 211. *edit. an.* 1738.

2 Vide Innocentii locum *epiſt. ad Decent. Eugub.* XXVI. *t.* I. *ep. Rom. Pont. p.* 856. *ed. Cout.*

3 Confer Michaelis a S. Maria *Diſſertationem cap.* IV. §. I. Id vero ne Floretius quidem probat *pag.* 73. *tom.* III. *Hiſp. ſacra*. Sunt qui fundatam ab Jacobo Eccleſiam negent, atque hoc

pacto

his & novam, & minus constantem traditionem, contra atque ratio postulet, anteponi antiquis Ecclesiæ monumentis. Probari præterea eorum nequire sententiam, qui hoc pacto declinari ab se difficultatem posse arbitrantur, si respondeant, Innocentium de Ecclesiis, non de aliquibus tantum viris, quos Jacobus ad Christiana sacra converterit, sermonem instituisse. Neque enim probabile videri ab Jacobo fuisse (1) perpaucos Christianos factos, quos deinde Petrus Episcopos ordinaverit. Hæc igitur eo dici, non quo vetere ullo monumento nitantur, ut recte est observatum a Moralesio, (2) sed quo ratione aliqua satis esse Innocentio factum videatur. Ceterum Apostoli cœtibus, quos instituebant, Presbyteros, (3) Præsulesque præficere consuerant, qui eos moderarentur. Quod ad Hieronymi locum (4) attinet, esse illum ita comparatum, ut

pacto satisfieri Innocentio posse arbitrentur; at qui loquutus de iis fuerit, qui cœtus in Hispania Christianorum constituerunt. Vide *Michaelem a S. Maria ibid.* Sed nullos fuisse ad Christiana sacra, aut perpaucos ab Jacobo perductos, si in Hispaniam venit, quibus tandem monumentis efficient? Nam quod ajunt, paucos illos, qui opera Jacobi Christi rei gionem professi sunt, Episcopos fuisse deinde a Petro, Pauleve ordinatos, atque in Hispaniam missos Evangelium prædicatum, inane est. Unde enim constat his fuisse auctorem in Hispania Jacobum, ut superstitionem Deorum aversarentur? Atque hos fuisse Apostoli Jacobi hortatu Christianos factos, quod nullo vetere monumento statui possit, probatum numquam est Moralesio, vir si quis alius, rerum hispanicarum peritissimo. Quid si plures in Hispania habuisse discipulos Jacobus feratur? *Breviar. Bracharense ad d.* XXVI. *Aprilis*, *& apud Floretium Append. tom.* III. *num.* VI. *pag.* XLIV. sic habet „ Beatus Iacobus Apostolus filius Zebedæi plures in Hispania adhuc vivens discipulos habuit, sicut ait „ Callixtus Papa in ejus translatione „. Epistola, quæ Callixti Papæ II. dicitur, *apud eumdem Floretium*, *Append. num.* 12. §. II. *pag.* XLIX. hæc continet „ Sciendum, quod B. Iacobus *plures* „ *discipulos*, sed duodecim habuit speciales. Tres in Hierosolymitanis oris elegisse legitur ... „ *Novem vero in Galacia* dum adhuc viveret Apostolus elegisse dicitur, quorum septem, aliis „ duobus in Galæcia remanentibus, cum eo Hierosolymis perrexerunt &c. Igitur Callixto auctore, præter hos novem, alios habuit in Hispania Iacobus auditores, qui Christum consectarentur, eosque jam plures. At Floretius de *divinis officiis* agere Innocentium arbitratur. Verum is quoque videat, ne Innocentii verba in alium sensum contorqueat, quam ipsa postulent. Ille namque Pontifex negat ullum alium, præter eos, qui missi a Petro fuerant, in Hispania &c. *docuisse*, subditque Ecclesias *Gallicas*, *Hispanicas* &c. a Romana Ecclesia *accepisse principium*, adeoque sequi eas oportere, quod Romana sensit. Quamobrem ex eo quod nullus ante Hispanos religionem Christianam docuerit, in eaque regione Ecclesias constituerit, concludit Innocentius, ritus Ecclesiæ Romanæ colendos esse etiam ab Hispanis, non vero ex eo quod ritus olim a Romana Ecclesia mutuati sint. Hujus enim rei nulla est a Pontifice facta mentio. Non moratur tandem Floretius argumentum *negativum* ex Epistola Innocentii deductum, adjungitque si quid evincat, una simul evincere, ne Paulum quidem in Hispaniam contendisse. Atenim quod est de Paulo, aliquanto post declarabitur. Cujus autem ponderis sit argumentum hujusmodi negativum, quoniam animadversum paullo ante est, nunc omittatur.

1 Vide Michaelem a S. Maria *ibid. cap.* IV. §. I. & *not. superiorem*.

2 Confer Moralesium *lib.* IX. *Annal. Hisp. cap.* XIII. *pag.* 262. *edit. an.* 1574.

3 Vide *Michaelem a S. Maria ibid.*

4 Confer eumdem *ibid. cap.* IV. §. II. Hieronymus autem ante Paulum, nullum in Hispaniam præ-

ut præsidio esse patronis adversæ sententiæ non possit. Nam etsi de Apostolis tantum loqueretur, tamen, quod ait, *alius in Hispaniam*, id totum Paulo esse peculiare. Præter Paulum enim, veteres nullum nominasse, qui in Hispaniam contenderit Evangelium prædicatum. At esse verisimile in Scythia, Illyrico, & Græcia ab aliis deinde fuisse propagatam Christianam religionem. Extare Hieronymi luculentissima testimonia, quibus ostendi queat, unum Paulum ex Apostolis in Hispaniam (1) esse profectum. Librum de *Vita, & Morte Sanctorum* non Isidoro (2) Hispalensi, sed scriptori nescio cui esse tribuendum, qui non fuerit seculo nono vetustior. Hoc idem esse de opere Juliano (3) Toletano Metropolitæ adscripto sentiendum. Ritualem (4) Mozarabum librum movere neminem cri-

prædicatum Evangelium venisse scribit *lib. in Amos cap.* v. *pag.* 1412. *tom.* III. *edit. Martianæi* „ Vocatus a Domino (Paulus) , *inquit* , effusus est super faciem universæ terræ , ut prædica- „ ret Evangelium de Ierusalem usque ad Illyricum, & ædificaret non super alterius fundamentum, „ ubi jam fuerat prædicatum , sed usque ad Hispanias tenderet „ . Sic autem sumunt oppugnatores hispanici itineris Jacobi . Si ante Paulum Iacobus prædicarat , quemadmodum ausus fuisset Hieronymus scribere , *ædificasse Paulum non super alterius fundamentum* , *ubi jam fuerat prædicatum* ? Indicio est igitur non fuisse Hispanis a Jacobo Evangelium nunciatum . Neque placet eis , quod Hispani opponunt , fuisse prædicatam quidem , at non receptam Christianam religionem in Hispania . Nam priore loco Hieronymum ne prædicatam quidem fuisse dicere a quoquam ante , quam eodem Paulus pervenisset . Deinde aut falsum esse, nullos accessisse Iacobi opera ad Christiana sacra , aut saltem omnino dubium .

1 Consule notationem superiorem . Hieronymum sibi conciliare conatur Floretius *cap.* III. §. VII. *tom.* III. *Hisp. sacra* , sed frustra .

2 Vide supra *notat. pag.* 280.

3 Floretius hoc induxit in animum , ut modo adventum Iacobi in Hispaniam defendat , quidvis ferendum , atque concedendum putet . Itaque commentariorum librum in Nahum, quem viri docti Juliano Toletano Episcopo adimunt , eidem adscribi oportere contendit , & Natalem Alexandrum insectatur , quasi non ratione egerit , sed præjudicata opinione *cap.* III. §. IX. *pag.* 109. *seq.* At si Michaelis a S. Maria sodalis sui Dissertationem *c.* IV. §. III. legisset , animadvertisset profecto , esse multa , quæ impediant , quo minus id opus Iuliani esse videatur „ Constat , *inquit* „ *ille* , ex catalogo librorum S. Iuliani , quem composuit Felix Episcopus & ipse Toletanus , & „ immediatus Iuliani successor , omnia ejusdem Iuliani opera accurate recensens , materias li- „ brorum , & personas , ad quas a S. Iuliano libri ipsi directi sunt . . . Nullum *ibi* verbum de co „ commentario in Nahum . (Vide Bollandianos *tom.* I. *Martii pag.* 786.) Vir doctus Nicolaus „ Antonius in *Biblioth. vet. Hisp. pag.* 309. ait *Commentar. hoc* ab illo (Canisio) fuisse deprom- „ tum ex Bibliotheca Bavarica , sed mutilum , & vix cœptam . Cum autem videamus hoc . . in „ Bibliotheca Bavarica non modo cœptum , sed continuatam , nulla sui parte mutilum , satis „ prolixum, & longe post medium scriptam eam prædicationem S. Iacobi , quid aliud datur intelligi , nisi eam continuationem , & coordinationem , consequenterque præfatam prædicationem „ nec etiam in illo Ms. Bavarico repertam fuisse , sed ab alio , quam a Canisio fuisse confictam , „ & ei commentario intextam ? . . . Etiam ex Bibliotheca Bavarica prodiit Iulianus Peres fabulosus auctor . Tandem fictus hic Iulianus Toletanus nesciebat quibus in Provinciis Apostoli „ prædicarunt . Ait enim S. Philippum prædicasse in Gallia , quod falsum est .

4 Vide supra *not.* 3. *pag.* 281. Floretius multa opponit eodem *cap.* III. §. VIII. quibus contra

criticum posse. Veterem esse, omniumque studiosorum sacrorum rituum firmatam consensu opinionem; libris ritualibus adjici quædam progressione (1) temporum consuesse. Itaque hymnos, &c. qui ad Jacobum pertinerent, additos fortasse ab iis, qui post introductam, pervulgatamque de *itinere* Hispanico traditionem floruerunt. Quinetiam Mozarabicum ritum sic auctum, non esse antiquiorem Maurorum in Hispaniam incursione. Quamobrem nullius esse ad eam rem, quam adversarii vellent, demonstrandam auctoritatis. Mirum autem plerisque videri, quid sit, quod Bedam (2) sibi Hispani quidam præsidio esse arbitrentur. Quod enim illi tribui solet, alterius esse, qui post ipsum floruerit, non autem presbyteri ejusdem opusculum. Atque illum sane, ubi in genuinis operibus Jacobi meminit, nusquam Hispanici itineris meminisse. Nihil se de Romano (3) Breviario hodierno dicere, in quo iter Jaco-

contra Cennium antiquitatem Breviarii Mozarabi tutatur, ostenditque, nihil repugnare, quin hymnus S. Jacobi ante inventionem corporis ejusdem Apostoli, & adventum Maurorum in Hispaniam recitaretur. Sed quo exitu, ipse viderit. At scriptum reipsa fuisse ante, neque ostendit, neque poterat, si conatus esset, ostendere.

1 Addi permulta lapsu temporum ritualibus libris negari a nemine potest, qui sit peritus sacrorum-rituum. Id Thomasius, Brunius, Menardus, aliique demonstrant.

2 *Excerpta, & Collectanea* non esse a Beda conscripta censent Bellarminus *de scriptor. Eccl. p.253. t.VII. opp. edit. Veneta an.1738.* Possevinus *in Apparatu pag.203. seq. edit. an.1608.* Dupinius *Biblioth. tom.VII. pag.87. edit. an.1692.* & ex Acatholicis, ut alios missos faciam, Oudinus *tom.I. pag.1693. de script. Eccl. edit. an.1722.* & Caveus *Hist. litter. pag.335. edit. an.1693.* Extant ea *Collectanea &c. tom.III. opp. Bedæ pag.480. seqq. edit. an.1612.* Confer Michaelem a S. Maria l. c. *cap.IV. §.III.* quo loco Ferreram oppugnat, qui Sixti Senensis testimonio deceptus, Bedæ esse tribuenda putavit. Atque eodem errore implicatus Floresius est, qui *Exceptiones in libros Isidori, & Excerptiones, Collectanea, Flores, quæstiones ex patribus* memorat. Animadvertendum autem hoc loco est, quoniam de spuriis opusculis facta est mentio, quædam etiam, quæ Hispanis contraria sint, reperiri. Floresius *cap.III. §.II. tom.III. Hispania sacra* pluribus demonstrat, errare vehementer Natalem Alexandrum, aliosque, qui Rodericum Archiepiscopum Toletanum Romam ad Concilium Lateranense venisse, contendisseque numquam S. Jacobum iter Hispanicum suscepisse: Cui equidem vehementer assentior, affirmoque spuriam esse controversiam illam, quam agitatam inter Toletanum eumdem, & Compostellanum Antistites ferunt, etsi est a Loaisa publicata.

3 Nititur Floresius, maximeque Breviarii Romani auctoritate confidit. *Cap.III. §.I. t.III. pag.41. seqq.* Sed vereor, ne ab adversariis extorquere nequeat assensionem, qui nonnulla extare in Breviario affirmant, quæ castiganda sint, adeoque a Romanis Pontificibus interdum viris doctis negotium esse datum, ut de emendando Breviario cogitarent. Non enim eadem semper apud nostros Romanos obtinuit in historia Jacobi narranda ratio. Nam primum sermo S. Iohannis Chrysostomi *de matre filiorum Zebedæi* legi consueverat. Tempore Pauli III. vulgatum breviarium cura Francisci Cardinalis Quignonii fuit, in quo erat hoc modo „ Hispaniam adiisse (Iacobum) & ibi Evangelium prædicasse auctor est Isidorus „. Post quod erat de Isidoro, deletum est, atque ita legi solebat „ Mox peragrata Hispania, ibique prædicato Evangelio, rediit Hierosolymam. Non placuit Cardinali Baronio: quare auctor Clementi VIII. fuit, ut sic in Breviario poni juberet „ Mox Hispaniam adiisse (Iacobum) & aliquos discipulos ad fidem convertisse Ecclesiarum illius „ pro-

Jacobi in Hispaniam memoratur. Non enim initio simile quidpiam in eo legi consuesse. Quod si rogatu Hispanorum insertum eidem id fuit, seculo tamen XVI. ineunte, doctissimi Cardinalis Baronii opera, consensioneque Clementis VIII. Pont. Max. rejectum est, quamquam id post Hispani curarint, ut rursum Breviario insereretur. (1)

Paulus in iis litteris, quas ad (2) Romanos dedit, esse sibi in animo scripsit, Hispaniam petere. Neque vero tempus illi (3) defuit, quo cogitata perficere valeret. Itaque (4) Græci,

" provinciæ traditio est ". Postremo Urbanus VIII. ut controversiis finem imponeret, quæ sane gravissimæ excitatæ ab Hispanis fuerant, restitui quæ Pii V. tempore legebantur, curavit. " Mox in Hispaniam profectus, ibi aliquos ad Christum convertit, ex quorum numero septem " postea Episcopi a B. Petro ordinati in Hispaniam primi directi sunt ". Vide Cennium *loc. cit. pag.* 2. *seq.*

1 Cetera, quæ proferuntur ab utraque parte argumenta, reperiet lector apud eos scriptores, quos initio hujusce capitis laudavi. Mihi enim præcipua indicasse fas est, ut qui alio properem. Denique hoc moneo, liberum esse cuique, utram velit, consectari sententiam. Quare quisque deliget, quam existimet esse ad veritatem propensiorem.

2 S. Paulus *epist. ad Romanos cap.* XV. *v.* 24. " Cum in Hispaniam, *inquit*, proficisci cœpero, spero, quod præteriens videam vos, & a vobis deducar illuc, si vobis primum ex parte fruitus fuero. *Et v.* 28. " Hoc igitur cum consummavero, & assignavero eis fructum hunc, " per vos proficiscar in Hispaniam.

3 Paulum in Hispaniam contendisse negant Tillemontius *t.* 1. *Mem. H. E. pag.* 324. 609. *edit. Paris.* aliique. Affirmant Baronius *ad an.* 61. *num.* 11. Benedictus Peretius *tom.* II. *Disputat. sel. Har. in script. Disp.* II. *in cap.* XV. *epist. ad Roman. num.* VIII. Michael a S. Maria *Dissert.* laudatæ *cap. ult.* Floretius *tom.* III. *Hisp. Sacra cap.* II. *pag.* 5. *seqq.* Cajetanus Cennius *Diss.* I. *cap.* II. *num. ult.* sexcentique alii, quos recensere non vacat. Dubitare aliquantisper videntur Natalis Alexander *Diss.* XIV. *in hist.* 1. *sec. pag.* 354. *tom.* 1. *edit. an.* 1679. & Calmetius *in epist. ad Rom. cap.* XV. Postquam biennium in docendis Romanis consumsit, Paulum nancisci tempus potuisse, quo in Hispaniam proficisceretur, revocari in controversiam a nemine potest, qui sit peritus rerum Chronologicarum. Ab anno enim 62., in quem desinit modo indicatum biennium, ad an. 65. æræ vulgaris, quo gladio, caussa religionis, plexus est, triennium excurrit. Consule Pearsonum in Annalibus Paulinis *pag.* 20. *edit. an.* 1688. Basnagium *ad an.* 62. *num.* 6. Quo quidem intervallo potuit Apostolus cogitata perficere. Atque est profecto incredibile, eum, qui tanto desiderio docendorum Hispanorum arderet, quique sine ulla conditione profecturum se in Hispaniam dixerat, cum opportunum tempus est consequutus, noluisse ei itineri sese committere.

4 Clemens Romanus Epistola ad Corinthios prima apud Cotelerium *tom.* 1. *Apostolicorum PP. edit. an.* (non 1725. ut Floretius scribit, sed) 1742. *pag.* 151. de Paulo disserens, sic habet: καὶ ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως ἐλθὼν &c. *Et ad terminum occidentis veniens.* Voce τοῦ τέρματος intelligit *Hispaniam*, ut animadvertunt Schelestratius *Diss. de Auct. Patriarch. & Metrop. adversus Stillingfletum ed. Rom. an.* 1687. *pag.* 9. Pearsonus *in Annal. Paul. p.* 20. *edit. an.* 1688. & Grabius *in not. ad Irenæi lib.* 1. *cap.* III. *pag.* 46. *edit. Oxon. an.* 1702. Dubitat Tillemontius *tom.* 1. *pag.* 609. *edit. an.* 1693. Sed hunc refellunt ceteri Patres, qui constanter Paulum in eam provinciam pervenisse ajunt, quorumque sententiæ nihil est omnino, quod repugnet. Floretius ex ordine aliquo religioso fuisse Cotelerium putat. Itaque *Patrem* appellat. Sed labitur. Michael a S. Maria loco indicato utitur testimonio Pseudo-Dorothei, eumque laudat, quasi magni sit ejus in hoc genere auctoritas momenti. At hominem historiæ litterariæ minus peritum nihil moror. Sunt qui Hippolytum Martyrem, qui III. seculo floruit, eamdem tueri opinionem arbitrentur. Quibus equidem assentior, modo verum sit, opus *de vit. Sanct. Apost.* esse illi omnino

ci, Latinique Patres summa consensione perfecisse illum, quæ secum de re eadem statuerat, prodiderunt. Neque vero cum his Innocentius I. Pont. Max. pugnat. Nam ut est recte animadversum a Baronio, non est existimandum dividere eum voluisse Petrum a Paulo „ Sicut ceteros Apostolos, quos jure negat „ occidentales oras docuisse. Nam Pauli caussa diversa esse videtur a ceteris, quippe qui & ipse, sicut Petrus, Romæ docuerit. Cum igitur idem Innocentius agens de traditis in occidente Apostolicis institutis, eos, in quos scribit, provocet ad Romanæ Ecclesiæ ritus, cum satis constet, tam Petrum, quam Paulum eam sacris institutis imbuisse, certe quidem de Paulo quid exciperet, non habebat, cum easdem tam Romæ, quam in remotis provinciis Ecclesiasticas traditiones eum impartitum esse dicere opus sit. At quod tantum de Petro meminit, recte id quidem, eo quod primæ Sedis esset Episcopus, ex qua ceteræ deriventur Ecclesiæ, eidemque unitate Catholica compaginentur. Quamobrem haud putandum Romanum Martyrologium, cum de profectione in Hispanias meminit, a sententia Innocentii discrepasse „. (1) Igitur cum Petrus, & Paulus Romanos docuissent, dici sane ab Innocentio potuit, eos, qui missi a Petro in Hispaniam fuerant, Ecclesias instituisse Hispanienses, si Paulus in eam provinciam contendit; propterea quod id iter ab eo voluntate,,

nino tribuendum. Nam intelligo esse aliquos, qui metuant, ne genuinum non esse videatur Confer Combefisium apud Fabricium *edit. nova opp. S. Hippolyti t. 1. p. 3.* Atque is auctor scribit hoc modo *tomo eodem opp. pag. ead. in Append.* „ Paulus post annum unum a Domini ascensione munus Apostolicum aggressus est, ac a Hierusalem initium ducens usque ad Illyricum, Italiam, Hispaniasque pervenit Evangelium prædicans „. S. Athanasius sec. IV. insignis scriptor *epist.* ad Diacontium *tom. 1. opp. pag. 265. edit. Montfauc. an. 1692.* „ Studium fuit, *inquit*, Sancto viro (Paulo) usque ad Illyricum Evangelium prædicare, neque omittere, quin Romam iret, & in Hispaniam ascenderet, ut pro graviore labore majore frueretur mercede laboris „. Eodem seculo Cyrillus Hierosolymitanus *Catech.* XVII. *pag. 277. edit. Touttei* „ A Hierosolymis, *inquit*, usque ad Illyricum disseminavit Evangelium, qui regiam quoque Romam instituebat, & in Hispaniam usque promtitudinem prædicationis ostendit „. Seculo ipso IV. fere exeunte. S. Epiphanius *Hær.* XXVII. *t. 1. opp. pag. 107. edit. Paris. an. 1622.* „ Paulus in Hispaniam profectus est „. Iohannes Chrysostomus eodem fere tempore *Præf. epist. ad Hebræos pag. 2. tom. XII. opp. edit. Paris. Montfauconi* „ Verum, *inquit*, nec ibi stare contentus, etiam in Hispaniam percurrit. *Homil.* VII. *de Laudib. Pauli pag. 516. t. II. opp. ejusd. edit.* „ Videas eum Hierosolymis ad Hispaniam usque currentem. Confer Hieronymi locum supra recitatum *pag. 281. seq. not.* IV. seculo Theodoritus *in c. 1. epist. ad Philippenses pag. 328. tom. III. edit. Sirmondi* „ Cum autem illinc profectus esset in Hispaniam, & illis etiam divinum Evangelium tradidisset, reversus est, & tunc fuit truncatus capite. Consule cetera PP. loca apud Michaelem a S. Maria *ibid.* Natalem Alexandrum *ibid.* Floretium *ibid. seqq.*

1 *Ad ann. 61. num. V.*

te, atque consensu Petri susceptum fuisse credendum sit, egisseque sedulo, ut instituta, ritusque, quos vigere apud Romanos cognoverat, late in extremi occidentis regionibus propagarentur. Atque illud etiam accedit: Innocentium Pontificem eruditissimum nescium minime fuisse eorum, quæ fuerant a majoribus de itinere Hispanico Pauli monumentis mandata litterarum. Quorum ab eo fuisse reprobatam sententiam, nemo sibi prudens persuadebit, qui noverit, silentem negasse numquam, quæ palam ab antiquis, magnisque viris prædicarentur. Neque simile est, quod Floretius, aliique de Jacobo opponere consuerunt. Nemo enim est veterum, qui Jacobum in Hispaniam profectum tradiderit; contra Paulum in eam provinciam abiisse, & multi, & magni viri memoriæ prodiderunt, quorum neque ignorare, ut ajebam, Innocentius, neque refellere potuisset, nullo præstantiore teste fretus, opinionem.

Atenim fuerunt aliqui ita comparati, ut Gelasium primum, Pontificem Maximum huic opinioni repugnare contenderent. Namque scriptum ab illo fuisse ajunt, implere Paulum, quod promiserat, non potuisse. (1) Sed non eo Gelasius hæc dixit, quo numquam fecisse Paulum, quod erat pollicitus, arbitraretur, sed quo non tam cito, ut ad Romanos scripserat, promissis stetisse Apostolum, significaret. Detentum enim ab Nerone fuisse cognorat, impeditumque, ne statim cogitata perficere valeret. Jam vero cur hoc sensu intelligi Gelasii sententia nequeat, ne suspicari quidem possum. Atque alterutrum quidem horum statuendum est, aut sic existimasse Gelasium, aut ejus in re historica tot antiquis testibus (2) præferri non oportere auctoritatem. Quorum quidem primum cum a similitudine veri alienum non esse videatur, nemo rejiciet, ut alterum, invitis omnibus, consectetur. Neque enim quia itineris post suscepti nulla est ab Gelasio facta mentio, consequens est Paulum, ejus quidem Pontificis opinione, cum primum licuit, in Hispaniam contendere recusasse. Tacitus quoque idipsum

1 Apud Gratianum *caussa* xxxi. *Quæst.* II. *cap.* v. *Beatus Paul. pag.* 299. *edit. Parisiensis an.* 1687. „ B. Paulus Apostolus non ideo, quod absit, fefellisse credendus est, aut sibi extitisse „ contrarius, quoniam cum se ad Hispanias promisisset iturum, dispositione divina, majoribus „ occupatus ex caussis, implere non potuit, quod promisit.

2 Confer Iohannem Chrysost. Homilia lxxv. *in Matth. pag.* 725. *tom.* vII. *edit. an.* 1727.

præteriit Thomas Aquinas vir ſanctiſſimus, atque doctiſſimus in iis commentariis, quæ ſunt in Epiſtolam Pauli ad Romanos (1). Itaque viſus quibuſdam eſt itineri Hiſpanico S. Pauli repugnare. At quod in iis Commentariis prætermiſit, alio loco dilucide imprimis conſtituit, Paulumque affirmavit abiiſſe in Hiſpaniam Evangelium prædicatum (2).

Igitur jam uſque a primo Eccleſiæ ſeculo vigere in Hiſpania Chriſtiana religio cœpit. Ea cum partim Pauli, partim Epiſcoporum, qui miſſi Roma in provinciam eamdem fuerant, propagata eſſet, ita multorum animos (3) occupavit, ut Nerone Imperatore minime deeſſent, qui omnia cruciatuum genera perferenda ſibi, quam ejurandum Chriſtum ſtatuerent.

Amplificatis deinde magis magiſque opibus Chriſtianorum, cum Domitianus, deindeque Trajanus, Hadrianus, Marcus Aurelius, Maximinus, Decius, poſtremoque Diocletianus, atque Collegæ imperium obtinerent, magno numero in Hiſpania Martyres (4) floruerunt. Concilia deinde quarto, inſequentibuſque ſeculis celebrata ſunt, quibus non modo quid eſſet contra hæreticos, (5) quorum aliquæ ſectæ in eam regionem pervaſerant, ſentiendum, ſed etiam quid agendum, ne quid diſciplina Eccleſiaſtica detrimenti caperet, decerneretur.

In

1 *Ad cap.xv. lect. 111. pag. 153. tom. xviii. edit. an. 1689.*

2 *Lect. 2. in cap. 11. epist. ad Galat. pag. 386. tom. eodem.* „ Vocat, *inquit*, prædicationem ſuam curſum propter velocitatem ſuæ doctrinæ, quia in modico tempore a Hieruſalem uſque in Illyricum, & uſque in Hiſpaniam prædicavit Evangelium. Unde poſſet dici de eo illud Pſalmi: velociter currit ſermo ejus.

3 Antiquiſſimas eſſe Eccleſias Hiſpanienſes demonſtratur teſtimoniis Irenæi *lib. 1. cap. x. pag. 49. edit. Pariſ. Monachor. S. Mauri*, & Tertulliani *l. adverſus Judæos cap. vii. pag. 189. Pariſ. an. 1675.* Miſſos vero ab ſede Apoſtolica fuiſſe, qui initio Chriſtianam religionem in Hiſpaniam importarent, colligitur ex eo Innocentii primi Pontificis Maximi Epiſtolæ ad Decentium Eugubinum loco, quem ſupra *pag. 283.* citavimus. Quod ad Martyras attinet, etſi non adeo certum eſt, oſtendi tamen utcumque ex ea inſcriptione poteſt, quam in Hiſpania repertam ferunt, modo tamen vera ſit, quamque ſupra *tom. 1. pag. 83.* retulimus, laudavimuſque etiam *pag. 420. tom. eodem.*

4 Late hæc omnia copioſeque initia, & progreſſus religionis Chriſtianæ in Hiſpania perſequuti ſunt Cajetanus Cennius *Antiq. Eccleſ. Hiſp. tom. 1. & 11.* Floretius *Hiſp. ſacra tom. 111. ſeqq.* Nam quæ complexus *tom. 1. & 11.* eſt, ad rem minime ſpectant, & ut Ferreram, alioſque prætercam, Dominicus Lopeſius Barrera vir doctiſſimus, & amicus meus, qui Hiſtoriam Eccleſiarum Hiſpanicarum non eleganter modo, ſed etiam diligenter deſcripſit, mihique, qua eſt ſingulari humanitate, ut legerem, Ms. dedit.

5 Vide Hiſtoriam Priſcillianiſtarum apud Tillemontium *tom. viii. Mon. Hiſt. Eccl. pag. 491. ſeqq. edit. an. 1702*, & apud Franciſcum Gitveſium Urgellenſem, virum eruditum *Diſſ. de Hiſt. Priſcill. edit. Romæ hoc anno 1750.*

In his Synodus Eliberitana (1) imprimis est numeranda, cujus canones magno apud omnes in pretio habentur. Peculiarem præterea in recitandis divinis officiis rationem Hispani sunt consectati, quam Gothicam primum, tum Mozarabicam, ut est aliquorum opinio, appellaverunt (2).

CAPUT XXIV.

De Origine, & Propagatione Christianæ religionis in Britanniis.

PAulum in Britannias pervenisse, incolisque auctorem fuisse, ut abjecta superstitione, Christo Servatori assentirentur, scriptores aliquot Britanni putarunt; propterea quod in priore Epistola Clementis ad Corinthios legissent, Apostolum eumdem lustrasse terminos occidentis, & nomine τῶ περμάτων indicari Britannicas insulas (3) censuissent. Alii Simonem Zeloten Apostolum id sibi oneris sumsisse (4) ferunt, ut ad Britannos adiret, eosque ad Christiana sacra perduceret. Sed qui Josephum ab Arimathea primum Britannorum Apostolum (5) fuisse arbitrabantur, hi etsi majore numero fuerunt, tamen consequi numquam potuerunt, ut id suis civibus Usserio, (6) & Stillingfleeto (7) persuaderent. Inventi præterea nostra hac

 ætate

1 De Synodo Eliberitana adeundus Mendoza apud Labbeum *tom. 1. Concilior. edit. Paris. p. 1010. seq.* Celebratam alii annō 302., alii ante, alii post fuisse censent. Confer Morinum *de pænit. p. 671. edit. an. 1651.* Pagium *ad an. 305. n. v.* Orsium *de capital. crimin. Absolut. p. 260. seqq. edit. an. 1730* Reliqua concilia, ut hoc ipsum Eliberitanum, præter collectores conciliorum, complexus multis voluminibus est Cardinalis Aguirrius, Romæque publicavit.

2 Vide Cennium *Diss. de Liturg Goth. & Mozarab. tom. 1. Ant. Eccl. Hisp.* Pinium *t. 1. opp. Card.* Thomasii *p. 1. seqq.* Iosephum Blanchinum *t. 2. part. 1. opp. Card. Thomasii p. 1. seqq. edit. an. 1741.* Floretium *tom. III. Hisp. sacra pag. 187. seqq.*

3 Vide Usserium *Antiquit. Britannicar. cap. 1. pag. 1. seqq. edit. an. 1687.*

4 Nicephorus *lib. II. cap. XL. pag. 202. edit. an. 1630. t. 1.*

5 Consule Baronium *ad an. 35. num. v.* Robertum Parsonium S. J. Theologum, qui extremo seculo XVI. floruit, scripsitque anglico sermone *de tribus Angliæ Conversionibus* eruditum opus, quod ante annos paucos in Italicam linguam convertit Josephus Morellus diligentissimus vir, Romæque publicavit, Michaelem Alfordum S. J. *in Annal Eccl. Britann. ad an 53. num. 11. & ad an. 63. num. XIV.* Iidem aliquem Apostolorum ante Josephum Britanniam obiisse, & Christianam religionem incolas docuisse pugnant, usi testimonio Theodoriti ex IX. *Græcarum Affectionum libro*. Hi vero scriptores a Guillelmo Malmesburiensi acceperunt, qui floruit seculo Ecclesiæ XII. *Antiquit. Glaston. pag. 292. seqq. tom. 1. hist. Britann. scriptor. edit. Galei an. 1691.*

6 *Antiquit. Britannic. Eccles. cap. 1. pag. 7. seqq. edit. Londin. an 1687.*

7 *Antiquit. Britann. cap. 1. Vide Act. Erud. Lips. ad an. 1688. pag. 26.* Rapinum Thoyrasium *l. 1. Hist. Angl. pag. 84. tom. 1. edit. an. 1724.*

ætate fuerunt, qui Pomponiam Græcinam Plautii illius uxorem, qui Claudio Imperatore partem Britanniæ Romanis subjecerat, Christianam fuisse, intulisseque in Insulam religionem Christianam (1) dicerent. Aristobulum (2) alii, quem discipulum Apostolorum fuisse ferunt, eodem se contulisse scripserunt, multosque perpulisse, ut Christum venerarentur. Etsi autem incerta Christianismi primordia in Britannia (3) essent, tamen hoc negari a nemine jure posse videretur, jam inde a primo Ecclesiæ seculo fuisse aliquos, qui studio propagandæ religionis incitati, in insulam profecti sint, curarintque, ut qui imbuti superstitione erant, errorem abjicerent, veroque Deo cultum adhiberent. Atque id quidem Justini, Irenæi, & Tertulliani vete-

1 Musgravius in opere inscripto: *Julii Vitalis Epitaphium cum notis criticis, explicatione que viri clarissimi Henrici Dodwelli, & Commentario Guillelmi Musgrave, edit. Lond. an.* 1711. Confer *Diar. Trevoltianorum an.* 1713. *pag.* 2016. Sed is scriptor conjecturis nimium indulget, quæ a nobis assensionem extorquere nullo modo possunt.

2 Consule Martyrologium Romanum *ad d.* xv. *Martii*, & Bollandianos *tom.* II. *Mart. p.* 374. *& seqq.*

3 Confer loc. Just. sup. t. 1. hujus *op. p.* 339. Irenæi *tom. eod. pag.* 340. Tertulliani *tom. eodem pag. ead.* Eusebius *lib.* II. *Hist. cap.* III. *p.* 41. *edit. Paris. an.* 1659. „ Quod profecto, *ait*, divina
„ providentia ita tunc Cæsaris (Tiberii) sensibus ingessit, ut absque ullo obstaculo, ipsis dum-
„ taxat initiis Evangelii sermo usquequaque percurreret. Unde & factum est, ut repente, quasi
„ cælitus lumen ostensum, aut radius quidam solis erumpens totum orbem claritate superni lu-
„ minis illustraret: ut compleretur illa prophetia, quæ dixerat: *in omnem terram exivit sonus*
„ *eorum* (Evangelistarum scilicet, & Apostolorum) *& in fines orbis terræ verba eorum*. Ex
„ quo & per omnes civitates, ac vicos immensæ multitudines, velut messium tempore frumen-
„ ta ad areas, ita ad Ecclesias populi congregabantur. Congregatio Christianorum in omne ho-
„ minum penetravit genus, nec ulla natio Romani orbis remansit, quæ cultus ejus expers relin-
„ queretur „. Theodoritus *lib.* IX. *de curandis Græcor. Affection. tom.* IV. *opp. pag.* 610. *edit. Sirmondi* „ Piscatores nostri, & publicani, sutorque cunctis nationibus leges Evangelicas intule-
„ runt. Neque solum Romanos, quique sub illorum vivunt imperio, sed & Scythicas, & Sarma-
„ ticas gentes, & Indos, & Æthiopas, & Persas, & Seras, & Hircanos, & Bactrianos, & *Bri-*
„ *tannos*, & Cimbros, & Germanos, atque ut semel dicam omne hominum genus, nationesque
„ omnes induxerunt, ut Crucifixi leges acciperent, non armis usi, non infinita vi militum delé-
„ ctorum, non immanitatis Persicæ violentia, sed verbis suadentes, legumque utilitatem osten-
„ dentes &c. Johannes Chrysost. *Orat. quod Christus Deus, edit. Montfauc. tom.* 1. *pag.* 575.
„ Cogita quantum sit totum orbem tam brevi tempore Ecclesiis replevisse, tantas convertisse
„ gentes, ut paternis solutis legibus radicatam consuetudinem evellerent, ubique altaria exci-
„ tarent in regione Romanorum, Persarum, Scytharum, Maurorum, Indorum. Quid dico?
„ Vel extra orbem nostrum. Nam & Britannicæ Insulæ, quæ extra hoc mare sitæ sunt, & in ipso
„ Oceano, vim verbi senserunt. Illic enim Ecclesiæ, & altaria erecta fuere. Verum Britannorum, ut dicitur, scriptor Gildas *in hist. pag.* 3. *tom.* 1. *scriptor. histor. Britann. edition. Galei an.* 1691. „ Interea glaciali frigore rigenti insulæ, & velut longiore terrarum secessu nil visibi-
„ li non proximæ, verus ille sol non de firmamento temporali sed de summa etiam cælorum
„ arce tempora cuncta excedente, universo orbi præfulgidum sui coruscum ostendens, tempo-
„ re ut scimus summo Tiberii Cæsaris (quo absque ullo impedimento ejus propagabatur religio
„ comminata, senatu nolente, a principe morte delatoribus militum ejusdem) radios suos pri-
„ mum indulget, idest sua præcepta Christus. Quæ licet ab incolis tepide suscepta sunt, apud
„ quosdam tamen integre, & alios minus, usque ad persecutionem Diocletiani &c.

veterum, gravissimorumque scriptorum luculentissima testimonia postulant.

Seculo secundo cum Eleutherius (1) Ecclesiam moderaretur,

1 De Lucio Britannorum rege, qui Marco Aurelio Imperatore floruisse dicitur, dedisseque Christianæ religioni nomen, sic statuunt, qui veram esse ejusmodi historiam putant. Primo negant, rejici oportere eam narrationem in fabulas, quæ scriptorum antiquissimorum, qui de rebus Britannicis commentarios ediderunt auctoritate nitatur. Beda *hist. Anglor. l.* 1. *cap.* IV. *pag.* 4. *tom.* II. *edit. an.* 1612. „ Anno, *inquit*, ab Incarnatione Domini 156. Marcus Antoninus Ve„ rus ... regnum cum Aurelio Commodo fratre suscepit. Quorum temporibus cum Eleutherius vir „ Sanctus Pontificatui Romanæ Ecclesiæ præesset, misit ad eum Lucius Britannorum Rex epistolas, „ obsecrans, ut per ejus mandatum Christianus efficeretur, & mox effectum piæ postulationis con„ sequutus est, susceptamque fidem Britanni usque in tempora Diocletiani principis inviolatam „ integramque, quieta pace, servabant „: *Et in Compend. histor. tom.* II. *opp. pag.* 147. *edit. an.* 1612. „ Anno ab Incarnatione Domini 167. Eleutherius Romæ præsul factus quindecim annos „ Ecclesiam gloriosissime rexit, cui litteras Rex Britanniæ Lucius mittens, ut Christianus ef„ ficeretur, petiit, & impetravit „. Similia horum leguntur in *Pontificali*, quod medio sexto seculo scriptum ferunt. Adeundi Tillemontius *tom.* II. *pag.* 63. *edit. Paris.* & Bollandiani *Catalog. Veter. Præfix. tom.* 1. *mensis April. pag.* XXIII. Ejusdem rei testes sunt alii, quos numerat Usserius *Antiquit. Britannicar. Eccles. c.* III. *seq. pag.* 20. *seqq. edit. Londin. an.* 1687. Secundo, silentium scriptorum latinorum non magni esse in re nostra momenti ajunt, propterea quod de Britannorum Ecclesiis data opera numquam egerint. Tertio, dissensionem scriptorum aut in indicando tempore, aut in narranda historia, nihil afferre incommodi ei opinioni posse, putant, cum summa sit eorum de Lucio ad religionem Christianam perducto, deque litteris ab ipso ad Eleutherium datis consensio. Quarto, Bedam uti peculiari quadam Epocha, pugnant, ita ut annus 156. ab ipso indicatus æræ nostræ anno 161. respondeat. Itaque vitio illi dari non posse, quasi erraverit in Chronologicis. Quinto, si antiqua revera sunt numismata, quæ memorantur ab Usserio *cap.* III. *p.* 22. „ argenteum unum, quod habuit M. Josephus Hollandus, aureum alterum, quod inter D. Ro„ berti Cottoni κειμήλια (*sic enim ille scribit*) vidimus Christiani regis (ut ex signo Crucis ap„ posito colligitur) imagine, & litteris obscurioribus, quæ LVC. denotare videbantur „ confirmari hoc item monumento suam opinionem censent. Sexto, Lucium in Britannia Insula regnasse, non in Armorica, quod hæc altera regio tunc ætatis Britannia haudquaquam appellaretur. Septimo, imperio illum totius Britanniæ numquam fuisse potitum, propterea quod ea Insula, ut ex Cæsare, Diodoro, Tacito, Suetonio, Pomponio Mela, Dione Cassio, aliisque colligitur, tributa in varia regna esset, quibus diversi principes imperarent. Octavo, in ea Insulæ parte Lucium regnasse, quæ subacta fuerat a Romanis, ut nomen indicat, quod certe Romanum, non barbarum est. Atque fuisse in ea quidem parte reges, qui tributum Romanis penderent, auctorem esse Tacitum *l.* XIV. *c.* XXXI. Annalium „ Regem Icenorum Prasutagum, *inquit loquens de Bri*„ *tannis*, longe opulentia clarum Neronem heredem scripsisse, tali obsequio ratum regnum, & „ domum suam procul injuria fore. Et quædam civitates Cogiduno regi donatæ, ei ad nostram „ usque memoriam fidissimus mansit, vetere ac jampridem recepta populi Romani consuetudine, „ ut haberet instrumenta servitutis, & reges. Vide Usserium *l. c.* Rapinum Thoyrasium *l. c. p.* 86. *seq.* Stillingfleatum *l. c. cap.* II. Michaelum Alfordum *tom.* 1. *Annal. Eccles. Britann. ad an.* 182. *seqq. num.* 1. *seqq.* Johannem Seldenum *Analect. Anglo Britann. cap.* VI. *vol.* II. *tom.* II. *opp. pag.* 895. *seq. edit. an.* 1726. Jeremiam Collierum *tom.* 1. *Hist. Eccl. Magnæ Britann. edit. an.* 1708. Tillemontium *tom.* II. *Mon. Hist. Eccl. pag.* 62. *seqq. edit. Paris. & pag.* 615. *seqq.* Baronium *ad an.* 183. *num.* III. *seq.* Adnotationes in editionem Romanam *Anastasii Biblioth. tom.* 1. *pag.* 15. *edit. an.* 1718. *& tom.* III. *pag.* 139. *seqq. edit. an.* 1723. & ceteros, quos l. c. Usserius nominat. Qui contra sentiunt, his argumentis maxime confidunt. Principio, etsi nullam esse rem veram, sciant, in Historia, in qua describenda recentiores præsertim scriptores aliqua ratione non discrepent, tamen pugnas, dissensionesque Auctorum in Lucii conversione narranda opponunt. Deinde silentium Irenæi, Tertulliani, Eusebii, Hieronymi, aliorumque Pontificali illo vetere, ac Beda Historico antiquiorum adversæ opinionis Patronis magno esse detrimento

tur, Lucium Britannorum Regem, cognita veritate, ad Pontificem litteras dedisse, quibus eum rerum, quæ ab se gestæ fuerant, certiorem faceret, rogaretque, ut sacerdotes ad se Roma mitterentur, qui se, populumque docerent, traditum ab Auctore Pontificalis veteris, & Beda est, quibus nonnulli adimendam esse fidem existimant, quod ejus rei nullam fieri videant ab antiquis Scriptoribus mentionem.

Igitur cum primis temporibus viri summa & integritate morum, & voluntate propagandæ Christianæ religionis Insulam obiissent, Ecclesias (1) constituerunt, quæ auctæ majorem in modum seculo (2) tertio exeunte, & initio quarti fuerunt. Quo tempore Diocletianus, quique una imperabant, cum delere Christianum nomen decrevissent, ne iis quidem parcendum judicarunt, qui Britanniam incolebant. Fuerunt proinde, qui magnum tunc ætatis ibidem extitisse numerum Martyrum testarentur (3). Sed ubi Constantius Chlorus potitus imperio est, pacemque Christianis restituendam putavit, qui in suam ditionem cecidissent, Britanni, qui vexati aliquamdiu fuerant, nihil de pristina virtute diminuendum, sed elaborandum existimarunt, ut quam suscepissent, eam religionem latius proferre eniterentur (4). Mortuo Constantio, cum Con-

mentum putant. Post fabulatores monachos, ajunt, hujus etiam commenti auctores esse potuisse. Postremo nummos Usserio memoratos confictos recentiora ætate esse. Ita quidem Fridericus Spanhemius filius *lib. III. Miscellaneorum: Appendice seu de traditis Antiquissimis conversionibus Lucii Britonum Regis, Juliæ Mamææ Augustæ, & Philipp. Imp. Patris, & Filii Disquisit. Tripart. pag. 390. seqq. tom. II. opp. edit. an.* 1702. & Samuel Basnagius *in Annal. Polit. & Ecclesi. ad an.* 181. *num.* III.

1 Tertul. *cap. VII. libri contra Judæos* „ Britannorum inaccessa Romanis loca Christo vero subdita. Vide Orig. *hom. VI. in Lucam p.* 137. *t. II. opp. edit. an.* 1604 Euf. *l. III. Dem. Evang. c.* VII.

2 Gildas *Hist. Angl. l. c.* „ Quæ licet ab incolis tepida suscepta sunt, apud quosdam tamen
„ integre, & alios minus usque ad persecutionem Diocletiani tyranni novennem, in qua sub-
„ versæ per totum mundum sunt Ecclesiæ, & cunctæ sacræ Scripturæ, quæ inveniri potuerunt,
„ in plateis exustæ, & electi sacerdotes gregis Domini cum innocentibus ovibus trucidati, ita
„ ut ne vestigium quidem si fieri potuisset, in nonnullis provinciis Christianæ religionis appa-
„ reret. Permulere tunc quantæ fugæ, quantæ strages, quantæ diversarum mortium,
„ quantæ religionis Apostatarum ruinæ, quantæ gloriosissimorum Martyrum coronæ, ... Magni-
„ ficavit igitur misericordiam suam Deus nobiscum .... qui gratuito munere supradicto, ut co-
„ gnovimus, persecutionis tempore, ne crassa atræ noctis caligine Britannia offuscaretur,
„ clarissimas lampades Sanctorum Martyrum nobis accendit, quorum nunc corporum sepultu-
„ ræ, & passionum loca, si non lugubri divortione barbarorum, quamplurima ob scelera no-
„ stra civibus adimerentur, non minimum intuentium mentibus ardorem divinæ caritatis in-
„ cuterent &c. „

3 Confer Usserium *ibid. cap. VII. pag. 76. seqq.*

4 Usser. *ibid. pag. 91. seq.*

Constantinus filius dictus Imperator fuisset, vir is, quem omnes cognitum, non modo non esse a nostris rebus, institutisque alienum, sed etiam Christianæ religionis decreta probare, atque defendere judicarant, Britanni nostri alacriores facti, profiteri palam disciplinam, & religionem, templa aut nova extruere, aut antiqua diruere, longeque ampliora restituere cœperunt (1). Episcopos præterea magna virtute, doctrinaque præditos habuerunt, quorum aliqui Synodis Arelatensi (2), Nicænæ (3), Sardicensi (4), Ariminensi (5) interfuerunt. Atque in Nicæna sic pro doctrina, & disciplina pugnarunt, ut non solum contra Arianos Verbum Deum esse professi sint, sed etiam Pascha cum Judæis non esse celebrandum pronunciarint (6). Etsi autem erant, qui sibi persuasissent, contentiones (7) inter nostros, Arianosque coortas vocibus præcipue contineri, his tamen ab Hilario, aliisque Episcopis confirmatis ita, ut non dogma modo, verum etiam vocem retinerent, ac

1 Gildas *ibid. pag.* 4. „ Bilustro supradicti turbinis nedum ad integrum adimpleto, e marcescentibusque nece suorum auctorum nefariis edictis, lætis luminibus omnes Christiani tyrones, quasi post hyemalem, ac prolixam noctem tempericm lucemque serenam auræ cælestis excipiunt, renovant Ecclesias ad solum usque destructas, basilicas SS. MM. fundant, construunt, perficiunt, ac veluti victricia signa passim propalant, dies festos celebrant &c. „ Consule Usser. *l. c. cap.* VIII. *pag.* 103. *seqq.*

2 Celebratæ an. 314. hi interfuerunt, *Eborius Episcopus de Civitate Eboracensi Provincia Britannia. Restitutus Episcopus de Civitate Londinensi provincia suprascripta. Adelphus Episcopus de Civitate Colonia Londinensium* (Colecestria). *Exinde Sacerdos Presbyter, Arminius Diaconus. Tom.* 1. *Concilior. edit. Labbei Paris. an.* 1671 *pag.* 1430. Vide Usser. *ibid. pag.* 104.

3 Habitæ *an.* 325. Vide Usserium. *ibid. pag.* 105.

4 Anno 347. celebratæ. Confer Athanasium *initio Apolog. contra Arian. tom* 1. *opp. edit. Montfauc. pag.* 123. & Hilarium *lib. de Synodis sub initium pag.* 1150. *edit. Coutantii Paris. an.* 1693. Ubi sic habet „ Dominis, & Beatissimis Fratribus, & Coepiscopis Provinciæ Germaniæ primæ, & Germaniæ secundæ &c. & Provinciarum Britanniarum Episcopis; Hilarius servus Christi, & in Deo, & Domino nostro æternam salutem .... Beatæ fidei vestræ litteris sumtis (quarum lenitudinem, ac fertilitatem de exilii mei & longitudine, & secreto intelligo constitisse) gratulatus sum in Domino incontaminatos vos, & illæsos ab omni contagio detestandæ hæreseos perstitisse „. Adeundus Usserius *ibid.*

5 Anno 359. habitæ. Sulpitius Severus *lib.* II. *Hist. pag.* 123. *edit. an.* 1574. „ Acciti, aut coacti quadringenti, & aliquanto amplius Occidentales Episcopi, quibus omnibus annonas, & cellaria dare Imperator præceperat. Sed id nostris, idest Aquitanis, Gallis, ac Britannis indecens visum, repudiatis fiscalibus, propriis sumtibus vivere maluerunt. Tres tantum ex Britannia, inopia proprii, publico usi sunt, cum oblatam a ceteris collationem respuissent; sanctius putantes fiscum gravare, quam singulos „. Vide Usserium *ibid. pag.* 105. *seq.*

6 Vide Usserium *ibid.*

7 Sozomenus *lib.* III. *Hist. cap.* XIII. *pag.* 110. *edit. Cantabrigiensis*. „ Multi, *inquit*, stultum esse putabant, in ejusmodi (περὶ τοῦ ὁμουσίου) verborum concertationibus versari, & sententiam saltem Nicænæ Synodi se tenere profitebantur „. Horum numero aliqui erant Episcopi Britanni, ad quos Hilarius scripsit. Vide Usser. *ibid.*

ac tuerentur, tanta virtus acceſſit, ut vivis Conſtantio, & Juliano, immunes ab ejus hæreſeos peſte Eccleſias ſuas ſervaverint. (1) Sed qui cœtus, cum maxime Conſtantius ſæviret, paſſi numquam fuerunt, ut ullos apud ſe Ariani progreſſus facerent, iidem, cum opes hæreticorum minui cœpiſſent, fraude, artibuſque improborum hominum capti ſunt, atque in errorem graviſſimum, quem ante damnaverant (2) inciderunt. Sunt qui factum id quidem aut extremis Gratiani, aut primis Maximi Tyranni (3) temporibus arbitrentur. Quibus fere temporibus Urſulam e Britannia, una cum undecim millibus Virginum ſolviſſe, cumque in Germaniam perveniſſent, virginitatis tuendæ cauſſa, mortem fuiſſe perpeſſas (4) ferunt. Non deerant tamen, qui orthodoxam religionem colerent, ac pietatis ergo itinera aggrederentur plena incommodi, & periculorum (5).

Sed Ariana Hæreſi pene deleta, extiterunt in Britannia viri impotentibus ingeniis, qui rebus novis ſtuderent, & opiniones conſectarentur, quæ cum orthodoxæ religionis decretis pugnarent. Ex his Pelagium hæreſiarcham fuiſſe conſtat, quem tot Synodi, Romanique Pontifices impietatis condemnaverunt (6). Florebat eo fere tempore Faſtidius in Inſula Epiſcopus, cujus opuſcula a Gennadio, aliiſque commemorantur (7). Hunc contra Pelagianos, quorum jam in Britanniam error pervaſerat, egiſſe, credibile eſt. Sunt tamen, qui Sanctum Germanum e Gallia in eam Inſulam contendiſſe, elaboraſſeque, ut hæreſis funditus excinderetur, exiſtiment (8).

Anno circiter 447. Angli, & Saxones e Germania acciti,

1 Vide Athanaſium *epiſt. ad Jovian. Imperatorem de Symbolo Nicano tom. 1. part. II. opp. edit. Montfauc. pag.781.* & Uſſerium *ibid. pag. 106.*

2 Beda *Hiſt. lib. 1. cap. VIII. t. III. opp. pag. 215. n. 8.* & e novis Uſſerius *ibid. pag. 106.*

3 Vide Uſſerium *ibid. pag. 106. ſeqq.*

4 Confer quæ diximus ſupra *pag. 215. n. 8. hujus vol.*

5 Vide quæ diximus *pag. 31. hujus vol.* & Uſſerium *ibid. pag. 109. ſeq.*

6 Vide Uſſerium *ibid. pag. 111. ſeqq.* & Noriſium *lib. 1. Hiſt. Pelag. cap. III. pag. 31. tom. 1. opp. edit. Veron.*

7 Uſſer. *ibid. pag. 171.*

8 Conſule Baronium *ad an. 429. n. 2.* & Uſſer. *ibid. pag. 174. ſeqq.* Conſtantius *in Vita S. Germani lib. 1. cap. XIX.* „ Eodem tempore ex Britanniis directa legatio Gallicanis Epiſcopis „ nunciavit, Pelagianam perverſitatem in locis ſuis late populos occupaſſe, & quamprimum „ Fidei Catholicæ debere ſuccurri. Ob quam cauſſam Synodus numeroſa collecta eſt, omnium „ judicio duo præclara religionis lumina univerſorum precibus ambiuntur Germanus, & Lupus „ Apoſtolici Sacerdotes, terram corporibus, cælum meritis poſſidentes, & quanto laborioſior „ neceſſitas apparebat, tanto eam promtius heroes devotiſſimi ſuſceperunt.

ti, ut Britannis auxilio adversus Scotos, Pictosque essent, in Britanniam deinde magnis copiis venerunt, ibique sedes constituerunt (1). Hi ex amicis hostes effecti Britannorum non Rempublicam modo, sed etiam Ecclesiam oppresserunt (2).

Britanni ab victoribus Anglis magna, ut est dictum, calamitate affecti domo emigrandum, alias sedes quæsitum, judicarunt. Igitur paratis navibus, in Bataviam, Armoricamque provincias trajecerunt, rati satius esse fortunam alibi, quæcumque accideret, experiri, quam iis parere, qui tam superbe, crudeliterque imperarent (3). Barbari, qui magnos sibi spiritus sumserant, ubi imminutas Britannorum opes esse animadverterunt, de ceteris e patria pellendis cogitarunt. Itaque provinciis aliquot populatis, cum neminem esse perspicerent, qui resistere auderet, in reliquas contenderunt, iisque jam omnibus vastatis, universam fere insulam redegerunt in potestatem. Quo tempore templa pene omnia eversa, Episcopos, Sacerdotesque multis, magnisque malis exagitatos, Christianam rem denique labefactatam fuisse, ac pene deletam (4) ferunt. Nam Angli, Saxonesque superstitione deorum imbuti erant, idque enitebantur, ut quos possent, a colenda vera religione deterrerent. Interea Britones, quos pellere suis finibus Angli nequiverant, acceptam a majoribus doctrinam tuebantur, quin sibi curam convertendorum Ethnicorum susciperent (5). Sed ut Gregorius Magnus Pontifex universæ Ecclesiæ dictus est, quod diu ante, quam eam dignitatem consequutus esset, cogitarat, omni studio curandum existimavit, ut versari in tanta rerum ignoratione, tantaque in superstitione Angli (6) desinerent, cum primum potuit Augustinum, qui Monasterio, quod Sancti An-

1 Consule Pagium *ad an.* 447. *n.* 9. *seq.* & *ad an.* 449. *n.* XXI. *seq.* & Usserium *Antiquit. Britannic. cap.* XII. *pag.* 207. *seqq.*

2 Usserius *ibid. cap.* XII. *pag.* 223. *seqq.*

3 Usser. *ibid. cap.* XII. *pag.* 218. *seqq. cap.* XIII. *pag.* 239. *seqq.*

4 Usser. *ibid. pag.* 249.

5 Glastoniensis Chronographus ad *an.* CCCCXLIX. apud Usserium *ibid. pag.* 299. „ Angli, & „ Saxones, *inquit*, in Britanniam venerunt. Hi pagani fuerunt, & Christianam fidem, & quam „ Britones per 243. annos fideli devotione conservaverunt, isti postea totam fere Britan- „ niam perverterunt, & usque ad tempus S. Augustini, videlicet CXLVII. annos maximam hujus „ regionis partem paganismo repleverunt. Vide *Usser. ibid.*

6 Confer Mabillonium ad *an.* DXCVI. *seqq. num.* 1. *seqq. pag.* 219. *seqq. Annalium Benedictin. tom.* 1. *edit. Lucensis.*

dreæ dicebatur, præfectus erat, nonnullosque Monachos, quorum summum propagandæ religionis studium, egregiam in Sedem Apostolicam fidem, justitiam, temperantiamque cognoverat, ad se evocavit, eisque in mandatis, ut iter in Britanniam introducendæ, dilatandæque religionis caussa instituerent, dedit. Illi etsi initio, ne male locata esse ab se opera (1) videretur, timebant; tamen a Pontifice confirmati, quod susceperant, iter perfecerunt, inque eam Britanniæ Insulæ (2) partem appulsi, quam Angli obtinebant, magnum numerum hominum Christo (3) conciliarunt. Anglis (4), Saxonibusque Augustini, (5) sociorum, ac deinde successorum laboribus, ut veram religionem profiterentur, inductis, ministrisque sacrorum ubique, atque Episcopis, (6) qui Ecclesias moderarentur, con-

1 Mabillon. *ibid. num.* 11.

2 Sed antequam huc venirent, in Tanetum insulam appulerunt, quæ ad Cantiam regionem Britanniæ vergit, qua hæc regio spectat ad orientem solem. Rege de adventu suo, deque religione, cujus caussa venerant, certiore facto, inductoque, ut ad se accederet, quidque sibi vellent, cognosceret, id consequuti sunt, ut ejus voluntate Dorovernam eis, quæ urbs Metropolis regni erat, contendere, doctrinamque Christi in populum enunciare fas esset. Ei regi erat Ethelbertus nomen, qui imperium ad Humbrum fluvium, quo meridionales Angli a septemtrionalibus dirimebantur, produxerat, habebatque Bertam, seu Adilbergam Christianis moribus feminam, Chariberti Regis olim Francorum filiam, in matrimonio. Consule Bedam *lib.* 1. *Hist. cap.* xxv. *p.* 17. & 111. *edit. an.* 1612. & e recentioribus Mabillonium ibid. *num.* xv. *pag.* 221., & Marshamum *Propilæo ad monast. Anglic. tom.* 1.

3 In his Ethelbertus Rex fuit. Confer Mabillonium ad *an.* 597. *num.* xii. *pag.* 224. *seq.* Cum res feliciter evenire perspiceret, Augustinus in Galliam profectus est. Ubi Arelatem pervenit, a Virgilio ordinatus Episcopus est Anglorum. *Mabil ibid. num.* xiii., & *n.* xxv. *p.* 229. *seqq.*, & *n.* xxiv. *pag.* 237. *seqq.*

4 De Cathedralibus Ecclesiis in Anglia vide *Mabill. ad an.* 601. *num.* xiv. *pag.* 248. De Anglicana Synodo contra Britones confer eumdem *ad an.* 604. *num.* xxv. *pag.* 254. De Saxonum Orientalium conversione consule eumdem ipsum *num.* xxvi. *pag.* 255.

5 Vide Asserii *annales ad an.* 579. *pag.* 143. *tom.* 1. *scriptorum Hist. Britann. edit. Galei an.* 1691. Ranulphum Higdenum *l.* v. *Polychronici ad an.* 596. *pag.* 226. *Ibid.* Radulphum Dicetum *de Regibus Brittonum pag.* 559. Ibid. Johannem Fordunum *in Scotorum historia cap.* xxx. *pag.* 639. *ibid.*

6 Higdenus *ibid. ad an.* 601. *pag.* 226. Bedam auctorem laudans „ Hoc anno, *inquit*, Augustinus ad jussum Gregorii ordinavit duos Metropolitanos, unum Londonio, alterum Eboraco. Interea Augustinus, ope Regis Ethelberti, convocat Episcopos, & Doctores Britonum in loco, qui dicitur *Augustines Oc*, quod sonat *robur Augustini* .... Ubi monuit eos, ut secum evangelizarent Anglis, & ut quædam alia erronea corrigerent apud semetipsos, potissime de ritu Paschalis terminis, quod & illi plane abnuerunt, donec per ostensionem signi notabilis patesceret, quæ pars eorum sequenda foret ..... Tum ille, saltem mihi in tribus, si in reliquis non vultis, obtemperate: ut sanctum festum Paschæ debito tempore celebretis, ut baptismum more Ecclesiæ Romanæ conferatis, ut genti Anglorum mecum evangelizetis. *Et paullo post* „ Ordinavit, *inquit*, etiam Melitum (*Episcopum*) Orientalibus Saxonibus, qui Tamisi fluvio dirimuntur a Cantia. Vide Marshamum *l. c.* A quonam Britones mutuati errorem de celebrando Paschate fuerint, cum Britannos Episcopos Synodi Nicænæ tempore nostram consuetudinem sequutos fuisse liqueat, statui quidem certo nullo modo potest. An fuerint hi quartadecimani, disputat Natalis Alex. *H. E. sæc.* II. *Diss.* v. *art.* viii. *p.* 420. *seq. ed. Lucen. an.* 1734. *t.* 3.

constitutis, extructisque templis, in quibus Christianis Sacerdotibus rem divinam facere liceret, Monasteriis quoque (1), quæ satis ampla, aptaque jam multis recipiendis Monachis essent, ædificatis; tot viri, totque mulieres pietate, sanctitateque vitæ illustres in Anglia extiterunt, ut jam omnes tam bene fundatam in Insula Orthodoxam religionem, numquam ex animis incolarum deletum iri confiderent. Hoc statu diu cum fuissent, atque fidem Apostolicæ Sedi servassent, etsi enascebantur aliquando improbis moribus homines, qui novis rebus studerent, eosque abducere a cultu (2) Catholicæ veritatis eniterentur; tamen in vetere sententia manebant; quoad seculo sexto ac decimo, Henrici octavi Regis scelere, qui religioni formam Annæ Bolenæ impurissimæ feminæ anteposuerat, schismate conflato, adducti eo sunt, ut non modo Romanis Pontificibus non parendum, sed ne decreta quidem aliqua doctrinæ, quæ semper Ecclesia universa probarat, retinenda (3) contenderent. Orthodoxi tunc Præsules, virique illustres capitis condemnati, aut in carceres conjecti, propterea quod Regi obtemperandum non putarent, monasteria, ædesque ceteræ (4) sacræ, aut eversæ, aut profanis usibus destinatæ, Monachi multis plagis

1 Confer Monasticon Anglicanum a Marshamo editum *tom. 1. seqq.*

2 Ex eorum numero Wiclefus fuit, cujus est hæresis seculo xv. an. 1415. in Synodo Constantiensi damnata *tom.* VIII. *Concil. edit. Hard. pag.* 299. *seqq.* Vide Bossuetium *lib.* XI. *Variationum pag.* 97. *seq. tom.* III. *edit. Veneta.*

3 Qui plura volet de Schismate Anglicano Henrici VIII. regis caussa conflato, de immutationibus factis sub Eduardo VI., de regno Mariæ Reginæ, de Elisabethæ in evertendis iis, quæ restituta a Maria fuerant, improbitate, is præter Sanderum, Parsonium, Stapletonum, aliosque prope innumerabiles, consulat Bossuetium *lib.* VII. *Variationum pag.* 283. *seqq. tom.* III. *opp. edit. Veneta an.* 1738. & librum inscriptum: *La Conversion d'Angleterre au Christianisme comparée a sa pretendue reformation*, ex Anglico in gallicum sermonem translatum a Niceroño Barnabita *edit. Paris. an.* 1729. Burnetii Angli *Hist. reformationis Anglicæ* refellit *ibid.* Bossuetius.

4 Johannes Marshamus in *Propilæo* ad Monasticon Anglicanum *tom.* 1. *edit. an.* 1655. de civibus suis, sociisque erroris vehementer expostulat hoc modo „ Jamdudum diem fatalem obierunt
„ Monasteria nostra, nec præter semirutos parietes, & deplorandæ rudera, supersunt nobis avi-
„ tæ pietatis indicia. Minus impendiosa hodie cordi est religio, & vetus dictum obtinet:

Religentem esse oportet religiosum nefas.

„ Videmus nos, heu videmus augustissima Templa, & stupenda æterno dicata Deo monumenta,
„ quibus nihil hodie spoliatius, sub specioso eruendæ superstitionis obtentu, sordidissimo conspurcari vituperio, extremamque manere internecionem. Ad altaria Christi stabulati equi, martyrum effossæ reliquiæ. Sunt quidam Zelatores adeo religiose delirantes, ut religiosos veterum
„ ordines in τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου prognatos ajant. Ita licenter sibi indulgent προσπάθεια.
„ Neque deerunt hac, qua vivimus, ætate homunciones elephantina olfacientes promuscide, qui
„ ista, quæ jam prodeunt, tamquam futilia, inutilia, & hodiernæ rerum conditioni minime
„ congruentia damnabunt, & non tantum e Bibliothecis eliminanda, sed & flammis tradenda judicabunt. Ea est novitiarum opinionum rigiditas? „ Hæc de monasteriis, templisque homo de numero Acatholicorum, qui temperare sibi non potuit, quin studiu sectæ anteponeret veritatem.

gis acceptis, e finibus regni expulsi, novique post Antistites constituti sunt, qui revera non Episcopi, sed umbræ essent (1) Episcoporum. Seculo superiore Jacobus Stuartus Rex, qui Orthodoxam profitebatur religionem nihil, dum potuit, prætermisit, quod ad eam confirmandam, propagandamque spectare videretur. Sed ubi seditionum, turbarumque auctores, qui superstitione, erroreque detinebantur, ab se defecisse, & exercitu comparato, copias cum eo junxisse, qui tyrannidem occupatum in (2) Britanniam venerat, neque sustineri eorum impetum posse animadvertit, religioni postponendum imperium, patriaque potius cedendum, quam veritatem aut negandam, aut dissimulandam judicavit. Interea perfugis concessa libertas est colendi, quam vellent, religionem. Ac quod Deistis, Presbyterianis, Socinianis licere videbatur, ut palam, quæ sentiebant, enunciarent, hoc Catholicis (3) non licebat, propterea quod devincti esse Regi dicerentur. Hi ergo, quorum haud tam magna erat multitudo, (4) cum rem Ecclesiæ afflictam, oppressamque intuerentur, clam congregari, synaxesque habere consueverant. Nunc populo, ac principe, quem Regem vocant, utuntur paullo æquiore.

Qui Scotiam incolunt, vel extremo seculo secundo, vel initio tertii adductos primum fuisse ad Christianam religionem colendam cives suos, putant. Nam Donaldum tunc ætatis civitatis Scotorum Regno potitum Paschasio, a quo doctri-

1 De Episcopis Anglis agemus in eo libro, qui erit de sacris ordinationibus.

2 Catholicum fuisse Jacobum II. antequam regno potiretur, constat. Illius præclare gesta laudarunt non solum privati, sed etiam Innocentius XI. Pont. Max. qui aegerrime tulit optimum regem ab seditiosis coactum esse regno excedere, abireque in Gallias exulatum. Extat ejus Pontificis de re eadem consistorialis oratio. Quin etiam litteras SS. Pontifex ad Ludovicum XIV. Gallorum regem dedit, quibus ei gratias egit, quod hospitio Principem exulem excepisset. De reducendo autem Jacobo, rebusque omnibus juvando Innocentius cogitarat; de quo sane cum legatis principum Orthodoxorum egit. Vidi ego ejus rei monumentum in Bibliotheca Corsina codice MS. idque jam dico, ut Pontificem tantum ab invidia liberem, quem inimici dicerent fuisse minus in Jacobum regem propensum. Rapinum Thoyrasium, qui libro XXIV. *Hist. Anglica tom.x. edit. an.*1733. & Burnetium *Hist. Revol. Angl. l.*IV. *qui est de regno Jac.* II. nihil moror. Nam homines haeretici Regem Orthodoxum interdum carpunt, ut suorum civium, Symmistarumque tegere possint improbitatem.

3 Confer librum Gallicum ex Anglico conversum inscriptumque: *La Conversion d'Angleterre au Christianisme comparée a sa pretendue reformation. edit. Paris an.*1729.

4 Status religionis in Anglia antequam Jacobus II. Regnum obtineret, hic erat, ut est a Jacobo Cerrio *S. Congr. de Prop. Fide a secretis* memoriæ commendatum *pag.*6. MS libelli, quem obtulit Innocentio XI. Pont. Max. „ Sotto l'impero di Elisabetta figlia di Anna Bulena, e pessima „ Cal.

doctrinam acceperat, præcepisse ferunt, ut Romam proficisceretur, & Victori Pontifici, cujus opera veritatem cognorat, suo nomine gratias ageret, quoque statu res Christiana (1) in ea Insulæ

,, Calvinista furono discacciati (i Cattolici) e perseguitati con tanta fierazza tutti i sacerdoti,
,, che si ritirarono fuori dei regno. Onde restata la Inghilterra in préda della Eresia, si eresse-
,, ro due Collegj di Dovay, e di Roma per cavarne i soggetti da maodare colà per l'ajuto spiri-
,, tuale de' Cattolici. Ma sedata in parte dalia graveaza degli anni di Elisabetta la tempesta
,, si andarono a poco a poco moltiplicando i Sacerdoti di quei due Seminarj nella Inghilterra in
,, modo, che stimati bisognosi di un capo, gli fu da Clemente VIII. nel *1598.* dato con titolo
,, di Arciprete Errigo Giogio Blancello, assegnandoli alcuni consiglieri, e assistenti per gover-
,, nare tutto quel clero con obbligarlo a dare parte a Roma delle cose più importanti ... Morta
,, Elisabetta, e succeduto alla corona Giacomo Re di Scozia, che pareva meno fiero verso *i* Cat-
,, tolici, fu poco dopo scoperta la congiura detta *Polveraria* (perchè con molti barili di pol-
,, vere messi in una stanza sotterranea volevano i congiurati far perire tutta la famiglia Reale)
,, onde creduti rei i Cattolici insieme col Papa di questa cospirazione, fu loro proposta una for-
,, ma di giuramento ampio, ed eretico, acciò da tutti fosse indifferentemente giurata. Restaro-
,, no confusi i buoni Cattolici dalla pubblicazione del giuramento, e atterriti dalle pene, che
,, s'imponevano a' renitenti. Ma il suddetto Arciprete in vece di opporsi, procurò di persuade-
,, re al Clero a riceverlo, anzi carcerato per ordine regio restò ostinato nel suo errore fino alla
,, morte. Furono dopo di lui sostituiti anche due altri Arcipreti, ma riconoscendosi dopo molta
,, diligenza la necessità, ch'era in quel regno, almeno di un vescovo, vi fu da Paolo v. stabili-
,, to, cavandolo da' Sacerdoti più vecchi d'Inghilterra, Gugilelmo Bisopo col titolo di vesco-
,, vo di Calcedonia, e poi con un breve di Gregorio XV. datagli facoltà di ordinario non meno
,, dell'Inghilterra, che della Scozia, quale per li richiami degli Scozesi gli fu subito levata ...
,, Morto il detto vescovo, gli fu surrogato Riccardo Smith collo stesso carattere di Vescovo di
,, Calcedonia ... Nel tempo poi d'Innocenzio X. fu fatta in nome della Regina, e di tutto il cle-
,, ro, e Cattolici d'Inghilterra nuova istanza per l'approvazione di (un certo) Capitolo, che
,, nella mancanza del vescovo si governava dal suo Decano, come fu stabilito dal Bisopo primo
,, vescovo di Calcedonia, ma non ne fu potuta ottenere risoluzione alcuna .... *Vi* fu però de-
,, putato colla spedizione de' Brevi in mano dell'Internunzio di Fiandra il P. Hovvard oggi Car-
,, dinale di Norfolc, che per degni rispetti, non furono posti in esecuzione ... Vi sono anco
,, adesso molti Cattolici; ma pochi in paragone degli Eretici divisi in Protestanti, Tremolanti,
,, Anabattisti, Independenti, e altre infinite sette. L'esercizio della religione Cattolica è af-
,, fatto proibito tanto in pubblico, quanto in privato, e a porte chiuse, e segretamente in qual-
,, che luogo si esercita, ma con molto pericolo, solo nella Cappella della Regina, e in quella
,, de rappresentanti Cattolici si permette pubblicamente con gran mormorazione degli Eretici.
,, Onde i Cattolici vi vanno con timore, per non cadere nelle pene, e non suscitare nuove per-
,, secuzioni. Il Re (Carlo II.) non è nemico de' Cattolici, riconoscendo da loro la ricupera-
,, zione della corona; ma non può giovar loro, come vorrebbe per timore del Parlamento ....
,, Il Duca di York (Jacobus qui Rex deinde fuit) si professa Independente, ed è molto bene in-
,, clinato al Cattolicismo, anzi da molti creduto Cattolico (ut erat revera). La Regina è una
,, devotissima Principessa, come anche la Duchessa.

1 De Pictorum ex Scythia, & ex Hibernia in Britanniam missis coloniis varias opiniones scriptorum vide apud Usser. *Antiq. Eccles. Britannicar. cap.* xv. *pag.* 300. *seqq.* Auctor vetus, qui de S. Andrea, & sedis Andreapolitanæ institutione Commentariolum reliquit, ut videtur Usserio, Scotus, *totam Insulam Britanniam Christianitatem fuiss. doctam, antequam Picti, & Scoti in eam intrarent*, affirmat. *Usser. ibid. pag.* 302. Ac si seculo secundo, tertiove Scoti in Britanniam appulerunt, negari nequit, quin ejus accedat prope ad similitudinem veritatis sententia. Ad Donaldum quod attinet, confer Dempsterum *Apparat. ad Histor. Scotor.* l. I. c. VI. Sed alii aliter rem narrant. Consule Paulum Jovium *Descript. Scotiæ*, Baronium *ad an.* CCCCLXXIA. n. II. Thomam Bozium *de signis Eccles.* l. VIII. *cap.* I. Hectorem Boetium *in extremo lib.* V. *hist. Scot.* Georgium Buchananum *lib.* IV. *pag.* 65. *edit. an.* 1715. *Rerum Scoticar.* & Usserium *l. c. p.* 321. *& seqq.*

Insulæ Britanniæ parte esset, faceret certiorem. Victorem, antequam Paschasius Romam perveniret, decessisse, dictumque ejus loco fuisse Pontificem Zephyrinum. Interea a Donaldo datam fuisse diligentem operam, ut superstitio penitus deleretur. Ethnicos autem obstinatos diu in sententia perstitisse, neque induci potuisse, ut Donaldo, successorique Ethodio parerent. Episcopos deinde in Scotia ordinatos tradunt. Nicolaum (1) *Culdeum* ex eorum coetu fuisse, quem Maximiano Imperatore multis tormentis excruciatum, Martyrem obiisse, cuique post extructam Basilicam Alexandri III. regis pecunia fuisse, traditum est. Propagatam deinceps majorem in modum fuisse religionem, ita ut magnificæ ædes Deo consecratæ, atque Monasteria in regno & magno numero, & amplissima cernerentur. Illustres præterea doctrina, & pietate viros, feminasque ibidem floruisse, regnoque fuisse præsidio, & ornamento. Scoti igitur quum longo tempore rem catholicam coluissent, Romanisque Pontificibus obstricti essent, tandem in eosdem plurimi errores, in quos Angli lapsi sunt, inciderunt, sectasque ex sese prodire viderunt, quæ portenta quæque opinionum consectarentur (2).

Hiber-

1 Dempsterus *Hist. Eccl. Scotor. lib.* XIII. *num.* 952. „ S. Nicolaus Culdeus, *inquit*, atque „ unus ex primis Scoticæ Ecclesiæ Episcopis sæviente per Britannias Maximiani persecutione „ martyrio affectus: in urnam lapideam sacrosanctæ reliquiæ corporis frustatim concisi, & truncati repositæ, atque una cum cruce quadam venerabili in terram defossæ, postea effossæ hac inscriptione venerationem meruerunt, S. NICOLAI EPISCOPI, quibus deinde Rex Alexander III. „ rogatu Glascoensis Episcopi magnificam Ecclesiam apud plebes (vel Pebles potius) construxit; quæ stante apud nostros pietate, miraculorum gloria erat illustris, & concursu mirabili „ frequentabatur. An aliquid hic primus Episcopus, ut puto, in Scotia Martyr scripserit, non „ deprehendi. Passus est Martyrium anno 296. Repertum ejus corpus, ex inscriptione agnitum, & cum cruce exaltatum VII. Idus Maii an. 1261., qui fuit XIII. Alexandri III. Regis, „ ut pluribus in Scoti Chronico extat „. Quinam essent Culdei *olim* in Scotia, explicat Buchananus *Rer. Scoticar. l.* IV. *in rege* XXXV. sed quod Dempsterus de hoc primo Episcopo narrat, nescio quemadmodum componi possit cum his Prosperi verbis *lib. contra Collator. c.* XXI. *p.* 209. *edit. Venet. an.* 1744. „ Nec vero segniore cura ab hoc eodem morbo (Pelagianismi) Britannias liberavit (Cælestinus Pont.) quando quosdam inimicos gratiæ solum suæ originis occupantes etiam ab illo secreto exclusit Oceani, & ordinato Scotis Episcopo (Palladio) dum Romanam insulam studet servare Catholicam, fecit etiam barbaram Christianam „. Et in Chronico *pag.* 432. *edit. ejusd.* „ Ad Scotos in Christum credentes ordinatur a Papa Cælestino Palladius, & primus Episcopus mittitur „. Consule Pagium ad *ann.* CCCCXXIX. *num.* XI. *seq.* & CCCCXXXI. *num.* II. & Magnum Baronium *ad an.* DCIV. DCXXXII. DCXXXIX.

2 De religione apud Scotos confer Thomam Dempsterum *Hist. Eccl. Gentis Scotor. edit. Bonon. ann.* 1627. Ante annum 1685. ea in Scotia hoc erat statu. „ Nella Scozia, *inquit Cerrius ibid. pag.* 11., sono pochi Cattolici, ma senza quasi alcuna persecuziona, essendovi adesso una gran disposizione per propagarvi la Santa Fede, mentre quegli Eretici hanno „ assai mitigato l'odio altre volte acerbissimo contro i Cattolici, e nelle montagne molte Pro- „ vincia

Hibernia est altera Insula Britannicarum, quæ *Britannia minor, majorque Scotia* aliquando appellata est (1). *Scotorum* nomen ante æræ Christianæ seculum tertium ignotum scriptoribus, deinceps *Hibernis*, & eorum colonis in Dalrieda Britannica commune fuit. Est autem verisimile ab Apostolis, Apostolicisve viris accepisse Hiberniæ incolas nomen, & religionem Christianorum. Quamquam enim suspecta eorum Historicorum fides est, qui Simonem Zeloten, & Petrum, & Jacobum Majorem cum Salome matre, & patre Zebedæo, Aristobulo, & Barnaba in Insulas Britannicas appulisse, Christumque incolis nunciasse scripserunt, tamen veterum summa consensione firmata sententia est, aliquos initio extitisse, qui Evangelium in eas regiones intulerint (2). Sed ut

„ vincie non avrebbero difficultà di ricevere la religione, se vi fossero operaj. Dediti Gesuiti „ stanno però in Edimburgo capo della Scozia, e in qualche altra città comoda, dimorandovi „ sparsi pel regno molti Preti secolari, che raccolti in un capo formato di missione sotto il loro „ prefetto, provisionati dalla Congregazione di Propaganda, fanno progressi infiniti. Vi è stato „ però ultimamente per Visitatore Apostolico Alessandro Lesleo, che serve di Missionario, „ aspettandosi da lui una piena relazione dello stato della religione Cattolica, per applicarvi „ quei rimedi, che saranno stimati più opportuni, essendo anco necessario di ordinare poi una „ visita rigorosa di tutti i Collegj della naziona, la quale ne ha uno in Roma, uno in Madrid, „ uno in Parigi, e un altro a Dovay, ed ha anco tra monasteri de Benedettini in Germania, „ cioè in Ratisbona, in Erbipoli, e in Erfurt, che con questi, se fossero ben governati, sarebbe „ bastevolmente provisto il Regno di operaj senza alcuna spesa della Congregazione, perchè „ dagl'istessi Collegj, e Monasterj potrabbero mantenersi i missionarj, che ne partono. Ma „ stante il mal governo, che si fa di essi Collegj, e Monasteri, quali a poco a poco si vanno „ struggendo, i soggetti, che n'escono della missione, sono continuamente importuni alla S. Sede „ per nuovi ajuti, e sussidj; onde per porre rimedio efficace a tutto questo, è necessarissima „ la detta visita da farsi da persona zelante &c. Nunc etsi est in regno magnus numerus Presbyterianorum, Catholici tamen extant haud pauci. Versantur ibidem Quacheri, Episcopales, Deistæ &c. ita ut non minus pro Anglis, quam pro Scotis instituta esse a Roberto Boylio scenia superiore Cathedra Londini videatur, quam qui obtinet, sic agere debeat, ut adversus Atheos, Deistas, Socinianosque veritatem religionis Christianæ, & Mysterii Trinitatis defendere, argumentisque confirmare conetur. Opuscula quædam Moderatorum ejusdem Cathedræ, quæ magnæ molis non erant, collegit, & aliquot voluminibus in duodecimo publicavit Burnetius.

1 Consule Usserium *Antiquit. Eccles. Britann. cap.* xvi *pag.* 377. *seqq.*

2 Hibernos aliquot, paullo post quam mortuus est Christus, certiores eorum factos, quæ gesta Hierosolymis fuerant, amplexos fuisse Christianam religionem scriptores quidam tradiderunt, quorum nulla est omnino in hoc genere auctoritas. In his est Philippus Sullevanus *Histor. Catholic. Ibern. Compend. tom* 1. *lib.* iv. *cap.* v. Sic autem habet „ Regnante in Ultonia Conchure Rege, Conaldus Cernius .... Regi retulit, se Hierosolymis fuisse, vidisseque hominem, qui vocabatur Jesus, & Judæorum Rex, forma plusquam Regia .... Tum Rex: hic, inquit, revera est Orbis totius Dominus .... Inde nonnullos, qui Romam, & alias regiones Catholicas petiverunt, sacro Baptismatis rore fuisse sparsos, eisdemque doctoribus alios accepisse fidem „. Sed has ego fabulas nihil moror. Ab Apostolis autem, vel Apostolicis viris Hiberniam fuisse obitam, aliquosque ejus incolas ad Christum perductos, colligi ex Eusebio poterit, qui *Demonstrationis Evangelicæ lib.* III. *cap.* VII. *pag.* 112. *edit. ann.* 1628. scribit hoc modo: venisse eorum aliquos ὑπὲρ τὸν ὠκεανὸν ἐπὶ τὰς καλουμένας Βρεττανικὰς νήσους.

ut mittam, quæ sunt communia omnium Britannorum, Hiberni primo æræ Christianæ seculo fuisse suorum aliquos ferunt, qui Petro se tradidissent in disciplinam, postque in Galliam profecti, permultis auctores fuissent, ut Christianam religionem profiterentur (1). Eos vero, qui aliis Evangelium nunciare solerent, numquam fuisse laturos, ut cives sui superstitionem Deorum colerent. Quamobrem vixisse aliquos Apostolorum temporibus in Hibernia insula homines, qui, patriis ritibus neglectis, nostris se institutis, ac legibus obstrinxissent. Jam vero quum Hadrianus imperium obtineret, Euchum, & Achlenam Sancti Cataldi parentes singulari laude sanctitatis in eadem Insula floruisse, memoriæ proditum (2) est. Florentinum præterea virum optimum, atque integerrimum tertio seculo in Hibernia natum, atque educatum, Romam deinde venisse, cumque conjectus in carcerem fuisset, multos Servatori Christo conciliasse, missosque ad Callixtum Pontificem, obsecrasse, ut eos baptizare ne gravaretur, Johannes Molanus scriptum (3) reliquit.

vious. *Trans Oceanum ad Britannicas Insulas*. Britannicarum autem Insularum duæ sunt præcipuæ. Harum altera Hibernia est. Itaque si non omnes illi, at majores saltem peragrarint necesse est. Quare veri esse perquam simillimum, eos accessisse ad Hibernos, atque horum aliquot Christo conciliasse. Non is tamen sum, qui Historicis, si Deo placet, illis assentiar, qui aut Simonem Zelotem, aut Petrum, aut Jacobum Majorem, ejusque matrem ad Hiberniam appulisse omnino vellent. Nam carent monumentis, quibus suam confirment opinionem. Confer Usserium *ibid. pag. 386. seqq.*

1 Confer Usserium *ibid. pag. 389. seqq.* Beatum Mansuetum Hibernum S. Petri, ut ajunt, discipulum, quem Leo IX. in sanctos retulit, cujusque memoria in Martyrol. Romano, Adonis &c. recitatur, Tullensibus ab ipso Apostolo Episcopum destinatum Robertus *Autissiodorensis in Chronico*, aliique scripserunt. Vide Usser. *ibid. pag. 390.* & *pag. 391.* quo loco refert tetrastichon ex *Odouard. Maihevv. tab. II. Natal. Benedictinor. Congreg. Anglican. August. 31. pag. 1404.* quod sic habet:

„ Inclyta Mansueti claris natalibus orti
„ Progenies titulis fulget in Orbe suis.
„ Insula Christicolas gestabat Hibernia gentes,
„ Unde genus traxit, & satus inde fuit.

Sed vera ne sint, quæ spectant ad antiquitatem Mansueti, viderint critici, quibus suspectæ sunt peculiares Ecclesiarum Gallicanarum traditiones.

2 Vitam S. Cataldi descripserunt Moronii Fratres, in eaque adornanda usi sunt Mss. codicibus vetustissimis S. E. Tarentinæ, ut ipsi quidem testantur. Atque alter quidem eorum soluta, ut vocant, oratione, alter carmine res a S. viro gestas complexus est. Utrumque opus editum fuit Romæ anno 1614. Sed vereor, ne vetusti illi codices nonnihil contineant fabularum. De S. Cataldo consule Dempsterum *Hist. Eccl. Scotor. lib. III. num. 278.* At is auctor, qui Scotum natione fuisse Cataldum censet, vehementer errat. Vide Usserium *l. c. pag. 393. seq.*

3 *In Additionibus ad Martyrolog. Usuardi ad d. Kal. Decembr.* Sed labitur in Chronologia texenda Molanus. Itaque difficile dictu est, quo tempore Florentinus claruerit. Consule Usser. *ibid. pag. 398. seq.* ubi etiam de Firmino, aliisque sanctis agit. Addit subinde nonnulla, quæ ad Sedulium insignem Hibernorum poetam pertinent.

quit. Eſtque etiam traditum ab Hiſtoricis aliquot (1) Gallorum, initio ſeculi IV. extitiſſe Hibernorum aliquos, qui cum in Gallias trajeciſſent, idque laboraſſent, ut hujus regionis incolæ ab errore deterrerentur, rituſque noſtros, ac religionem probarent, ab hoſtibus comprehenſi, omnique genere ſuppliciorum excruciati, perfuncti martyrio fuerint, migraverintque in patriam Beatorum. Atque Conſtantino Imperatore natos, ajunt, quatuor illos (2) Epiſcopos, qui ante Patricium, quem Apoſtolum Hibernorum jure vocant, in Inſulam appulerunt, incoliſque perſuaſerunt, ut idolis cultum adhibere deſinerent, ſeque Chriſto tradere ne cunctarentur. Quinto autem ſeculo, quum Cæleſtinus Pontifex Maximus univerſam Eccleſiam moderaretur, datum Patricio negotium fuit, ut ad Hibernos ſeſe conferret, Chriſtianoſque in fide confirmaret. Quod ſi qui eſſent imbuti ſuperſtitione Deorum, hos ad veritatem agnoſcendam, ac defendendam inducere conaretur. Ille quod juſſus fuerat, fecit. Igitur, ut primos (3) civitatis religionibus deorum teneri, animadvertit, eos primum aggreditur. Quanto in periculo ſint, docet. Orat, atque obſecrat, ne ſe ſuoſque liberos eant perditum. Si ad amicitiam Chriſti accedant, ſciant ſe regni, quod numquam expugnari, amittique poſſit, participes futuros. Horum pleriſque ut ſibi aſſentirentur, inductis, Patricius templa (4) vero Deo

1 Eos laudat Uſſerius *ibid. pag.* 398. *ſeq.*

2 In vita Declani hæc leguntur, apud Uſſerium *ibid. pag.* 408. „ Quatuor ſanctiſſimi Epi-„ ſcopi cum ſuis diſcipulis fuerunt in Hibernia ante Patricium prædicantes in ea Chriſtum, „ ſcilicet Ailbeus, Declanus, Ibarus, & Kiaranus, & hi plures ad Chriſtum tetu Evangelico „ traxerunt; ſed tamen ſanctus Patricius Majores Hiberniæ, & potentiores convertit, & ipſe „ ſummum habet Archiepiſcopatum Hiberniæ per circuitum. De Sanctis viris, qui poſt Conſtantini tempora Hiberniam illuſtrarunt, adeundus Uſſerius *ibid. pag.* 400. *ſeqq.*

3 Conſule Iocelinum *in Vita Patricii edit. an.* 1624. Martyrologium Romanum *ad d.* XVII. *Martii*, Bollandianos *tom.* II. *Martii pag.* 517. Tillemontium *tom.* XVI. *Mon. Hiſt. Eccl. p.* 452. *ſeq.* & 476. *ſeqq.* Thomam Meſſinghamum *Florileg. Inſulæ Sanctorum, ſeu vitæ, & Acta Sanctorum Hiberniæ Patricii, Columbæ, Brigittæ, Columbani, Galli &c. edit. Pariſ. an.* 1624. Davidem Rothum Oſſoriensem Epiſcopum *de Converſione Hibernorum*. Apud eumdem Meſſinghamum *edit. ejuſd. pag.* 110. Philippum Oſullevanum *vit. S. Patricii edit. Bonon. an.* 1646. Richardum Stanhurſtum *vit. S. Patricii. Antuerp. edit. an.* 1587. Negari autem non poteſt, quin permulta earum rerum, quæ de Patricio narrantur, in fabulis poni debeant. Sed ferenda non eſt Henrici Mauritii impudentia, atque temeritas, quem in libro Anglice adverſus Davidem Clarkſonum edito, inſcriptoque: *Defenſio de Diœceſano Epiſcopatu*, intelligo ſic egiſſe, ut quæcumque de Patricio prodita ſunt, ea omnia in vulgus manaſſe putaret fraude Monachorum. Quamobrem ne a Proteſtantibus quidem extorquere potuit aſſenſionem. Confer *Joh. Alb. Fabric. ſalut. Luce Evangel. cap.* XVIII. *pag.* 412. 413.

4 Vide Uſſerium *ibid. cap.* XVII. *pag.* 442. *ſeqq.*

condere, Monasteria extruere, Episcopos constituere, qui rempublicam in Insula Ecclesiasticam (1) moderarentur. Patricio vita functo, Episcopi, discipulique ceteri, ejus exemplum imitati, reliquos si qui forte in errore perstiterant (2) ad Christum perducere, nostrosque continere in officio curarunt. Post cum Christianorum auctæ majorem in modum opes fuissent, magno numero viri, mulieresque sanctitatis gloria (3) claruerunt. Nunc vero, quoniam Hiberni in potestatem sunt redacti hæreticorum, divisi in varias sectas sunt, ita ut de Britannis, Scotisque diximus. Sed multo plures sunt in Hibernia, quam in majore Britannia Orthodoxi. Hi quamquam (4) clericos, sacerdotesque habeant, Episcopisque, ita ut ceteri Catholici, utantur; templa tamen publica nulla obtinent. Cœnobia Monachorum, ceterorumque religiosorum ordinum apud eos funditus eversa sunt scelere, maleficioque Acatholicorum. Ædes autem sunt in insula privatæ Dominicanorum, Franciscanorum, Augustinianorum, Carmelitarum, Capuccinorum, & Jesuitarum (5).

CA-

1 Usserius *ibid. pag.441. seqq. & 446. seqq. & 452. seqq.*

2 Consule Usserium *ibid. pag.454. seqq.* Scio a scriptoribus memoriæ esse traditam universam insulam Hiberniam a Patricio fuisse Christianam factam. At nullos omnino superfuisse ibidem Ethnicos, vix animum induco, ut credam. Hos si qui fuerunt, cura discipulorum Patricii eductos ad Christum fuisse censendum est.

3 Confer Thomæ Messinghami opus mox laudatum *pag.305. not.3.*

4 Urbanus Cerrius *l.c. pag.10.* „ Le Ibernia ha gran numero di Cattolici, che con tutte le
„ persecuzioni degli Eretici sono sempre stati costantissimi, onde la Congregazione vi stabili di
„ nuovo Vescovi. E' divisa tutta la Isola in quattro Arcivescovati, cioè Armacano, Dublinense,
„ Cassellense, e Tuamense, che con i loro suffraganei formano 26. Chiese, quali sono provviste
„ parte di Vescovi, e parte di Vicarj Apostolici, o Capitolari, avendo ciascheduno il suo Cle-
„ ro, e modo, benchè tenue, de mantenersi. I vescovi sono al presente 15. de quali però non
„ risiedono, che otto, essendo gli altri esiliati dagli eretici (nunc in suis Ecclesiis degunt) u
„ assenti per altre ragioni &c.

5 Hiberniæ Monasteria describit L. Aug. Alemandus in opere inscripto „ Histoire Monasti-
„ que d'Irlande, où l'on voit toutes les Abbayes, Prieurez, Convens, & autres Communautez
„ Regulieres, qu'il y a eu dans ce Royaume, le temps, & les titres de leur fondation, le nom,
„ & la qualitè des fodateurs, les villes, Bourgs, Comtez, & Provinces, où elles ètoient situées
„ les differens ordres Regaliers dont elles dépendoient, les circonstances les plus remarquables,
„ de leur établissement, & de leur suppression, avec quantitè de remarques Historiques, & Cri-
„ tiques. *edit. an.1690* Sed de rebus Ecclesiarum Hiberniæ egit, præter eos, quos supra laudavi, Jacobus Waræus in sua Hibernia, & in Vitis Archiepiscoporum Cassiliensium, & Tuamensium editis Dublini *an.1626.*

CAPUT XXV.

De Origine, & progressu Christianæ religionis in Proconsulari, Mauritaniis Tinguitana, ac Cæsareensi, Numidia, & Byzacena Provinciis Africæ.

SED quoniam de Hispania, aliisque Europæ partibus, quæ attingunt mediterraneum mare, quibusque e regione provinciæ quædam Africæ sitæ sunt, quæ ad Patriarchatum Romanum spectant, diximus, non alienum videtur esse, antequam de introducta vera in Americam religione scribam, de tempore, quo primum auditum in Proconsulari Christianum nomen est, inque ceteras provincias Africæ deinde manavit, differere. Africa peninsula maxima, ut plerique omnes Geographi statuunt, tertia Orbis terrarum pars, attingit Erithræum pelagus, qua spectat ad orientem solem, indeque ad Gades oceano continetur, atque hinc ad Ægyptum usque mediterraneo mari cingitur. Atque ut mittam Æthiopas, ceterasque barbaras nationes, quæ interiores Africæ regiones incolunt, quod alibi de ipsis sit opportunius disputandum, ad easque veniam, quæ non modo in potestatem populi Romani redactæ fuerant, sed etiam pertinebant ad occidentis imperium, regio Africæ, quæ a Syrti minore ad Gades usque porrigitur, cum Oct. Augustus imperaret, divisa erat in partes duas, quarum una Africa, altera Numidia appellabatur. Quod autem intervalli ab Ampsaga fluvio ad Gades est, tributum perinde in totidem provincias erat, quarum veteres a præcipuis urbibus alteram Cæsareensem, Tinguitanam alteram vocaverunt. Sed cum Constantinus divisisset in partes tres Imperium populi Romani, Constantique filio eum Africæ tractum reliquisset, septem tunc ætatis fuerunt provinciæ nominatæ, quarum prior Proconsularis, altera Byzacena, tertia Numidia, quarta Tripolitana, quinta, & sexta, quæ secundam ante Mauritaniam constituebant, Sitifensis, & Cæsareensis, septima Tinguitana dicebatur. Carthaginiensi indita *Proconsularis* appellatio est, propterea quod a *Proconsule* admini-

niſtraretur. At Byzacium, Numidiamque viri Conſulares moderabantur. Tripolitana autem, Sitifenſis, ac Cæſareenſis Præſidibus parebant, quamobrem ut hæ *Præſidales*, ita *Conſulares* illæ dici conſuerant. Sed Mauritania Tinguitana ab Africanis ceteris ſejuncta, ſexta erat provinciarum Hiſpanienſium, & a Præſide regebatur, qui Hiſpaniarum Vicario ſubjectus eſſet.

Proconſularem omnium principem primo, ſecundove ſeculo incolas habuiſſe ferunt, qui Chriſtianam religionem profiterentur. Sunt enim Scriptores, & hi quidem magni, ac nobiles, qui Apoſtolorum aliquem in Africam iter inſtituiſſe, & Carthaginem appuliſſe, nunciatoque civibus Evangelio, horum aliquos Chriſto conciliaſſe, defendant. Contra fuerunt alii non minore doctrina, exiſtimationeque eruditionis, qui Innocentii primi Pontificis Maximi auctoritate freti, non Apoſtolum aliquem, ſed neſcio quos Roma miſſos, ſecundo ſeculo in eam urbem perveniſſe dicerent, dediſſeque operam, ut cives de noſtra inſtitutione cognoſcerent, abjectoque errore, veritatem amplecterentur. Carthagine vero in reliquas provincias manaſſe doctrinam Chriſtianorum, tamque late fuiſſe propagatam, ut permultæ haud longe poſt in ipſis Eccleſiæ numerarentur.

Atque ad priorem quidem ſententiam acceſſit Baronius (1), quin ſcriptorem ullum veterem haberet, quem auctorem conſectaretur. Namque Dorotheum (2), & Hippolytum, (3) qui Simonem Zeloten Apoſtolum, cui Africa obtigiſſet, in eam regionem contendiſſe, & Chriſtum incolis nunciaſſe ajunt, quoniam vel falſi, vel ſuſpecti falſitatis ſunt, nihil moror. Quod ſi quiſquam eſt, qui ſequi Menologium (4) Græcorum velit, is ante videat, ab Hippolyto ne, ac Dorotheo, an a proba-

1 Baronius ad *an.* XLIV. *num.* XXXVIII. & Johannes Baptiſta Grammayeus *lib.* II. *Africæ c.* I. Utramque refellit Emmanuel Schelestratius in *Eccleſia Africana ſub primate Carthaginienſi Diſſertat.* 1. *cap.* 2. *ſeqq. pag.* 2. *ſeqq. edit. Pariſ. an.* 1679.

2 Dorotheus *pag.* 271. *edit. Rom. an.* 1564. Inter *opera Salviani*, & *Sulpicii Severi &c.* Simon Zelotes peragrata Mauritania, & Afrorum regione, Chriſtum prædicavit.

3 In Hippolyti de duodecim Apoſtolis opuſculo, quod quidem dubium ſaltem eſt, quodque poſt Combeſiſium edidit Johann. Alb. Fabricius *tom.* 1. *opp. Hipp. in Append. pag.* 30. nihil ejuſmodi reperitur. Conſule Nicephorum *lib.* II. *cap.* XL. *pag.* 202. *edit. an.* 1630.

4 Menologium Græcorum *ad d.* X. *Maii*.

probatis Scriptoribus hoc idem, qui illud conflarunt, acceperint. Intelligo enim ex his fontibus interdum aliqua in libros Ecclesiasticos manasse non Græcorum modo, sed etiam Latinorum. Itaque ut Latini quandoque fecerunt, ita sane Græci castigare suos, atque corrigere deberent. Salviani (1) autem locus, quo plurimum confidit Baronius non ad Carthaginienses, ut ille putavit, sed omnino ad Romanos cives pertinet, quos institutos fuisse ab Apostolo Petro liquet. In septimo enim de Providentia libro, cum de Afris, Metropoleosque Carthaginis incolis dixisset, quos inquinatos esse constabat omni genere flagitiorum, tum quod ab se de Carthaginiensibus, idipsum a Petro de Romanis diu ante fuisse pronunciatum scripsit; moxque addidit,, In urbe Christiana, in ur-
,, be Ecclesiastica, quam quondam Apostoli instituerant, quam
,, passionibus suis Martyres coronarant, viri in semetipsis fe-
,, minas profitebantur,,. Augustini (2) vero testimonium tantum abest, ut Baronio præsidio esse possit, ut ei magnopere adversetur. Cum enim Donatistæ contenderent, Evangelio Hierosolymis in regiones ceteras inlato, Ecclesias fuisse constitutas, quæ funditus omnes eorum scelere periissent, qui libros sacros ethnicis, suppliciorum metu compulsi, tradiderant, nisi Donati sectatorum studio aliquæ saltem in Africa constitissent, Augustinus eosdem

1 Salvianus *lib.* VII. *de Providentia pag.* 75. *edit. an.* 1564.,, Ceterum quantum ad plebem
,, pertinet, quis in illo numero tam innumero castus fuit? Castum dico? Quis non fornicarius?
,, non adulter? Et hoc sine cessatione, sine termino... In Afris pene omnia fuerant, scilicet,
,, quia masculi, relicto naturali usu feminæ, exarserunt in desideriis animæ suæ, masculi in mascu-
,, los turpitudinem exercentes, & mercedem, quam oportuit erroris sui recipientes. Et sicut
,, non probaverunt Deum se habere in notitia, tradidit illos in reprobum sensum, ut facerent,
,, quæ non conveniunt. Numquid hoc Beatus Apostolus de barbaris, ac feris gentibus dixit? Non
,, utique sed de nobis, idest specialiter de Romanis... Quicumque ergo jure se mihi irasci pu-
,, tat, magis Apostolo irascetur, scilicet quia, quod dicimus nos fuisse Afros, hoc ille dixit,
,, dominos eorum esse Romanos... Quid rogo fieri illic prodigiosius potuit? In urbe Christiana,
,, in urbe Ecclesiastica, quam quondam doctrinis suis Apostoli instituerant &c. viri in semetipsis
,, feminas profitebantur.

2 Cum Petilianus Donatista dixisset, *apud August. lib. de Unit. Eccles. cap.* XV. *pag.* 363. *tom.* VIII. *opp. edit. Paris. Monach. S. Mauri* ,, Ad Africam Evangelium postmodum venit, &
,, ideo nusquam litterarum Apostolicarum scriptum est Africam credidisse ,,. Id Augustinus non negavit, sed reposuit, *ibid.* ,, Nonnullæ barbaræ nationes etiam post Africam crediderunt, unde
,, certum sit, Africam in ordine credendi non esse novissimam. ,, Hoc responso concludit, non quidem falsum esse, quod Petilianus de suscepta ab Afris serius, quam ab Ecclesiis Apostolicis Christiana religione, sed labi Donatistas, qui inde colligerent, se novissimos illos esse, quos Christus primos futuros prædixerat, ut qui Africam incolerent. Nam alii post Africanos crediderant. Quare si eo pacto, quo Donatistæ volebant, intelligenda verba Christi sunt, de illis barbaris intelligenda omnino esse.

eosdem ludibrio exponit, statuitque delirare ipsos, qui neglectos a Deo tot Christianorum cœtus (quos Apostoli summo labore, difficillimisque susceptis itineribus instituerant) fuisse mentirentur, & ex Africana Donati Synagoga ab ceteris nationibus, quæ nondum de Christo cognorant, doctrinam hauriri oportere dicerent. Quod si Augustinus Ecclesias Apostolicas Africanæ opponit, indicio sane est, non fuisse hanc postremam, illius quidem opinione, in Apostolicis numerandam. Atque haud scio, an recte fecerint hi, qui Africanis concedere solerent, quod Tertullianus (1) vetus imprimis auctor, & peritus rerum Africanarum concedendum minime putabat. Is vero in eo libro, qui *de Virginibus velandis* inscribitur, Apostolicas Ecclesias in *transmarinis* regionibus quærendas esse affirmat: nam Africanas aliquanto esse posteriores. Quod si ita est, concludendum est scilicet, Africanis tribui nullo modo Apostolicarum appellationem posse. Quod si ab Simone conditas has ipsas fuisse existimasset, quid caussæ erat, cur hæreticos

1 Tertullianus *cap.11. pag. 171. edit. Veneta an.1744.* „ Sed nolo interim hunc morem ve-
„ ritati deputare. Consuetudo sit tantisper, ut consuetudini etiam consuetudinem opponam.
„ per Græciam, & quasdam Barbarias ejus, pluras Ecclesiæ virgines suas abscondunt. Est & sub
„ hoc Cælo institutum illud alicubi, ne qui gentilitati Græcanicæ, aut barbariæ consuetudinem
„ illam ascribat. Sed eas ego Ecclesias proposui, quas & ipsi Apostoli.. vel Apostolici viri con-
„ diderunt, & puto ante quosdam „. τὸ *ante quosdam* spectat ad eos, qui Africanos docuerunt.
Hos enim, qui virgines non præscripsissent velari oportere, Tertullianus arguere videtur. *Libro de Præscrip. Hæret. cap.xx. seqq. pag.* 209. „ Statim igitur Apostoli... assumto per sortem
„ duodecimo Matthia in locum Judæ ex auctoritate Prophetiæ... primo per Judæam contestata
„ fide in Jesum Christum, & Ecclesiis institutis, dehinc in orbem profecti eamdem doctrinam
„ ejusdem fidei nationibus promulgaverunt, & proinde Ecclesias apud unamquamque civitatem
„ condiderunt, a quibus traducem fidei, & semina doctrinæ ceteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt,
„ & quotidie mutuantur, Ecclesiæ ut fiant, ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, ut soboles
„ Apostolicarum Ecclesiarum ... Itaque tot, ac tantæ Ecclesiæ, una est illa ab Apostolis prima,
„ ex qua omnes... Quid autem (Apostoli) prædicaverint ... & hic præscribam non aliter pro-
„ bari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt... Si hæc ita sunt, con-
„ stat proinde, omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus, & originalibus
„ fidei conspiret, veritati deputandam, sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apo-
„ stoli a Christo, Christus a Deo accepit ... Communicamus cum Ecclesiis Apostolicis, quod nul-
„ la doctrina diversa, hoc & testimonium veritatis. Et c.xxxvi. *p.*215. „ Age jam qui voles curio-
„ sitatem melius exercere in negotio salutis tuæ, percurre Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ
„ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsident, apud quas ipsæ authenticæ litteræ eorum re-
„ citantur, sonantes vocem, & repræsentantes faciem uniuscujusque. Si non longe es a Mace-
„ donia, habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum.
„ Si autem Italiæ adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præsto est. Ista quam
„ felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum suo sanguine profuderunt, ubi Petrus passio-
„ ni dominicæ adæquatur: ubi Paulus Johannis exitu coronatur: ubi Apostolus Johannes, po-
„ steaquam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur. Videamus q:i l
„ didicerit, quid docuerit, cum Africanis quoque Ecclesiis contesserarit.

cos Afros oppugnaturus, cum Apoſtolicas Eccleſias recenſeret, Romanam, Philippenſem, Corinthiam Eccleſias nominandas arbitraretur, Carthaginienſem autem, ullamque Africanarum non item? Ac miror ſane noſtrorum hominum eſſe aliquos potuiſſe, qui cum animum ad Innocentii (1) Primi Pontificis Maximi ſententiam advertiſſent, qua ille Gallicanas, Hiſpanienſes, Africanaſque Eccleſias non ab aliquo Apoſtolorum, ſed ab iis doctrinam accepiſſe dixerat, quos Apoſtolus Petrus, vel Romani Pontifices ejuſdem ſucceſſores Evangelium prædicatum miſiſſent. Innocentio aſſenſus Gregorius Magnus (2) eſt, adeo ut, qui Africanas Eccleſias Apoſtolicas eſſe pugnent, ne ſexti quidem ſeculi invenire ſcriptores illuſtres poſſint, quorum ſe præſidio tueantur.

Quod ſi in Africa Eccleſia nulla eſt ab Apoſtolis condita, tamen certum eſt, initio fere ſecundi ſeculi in ea homines viguiſſe, qui noſtræ religionis decreta probarent, inſtitutionemque morum conſectarentur. Eſt enim auctor Juſtinus in eo Dialogo, quem contra (3) Tryphonem Judæum ſcripſit, nullam gentem ſua ætate fuiſſe tam feram, tamque alienam ab omni humanitate, apud quam non reperirentur, qui ſe Chriſto Servatori devoviſſent. Quod autem incultis, barbariſque tribuit, Africanis certe iis, quos paullo ante deſcripſimus, non negavit, quos conſtat neque efferatis moribus vixiſſe, neque imperitos fuiſſe litterarum. Atque Agrippinum Carthaginienſem Antiſtitem initio fere ſeculi III. Synodum cogere potuiſſe ſeptuaginta Epiſcoporum, quis credat, ſi medio ſecundo ſeculo invecta primum in Africam Chriſtiana religio

1 *Epiſt.* XXV. *ad Decentium Eugubinum num.* II. *pag.* 856. *tom.* I. *Epiſtolar. Romanor. Pontif. edit. Coutantii* „ Manifeſtum (eſt) in omnem Italiam, Gallias, Hiſpaniam, Africam, „ atque Siciliam, & inſulas interjacentes nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos, quos Venerabi- „ lis Apoſtolus Petrus, aut ejus ſucceſſores conſtituerint Sacerdotes. Aut legant ſi in his Pro- „ vinciis alius Apoſtolorum invenitur, aut legiſſe, aut docuiſſe. Qui ſi non legunt, quia nuſ- „ quam inveniunt, oportet eos hoc ſequi, quod Eccleſia Romana cuſtodit, a qua eos princi- „ pium accepiſſe non dubium eſt „. Atque hoc illud eſt, quod Eccleſiam Romanam contesseraſſe cum Africanis Tertullianus teſtatur.

2 *Lib.* VIII. *epiſt.* XXXIII. *pag.* 921. *tom.* II. *edit. Monachorum S. Mauri*. Sic enim ibi ad Dominicum Epiſcopum Carthaginienſem ſcribit: „ Scientes unde in Africanis partibus ſumſerit „ ordinatio Sacerdotalis exordium, laudabiliter agitis, quod Sedem Apoſtolicam ad officii ve- „ ſtri originem prudenti recordatione recurritis „. Vide Pagium *ad an.* 42. *n.* 5.

3 Confer *tom.* I. *hujus opp. pag.* 339. *ſeq. not.* 3.

ligio est? Etenim oriri ea cum Imperatores summo odio nostros insequebantur, tamque late tam brevi propagari, ut non modo convenirent in unum locum septuaginta (1) præsules, sed etiam in suis Ecclesiis consistere alii permulti valerent, suspicari qui possumus? Neque enim credibile est difficillimo Christianæ (2) Reipublicæ tempore, fas fuisse omnibus in unum locum concurrere celebrandæ Synodi caussa, cum omnibus plerumque, ne restituta quidem pace, liceret.

Introducta igitur paullo post secundi seculi initium in Africam Religione, dici vix potest, quam auctus in dies fuerit numerus Christianorum. Atque ad eam quidem rem plurimorum conferre fortitudo invictissimorum Martyrum solebat. In his magnam sibi initio laudem Scillitani Martyres (3) compararunt. Triennio post, quam hi sunt victoriam consequuti, Felicitas, atque Perpetua (4) sociique capti ab Ethnicis, extremoque supplicio, caussa religionis, affecti sunt. Quorum quidem precibus singularia tunc fuerunt a Deo prodigia patrata. His intellectis Ethnicorum permulti nostris se legibus obstrinxerunt. Itaque auctæ sunt non solum Carthagine, sed etiam in Africa pene universa opes Christianorum. Nam plebei, nobilesque magno numero inveniebantur, qui Christum cuivis rei anteferendum, & quæque tandem supplicia perferenda, quam ejurandam ejus (5) disciplinam arbitrarentur. Præterea mul-

1 Consule Sanctum Augustinum *lib.* III. *de Baptismo contra Donatistas cap.* X. *pag.* 112. *tom.* IX. *opp. edit. Monachorum* S. *Mauri*.

2 Schelestratius l. *c. pag.* 13. „ Neque septuaginta illi a Divo Augustino enumerati fuerunt
„ omnes totius Africæ Episcopi eum Divus Cyprianus *epist.* LXXIII. (*nunc* LXXIII. *edit. Oxon.*
„ *an.* 1700. *pag.* 307.) de iis testetur, quod Episcopi plurimi fuerint. Si enim plurimi duntaxat Episcopi ad Carthaginiensem Synodum advenientes, alios diris illis persecutionum tem-
„ poribus abfuisse oportuit, ut ad seculi tertii initium ultra 70. Episcopos, facile alios triginta, aut plures in Africa fuisse crediderim: Hos autem fungorum instar brevi tempore, aut
„ una, ut dicitur, nocte per omnem Africam in Civitatibus constitutos sub Primate Carthagi-
„ niensi Hierarchiam Ecclesiasticam confecisse, cum dici nequeat, putarem, Evangelii per
„ Africam prædicationem 100. aut 80. annis Agrippinam præcessisse, & fide paulatim per civi-
„ tates excepta, ubi fidelium multitudo segetis instar per multos dies exereverat, Episcopos
„ tamquam messis Christianæ operarios ibidem fuisse constitutos, qui sub Agrippino centena-
„ riam numerum, ut jam vidimus, excedebant.

3 Vide eorum Acta apud Ruinartium *Act. sincer. SS. MM. pag.* 74. *edit. Veron.* Baronium *ad an.* 202.

4 Confer eorum MM. acta apud eumdem *pag.* 77. *seqq.* & apud Holstenium, qui eadem acta Notationibus illustravit, quas etiam edidit Ruinartius *ibid. pag.* 89. *seqq.* & apud Orsium *Vindic. SS. MM. Perpet. & Felicit. pag.* 1. *seq. edit. Florent. an.* 1728.

5 Vide Tertullianum *lib. ad Scapulam cap.* IV. *pag.* 71. *edit. Veneta an.* 1744.

multiplicatis Christianis, necesse fuit Ecclesias condere, eisque Episcopos dare, qui virtute, atque exemplo ceterorum salutem curarent. Synodi præterea habitæ sunt, in quibus quid facto esset (1) opus cognosceretur. Medio fere seculo tertio Cyprianus Episcopatu est Carthaginiensi potitus, vir maximus, quem majores nostri summo in honore habendum, perpetuisque laudibus celebrandum censuerunt. Is quum superstitione Deorum teneretur, vitiisque implicatus esset, cognita demum veritate, ita est, nova religione suscepta, animo immutatus, ut repente etiam moribus esse videretur. Nam qui ante falsis numinibus serviebat, idem tunc pietatem colere, justitiam, temperantiam, omnia denique servare diligenter cœpit, quæ a Christo præscriberentur. Quibus rebus permoti Carthaginienses, ubi Episcopum decessisse intellexerunt, oculos converterunt in Cyprianum, idque inter se egerunt, ut Ecclesiæ præficeretur. Ille obsistere vehementer cœpit (2). Cum nihil proficeret, abdidit se domum. Confide-

1 Consule Augustinum *loco mox indic.* Sed ea Synodus, quæ habita ab Agrippino de rebaptizandis hæreticis est, magno fuit Africanis Ecclesiis detrimento, propterea quod Donatistæ, qui errorem de *Rebaptizandis* hæreticis probarent, ejusdem Synodi auctoritate abuterentur, incautisque imponere solerent. Quinetiam Cyprianus eam suam a Stephano reprobari opinionem vidisset, ad Agrippini Concilium confugit. Sunt, qui Tertullianum *lib. de Baptismo cap.* xv. meminisse ejusdem Concilii arbitrentur, sed sunt ejus verba aliquanto obscura. De Synodis tertio seculo haberi solitis, adeandus Tertullianus *lib. de Jej. cap.* xiii. *pag.* 553. *edit. ejusd.*

2 Pontius Diaconus *vit. & Pass. S. Cypriani pag.* 179. *apud Ruinart. Acta MM. sincer. edit. Veron.* „ Inter fidei suæ prima rudimenta nihil aliud credidit Deo dignum, quam si continentiam tueretur. Tunc enim posse idoneum fieri pectus, & sensum ad plenam veri capacitatem pervenire, si concupiscentiam carnis robusto, atque integro Sanctimoniæ vigore calcaret. „ Quis umquam tanti miraculi meminit? Nondum secunda nativitas novum hominem splendore „ toto divinæ lucis oculaverat, & jam veteres, ac pristinas tenebras sola lucis paratura vincebat ... Distractis rebus suis ad indulgentiam pauperum sustentandam, tota prædia pretio dispensans, duo bona simul junxit, ut & ambitionem seculi sperneret, qua perniciosius nihil est, & „ misericordiam, quam Deus etiam sacrificiis suis prætulit, quam nec ille, qui legis omnia mandata servasse se dixerat, fecit, impleret, & præpropera velocitate pietatis, pene ante cœpit „ perfectus esse, quam disceret. *Pag.* 181. „ Ad probationem bonorum operum solum hoc arbitror satis esse, quod Judicio Dei, & plebis favore ad officium sacerdotii, & Episcopatus gradum adhuc neophytus, & ut putabatur, novellus electus est ... Non præteribo etiam illud eximium, quemadmodum eum in dilectionem ejus, & honorem totus populus aspirante domino „ prosiliret, humiliter ille secessit, antiquioribus cedens, & indignum se titulo tanti honoris „ existimans, ut magis dignus fieret ... Quo tunc ardore plebs æstuans fluctuabat, spirituali desiderio concupiscens, ut exitus docuit, non tantum Episcopum, in eo enim, quem tunc latenti „ divinitatis præsagio taliter flagitabat, non solummodo sacerdotem, sed & futurum etiam martyrem requirebat. Obsederat fores domus copiosa fraternitas, & per omnes aditus sollicita „ caritas circuibat &c.

bat enim fore, ut clerus, populusque, qui ipsum minime viderent, oculos in alium quemquam eorum conjicerent, qui natu major esset, atque baptismum ante suscepisset, rerumque fortiter pro religione gestarum gloria floreret. Sed res contra atque ipse sibi persuaserat, evenit. Nam Carthaginienses, ac si prospexissent, eum aliquando Martyrem futurum, domum obsederunt, ut, quam ille parabat, fugam impedirent. Igitur, quoniam spem excedendi omnem sibi præcisam cognoverat, cedere cleri precibus, & populo satisfacere decrevit. Incredibile dictu est, quam id fuerit multiplici plausu, magnoque clamore Christianorum civium comprobatum. Ille vero, ut erat incredibili comitate, non solum in presbyteros (1) quinque, aliosque nonnullos seditiosos, ac turbulentos viros, qui populo Cyprianum petenti, obstiterant, non animadvertendum, sed ne prætermittendum quidem aliquid putavit, quod eis saluti, & commodo esse posset. In administranda autem Africa (erat enim Carthaginiensi Episcopo a majoribus negotium datum, ut non solum suam Ecclesiam regeret, verum etiam, quod primas obtineret in ea regione partes, Provincias Ecclesiasticas Proconsularem, Numidiam, & Mauritanias (2) moderaretur) tanta prudentia, integritate, clementia, fortitudine, virtute denique usus est, ut omnium fere sibi animos (3) admirabilem in modum devinxerit. Quemadmodum autem paullo post, quam initiatus mysteriis nostris fuit, Ethni-

1 Pontius *ibid. pag.* 181. „ Quidam illi restiterunt, etiam ut vinceret, quibus tamen quanta „ lenitate, quam patienter, quam benevolenter indulsit, quam clementer ignovit, amicissimos „ eos postmodum, & inter necessarios computans, mirantibus multis. Cui enim posset non esse „ miraculo tam memoriosæ mentis oblivio? Confer Cypriani *epist.* XLI. (*ad Pamel. Recension.* XXXVIII.) *p.* 225. *seq. edit. Oxon. & epist.* XLII. (*ad Pamel.* XXXIX.) *pag.* 227. *Oxon. edit. an* 1700. Adeundi etiam Tillemontius *tom.* IV. *Monument. Eccl. Hist. pag.* 54. & 57. *edit. Paris. an.* 1696. & Pearsonus *in Annalib. Cyprianic. pag.* 9. *seqq. edit. Oxon. opp. Cyprian.* Eorum qui restiterant *Felicissimus* caput fuit, quem una cum sociis Caldonius, aliique, qui partes Cypriani absentis agebant, communione Ecclesiæ prohibuerunt.

2 Tillemontius *ibid. pag.* 55. „ Henricus Norisius S. R. E. Cardinalis *Hist. Donatist. lib.* 1. *cap.* 1. *pag.* 4 *seq. edit. Veron. an.* 1732. Schelestratius *Eccles. Afric. sub Primate Carthagin. Dissert.* 1. *cap.* VI. *pag.* 31. *seqq. edit. an.* 1679.

3 Pontius ibid. „ Exinde quemadmodum se gesserit, quis referre sufficiat? quæ illi pietas? „ qui vigor? misericordia quanta? quanta censura? tantum Sanctitatis, & gratiæ ex ore ejus „ lucebat, ut confunderet intuentium mentes. Gravis vultus, & lætus; nec severitas tristis, „ nec comitas nimia, sed admixta utrimque temperies, ut esset ambigere vereri plus, an diligi „ mereretur „. Adi-sis Tillemontium *l. c. pag.* 56. *seqq.* & Pearsonum *Annal. Cyprian. pag.* 9. & *seqq.*

Ethnicorum errores libris editis oppugnaverat (1), confirmatisque in sententia nostris, hostium, ut credere quidem par est, aliquos permoverat, ut pertinacia desisterent, & Christo suam obstringerent fidem, quem ante contumeliis afficere solebant; ita Episcopatu potitus, animum ad instituendos (2) Catechumenos, vitamque Christianorum ad virtutem componendam convertit. Id cum sedulo eniteretur, propositisque bonorum, imprimisque Martyrum exemplis curaret,ut mali, præcipueque ii, qui metu suppliciorum falsis numinibus sacrificaverant, ad sanitatem reverterentur, tum nullum intercidere tempus patiebatur, quo non ad colendam veram religionem Ethnicos adducere studeret.Itaque magna quotidie cœtibus Africanis fiebat accessio (3) Christianorum. Exstiterunt interea impotentibus ingeniis homines, studiosique rerum novarum, qui conflare schisma, discindereque (4) in sectas Ecclesiam conarentur. Cyprianus magna affectus sollicitudine, quod turbas ejusmodi hostes a Christianis sacris avocare, nostrisque insigni damno esse intelligeret, cum suis agit, eorumque consilio usus, Schismaticos extemplo prohibet Ecclesiæ communione, ut ne diuturniore consuetudine ceteros, qui recte essent instituti, perverterent. Quo autem tempore Carthaginiensium, reliquorumque, qui vigebant in Africa, Christianorum utilitati prospiciebat, eodem, ut poterat, contendebat,

1 Scripserat enim adversus Ethnicos librum *de vanitate Idolorum*. Vide Tillemontium *ibid. pag.* 51. *seq.* & Pearsonum *ibid. pag.* 7. *seq.*

2 Confer Tillemont. *ibid. pag.* 57. *seqq.* Vitam Cypriani a Pamelio descriptam, ejusque Mart. operibus præfixam, & Annales Cyprianicos Pearsoni *pag.* 9. *seqq.*

3 Pontius *ibid. pag.* 181. *seq.* describens quæ commoda Cyprianus in Ecclesiam Carthaginiensem intulerit ,, Statim, *inquit:* , pro talibus meritis proscriptionis gloriam consequutus est. ,, Nec enim aliud oportebat, quam ut eum, qui intra secretam conscientiæ latebram religionis, ,, & fidei toto honore florebat, etiam publice celebrata gentilium fama titularet. Potuisset qui- ,, dem tunc pro velocitate, qua semper omnia consecutus est, etiam martyrii circa eum debita ,, corona properare, maxime cum & suffragiis sæpe repetitis ad leonem postularetur, nisi per ,, omnes ordines gloriarum transeundum illi esset, & sic ad summa veniendum; Et nisi imminens ,, ruina ope tam fecundi pectoris indigeret. Finge enim tunc illum martyrii dignatione transla- ,, tum, quis emolumentum gratiæ per fidem proficientis ostenderet? Quis virgines ad congruen- ,, tem pudicitiæ disciplinam, & habitu sanctimonia dignum, velut frenis quibusdam lectionis do- ,, minicæ coerceret? Quis doceret pœnitentiam lapsos, veritatem hæreticos, schismaticos uni- ,, tatem, filios Dei pacem, & Evangelicæ precis legem? Per quem gentiles blasphemi, reper- ,, cussis in se iis, quæ nobis ingerunt, vincerentur &c.

4 Cyprian. *ep* XLI. (*ad Pamel.Recens.* XXXVI.) *p.* 225. *seq. edit. Oxon. epist.* XLIII. (*ad Pamel. Recens.* XL.) *pag.* 227. *epist.* XLVII. (*ad Pamel.* XLIII.) *pag.* 233. *epist.* XLII. (*ad Pamel.* XXXVIIII.) Tillemontius *ibid. pag.* 91. *seqq.* Pearsonius *ibid. pag.* 21. *seqq.*

debat, ne quid Hispanienses (1), Gallicanæque (2) Ecclesiæ detrimenti acciperent. Quamobrem ad Romanos Pontifices, quorum ei semper præcipua dignitas, & auctoritas fuerat, litteras scribebat, quibus eos certiores faceret rerum, quas in iis regionibus geri intellexisset, atque hortaretur, ut non potestate solum, sed opera quoque ipsa commoda omnium Ecclesiarum curæ sibi esse demonstrarent. Jam vero ubi a Romanis accepit, Novatianum ab seditiosis electum fuisse Episcopum, remque in Urbe Orthodoxorum publicam laborare, primum Antistites Africanos duos misit, qui diligenter quæ acta essent, inquirerent, tum legatos, qui Novatiani nomine Carthaginem venerant, ab cœtu suorum arceri imperavit, ac litteras (3) ad Cornelium Pontificem scripsit, quibus illi, quæ ab se facta fuissent, significavit. Hoc unum in eo antistite fuit reprehendendum, quod acriter in Stephanum Cornelii successorem invectus fuerit, propterea quod is Pontifex (4) baptizandos rursum hæreticos, aut quidquam in eo genere innovandum (5) negasset. Atque id sane piaculum martyrio quoque fuisse deletum Augustinus est auctor, cui plurimum de Cypriano (6) loquenti credimus. Synodus Episcoporum habita

1 Tillemontius *ibid. pag.* 133. *seqq.*

2 Vide quæ diximus supra *pag.* 268 *seqq. hujus vol. & epist. Cypriani* ad Stephanum apud Coustantium *tom.* I. *epist. Rom. Pont. pag.* 212. *edit. an.* 1741.

3 Vide Epistolas Cypriani de ea re apud Coustantium *pag.* 159. *seqq. tom.* I. *epist. Rom. Pontificum edit. Paris. an.* 1721. & Tillemontium *ibid. pag.* 102. *seqq.*

4 Vide collectionem Epistolarum Cypriani, quæ ad eam caussam pertinent, apud Coustantium *ibid. pag.* 216. *seqq.*

5 Confer Tillemontium *ibid. pag.* 145. *seqq.* Coustantium *Dissert. qua vera Stephani circa receptionem hæreticorum sententia explicatur*, Baronium *ad an.* 258. *num.* XXXIX. Natalem Alexandrum *H. E. sec.* III. *pag.* 636. *seqq. edit. an.* 1734. Jueninum *de Sacramentis Diss.* II. *de Baptismo. Quæst.* VI. *Art.* VII. Orsium *de Romano Pont. lib.* III. *cap.* III. *pag.* 33. *seq. tom.* II. *edit. an.* 1739. Mitto alios prope innumerabiles, qui Dionysii, Eusebii, Augustini, aliorumque veterum auctoritate compulsi, lapsum eo errore fuisse Cyprianum scripserunt, ut mirum sit potuisse Raymundum Missorium Franciscanum Conventualem, *Disputationes historicas & criticas* Venetiis an. 1733. *in duas celeberrimas Epistolas SS. Firmiliani, & Cypriani adversus decretum S. Stephani Papæ de non iterando Hæreticorum baptismo* vulgare, *quibus unam, & alteram a Donatistis fuisse confictam demonstrare* conaretur. Sed non est otium, ut in eo, ac Tourneminio, qui in eamdem fere sententiam incidit, refellendis operam ludam. Spero autem fore, ut doctissimi viri Abbatis Pastorii τοῦ μακαρίτου, quo ego, dum viveret, utebar familiariter, disputatio adversus Missorium in lucem aliquando edatur. Ac si fas est monumenta hæc vetera privato nescio quo consilio in spuriis numerare, nullum sane tam sincerum, tamque genuinum erit, quod rejicere cuique non liceat.

6 August. *epist.* XCIII. *ad Vincent. Rogatist. al.* XLVIII. *cap.* 40. *pag.* 247. *tom.* II. *edit. Paris. Mon. S. Mauri.* Vide Tillem. *ibid. art.* LII. *pag.* 163. *seq.*

bita tunc (1) eſt, ex quorum numero aſſequi poſſumus, quam late ea ætate eſſet in Africa propagata religio. Cum enim magna quotidie copia Sanctorum Martyrum in provinciis ejus regionis exiſteret, id erat reliquum, ut in eiſdem, quod omnes experiundo cognoverant, opes etiam Chriſtianorum augerentur (2). Demum Cyprianus, ut diximus martyrio functus eſt. Decebat (3) namque, ut qui diligentia, labore, hortatu aliis, ut fortiter, ſtrenueque pro Chriſto confligerent, ſeque præirent, perſuaſit; idem eos ſubſequeretur, ſimulque triumphum ageret.

Qui

1 Non una, ſed plures ſunt ſub Cypriano Synodi tum ob alias res ante, tum ob hanc, de qua agimus cauſſa congregatæ, quas memorant Tillemontius, Pearſonius, aliique. Hæc vero magna Carthaginienſis Synodus appellatur, quod evocati ad eam fuerint Epiſcopi ſeptem ſupra octoginta. Pearſon. *ad an.* CCLVI. *pag* 44.

2 Eorum Martyrum nomina, etſi non omnium, recenſet Lucianus Epiſtola ad Celerinum, quæ eſt inter Cyprianicas XXII. *edit. Oxon. p.* 203. & genera tormentorum indicat, quibus necati ſunt. „ Martyrum, *inquit*, quorum hic nomina ſubjicio, *Baſſi* in petrario, *Mappalici* in quæ„ ſtione, *Fortunionis* in carcere, *Pauli* a quæſtione, *Fortunæ*, *Victorini*, *Victoris*, *Hereni*, „ *Cyrdulæ*, *Herenæ*, *Donati*, *Firmi*, *Venuſti*, *Fructi*, *Juliæ*, *Martialis*, *&* *Ariſtonis*, qui Deo „ volente in carcere fame necati ſunt „. Confer Cyprianum *epiſt.* X *p.* 183. *ſeq. edit. Oxon.* ſeu *Amſtel. an.* 1700. Item Cyprianus *ep.* XL. *p.* 225. Numidicum Presbyterum laudat, „ Quod hortatu ſuo „ copioſum Martyrum numerum lapidibus, & flammis necatum ante ſe miſerit „ quodque „ Uxo„ rem adhærentem lateri ſuo concrematam ſimul cum ceteris lætus aſpexerit ... *ipſe vero* tandem „ ſemiuſtulatus, & lapidibus obrutus, & pro mortuo derelictus ... (*ſed a filia, quæ ejus cadaver* „ *inquirebat*) refocillatus, a comitibus, quos præmiſerat remanſerit invitus „. Conſule ejus librum *de lapſis p.* 91. *edit. an.* 1700 *ubi de Caſto*, *&* *Æmilio*, *& epiſt.* VI. *p.* 178. quo loco de *Rogatiano*, & *Feliciſſimo*, *& epiſt* LXXVI. *p.* 327. *ſeq.* ubi *de novem Epiſcopis* Africanis diſſerit, quos *multiplici plebis portione comitatos* fuiſſe ſcribit, ut hunc *Martyrii Beatum gregem & ſexus*, *& ætas omnis ornaret*. Ceteris Africanis Martyribus annumerantur Uticenſes ii, quos propter multitudinem Chriſtiani veteres *Maſſam Candidam* appellarunt. S. Auguſtinus *ſermone* CCCVI. *pag.* 1238. *ſeq. t.* V *opp. edit. Pariſ. Monachor. S. Mauri* „ *Maſſa*, *inquit*, de numeri multitu„ dine, *candida* de cauſſæ fulgore „. *Serm autem* CCCXI. *pag.* 1253. *Uticenſem Maſſam candidam* vocat. Sunt tamen, qui eos Carthagine paſſos dicant, quibus Prudentius præiviſſe videtur Hymno XIII. περὶ στεφάνων. Confer Ruinartium *Act. Mart. ſincera pag.* 275. *ſeq. edit. Veron.* In Kalendario Carthaginienſi a Mabillonio primum edito *tom.* III. *veter. Analect. p.* 398. *prima edit.* deinde a Ruinartio in calce *Act. ſinc. SS. MM.* recuſo, fit eorumdem SS. MM. commemoratio.

3 S. Auguſtinus *ferm.* CCCXII. *pag.* 1257. *tom.* V. *opp. edit. Monachorum S. Mauri* de Cypriano agens „ Tuba, *inquit*, erat, qua ad poſternendum pretioſis Sanctorum mortibus diabolum „ Chriſto militantes, & devoti Martyres excitabantur „. Id vero S. Martyris Epiſtolæ quædam demonſtrant. Ubi autem quidam fortiter pugnarant, horum ille exemplo uti conſuerat, ut ceteros ad perferenda ſupplicia excitaret. Neque ſuis modo, ſed aliarum etiam Eccleſiarum Chriſtianis ejuſmodi exempla ſolebat ad imitandum proponere. Quamobrem Martyres Romani *epiſt. inter Cyprianicas* XXXI. *pag.* 213. *edit. Oxon.* „ Et tuis litteris, *inquiunt*, vidimus glorioſos illos „ Martyrum triumphos, & oculis noſtris quodammodo cælum illos petentes proſecuti ſumus, ac „ inter Angelos, ac poteſtates, dominationeſque cæleſtes conſtitutos contemplati ſumus ... Hoc „ eſt ergo, quod & nobis animum in dies ſingulos erigit, & ad conſequendos gradus tantæ dignationis incendit „. Memorias autem SS. MM. ſervandas arbitrabatur, eo conſilio, ut poſtea eos

non

Qui Episcopi (1) post Cyprianum Ecclesias Africæ moderati sunt, non mediocriter laborarunt, ut quas ille opes paraverat, non solum vigerent, sed etiam amplificarentur. At Diocletiani, & Maximiani temporibus dici vix potest, quas acceperint Christiani in Africa calamitates. Libri sacri conquisiti, atque exusti ab inimicis religionis, Antistes sacrorum, Pres-

non solum colerent, sed etiam imitarentur. Consule *ejus epist.* LXII. *edit. Oxon. pag.* 188. Itaque recte, ac sapienter Augustinus sermone CCCIX. *pag.* 1249. *tom.* V. *opp. edit. Monachor. S. Mauri.* ,, Præcesserant, *inquit*, Cyprianum multi martyres, quos flagrantissimis exhortationibus suis ad ,, vincendum diabolum accenderat: & erat utique justum, ut quos veridicus loquendo præmiserat, ,, patiendo intrepidus sequeretur ,,. Eadem fere habet Gregorius Nazianzenus *Orat.* XVIII. *pag.* 283. *tom.* I. *opp. edit. an.* 1690. Obiit S. Martyr *an.* CCLVIII. in pace Ecclesiæ. Nam mortuo Stephano inter Cyprianum, & Xistum intercessisse commercium litterarum. Quod quidem factum numquam fuisset, nisi pacem sibi Romanæ Ecclesiæ vir maximus conciliasset. Consule Pontium Diaconum *l. c. pag.* 185. quo loco de Xisto disserit, & Cyprianum *epist.* LXXX. *pag.* 333. *edit. an.* 1700. qua Successum de morte Xysti Pontificis certiorem facit. Præterea S. Pacianus Barchinonensis Episcopus *epist.* II. *ad Sympronianum* apud Aguirrium *tom.* II. *concilior. Hispaniæ pag.* 85. ,, Cyprianus, *inquit*, in concordia omnium, in pace communi, in confessorum grege passus est, ,, & sæpe confessus, iteratis persecutionibus, & multa laceratione vexatus, & novissime salutari ,, calice propinatus est ,,. Idem ipsum affirmat Augustinus *serm.* CCCXII. *pag.* 1258. *tom.* V. *opp. edit. Paris. Monach. S. Mauri* ,, Merito, *inquit*, in Ecclesia Catholica tanti honoris celsitudi- ,, nem meruit, cujus concordissimum vinculum tanta humilitate servavit ,,. Itaque in vetustissimo IV. seculi Romanæ Ecclesiæ Kalendario quod Bucherius edidit ad *d.* XVIII. *Kalend. Octob.* apud Ruinartium *Act. sincer. SS. MM. pag.* 531. hæc habentur ,, Cypriani Africæ. Romæ cele- ,, bratur in Callisti ,,. Quinetiam in Canone Missæ Romanæ Ecclesiæ, quem sane vetustissimum esse constat, fit ejusdem S. Martyris mentio. Quamobrem S. Gregorius Nazianzenus *orat.* XVIII. *tom.* I. *opp. p.* 284. *edit. an.* 1690. S. Cyprianum apud omnes in veneratione esse testatur. Vide Ruinartium *ibid. pag.* 177. Tillemontium *ibid. pag.* 185. *seqq.*

1 Lucianus Presbyter vir insigni pietate, atque virtute Cypriano successit. Confer *Acta SS. MM. Montani, Lucii &c.* apud Ruinart. *ibid. pag.* 228. Tillemontium *ibid. pag.* 180. *seq.* & Baronium *ad an.* CCLXII. *num.* XVI Luciano Restitutus Martyr. Vide Schelestratium *Diss.* IV. *Eccl. Afric. sub Primate Carthag. cap.* 1. *pag.* 274. *seqq.* Restituto Mensurius, Mensurio Cæcilianus. Schelestr. *ibid.* Post Cyprianum *an.* 258. magno numero Martyres in Africa extiterunt. In his numerantur *Lucius, Montanus, Flavianus, Julianus, & Victoricus.* Vide Ruinartium *Act. sinc. SS. MM. pag.* 200. *seqq. edit. Veron.* Tillemontium *tom.* IV. *mon. Hist. Eccl. pag.* 206. *seq. edit. Paris.* Baronium ad *an.* 262. *num.* XXI. Bolland. *ad d.* XXIV. *Februar. tom.* II. *pag.* 354. *seq.* Eodem anno passi sunt *Jacobus, Marianus,* aliique plurimi Martyres in Numidia. Confer Bolland. *tom. ult. April. pag.* 746. *seqq.* Baronium *ad an.* 262. *num.* 53. *seq.* Ruinartium *Acta Mart. sincer. pag.* 195. *seqq edit. Veron.* Tillemontium *tom. eod. pag.* 215. *seqq.* Atque Episcopos quidem rei Christianæ in Africa diligentem dedisse operam, vel Arnobii exemplo evinci potest, quem ut est auctor Hieronymus in Chronico *ad an.* XX. *Constantini edit. Pontaci pag.* 186. ,, Cum in ,, civitate Sicca (Numidiæ) ad declamandum juvenes erudiret, & adhuc Ethnicus ad credulitatem somniis compelleretur, ut ab Episcopis impetraret fidem, quam semper impugnaverat, ,, elucubravit adversus pristinam religionem luculentissimos libros, & eundem veluti quibusdam ,, obsidibus impetravit. De SS. MM. Africanis sub Diocletiano confer Ruinartium *ibid. p.* 261. ubi de *S. Maximiliano* Thebestensi Numida, *pag.* 265. ubi de *S. Marcello* Centurione Tinguitano *pag.* 267. ubi de *S. Cassiano* item Tinguitano, *pag.* 313. ubi de *S. Felice Episcopo Tuburbitano*, quamvis sint qui dubitent, ejus ne sedis, an alterius cujusquam Antistes fuerit, *pag.* 338. *seqq.* ubi de *SS. Saturnino, Dativo*, & aliis plurimis Martyribus in Africa agit. Nam Eusebii, aliorumque veterum testimonia missa facio, qui generatim de vexationibus in Africa Christianis Diocletiani, & Maximiani Augustorum jussu dixeruerunt.

Presbyteri, Clerici, universi denique, quos Christum profiteri intellectum esset, aut in jus vocati, aut quæsiti ad necem, quorum multi crudelissime excruciati, extremoque supplicio affecti sunt. Conflatum præterea Schisma fuit (1) Donatistarum, quod maximam in eas provincias intulit partem incommodorum. Restituta autem a Constantino pace, eaque jam Imperatoribus Joviano, tum Valentiniano, inde Gratiano, Valentiniano altero, Theodosio, hujusque filiis Arcadio, atque Honorio confirmata, in Africa res Christianorum adeo creverunt, ut anno 411. cum ad Carthaginiensem Collationem ducenti & octoginta sex Episcopi convenissent, tum (2) centum atque viginti abfuerint, quod ne eodem accederent, variæ caussæ fuissent impedimento. Ethnicorum superstitione pene deleta, templisque eorum (3) aut eversis, aut vero Deo pio cultu

1 Consule Henrici Norisii Doctissimi Cardinalis Historiam Donatistarum *tom.* IV. *opp. edit Veronæ pag.* 1. *seqq.* Tillemontium *tom.* VI. *Mon. H.E. pag.* 1. *seqq. edit. Paris.* Baronium *ad an.* 303. *seqq. n.* XXIX. *seqq.* Schelestratium *ibid. Diss.* IV. *c.* III. *p.* 286. *seqq.* & ex Protestantibus Thomam Ittigium de Schismate Donatistarum *edit an.* 1690. & Witsium *l.* IV. *Miscell. p.* 743. *seqq.*

2 Adeundi Schelestratius *ibid.* Norisius *ibid. pag.* 537. Quæ autem leges latæ adversus Donatistas ab Imperatoribus fuerint, cognoscere Lector poterit ex eodem Norisio.

3 S. Augustinus *lib.* XVIII. *de Civ. Dei cap.* LIV. *pag.* 538. *seq. t.* VII. *opp. edit. Monach. S. Mauri.* ,, Sequenti anno (hoc est 399.) cum socium accepisset Honorius Consulem Manlium Theodorum, quando jam secundum illud oraculum dæmonum, aut figmentum hominum, nulla esse debuit religio Christiana, quid per alias terrarum partes forsitan factum sit, non fuit necesse perquirere: interim quod scimus, in civitate notissima, & eminentissima Carthagine Africæ Gaudentius, & Jovius Comites Imperatoris Honorii quartodecimo Calendas Aprilis falsorum Deorum templa everterunt, & simulacra fregerunt ,,. De solis simulacris evertendis legem Imperator tulerat. Itaque ne quis deinceps templa everteret, datis ad Apollodorum Africæ Proconsulem, *Stilichone*, & *Theodoro Coss.*, litteris, sanxit: ,, Ædes illicitis rebus vacuas .... ne quis conaretur evertere .... Ædificiorum *igitur* esse integrum statum oportere ,,. Vide *Cod. Theodosian. lib.* XVI. *tit.* X. *de Paganis lege* XVIII. *pag.* 287. *tom.* VI. *edit. Gothof. an* 1665. Igitur Aurelius, qui tunc erat Episcopus Carthaginiensium *Cælestis Deæ* templum in Christianorum Ecclesiam convertisse videtur. De qua re Auctor *lib. de Promiss. & Prædiction. Dei P.* III *promiss* XXXVIII. *pag.* 128. *In App. opp. S. Prosperi edit. Veneta an.* 1744. ,, Apud Africam Carthagini Cælestis inesse ferebant templum nimis amplum omnium Deorum suorum ædibus vallatum. Cujus platea lithostrota pavimento, ac pretiosis columnis, & mœnibus decorata, prope in duobus fere millibus passuum protendebatur. Cum diutius clausum incuria spinosa virgulta circumsepta obrueretur, vellerque populus Christianus usui veræ religionis vindicare, Dracones, aspidesque illic esse ob custodiam templi gentilis populus clamitabat. Quo magis Christiani fervore succensi, ea facilitate omnia amoverunt illæsi, qua templum suo vero cælesti regi, & domino consecrarent. Nam cum sanctæ Paschæ solemnis ageretur festivitas, collecta illic, & undique omni curiositate etiam adveniens multitudo, sacerdotum multorum pater, & dignæ memoriæ nominandus Antistes Aurelius, cælestis jam Patriæ civis, Cathedram illic, loco cælestis, & habuit, & sedit. Ipse tunc aderam cum sociis, & amicis, atque .... dum curiosi singula quæque pro magnitudine inspicimus, mirum quoddam, & incredibile nostro se ingessit aspectui. Titulus æneis, grandioribusque litteris ,, in

cultu dicatis, Donatiſtis (1) profligatis, & Pelagiana (2) hæreſi Aurelii Carthaginienſis, atque Auguſtini Hipponenſis Epiſcoporum ſtudiis, vigilantia, opera, Synodorumque decretis, quæ ſedes Apoſtolica probarat, repreſſa; Wandali, qui Arianorum ſectam profitebantur, in Africam (3) invaſerunt, totamque pene regionem redegerunt in poteſtatem. Vivebat (4) Auguſtinus, cum Hipponem barbari obſiderent. Sed captum oppidum ante non eſt, quam ille præmium laborum conſequuturus, ex hac mortali vita in cæleſtem patriam migraſſet. Interea Antiſtites, clericique ceteri, quam acceperant a majoribus doctrinam, tueri, & palam enunciare in populum ſolebant, quin ab hæreticis victoribus metuendum arbitrarentur. Wandali, qui Arianam ſuperſtitionem reipublicæ commodis haberent potiorem, graviter eis irati, quos ab ſe tantopere diſſidere perſpiciebant, permultos exquiſitis tormentis excruciatos necarunt, & Epiſcopos fere quadringentos (5) in exilium, clauſis eorum Eccleſiis, pepulerunt. Quinquageſimo fere anno poſt, quam ab Hunnerico Rege Epiſcopi patria excedere coacti eſſent, Juſtinianus Auguſtus exercitum in Africam (6) miſit, & Wandalis ſuperatis, atque ejectis, religionis veræ cultum reſtituit. Sed ut Juſtiniani primi copiis

„ in frontiſpicio templi conſcriptus: AVRELIVS. PONTIFEX. DEDICAVIT &c. Hunc legen-„ tes populi mirabantur. Præſago tunc ſpiritu acta, quæ præſcius Dei ordo certo iſto fine con-„ clauſerat „. Scilicet ut ab Aurelio Ethnico Pontifice olim falſis numinibus, ita expiatum deinde, veroque Deo ab Aurelio Pontifice Chriſtiano dedicatum eſt. Conſule Schelestratium *ibid. pag. 7. ſeq.* Templa poſtremo Ethnicorum, quæ circum plateam duorum fere mill. paſſuum erant ſub Conſtantio, & Placidia Aug. Valentiniani parentibus ſec. v. everſa funditus in Africa fuiſſe, idem eſt auctor ibidem. „ Urſo, *inquit*, inſiſtente tribuno omnia illa templa ad ſolum „ uſque perducta ſunt „. Vide S. Auguſt. *lib. de Civ. Dei* XVIII. *cap. ult. pag.* 538. *tom.* VII. *opp. edit. Monach. S. Mauri.*

1 Vide Noriſium, & Ballerinios fratres *Hiſt. Donatiſt. ibid. p.* 338. *ſeq.* Tillemontium *t.* VI. *pag.* 1. *ſeqq. Mon. Hiſt. Eccl. edit. Pariſ.* Itigium *ibid. pag.* 385.

2 Confer Noriſium *Hiſt. Pelag. lib.* I. *&* II. Dionyſium Petavium *lib. de Hæreſ. Pelag. & Semipelag. t.* III. *Theologicor. Dogmat. pag.* 586. *ſeqq.* & Garnerium *in Marium Mercatorem pag.* 165. *ſeqq. edit. an.* 1673.

3 Confer Baronium ad an. 428. Schelestratium *ibid. Diſſ.* IV. *cap.* IV. *pag.* 291. *ſeq.* & Theodoricum Ruinartium *Præfat. in Hiſtor. Vandalicæ Perſecutionis edit. Veneta an.* 1732. & in notis *ibid. pag.* 64.

4 Anno 430. Confer & Poſſidium *Vita Auguſtini t.* X. *opp.* Auguſt. *pag.* 277. *ſeqq.* & Monachos Benedictinos Congr. S. Mauri *t.* XI. *opp. S. Aug. pag.* 488. *ſeq. edit. Mon. S. Mauri.* & Benvenutum Canonicum Regularem *Vita di S. Agoſtino pag.* 511. *edit. an.* 1723.

5 Vide Victorem Vitenſem *lib.* IV. *ſeqq. & adnotat.* Ruinartii *in eumd. pag.* 53. *ſeqq.* & *pag.* 55. *ſeqq.* & Marcellinum Comitem *ad an.* 484.

6 Conſule Baronium *ad an.* 533. *n.* XLI. & 534. *n.* LI. *ſeq.*

copiis recuperatæ ſexto ſeculo tot, tamque late patentes provinciæ fuerunt; ita ſeptimo, Juſtiniani alterius culpa, in poteſtatem (1) venerunt Saracenorum. Atque hi quidem initio ſeculi octavi magnam in noſtros tempeſtatem (2) concitaverunt. Quo tempore fuerunt perplures, qui invicto animo propter Chriſtum ſupplicia, mortemque ſubirent. Etſi vero Saracenis ſummam Imperii obtinentibus, Chriſtiani duriſſima premebantur ſervitute, nihilo ſecius (3) haud pauci vel amore patriæ ducti, vel quod fieri commode non poterat, ut alio proficiſcerentur, ibidem ſibi conſiſtendum putabant. Itaque extremo ſeculo VIII. Carolus Magnus, cujus incredibilis erat in egentes miſericordia, ut Hieroſolymitas, ita Africanos Chriſti ſectatores, quibus poterat rebus, juvare conabatur.

In Africa ab Saracenis vaſtata, qui Muhamedi partes ſequebantur, imminutæ adeo ſunt opes Chriſtianorum, ut vix ſacraria quædam privatim habere poſſent, in quibus rem divinam fieri curarent. Sed Catholici Principes, quibus non minus felicitas civitatum, quibus imperabant, quam ſalus exterarum gentium cordi erat, ſi quam reducendi ad veritatis cultum Muhamedanos opportunitatem dari intelligebant, haud omittendam arbitrabantur. Anno 1481. Johannes Luſitanorum Rex, cum *Geloſenſium Africanorum* Principem bene eſſe in noſtros homines animatum cognoſſet, adhibitis viris, quorum virtute confidere plurimum ſolebat, eis negotium dedit, ut Saracenum, quæ credere quemque oporteat, docerent, cumque Religionis Chriſtianæ dogmata probari homini perſpexiſſent, ſacris eum noſtris imbuere ne cunctarentur. Illi

 quod

1 Confer Pagium *ad an.* DCLXXXI. *n.* V. & DCLXXXVI. *n.* III. *ſeq.*

2 Adeundus Pagius *ad an.* DCCVII. *n.* II. & Schelestratius *loc. cit. cap.* VII. *pag.* 316. *ſeqq.* Idcirco nulli in VII. & VIII. Synodis Africani Epiſcopi.

3 Sigebertus *ad an.* DCCLXXX. *pag.* 94. *edit. an* 1608. „ Carolus Magnus, *inquit*, circa „ pauperes etiam ſollicitus, non ſolum in regno ſuo, verum etiam trans maria in Ægypto, in „ Syria, in Africa, præcipue in Hieroſolymis, liberalitate eleemoſynarum Chriſtianis paupe- „ ribus ſolatiabatur, transmarinorum regum amicitias ab hoc repetens, maxime, ut Chriſtia- „ nis ſub eis degentibus eſſet relevatio „. Seculo XI, & XII. etſi Eccleſiæ Mozarabum in Africa erant (Vide Pagium *ad an.* 1114. *num.* III. *ſeq.*) tamen ubi olim plurimi, vix quinque Epiſcopi numerabantur Confer Pagium eumdem *ad an.* 1053. *n.* XIV. & 1073. *n.* XIII. & 1076. *n.* VII. & Schelestratium *l. c. pag.* 323. *ſeq.*

quod juſſi fuerant, fecerunt, tantaque felicitate ſunt uſi, ut omnia eis ſecunda cederent (1).

Romani Pontifices, quod in Maroccenſi, aliiſque regnis Africæ plures captivos Chriſtianos agere, magnoque in ſempiterni interitus periculo verſari accepiſſent, propterea quod nullum aut Epiſcopum, aut Presbyterum haberent, qui eis ſubſidio eſſe poſſet; ut ceteris fere omnibus, qui in provinciis aut Ethnicorum, aut Muhamedanorum, aut Hæreticorum conſiſtebant, ita illis quoque ſubveniendum putarunt. Igitur an. 1630. Franciſcanos, quos excalceatos vocant (2) e S.Didaci Provincia Marocchium miſerunt, quos hortati vehementer ſunt, ut Cœnobia, ubi tandem cumque poſſent, ædificarent, ac non captivis ſolum opem ferrent, ſed etiam, ſi occaſio data eſſet, Mauros, Hebræos, & transfugas Chriſtianorum ad Chriſtum reducere conarentur. Franciſcani, re bene geſta, auctores ſuis fuerunt, ut Innocentii XI. Pontificis Max. apud Hiſpaniarum Regem Nuncio probante, viris duodecim, quorum virtutem perſpectam habebant, eodem contendendi poteſtatem facerent. Quo fere tempore Petrus Aragonienſis Feſſæ, ac Teutani, quæ urbes in Feſſana regione ſitæ ſunt, noſocomia duo extruxit, quibus religioſos viros Hiſpanos duos præfecit ex eo Ordine, quem *Redemtionis Captivorum* vocant. Atque is quidem ordo cœnobium Marocchii obtinet, in quo tamen paucis degere licebat, quod Rex Feſſam caput regnorum eſſe, eoque maximam captivorum Chriſtianorum partem transferri imperaſſet. *Miſſionariorum* autem ſuaſu, noſtra quidem memoria, Marocchii

1 Vide Ludovicum Caravanialum *Hiſt General. Africe*, quam Nicolaus Perottus Ablancurtius ex hiſpanico in gallicum ſermonem convertit, ediditque Pariſiis *an.* 1667. *tom.* II. *pag.* 76. *ſeqq.*

2 Urbanus Cerrius *lib. Innoc.* XI. *oblato*, quem ſupra indicavimus *pag.* 124. „ Nel regno di „ Feſſa, e Marocco, *inquit*, ſino dal 1630. fu fondata una Miſſione de' ſcalzi di S. Franceſco „ della Provincia di S. Didaco, che ha fatto grandiſſimo frutto nella converſione de' Mori, „ Ebrei, e rinnegati, ed è ſtata rinnovata l'anno paſſato, che vi furono mandati dodici religioſi „ coll'approvazione del Nunzio di Spagna, e ultimamente Don Pietro d'Aragona ha eretto un „ Oſpedale in Feſſa, e un altro in Teutano, che vengono aſſiſtiti da due religioſi della Redenzio- „ ne de' Schiavi di Spagna, a' quali dalla Congregazione ſono ſtate concedute le facoltà di „ Miſſionario *ad triennium*. In Marocco detti Padri hanno un convento, ma vi reſtano pochi „ religioſi, per eſſere adeſſo la reſidenza del Re in Feſſa, dove ſtanno la parte maggiore de' Schia- „ vi Criſtiani.

rocchii principis filius(1). Muhamedi superstitione damnata, opibusque Regiis contemptis, nostris se legibus obstrinxit, & Romam veniens, vitam dignam homine Christiano duxit, & Clemente XII. Pontifice Maximo decessit.

Barbariæ (2) nomen ei parti Africæ, quam initio hujus capitis descripsimus, tributum est. Dividitur autem in Tripolitanum, Tunetanum, Algerianum, & Fessanum, ac Marocchianum regna. Additur Barcanum, de quo alio loco dicendum est, quodque Marmaricam Veterem, Cyrenaicamque Provincias continet. Huic ab occasu *Tripolitanum* conjungitur, cujus caput Tripolis, quo Cerrius scribit, Capuccinos, Minoresque *Reformatos* Franciscanos ad instituendos captivos, confirmandosque in fide mitti consuesse. Idem est Cerrius auctor curari a Capuccinis ne quid Tunetanis, a Reformatis ne quid Algerianis captivis desit, quod ad colendam Religionem, salutem-

1 Thyrsus Gonzalesius de Santalla S. J. in *Manuductione ad Conversionem Muhamedanorum par.* II. *lib.* II. *cap.* VIII. *pag.* 105. *edit. an.* 1687. diu ante hunc Marocchii regis nepotem, filium regis fuisse Fessani Christianis sacris initiatum scribit, ac professum institutum Societ. Jesu. Itaque eum, qui *Muley Mahomet* vocabatur, Balthasarem de Loyola fuisse appellatum. Vide *La raccolta di attestati diversi, i quali comprouvano, che Don Lorenzo Bartolommeo Luigi Trojano Principe di Marocco è quello stesso, che venne da quei regni col nome di Mulay Achmet figlio di Muley Abensar, figlio di Muley Ismael Sciriffo Amir Almumimin Re di Marocco &c. Presentati dal medesimo a Nostro Signore Papa Clemente XII. Rom. an.* 1735. ex quo libro intelliges, qui sint in ea Africæ parte hoc tempore Evangelii propagatores.

2 Cerrius *ibid. pag.* 128. ,, La costa chiamata di Barberia è un gran tratto di paese, dove
,, sono quantità di Cattolici, la maggior parte schiavi, onde per ajutarli la Congregazione tie-
,, ne un Vicario Apostolico in Algieri, ch'è un Prete Francese della missione chiamato Don Gio-
,, vanni Levacher uomo veramente degno, e Apostolico: teneva anco un altro Vicario in Tunisi,
,, ma adesso vi va assistere un Sacerdote col titolo di Provicario, e soggetto al detto Lavacher.
,, Questi soprantendono *ex officio* a' sacerdoti Schiavi, e a' Missionari regolari, che vi manda la
,, Congregazione, assistendo a' Riformati in Algieri, e a' Cappuccini in Tunisi, e di questi ulti-
,, mamente ne sono andati quattro tutti ottimi soggetti, oltre due Preti di Napoli, che si sono
,, offerti di andarvi, e starvi a loro spese, che ne ha date buonissime relazioni il Signor Cardi-
,, nal Spinola. In Tripoli ancora oltre alcuni Cappuccini vi è la missione de' Riformati per gli
,, Schiavi, che in gran numero si trovano in quei bagni, ma adesso è assai scarsa di operaj. In
,, un luogo detto Bastione di Francia era la Missione degli Agostiniani Scalzi per la Numidia, e
,, altre Provincie circonvicine, quale fu dismessa per la morte di un Mercante Francese, che la
,, manteneva. Fu poi nel 1667. proposto di rimetterla in piedi colla offerta di un altro mer-
,, cante, che voleva somministrare quello che bisognava per detta Missione, onde ne fu scritto
,, *pro informatione* al Cardinal Roberti allora Nunzio, che non rispose mai cosa alcuna. Biso-
,, gnerebbe però scrivere al Nunzio presente, che cercasse altri modi di rinnovarla. Tabarca
,, è un Isoletta poco lontana dalla costa di Barberia, che da centinaja d'anni è posseduta dalla
,, casa Lomellina; avendovi una fortezza assai ben provvista. Vi abitano da 600. Cattolici,
,, tutti però soldati, uffiziali, e altri ministri col Governatore, e sua famiglia assistendovi per
,, Parochi due Padri Agostiniani, che riconoscono per loro ordinario l'Arcivescovo di Genova.
,, Vi era prima una Missione di Cappuccini, ma dal 1651. fu soppressa, come non necessaria ,,.
Ea Insula ante annos paucos in potestatem est redacta Barbarorum.

que animæ consequendam spectare videatur. *Tunetanum* autem Regnum Africam Proconsularem comprehendit, etsi (1) Hipponem Regium continet, quod oppidum proprium olim Numidarum erat. *Algerianum Numidiam*, *Mauritaniamque Cæsariensem*, ac *Sitifensem* complectitur. Nam de *Fessano*, cui *Maroccense* adjungi solet, quodque idem atque Tinguitana Mauritania esse dicitur, satis dictum esto. Sed præter Europæos, de quibus demonstratum est, versantur in his Africæ partibus, inque Numidia præsertim *Maronitæ* Orthodoxi, *&* *Georgiani*, *Copti*, *Nestoriani* (2), *Jacobitæ*, aliique Christiani hæretici, qui eodem mercaturam facturi commeant (3).

C A P U T XXVI.

De ortu, & propagatione Christianæ Religionis in Insulis Africæ vicinis.

ANno 1369. ab Urbano V. Pontifice Maximo, qui a multis acceperat, quæ essent in animis eorum opportunitates, qui *Fortunatas*, seu *Canarienses* insulas incolebant, si quis eas posset elicere, viros Apostolicos delegit, quos etiam, atque etiam est adhortatus, ut eo sese conferrent, quidque nunciato Evangelio consequi possent (4), experirentur. Illi Pontifici obsequuti, Palmam (5), aliasque urbes, quæ sunt in Insulis, obierunt

1 Cerrius *ibid. pag.* 130. „ In Bona, ch'è l'istesso, che Hippo, dove era vescovo S. Agostino, stavano gli Agostiniani Scalzi, che aveano fatto grandissimo frutto nelle conversioni, onde essendovi molti Cattolici, fu più volte fatta istanza alla Congregazione di fondarvi un vescovato, esibendosi un particolare di assegnarli scudi 300. annui; ma perchè la religione di S. Agostino fece la stessa offerta, fu dalla Congregazione di Marzo 1644. proferito con applauso decreto: *Congregatio censuit præferendos esse Augustinianos calceatos, si majorem, vel æqualem dotem cum capitali investiendo in Urbe, & cum obligatione residentiæ, & nomine Episcopi pro prima vice tantum obtulerit*, e d'Aprile del detto anno gli fu prefisso un termine per dotare detto vescovato. Dopo questo non apparisce, che sia stata effettuata cosa alcuna, anzi non v'è nè pur relazione, che vi sia più missione di detti Agostiniani Scalzi.

2 Marmolius *itiner. tom.* III. *pag.* 15. *edit. an.* 1667.

3 Præter eos scriptores, quos Historiam Africanarum Ecclesiarum descripsisse diximus, versatus quoque in eo argumento est Melchior Leydeckerus homo de numero Protestantium edito opere inscripto *Hist. Afric. Ecclesiæ illustrata Ultrajecti an.* 1690. Confer *Acta Eruditor. Lipsiæ ad an.* 1690. *pag.* 487. De Episcopatibus Africæ agam in quarto hujusce operis libro. De Muzarabibus Christianis in urbe Marocco videndus Marmolius *tom.* II. *pag.* 54.

4 Consule Raynaldum *ad an.* 1369. *num.* XIV. Alphonsum Garçiam S. J. *Hist. Moral.*, & *Natur. Insular. Canar.*

5 Adeundi Peritsolius *itiner. c.* XVIII. *pag.* 115. *seqq.* & le Mayre *lib. edit. Paris. an.* 1695. *itiner. ad Canar. ins. &c.*

5 Adeundi Peritsolius *itiner. c.XVIII. pag.115. seqq.* & le Mayre *lib. edit. Paris. an.1695. itiner. ad Canar. ins. &c.*

runt, magnumque tulerunt itinerum, & laborum fructum. Eæ jam inde a multo tempore in ditionem venerunt Hispanorum.

Azores in Oceano Athlantico Insulas, quæ *Cassiterides* veterum esse existimantur, Lusitani tenent. In eas cum jam usque ab anno 1449. contendere Christiani cœpissent, incolas veram religionem docuerunt, inditoque Terceræ *Insulæ Jesu Christi* nomine, *Angra*, quæ urbs est Metropolis, Sedem Episcopalem constituerunt. In *Madera* quoque, atque in *Riparia* magna, quæ una est *Capitis Viridis* Insularum, Lusitani Imperium obtinent, atque in hac postrema Capuccinos agere constat. Præterea in *Calegitana* Insula ab Idololatra, nescio quo, extructum sacellum, dataque nostris Sacerdotibus potestas rem divinam faciundi fuit (1).

Regem Fassalensis insulæ hoc seculo non alienum a Christianis sacris fuisse, adducique facile potuisse, ut non solum suos ad religionem nostram converti sineret, sed ut eam ipse amplecteretur, modo ministri idonei reperti fuissent, qui id sibi onus sumendum existimassent, auctor est Labatus in v. volumine *Itinerum Africanorum* (2).

In Insulam, quæ *S. Thomæ* appellatur, quam anno 1405. deprehenderunt, & occupaverunt Lusitani, invecta XIV. seculo Christiana religio est (3). Sunt aliæ præterea Africanæ Insulæ, in quibus Christianos versari constat, quasque, ne sim longior, prætermittendas esse existimavi.

CA-

1 Vide Johannem Baptistam Labatum Ord. Præd. *tom.* v. *Afric. pag.* 59. & *pag.* 173. & J. Alb. Fabricium *salut. Luce Evangel. pag.* 700. *seq.*

2 Labat. *ibid. pag.* 138. *seqq.*

3 Johan. Alb. Fabricius *ibid. pag.* 701. „ In Insula S. Thomæ, *inquit*, quam jam ab an-
„ no 1405. detexerunt, occuparuntque Lusitani, atque anno 1610., & 1641. ereptam a Bel-
„ gis iterum recuperavere, ac tenent, sedes Episcopi est caput Insulæ *Pavoasana*. Vide Peti-
„ tum de la Croix *tom.* IV. *Africa*, & Odoardi Dapperi *Descriptionem Insularum Africanarum*
„ *pag.* 61. quos etiam de aliis plerisque Insulis Africanis cultis per Christianos sive Lusitanici,
„ sive Belgici juris, aut Hispanici consulere juvabit.

CAPUT XXVII.

De Primordiis, & Propagatione Christianæ Religionis in America, & Insulis, quæ ad eam Orbis terrarum partem attinent.

AMericæ, sive Indiæ Occidentalis a Christophoro Columbo Genuensi anno circiter 1492. detectæ Insulæ *Hispaniola*, *Cuba*, *Jamaica*, & quæ his proximæ sunt, obitæque fuerunt. Americus deinde Vespuccius Florentinus civis, a quo America nominata est, ad continentem pervenit, factumque inde est, ut ejus partis novæ indies regiones reperirentur. Nota ne vero pars illa orbis terrarum Antiquis fuerit, dubium omnino, incertumque est. Nam etsi quidam Platoni memoratam in Timæo putent, nihilosecius, num magna Insula, cujus ille meminit, eadem atque America sit, statui nullo modo potest. Dividitur America in partes duas, quarum altera ad austrum, altera ad septemtriones vergit, quæ instar Peninsularum Isthmo *Anaco* junguntur. Igitur una *Septemtrionalis*, altera *Australis* vocatur (1).

Cum Europæi aliquas Americæ regiones sub potestatem redegissent, atque in mores, & instituta incolarum inquirere cœpissent, cognovissentque, legibus eos gubernari solere, quæ similes Mosaicarum esse viderentur, in eam adducti opinionem sunt, ut vel repetendam ex Judæis originem Americanorum (2) esse, vel Judæos aliquot e Palæstina profectos in eam orbis terrarum partem casu, nescio quo, pervenisse, sedesque constituisse (3) arbitrarentur. Sed viri quidam eruditi, atque in vetere Historia summa cum laude versati, qui plane perspexerant, nihil fere illarum nationum institutis, ac ceremoniis con-

1 De Christophoro Columbo, & Americo Vespuccio confer Guicciardinum *l.* VI. *Hist. Ital. pag.* 173. *edit. an.* 1580. Columbum ipsum *epist. ad Raphaelem de Sanxis p.* 282. *seqq. t.* II. *Hisp. Illustr. Scriptor. edit. an.* 1603. Folietam *Hist. Genuens.* apud Burman. *tom.* I. *Thesauri Ital. scriptor. pag* 669. *edit. an.* 1725. Angelum Mariam Bandinium adolescentem eruditissimum in *vita Americi Vespucci*, quam italico sermone descripsit, & Florentiæ ante annos aliquot una cum Americi ejusdem Epistolis quibusdam publicavit. Sed longus essem, si omnes persequi vellem, qui de his duobus novi orbis inventoribus commentarios ediderunt.

2 Consule quæ in hanc rem disputant scriptores, quos refert Johannes Albertus Fabricius *salutar. Luce Evangelii c.* XLVII. *pag.* 757. *seqq.*

3 Confer Fabricium *ibid. pag.* 755. *seqq.*

contineri, quod non ab Noemo (1), filiisque, ex quibus universæ gentes post diluvium natæ sint, arcessere liceret, sic exi-

1 Scio Manassea ben Israel in eo libro, quem inscripsit: *Reliquiæ decem tribuum*, sic habere *pag. 28. seq.* „ Qui leges, ac consuetudines Indorum, Hebræorumque conferre libet, in multis convenire eas videbit; unde facile colligere, est Indos illas debere Hebræis eum ipsis habitantibus, ante, vel postquam occultos montes quærerent. Jucatanenses, & Acusaiuilenses Indi se circumcidebant. Totones novæ Hispaniæ, ac Mexicani, prout Jo: Roman, & Franciscus Lopez de Gomara in Generali Indorum Historia testantur, vestes lacerant, si vel repentinum aliquod infortunium, vel mors alicujus supervenerit. Gregorius Garcias in Monarchia Ingasonum Insulæ Perù narrat, Guainacapacam intellecta filii Atagualpæ ob inimici exercitum fuga, rapisse vestimenta. Mexicani, & Totones, sive Totonacazenses, in aria semper ignem alebant, ut jubet Deus in Levitico; Peruensibus idem in templis soli dedicatis facientibus. Nicaraguazenses vetabant feminas, quæ partum nupere edidissent, templa ingredi, priusquam menstruo forent purgatæ. Insulæ Hispaniolæ incolæ peccare eos ajunt, quibus res est cum femina recens enixa; & Indi novæ Hispaniæ gravissime puniebant Sodomiæ reos. Sepeliebant etiam plurimi Indorum suos mortuos in Montanis, qui mos etiam est Judæorum; & nomen Chava istis in locis inventum, referente Gregorio Garcia. Id mireris quod ab iisdem Jubileum quinquaginta annorum in urbe Mexico, ut totius provinciæ Metropoli, magna cum pompa celebraretur. Quid? Quod die sabbati omnes ceremoniis, ac sacrificiis in templo faciendis interesse tenebantur. Iidem divortium faciebant a feminis, quæ quid minus honestum patrassent. Fratrum defunctorum viduas ducebant Indi Insularum Perù Novæ Hispaniæ, & Guatemalæ. Annon ea hisce judices, habitasse illic locorum Judæos, a quibus gentes istæ talia acceperint? Supradictis adde & illud, quod notitiam creati mundi, & diluvii universalis, quam habebant Indi, Israelitis acceptam ferre debeant „. Confer etiam, quæ Petrus Daniel Huetius Abrincensis Episcopus *Demonstr. Evang. prop.* IV. *c.* VII. *n.* VI. de Americanis scribit. Ego autem sic existimo, quæ facta casu, aut vetere traditione a Noemo, filiisque accepta sunt, ea Huetium, aliosque Mosaica esse putare. Ac perdifficile sane videtur, ut Mosaica præcepta Americanis comperta fuerint, quæ Græcos, qui propius a Palæstina aberant, inque Ægyptum, & Phœniciam itinera susceperant philosophiæ comparandæ caussa, ante expeditionem imprimis Alexandri Magni laterent. Nam quod Manasses ben Israel de circumcisione narrat, non hercle intelligo, cur non ab Ægyptiis, aliisque gentibus, apud quas, diu ante Mosen, is usus obtinuerat, mutuari Americani potuerint, a quibus forte Theuthi nomen, ut visum Huetio est l. c. acceperant. Etsi enim Spencero, & Marshamo minime assentiar, Abrahamum ab Ægyptiis circumcisionis ritum didicisse ajentibus, tamen longe ante Mosis tempora circumcidi Ægyptios consuevisse, certum est. Atque est illud ridiculum, quod apud unos Jucatanenses obtinuit, hoc fundamenti loco ponere, indeque concludere in Americanos Hebræorum ritus, ceremoniasque manasse. Quod de Mexicanis vestem in adverso casu lacerantibus, scribunt, quale tandem est? An hoc Judæi egissent, ut missis ceremoniis legis, illud unum Mexicanos docerent, ut si quid adversi contigisset, vestes lacerarent? At quas vestes? Nonne plerique omnes Americani aut sine veste omnino incedebant, aut maxima corporis parte nuda? Alendo autem igni si operam continenter dabant, cur non a Persis potius, quam ab Hebræis cognorunt, præsertim cum hoc ipsum in templis Soli consecratis agere solerent? Nam cultum illos solis ab Hebræis didicisse quis credat? De menstruatis, quibus interdictum erat, ne in templa ingrederentur, deque Sodomiæ reis puniendis nihil dico, propterea quod nihil opus esset lege ad ea pernoscenda, quæ ratio suadere posse videretur. Non enim decere ethnici plerique putabant, ut quæ minus puræ essent, res eas contrectarent, aut adirent, quæ in sacris numerabantur. Sodomia autem cum vitium sit, quod cum natura pugnat, puniri ab iis etiam debuit, qui sola ratione uti solerent. De anno Jubileo quod ajunt, vereor ne similia Israelitico non esse. Atque is ritus cujusmodi tandem erat, apud Mexicanos solum obtinebat, qui ab Judæis profecto, siquidem eorum consuetudine usi sunt, non eam solum ceremoniam fuissent mutuati. Diluvii universalis notitiam ex Noemi nepotibus habuerunt, ex quibus eos esse profectos, revocari non potest in controversiam. Quemadmodum autem qui primi Americam incoluerunt, in eam partem orbis terrarum pervenerint, nescio. Sunt qui capli-

existimarunt: primos Americæ incolas, antequam ex Asia cessissent, a Noemo, filiis, nepotibusve multa de Deo, deque recta vitæ institutione fuisse mutuatos, quæ temporum lapsu vitiata ab eorum posteris fuerint, qui more ferarum viverent, atque ita deformata, ut vix ullum in eis recti, honestique vestigium reperiretur.

Magna præterea inter Scriptores Christianos dissensio de Apostolis est; aliis quidem in Americam eos penetrasse ajentibus, aliis contra acriter, vehementerque negantibus. Qui enim priorem (1) defendunt opinionem, assequi se nullo modo posse affirmant, qui tandem exitum habuerint oracula Prophetarum, quibus prænunciatum esset (2) fore, ut fines orbis terrarum, gentesque universæ in Messiæ potestatem venirent, si Apostoli contendere in Americam, religionemque invehere nequissent. Ac Christum quidem ipsum Discipulis (3) aliquando dixisse, nunciari ante universi Orbis incolis Evangelium debuisse, quam Hierosolyma fuissent eversa, periissetque Respublica Judæorum. Id vero cujusmodi sit, ne intelligi quidem posse, si, vivis Apostolis, nihil de nostra doctrina Americæ incolæ audissent. Superesse præterea in ea mundi parte indicia

explicare conentur. Hugo Grotius de *Origine Gentium Americanarum Amstel. an.* 1643. *Et de eodem argum. Diss. altera edit. Paris. an.* 1643. Johannes Laetus *not. in Prior Dissert. Grotii edit. Paris. an.* 1643. *& resp. ad Diss.* II. *Hugonis Grotii Amstelod. an* 1644 Johannes Baptista Poissonus *in Animadvers. ad ea, quæ Grotius, & Laetius de Origine Gentium Peruvianarum, & Mexicanarum scripserunt. Paris. an* 1644. Robertus Comtæus *de Origine Gentium Americanarum Amstelod an.* 1644. Georgius Hornius *de Originibus Americanis lib.* IV. *Hagæ Comit. an.* 1652. Huetius *l.c.* & Thomas Thorowgoodus opere Anglice inscripto: *Judæi in America Lond. an.* 1650. At sive recte, sive contra, parvi refert. Hoc certum est, ab uno homine originem genus hominum universum duxisse, quo autem in Americam itineribus quidam pervenerint, etsi minus notum sit, tamen communi sententiæ, quæ fert Noemo omnes homines, qui post diluvium vixerunt, esse prognatos, nihil ea ignoratio adferre detrimenti potest. Sed qui de ritibus Americanorum, deque superstitione plura volet, consulat opus inscriptum „ Ceremonies, „ & Coutumes religieuses de tous les peuples du monde *tom.* I. des peuples idolatres edit. Amstel *an.* 1723. *pag.* 1. *seqq.* ubi etiam de originibus Americanorum agitur. Mitto autem ceteros, quod & accuratior is esse ceteris videatur, & brevitas operis ita postulet.

1 In his est Georgius Mœbius *Orat. de Evangelio per Apostolos in Americam propagato* ad finem *lib. De Oraculis adv. Vandal. edit. Lips an.* 1685. Hermannus Witsius hoc idem statuit *tom.* II. *Miscellan. sacror. tom.* II. *pag.* 400. *seqq. edit. an.* 1712. *Exercit.* XIII. quod tamen refellit *Exercit.* XIV. *pag.* 428. *seqq.* Georg. Hornius *ibid.*

2 Vide *Ps.* II. *v.* 8. *Zach.* IX. *v.* 10. XIV. *v.* 9. *Isaia* II. *v.* 2. *seq.* XLII. 4. 50. *seq.* LIX. *v.* 19. *Malach.* I. *v.* 11. *&c.*

3 *Matth.* XXIV. *v.* 14. „ Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in universo orbe in testimo„ nium omnibus gentibus „. Confer loca cetera, quæ collegit Petrus Daniel Huetius *Demonstr. Evangel. Prop.* IX. *cap.* CLVIII. *pag.* 589. *seqq. edit. Paris. an.* 1679.

indicia quædam Christianæ religionis, quæ sane demonstrent, fuisse initio saltem aliquos, qui religionem, legesque a Christo latas profiterentur (1).

Ad hæc adversæ opinionis (2) patroni responderunt: non eam fuisse Prophetarum sententiam, ut continuo atque sublatus in cælum Servator generis humani fuisset, propagari in Orbe universo nostram religionem debuisse arbitrarentur, quin ulla regio extaret, in qua Christiani non degerent. Eorum enim oracula ita esse composita, ut nihil flagitent aliud, quam (3) nullam gentem in mundo futuram, quæ non aliquando Christianis sacris initiaretur. Ab eis namque nusquam indicari tempus, quo universum hominum genus ad Christum accedere deberet. Atque hoc quidem sensu explicari eorum ver-

1 Witsius *ibid. pag.* 417. *num.* XVII. „ Multum ea traditio (Hornio memorata, qui *lib.* III. *c.* XII. *pag.* 219. ex Lerio Thomam prædicasse in Brasilia Evangelium refert) „ firmatur prolixa „ ejusmodi tam rituum, quam opinionum enarratione, quæ evidentes satis veteris ibi Christia„ nismi reliquiæ a recentioribus novi, ut vocant, orbis detectoribus repertæ sunt. Testantur il„ li, qui res Indiæ summa cura, ac fide consignarunt, partim etiam ipsi oculis suis lustrarunt, „ non obscura adhuc veri cultus indicia apud barbaros extitisse, tum eam Columbus, aliique „ Lusitani, aut Hispani eo appellerent. Refert Petrus Martyr Historicus *in Tractat.* de Insulis „ nuper repertis, sacerdotes quosdam Americanos in Regno Mexicano supra Darienen anniculos pueros, puellasque in templis aqua in crucem cum urceolo superinjecta baptizare visos fuisse. „ Sacrosanctæ etiam cœnæ adumbrationes alii sibi deprehendere visi sunt, immo & adorandæ „ Trinitatis quædam rudimenta. Quæsitos autem unde hæc, similiaque haberent, respondisse: „ *Transivisse aliquando virum formosissimum per eos tractus, qui ea ipsis reliquerit.* Johan„ nes Lerius de Brasiliensibus testatur (*Hist. Navig. in Brasil. cap* XV. *pag.* 231. *edit. an.* 1590.) „ quod animorum immortalitati adstipulantur. Refert etiam, se aliquando cum ipsis de vero Dei „ cultu, de creatione rerum, de labe, & ruina generis humani, & similibus religionis Christia„ næ capitibus disseruisse; quibus postquam duas amplius horas magna cum admiratione, & at„ tentione auscultassent, demum quemdam ex senioribus respondisse: *habere se ex aliorum re„ latu, jam inde a priscis temporibus, & ante plurimos annos, hominem nostro more vestitum, „ & barbatum in illorum devenisse terras, qui simili oratione ipsos sub Dei obsequium addu„ cere conatus sit: quum autem majores ipsorum fidem non adhiberent, mox successisse alium, „ qui ensem, symbolum maledictionis, illis traderet. Ab eo tempore bella, & dissensiones per„ petuas inter ipsos viguisse* „. Consule Hornium *ibid. lib.* IV. *cap.* XV. *pag.* 276 *seqq.* & Thomam Malvendam Dominicanum *lib.* IV. *de Antichristo cap.* XXXVIII. *pag.* 306. *seqq. edit. an.* 1647. & la Mothe la Vayer *De la virtù des Payens tom.* I. *opp. pag.* 358. *seq.* Mœbius hoc alterum affert argumentum, minus Dei bonitatem decere, ut tot homines tamdiu in errore versari pateretur. At si hoc verum esset, jam Americani post obitum Apostolorum ad nostram ætatem, gentesque barbaræ omnes Christianismum coluissent. Deus autem, qui bonus justusque est, quamobrem id permiserit, novit, neque nostrum est investigare, cur permiserit, quorum jam limitibus quibusdam finita ingenia sunt.

2 Witsius *Exercit.* XIV. *pag.* 428. *seqq.* Dubitat Lerius *l. c. pag.* 233.

3 Non enim semper latissime patens dictio urgeri debet, quam res ipsa veluti finibus coercet. Quis enim est, qui omnia regna terræ, nullo excepto, mirata sapientiam Salomonis fuisse putet? At sic tamen de Salomone legimus *l.* III. *Reg. cap.* X. *v.* 24. Similia sunt, quæ loquitur Isaias de Tyriis, fore nempe, ut fornicarentur *cum universis regnis terræ c.* XXIII. *v.* 17. Sexcenta sunt ejusmodi, quæ ne sim longior prætermitto.

ba oportere, demonſtrari exitu rerum poſſe, cum ſatis compertum, exploratumque ſit, quo tempore Judæorum civitas vigebat, non modo gentes pleraſque, quæ regiones ad ſeptemtriones ſpectantes incolerent, non fuiſſe conciliatas Chriſto, ſed ne Africanos quidem, qui ad Occidentale imperium Populi Romani pertinerent. Quod attinet ad ea Novi Teſtamenti loca, quibus maxime adverſarii niterentur, ſciant eſſe aliqua hyperbolice (1), ut ajunt, ſcripta. Fuiſſe enim eam loquendi rationem imprimis apud Orientales in uſu, quod plurimum ad ornatum orationis conferre videretur. In Novo autem Teſtamento interdum hoc figuræ genus uſurpari, cum ſit per ſe manifeſtum, tum eſt obſervatum a Patribus (2), quibus nemo, ſine ratione, detrahet auctoritatem. Errare autem vehementer eos, qui hyperbolen adhiberi ſine mendacii nota nequire, cenſent. Aliter eſſe etiam metaphoras e ſacris Bibliis delendas; qua re quid dici poteſt obtuſius? Non eſſe tam ineptos ſe, tamque imperitos rerum, ut neſciant, cauto eſſe opus, ne quis hyperbolico ſenſu, dum nulla neceſſitas poſtulat, ſacrarum Scripturarum loca exponere conetur. Neceſſitatem autem non poſtulare ſolum, ſed etiam flagitare, ut loca quædam, quæ ſunt de propagatione Evangelii, ὑπερβολικῶς explicentur. Niſi enim ita eſſet, nullam gentem tam barbaris moribus ætate Apoſtolorum fuiſſe futuram, quæ non eſſe amplectendam Chriſtianam Religionem judicaſſet. Fuiſſe vero & multas, & copioſas, revocari in controverſiam non poſſe.

Quid? ſi dicta quæ fuerant de Regno Chriſti latiſſime (3) pro-

1 Ὑπερβολὴν hæc verba Chriſti præſeferre apud *Marcum cap.*xvi. *Evang.* v.15. *Prædicate Evangelium omni creaturæ*, negari profecto nullo modo poteſt.

2 Vide S. Iſidorum Pelusiotem *lib.*II. *epiſt.*xcix. *pag.*151. *ſeq. edit. an.*1605.

3 Sunt enim, qui myſterio ibidem fuiſſe loquutum Chriſtum putent, & quædam excidio Hieroſolymorum adjunxiſſe, quæ ad mundi interitum pertinerent. Itaque verba Matthæi „ Et prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc „ veniet conſummatio„ *c.*xxiv. *v.*14. intelligi de conſummatione mundi oportere ſtatuunt, etſi quæ ſequuntur *v.*16. „ Tunc qui in Judæa ſunt &c. ſpectare ad excidium Hieroſolymitanum videantur. Confer *S. Hieron. in Matth. t.*iv. *opp. p.*1. *p.*115. *edit. Martianæi*. Id vero non aliqui interpretes noſtri ſolum, ſed etiam Proteſtantes concedunt. Confer Witſium *ibid. pag.*431. *ſeqq.* Alii ſic explicant „ Quamvis hæc omnia certiſſime evenient, tamen nihil obſtabunt, quo minus prædicetur a vobis iſtud Evangelium in univerſo orbe, ut dicit Matthæus ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ, „ nempe in omni terra habitabili; Marcus vero εἰς πάντα τὰ ἔθνη in omnes gentes, quod impletum eſt etiam ante excidium Hieroſolymorum. Nam Paulus Romanis ſcribens *cap.*1. *v.*8. „ dicit

producendo, antequam consummatio venisset, alio sensu usurpare oporteat, ita ut nullam gentem futuram intelligendum sit, quæ non audiat de Christo, ejusque disciplinam colat, ante extremum judicium? Namque similibus verbis indicari quandoque extremum tempus hujusce universitatis rerum. Ac fuisse profecto Patrum aliquos, novimus, qui hoc modo rem hanc omnem esse explicandam existimarent. Nihil esse præterea, quod impediat, quo minus quod scriptum de propagando brevi tempore in universo terrarum orbe nomine Christiano, & religione est, de orbe Romano (1) intelligatur. Etenim si verba Lucæ *de edicto Cæsaris, deque universo orbe describendo* unum orbem Romanum significent, cur idem Christi sermo, de prædicando ubique terrarum Evangelio, significare non poterit?

Extremum quod opponerent, vestigia (2) quædam Christianismi in America detecta, cum primum in Hispanorum

Lusi-

„ dicit fidem eorum prædicatam in toto mundo. Per totum orbem intelligere licet non simpliciter omnes ubique orbis regiones, nulla excepta, sed illas mundi partes, in quibus tunc Judæi cum gentibus permixti habitabant, ut constat hoc loco *Act. cap.* II. *v.* 5. *erant autem in Hierusalem habitantes Judæi viri religiosi ex omni natione, quæ sub Cælo est.* Romani solebant imperium suum appellare *Imperium orbis terrarum*, τῆς οἰκουμένης, ut videre est apud Josephum *lib.* 2. contra Apionem. Ita dici potest per totum Imperium Romanum, & ultra statum pervasisse evangelium. Nam si unus Paulus ab Hierosolymis ad Illyricum usque promovit Christi doctrinam, & ut quidam existimant, etiam in Hispaniam, quid de aliis Apostolis, & tot eorum adjutoribus est existimandum? Prædicabitur autem Evangelium in testimonium omnibus gentibus. Hac re Deus velut contestabitur omnes gentes, sive testatam, & notam faciet illis Judæorum pertinaciam, atque pœnas exposcet. Nemo poterit prætexere ignorantiam veritatis, quæ palam toti mundo annunciabitur. Ita Bernardus Lamius *Concord. Evang. l.* v. c. xxv. *pag.* 426. *edit. an.* 1699.

1 Confer Lucam, Evangelii *cap.* II. *v.* I. *seq.*

2 Scio ab adversariis afferri Justini, aliorumque Patrum testimonia, qui nullum angulum fuisse ajunt, in quo vero Deo sacrificia non offerrentur. At eos de orbe cognito loqui, perspicuum est. Quinetiam fuisse aliquas remotas gentes, quarum aliquam nostri haberent cognitionem, quæ nihil primo, secundoque sæculo de Christo acceperint, auctor est Rufinus *lib.* I. *hist. cap.* IX. *pag.* 224. *edit. an.* 1528. a quo fuit hanc historiam mutuati Socrates *lib.* I. *c.* XIX. *pag.* 49. Sozomenus *lib.* II. *c.* XXIV. *pag.* 76. Theodoritus *lib.* I. *cap.* XXIII. *pag.* 54. *edit. Cantabrig.* Nam scribit Rufinus hoc modo. „ In ea divisione orbis terræ, quæ ad prædicandum verbum Dei „ sorte per Apostolos celebrata est, cum aliæ aliis provinciæ obvenissent, Thomæ Parthia, & „ Matthæo Æthiopia, eique adhærens citerior India Bartholomæo dicitur sorte decreta. Inter „ quam, Parthiamque media, sed longo interior tractu, India ulterior jacet, multis variisque „ linguis, & gentibus habitata, quam velut longe remotam nullus Apostolicæ prædicationis vomere, quæ tamen temporibus Constantini tali quadam ex caussa semina fidei prima suscepit &c. De vestigiis Christianismi in America, quæ referuntur, suspecta sunt permultis viris doctissimis falsitatis. Confer Malvendam, & La Motthe la Vayer *l. c.* Sed sint vera, quid mirum? „ Si, ut „ animadvertit *ibid. pag.* 453. Witsius, in omni religione quamtumvis idololatrica, ac diabolica „ plena, aliquid animadverti potest, quod ad divina instituta accedere quodammodo videatur? „ Ludit mirabiliter ingenii humani varietas, & in tam immensa cultuum diversitate vix est, ut „ non

Lusitanorumque ditionem cecidit, inane esse, ac nugatorium. Itaque ne illis quidem probari, qui inlatam eo Apostolorum tempore Christianorum doctrinam vellent. Hoc Thomam Malvendam Dominicanum (1), hoc Witsium (2), hoc alios plerosque consiteri, qui aut omnino ajentem sententiam propugnarunt, aut esse verisimilem putaverunt.

Igitur cum nihil esse videatur, quamobrem initio fuisse Americanos Christianis sacris imbutos arbitrer, venio ad extremum xv. seculum, quo primum tempore sic est ab (3) Alexandro VI. Pont. Max. Hispanis, Lusitanisque America attributa, ut hortatus eos majorem in modum fuerit, ne insularum, continentisque incolas in rerum divinarum ignoratione manere sinerent. Etsi Dominicani (4) præsertim, & Franciscani

„ non aliqua deprehenderetur convenientia. Quæ si vel minima sit, ab iis, quorum interest, ut „ major habeatur, augeri solet, & exornari, eo quandoque tractis, quæ aliovorsum spectant. „ An quia Indorum Brachmanes triplicem funiculum, & collo suspensum gerunt, quem trini alicujus numinis fingant esse symbolum, aut quia Sinæ, & Japonii Deum exhibent effigie monstrosa, „ in quo ex uno corpore prodeunt tria capita mutuo sese aspicientia, vel quia Solonis leges „ Athenienses jubebant jurare per tres Deos: *supplicem*, *expiantem*, *averruncum*, idcirco „ hæc mihi in adorandæ trinitatis nostræ mysterium trahenda sunt? &c „ De hujusmodi Ethnicorum, Christianorumque rituum, atque opinionum similitudine agunt copiose Petrus Daniel Huetius *in Alnetanis Quæstionibus de Concordia rationis, & fidei* per tot. & Tobias Pfannerus *in Systemate Theologiæ Gentilis*. Quid si tempore Apostolorum America Asienis, Africanis, & Europæis ignota erat? Immo vero ne diu quidem ante ulla ejus apud nostros memoria supererat. Consule Witsium *ibid. pag.* 454. *seqq.*

1 *Loc. cit.*

2 *Loc. cit.*

3 Constitutione, quæ incipit: *Inter cætera, tomo* 1. *Bullar. Cherubini pag.* 466. & apud Bzovium *ad an.* 49[3]. *num.* xx. Hortamur vos quam plurimum in Domino: & per sacri Lavacri susceptionem, qua mandatis Apostolicis obligati estis, & viscera misericordiæ Domini Nostri „ Jesu Christi attente requirimus, ut cum expeditionem hujusmodi omnino prosequi, & assumere „ proba mente Orthodoxæ fidei zelo intendatis, populos in hujusmodi Insulis, & terris degentes „ ad Christianam religionem suscipiendam inducere velitis, & debeatis, nec pericula, nec labores ullo umquam tempore vos deterreant, firma spe, fiduciaque conceptis, quod Deus omnipotens conatus vestros feliciter prosequetur.

4 Johannes Melendesius Ord. Præd. *In Thesaur. Verd. de los Indias* Hispanice edito Romæ *an.* 1681. *lib.* 1. *cap.* 1. *pag.* 4. „ Los premeros Saçerdotes, *inquit*, y Ministros Apostolicos, „ que passaron con Colon fueron los Religiosos de nuestro Seraphico Padre S. Francisco, que „ traian por caudillo para la conquista espiritual de tan grendiosos Imperios, al M.R.P. Fray „ Iuan Perez de Marchena Guardian que era, ò avia sido del Convento de la Rabide de la „ Provinçia de Andaluçia. A 11. del mes de Otubre del mismo anno (1492.) con general „ alegria de la armada descubrieron una ysla de los Lucayos llamada Guanhani &c. „ subjungit: „ Tomò posession por el Papa, y por la Yglesia un ara, que hizo de ramos, y pagas ... en „ que dixo missa, y puso el Santissimo Sacramento, y fue la primera de todas les Yglesias de „ las Indias „. Vide Franciscum Gonzagam Ord. Min. IV. *parte Hist. Generalis*. Wadingum *ad an.* 1492. *n.* 1. *seqq. tom.* XV. *nov. edit. pag.* 1. *seqq.* & *cap.* 11. *pag.* 10. Melendesius de Dominicanis, inter quos Dominicus de Mendoza primas obtinebat, loquens „ Estos quattro se- „ ligio-

cani id maxime laborarent, idque eniterentur, ut barbaros ad veritatem agnoſcendam, rectamque inſtitutionem vitæ, quam ignoraverant colendam, atque obſervandam impellerent, magna tamen militum pars cupiditate tanta auri tenebatur, ut illius extorquendi cauſſa, omnia in miſeros cruciatuum exempla (1) ederet, eiſque vitam eriperet, velleque jam gentem, nomenque ipſum Americanorum delere videretur. Quæ res adeo commovit in noſtros homines iram barbarorum, ut cum agi de ſempiterna gloria intelligerent, rogarent primum, ea ne Chriſtiani potirentur (Chriſtianorum autem omnes ſimiles eſſe eorum exiſtimabant, quos tanta eſſe crudelitate perſpicerent) tum ubi interrogantibus ab religioſis viris reſponſum erat, noſtros, qui pie, integreque viverent, ejuſdem gloriæ participes futuros; continuo ſumebant, ab ſe ne regnum quidem cælorum (2) expeti, in quo Chriſtianis conſiſtere liceret. Sed hæc in Inſulis potiſſimum geſta ſunt. Poſt enim quam continentis imperium Hiſpani, ac Luſitani adepti ſunt, eodemque colonias deduxerunt, incredibile memoratu eſt, quam ingens multitudo Americanorum, ſimulacris inanium, falſorumque numinum contemtis, ſuam Chriſto Servatori fidem obſtrinxerit (3).

Atque

„ ligioſos, *inquit*, truxeron la Orden de Predicadores a la Ysla de Santo Domingo, deſde „ donde ſe fue comunicado a todas las demas Yslas, y partes de tierra Firme de todo a quel „ nuevo mundo, y fue ſuentrada en la Ysla por el mes de Septiembre 1510. diez, y ocho „ annos deſpues del primer deſcubrimiento „. Quæ autem commoda intulerint primum in Inſulas, tum in continentis ſeptemtrionales, ac meridionales partes cognoſci poterit ex eodem Melendeſio *ibid. cap.* 1 1. *pag.* 14. *ſeq* quo quidem capite ſic habet „ Paſſa la religion de nue„ ſtro glorioſo P. S. Domingo de Yslas a tierra Firme „. Herrera *Hiſt. Ind. Occid. dec.* 1. *lib.* 1. *cap.* v 1 1. *ſeqq.* Bartholomæus de las Caſas Ord. Præd. *Hiſt Deſtruction. Ind. Occident.* Antonio de Remezal *Hiſt. de Chiapa, y Guatemala de la Orden de Predicadores lib.* 1 1. *ſeq. &c.* aliique, quos paullo poſt recenſebimus.

1 Confer Bartholomæum da las Caſas *lib. modo indicato pag.* 1. *ſeqq. edit. an.* 1630.

2 Idem *ibid. pag.* 27. „ Statuey .... Principe, e Signore, ſe ne andò ſempre fuggendo „ dalli Criſtiani da che arrivarono all' Iſola di Cuba, come quegli, che li conoſceva ... E ſolo „ perch' egli fuggiva ... lo abbruciarono vivo. Eſſendo legato al palo un Religioſo di S. Franceſco uomo ſanto, ch' era ivi, gli diceva alcune coſe di Dio, e della noſtra Fede, ch' egli „ mai più non avea udite, quanto poteva baſtare in quel poco tempo, che i carnefici gli concedevano, e che s' egli voleva credere ciò, che gli diceva, ſe ne anderebbe al Cielo, dove „ vi era gloria, e riposo eterno, e ſe nò, ch' egli ſe ne ſarebbe andato all' inferno a patire „ perpetui tormenti, e pene. Egli penſando un poco, dimandò al Religioſo, ſe al Cielo vi andavano i Criſtiani. Il Religioſo riſpoſe di sì; ma che vi andavano quegli, ch' erano buoni. „ Diſſe ſubito il Principe ſenza più penſarvi, ch' egli non voleva andar là, ma all' inferno „ per non iſtare dove vi foſſero eſſi, e per non vedere gente così crudele.

3 Confer Melendeſium *pag. ead. ſeqq.* & Herreram *dec.* 1. *lib.* v 1. *ſeqq.* eoſque ſcriptores, quos mox laudabimus.

Atque in Antillis quidem Insulis, quas etiam Caribes vocant, quæ ab æquatore ad septemtriones vergunt, in iisque præcipue, quæ in Hispanorum, ut *Margarita* (1), *Trinitatis*, *S. Johannis*, seu *Portus divitis*, atque Gallorum, ut (2) *Martinicæ*, potestatem venerunt, nihil est prætermissum, quod ad fines Ecclesiæ Catholicæ producendos longius pertineret. Itaque condita templa, cœnobiaque extructa Monachorum sunt, quibus Monachis onus confirmandorum in religione novorum Christianorum, & Idololatrarum, si qui superessent, convertendorum incumberet. Factum id etiam est in *Cuba*, atque *Hispaniola*, quæ *S. Dominici* dicitur, in qua est urbs Archiepiscopalis, aliisque pluribus, quarum incolæ Christo se, veritate cognita, subdiderunt (3).

In continenti autem, quod item ab æquatore ad septemtriones protenditur, dici vix potest, quot in *Florida*, in *Mexico* (4), *Novaque Hispania* (5), quæ in plures provincias dividitur (hæ autem regiones omnes Regi Hispanorum parent) barbari sacris nostris sponte imbuti, Ecclesias constituerint vero-

1 In Margarita insula urbs est Episcopalis. De ea Herrera, aliique scriptores rerum Indicarum, ut etiam de Insula S. Trinitatis. Vide Laet. *Descr. Ind. occid. l.* XVII. *cap.* XXVII.

2 Ecclesias Christianorum in Martinica insula administrant presbyteri *Seculares*, Dominicani, Capuccini, & Jesuitæ. Consule Labatum *Voyage aux Isles de l'Amerique tom.* 1. *par.* 1. *cap.* V. Rochefortum *Hist. des Antilles*. Thertreum *Hist. Insular. Antillar. edit. an.* 1658.

3 De Insula S. Dominici dictum paullo ante est. Confer Herreram *hist. de las Indias Occid. Dec.* 1. *lib.* VII. *cap.* XII. *pag.* 244. *seqq. tom.* 1. *edit. an.* 1601.

4 Vide *hist. de la Conquista de la nueva Espanna* a Bernardo Diaz de Castillo editam Matriti *an.* 1632. Antonium de Solis *hist. Mexic.* ex Hispanico in Gallicum sermonem conversa, editaque *Parisiis an.* 1704. Franciscum Figueram S.J. *de Martyribus Mexicanis* Matriti *an.* 1617. *Noticias Historicas De las Conquistas de Tierra Firme en las Indias occidentales Por el Padre Fray Pedro Simon Provincial de la seraphica orden de S. Francisco edit. an.* 1637. Melendesium *Thesaur. verid. Indiar. tom.* 1. *l.* 1. *c.* 11. *pag.* 15. *Historia de la fundacion, y discurso de la Provincia de S. Jago de Mexico, de la orden des Predicadores por las vidas de sus varones insignes, y cosas notables de nueva Espanna* por Augustio Davilla Padilla *edit. Bruxel. an.* 1625. In Mexicano autem Regno floruit *sec.* XVI. Hispanus ille Gregorius Lopesius insignis anachoreta, cujus laudes non Hispani modo Ludovicus Granatensis, & Cardinalis Aguirrius; sed etiam Gallus Episcopus Meldensium Jacobus Benignus Bossuetius *in Apoc. num.* XI. *p.* 24. *edit. an.* 1689. celebrarunt.

5 Confer Andream Peresium de Riba *Hist. de los triumfos de la santa fee entre gentes las mas barbaras, y fieras del nuovo orbe conseguidos por los Soldados de la milicia de la Compagnia de Jesus*. Guillelmum Gonzalesium Davilam *Theatr. Ecclesiast. de la Primitiva Iglesia de las Indias occidentales. Tom.* 11. *edit. Matrit. an.* 1649. & 1645. Marcum de Gadalaxara Carmelitam *hist. Pontifical, y Catolica tom.* V. *pag.* 305. *seqq. edit. an.* 1630. ubi de Missionibus *in novam Hispaniam* sub Philippis II. & III. Catholicis Regibus Hispaniarum. De novo Mexico confer Johannem de Santandro *Request. au Roy d'Espagne sur la Conversion du Nouveau Mexique edit. Bruxel. an.* 1631. De Provincia Guatemale adi-sis Antonium Remezalum *hist. de Chiapa y Guatemala de la Orden de Predicadores edit. an.* 1619.

verorum Chriſtianorum. Itaque Epiſcopatus inſtituti, Monaſteria fundata, delecti miniſtri, qui in remotas regiones, quæ a barbaris incolerentur, contenderent, eiſque perſuaderent, unam Chriſtianam veram eſſe Religionem, inducerentque, ut myſteriis noſtris initiarentur. Quamobrem fuerunt, qui dicerent, ſingulari Divini numinis providentia contigiſſe, ut cum Muhamedani, atque Hæretici, Schiſmaticique tot provincias in Europa, Aſia, atque Africa Eccleſiæ Catholicæ ademiſſent, tum ampliſſimæ regiones extremo ſeculo xv. atque ineunte xvi. detegerentur, quarum incolæ, qui barbaris feriſque moribus vivere conſueviſſent, eam doctrinam amplecterentur, qua ſe indignas pleræque Orientis, Septemtrionaliumque regionum gentes reddidiſſent.

Quamquam neſcio quo caſu evenerit, ut Inſulæ quædam, continentiſque Americæ regiones in ditionem ceciderint Proteſtantium, factumque proinde ſit, ut barbari novo genere doctrinarum imbuerentur, quæ cum vera, qua Chriſtus ſuos inſtituit, pugnarent.

In Auſtrali (1) America poſt Iſthmum ad mare Pacificum latiſſi-

1 In iis oppidis, quæ in Iſthmo Hiſpani obtinent Orthodoxam religionem florere tam certum eſt, ut ne egeat quidem oratione. Sed quas Angli, Batavi, Danique obtinent in Septemtrionali Americæ, regiones, eæ incolas habent pluroſque alienos ab inſtitutione, & doctrina Catholicorum. Johannes Albertus Fabricius *ſalut. Luce Evang. cap.* xxxv. *pag.*588. ſic habet „ Poſt aulam Anglorum ſtudium Americam petivere Thomas Maha, Thomas Shaphard, „ & alii, præcipue vero Johannes Heliotus (Hunc Indorum Americanorum Apoſtolum perperam vocat homo ex eadem hæreſi Creſcentius Matheras Epiſtola ad Johannem Leuſdenum, vertiſſeque ſcribit ſacra Biblia in linguam Indicam, quam linguam Indicam Fabricius *ibid. pag.*589. putat fuiſſe Virginianam) „ de quibus ... Joh. Hoornbeckius *lib.* II. *de Converſione Indorum*, „ *& Gentilium cap* xv. *pag.*260. *ſeq.* & decretum Parlamenti Anglicani *an.*1647. Condi cœ„ pta Societas prim anno Chriſti 1649. & ſuccedenti tempore a Carolo ſecundo Rege *an* 1661. „ deinceps a Willelmo III. an.1701. Anna regina, & Georgio utroque Regibus ſuſtentata, & „ aucta privilegiis egregie . „ & Leolyni Jen Kinſii, & Roberti Boylei, Barnabæ Olei, & alio„ rum legatis, & donationibus ornata, cujus fructus ingentes (quaſi vero fructum ullum afferre corruptela doctrinæ Catholicæ poſſit) „ non tantum ad ampliſſimas novæ Angliæ Provincias, ſed „ & multas alias regiones Americæ, Aſiæ, & Africæ longe, lateque extenduntur „. Numerat mox Fabricius ſcriptores, qui de Societatibus iiſdem data opera diſſeruerunt. In his ponit Johannem Lockium, qui Epiſtolam ſcripſit de Societate promovendi cognitionem Chriſti, qua illud inſtitutum celebrat. Extat inter ejus ſcripta poſthuma *Lond. an.*1714.„ Datas præterea refert ab Edmundo Gibſono Epiſtolas binas, quarum una eſt ad *capita familiarum in Coloniis Anglicis Americanis, & altera ad Miſſionarios in iiſdem Coloniis* „ Una cum Præmiſſa exhortatione ad Chriſtianos magnæ Britanniæ, ut Societatem de promovendo Evangelio adjuvent „ in inſtruendis, & ad Chriſtum adducendis nigris, plantationes tranſmarinas Anglicanas in„ colentibus „. Memorat deinde Creſcentii Matheri *epiſt. de ſucceſſu Evang. apud Indos ſcribendo*-

latissime patet regio, quam *Perù* (1) vocant. In ea quoque maximos nostri progressus fecerunt. Ergo *Quiti*, *Limæ*, *Cusci*, *Platæ*, aliisque in urbibus, barbarorum magna multitudine ad veram Religionem adducta, adeo Catholicorum opes creverunt, ut numerus Ecclesiarum, quas Clerici seculares, Dominicani, Franciscani, Augustiniani, Carmelitæ, Mercenarii, Jesuitæ, (2) religiosique aliorum Ordinum viri obtinent, iniri vix posse videatur. Quod vero dictum de Peruviana regione est, hoc idem fere de *Brasilia* (3), & *Terra firma* (4), quæ a Brasilia ipsa ad *Isthmum*

dentales in nova Anglia Lond. an. 1688. De Missionibus, quas vocas, Belgarum c. xxxiv. p. 580. Genevensium *cap.* xxxi. *pag.* 586. Batavorum *pag.* 592. Svecorum *pag.* 603. Danorum *pag.* 605. *seqq.* agit. Ita Protestantes impedire progressus religionis Catholicæ, imbuereque nova doctrina quoscumque possunt, conantur.

1 Consule Johannem Melendesium *Tesor. Verdader. de las Yndias en la Historia de la gran Provincia de S. Juan Batista del Perù de la Orden de Predicadores* opus distributum in volumina *in fol. tria* editum Romæ *an.* 1681. Levinum Apollonium *de Peruviæ regionis Inventione, & rebus in ea gestis, edit. Antuerp. an.* 1567. Augustinum de Zarate *Hist. de la Decouverte, & de la Conquete de Perou* ex Hispanico *edit. Antuerp. an.* 1567. in Gallicum sermonem translato *edit. Amstelod. an.* 1700. & *Paris. an.* 1706. Ignatium de Arbieto Soc. Jesu *Hist. de la Provinc. del Perù*. Prodiit *an.* 1748. Matriti accuratissima *Relacion Historica del Viage a la America Meridional, hecho de Orden de S. Mag. para medir algunos grados de Meridiano terrestre, y venir por elles en conocimiento de la Verdadera figura, y magnitud de la tierra, con otras varias observaciones astronomicas, y Phisicas por Don Jorge Juan, Comendador de Aliaga, en el Orden de S. Juan, socio correspondiente de la Real Academia de las Ciencias de Paris, y Don Antonio de Ulloa, de la Real Sociedad de Londres ambos Capitanes de Fragata de la Real Armada*. Optandum tamen fuisset, ut qui de religiosis viris, qui aliquandiu post introductam aliorum laboribus in Americam Meridionalem veram Religionem, eodem venerunt, & Christianorum nomen latius extendere curarunt, tanta cum laude loquuti sunt, iidem eorum meminissent, qui primi omnium tam longis itineribus susceptis, docere barbaros, eosque ad Christum colendum inducere cœperunt. Est illud opus in partes duas tributum, quarum utraque in totidem tomos dividitur.

2 Frezier *Relation du Voyage de la Mer du sud aux Cotes du Chile, du Perou, & du Bresil fait pendant les années* 1712. 1713. 1714. *pag.* 395. *seqq. edit. Amstelod. an.* 1727. Ecclesias, Monasteria, Cœtusque Religiosorum Ordinum, moresque Christianorum, qui in Peruano regno, Limæque præcipue sunt, describit. Sed is auctor paullo est iniquior Ordinibus Regularium. De Origine, & progressu Religiosorum Ordinum in eadem regione cognoscere lector poterit ex Annalibus, Historiisque Dominicanorum, Franciscanorum, Augustinianorum, Carmelitarum Mercenariorum, Minimorum, & Jesuitarum.

3 In regno Brasiliensi, quod obtinent Lusitani, Metropolis Ecclesiastica est *Bahia de todos los Santos*. Episcopi quoque aliis urbibus præsunt, quos quarto hujusce operis libro numerabimus. Florent quoque in Brasilia Religiosi Ordines Dominicanorum, Franciscanorum, Jesuitarum, Carmelitarum &c. Vide Johannis Lerii *Navigation. in Brasiliam an.* 1555. *seq.* gallice descriptam, editamque Rupellæ *an.* 1578. & Latine *Genev. an.* 1586. Antonii ei San Roman *Hist. Gener. de la India Oriental, los descubrimientos, y conquistas que han hecho las armas de Portugal en el Brasil, y en otras partes ... y de la dilatacion del S. Evangelo por aquellas grandes Provincias d sde sus principios hasto el an.* 1557. *edit. Valisol. an.* 1603. Simonis de Vasconcellos *Chronic. Soc. Jesu in Provincia Brasilia* Lusitanice scriptum, editumque *Ulyssipone an.* 1663.

5 *De terra firma, sive novo regno Granatensi* consule Melendesium *Tesor. verd. &c. l.* 1. *cap.* II. *pag.* 8. *seq. t.* 1. *edit. Rom. an.* 1681. De eadem aliisque regionibus Americæ Meridionalis agemus, ubi de Episcopatibus *lib.* IV. *hujusce operis* differemus.

Isthmum usque *Anacum* protenditur , affirmandum . *Paraquaria* (1) Regi Hispaniarum Catholico paret. At Jesuitæ in Provincia

 tri-

1 Josephus Peralta Ord. Præd. Episcopus *di Buenosayres* vir gravis , & Societati Jesu imprimis addictus Epistola , quam anno 1743. *die* 8. *Januar.* ad Philippum V. Hispaniarum regem Catholicum scripsit , quamque rex ipse in suo Decreto lato *die* 28. *Decembris an.* 1743. laudat *pag.* 32. *edit.*, ut fertur, *Neapolit. an.* 1744. sic habet *pag.* 54. ,, Dalla città di *santa Fede* ,, passai a visitare le popolazioni , e riduzioni delle missioni , che stanno sotto la cura de' Padri ,, della Compagnia di Gesù, e si distendono per cento leghe , il cui viaggio è scabrosissimo ... So- ,, no queste popolazioni in numero di trenta , delle quali diciasette appartengono a questa dio- ,, cesi di Buenosayres , e tredici a quella del Paraguay . Dopo aver visitate tutte le diciasette ,, di mia giurisdizione , passai ad amministrare la cresima in alcune di quelle del Paraguay . . . . ,, Esporrò qui quel tanto , che io ho veduto co' miei occhi , e toccato per così dire con mano ,, con tanto mio gusto , e spiritual consolazione . . . . vedendo una sì gran moltitudine di peco- ,, relle , che quantunque collocate in luoghi diversi , e fra loro così distanti , pure con tanta ,, ubbidienza pendono in tutto dalla voce del pastore , come se stessero tutte in un solo ovile ... ,, Ringrazio del continuo nostro Signore per le copiose benedizioni , che sparge sopra que' po- ,, poli per mezzo di quei santi religiosi , e uomini Apostolici della Compagnia di Gesù , i quali ,, del continuo si occupano *in istruirli* , *e sempre più assodarli nella fede Cattolica* , e in ren- ,, derli sempre più abili al servizio di vostra maestà , con una lealtà tanto impegnata , e fervi- ,, da , quasi l'avessero originalmente contratta da loro maggiori ,, . Id vero quemadmodum fiat , posteaquam de pietatis , & religionis cultu magnifice dixit , explicat hoc modo ,, Ne que- ,, sto zelo (de' Padri) e vigilanza si ristringe soltanto alla cultura spirituale delle anime di ,, quella gente , ma si allarga altresì , e si distende al temporale provvedimento de' loro corpi . ,, Dato che hanno tutto il necessario ricapito per la fabrica della Chiesa , e per tutto ciò , che ,, riguarda il culto divino , si portano unitamente con essi a riconoscere , e scegliere le migliori ,, terre per far la sementa del grano , e del cotone , trovate le quali somministrano loro bovi , ,, aratri, e la stessa semenza pel lavoro , con tal provvidenza , e carità verso tutti, che non può ,, abbastanza spiegarsi. Per i fanciulli, e fanciulle orfane si fa una particolar sementa a parte, il cui ,, raccolto si consegna ad un maggiordomo , che tien la nota di tutti , e a cui carico sta il prov- ,, vedere ciascun di essi di giorno in giorno. Un altra particolar sementa si fa per tutte le vedove, ,, ma in vicinanza della popolazione , acciò essendo donne deboli , e non poche di esse o infer- ,, miccie , o inoltrate negli anni , non sieno costrette , per far la raccolta , ad andare lontano , e ,, stancarsi : tenendole occupate nel rimanente dell' anno , con tutte le altre del loro sesso in ,, filare il cotone , che poi tessuto dagl' Indiani delle stesse popolazioni , serve loro per il ve- ,, stiario , colla qual provvidenza vanno tutti vestiti con tutta proprietà , e pulizia . ,, Hinc concludere forsitan quisquam posset , nihil eos Indos proprii habere , cum his omnibus modo, ut post addit Peralta , sed etiam vestitus cura Patrum Societatis distribuatur : Sed ex Regis decreto cur ita se res habeat, intelligitur . *Pag. enim* 31. *puncto* IV. ,, Intorno a questo capo (*se gl' Indiani ab-* ,, *biano dominio particolare sù i loro beni, e se un tal dominio, o l'amministrazione di detti beni* ,, *corra a conto de' Padri*) costa dalle informazioni trasmesse, dalle confessioni tenute, e da al- ,, tri documenti concernenti questo affare , come stante l'incapacità , e desidia di questi Indiani ,, nell'amministrazione , e maneggio di beni , si assegna a ciascuno una porzione di terreno da la- ,, vorare, a fine che col raccolto di quello mantener possa la sua famiglia, e che il rimanente del- ,, le sementa della comunità di grani, di radici commestibili, e il cotone si amministra in ogni po- ,, polazione , e va in mano di altri indiani colla direzione de' Missionarj . . . . Sotto gravi ,, pene hanno que' Missionarj dal loro Generale di non prevalersi di cosa alcuna per se spettante ,, agl' Indiani , nè per via di limosina , nè per via d' imprestito , nè per qualunque altro tito- ,, lo : fino a darne conto al Provinciale . ,, Addit Peralta *pag.* 58. ,, Questo è l' unico frutto ,, (o piuttosto *erba del Paraguai*) ,, che si traffica in queste provincie , e in quelle del Perù , ,, reca loro qualche sollievo , e col cui guadagno si abilitano a pagare il dovuto vassallaggio a ,, vostra Maestà consistente in una somma di 9440. pezze alla sua cassa . il di più di un tal gua- ,, dagno tutto s' impiega in servizio di Dio , e di vostra Maestà . Una parte vien consegnata al ,, culto divino nello splendor delle Chiese , e delle feste &c. . . . un altra parte si conserva ad

,, altri

triginta civitatibus, quæ sunt Regi stipendiariæ, imperant, earumque non Ecclesiasticam modo, sed civilem quoque rem publicam moderantur. Est autem in eas vagis, errantibusque Hispanis aditus interdictus, propterea quod metuant, qui curam incolarum gerunt, ne animi novorum Catholicorum, quorum sunt mores exacti ad pietatem, consuetudine Hispanorum vitiari, pervertique possint (1).

In

,, altro uso niente meno utile, e necessario, ed è questo. Oltre i Missionari, e altri ministri ,, Evangelici .... conviene averne sempre alcuni altri di riserva, già ben introdotti, e ammaestrati nella lingua di quei naturali da sostituirsi subito a quei, che muojono .... Un altra porzione di detto danaro serve a comprar Cavalli, e armi, a a rivestir soldati, che si tengono ,, in piedi al servizio di Vostra Maestà per qualunque spedizione venga loro commessa .... Può ,, contare la Maestà Vostra in tutte quelle popolazioni dodici in quattordici mila uomini abili, ,, e pronti a prendere la armi per qualunque impresa di suo servizio, come fecero di fatto negli anni scorsi nel Paraguay, ove diedero ammirabili pruove del loro valore, della loro fedeltà, del loro attacco per la sua real persona .... E di presente ducento di essi s' impiegano ,, nel lavoro della fortezza di Montevideo spediti colà a petizione del governatore di quella ,, piazza sotto la condotta, e direzione di due religiosi della Compagnia di Gesù, che al tempo stesso ne coltivan lo spirito colla pietà.

1 Philippus V. Rex Catholicus Hispaniarum eodem *decreto pag.* 7. Sic habet ,, quanto al ,, mettere nelle dette Provincie Governatori Spagnuoli, mi espose lo stesso Don Martino de ,, Barua i gran sconcerti, che da una tal novità potrebbero temersi attesa la indole assai volubile degl' Indiani, e l' esser essi stati governati sempre da' Padri della Compagnia senza mai ,, dipender da altri, che da' Provinciali della medesima, e dai Missionarj, che in sostanza sono ,, i Parochi. Ond' è, che per qualunque variazione di Governo, o gl' Indiani medesimi per ,, se stessi prenderebbero motivo di sbandarsi, e rifuggirsene alle Montagne, o non mancherebbe ,, chi li mettesse sù, e facesse loro animo ad imprendere una tal fuga ..... Mi significò altresì, ,, che potrebbe prendersi il regolamento, quando si stimasse conveniente, di metter nelle sette popolazioni più vicine a quella città .... un Governatore per lo immediato ricorso in caso ,, di bisogno, agli Spagnuoli di quella Provincia, quantunque lo stimasse, cosa difficile poter spuntarsi; aggiungendo lo stesso Don Martino de Barua, che in tal caso non vi avrebbe ,, chi chiedesse quel governo, essendovi da temere principalmente dalle massime de' Missionarj, i quali insin dalla prima fondazione di dette popolazioni, hanno avuto la mira di piantarle lontane dagli Spagnuoli, per così inabilitarle ad avere con essi alcun commercio. Al che ,, doveano aggiungersi i rigorosi precetti, e proibizioni, che intorno a ciò loro vengano fatte, ,, come chiaramente appariva nella popolazione di S. Ignazio Guasù situata lungo la via, e ,, tutta all' intorno circondata di folte siepi con la sua porta: mentre essendo in necessità i Spagnuoli ne' loro passaggi di entrare per detta porta, a niun di essi era permesso d' inoltrarsi ,, dentro la popolazione, se non soltanto ad alcuno, che ne avea la licenza dal Missionario ,, . *Pag.* 21. ,, Ragguagliarono (Don Emmanuele Martinez Carvajal, e Don Michele de Villanova) ,, il consiglio di essersi trattato in quello stesso congresso del punto vertente intorno al non insegnarsi la lingua Spagnuola agl' Indiani, e non permetter loro di aver comunicazione cogli ,, Spagnuoli, cosa tanto contraria a ciò, che viene stabilito dalle leggi de' miei dominj delle ,, Indie, e da cui necessariamente ne seguono pessime conseguenze, essendo questo un impedire ,, il commercio cogli Spagnuoli, un chiuder l' adito a quella mutua affezzione, che nasce dal ,, trattare insieme, e un voler mantenerli sempre separati dall' ordinario comun governo di ,, quei regni. Alla quale accusa rispondeva la religione; esser verissimo, che non si consentiva ,, agli Spagnuoli vagabondi l'entrare in quelle popolazioni, perché la sperienza ha fatto toccare con mano questo essere stato l'unico mezzo, per cui si sono tenute sempre lontane da ,, quelle le incontinenze, i furti, gli ammazzamenti, l'idolatria, che se una qualche volta vi

,, era

In Californiam, quam alii Insulam, alii Peninsulam esse putant (est autem sententia eorum, quorum secundo loco meminimus ad veritatem propensior) quæque ad occidentalem

 Ame-

„ era entrato qualche Spagnuolo, vi si sono portati per rubar loro fino le mogli. Del rimanente quanto all'assoluta proibizione agl' Indiani di trattare cogli Spagnuoli, convincersi „ questa coi fatti stessi per falsa; conciosiacchè vi avea del continuo gran numero di questi Indiani „ impiegati per mesi, e mesi o nella guerra, o nel lavoro delle fortificazioni, o in altre incumbenze, che frequentemente loro vengono imposte dai governatori del Paraguay, e di Buenosayres, „ dal che ne segue una precisa frequente comunicazione de' medesimi cogli Spagnuoli fuori delle „ loro case. E siccome quelli, i quali escono ad accudire alle dette faccende, non sono sempre gl' „ istessi, ma si mutano, quindi è, che tutti gl'Indiani, capaci di essere impiegati nelle accennate „ cose, tutti hanno avuti, e possono avere communicazione cogli Spagnuoli, a trattare liberamente con essi, senza contravvennire all' ordine del Missionario, che unicamente ha mira „ a mantenerli innocenti. „ *Punct.* vi. quo quæritur, *se fabbrichino armi, polvere, o altre munizioni pag.* 58. Sic statuit Rex Catholicus „ Atteso tutti questi motivi, ho determinato, „ che in niuna delle parti comprese in questo punto, si faccia novità alcuna diversamente da „ quello, che al presente si pratica, ma che si prosegui sca bensì, e si continui, come si è „ costumato finora sì nel maneggio delle armi, e militari esercizj, come nel lavoro di quelle, „ e delle munizioni di sopra accennate, e a fine di prevenire ogni inconveniente, che da ciò „ nascer potrebbe, col dispaccio d'oggi spedito a' Padri della Compagnia, si dà ordine al Provinciale, che nella sua visita consulti co' Missionarj, e veda qual provvedimento potrebbe „ prendersi in caso mai, che la disgrazia portasse di succedere una qualche sollevazione tra „ quegl' Indiani, e notifichi al mio real consiglio delle Indie il rimedio, che sarà giudicato „ più opportuno. „ Sed longum est omnia referre, quæ eodem decreto continentur. Itaque illud ipse lector, si lubet, consulat. Conferat præterea Ludovicum Antonium Muratorium eo *tractatu, quem italico sermone edidit Venetiis an.* 1743. inscripsitque „ Il Cristianesimo felice nelle Missioni de' Padri della Compagnia di Gesù nel Paraguai „. Quamquam is auctor nonnulla enunciaverit secus, atque decretum Philippi regis postulet. Ejus rei caussa fuerunt monumenta, quibus est usus, quod ei scilicet non suppeterent accuratiora. In extremo Muratorii tractatu extant epistolæ duæ Cajetani Cattanei Mutinensis Societ. Jesu scriptæ ad Josephum fratrem de suo in Americam Meridionalem itinere. Consule præterea Petrum Pelprat *Relat. Mission. Soc. Jesu in Insulis, & continente Americæ Meridion. edit. Paris. an.* 1655. Ludovicum Fuvilleum Minimum *Observat. edit. Paris. an.* 1714. Antonium Ruyzium de Montoya S. J. *Hist. de Missa sub Jugum Christi Paraquaria &c. edit. Matrit. an.* 1793. Nicolaum de Techo *Hist. Provinc. Paraquar.* S. J. *edit. Leodiensis an.* 1673. Lettres Edifiantes *tom.* viii. *pag.* 23. *t.* xi. *pag.* 390. *seqq. t.* xii. *pag.* 1. *seqq. t.* xiii. *pag.* 227. *seqq.* 240. *seqq.* 254. *seqq. t.* xiv. *pag.* 197. *seqq. t.* xv. *pag.* 346. *seqq.* Diarium Trevoltinorum *an.* 1726. *pag.* 1486. *& an.* 1728. *pag.* 892. *seqq.* De ortu progressuque religionis in ceteris provinciis Americæ Meridionalis ex Historicis, Muratorio, Petro Peleprato, Melendesio, Johanne de Aticenza *Epistol. de Mission. Peruvianis*. Gonzalesio de Illescas *Hist. Pontific. y Catolica tom.* II. *pag.* 332. *seqq. edit. an.* 1613. Didaco Torres Bollusio S. J. *relat. hist. rer. apud Judea in Prov. Peruana a Patribus Soc. Jesu Gestar. edit. Rom. ann.* 1603. Alfonso de Ovalle Soc. Jesu *relat. de regno Chili &c. edit. Rom. an.* 1646. Devilleo *ibid. pag.* 295. Philippo de Laguna S. J. *tom.* vii. *des lettres Edifiantes pag.* 28. 38. ac reliquis, quos supra nominavi cognoscere lector poterit. Urbanus Cerrius *pag.* 154. „ Nel 16. il Re di Spagna mandò (in California) tre navi con uomini „ periti, e con essi tre Sacerdoti Carmelitani, che battezzarono molte di quelle genti. „ Al presente non si sa, che vi siano operai. Solo del 1636. fu incaricato al Nunzio di „ Spagna di oprare con sua Maestà, che vi si destinasse più numerosa missione di Carmelitani, „ e di Agostiniani, o d'altri religiosi „. Idem *pag.* 139. *seqq.* agit de statu religionis in America meridionali, ut in regionibus *Peruana, Guyana, Brasilia, Rio Gennero, Paraquaria, Chile, Novi regni Granatensis, Terra Firma, Venezuola, & pag.* 151. *seqq.* de religionis ejusdem statu in Septemtrionali America, ut in regionibus *Nova Francia, Virginia, Avallona, Marilandia, Novi Mexici, Mexici* &c.

Americæ ſeptemtrionalis partem pertinet, & ex qua haud longiſſime *Jezzo* regio diſtat, inlatum Evangelium a (1) Carmelitis, Jeſuitis, aliiſque eſt, quorum itinera, labores, atque pericula viri doctiſſimi deſcripſerunt.

CAPUT XXVIII.

De Ortu, & Progreſſu, & adverſis rebus Religionis Catholicæ in Japonia, viciniſque Inſulis.

Regioni *Jezzo*, de qua ſupra demonſtratum fuit, quæque non ita pridem detecta eſt, aut vicinam, aut a ſeptemtrionibus conjunctam eſſe Japoniam Scriptores Geographi animadverterunt. Cum in hanc Luſitani aliquot Mercatores anno circiter 1540. delati tempeſtate fuiſſent, inque Angerum quemdam, qui tranquillitatem, ſecuritatemque animi a Bonziis (erant hi Sacerdotes Japoniorum) fruſtra quæſierat, incidiſſent, ei auctores fuerunt, ut navem conſcenderet, ſecumque Malacam navigare vellet. Verſari namque ibi Franciſcum Xaverium hominem incredibili doctrina, atque integritate vitæ, cujus inſignis in ſedandis perturbationibus animi facultas eſſet. Confidere autem ſe fore, ut ſi quod ipſi conſilium darent, ſequi conſtituiſſet, ei tranquillitas adeſſet, quæ afferret cum conſtantiam, tum perpetuam ſecuritatem. Ille etſi initio ægre ferebat, propterea quod ſuos relinquere, tamque longæ navigationi ſe ſe committere, grave, atque arduum eſſe arbitraretur; tamen cum civem neſcio quem ſuum interfeciſſet, quæſituſque ab ejus propinquis ad necem eſſet, quod ante facere ſponte noluerat, neceſſitate demum coactus fecit, atque in navim perfugit Luſitanorum. *Alvareſius* Mercator, ubi ad ſe illum accedere, inſtareque, ut Malacam tranſduceretur, vidit, veritus, ne ſi ejus poſtulata facere diſtuliſſet, ab ſententia Japonius deterreretur; quoniam, ipſe multis magniſque rebus diſtinebatur, quo minus inde ſolvere, & proficiſci ad Xaverium poſſet, *An-*

1 De California confer Diarium Trevoltinorum *an.* 1714. *pag.* 1238. *an.* 1705. *pag.* 744. Lettres Edifiantes *tom.* v. *Acta erudit. Lipſ. an.* 1686. *pag.* 362. *ſeqq.* De miſſis in Californiam miniſtris, deque fructu, quem retulerunt, conſule *les Lettres Edifiantes tom.* v. *in Præf.* & *pag.* 263. De Carmelitis loquitur Cerrius *ibid. pag.* 154.

Angero perſuaſit, ut in alium, neſcio quem Japoniæ portum devehi curaret, ubi *Ferdinandus Alvareſius* conſiſtebat, quem intellexerat brevi eſſe Malacam petiturum. Ei præterea litteras, quas deferret ad *Ferdinandum*, dedit, quibus rem, ut acta eſſet, & quamobrem ei Japonium commendaret, ſignificabat. In portum ut pervenit *Angerus*, non *Ferdinandum*, nam is inde, opportunum nactus ad navigandum tempus, abierat, ſed *Georgium Alvareſium* Xaverii amicum offendit. Huic litteras reddidit. Is uti quis tandem ſibi, & quam ob cauſſam commendaretur cognovit, ratus ſe Franciſco rem maxime gratam facturum, *Angerum* ad navem aſcendere jubet, & quam cito poteſt, ſolvit, atque Malacam proficiſcitur. Ubi portum tenuit, quærit de Franciſco, atque paucis ante diebus iter eum ad Moluccas inſulas inſtituiſſe intelligit. Paſſus id quidem acerbiſſime *Angerus* fuit, ut qui ſummo viſendi Sanctiſſimi viri deſiderio flagraret; ſed cum nemo inveniretur, qui diceret, quamdiu manere Franciſcus in Moluccis vellet, conſilium in Japoniam revertendi cepit.

Ad Sinenſium regionem tempeſtate jactatus cum attigiſſet, in Alvareſium Vaſeum incidit, qui iter Malacam parabat. Is Alvareſius, quod angi magno mœrore Japonium perſpexiſſet, hortatus hominem eſt, ut inde ſecum abire vellet. Franciſcum enim Xaverium e Moluccis Malacam ante rediiſſe, quam ipſe Sinas appelleret. Angerus, qui rebus ſuis diffideret, proſpiceretque fore, ut ſi in patriam revertiſſet, extremo ſupplicio afficeretur, voluntati amici parendum potius, quam in Japoniam redeundum exiſtimavit. Re ita, ut cogitarat, perfecta, cum primum alloqui Xaverium, ab eoque doceri potuit, quid facto neceſſe eſſet, ut tranquillitate animi frueretur, gaviſus vehementer eſt, quod experiundo multo eſſe virum ſanctiorem, & majora ſibi ejus opera polliceri poſſe, quam ab aliis acceperat, cognoviſſet. Igitur ubi (1) de Trinitate, de Chriſto, de Baptiſmo, ceteriſque decretis, atque Myſteriis Chriſtianæ Religionis intellexit, falſa Japoniorum numina negligere, & ſacris Chriſtianorum imbui decrevit. Ejus rei quum Xaverium feciſſet cer-

1 Vide Epiſt. S. Franciſci Xaver. *ad Socios in Europam apud Maffei. Select. epiſt. ex India pag. 3. ſeqq. edit. Venet. 1588.*

certiorem, Goam eſt miſſus, utque recte eſt doctrina, diſciplinaque noſtra inſtructus, ab Johanne Alburquerquio Goano Antiſtite baptiſmi initiatus ſacramento, & Paulus a S. Fide appellatus fuit. Ex eo, aliiſque deinde quum Franciſcus eſſet percuntatus, ecquid ſperare fructus, bonique ab Japoniis poſſet is, qui ad eos adire, nunciareque ipſis Evangelium conſtituiſſet, ſic reperit: magna eſſe (1) Japonios comitate, atque ita comparatos, ut facile doceri ſe ſinerent. Diſputare autem eos libenter de religione. Manaſſe præterea apud ipſos jam inde ab aliquo tempore famam, quæ ferret, venturos aliquos, qui longe meliorem doctrinam in Japoniam, vicinaſque inſulas importarent. Quare ſi quis ad ipſos introducendi, propagandique Evangelii cauſſa contendiſſet, hunc propter oraculum, quod circumferretur, & docilitatem gentis, laturum magnum itinerum, & laborum fructum. His auditis, incenſus ejus rei perficiundæ cupiditate, Franciſcus ad Ignatium Loyolam, Inſtitutorem Societatis Jeſu ſcripſit, eique ſignificavit, eſſe ſibi in animo Japonicas Inſulas petere. Confidere namque ſe fore, ut Japonii pertinacia deſiſterent, Chriſtianamque religionem amplecterentur. Ubi elatum in populum eſt, iter a Franciſco in Japoniam parari (ita ut fit, ubi quis boni quidquam aggreditur, ut inveniantur, qui hoſtis generis humani artibus circumventi, deterrere hominem a ſuſcepto conſilio conentur) fuerunt, qui illi pericula, in quæ ſeſe conjiciebat, exponerent, obſecrarentque etiam atque etiam, ut ne commodis Indorum, quos inſtituere ſoleret, de quibus ſcilicet commodis dubitare non poſſet, neglectis, alio res incertas quæſitum proficiſceretur. Horum oratione intellecta, Franciſcus reſpondit, eſſe illis ſe magnopere devinctum, qui ſuæ ſalutis cauſſa tanta ſollicitudine afficerentur. Quod de Indorum utilitatibus dicerent, ſcirent eas ſibi, etiam abſenti, curæ futuras. Scriptis deinceps ad Ignatium (2), & Rodriqueſium litteris (3), quibus eos de itinere brevi inſtituendo certiores fecit, navim conſcendit, declinatiſque periculis, quæ aliquando ſubierat, tandem in Japoniam pervenit,

1 Vide S. Franciſci *epiſt. ad Sanctum Ignatium* apud Auctorem *H. E. du Japon. pag.* 61. & eumdem Hiſtoricum *pag. ead. ſeqq. edit. an.* 1689. *tom.* 1.

2 *Loc. cit.* 3 Apud eumdem *ibid.*

nit (1), hoſpitioque a Pauli (quem ſupra demonſtravimus fuiſſe ante baptiſmum Angerum appellatum) propinquis exceptus docere Chriſtianam religionem Japonios cœpit. Nunciatum brevi poſt tempore Saxumenſium Regi fuit (nam is haud longe aberat) cum Europæis Angerum in Inſulam veniſſe, qui novum quoddam doctrinæ, diſciplinæque genus profiterentur. Ille, quod in exquirendo curioſus eſſet, Paulum ad ſe vocat. Quærit ex eo quid apud Malacenſes viderit ſingulare, quamque illi probarent de religione ſententiam. Paulus poſteaquam de rebus, quas Malacæ, Goæque conſpexerat, narravit, tum adductum ſe ad Xaverium & doctum, & magna virtute hominem fuiſſe dixit, a quo unum verum Deum colere didiciſſet. Hunc autem, cujus ipſe verbis non modo inſtitutus, confirmatuſque in fide, ſed etiam placidam animi conſequutus fuerat, quietamque conſtantiam, ſecum in Inſulam, una cum ſociis aliquot tradendæ veritatis cauſſa, veniſſe. His auditis, Rex Paulum dimittit, eique imperat, ut ad ſe Franciſcum adducat: velle namque ſeſe de pietate, cultuque religionis cum eo agere. Ille Regi obſequutus, ſuum hoſpitem convenit, hortatuſque eſt, ut in colloquium venire invitatus ne gravaretur. Nihil Xaverio accidere gratius poterat, qui plane ſciret, Principe ad Chriſtiana ſacra perducto, perſacile eſſe reliquos, qui ei parerent, ad ejus exemplum imitandum impellere. Ergo miſſis rebus ceteris, ſi quibus forte diſtentus erat, ad Regem contendit, uſuſque interprete Paulo, ei, atque Reginæ, ceteriſque qui aderant, exponit, quid credere quemque oporteret, & cujuſmodi præmia ſuis cultoribus Chriſtiana religio, quæ ſola vera eſſet, pollicceretur. Rex, qui magno ſilentio audierat, vereri ſe dixit, ne, ſi vera eſſet religio, mali dæmones impedirent, quo minus in Japonia propagaretur. Se tamen, quod Franciſcus peteret, facturum. Igitur ei per ſeſe licere, ut palam quæ de Trinitate, de Chriſto, de myſteriis

1 *Die xv. Auguſti an. 1549. Vide Hiſt. de l'Egliſ. du Japon par Monſieur l'Abbé de T...*, *lib* 1. *pag.* 72. *ſeq. tom.* 1. *edit. Parıſ. an.* 1689. Cerrius *ibid. pag.* 118. „ Il Giappone, *inquit*, „ è formato di tre grand'Iſole, e ſi divide in 66. regni, dove fu dal 1549. da S. Franceſco Saverio, e di poi dal Beato Pietro Battiſta Martire portata la Fede Cattolica, che in breviſſimo „ tempo vi fece grandiſſimi progreſſi, e particolarmente nella città di Nangaſachi, qual è il „ porto di maggior traſico. Arrivarono i Criſtiani nel Giappone al numero di 60000. eſſen„ dovi ſtati fatti Veſcovi, e deſtinati molti altri dalla Congregazione.

ſteriis denique ceteris ſentiret, in provinciis, quæ in ſuam ditionem ceciderant, prædicaret. Cum Xaverius omnia ſibi initio cedere ſecunda videret, domum ſe recipit, operamque addiſcendæ Japonicæ linguæ diligentem navat, (1) atque haud longe poſt in concione de fabulis primum, quibus Japonii delectarentur, copioſe agit, iiſque reprobatis, quæ ſit vera de divinitate doctrina, explicat, atque eos tandem, qui præſto erant, pluribus verbis hortatur, ſibi ipſis ut caveant, ne ſe ſuoſque perpetuo eant perditum. Hac oratione multis, ut ſuperſtitionem abjicerent, permotis, quod Franciſcus animadverteret, vix ullos, invitis Bonzis, ab ſeſe fieri progreſſus poſſe, conſilium eorum principem adeundi cepit. *Ningitus* (nam hoc ei principi cognomen erat) etſi quæ dicta de doctrina Chriſti fuerant, negligenda non eſſe arbitrabatur, tamen ubi audivit, abſtinendum Chriſtiano ab omni genere vitiorum eſſe, cavendumque ne quid turpiter, improbeque non ſolum agat, ſed ne cogitet quidem, manendum in errore, ac ſuperſtitione potius, quam voluptatem, cui maxime indulgeret, deſerendam putavit. Sed eorum, qui in colloquio adfuerant, duo, Franciſci ſermone compulſi, ſalutem animi rebus omnibus antepoſuerunt; quamobrem baptizati ſunt, auctoreſque aliis quibuſdam fuerunt, ut ſuum exemplum imitarentur (2). Bonzii, qui augeri in dies numerum Chriſtianorum, ſeque ab Japoniis deſeri viderunt, dandam operam exiſtimarunt, ne majus Ordo, in quem ipſi cooptati fuiſſent, detri-

1 Quod in Romano Breviario ad *d.* 111. *Decembris* legitur „ Eo (nempe in Indiam) appulſus, illico variarum gentium difficillimis, & variis linguis divinitus inſtructus apparuit „; ſic eſt intelligendum, adjumento illi Deum fuiſſe, ut citius quam alii poſſint, linguas addiſceret. Ex ejus enim litteris conſtat, elaboraſſe illum vehementer, ut eaſdem ſibi compararet. Epiſt. enim, quam ad Socios Goam miſit, ſic habet apud Maffejum *ibid. pag.* 1n. „ Recta Cangoximam, quæ Pauli noſtri Patria eſt, invito dæmone (perducti ſumus). Ibi cum a Pauli cognatis, tum a reliquis oppidanis amiciſſime excepti, dies ipſos quadraginta Japonicæ linguæ elementis haud exiguo cum labore poſuimus, jamque Decalogi præcepta, Deo favente, promulgare ſumus aggreſſi, quæ Paulus noſter & cetera Chriſtianæ fidei capita in patrium ſermonem converterit, ac nos quamprimum typis mandare decrevimus, quo Chriſti notitia facilius latiuſque fundatur. At apud Turſellinum *lib.* 111. *Epiſtol. S. Franciſci p.* 105. *edit. an.* 1596. ad ſocios Xaverius ſcribens „ Nos japonice ſi ſciremus jamdudum hanc vaſtitatem non ſine magno animorum fructu coluiſſemus ... Faxit Deus, ut ad divinarum explicationem rerum japonicam linguam condiſcamus quam primum, tum demum aliquam rei Chriſtianæ navabimus operam. Nam nunc quidem inter eos tamquam mutæ quædam ſtatuæ verſamur. Multa enim illi de nobis & dicunt, & agitant, ad quæ nos ſcilicet obmuteſcimus patrii ipſorum ſermonis ignari. In præſentia in linguæ hujus percipiendi elementis repueraſcimus.

2 Vide *Hiſt. de l' Egliſ. du Japon. ibid. pag.* 76. *ſeq.*

detrimentum acciperet. Itaque multis verbis populum, ne peregrinis illis auſcultaret, hortati, Regem aggrediuntur, compelluntque, ut ne deinceps Franciſco, ac Sociis propagandæ religionis, quam in Japoniam intuliſſent, faceret poteſtatem. Ægerrime vir Sanctus ferebat deripi ſibi opportunitatem, quam nactus initio fuiſſet, incolas Chriſto Servatori conciliandi, ac ne prætermiſiſſe quidpiam videretur, quod animum regis mollire aliquantum poſſet, ad eum ſe confert, gratiaſque principio agit, quod ſe tot beneficiis auxiſſet, tum majorem in modum obſecrat, ne iis adhibeat fidem, qui ſe, ceteroſque Chriſtianos calumniarentur. Nihil enim ab ſe ſociiſque actum unquam fuiſſe; quod non utilitati, atque emolumento eſſet reipublicæ Japoniorum. His, aliiſque verbis uſus, cum perſiſtere in ſententia Regem animadvertiſſet, inde excedere decrevit, novoſque Chriſtianos Pauli a Sancta Fide curæ commiſit, pollicituſque eſt fore, ut tum denique reverteretur, cum rex in noſtros æquiore animo fuiſſet. *Firandum* cum peteret, propterea quod ſperaret, ſibi ejus civitatis Regem amicum futurum, in ipſo itinere nonnullis, ut Chriſtum colerent, perſuaſit. In eo oppido cum plurimos ſacris noſtræ religionis imbuiſſet, *Meacum*, quæ urbs totius Imperii metropolis eſt (quamvis enim plures ſint in Japonia reges, tamen eſt Imperatoris loco unus, quem *Dayri* vocant) (1) proficiſcitur. Putarat enim, ſi religionem in urbem, quæ caput reliquarum eſſet, invexiſſet, eam in ceteras quoque importare facile futurum. Namque principes viros, atque optimates provinciarum norat maximo numero in metropoli agere ſolere, quibus captis, nihil negotii eſſe judicabat, eos etiam ad Chriſtum pertrahere, qui ipſorum auctoritate ducerentur. Atque Amanguchium, qua iter *Meacum* erat, primum advenit, in quo quidem Amanguchio oppido rex Nangati degebat, qui ubi a ſuis accepit, virum ex Europa doctum, ſingularique virtute in civitate verſari, eum ad ſe accivit, percuntatuſque, quid de religione ſentiret, tandem ut ſe præſente cum Bonziis diſputaret, juſſit. Cum tacente Rege, nemo, quæ cogitabat, eloqui auderet, inde Franciſcus, quin ullum orationis fructum tuliſſet, diſceſſit, ratus

1 *Ibid. pag. 83. ſeqq.*

ſatius eſſe, cum plebe agere, atque experiri, ullus ne in regno delectus a Deo eſſet, qui evangelio aſſentiretur. Sed quoniam ne id quidem ex ſententia cedere videbat (nam ita erant in ſuperſtitione obfirmati Nangatenſes, ut quæcumque de Chriſto audiſſent, contemnenda arbitrarentur) inſtitutum iter maturavit, multiſque laboribus perfunctus *Meacum* venit, & cives dogmata Chriſti docere cœpit. Sed cum (1) Imperatorem minus valere auctoritate, quam ipſe putarat, intellexiſſet, Firandum redire conſtituit. Igitur ingreſſus in navim quam celerrime poteſt, Amanguchium revertitur. Interea illi a Prorege Indiarum, & Goano Antiſtite litteræ, quas ad regem deferret, redduntur. Franciſcus, qui eas Epiſtolas Japoniis utiles futuras proſpiciebat, petiit, ut ſibi ad Regem accedere liceret. Ea re impetrata, quod ſibi erat mandatum, fecit. His acceptis litteris, Rex qui ſibi magnopere commendari hominem videret, cui tantus honos a noſtris propter doctrinam, atque ſanctitatem morum adhiberetur; ut oſtenderet, eam ſibi gratam, & uſui Franciſco fuiſſe commendationem, multis ipſum verbis collaudavit, ac tandem dimiſit, promittens diligenter ſe, quæ peteret, curaturum. Poſt cum magnum eidem auri, argentique pondus dono miſiſſet, rejectumque ab eo fuiſſe accepiſſet, quid hoc rei eſt? inquit. An hic Europæorum *Bonzius* aurum contemnit, cujus cupiditate noſtri tantopere teneantur? Miratus igitur Franciſci virtutem, eum ad ſe rurſum vocat. Quærit ex ipſo, ecquid poſtulet? Cum nihil aliud ab eo deſiderari audiſſet, quam ut ſibi palam omnibus Evangelium explicare fas eſſet, non modo quod petierat impetravit, ſed etiam cautum ab Rege eſſe intellexit, ut nequis ipſi, ſociiſque reſiſtere, moleſtuſque eſſe auderet. Id ubi divulgatum eſt, magnus ad Franciſci ædes concurſus eſt factus Japoniorum. Bonzii, qui graviter ferebant, communi conſilio agunt, ut quibus poſſint modis impediant, quo minus cives Chriſtianam religionem amplectantur. Igitur Xaverium, ſocioſque accuſare apud plebem, principeſque viros, ut eos contumelia inſectarentur, incendere non dubitabant. Contra optimi viri æquo animo injurias perferebant. Qua re permoti

1 *Ibid. pag. 37. ſeqq.*

moti multi Japoniorum, nostris mysteriis initiabantur. Plena erat civitas Christianorum, cum Franciscus litteras ad Jesuitas (1) Europæos dedit, quibus eos rerum omnium certiores fecit, quas pro religione Amanguchii gessisset. Interim Bonzii aggredi sæpe hominem audebant, atque argumentis propositis, quæ nihil solidi continerent, ita ejus responsis implicabantur, ut ne mutire quidem valerent. Quamobrem cum deterrere suos a doctrina, atque disciplina nostra eniterentur, tum maxime efficiebant, ut altiores Christiana religio in civitate radices ageret.

Amanguchiensi Ecclesia (2) constituta, confirmatisque in fide animis novorum Christianorum, ad Bungiorum regnum abire Franciscus decrevit. Eo ut pervenit, incidit in aliquot Lusitanos, qui ei auctores fuerunt, ut magno apparatu, specieque quadam triumphi ad regem adiret. Ille etsi initio restitit, tamen eorum precibus victus, faciundum quod poscerent, judicavit. Cum exceptus ab rege incredibili comitate, & a principibus viris civitatis multis, magnisque honoribus affectus esset, ut eis gratiam rependeret, de vera doctrina cum ipsis egit, eosque est vehementer hortatus, ut si qua suæ salutis cura tenerentur, Christo se dederent. Hunc namque, ut perpetuo essent felices, daturum. Aderat *Faxiondonus* Bonzius vir summa impudentia, & temeritate, qui cum regem Francisci oratione convictum, convertere sese ad fratrem, minusque honorifice de Bonziorum doctrina loqui audisset, ne arbitrare, inquit, tuum esse, o Rex, judicium de religione ferre. Bonziorum hoc munus est proprium. Tibi si quid dubium, minusque perspicuum videtur, hoc ex nobis quærere ne gravere. Nostrum enim est nemo, qui tibi interroganti satisfacere facile non possit. Rex etsi moleste tulit, tamen simulato esse opus putavit, ne quid faceret, quod regia majestate indignum videretur. Interim Franciscum invitat, ad prandium secum ut veniat. Post scorta ex ædibus regiis pelli jubet, vitamque ducere Christianam aggreditur. Animadverterat Franciscus ab Japoniis pauperes despicatui haberi, propterea quod Bonzii, qui avidi pecuniæ erant, regibus, populisque persuasissent, nihil opis esse ei generi hominum, præsidiique afferendum, quos

1 *Hist. de l' Eglise du Japon lib. 1. pag. 103. seqq.* 2 *Ibid. pag. 109. seqq. tom. eod.*

Dii versari in squallore, ac sordibus voluissent. Quapropter ex animo Regis opinionem tam inveteratam, tamque penitus insitam evellere curavit. Re bene gesta, ad populum sese convertit. In plateis, viisque urbis quamobrem in Japoniam venerit, exponit. Ne putarent salutem sempiternam assequi mortalium quemquam posse, qui nomen religioni Christianæ non dederit. Quæ numina Japonii colerent, ea non solum ratione, potestateque vacare, sed etiam nulla esse in natura rerum. Hic magnam videre licuit animorum commotionem. Permulti enim, quorum in numero Bonzii quoque nonnulli erant, vi veritatis compulsi, ab eo summopere flagitant, ut eos cooptare in ordinem Christianorum velit. At Bonzii ceteri, qui suas opes, existimationemque quotidie minui viderent, calumniari, circumvenire plebem, omnia denique agere, quæ sancto viro, Christianæque reipublicæ detrimento, atque exitio esse possent. Denique templa occludunt, sacrisque omnes interdicunt, quoad Lusitanis in urbe consistere licuisset. His artibus conjurationem plebis faciunt. Viri, feminæque hac, atque illac discurrunt, cumque Bonzios neque pertinacia desistere, neque flecti velle viderent, impetum in Lusitanos facere decernunt. Lusitani naves conscendunt, sublatisque anchoris, quod suis rebus metuerent, aliquot millia passuum ab eo loco progrediuntur. Sed quoniam ægre ferunt, Xaverium tanto in periculo versari (namque is mori se malle dixerat, quam gregem suæ curæ commissum deserere) rursum ad portum appellere statuunt. Quod in animum induxerant, exsequuntur. Ad Franciscum, qui solus in tugurium sese abdiderat, veniunt. Orat Navarchus, atque obtestatur hominem, sui, eorumque, quos ad Christum converterat, ut misereatur, atque ad navim profugiat. Ubi nihil ab se agi, & Franciscum in sententia manere, idque jam divino instinctu fieri cognovit, ipse quoque ibidem consistere, & fortunam, quæcumque accidat, experiri se velle dicit. Interim nunciatum est Regi, Bonzios populum concitasse, magnaque in pericula venisse societatem Lusitanorum. Itaque duci militum imperat, ut ni populus pareat, vi, armisque ad tumultum sedandum utatur. Ea spe Bonzii dejecti, ab Rege petunt, ut sibi

rur-

(1) rursum cum Xaverio congredi, ac de religione contendere liceret. Cum in conspectu Regis, primorumque civitatis res gesta, magnoque cum sectæ detrimento a Bonziis certatum esset; illi invidia, furoreque incitati, discedunt, ac de nomine Christianorum in Japonia, quibus artibus possint, delendo cogitant. Franciscus quidem certe, qui haud paucos eorum, qui primas in regno partes obtinebant, perseverare nihilominus in errore, & volutari in cœno flagitiorum perspiciebat, Bungio, quam celerrime posset, egredi, atque ad suos contendere decrevit. Multa erant præterea, quæ hominem, ut inde excederet, hortarentur. In his Christiani, quos in India, ex qua in Japoniam navigarat, reliquisset, Sinenses quoque, quibus in Christi potestatem redactis, sperabat fore, ut una Japonii ad saniora consilia capienda induci possent, Goenses denique, ac Malacenses Europæi, qui illum, ut rediret, vehementer obtestarentur. Itaque confirmatis in fide Bungiensibus Christianis, eisque curæ sociorum relictis, quorum fidem, singularemque virtutem cognitam, atque exploratam habebat, iter in Indiam parabat. Quo fere tempore nunciatum est, Amanguchiorum Rege, ejusque filio interfectis ab hoste, qui magnis copiis in regnum invaserat, esse Bungiensis Regis fratrem communi consilio Regem nominatum. Jam vero Franciscus, ita ut supra demonstratum est, multis honoribus a Bungiorum Rege affectus fuerat. Itaque ubi cognovit, legatos venisse, qui significarent, fratri esse Regis ab suis civibus Amanguchiense regnum delatum, missosque proinde fuisse se, qui ei, cum quidem commodum videretur, itineris socii, atque duces essent: his rebus commotus, ad Regem Bungiorum adit, oratque, ut Amanguchienses Christianos, qui magnopere a Bonziis vexarentur, fratri commendatos habere velit. Namque Bungiensis bene erat in nostros homines animatus, multaque indicia exhibebat; quibus conjicere liceret, eum aliquando non solum amicum nostrum, sed Christianum etiam (2) futurum. Eam ob rem Rex idem fratrem alloquitur. Promittit

1 *Hist. de l'Eglis. du Japon. tom.1. pag.149. seqq.*

2 Johannes Petrus *Maffejus Soc. Jes. Hist. Indicar. lib.xv. pag.258. edit. an.1689.* „ Xaverius ex Japone Indiam, ex India retro Sinarum littora petiturus, primum Christianos in „ di-

mittit Amanguchienſis curaturum ſeſe, ut ne qua Chriſtianis, qui in ſuis Provinciis verſarentur, a civibus injuria fieret. Sed cum tempus inſtaret, quo portu ſolvendum, atque ex Bungio abeundum Franciſco erat, Regem iterum convenit, eique primum gratias, quas poteſt, maximas agit, quod ſe receperit, quod ſibi prædicandi in Regno Evangelii poteſtatem fecerit, quod liberum cuique eſſe ſtatuerit, amplecti Chriſtianam religionem; tum ſperare ſe dixit, fore, ut Rex ipſe veritatem agnoſceret, noſtramque inſtitutionem palam profiteretur. Hoc dum feciſſet, ſciret ſibi ſempiternæ gloriæ, ac beatitati futurum. His aliiſque verbis in eam ſententiam dictis, una cum Japoniis duobus, quos Romam mittere conſtituerat, iter Goanum (1) aggreditur. Eo (2) ut pervenit, Jeſuitas aliquot deligit. Mandat, in Japoniam ut ſe conferant, remque Chriſtianam in iis regnis adminiſtrent, dentque diligentem operam, ut numerus ipſorum, opeſque augeantur. Eorum aliqui Amanguchium veniunt. Nonnulli deinceps in Bungium appellunt, facileque ab Rege, qui Bonziorum ſuperſtitionem, fraudeſque perſpectas habebat, obtinent extruendi templi Chriſtiano ritu, dilatandæque religionis in omnibus regni oppidis facultatem. Igitur in Amanguchienſi, Bungienſique imperio principes viri atque matronæ, Bonziique noſtris ſacris initiati, cœtus coacti, omnia demum ita conſtituta, ut tam brevi tempore nihil ſupra deſiderari poſſe videretur. Hoc ſtatu cum res noſtræ in Japonia eſſent, turbæ coortæ incolarum ſcelere fuerunt,

„ digreſſu confirmat. Coſmum Turrianum, & Johannem Fernandum Amangutiano præficit gre-
„ gi. Ipſe in Bungum, quo Luſitanorum appulſam audierat navem, recta contendit. Rex erat
„ Bungi tum adoleſcens, & cæcis errorum tenebris involutus: attamen cognito quanta Xaverii
„ eſſet virtus, quanta etiam apud Luſitanos auctoritas (quorum ille, ut plerique ejus tractus
„ Dynaſtæ, commercium, ac ſocietatem expetebat) advenienti patri ſeſe valde humanum,
„ & honorificum præbuit. Abeunti comitem e ſuis familiaribus cum Epiſtola, & donis ad Indiæ
„ prætorem dedit. Idem ceteris e ſocietate, qui Japonem poſtea miſſi ſunt, eamdem humani-
„ tatem, ac benevolentiam præſtitit; proprium in ſuo regno domicilium adſignavit, aditum ad
„ regum finitimorum familiaritatem, gratiamque litteris, ac nunciis muniit. Quinetiam in ma-
„ ximo rerum ſuarum diſcrimine, inter graviſſimas bellorum, ac ſeditionum procellas, eorum
„ ſaluti, & incolumitati, præcipua fide, curaque conſuluit, ac duodetriceſimo demum poſt Xa-
„ verii profectionem anno Chriſtiana ſacra ſuſcipiens, quæ ad id uſque tempus metu ſeverioris
„ diſciplinæ fuerat averſatus, de tanti patris nomine Franciſcum appellari ſe voluit. Noviſſi-
„ me vero ad Gregorium XIII. Pont. Max. legatos e regia ſtirpe venerationis, & obſequii no-
„ mine deſtinavit &c.

1 An. 1751. *Hiſt. de l'Egliſ. du Japon. pag. 163. ſeqq.*

2 *Hiſt. ejuſd. auctor. lib. III. pag. 166. ſeqq.*

runt, atque Rege Amanguchiorum interfecto, parum abfuit, ut Rex etiam Bungiorum periret. Sed hujus virtute conjurationis auctores capti, exquisitissimisque suppliciis cruciati, parem facinori pœnam tulerunt. Neque vero suas ipse solum injurias, sed mortem etiam ultus est fratris. Ecclesiæ quamquam seditione populari plurimum incommodi accepissent, sedato nihilominus tumultu, respirare paullulum, majoresque spiritus sumere cœperunt. Interim res Firandensium Christianorum magis, magisque amplificabatur. Bonzii invidia incitati, propterea quod pati nullo modo possent, suum ordinem, qui tanto in honore ante fuisset, quotidie minui; timerentque, ne si qua cœperant, eadem ratione omnia nostris cederent secunda, ipsi contemtui haberentur, impetum in Ecclesiam facere, experirique omnia statuerunt, modo res nostras in regno funditus eversas, atque excisas intuerentur. Id antequam facerent, nostros ad certamen provocarunt, eisque dixerunt, quod si ratione, veritateque doctrinæ confiderent, cum ipsis palam de religionis rebus instituerent disputationem. Non recusavit Vilela Jesuita. Periculum enim erat, ne Japonii, qui ad nostros perfugerant, si invitatus veritatem palam defendere noluisset, in superstitionem reciderent. Re bene gesta, Vilela magno populi plausu victor appellatus, domum revertitur. Bonzii furore perciti ipsum contumeliis afficiunt, Christumque, quem ille Deum prædicaret, maledictis insectantur. Deinde urbem circumcursant, & sceleſtis hominibus adjunctam, ac sibi, qui Deos pie, sancteque colerent, auctoritatem ademtam queruntur. Orant plebem, sibi ut adjumento esse velit. Id si fecerit, impiosque finibus regni exterminaverit, gratum diis, hominibusque facturam. Concitato igitur tumultu, noctu in cœmeterium Christianorum se primum conferunt, crucemque tollunt. Ubi nostri mane crucem dejectam viderunt, contra atque ratio æquanimitatis Christianæ posceret, irruunt in Cœnobium Bonziorum, simulacra Deorum e templis extrahunt, eorumque partem exurunt, cetera in mare projiciunt. Bonzii irati Regem conveniunt. Petunt ut Vilelam expelli in exilium jubeat. Rex virum, ut abscedat, hortatur.

tatur. Is continuo, Regi obsequutus, in Bungium proficiscitur. Eodem fere tempore Japonius nescio quis, cum intellexisset sibi esse mulierem servam domi, quæ Christianam religionem profiteretur, eam ad se accivit, monuitque, ut simulacris Japoniorum cultum adhiberet: ni fecisset, sciret esse ei sine dubio pereundum. Illa (1) ut erat incredibili animi fortitudine, esse sibi mortem, respondit, vita plena miseriæ cariorem. Namque si mortem religionis Christianæ caussa contempsisset, esse persuasum sibi, in cælo se non vitam modo, quæ numquam tolli possit, sed regnum etiam sempiternum consequuturam. Herus vehementer perturbatus, expectavit, dum summo mane, ita ut consuerat, mulier in cœmeterium oratum iret, utque jam ivisse cognovit, eodem accurrit, districtoque gladio, eam quæ flexis genibus mortem opperiebatur, interfecit. Hæc prima in Japonia Martyr fuit. Etsi in Firandensi, Bungiensi, aliisque regnis Bonzii, de quibus alio loco diximus, insectari, exagitareque Christianos, conjurationesque plebis in reges, quos nostris partibus studere intelligebant, facere solerent (2), tamen copiæ Ecclesiarum admirabilem in modum quotidie augebantur (3), novæque in dies viris Apostolicis rei bene gerendæ dabantur opportunitates. Igitur anno 1560. cum Jesuitæ Amanguchio, Firando, atque Facata oppidis cedere, seseque in Bungium recipere coacti essent, tum est intellectum, Meacensium (4) esse aliquos, qui de Christi doctrina

1 *Hist. de l'Eglise du Japon. lib.III. pag.205.*
2 *Ibid. pag. ead. seqq.*
3 Ibid. *lib.IV. pag.225. seqq.* & Epistolar. *selectar. a Maffejo editar. lib.I. pag.11. seqq. edit. an.1588.*
4 Gaspar Vilela *Ep. ad Soc. Jesu Goam apud Maffejum ibid. lib.I. pag.26.* „ Anno superio„ re, *inquit*, ad vos fuse perscripsi res cum aliis hujus provinciæ locis, tum præsertim Firandi „ gestas, ubi annum sum commoratus, quo temporis spatio Christiani 1000. facti, templaque „ tria Christo dedicata sunt, quæ idolorum antea fuerant. Quam rerum conversionem adver„ sarius ægre ferens, magnas in nos turbas per Bonzium quemdam excitavit, qui ex incremento „ rei Christianæ acri odio in nos jam ante concepto, habita insuper nobiscum disputatione, tur„ piter victus, adeo exarsit dolore, ac rabie, ut in perniciem nostram ex illa die nervos om„ nes intenderit. Confestim prava Bonziorum dogmata, atque mendacia vulgo prædicare ag„ gressus est, idque eo eventu, ut cujus nomen Firandi ante id tempus obscurum, atque igno„ tum fuisset, plurimos jam sectatores haberet; nec plebs modo, sed ipsi Bonzii ex ejus ore „ penderent. Inter hæc ille populum in nos omni arte incitare, monere, & hortari, uti nos, „ sicut Franciscum Xaverium antea, exterminarent, atque ita Deorum ab se iram, ac minas „ averterent. Quibus rebus effectum est, non solum ut multi in nos falsum dicerent testimo„ nium

doctrina cognoscere averent. Erat Cosmus Turrianus Collegio Jesuitarum præfectus. Is Gasparem Vilelam, de quo supra demonstratum est, qui ad se ante dies aliquot venerat, ad eos misit, eidemque in mandatis dedit, ut ad cœnobium Bonziorum, quod haud longe Meaco aberat, proficisceretur, & si quos investigandæ, cognoscendæque veritatis cupidos reperisset, his decreta religionis, eamque partem Christianæ Philosophiæ, quæ esset de moribus, explicaret. Vilela quod sibi fuerat imperatum fecit (1). Cum Dayzembum Bonzium docuisset, neque tamen quidquam profecisset, propterea quod Bonzius metueret, ne si principi sectæ innotuisset, peregrinis eum sacris favere, ipsius principis jussu interficeretur, Vilela Meacum contendit, multosque ad Christum convertit non civium modo, sed etiam Bonziorum. Manaverat interea in Japanam, ceterasque Japonicas Insulas fama, quæ ferret, viros egregia virtute, singularique doctrina ex Europa profectos in aliquot Provincias intulisse religionem, quæ rationi consentanea videretur. Quamobrem a Regibus Omurensium (2), Arimensium (3), aliisque missi ad Jesuitas fuerunt, qui dicerent, optari ab suis maxime, ut in eorum regiones doctrina importaretur, quam Bungienses acceperant. Longe lateque jam erat in Japonicis Insulis propagata laboribus sacerdotum

» nium; sed etiam (quod Christianos pupugit vehementer) ut crucem effringere non dubitarent in sacro cœmeterio positam, quam injuriam & Regulus ipse, & aliquot alii Christi gloriæ cupidi, quamquam ulcisci parati, justis tamen de caussis patienter tulerunt. Dominus vero Deus noster nihil iis, aliisque malis eorum sceleribus commotus, sed recordatus miserationum suarum antiquarum, pro flammis, atque fulminibus signa misit e cælo ad eorum tenebras fugandas perquamclara, & illustria: Etenim in media aeris regione species crucis apparuerunt, aliaque prodigia valde conspicua. Verum enim vero usque adeo densa caligine mentes eorum obductæ sunt, ut insolitam lucem intueri nequiverint; sed potius in sua pertinacia obfirmatiores, neophytos a Christi cultu revocare conati sint.

» Meacum est urbs totius Japoniæ caput. Frequentissima Academia, litteratorumque conventu percelebris, cui civitati, quod Evangelii lux nondum affulsit, Cosmo Turriano rectori nostro visum est faciendum, ut aliquis nostrum ad explorandum civitatis statum, simulque tentandum quis ibi locus Evangelio sit, mitteretur. Ejus rei gratia crebris supplicationibus, ac sacrificiis rite peractis, hæc mihi provincia obtigit, quamvis ad tantum onus haudquaquam idoneo ». Confer præterea ejusdem Epist. *ad Socios lib.* II. *pag.* 40. *seqq. Ibid.* Sed quod scribit de Christianis Firandensibus, vereor ne secus sit in latinum sermonem translatum, atque Vilelæ verba postularent. Nam Christiani illi in Bonziorum cœnobium, atque in templa Idolorum impetum reipsa fecerunt. Vide *Hist. Eccl. Japon. l. c. pag.* 202. *seq.*

1 *Epist. eadem ad socios pag.* 41. *seqq.*

2 *Hist. de l' Egl. du Japon. pag.* 224. *seqq.*

3 Ibid.

Societatis Jesu Christiana religio, cum aliorum ordinum alumni, quod magnum superesse numerum idololatrarum intellexissent, qui institutione egerent, idque facile impetrari posse existimassent, si Jesuitis subsidio venissent, ex Europa in Philippinas Insulas, indeque in Japoniam (1) navigarunt. In his Dominicani, Franciscani, Augustiniani (2) fuerunt. Dominicani anno 1602. in Japoniam ingressi, una cum sociis apostolatus Franciscanis &c. tot, tamque insignes progressus fecerunt, ut Nangasachii, multisque aliis in oppidis magna Japoniorum multitudine ad Christianam religionem perducta, Coenobia construxerint, sodalitia instituerint eorum similia, quae in Europa vigent, idque laborarint, ut nihil incolis insularum deesset, quod conferret ad comparandam virtutem, & pietatem.

Anno 1614. Dayfusama Imperator (3) erat Japoniorum. Is

1 *La Historia Ecclesiastica delli successi della Cristianità del Giappone dell'anno 1602., ch'entrò in quello l'ordine de' Predicatori fino al millesseicentoventi composta dal P. F. Giacinto Orfanel del medesimo ordine, e ministro antico del Santo Evangelo in quei regno, e aggiunta fino al fine dell'anno 1622. dal P. F. Diego Collado Vicario Provinciale del detto ordine nel detto regno* „. Ita refertur in *summar. Japonen. Servor. Dei Alphonsi Navarret Ord. Præd. & Sociorum Martyr. Japonen. Edita ex Hist. est Matriti an.* 1633.

2 Certius *ibid. pag.* 118. „ La Fede Cattolica in brevissimo tempo fece grandissimi progressi (nel Giappone) e particolarmente nella città di Nanguasachi, qual'è il porto di maggior traffico. Arrivarono i Cristiani nel Giappone al numero di seicento mila, essendovi stati fatti vescovi, e destinati molti altri dalla Congregazione. Vi stavano Agostiniani, Domenicani, Francescani, e Gesuiti. E questi aveano 73. case aperte nel regno, con Chiese, e Seminarj, facendosi grandissimo frutto. Molte furono le cagioni, per le quali si suscitarono le persecuzioni, e mancò la fede nel Giappone. Ma la maggiore fu il sospetto dell' Imperatore, che dubitava, che il Re di Spagna procurasse di soggiogarlo, come avea fatto nell' America al Re del Messico, e anche ad altri, tanto più, ch' era stato detto in tali acquisti essersi valuto della opere de' religiosi, che predicando l'Evangelo, aveano introdotto le sue armi in quei regni; essendo inventori di questa calunnia gli eretici Olandesi, che traficavano in quelle Isole, e si ebbe tal sospetto da un Capitano Biscaino, che andava scandagliando que' porti „. Multa praeterea alia fuisse in caussa scribit, quamobrem nostros Imperatores Japoniae infestarentur, quae libens praetereo.

3 Hieronymus de Barreda Hispalensis *in eodem summar. pag.* 2. sic retulit „ So di certo, *inquit*, che l'Imperatore del Giappone Dayfusamo Padre dell'Imperatore attuale mosso dall' odio, e inimicizia, che avea contro la Fede di Cristo, e legge dei Cristiani, eccitò una gran persecuzione contro la Cristianità nell' anno 1614. in tutto il Giappone, ordinando, che fossero gettate, distrutte, e bruciate, e rovinate tutte le Chiese dei Cristiani, Conventi, e Collegi de' Religiosi, ordinando, che tutti i detti religiosi, sotto pena della vita, uscissero da' suoi regni, e non ritornassero più al Giappone, parendo a lui, che mancando ne' suoi regni religiosi maestri, e predicatori della legge di Cristo, non si convertivano ad essa i suoi sudditi, ed essendo morto detto Imperatore Dayfusama nell'anno 1616. lasciò raccomandato al suo figliuolo Xofusama, il quale gli successe nell'Impero, acciocchè continuasse colla detta persecuzione della Cristianità, perchè la legge de' Cristiani, e i sacerdoti, e religiosi, che la insegnavano, erano contrari a' suoi idoli, e alle sue sette.

Is quum Bonziorum artibus, ac fraude circumventus, male in Christianos animatus esset, legem de nostris templis, de cœnobiis religiosorum ordinum, deque conlegiis aut evertendis, aut incendendis tulit, eamque publicari in universo Imperio præcepit. Cavit præterea, ne cui Europæo, qui sacrum aliquod institutum profiteretur, in ulla Insularum Japonicarum consistere liceret. Omnes enim finibus Imperii exterminandos judicavit. Quod si quis contra facere ausus esset, nosset de se gravissimum supplicium esse sumendum. Putabat enim, pulsis præconibus religionis, neminem, qui sibi onus instituendorum Japoniorum sumeret, futurum. Curatum a præfectis plerisque Provinciarum est, ut quæ sancita ab Imperatore fuerant, perficerentur. Dum hæc agebantur, Daysusama in morbum incidit. Cum mortem imminere perspiceret, filium Xogusamam, quem Imperii hæredem constituerat, ad sese accivit, eique magnopere commendavit superstitionem Deorum; atque dato, inquit, operam, ne Christiani in nostram ditionem revertantur. Sunt illi infesti nobis, & simulacra, quibus semper majores nostri cultum adhibuerunt, non solum aspernantur, sed etiam e templis tollunt, eaque incendere, vel in mare projicere, si possint, non prætermittunt. Interim religiosi viri, de quibus dictum est, egredi ex oppidis, in cryptas sese, atque in remota loca abdere, dum tempestas sedaretur, constituerunt. His tamen rebus tantum optimis hominibus fiduciæ, ac spiritus accedebat, ut non de tot incommodis cogitarent, sed vinci ab se tunc maxime hostem humani generis posse arbitrarentur. Non illi edicta Principum, non iniquitatem locorum, in quibus degere cogerentur, atque angustias, & ancipitem terrorem intra, extraque civitates, non Bonziorum maleficia timebant. Nihil minas, exilia, cruces, omniaque tormentorum genera, quæ parari iis intelligebant, qui dicto audientes esse noluissent, verebantur. Nam qui laboribus, angustiis, carceribus, ærumnis & introductam in mundum, & late longeque fuisse ab Apostolis, eorumque successoribus propagatam veram religionem norant, iidem tot acceptis detrimentis reflorescere Japoniorum Ecclesiam, & amplificari majorem in modum oportere existimabant.

 Xo-

Xogusama, qui crudelitate (1) patrem superabat, edicta interim proposuit, quibus cavebatur, ne quis Japonius Christianismum profiteretur, neu cum sacerdotibus Christianorum agere, eosve hospitio excipere auderet. Qui contra moliti quidquam fuissent, de his gravissimum supplicium sumi oportere jussit.

Xogusamæ exemplum sequutus Exongusama est, qui ut Imperii, ita sævitiæ, & crudelitatis hæres fuit. Is e Societate Jesu sacerdotes tres comprehendi, & cruci affigi imperavit. Multi præterea capti, exquisitissimisque tormentis excruciati, martyrii palmam consequuti feruntur Japonienses, qui mori se malle dixerant, quam a Christo deficere, a quo se perpetuam felicitatem consequuturos sperarent (2).

Anno 1617. Alphonsus Navarrettus Dominicanus, quoniam ab Omurensibus Christianis ad sepulcra Petri ab Assumtione Franciscani, & Johannis Baptistæ Taborei Jesuitæ, qui Martyres paullo ante decesserant, concursum fieri, tempusque jam advenisse rei bene in ea urbe gerendæ acceperat, eo se conferre, salutemque Japoniorum curare statuit. Sed quum imparem se tanto oneri ferendo esse arbitraretur, metueretque, ne si solus confirmare in officio omnes, eorumque *confessiones* audire, ac disserere palam de religione cœpisset, satisfacere

1 Petrus Baptista Ord. S. Francisci *ibid. pag.* 9. dicit, se ,, Sapere per esperienza di quindici ,, anni, che fu ministro in quella conversione, che gl'imperatori Taifusama, Xogusama, Exogusama tutti tre, uno ad esempio dell' altro sempre imposero leggi rigorose con pena di morte, che niun Giapponese si facesse Cristiano, nè i sacerdoti predicassero la vera legge; rinovando i bandi di quando in quando, e i suddetti empi comandamenti, perchè sapevano, che non si osservavano, e così il primo Tayco perseguitò grandemente i Padri della Compagnia primi ministri di quella conversione, il quale anche ordinò per la medesima causa, che si crocifiggessero i primi Martiri del Giappone; e che il secondo Imperatore Xogusama con il medesimo pretesto cominciò a martirizzare una quantità di Cristiani Giapponesi, e ordinò la pubblicazione di un bando generale, col quale esiliava i ministri: il che tutto faceva in odio di quelli, che predicavano la Fede di Cristo nostro Signore, e al presente il suo figliuolo, che governa, si è mostrato molto maggiore tiranno, decollando, bruciando molta quantità di ministri dell' Evangelo, e di Cristiani, che li riceveano, tutto in odio della legge Evangelica, acciocchè questa non si dilatasse ,,. Hoc idem alii testes referunt *pag. ead. seq.*

2 De vexatis jam inde ab anno 1612. Christianis, deque aliquot Japoniis jussu Imperatoris ejus gentis excruciatis, atque interfectis, deque iis, quæ post in Japonia rei Christianæ evenerunt, confer *la Histor. de la Provincia del Santo Rosario de Filipinas, Japon, y China de la sagrada Orden des Predicadores escrita por el Illustrissimo Sennor Don Fray Diego Aduarte, natural de la Imperial Ciudad de Zaragoza, y obispo meritissimo de la nueva Segovia* ANADIDA *por el Muy R. P. Fray Domingo Gonzalez Commissario del S. Oficio, y Regente del Colegio de Santo Thomas de Manila: edit. Cæsaraug. an.* 1693. *lib.* 1. *cap.* xxv. *pag.* 372. *seq. & lib.* 11. *cap.* 1. *pag.* 397. *seqq. Et cap.* 11. *seqq. pag.* 437. *seqq. tom.* 1.

cere omnibus non poſſet , Ferdinandum a Sancto Joſepho Auguſtinianum , quo familiariter uti conſuerat , hortatus eſt , ut ſibi ſubſidio venire vellet . Quodſi Ethnici reſtitiſſent , hoc eſſe reliquum , ut ambo in carcerem conjiciantur , idque præmium referant , martyres ut migrent in patriam Beatorum . Ferdinandus initio hærere , & rem eſſe periculi plenam dicere, in quod ſe nemo temere conjicere deberet . At ubi rem diligenter expendit , quid , inquit , moramur ? Hujus rei cauſſa ventum in Japoniam eſt . Parendum eſt igitur Navarretto, Omuramque , cum ipſe voluerit , abeundum . Antequam iter aggrederentur , Navarrettus , qui plane , quæ ſibi impenderent , perſpiciebat , litteras ad Fratres Prædicatores , qui in regione eadem verſabantur, in hanc fere ſententiam dedit (1) .
„ Jeſus in animis veſtris ſit , Fratres , vobiſque Spiritum Sanctum ſuum concedat . Noſtis vos quidem ſenſim in hiſce „ locis minui numerum Chriſtianorum , noſque neophytis „ exemplo eſſe oportere . Quare obſecro vos *per viſcera Miſericordiæ Dei noſtri* , ut filii Dominici curetis eſſe , detiſque diligentem operam , ut inter vos , & alumnos Ordinum ceterorum pax , atque concordia perpetuo ſervetur . „ Ego Omuram abire conſtitui , ut ejus oppidi Chriſtianos „ conſolari , atque confirmare in fide poſſim . Nam ſi quod „ umquam , hoc illud eſt tempus , quo recenti Martyrum „ cruore ad religionem tuendam , virtutemque colendam incendantur . Faxit Deus , ut quod in animum induxi , & noſtris utilitati , & ipſi gloriæ eſſe poſſit . Vereor autem ne „ Ethnici in carcerem me conjiciant . Hoc ſi fecerint, Franciſcum Moraleſium mei loco vellem vobis eſſe præfectum . „ Quod ſi me ipſum vita privarint , vobis , quem dignum eſſe „ cenſueritis , præficitote . Oro denique , obteſtorque vos , „ mihi ut ignoſcatis, condonetiſque ſi quidquam aut privatus, „ aut in præfectura feci , quod vobis aliquid attulerit offenſionis „ His ſcriptis litteris , quarum etiam ſimiles ad Franciſcum Moraleſium , Apolinarem Francum , alioſque ſacerdotes , qui in Japonia morabantur , Ferdinandus a Sancto Joſepho dedit , Omuram fortiſſimi viri profecti ſunt, ac Neophytos in officio

1 Idem *ibid. c.* VII. *pag.* 445.

ficio confirmare, eorumque *confessiones* excipere, atque publice explicare incolis Evangelium cœperunt. Interea hujuscemodi rerum omnium, ne quid temere aggressus esse videretur, Præfectum Provinciæ Philippinæ Augustinianorum, cui parebat, Ferdinandus fecerat certiorem. Jam (1) nunciatum fuerat Imperatori, sacerdotes Europæos duos Omuram venisse, cœtusque cogere solere. Quamobrem vehementer iratus, suis imperavit, ut comprehensos in carcerem truderent, ac post ubi ventum nacti secundum essent, in navim inferrent, eosque Nangasachium transportare ne cunctarentur. His rebus, ut erat imperatum, gestis, qui præfectus Nangasachio urbi erat, ex religiosis viris, & Navarcho Joachimo Firaiama, qui Alphonsum, Ferdinandumque in Japoniam transduxerat, atque ex Ferdinando Civeresio Hispano, qui Firandensem quamdam civem in matrimonio habebat, eosque hospitio exceperat, num in sententia manerent, percuntatur. Cum eos constantes in fide persistere videret, Alphonsum, Ferdinandum, & Joachimum Navarchum vivos exuri, ceteros Christianos duodecim interfici præcepit. Illi ubi se condemnatos cognorunt, omnes quam ob caussam sic esset judicatum quæsierunt, rogaruntque Præfectum, palam ut ediceret, quid peccassent, quare

1 In eodem summar. *pag.* 28. ,, Fra Alfonso di Navarrette, a F. Ferdinando di S. Giuseppe
,, delle sopradetta religioni di S. Domenico, e di Santo Agostino mossi dallo zelo di devozione,
,, e come fedeli, a ministri dell'Evangelo, vedendo il gran concorso de' Cristiani, che anda-
,, vano pubblicamente a vanerare i corpi de' Servi di Dio, cha aveano patito il martirio
,, F. Pietro dell'Assunzione, e il P. Giambattista da Tavora della Compagnia di Gesù, e che
,, parimente tra i medesimi Cristiani si era comieciato a praticare quello, che i Padri ministri
,, dell'Evangelio grandemente ne esortavano i Cristiani a patire per la fede nella persecuzione,
,, mentre quelli non si assicuravano, ma si nascondevano, per il chè come questi servi di *Dio*
,, ambidue superiori ciascuno della sua religione, così per istretta amicizia, che passava tra di
,, loro, come per assenza de' loro sudditi, ordinariamente si confessavano l'uno coll'altro ... ,,
,, Si risolvettero di uscire in pubblico accompagnando la moltitudine de' Cristiani, che andava-
,, no, e venivano dai detti sepolcri, come da fatto asegnirono, e facendo una frascata alla porta
,, della città, ivi si posero a predicare, e confessare pubblicamente cogli abiti della loro religione
,, che in questo soddisfacevano a quello, che loro toccava come ministri, che però di loro si
,, diceva, e mormorava, come si è detto. Facevano l'offizio di Predicatore, il che tutto, ac-
,, ciò non fosse tenuta per cosa temeraria una simile azione pubblica, ne scrisse al suo superiore
,, in questa città di Manila il Servo di Dio F. Ferdinando di S. Giuseppe in una lettera ... si ri-
,, trova appresso il suo superiore in questa sopradetta città, a che siccome l'altro suddetto fu
,, così divoto, e pubblico, ne nacque da questo fatto, cha i Cristiani andavano incontro a' det-
,, ti Servi di Dio a baciare loro gli abiti &c. ... Dalla cui divozione ... Irritato il tiranno, or-
,, dinò, che fossero presi, e carcerati ,,. Vide ceterorum testimonia quæ sequuntur. Confer etiam, quæ ibidem ex Historia Orfaneli referuntur & quæ scripta leguntur in *Hist. mox cit. Provinciæ Philippinæ Dominicanorum pag.* 442. *seqq.*

re illos mortis esse reos arbitraretur. Præfectus Alphonsum, ac Ferdinandum aspiciens, vos, inquit, exuri volo, propterea quod in Japoniam veneritis contra decreta Imperatoris propagatum Christianam religionem. Nam vos (converterat autem ad ceteros sese) mori oportere censeo, quod hosce duos in Japoniam adducere ausi sitis, quibus potuistis rebus juveritis, hospitiove exceperitis, secus atque edicta postulent. His auditis vehementer lætati fortissimi viri fuerunt. Postero die ad locum supplicii perducti, indignisque modis tractati, martyres obierunt. Est autem difficile omnia persequi, quæ Christiani Nangasachienses tunc temporis, insequentibusque annis perpessi sunt. Quinetiam si quos Ethnici nostrum Europæorum reperire potuerunt, de his supplicium gravissimum sumebant. Etenim quinquaginta atque unus capti, exquisitissimisque suppliciis cruciati, partim denique igne, partim ferro, partim aliis tormentis necati sunt. Exusti vivi fuere Dominicani *Franciscus Moralesius*, *Alphonsus Mena*, *Angelus Orsuccius*, *Josephus a S. Hyacintho*, *Hiacynthus Orfanelus* Sacerdotes, & Conversus *Alexius* Japonius. Franciscani *Petrus Abulensis*, *Richardus a S. Anna* Sacerdotes, *Leo*, & *Vincentius* Conversi. Jesuitæ *Carolus Spinula* Sacerdos, & Laici *Sebastianus Quimura*, *Petrus Sampus*, *Consalvus Fusayus*, *Thomas Acafoxius*, *Michael Xumpius*, *Antonius Kiunius*, & *Ludovicus Cavara*. Seculares, ut vocant, *Antonius Corejus*, *Lucas Irtites* Japonius, *Paulus* Japonius, & *Antonius Sanga* Catechistes. Plexi autem capite sunt Dominicani *Thomas* sacerdos, & ex ordine tertio *Johannes*, Jesuita laicus *Johannes Cincoga*, seculares *Isabella Fernandesia*, *Ignatius* hujus filius puer annorum quatuor, *Maria* Andreæ Tocuani martyris vidua, *Apollina* vidua, *Agnes* vidua Cosmi martyris, *Marina* vidua, *Maria* Antonii Corei uxor, hujusque filius Johannes, qui duodecimum agebat ætatis annum, ac *Petrus* frater annorum trium, *Maria* vidua Johannis Xuni Martyris, *Dominica* vidua, *Magdalena* uxor Antonii Sangæ Martyris - *Maria* uxor Pauli martyris, *Catharina*, *Thecla* uxor Pauli Nangaixii, hujusque filius *Petrus* ætatis annorum septem, *Dominicus Nacavus* Mathiæ Martyris filius, *Petrus Notojurna* quinquennis Johannis martyris filius, *Bartholomæus Cavanus*, *Do-*

mi-

minicus Yamanda, *Damianus*, eoque natus *Michael* quinquennis puer, *Thomas Clemens*, hujusque filius *Antonius* puer annorum trium, & *Clara*.

Cum Carolus Spinula impendere sibi mortem videret, memor Ignatii pueri, Dominici Georgii Lusitani, qui martyr obierat anno superiore, & Isabellæ, de qua modo diximus, filii, timensque, ne ob tenellam ætatem, tormentis cederet, Ethnicisque assentiretur, ubinam, inquit, meus est Ignatius? Quid de illo actum est puero? Mater, quæ proxime martyrium subitura, aderat, puellum ostendit, atque ecce illum tibi, inquit, mi Pater. Paratus est mecum interire. Ne time. Hunc ego conditori omnium Deo libenter sacrificabo, quo nullam rem in mundo umquam habui cariorem. Tum mulier natum intuens, mi, inquit, Ignati, viden eum, qui tibi baptismi aquis vitam est hac mortali, quam Christi amori postponis, largitus longe meliorem? Ei te commendato. Ab eo poscito, tibi ut bene precari velit. Puer nihil cunctatus, genua flectit, junctisque manibus, Spinulam orat, ut sibi *Benedictionem* impertiatur. Quæ res adeo commovit animos circumstantium, ut plerique omnes collacrimarentur. Gemitus deinde sequuti sunt, atque clamores concitati, qui satellites, carnificesque perterruerunt, qui omnes ne qua repente seditio exoriretur, quod jussi sunt, faciundum quam celerrime judicarunt. Igitur Mariam, tresque alias mulieres adorti interfecerunt, quarum capita, cum ad pedes pueri cecidissent, nihil ei terroris attulerunt. Mox carnifex matrem Ignatii aggressus, interemit. Cujus item caput recisum, cum ille sibi ante pedes vidisset, tantum absuit ut fleret, ut ne perturbatus quidem esse videretur. Nam flexis genibus, sponte sua collum inclinavit, innuens velle se ejusdem felicitatis participem esse, quæ matri paullo ante obtigisset. Igitur Spinula inspectante occisus a carnifice est, atque in patriam migravit Angelorum. His rebus peractis carnifices Athletas Christi ceteros crudelissime, acerbissimeque vexatos, necaverunt (1).

Neque

1 Ann. 1622. *Hist. de l'Egl. du Japon. pag. 371. seqq. tom. 11. & Hist. Philipp. Provinc. Ord. Prædic. tom. indic. pag. 523. seqq.*

Neque vero Nangasachii (1) solum; sed etiam in aliis plerisque urbibus, vicisque Japanæ, aliarumque Insularum Japonicarum sævitum in Christianos fuit. Nam Omuræ Dominicani *Thomas Zumarraga*, quatuorque alii, qui paullo ante, quam Martyres obirent, cooptati in ordinem fuerant, & Augustiniani tres, Præfecti jussu exusti sunt (2). Longum autem esset omnes numerare, memorareque varia genera suppliciorum, quibus fuerunt ab Ethnicis cruciati, propterea quod re quapiam viros Apostolicos juvissent, & Christianam religionem profiterentur (3). Firandi quoque, præter Camillum Constantium Jesuitam fortissimum virum (4), alii non pauci strenue pro Christo pugnarunt, palmamque martyrii consequuti sunt. Jedi præterea, aliisque in oppidis, atque regnis maximo numero viri, mulieresque mortem subierunt, ut religionem, quam colebant, suso sanguine tueri se velle ostenderent (5). Sed quid multis opus est? Plena erant omnia in Japonicis insulis cædium. Familiæ Christianorum integræ, cives magna multitudine, hospitesque ad supplicium rapiebantur, ac nisi ejurato Christo, nemini eorum vivere licebat. Itaque alii fame, ac siti, alii lento igne (6), alii ferro necati. Non pauci aquæ incredibilem copiam bibere cogebantur, quibus oppletis, prostratisque asseres imponebantur, atque superposito ingenti pondere, ita premebantur ventres, ut ex ore, naribus, oculis aqua sanguine permixta exprimeretur (7). Inter ungues, carnemque digitorum multis præacutæ arundinis particulæ inserebantur, quos subinde Ethnici terram digitis scalpere compellebant (8). Uno verbo nova quotidie tormentorum, suppliciorumque genera, instigantibus Bonziis, excogitabantur (9).

Petro Vasquesio (10), Johanne Ruedano (11), Ludovico

1 De ceteris, qui Nangasachii eodem anno martyres obierunt, confer eamdem *Hist. Eccles. du Japon. Ibid. pag.391. seq.*

2 An.1622. *ibid. pag.392. & Hist. Provinc. Philipp. Ord. Præd. pag.527. seqq.*

3 Vide *Hist. du Japon. ibid. pag.392. seqq.*

4 Martyrium describit Auctor *Hist. Eccles. du Japon. ibid. pag.396. seqq.*

5 *Ibid. pag.420. seqq.*

6 *Ibid. lib.XVII. pag.471. seqq.*

7 *Hist. Provinc. Philipp. Dominicanor. ibid. pag.753. seqq.*

8 *Ibid. pag.753. seqq.*

9 *Hist. de l'Egli. du Japon. lib.XVIII. pag.517. seqq.*

10 *Hist. Provinc. Philipp. Dominicanor. pag.543. seq.*

11 *Ibid. pag.550.*

Beltrano (1), Mancio a Cruce (2), Petro a Sancta Maria (3), aliisque Dominicanis invictis martyribus Ethnicorum scelere sublatis, Philippinenses Prædicatores de novis ministris in Japoniam mittendis cogitarunt, ne, quam tot loboribus, totque virorum fortissimorum sanguine in eam regionem invexerant, religio vi, artibusque sceleratorum extingueretur (4). Hoc idem alii quidam ordines faciunt. Mittuntur a Dominicanis Antonius Gonzalesius, Guillelmus Courtetus, Michael Ozaraza, & Vincentius a Cruce, qui posteaquam conflictati duriore fortuna, & jactati tempestate fuissent, in Leckias tandem insulas pervenerunt, quæ in potestate erant Japoniorum. Courtetus anteaquam Manila solvisset, litteras ad Magistrum Ordinis quarto idus Junias anno 1636. scripsit, quibus eum fecit itineris, quod susciperet, certiorem. Eo cum XVII. Kalendas sextiles appulissent, æquis ne principio, an iniquis usi hospitibus insulanis fuerint, non satis constat. Hoc certum est, paucis post diebus captos, jussuque Præfecti in carcerem deductos, ac primum quidem Guillelmum, Michaelem, & Vincentium; deinde Antonium Nangasachium mense Septembri an. 1637. transvectos fuisse, ut quasi rei perruptarum legum pœnas flagitiorum penderent. Guillelmum, duosque Dominicanos, de quibus supra demonstratum est, simul atque portum tenuerunt, Judex conjici in carcerem præcepit. At ubi Antonium attigisse Nangasachium intellexit, magistro satellitum imperavit, ut eum, sociosque duos Laurentium Ruitzium Indum Sinensi Patre ortum, & alterum natione Japonium, qui caussa religionis pulsus in exilium fuerat, ad sese adducere ne cunctaretur. Ut satellites imperata fecerunt, Judex ex Antonio quæsivit, quodnam ei esset nomen, & quam religionem, quodque institutum profiteretur. Ille Antonium Gonzalesium sese vocari, & Christianum esse religione, atque Instituto Dominicanum respondit, qui cum aliis tribus, quibus præfectus erat, in Japoniam venerit, ut errantibus, imbutisque superstitione incolis veritatem explicaret, atque eos, qui Chri-

1 *Ibid. pag. 564.*
2 *Ibid. pag. 669.*
3 *Ibid.*
4 *Ibid. pag. 575. seq.*

Christum colerent , quique tot adversis rebus conflictarentur, in officio , & fide confirmaret , ne metu suppliciorum idololatriæ scelere implicarentur . Scire quidem se ab Imperatore edicta esse publicata , quibus caveretur , ne quis sacerdotum in Japoniam accedere auderet . Sed esse sibi animarum salutem,felicitatemque veram mortali hac vita, quam in discrimen conjecerat , potiorem . His aliisque rebus de se , de religionis veritate, de transfugis, qui a Christo defecerant, deque Præfecto Nangasachiano, qui crudeliter acerbissimeque nostros insectabatur, dictis; ita Judicem commovit, ut eum extemplo cruciatu aquæ confici juberet . Etsi erat hoc supplicii genus omnium , quæ sumere de reis Japonii solerent , gravissimum ; tamen Antonius , qui multo plura , multoque graviora , si quæ poterant excogitari , pati averet , ubi de se tanta crudelitate decretum intellexit , summopere lætatus , gratias Christo Servatori egit , qui dignatus eum tanto honore fuisset , ut pro nomine ipsius non contumeliam modo , sed atrocissima etiam tormenta pateretur . Interim satellites , quæ usui esse arbitrabantur, pararunt,eique ad locum spectaculo destinatum adducto in os infundibulum immiserunt, ac tantam inde aquæ copiam in ejus stomachum infuderunt , ut intumesceret venter maxime , ac disrumpi videretur . Idem satellites sociis illis duobus laicis,quorum supra meminimus,cum facere cœpissent, ita miseros acerbitate supplicii perterruerunt, ut Christianos se esse negaverint . Posteaquam laborare Antonium vehementer , & fortiter resistere , animadverterunt , in terram projectum asfere , magnisque ponderibus impositis , ita compresserunt , ut ex ore , oculis , auribus , naribus , quemadmodum alio loco diximus , aqua sanguine permixta eliceretur . Cum jam oppressum , ac pene mortuum esse hominem vidissent , in carcerem intulerunt , ubi picta Beatæ Virginis icon erat . Hanc satellites pedibus proterunt . Quamquam erat Antonius viribus destitutus , tamen quod ferre tantum dedecus non posset , projecit in terram sese , ut eam non modo tegeret , sed etiam veneraretur . Illi contra vim adhibent . Imaginem e manibus fortissimo viro eripiunt , atque conculcare pergunt . Conantem impedire , alapis cædunt . Animum deinde ad seducen-

dum hominem convertunt. Adhortantur, ut judici morem gerat, ſeque Chriſtianum eſſe neget. Exemplum aliorum proponunt. Courtetum, ſocioſque Dominicanos Japonicis ſacris, ejurato Chriſto, imbutos mentiuntur. Ad hæc ille: ego ne, inquit, ut noſtros tam fuiſſe impios arbitrer? Non committam. Novi qua ſint vitæ integritate, quantaque in ſuppliciis pro religione ſuſtinendis conſtantia. Hoc illi ſunt a Chriſto auxilium conſequuti. Itaque mentiri definite. Poſt, cum ipſe tot acceptis incommodis ita debilitatus corpore, fractuſque eſſet, ut incedere nequiret, deportatus in carcerem eſt, ubi Courtetum, fratreſque ceteros vidit, ac tanto gaudio exſultavit, tantamque lætitiam, atque voluptatem percepit, ut ei reſtitui vires, addique majores ſpiritus viderentur. Jam Laurentius Ruitzius (quem ex Leckiis Inſulis cum Antonio deportatum Nangaſachium, tormentique atrocitate perterrefactum, ceſſiſſe aliquanto Ethnicis diximus) facti pœnitens, ad Chriſtum redierat, ſuppliciumque forti animo tulerat. Reſtabat, ut Japonius ad ſanitatem reverteretur. Hunc ſatellites neſcio quibus rebus pe rmoti, in eumdem carcerem, in quo erant martyres incluſi, miſerant. Antonius etſi motu febris vehementi agitabatur, nihilominus orare hominem, atque obſecrare non deſiſtebat, ut ſuæ ſaluti proſpiceret, caveretque, ne declinato præſenti ſupplicio, in atrociſſimum, ſempiternumque cruciatum immitteretur. Hoc Guillelmus, Michael, & Vincentius agunt. Vincitur Japonius, ſeſeque rurſum Chriſto conciliat. Itaque multis acerbiſſimiſque tormentis laceratus, martyr demum, uti credere quidem par eſt, migravit in patriam Beatorum. Interim Antonius, Japonio Eccleſiæ reſtituto, ſeſe iterum ad certamen parat. In locum ſupplicii delatus aquæ tormento ſubjicitur. Cum augeri febrim, periculumque eſſe, ne moreretur, ſatellites animadvertiſſent, reducunt in carcerem. Ille quod fractum ſe eſſe, inſtareque jam ſibi mortem perſpiceret, Deo ſpiritum commendavit; dumque hymnos, pſalmoſque recitaret, victor VI. Kal. Auguſti an. 1637. deceſſit (1).

Poſt Judex Courtetum, ſocioſque emitti e carcere, atque ad

1 Vide Jacobum Lafonum *Ann. Dominic. Menſ. Sept. ad d. 24. pag. 503. ſeqq. & Hiſt. Provinc. Philipp. Dominic pag. 753. ſeqq.*

ad se deportari jubet. Adductos graviter accusat quod invito Imperatore in Japoniam venerint, quod imprudentes se in tam magnum, tamque manifestum discrimen conjecerint, quod religionem Christianam, finibus Imperii tot edictis exterminatam, in Insulas rursum importare conati sint, fuerintque in caussa, cur non ipsi modo, sed alii quoque non pauci in fortunarum, vitæque periculum venirent. Tum illi, fuisse sibi, respondent, explorata, quæ de edictis ab Imperatore propositis diceret. Sed esse ita affectos, atque institutos se, ut propriæ mortali vitæ anteponendam arbitrentur religionem, perpetuamque salutem aliorum. Ne putet tam esse manifestum periculum, quod opponeret, ut vitari nulla ratione possit. Aliquos sua memoria, multos ætate superiorum Imperatorum Christianos sacerdotes elusisse militum vigilantiam, atque in oppida ingressos apud eos delituisse, qui nostris partibus studerent, curasseque, ut Orthodoxi in fide, atque in officio confirmarentur. Quod si voluntate Conditoris hujus universitatis rerum effectum est, ut ipsi in hostium potestatem venirent, id tamen Christo gloriæ, & sibi utilitati, ac saluti perpetuæ futurum. Nam sibi vitio dari non posse, quod Christianam religionem, quam Ethnici delere cogitarant, aut constabilire, aut restituere in Japonia curarint. Deo enim, qui sic juberet, non homini, qualis erat Imperator, esse parendum. Judex deinde cum tentasset, ac neque hortatu, neque minis deterrere a sententia Martyras potuisset, eos ad locum supplicii duci, & aqua, ita ut de Antonio dictum est, torqueri imperavit. Dici vix potest, quanta animi tranquillitate, ac fortitudine hoc tormenti genus Guillelmus, & Michael ter sustinuerint. Hymnos, cum torquerentur, recitabant, convertebant deinde se ad Japonios, qui aderant, eosque adhortabantur, ut si Ethnici essent, Christo se dederent, qui tantas vires suis militibus ad certandum concedere soleret, sin autem occulti Christiani, ejusmodi pugnis assuescerent, seque, dum tempus monuisset, ad confligendum cum hoste compararent. Contra Vincentius cruciatuum atrocitate perterritus, immemor eorum, quæ olim religionis caussa passus est, cum in exilium pulsus, omnibusque rebus expoliatus in summam

mam egeſtatem redactus eſſet; aſſentiri Japoniis, promittereque ſe dixit, continuo, quæ vellent, facturum. Ejus caſus magnam Guillelmo, & Michaeli triſtitiam attulit. Sed cum tres ſimul in carcerem delati eſſent, quod hi in fide manerent, ille, quod Japonius cum eſſet, Chriſtianam religionem, quam Imperator coli vetuiſſet, conſectatus eſſet, atque exulare juſſus, nihiloſecius in patriam revertiſſet; ventum in ſpem eſt fore, ut cognita peccati, quod admiſerat, gravitate, Vincentius reſipiſceret, & in Chriſti gratiam, atque amicitiam redire poſſet. At ubi ſceleris magnitudinem exponere, & quantum detrimenti accepiſſet, revocare homini in mentem cœperunt, tum demum cognorunt, niſi gratiæ Dei ſingulari præſidio, reverti neminem ad ſanitatem. Poſtero die idem cruciatus genus viri fortiſſimi ſubierunt. Neque committendum Ethnici putarunt, ut Vincentius liber eſſet, qui cum Japonius natione eſſet, tum ſe cum exteris conjunxiſſet ſocietate religionis. Hoc tamen inter duos priores, atque Vincentium intererat, quod illi læti, atque alacres, hic mœſtus, atque ægre ferens ad ſuppliciorum locum deduceretur. Cum aqua nihil profici Ethnici viderent, graviora, atque acerbiora tormenta parant. Arundines ad ſe deferri præcipiunt. Partes inde abſcindunt, cultroque acuunt, quas digitis ad nodum uſque inter ungues, & carnem infigunt. Ea re viſa, qui ſpectabant, omnes cohorruere. Sed Guillelmus, & Michael Deum collaudare, eique gratias referre numquam ceſſarunt, quod tanto eos beneficio, tantoque honore dignatus eſſet, ut tam magno ſuo dolore veritatem teſtificarentur, martyreſque decederent. Jam ſancti homines tot tantiſque cruciatibus lacerati, ac viribus deſtituti, pene exanimes jacebant, cum miſſi ab Judice fuerunt, qui dicerent; Guillelmo, atque Michaeli vivere licere, modo Chriſtiani eſſe deſinant, addicantque ſe legibus, ſacriſque Japoniorum. His intellectis, quaſi integris illi viribus eſſent, clamarunt alio ſe conſilio veniſſe ex Europa, quam ut tam inſigne ſcelus admitterent. Pro confirmanda, ac dilatanda Chriſtiana religione iter ab ſe fuiſſe in Japoniam inſtitutum. Id ſi vivi conſequi nequiverunt, pertinacia incolarum, confidere plane ſe divini numinis ope fretos, fore

fore ut conſtantia in perferendis ſuppliciis, morteque tandem ſua conſequantur.

Qua re commotus Judex conſtringi eos catenis, atque reportari in carcerem imperat. *Vincti* Chriſti, qui ſecum una adductum in locum eumdem Vincentium viderunt, hominem aggrediuntur. Quid mali egerit, quem læſerit Deum, quantoque in ſempiternæ ſalutis periculo verſetur, proponunt. Obteſtantur, ut in ſe redeat, ſuique miſereatur. Summa eſſe clementia Chriſtum. Fateatur ſe reum eſſe, petatque ex eo veniam. Ne timeat. Eum qui nolit peccatoris mortem, ſed velit, ut convertatur, & vivat, non ſeverum judicem, ſed miſericordem patrem futurum. Vincentius hac oratione permotus, gratiæque Dei beneficio immutatus, facti pœnitens, peccatum confeſſus eſt, flevit, veniam petiit, ac ſtatuit demum quod ſibi ſuopte flagitio, multiſque exemplo nocuiſſet, hoc totum ſua morte diluere. Itaque judici ſe cum ſociis offert, clamat Chriſtianum eſſe ſe, neque tormentis, neque mortis metu deterreri ab ſententia deinceps poſſe. Experiatur Judex, faciat, quæ ſibi in mentem venerint. Se quod inconſtantia olim fecerit, conſtantia, fortitudineque compenſaturum. Igitur aqua omnes torquentur. Deinde ita ſuſpenſi pedibus ſunt, ut ſuppoſito dolio pleno, pars ſuperior corporis aquæ immergeretur, impediretque reſpirationem. Cum aliquamdiu vexati hoc modo fuiſſent, ut jam ſuffocari, interireque viderentur, dolium removerunt, ipſoſque ſolutos, atque in carcerem incluſos ad *d.*v. *Kal. Octob.* detinuerunt. Quo die eos educunt, atque ad ſupplicii locum deferri curant. Scrobes ibi erant ab ſatellitibus factæ quinque, ut martyres eum etiam cruciatum ſubirent, quem Japonii omnium eſſe acerbiſſimum arbitrantur. Itaque pedibus eos, duoſque Japonios, neſcio quos, ſuſpendunt, & in foveam cingulo tenus deprimunt. Tabulis inde ligneis corpora conſtringunt, & Scrobes operiunt, ut ne quid eorum, quæ dicantur, intelligere martyres poſſint, gravitatemque ſupplicii ſentiant. Sed hi ſumma lætitia fruebantur, & concitata interdum voce clamabant (ita ut, qui aderant, audirent) nihil ſe tormenta vereri; eſſe ſibi brevi concedendam felicitatem a Chriſto, cujus cauſſa tot cruciatibus con-

conflictati, laceratique fuissent. Postridie ejus diei remotis tabulis, Ethnici duos illos Japonios decessisse, tres autem Dominicanos agere animam, mortique esse proximos cognorunt. Nunciant judici. Ille capite eos continuo plecti imperat. Carnifex quod jussus est, facit. Deinde corpora cremantur, atque in cineres rediguntur, quos Ethnici in mare projiciunt, ne quis eos Christianorum religionis ergo colligeret (1). Tanta autem horum Martyrum in perferendis cruciatibus, sustinendisque atrocissimis suppliciis virtus, & fortitudo fuit, ut invenirentur ea ætate, qui dicerent, nullos ante in Japonia pro Christo pugnasse, qui comparari cum iis posse viderentur (2).

Sævitum quoque annis 1638. & 1639. (3) caussa Christianæ religionis ab Japoniis in Christianos incredibili crudelitate est, novaque edicta publicata (4), quibus Lusitanis interdicebatur, ne naves in Japoniam appellerent, propterea quod sacerdotes Christianos in insulas transducere solerent, qui novam religionem incolis nunciarent, compellerentque, ut a patriis ritibus, sacrisque abducerentur. Quod si quis Navarchus Lusitanorum contra quidquam molitus esset, is sibi ab Imperatore non mercium, navisque exustionem modo, sed mortem etiam denunciari, certo sciret. Anno 1640. Lusitani Macaenses, quum liberis in Japoniam commeatibus interclusis, non minima suis civibus afferri incommoda viderent, navim pararunt, legatosque ad Imperatorem miserunt, qui dicerent, sibi esse in animo mercatores in Insulas mittere Japoniorum, rogarentque, ut ejus voluntate id sibi facere liceret. Imperator

1 Vide eumdem Lafonum *ibid. ad d.29. p.774. edit. an.1710. & Hist. mox cit. p. 753. seqq.*

2 Jacobus Lafonus Ord. Præd. *Ann. Dominican. ad d.* xxix. *Sept. pag.774. edit. an.* 1710. De Guillelmo Courteto, & Michaele de Ozaraza agens „ Ont été, *inquit*, inflexibles, & comme insensibles au milieu des plus effroiables tourmens, & on les doit regarder comme *les plus valeureux Martyr, qui aient été jusqu' à cette heure dans le Japon*, dit le R.P. Alexandre de Rodes, celebre Missionaire Jesuite de la Chine dans sa lettre du 1. Janvier 1638. qu' il écrivit de Macao au R. P. Georges de Rodes, son frere de la même Compagnie à Lyon, dont j' ai une copie bien autentique entre les mains „. Confer Antonii Francisci Cardimi e Societate Jesu *Catalogum Regularium, & Secularium, qui in Japonia Regnis usque a fundata ibi a S. Francisco Xaverio gentis Apostolo Ecclesia, ab Ethnicis in odium fidei sub quatuor Tyrannis violenta morte sublati sunt. Edit. Rom. an.1646. p. 76.* & Dominici Marchesii *Diarium Dominicanum ad d.* xxix. *Sept. pag.172. seqq. tom.* v. *edit. an.* 1679.

3 Consule Seardimum *ibid. pag.77. seqq.*

4 Edictum refert Seardimus *ibid. pag. 78.* Erat is Seardimus *Procurator ad urbem Provincia Japonia.*

perator quod memoria tenebat ; (1) a mercatoribus transportari sacerdotes Christianos in Japoniam consuesse, non solum concedendum non putavit, sed etiam comprehendi legatos, conjicique in carcerem, atrocissimisque suppliciis excruciari, atque interfici præcepit. Cum illi legatorum nomen apud omnes nationes sanctum, inviolatumque semper fuisse, seque proinde per summam injuriam retentos, atque in vincula conjectos quererentur, Imperator, nullam se habere legatorum ratio-

1 Adeundus Scardimus *Opusc. de Morte Felicissima quatuor Legatorum Lusitanorum, & Sociorum, quos Japponia Imperator occidit in odium Christianæ Religionis edit. Rom. an.* 1746. *pag.* 5. *seqq.* Qui in novam Cellarii Geographiam *edit. an.* 1716. adnotationes adjecit, ita ut moris est Lutheranorum, omnia, quæ ab Orthodoxis gesta in Japonico Imperio sunt, carpere, & rejicere non dubitavit, quasi essent plena mendaciorum. ,, De Insulis, *inquit*, Japonicis
,, adeunda Frana Caronis descriptio Japonica. Litteræ Xaverianæ nonnulla quidem has Insu-
,, las concernentia produnt, & multis fabulis de conversione hæreticorum refertæ sunt, quod
,, & de relationibus Jesuitarum Japonicis dicendum. Pleraque enim ibi tradita fabulæ sunt,
,, uti & quæ de Martyriis Christianorum Japonicorum ibidem referuntur ,, . Quæ autem est,
nisi hæc summa calumniandi licentia est? Sed bene habet. Nemo enim tam est ineptus, tamque
imperitus rerum, ut magnis, optimisque viris, qui coram omnia viderunt, fidem adimendam,
atque huic calumniatori, qui in Germania vitam duxit, adjungendam putet. Bernardus Va-
renius homo de Protestantium quidem numero *lib. de Japonior. religione, de Christianæ Reli-
gionis Introductione in ea loca, deque ejusdem Extirpatione edit. Amstelod. an.* 1649. ,, scri-
bit hoc modo : ,, Afferamus, *inquit* (*pag.* 160. *seqq.*) Belgarum (qui Reformatæ, non Pontifi-
,, ciæ fuerunt religionis, ne quis fidem deroget his, quæ afferuntur) hac de re scripta, dein-
,, de de caussis videbimus. Descriptioni Japoniæ auctore Caronio adjunctum est scriptum cu-
,, jusdam nomine, Rejeri Geysberts, qui *anno* 1622. *& seqq.* procurandi commercii nomine
,, Belgicæ Societatis in Japoniæ Urbe Nangesacque vixit. Illius titulus hic est: *Historia Mar-
,, tyrum, qui in Japonia propter Romano Catholicam Religionem crudelibus, & intolera-
,, bilibus affecti sunt tormentis, vel etiam necati*. Sequitur jam ipsa descriptio, quam e
,, Belgico sermone transtuli. *Ab an.* 1622. *exitu, & exordio seq.* 23. combusti, & capite
,, multati sunt in urbe Nangesacque centum & triginta circiter homines partim viri, partim mu-
,, lieres, partim pueri, & puellæ, in quorum numero præter alios religiosos, fuerunt duo Sa-
,, cerdotes .... Inter combustos fuit quoque Italus quidam dictus *Spinula* ex urbe Genua ...
,, Nimirum cum Sunegone *Hispano*, & Ludovico Pietensi comburebantur, & capite multaban-
,, tur 130. homines, & proxima vice 100. partim viri, partim pueri. *Pag.* 166. scribit 128.
,, & amplius an. 1624. in urbe Jedo. *Pag.* 167. Firandi 36. vel 37. fuisse occisos narrat. Tum addit:
,, Eos inter, qui necati sunt, vidimus puerulum sex, vel septem annorum, qui tanto animi
,, gaudio gestiens, prædicans, & cantans Christianos psalmos Japonico sermone ad mortem pro-
,, perabat, ut in tali ætate mirati id valde simus. Quæ autem gesta Nangasachii, & alibi
an. 1626. *seq.* fuerint idem auctor persequitur *pag.* 170. *seq.* Ac die, inquit, 19. mensis Junii
,, jussit gubernator collocari triginta tres palos, lignaque incendiaria circum illos poni distan-
,, tia sesquiulnius Orgyæ, ut hic mos est. Vicesimo die producere jussit tredecim captivos cre-
,, mandos, nimirum tres Sacerdotes, quorum unus erat Episcopus dictus Franciscus Parquerus
,, 70. annorum Lusitanus, secundus Balthasarus de Torres Dominicanus 68. annorum Hispanus,
,, tertius Johannes Baptista etiam Dominicanus 57. annorum Italus, præterea quinque Lusita-
,, ni ... Reliqui quinque Japonii erant ... Sacerdotes, & Japonii Christiani ad mortem us-
,, que in fide perseverarunt. &c. Multa alia idem narrat auctor, quæ plane ostendunt vera esse
teste Geysbertso hæretico martyria, veraque ea, quæ de propagatione Orthodoxæ Christianæ
religionis in Japonia *Missionarii* memoriæ prodiderunt. Labitur autem Varenus, qui de hisce
Martyriis nihil esse ab Jesuitis editum affirmat *pag.* 159. Sed ejus error scriptorum, quos
extrema in hoc caput adnotatione numerabo, auctoritate refellitur.

nem, respondit, qui contra atque ipse constituisset, in Japoniam accedere non dubitaverant. Ac se quidem non ipsis modo non esse parcendum existimare, sed neque Regi, immo vero ne Christo quidem Deo Lusitanorum. Igitur legatos, sociosque itineris, qui plus dignitate, atque opibus valerent, capitis condemnavit, & perpaucos nautas dimisit, iisque ut Macaum redirent potestatem fecit, atque una edixit, ut eorum, quæ gesta essent, Lusitanos redderent certiores, nunciarentque, eum qui in Japoniam posthac contendere ausus esset, quam sint severi legum observatores Japonii, cogniturum.

Legatis, aliisque, quos diximus, interfectis, nautisque perpaucis dimissis, Batavis in aliquot Insulas veniendi facultas est facta, horumque, ut a quibusdam nostrorum hominum memoriæ proditum est, consilio, ab Imperatoribus constitutum, ut qui in portum aliquem, qui ditionis esset Japoniorum, pervenissent, crucem pedibus proterere cogerentur: Hac re audita, plerique nostrum deserendos esse earum regionum incolas judicarunt, (1) abstinendumque ab eo itinere, quod nemini saluti, sibique detrimento, atque exitio esse posset. Interea tamen Dominicani, qui in Philippinis Insulis degebant, circumspiciebant, si qua umquam rei bene gerendæ data opportunitas esset, ut coloniam in easdem suorum mitterent. Cumque nonnihil de iracundia, odioque ab eis, quo in nostros homines ferebantur, remissum intellectum (2) est,

1 Vide Cardinum locis supra indicatis.

2 Iacobus Lafonus *Ann. Domin. mens. Sept. p.* 81. *Chronol. Mission. FF. Præd. pag.* CCLXIII. *ad an.* 1654. a Petro Ledo Præfecto Provinciæ *Philipp. Insul.* curatum diligenter fuisse scribit, ut ministri, præconesque religionis Christianæ in Iaponiam mitterentur, sed exitu minus secundo, propterea quod portum nullum tenere illi potuerint, interclusis Iaponiorum perfidia commeatibus non Lusitanorum modo, sed etiam Hispanorum. Tentatum id quoque fuerat anno 1648. sed eodem omnino exitu. *Id. ibid. pag.* CCLXXIS. Urbanus Cerrius *l. c. pag.* 189. „ Rimase, *inquit*,
„ affatto abbandonata quella Cristianità, che se vi fossero stati ordinati nazionali (at ordina-
„ tos non paucos fuisse constat, in quos perinde Iaponii sævierant) a dispetto di tutte le perse-
„ cuzioni, sarebbe ancora in piedi. Nondimeno ve ne sono rimasi molti, che propagano la fe-
„ de tra di loro battezzandosi dai Padri i propri figliuoli, e ogni anno ne sono anche molti
„ martirizzati, onde hanno gran bisogno di operai, e i Domenicani delle Filippine procurano
„ ora di mandarveli segretamente „. Quod attinet ad Decretum Imperatoris de proterenda pedibus cruce ab Europæis, qui in Iaponiam appulissent, sic habet Georgius Psalmanazarus *Descript. Insul. Formos. edit. Gallice an.* 1705. *Amstel.* qui Batavos vindicare conatur *pag.* 227. *seq.*
„ Les Hollandois aiant appris le Carnage épouventable, qui s'etoit fait des Chrêtiens dans le
„ Japon . . . ils prirent ce tems pour leur . . . Ils feignirent de ne pas entendre le mot de Chrê-
„ tien, & leur dirent, que si par ce mot, ils entendoient des gens qui adoroient la figure d'un
„ homme

est, experiri se velle dixerunt, deque ea re ad Sacram Congregationem de Propaganda Fide paullo ante Innocentii XI. Pontificis Maximi tempora scripserunt. Sed quæ res ante, eædem post etiam, ubi diligenter de voluntate (1) Japonio-

„ homme crucifié ... non seulement ils n'etoient pas de ces gens-la, mais qu'ils detestojent leurs „ maximes ... On dit que ce sont eux qui s'aviserent de faire dire a l' Empereur, que le veritable moien de distinguer les Chrétiens, dont il avoit lieu de se plaindre d' avec les Holandois „ ou autres Europées, qui n'etoient pas de la meme religion, étoit de presenter a tous les „ etrangers l'image d' un Crucifix, en leur proposant de le fouler aux pieds. Ie ne sçai pour- „ quoi on prétend imputer cette invention aux Hollandois. Etoit ce une chose si difficile a „ imaginer pour croire, que cela ne pût venir dans l'esprit des Iaponnois? Quoi qu' il en soit, „ les Hollandois ne font pas, dit'on, difficulté de marcher sur le crucifix toutes les fois, qu'on „ le leur presente. Ce fait suppose, comme selon toutes les apparences, ils ne le font pas par „ mepris pour la religion Chrétienne (*quasi vero sine contemtu religionis proculcari signum* „ *redemtionis nostræ possit*) Quelques Iesuites Portugais s'étant hazardés depui ce tems la, „ d'aller an Iapon dans l' esperance de n'etre pas connus, ou qu'en se disant Hollandois on ne „ lés inquieteroit pas, a peine eurent-ils mis pied a terre, qu'on leur presenta le Crucifix pour „ le fouler aux pieds. Ils en furent si effraiér, qu'ajant d'abord été reconnus, ils furent cruci- „ fiés au nombre de 46. „ Sed quatuor vel quinque horum Iesuitæ fuerunt, ceteri nautæ, militesve. At Cerrius *loc.cit.* caussam quamobrem latæ contra Christianos ab Imperatore leges fuerunt, hanc esse censet, quod persuasum illi fuerit Hispanorum, Lusitanorumque reges in potestatem Japonios redigere instituisse, quod ipsum Americanis regibus fecerant, atque idcirco Sacerdotes in eas insulas misisse, qui nationem ad Christiana sacra perducerent, quo res facilius habere exitum posset. Ejus calumniæ auctores Batavos fuisse.

1 Mirabitur fortasse quispiam quid sit, quod de introducta religione in Iaponiam copiosius egerim, quam de regnis aliis, provinciisque loquens fecissem. Sed is si consideraverit, quæ mea jam inde a puero erga Franciscum Xaverium virum Sanctissimum, cujus mihi nomen parentes indiderant, pietas, cultusque fuerit, tum nostros Dominicanos plurima fuisse perpessos in ea regione, quæ gloriæ quidem Christo Servatori, decori autem Ordini, singularique ornamento fuerunt, ignosci quidem certe mihi, putabit, quod prolixiore sim usus oratione. Nunc scriptores, qui de Iaponicis Ecclesiis, martyribusque disseruerunt, recensendi sunt. Conferat igitur, qui multa de his rebus volet (præter Maffejum *l. c.* Tursellinum *l. c.* *& in vita Franc Xaverii*, Cerrium *l. c.* Didacum Aduartum, & Dominicum Gonzalesium *Hist. Provinc. Philipp. &c Ord. Præd. tom. I. & II. edit. cit.* Fortissimum Martyrem Hyacinthum Orfanelum, & Didacum Celladum *Hist. Eccl. de los successos de la Christianidad de Ispon. &c. ab an. 1602. ad 1622.* quam nos Historiam supra laudavimus, quæque edita fuit Matriti *an. 1633. & Summarium caussæ Navarretti* aliorumque, qui fidei caussa passi in Iaponia sunt, quod supra etiam memoravimus) *La lettera annua del Giappone dell' anno 1596. scritta dal P. Luigi Frois al R. P. Claudio Acquaviva Generale della Compagnia di Gesù tradotta in Italiano dal P. Francesco Mercati Romano della stessa Compagnia.* Romæ *an. 1599. & le lettere del Giappone degli anni 1574. 1575. 1576. scritte dalli RR. PP. della Compagnia di Gesù, e dal Portoghese tradotte nel volgare Italiano.* Romæ *an 1578. e le due lettere annue del Giappone degli anni 1603. 1604. 1605. e parte del 1606. mandate dal P. Francesco Pasio Vice Provinciale di quelle parti al M. R. P. Claudio Acquaviva Generale della Compagnia di Gesù, Rome 1608. La Relacion del martyrio, que los Sanctos Padres Descalços Franciscanos, tres Hermianos de la Compania de Iesus, y Decisiete Iapones Christianos, padecieron en Iapon, por F. Iuan de Sancta Maria.* Matriti *an. 1601. La Historia de las Islas del Archipelago, y Reynos de la gran China, Tartaria, Cochinchina, Malaca, Siam, Camboxa, y Iapan, y de lo succedido en ellos a los religiosos Descalços de la Orden del Serafico Padre S. Francisco, de la Provincia de S. Gregorio de las Filippinas, por F. Marcello de Ribadeneyra.* Barchinone *an 1601. la Historia de las Missiones, que han hecho los religiosos de la Compania de Iesus, para predicar el Sancto Evangelio* en

niorum quæsitum est, impedierunt, quo minus in suscepto consilio manendum arbitrarentur. Anno 1704. Johannes Baptista Sidotus in insulas contendere decrevit, idque tandem Tournonii legati voluntate fecit. Cumque anno 1721. auditum Romæ esset, gratum hominem fuisse Imperatori, ventum in spem est fore, ut rursum nostris eodem accedere, nunciareque Evangelium incolis permitteretur, ut est auctor Polidorius in iis libris, quos de Clementis XI. vita scripsit. Sed deinde res contra atque nostri sibi persuaserant, evenerunt.

CA-

en la India Oriental, y en los Reynnos de la China, y Iapon. Primera y segunda parte. Por el P. Luis de Guzman. Alcalà an.1601. & Relacion annual de las cosas, que han hecho los Padres de la Compania de Iesus en la India Oriental, y en los Reynos de la China, y Iapon en los annos de 1600., y 1601., y del progresso de la Conversion, y Christiandad de aquellas partes. Valisoleti an.1604. Litteras Iaponicas an.1606. Cinenses an.1606. 1607. illas a R. P. I. Rodriquez, has a R. P. Matthæo Riccio Soc. Iesu transmissas ad Cl. Aquavivam, latine redditas a Rhetoribus Collegii Soc. I. Antuerp. an.1611. Litteras Iaponicas an.1609. & 1610. ex Italicis Latinas factas ab Andrea Schotto. Antuerp. an. 1615. Rei Christianæ apud Iaponios Commentarium ex litteris annuis Soc. Ies. annor.1609.10. 11.12. collectum a Nicolao Trigaultio Aug.Vindelic. an.1615. Relacion del successo que tuvo nuestra Santa fè en los Reynnos de Iapon, desde el anno 1612. hasta el anno 1615. Imperando Cubsama, Compuesta por el Padre Luis Pineiro S. I. Matriti an.1617 In extremo hoc opere extat Catalogus eorum, qui ab anno 1564. ad an.1615. in Iaponia pro religione passi sunt. Brevem relat. De Persec. in Christianos Catholicos an.1619 eamnotatam ex litter. ann. Soc. Iesu anglic. ed. an.1619. Historia y Relacion del Iapon, desde el anno 1612. hasta el desto 1615. por el P. Pedro Morejon de la C. de I. Ulysip. an.1615. Guidonem Gualterium Legazione de Principi del Giappone dell'anno 1585. a Greg. XIII. &c. edit. Rom. an 1586. & de eodem argumento Eduardum de Sande S.I. ex Ephemeride Legatorum in Macaensi Portu Imperii Sinici edit. an.1590. Istoria del Voxo del Giapone, dell' antichità, nobiltà, e valore del suo Re Idate Masamune, de' favori, che ha fatto alla Cristianità, e desiderio, che tiene di essere Cristiano, e dell' aumento di nostra Santa Fede in quelle parti, e dell'ambasciata, che ha inviata alla Santità di N. Signore Papa Paolo V. e delli suoi successi, con altre varie cose, fatta per il Dottor Scipione Amati Romano Interprete Istorico dell'Imbasciata Rom. an.1615. lettere annue del Giappone, China &c. al P. Gener. della Comp. di Gesù scritte da' PP. della stessa Compagn. negli anni 1615.16. 17. 18. 19. volgarizzate dal P. Lorenzo delle Torze. Mediol. an.1621. Historia, y relacion de los succedidos en los Reynnos de Iapon, y China desde el anno 1615. hasta il de 1619. por el P. Pedro Morejon S. I. Ulysipon an.1621. Trigaultium, & Radeum De Christianis apud Japonios triumphis, sive de gravissima ibidem contra fidem Christi persecutione exorta ab anno 1612. cum auctario, & iconibus Sadelerianis. Petrum Murinum Hist. de ce qui s'est passé es Royaumes du Yapon, & de la Chine tirée des lettres escrittes ès annes 1621.22. Paris. an.1627. Gasparem Spitilium Soc. Jes. Martyr. XXXVI. Christi Pugilum in Japonia an. 1597. sub Taicosama Imp. Fabium Ambrosium Spinulam Soc. Ies. Vita del P. Carolo Spinola, Lettera annua del Giappone dell'anno 1624. al M. R. P. Muzio Vitelleschi Generale della Compagnia di Gesù edit. Rom. an. 1628. & Dilinga an.1628. Lettere annue del Giappone degli anni 1625. 26. 27. al M. R. P. Muzio Vitelleschi Preposito Generale della Comp. di Gesù Rom. an.1632. Narrationem persecutionis an 1628. 29. 30. ex italico latine a Iohan. Bollando edit. Antuerp. an.1635. & in Act. SS. tom.1. Febr. pag.723. seqq. Garsiam Carecium Relace de la Persec. &c. de l'an 1624. Martinum la Naxa de statu Persec. Iaponica &c. illustri mort. P. Marselli Mastrilli Cæsaraugustæ an.1639. Johannem Baptistam Tavernerium Descript. Japon. & Persec. Iapon. sæpe cum ejus itinerib. edit. Hist. Eccl. de l' Isl. & Royaumes de Iapon. par. le R. P. François Solier. Paris. an. 1627. Antonium Franciscum Cardimum S. I. Relatione della Provincia del Giappone. Romæ an.1643. & Fasciculo e Iaponicis Floribus suo adhuc

CAPUT XXIX.

De Origine, vicibusque Christianæ religionis in Sinensi Imperio, & Tartaria Magna.

SIna est amplissima regio, ac terminus continentis Asiæ, qua ad meridiem spectat. Ab occasu proxima est Indiæ extra Gangem, ejusque *Annanum* Regnum, cingitur ab ab austro, ortuque Solis Oceano, estque finitima Tartariæ qua parte ad Septemtriones vergit. Divisa est Sina in provincias plures, quæ tametsi ab eorum multis, qui in eamdem regionem propagandi Evangelii caussa contenderunt, indicatæ, tamen haud ita accurate descriptæ sunt, ut nihil supra desiderari posse videatur. Interiores enim provincias omnes lustrare, in iisque consistere diu, ipsisque metiendis operam diligentem dare non licet, propterea quod metuendum ab incolis sit, quos esse suspiciosos,& simulatores constat,acerrimosque hostes Europæorum. In littore, quod e regione Philippinis Insulis est, *Kantonum*, sive *Quancheum* visitur, cui provinciæ a Metropoli *Kantono* indita est appellatio.Inde adverso flumine ad Urbes *Xaocheumum*, atque *Nanhumum* navigatur. A dextera fluminis sunt *Quangsium*, & *Junnamum* provinciæ. Ab *Nanhumo* modico terrestri itinere *Nanganum* oppidum abest, quod est ad fluvium *Chungum*. Atque hinc navigari potest *Nankangum*, *Kucheum*, *Taykoum*, *Kiansium*, *Anhingum*, & in alias majores urbes; postque *Kiangum*, & *Changium* maximorum amnium confluentem, *Nanquinum* celebre oppidum est, haud procul ab ostio Kiangi fluminis situm. Inter *Kantonum*, atque *Nankinum* in littorali tractu jacent *Chequiangum*,

huc madentibus sanguine composita ab eodem Cardimo. *Romæ an.*1646. Danielem Bartholum *Hist. della Comp. di Gesù*, *l'Asia par.*I. *&* II. *edit. an.*1660. P. Crassetum S. I. *Hist. de l'Eglise du Iapon. par M. l'Abbé T. Paris. an.*1689. Iohannem Philippum Marinum S. I *Istoria e relazione del Tunchino, e del Giappone &c. edit. Rom. an.*1665. Ex Protestantibus prærer Varenium, & Geysbertsium supra memoratos, pro Batavis agit Auctor de *Athl. Historique tom.* v. *pag.* 165. Vide etiam Iohannem Gasparem Scheuchzerum, cujus opus ab Engelberto Kempfero anglicum, & a D. de Maizeaux gallicum factum, inscriptum est *Histoire Naturelle, Civile, & Ecclesiastique de l'Empire du Iapon edit. Haga Comit. an.*1729. Descriptionem Imperii Iaponici dedit etiam Crassetus initio *Hist. Eccles.* ejusdem Imperii, quem consule.

gum, & *Foquiena* provinciæ. Ante confluentem circa *Kiangum* amnem *Huquamum*, & superior *Suchuvena* provinciæ sunt. Inde *Quicheum*, quæ sane pars ad meridiem pertinet. Supra *Kiangum* Septemtriones versus sunt intus provinciæ *Honana*, & *Xansia*, quas magnus fluvius Hoansus dividit. Ad mare *Xantungum*, & *Leaotungum* vergunt. Non longe ab *Leaotungo* provincia *Corea* peninsula distat, quam aliqui Insulam esse existimarunt. Sunt in his provinciis illustria oppida, sed magnam partem minus cognita Europæis. In Xantungo urbes *Cinnanum*, *Cingcheu*, *Tungamum*, in *Leaotungo* vero *Leaoyanum*. Sed omnium præstantissima urbs in Pekingensi provincia Tartariæ proxima *Pekingum* est. Hæc enim sedes ante erat Imperatoris, nuncque jam regia est Tartari, qui bello Sinenses redegit in potestatem.

Insulæ, quæ ad Sinas pertinent, sunt ab austro *Hayna* prope Cochinchiensem sinum. In Cantonensi autem plures sunt parvæ, in quarum præcipua, cui est Gaoxara nomen urbs est *Macaum*, quæ Lusitanorum ditionis est, qui Sinensibus eripuerunt, a quibus an. 1668. fuerat expugnata. Sub cancri tropico Insula Formosa, quam olim Belgæ obtinebant, postque jam Sinenses ann. 1662. piratæ Coxinii opera occuparunt. Nankinensi sinui, & Coreæ Peninsulæ obversæ sunt *Japonicæ*, tres præcipuæ Insulæ, quarum maxima *Japan*, quam *Niphonem* incolæ appellant, duæque mediocres *Xikochum*, & *Saikochum*. Sed de Japana, quam aliis peninsulam videri diximus, jam satis alibi disputatum est. Nunc vero ut in Sinense Imperium introducta religio Christiana fuerit, demonstrandum erit. (1)

Quamquam autem fuerunt, qui Thomam Apostolum ad Sinas venisse, intulisseque Christianam religionem, atque templa condidisse contenderent, quoniam tamen levissimis conjecturis nixa eorum opinio est, rejecta ab aliis fuit, qui nihil esse de hoc genere, nisi monumentis alicujus ponderis, statuen-

1 Confer Dualdum *S. I. Hist. de la Chine*, quæ in quatuor tomos est distribute, editaque *Paris. an.* 1735. Is enim auctor quæ de Chorographia Sinica diligentius animadversa erant, collegit, atque descripsit. Mitto ceteros, qui Historiam civilem, descriptionemque ejus regionis dederunt, quod nolim esse longus, sufficiatque eum indicasse, qui postremus omnium in hoc genere fuse, copioseque versatus est. Notandum est tamen fuisse hujus Historiam jussu Clementis XII. proscriptam. Confer etiam *Description. legat. Batavica ad Magnum Tart. Cham ed. an.* 1668.

tuendum arbitrarentur. (1) Cum enim neque Græcos, neque Latinos, neque ullum Sinensium veterum esse cernerent, qui iter tradiderit fuisse a Thoma in eam regionem institutum, nihil eos morari voluerunt, qui *Breviario Chaldæo Ecclesiæ Arabicæ*, & *Canonibus* ejusdem *gentis Synodalibus* (2) usi essent. Ne vero quisquam aliquid præsidii ex eo peteret, quod esset de peregrinationibus Apostoli Thomæ in Indiam, ostensum ab eruditis viris est, *Indiæ* nomine *Persidem* intelligi oportere. (3)

Sed visum quibusdam historicis gravibus imprimis, atque doctis est, Sinenses quamvis non temporibus Apostolorum, tamen aliquamdiu post audisse de Christo, extitisseque eorum aliquos, qui nostram doctrinam amplecterentur. Est enim Arnobius (4) auctor, apud Seras sua ætate vero Deo cultum, precesque adhiberi consuesse. Jam vero diligentissimorum Geographorum sententia est (5), *Seras* ab *Sinensibus* minime discrepare. Atque Ebedjesus Sobensis (6) Sinenses metropolitas fuisse

1 Thomam ad Sinas venisse tradunt Antonius de Covvea *lib. inscripto: Iornada do Arcebispo de Goa l.1. c.1.* quem laudat *Math. Veiss. la Croze Hist. de Christianisme des Indes l.1. pag.38. edit. an.1724.* Nicolaus Trigautius S.I. *de Christ. Exped. apud Sinas l.1. pag.124. edit. an.1615.* Athanasius Kirchetius *China Illustr. cap.II. pag.57. & cap.VI. pag.91. & in Prodr. Copto cap.IV. pag.106.* P. de Premare S. I. *Lettres Edifiant. & Curienses Des miss. etrangeres t.XIX. pag.449.* Consule etiam Andreæ Mulleri Hebdomaden *observ. sincer. p.10.* Ludovicum le Comte *Memoire de la Chine t. II. pag.140.* Immo vero ex India in proximas Sinas jam inde a successoribus Thomæ in Tartariam manasse Evangelium putant Ortelius, & Kircherus. *Chin. Illustr. par.II. cap.VII. pag.92. edit. an.1667.* „ Ex hisce regionibus jam enarratis, *inquit Kircherus*, „ videlicet ex Cabul Capburstao, Tibet, Mogol (*ubi S. Thomam promulgasse Evangelium credit*) facile per successores Episcopos in ulteriores provincias, & regna, usque ad ultimum „ Tartariæ terminum Sacrum Christi Evangelium propagari potuit. Id sane aperte dicit Ortelius, qui regnum Argon in ultimo Septemtrionis Angulo constitutum dicit, a S. Thoma ad „ fidem Christi conversum, subintellige a successoribus suis &c. Contra sentiunt Philippus Couplet *ad finem scientiæ Sinensis pag.39. edit. an.1687.* Renaudotius *Remarques sur les Anciennes relations des indes, & de la Chine pag.230.*

2 Trigautius bis abutitur *de Christ. Exped. apud Sinas l.1. pag.124.*

3 Factum id est etiam ab Isaaco Beausobrio viro ex Calvinianorum quidem secta, magno in Orthodoxos odio, sed in eo, quod ad hoc genus argumenti attinet, diligenter, uti quidem mihi videtur, exercitato, *Hist. de Manichée, & du Manicheisme tom.1. lib.II. cap.V. pag.404. edit. an.1734.*

4 *Lib.II. Adversus Gentes pag.50. edit. an.1651.* „ Virtutes sub oculis positæ, & inaudita „ illa vis rerum, vel quæ ab ipso Christo fiebat palam, vel ab ejus præconibus celebrabatur in „ orbe toto: ea subdidit appetitionum flammas, & ad unius credulitatis assensum una concurre- „ re gentes, & populos fecit, & moribus dissimillimas nationes. Enumerari enim possunt, at- „ que in usum computationis venire ea, quæ in India gesta sunt apud Seras, Persas, & Medos.

5 Consule Christophorum Cellarium *Notit. orbis Antiq. tom. II. lib. III. c.XXIII. sect.IV. pag.838. edit. an.1706.*

6 *Parte VIII. c. XV.* apud Ios. Simon. Asseman, *tom.III. Biblioth. Orient. Clement. par.II. c.IX. §.VI. pag.DXXI.*

fuisse a Salibazacha Chaldæorum Catholico creatos, floruisseque scriptores nonnullos, tradit, qui ab Achæo, & Sila fuisse illos antea constitutos existimassent. Sed Achæum ab anno 411. ad 415. Patriarchatum Seleuciensem Chaldæorum obtinuisse, Silam vero occupasse eamdem sedem ab an. 503. ad an. 520. Chaldæi Historici monumentis mandarunt litterarum. At Salibazacha potitus anno 714. patriarchatu est, eumque obtinuit ad an. 728. Quæ cum ita sint, concedendum omnino videtur esse, longe ante Salibazachæ tempora fuisse in Sinensi imperio collectos cœtus Christianorum, quibus ea ætate, vel Achæi, Silæve tempore, Metropolitæ præficerentur. Neque enim brevi spatio late longeque propagata religio est, ut jam Ecclesiæ conditæ, constitutique Episcopi perplures fuerint, quibus Archiepiscopum præficere necesse esset, qui de rebus gravioribus, controversiisque, dum ratio postulasset, cognosceret. Sinensem præterea Metropolitam Indo dignitate parem esse Chaldæi (1) arbitrantur. At par dignitas ab iis ex antiquitate repeti (2) solet. Eodem igitur fere tempore institutus Archiepiscopus est Sinensium, quo est creatus Metropolita Indorum. Jam vero vetus est in India Christianismi origo, ut a *la Croze* (3) haud levibus conjecturis ostensum est, demonstrantque alii inlatum in hanc fuisse si non ab Apostolis, at saltem a discipulis Apostolorum. Consequens est igitur, ut Sinensibus primis seculis fateamur fuisse Evangelium nunciatum (4). Repertum denique *Singan fu* oppido provinciæ Xensi monumentum Syro Sinicum fuit seculo superiore, quod (5) Kircherus illustrare conatus est, pluresque alii (6) deinceps exponere curarunt. Quamquam vero fuerunt, qui illud in spu-
riis

1 Asseman. *ibid. par.* 1. *pag.* 614. 616.

2 Amarus apud *Asseman. ibid. tom.* II. *cap.* XLII. *pag.* 458. & Ebediesus apud eumdem Assemanum *tom.* III. *par.* 1. *pag.* 346.

3 *Hist. du Christianisme des Indes l.* 1. *pag.* 44.

4 Nummi antiqui reperti apud Sinenses fuisse dicuntur, ex quibus effici posse videtur olim in ea regione Christianos viguisse. Vide *Præf. ad lettres edif. tom.* XII. *pag.* XIV. Præterea sunt, qui idem concludant ex secta *Xekit*, sive *Crucis*, quæ floruisse apud Sinas fertur. Adeundus Andreas Mullerus *in Chataja pag.* 58.

5 In Podromo Copto, *& China illustrata par.* 1. *pag.* 2. *seqq. edit. an.* 1667

6 Andreas Mullerus *lib. de Monum. Sinico edit. Berol.* 1627. Eusebius Renaudotius *Ancienne relat. del Indes, & de la Chine pag.* 234. Assemanus *Bibl. Orient. t.* III. *par.* II. *c.* IX. §. VII. *pag.* 538. aliique.

riis esse numerandum (1) defenderent, quique dubium saltem esse arbitrarentur, tamen non defuerunt, qui pro genuino (2) haberent. Neque vero caussa ulla erat, quamobrem illud Catholicæ religionis in Sinensi Imperio præcones comminiscerentur. Nam si fingere monumentum aliquod voluissent, Orthodoxum quidem excogitassent, non *Nestorianum*, cujusmodi est illud, de quo nunc agitur. Deinde nihil in eo est monumento, quod suppositionis indicium esse possit. Quod si quis factum id fraude fuisse putet, ut Sinensibus persuaderetur, non esse recentes origines Sinensium Ecclesiarum, is noverit, nihil ei nationi antiquum videri, quod non sit septimo seculo æræ Christianæ vetustius. At hoc monumenti genus in ea tempora conjici nullo modo potest, quæ ante septimum seculum excurrerunt. Fit igitur, ut non esse fraude, ac dolo confictum credendum sit. Cetera autem argumenta, quibus Spizelius, Horniusque confidunt, leviora sunt, quam ut referenda nobis, atque confutanda videantur. Nam quod opponit Comtius (3), Imperatorem Sinensium, qui inimicus Christianorum esset, eo etiam nomine pellendos Imperii finibus nostros existimasse, quod religionem invehere conarentur, quam ne fando quidem umquam Sinenses audissent, inane est. Atque ut prætermittam, ante fuisse monumentum inventum, quam hæc dicta fuissent ab Imperatore; est illud sane gravissimum, habuisse quædam in promtu nostros, quæ plane efficerent, longe esse antiquiora apud Sinas Christianismi primordia, quin ad fallacias, fraudesque confugiendum arbitrarentur.

Sed age videamus, quid eo monumento Nestorianorum contineatur. Est igitur illud (4) partim Sinica, partim Syriaca lingua perscriptum, tempusque indicat, quo primum ab

1 Georgius Hornius *Orig. Americanar. lib.*IV. *c.*XV. *pag.*277.*edit. an.*1652. Theophil. Spizelius *de re litter. Sinens. sect.*IX. *pag.*160. & la Croze *Hist. du Christ. des Indes lib.*1. *pag.*42.

2 *Kircher. Muler. Asseman. Renaudotius l.c.*

3 *Memoires de la Chine tom.*II. *pag.*139.

4 Kircher. Muler. Assem. Renaud. *ibid.* & Johannes Laurentius Moshemius, cujus nobis labores in hoc genere plurimum profuerunt, *Histor. Tartaror. Eccles. in Append. num.*3. *edit. an.*1741.

Neſtorianis promulgari in ea regione Evangelium cœpit. Anno enim Chriſti DCXXXVI. e Syria profectum Olopuenum, in Sinaſque ingreſſum Eccleſiæ fundamenta jeciſſe, quæ ad annum DCCLXXXI. floruerit, quo quidem anno poſitum monutum fuiſſe dicitur. Explicatur vero doctrina Chriſti ibidem, ita ut explicari ſolet a magiſtris Neſtorianorum. Atque hæc quidem ea parte continentur, quæ ſcripta eſt ſermone Sinenſium. In Syriaca leguntur nomina ſeptuaginta religionis præconum, qui Sinas petierant Evangelium prædicatum, iique indicantur, qui auctores fuerunt, ut monumentum ejuſmodi poneretur. Sed quid ei Eccleſiæ Neſtorianorum poſt octavum ſeculum evenerit, quoniam explicatum a nemine uſquam eſt, cognoſci certe nullo modo poteſt. Quamquam eſt illud exploratum ad eam uſque ætatem, qua noſtris penetrare in provincias Sinenſium licuit, veſtigia quædam earumdem Eccleſiarum ſuperfuiſſe. Nono quidem ſeculo viguiſſe multos in ea Sinenſis regionis parte, quæ ad meridiem pertinet, atque *Maſina* appellatur, ferunt. Nam Baichumum, qui ab Imperatore defecerat, in *Canſu* oppido, quod poſt fuit *Cantonum* appellatum, magnum Chriſtianorum numerum (1) occidiſſe memoriæ traditum eſt. Quinetiam *Ebnus Wahabus* (2) Arabs ſeculo IX. in Sinam contendit, cumque adjiſſet ad Imperatorem, eumque alloquutus eſſet, intellexit ſervari apud ipſum non modo Noachi, Moſiſque, ſed etiam Chriſti imagines, quæ hunc aſinæ inſidentem, Apoſtoliſque ſtipatum exhiberent. Atque Imperator, Chriſti figuram indicans: *hic*, inquit, *non diu in terris fuit. Res enim ab eo geſtæ omnes triginta menſium ſpatio continentur*. Seculo X. miſſi quoque ab Catholico Chaldæorum ad Sinenſes fuerunt, qui his Chriſtianæ religionis decreta explicarent, darentque operam, ut ſi qui eſſent apud eos noſtris ſacris initiati, in fide, officioque confirmarentur. Jam vero ſeculo XIII. (3) Chriſtiani apud Sinas age-

1 Renaudot. *ibid. Ancienne relat. &c. pag.* 52. & Moshemius *Hiſt. Tartar. pag.* 12.

2 Apud Renaudotium *ibid pag.* 63. *ſeqq.*

3 Marcus Paulus Venetus de regionibus Orientalibus *lib.* II. *cap.* IV. *ſeqq.* & *cap.* XIV. teſtatur, in urbe Quinſai inveniſſe ſe Eccleſiam Chriſtianorum Neſtorianorum. *Cap.* XXXIX. affirmat in Metropoli Provinciæ *Chatajam*, quam *Jaci* vocat verſari paucos Chriſtianos, qui Neſtorianis parti-

agebant. Quo sane tempore Metropolitas (1) habebant, qui cœtus eorum moderabantur. Est denique a Matthæo Riccio Soc. Jesu Presbytero traditum, accepisse ab Judæo (2) quodam se, jam usque a multo tempore ad seculi XVI. exitum Christi sectatores in eo Imperio viguisse, qui tum quidem laterent, propterea quod sævitiam, crudelitatemque Ethnicorum Sinensium vererentur. Sed Lusitani, qui anno 1517. Ferdinando (3) Peresio duce ad Sinas appulerunt, ne vestigium quidem in iis deprehenderunt Christianæ religionis.

Variæ autem sunt scriptorum, atque inter se dissidentes de his, qui primi omnium in eam regionem doctrinam Catholicam intulerunt, opiniones, aliis quidem eos e Societ. Jesu, aliis contra Dominicanos fuisse ajentibus. Qui pro Jesuitis (4) pugnant,

partibus studerent, & *lib.* I. *cap.* XLIX. *de Campitione* civitate agens, *sunt in ea*, inquit, *Christiani, & Muhamedani, & Idololatra*, & *cap.* XLVII. de provincia *Chinchintalas* disserens: *Populus ejus*, inquit, *in tres divisus est sectas. Pauci quidem confitentur Christum, & hi sunt Nestoriani, alii Muhametum colunt, tertii idola adorant*. Confer Martinii *Athlantem Sinicum pag.* 29. & Kircheri *Chinam illustratam pag.* 322. *seqq.* & Jacobi Golii *Adnotat. ad Alfragan. ex Abulpharagio*. Johan. Laurentius Moshemius *Hist. Tartaror. cap.* II. §. XVIII. *pag.* 69. *seqq.* „ In civitate *Cambalu*, quæ *Chataja*, sive Chinæ Borealis caput, & Coplaii Imperatoris in eo regno sedes erat, Metropolitam dudum constituerant Nestoriani, Patriarchæ ipsorum, seu Catholico, quem vocant, subjectum. Diem suum circa annum 1278. Metropolita Chinensium obierat, quamobrem alium ei sufficere Patriarcham, cui *Johannes Denha* nomen erat, meditabatur. Ordinatus jam ab eo erat Simeon quidam cognomento Bar Kalig, qui Tausæ Chorasanitarum urbis Episcopus ante fuerat. Is autem antequam ad Metropolim suam abiret, superbum, atque insolentem erga Catholicum suum sese gerere cœpit. Hic ut impudentiam ipsius castigaret, eum rebus omnibus spoliatum in vincula conjecit, in quibus paullo post, cum fuga sibi consulere frustra tentasset, una cum aliis Episcopis, atque Monachis, violenta procul dubio morte extinctus est. Interea duo Monachi ad Denham accesserant ex Jugritarum natione oriundi, qui ex Sinarum regno profecti Hierosolymam petebant, loca memoria Jesu Christi celebria visitaturi, sed viarum, atque locorum imperiti erant. Horum alterum Patriarcha male morato Simeoni, quem diximus, opponens Metropolitam constituit Chinensium, & Jaballaham vocavit. Verum neque is commissum sibi munus adiit, nec in patriam reversus est. Nam cum itineri se accingeret, Johannes Denha inter vivos esse desiit. Erat inter duces Tartarorum vir quidam nomine Asuius Ameras horum monachorum affinis, qui mortem Patriarchæ Abakæ regi significans Jaballaham commendavit, eumque supremo inter Nestorianos munere dignissimum esse exposuit. Precibus ejus Imperator morem gerens, publico mandato Jaballaham consecrari jussit, id quod sine mora Nestorianorum Episcopi exsequuti, Seleuciam, & Ctesiphontem profecti sunt, eumque Catholicum, sive Patriarcham solemni cum pompa crearunt. Alterum illum Monachum Juguritam Jaballahæ socium, cui Barsumæ nomen fuit, patriæ suæ Episcopum Jaballaha constituit. Vide §. XXI. *ejusd. cap.*

1 Confer Lequienium *Orient. Christ. tom.* II. *pag.* 1269. *seqq. & not. sup.*

2 Vide Matthæ. Riccii vitam scriptam *a Petro Josepho de Orleans*, & Nicolaum Trigautium S. I. *De Christiana Expeditione apud Sinas ex Commentariis Matthæi Riccii*, *lib.* V. *edit. August. an.* 1615. *& Colon. an.* 1617. *l.* I. *c.* XI.

3 Johan. de Barros *Decad. de Asia t.* III. *lib.* II. *cap.* VI. *seqq. edit. an.* 1628. *pag.* 19. *seqq.* & Renaudotium *ibid. pag.* 270.

4 *Lettres Edifiantes tom.* III. *pag.* 152.

gnant, Matthæo Riccio id laudis esse tribuendum arbitrantur. Equidem etsi profitear Institutum Dominicanum, idque jam mihi honori, atque gloriæ vertam, tamen si veri esse simile judicarem, ante Societatis Jesu Presbyteros Sinensibus Evangelium nunciasse, quam in eam regionem penetrassent nostri, hanc eis laudem numquam adimendam putassem. Nam qui de Japoniis agens Jesuitas primos in eisdem Insulis, quod ita veritas posceret, fuisse religionis orthodoxæ præcones dixi, cur idem de Sinensibus disputans, negarem? Ac Riccium quidem exitu fere seculi XVI. in Sinensem regionem venisse, tam est exploratum, ut revocari in controversiam a nemine posse videatur. At medio fere seculo XVI. Gasparem a Cruce (1) Dominicanum Sinensibus Christum annunciasse, librumque, cum in Lusitaniam revertisset, de suo ad Sinas itinere, & Apostolatu vulgasse, testata quoque res est. Scio nimium incolas pervicaces, obfirmatosque in errore, idque tandem obtinuisse, ut ille ex Imperio pelleretur. Verum negari non potest, quin ejus opera intelligi Catholicorum nomen in iis regionibus cœperit. Rursum anno 1590. (2) Johannes Castillius, aliique Prædicatores experiri voluerunt, num tempus opportunum venisset, quo Sinenses pertinacia desisterent, Christoque assentirentur. At ubi portum tenuerunt, interrogati cujates essent, cum se ex Europa venisse, ut Christum incolis nunciarent, dixissent, ad Præfectum adducti, ejusque jussu in vincula conjecti, annoque post pulsi in exilium fuerunt. Atque omnium *Religiosorum* primus, qui Sinice loqui, atque explicare decreta Christianæ religionis Sinensibus potuit, qui in Philippinas Insulas appellere solerent, Johannes Cobosius (3) Hispanus fuit. Sed qui primus Prædicatorum Ordinem in Sinensi Imperio circa an. 1630. constabilierit, Angelus Cocchlus fuit Florentinus, qui cum ad Philippinas Insulas appulisset, cognomen a *S. Antonino* Florentinorum Archiepiscopo cepit, & *Angelus a S. Antonino* est appellatus (4). Riccius

1 Confer Souxam III. *Part. Hist.* S. *Dominici lib.* III. *cap.* I. & Lafonum *Chronolog. des Missions des Freres Precheurs* præfixa *tom.* II. *Ann. Domin. Mensis Sept. edit. an.* 1710. *p.* III. *& seq.* 2 Confer Lafonum *ibid. ad an.* 1592. *pag.* CLVIII. *seq.*

3 *Hist. Philipp. Provinciæ Dominican. pag.* 88. *& pag.* 119.

4 Ibid. p. 620. *seqq.* & Lafonut *ibid. p.* CCXXX. Is artes hostium elusit, ut qui in Formosam Insulam primum navigarit, indeque ad Sinas penetraverit, id quod illi ne suspicabantur quidem.

cius autem, de quo ſupra demonſtratum eſt, ante Cocchium venerat, atque una cum ſociis, quibus poterat modis, Chriſtianam religionem explicare, introducereque in Provincias cœperat. Rerum autem, quas ibidem geſſerunt, cum Riccius idem certiores ſocios, qui in Europa degebant, feciſſet, vulgatæ 1615.anno,inſequentibuſque non Romæ (1) ſolum,ſed etiam alibi deſcriptiones fuerunt. Contra paullo indiligentiores initio fuere Dominicani. Sed poſt ubi ortæ ſunt de ritibus Sinicis contentiones, quæ pertinebant ad Cocchium ſtudio Navarretti primum, tum opera Aduartii, & Gonzaleſii conſignata ſunt litteris, quorum alter eſt aggreſſus, alter abſolvit Hiſtoriam Provinciæ Philippinæ Dominicanorum.

Jam vero ut Jeſuitæ, ac Dominicani, ita aliorum quoque Ordinum alumni in Sinarum regionem vel ab ſuis, probantibus Romanis Pontificibus, vel a Sacra Congregatione de Propaganda-Fide miſſi (2) contenderunt, communibuſque ſtudiis elaborarunt,ut magis magiſque Eccleſiæ ibidem novæ conderentur, & quæ fundatæ fuerant conſtabilirentur, augerique majorem in modum poſſent.

Poſt de ritibus, ceremoniiſque Sinenſium inter Magiſtros Chriſtianorum oriri altercationes cœperunt. Cum aliqui (3) nihil eas continere dicerent, quod ad religionem ſpectare videretur, alii mere *civiles* eſſe negarent, confugiendum ad Sedem Apoſtolicam putarunt, ut quid eſſet tenendum, docendumque cognoſcerent. Dici vix poteſt, quam magno hæ lites fuerint Sinenſium Eccleſiis detrimento. Cum Romæ de ritibus actum eſſet, & Sacra Congregatio quid facto eſſet opus dijudicaſſet, Imperator Sinenſium ab ſuis circumventus, qui jactarent Europæos, imprimiſque Societatis Jeſu alumnos id eniti, ac laborare maxime, ut Luſitani totius regionis imperio potirentur, non eos modo, qui in aliis oppidis rei Chriſtianæ confirmandæ, augendæque operam navarent, verum etiam Mathematicos, qui in metropoli verſarentur,

1 Vide ſupra *pag.*379. *not.*3. & Johannem Adamum *Schall.* S J. *Hiſtor. Narrat. de Initio, & progreſſu miſſionis Soc. Jeſu, & de ortu ac progreſſu Fidei Chriſt. in Regno Chinenſi Viennæ in Auſtr. an.*1665.

2 Vide Cerrium *l. ſæpe cit. pag.*110.

3 Cerrius *ibid.*

tur, magnamque obtinuissent auctoritatem, finibus suæ ditionis exterminari oportere (1) jussit. Sed quoniam de dissidiis inter Ecclesiasticos viros coortis facta mentio est, gratum me facturum lectori putavi, si Constitutionem BENEDICTI XIV. Maximi, Sapientissimique Pontificis referrem, qua omnis ea controversia eleganter, graviterque descripta contineretur. Sic autem habet „ Ex quo singulari Dei providentia fa-„ ctum est, ut Orientalium, & Occidentalium Indiarum re-„ giones Europæ innotescerent, Apostolica Sancta Sedes, „ quæ ab ipsis Ecclesiæ incunabilis Evangelicæ veritatis lu-„ men ubique diffundere, & illud ab omni erroris umbra ser-„ vare maximo studio curavit, in his quoque novissimis tem-„ poribus Evangelicos operarios in antedictas regiones sedu-„ lo misit, ut idololatria ibi late dominante funditus eradi-„ cata, Christianæ fidei semen opportune spargerent, atque „ horrentes illos, & incultos campos in fertiles, florentesque „ vineas uberrimos æternæ vitæ fructus daturas commuta-„ rent. Ex regionibus autem illis, quas Sancta Sedes præ „ ceteris ante oculos habuit, fuit profecto amplissimum Si-„ narum Imperium, in quo quidem negari non potest, quin „ Christiana fides progressus ingentes fecerit, longe etiam „ majores factura, nisi coorta inter operarios a Sancta Sede „ illuc missos dissidia cursum intercidissent. Occasionem dis-„ sidiis ejusmodi dederunt ceremoniæ quædam, & ritus, qui-„ bus Sinenses ad Confucium Philosophum, & majores suos „ honoribus prosequendos uti consueverunt: cum nonnulli „ ex missionariis contenderent eas esse ceremonias, & ritus „ mere civiles, atque concedendos iis, qui relicto idolo-„ rum cultu Christianam religionem amplectebantur; contra „ vero alii eos, utpote superstitionem olentes, sine gravi re-„ ligionis injuria permitti nullo modo posse assererent. Quæ „ sane controversia multis annis Apostolicæ Sedis curam, & „ sollicitudinem ad se traxit, cum id maxime caveat, ne „ Zizania in agro Dominico radices agant, aut si forte ege-„ rint, ea quam cito fieri potest, evellantur.

„ Primo itaque ad Sanctæ Sedis tribunal caussam hanc „ detu-

1 Cerrius *ibid.*

„ detulerunt ii, qui ceremonias illas, ac ritus Sinicos superstitione imbutos suspicabantur. Super illis dubia nonnulla „ proposita fuerunt Congregationi de Propaganda-Fide, quæ „ anno 1645. comprobavit responsa (1), ac decisiones Theologorum, qui ceremonias, & ritus eosdem superstitione revera infectos judicarunt. Proinde Innocentius Papa X. ad „ præfatæ Congregationis preces omnibus, & singulis Missionariis sub pœna excommunicationis latæ sententiæ sibi, „ ac Sanctæ Sedi reservatæ, mandavit, ut responsa ac decisiones prædictas omnino observarent (2), easque ad praxim „ deducerent, donec sibi, & Apostolicæ Sedi aliter visum „ non esset.

„ Verum paulo post ab aliis ejusdem missionis operariis „ alia dubia de iisdem ritibus, & ceremoniis ipsimet Congregationi de Propaganda-Fide exhibita, ex quibus ceremoniæ ipsæ, ritusque nullam in se superstitionem habere „ videbantur. Negotium itaque ejusmodi ab Alexandro Papa VII. Sacræ Inquisitionis Congregationi commissum fuit, „ quæ prout varia diversaque ratione fuerat sibi de eisdem „ ceremoniis expositum, alias quidem tamquam mere civilis, & politicas esse permittendas, alias vero tolerari posse judicavit. Idemque Alexander Pontifex anno 1656. hanc „ sententiam probavit, & confirmavit. (3)

„ Sed ecce tertio ad Sanctam Sedem hæc eadem controversia. Cum plura dubia Sacræ Inquisitionis Congregationi „ proposita fuissent, illud quoque ab ea quæsitum fuit, utrum „ adhuc vigeret Innocentii Papæ X. præceptum, quo sub „ pœna excommunicationis latæ sententiæ mandabat observantiam responsionum, ac decisionum, quæ a Congregatione de Propaganda an. 1645. ut supra dictum est, emanaverant. Præterea an stantibus recens expositis dubiis, „ earum praxis retinenda foret, cum præsertim obstare videretur decretum Sacræ Inquisitionis, quod ab ea emanavit

1 Edita sunt *quæsita sacra Congregationi de Propaganda fide proposita, & Decretum sac. Congregationis Romæ an.1669.*

2 Vide *Natal. Alex. epist. de Cerem. Sinen. pag.76. edit. an.170.*

3 *Quæsita, & Decretum vulgata sunt Romæ e Typogr. Sacræ Congreg. de Prop. fide an.1669.*

„ vit an. *1656*. ſuper quæſitis nonnullis diverſa ratione, aliiſ- „ que circumſtantiis propoſitis ab operariis Apoſtolicis in Si- „ narum regno commorantibus. Reſpondit ad hæc Sacræ In- „ quiſitionis Congregatio anno *1669*. præfatum Congrega- „ tionis de Propaganda-Fide Decretum adhuc vigere, habita „ ratione rerum, quæ fuerunt in dubiis expoſitæ, neque il- „ lud fuiſſe circumſcriptum a Decreto Sacræ Inquiſitionis, „ quod anno *1656*. emanavit: immo eſſe omnino obſervan- „ dum juxta quæſita, circumſtantias, & omnia, quæ in an- „ tedictis dubiis continentur. Declaravit pariter eodem mo- „ do eſſe obſervandum prædictum Sacræ Congregationis De- „ cretum an. *1656*. juxta quæſita, circumſtantias, & reliqua „ in ipſis expreſſa. Hoc autem Decretum Clemens Papa IX. „ comprobavit.

„ Cum autem omnia præſata Decreta pro varia rerum „ expoſitarum ratione fuerint facta, ac promulgata, tantum „ abſuit, ut rituum Sinenſium controverſia finem obtineret, „ ut magis illa vires, & incrementum acquireret. Nam miſ- „ ſis Evangelicis operariis in partes, adducta res fuit in acrio- „ rem animorum, ac ſententiarum contentionem. Atque „ hinc non ſine gravi ſcandalo, magnoque fidei damno con- „ ſecuta eſt prædicatio non uniformis, & non eadem ubique „ Chriſtianorum illorum diſciplina, & inſtitutio. De his au- „ tem (1) abſurdis certior factus Innocentius Papa XII. Præ- „ deceſſor noſter, id muneris ſui eſſe putavit; ut pernicioſis „ adeo diſſidiis finis daretur; proinde exactam, maximam- „ que accuratam totius hujus controverſiæ diſcuſſionem Sa- „ cræ Inquiſitionis Congregationi commiſit. Cumque nihil „ intentum reliquiſſet, quo ſinceram facti notitiam obtine- „ ret, firmata quoque fuerunt de illius mandato ſumma cum „ diligentia quæſita, quæ per eamdem Sacram Congregatio- „ nem reſolverentur.

„ Quæſitorum illorum examen Innocentii Papæ XII. „ mors

1 Agitatum etiam eſt ſub Innocentio XII. alterum argumentum, propoſituſque eidem libellus fuit, qui ſic habebat: *SS. D. N. Innocentio XII. & Eminentiſſimis PP. Sacræ Congregationis de Propaganda Fide Informatio pro vicariis Apoſtolicis regnorum Chinæ, Tunchini, Cocincinæ &c. Per Ludovicum Quemener Miſſionarium Apoſtolicum, & Miſſionum Aſiæ Orientalis Procuratorem edit. Romæ an.1694.*

„ mors intercepit . Clemens autem XI. , qui successit , Præ-
„ decessoris sui zelo plenus , coram se quæsitorum eorumdem
„ examen fieri voluit . Quamobrem post diuturnam , matu-
„ ram , & (1) accuratissimam rei discussionem , post auditas
„ ex utraque parte rationes ,quibus libere producendis unicui-
„ que locus amplissimus datus fuit , idem Clemens Papa XI.
„ anno 1704. confirmavit , & Apostolica auctoritate com-
„ probavit præmemoratæ Sacræ Congregationis responsiones
„ ad omnia , & singula quæsita proposita , quibus ritus Si-
„ nenses , utpote superstitione imbuti , prohibebantur , man-
„ davitque , præfatas responsiones ad Carolum Thomam de
„ Tournon Antiochiæ Patriarcham , (2) Commissarium , &

 „ in

1 Confer vitam Clementis XI. P.M. cura Annibalis S.R.E. Cardinalis Albani Urbini editam *an.* 1727. *lib* 2. *pag.* 84. *seqq.*

2 Vide eamdem vitam *pag.* 85. *seqq.* ubi hæc habentur „ Virum integritate morum , doctri-
„ na , atque prudentia commendatum cogitanti (Clementi XI.) cui tantum merito imponeret
„ onus , Carolus Thomas Maillard de Tournon Taurinensis ab honorario Pontificis cubiculo ,
„ genere ac virtutibus notus , occurrit . Qui concordi S.R.E. Cardinalium , & totius Urbis ho-
„ norifico testimonio comprobatus Antiochenus renunciatur Patriarcha . Ipse natali die festo
„ S. Thomæ Apostoli Indorum (an. 1701.) Carolique Patroni (an. 1702.) ab eodem Clemen-
„ te consecratus , non ita multo post Visitator Apostolicus cum potestate legati de latere in va-
„ stissimum Sinarum Imperium , aliaque finitima orientalium Indiarum regna , una cum multis
„ lectissimis Evangelicæ legis præconibus mittitur , pretiosa supellectile , & quanta licuit , in
„ magna Pontificii ærarii difficultate, Instructus pecunia . Additis amoris , & officii plenis litte-
„ ris cum muneribus materia juxta spectandis , & opere , Can-Ghio utriusque Tartariæ , & Sina-
„ rum Imperatori Pontificis nomine exhibendis , quibus facillime Princeps potentissimus , us-
„ quequaque a Christianis sacris minime abhorrens , conciliari posset , talisque reddi , qui gra-
„ viter pro divina gloria laborantibus præsto esset , aut saltem non adversus . Felici Tourno-
„ nius navigatione usus , ubique honorifice exceptus , ac pro viribus orthodoxæ Ecclesiæ pro-
„ pagandæ studens , biennii itinere ad Sinarum Imperium incolumis cum sociis pervenit .
„ Singularis lætitiæ , ac sinceræ venerationis testimoniis ab Christianis populis , at longe
„ præcipua , & plane insueta honoris significatione ab Imperii optimatibus , imperatore man-
„ dante , susceptus , liberaliterque , ac splendide , quocumque diverteret , habitus . Te-
„ status est hæc ipsa Carolus Thomas , datis ad Clementem litteris XII. Kalend. Octob.
„ an. labentis seculi quinto. Ab Xao-ceu-fuo in Provincia Cantonensi , quo tempore ad Impera-
„ toris aulam properabat , honorifico sibi præparato aditu per religiosos viros *Societatis Jesu* ,
„ quorum magna apud Principem erat auctoritas , æque præcipuis honoribus , & observantiæ
„ argumentis ab ipso tandem Imperatore Peckini est exceptus . Regiæ porro mensæ adhibitus ,
„ novis , ac plane singularibus reverentiæ significationibus , pro more gentis, afficitur . Tourno-
„ nii sapientiam , officia , dictorumque gravitatem demiratus princeps , gratias se Clementi
„ summo Pontifici habere maximas dixit , quod tantis animi dotibus , miraque prudentia orna-
„ tum virum ad Sinas legasset , meritisque auctum laudibus , ne quid voluntatis , & pretii desi-
„ deraretur indicium , magnificis quoque muneribus largissime cumulavit . Auspicia tam læta
„ optatos rerum eventus subsequuturos arbitratus Clemens , ingens ex nuncio gaudium conce-
„ pit . Brevissimum tamen idem reddidit longa malorum series „ . *& pag.* 126. „ Ceremonia-
„ rum (Sinensium) perniciosam conditionem omnium primus Urbano VIII. Pont.Max. detexit,
„ & ad Apostolicam sedem detulit Johannes Baptista Moralesius e Prædicatorum familia insignis
„ Theo-

,, in Sinarum regno visitatorem Apostolicum transmitti, ut
,, nimirum exactam eorumdem observantiam omnibus, &
,, sin-

,, Theologus, qui cum multorum annorum spatio utilissimam in Sinarum Imperio orthodoxæ
,, propagandæ fidei navasset operam, & exsecrandis sacrificiis de industria illusurus interfuisse
,, sæpius, ut malo remedium quæreret, longissimo, ac periculoso itinere Romam perrexit. Nec
,, adversum expectationi responsum altero Innocentii X. Pontificatus anno retulit. At paullo
,, post Martinio e Societate Jesu Presbytero novam Sinensium rituum proponente speciem, anno
,, ab orta Servatoris 1656. Alexandri ejus nominis septimi Rom. Pont. decretum prodiit, quo
,, de priori non parva derogata videbantur. Exortæ ob id apud Sinenses contentiones maximæ,
,, contentibusque validarum partium studiis ritus ipsi pro personarum, & caussæ discrimine per-
,, inde defensi, & oppugnati, ac si una omnes aras focosque traheret dimicatio ... Diligentiam
,, longe præcipuam impenderunt Romani Pontifices præsertim Clemens X. & Innocentius XII.
,, post editum a Carolo Maigrot Vicario Apostolico Fokiensi in regno Sinarum, deinde Episcopo
,, Cononensi adversus ritus ipsos, & nonnulla ad Dei nomen spectantia vocabula illustre edictum,
,, exorta jampridem dissidia vehementius exarsere. Clementis proinde jussu de rebus in disce-
,, ptationem vocatis exactissimo instituto judicio, ac dissidentium subinde rationibus coram Car-
,, dinalibus Orthodoxæ fidei quæsitoribus, gravibusque Theologis mature excussis, tandem a 15,
,, Kal. Decembris anno a Virginis partu 1704. Ipsemet Pontifex, exsecratis luculenta oratione
,, ceremoniis, pravisque opinamentis, quibus tot populi ludificabantur, ritus hujusmodi pecu-
,, liari decreto proscripsit, vetuitque a Christianis obiri, vel ab idolorum cultoribus peractis
,, illos interesse. Ad significandum verum Deum vox *Tien Chu*, id est *cæli Dominus* probata est;
,, rejectis nominibus *Tien*, & *Xang-Ti*, quæ *Cælum*, & *supremus Imperator* exprimunt. Tabel-
,, larum appensio cum inscriptione Sinica *King-Tien*, *cælum colito* in Christianorum Eccle-
,, siis vetita,, *Pag. 163. ad an. 1707. lib. III.*,, Quo tempore liberius in Tournonium sunt
,, conatus versi. Evangelici præcones universi Imperatorium obtinere diploma sunt compulsi,
,, quo in Sinis versari permittebatur in posterum. Carentes discedere jussi. Illud autem asse-
,, quuturis præcipuum coram Imperatore de Confusiana doctrina, ejusque germana Sinensium
,, librorum sententia examen erat subeundum: probati autem verbo, & scripto profiteri exer-
,, cendorum Sinensium rituum methodum Matthæi Riccii, aliorumque Presbyterorum e So-
,, cietate Jesu adigebantur, quæ recta adversabatur nuperis constitutis Romani Pontificis ... Ob
,, id non pauci e Sinis excedere sunt coacti, ... Antiochenus Patriarcha, qui luctuosæ procellæ
,, spectator interfuit, & acerbius, quam ceteri funestissimis illius pulsatus est fluctibus, invicto
,, animi robore, & sanis consiliis, quum præsenti ope non posset, laborantibus adfuit. Doli
,, quoque non inscius xv. Kal. Febr. ad Franciscum Gerbillionum ... ceterosque in Pekinensi
,, aula manentes socios mœstas Nankini scripsit litteras: Ego, inquit, *non minus super afflictis*
,, *rebus missionis, quam super iis, qui eam affligunt lacrymas coram Deo diu, noctuque ef-*
,, *fundo. Si ignorassem caussam malorum, eorumque auctores, alacriore animo ea ferrem.*
,, *Damnata est praxis vestra a suprema sede, sed magis detestandus immoderatus agendi mo-*
,, *dus, quo pudorem vestrum cum eversione missionis Apostolicæ sepelire contenditis, sanis consi-*
,, *liis auditum non præbuistis, modo ad horrenda confugitis. Quid dicam? Proh dolor! finita*
,, *est caussa, & nondum finitus est error. Destruitur missio antequam reformetur* ... Quoniam
,, vero ea jam Tournonii in Ecclesiam erant merita, & comprobata duris laboribus virtus, ut am-
,, plioti præmio bonorum judicio dignissima haberentur. *Kal. Aug. an. 1707.* ... honore (*Car-*
,, *dinalatus*) Thomam Carolum Pontifex ornavit .... Improborum hominum dolis conversæ per
,, eosdem dies fuerant res Tournonii, quique olim ab Imperatore suspiciebatur, & fiebat maxi-
,, mi, inopinato iratum principem expertus, tamquam suppositus, seu turbulentus, & audax ...
,, administer in Sinas accessisset, malis ingentibus est factus obnoxius. De his monitus Clemens,
,, interpositis cum Imperatore precibus, & officiis omnem lapidem movit, ut patriarcha in pri-
,, stinæ gratiæ, atque honoris locum restitueretur, aut saltem libero Europam repetendi pote-
,, stas fieret ... Quæ Carolus Thomas de Sinarum ceremoniis supremo Romanæ Ecclesiæ judicio
,, damnatis ad Pontificis præscriptum egerat, tantam illi conflarunt invidiam. Hæc aliquamdiu
,, privatis tecta pectoribus, tum demum in vim publicam, & apertam eruperunt, quando allato
,, de

„ singulis missionariis, pœnis quoque canonicis in refracta-„ rios indictis, præciperet.

„ Promulgavit quidem Patriarcha Antiochenus decisio-„ nem Apostolicam, addito Decreto, quo ab universis ejus „ observantiam exigebat. Cum autem illam tentassent elude-„ re, variisque inanibus rationibus effugere ii, qui Sinenses „ ritus tamquam politicos, ac mere civiles propugnaverant, „ prædictus Pontifex Clemens XI. Decreto, quod per Sacræ „ Inquisitionis Congregationem emanavit 1710. præcepit om-„ nimodam, & inviolabilem earumdem responsionum ab se „ Apostolica auctoritate confirmatarum observantiam & alia, „ quæ Decreto ipso continentur, quod est tenoris sequentis:

„ *Decretum super omnimoda, ac inviolabili observatione re-„ sponsorum alias in caussa rituum, seu ceremoniarum Sinensium a „ sacra Congregatione datorum, & a Santissimo approbatorum cum „ aliis ordinationibus &c. Feria* v. *die* xxv. *Sept. an.*1710. *In Con-„ gregatione Generali &c.*

„ At vero nec decretum ejusmodi ad difficiles animos „ subjiciendos valuit. Itaque Clemens idem Papa XI. quo il-„ los tandem aliquando frenaret, Constitutionem anno 1715. „ evulgavit, qua solemniter iterum confirmavit antedictas „ sacræ Inquisitionis responsiones, easque exacte, & adamus-„ sim observari mandavit, præclusis omnibus iis effugiis, qui-„ bus perfectam earum observantiam contumaces homines „ aliquo pacto evadere potuissent, & est tenoris, qui se-„ quitur.

„ *Clementis Papæ XI. præceptum super omnimoda, absoluta, „ integra, & inviolabili observatione eorum, quæ alias a Sanctitate*

 „ *sua*

„ de Sinensibus ritibus comprobandis Imperatoris edicto, ut ipsimet Tournonius subscriberet, „ atque obsequeretur, constantissime renuit ... Aucta vero in dies mala eo tandem processere, ut „ durissimum subeunti carcerem, & asperrima quæque pro orthodoxa religione ... ferenti acer-„ biorem ipsa morte vitam reddiderint „. *Pag.*168. „ Antequam in Sinas Pontificiæ perveni-„ rent litteræ, abire permissus est ab Imperatore Tournonius. Quoniam vero in Christianos le-„ gis, atque doctrinæ nuncios damnatis Sinensium ritibus adversantes permolesta sæviebat dive-„ xatio, inopinato ejusdem principis jussu Junio mense (an.1707.) ad Macaonensem urbem ... „ est attractus, ut ibi, donec procella sedaretur, conquiesceret. Longe tamen acerbissimum .. tur-„ binem .. subire coactus fuit ab Didaco de Pinho &c. .. qui nulla personæ, & amplissimi ordinis „ habita ratione ... asperrimis injuriis, & ærumnis est affectus „. Subjungit mox auctor, quæ Cardinalis amplissimus fortiter pro religione tulit, quæque ad mortem usque in arctissima custodia incommoda perpessus est. Obiit vir maximus an.1710. Vide eumdem auctorem *pag.*227. *seqq.*

„ *ſua in cauſſa rituum, ſeu ceremoniarum Sinenſium decreta fuerunt,*
„ *cum rejectione quarumcumque rationum, ſeu excuſationum ad*
„ *ejuſmodi decretorum executionem declinandam allatarum, ac præ-*
„ *ſcriptione formulæ juramenti per Miſſionarios illarum partium*
„ *præſentes, & futuros hac in re præſtandi.*

„ *Clemens Papa XI. ad futuram rei memoriam. Ex illa*
„ *die &c.*

„ Per Conſtitutionem Apoſtolicam adeo ſolemnem, qua
„ Clemens Papa XI. ſe huic controverſiæ finem dediſſe teſta-
„ tur, juſtum, & æquum videbatur, eos, qui Sanctæ Sedis
„ auctoritatem ſeſe quammaxime revereri profiterentur, &
„ humili, & obſequenti animo illius judicio ſemet omnino
„ ſubjicere, nec ulterius quicquam cavillari. Nihilominus
„ inobendientes, & captioſi homines exactam ejuſdem Con-
„ ſtitutionis obſervantiam ſe effugere poſſe putarunt, ea ra-
„ tione, quod illa præcepti titulum præfert, quaſi vero non
„ indiſſolubilis legis, ſed præcepti mere Eccleſiaſtici vim
„ haberet; tum etiam, quod illam debilitatam exiſtima-
„ rent ex permiſſionibus quibuſdam, quas ſuper iiſdem Si-
„ nenſibus ritibus publicavit Carolus Ambroſius Medio-
„ barbus Patriarcha Alexandrinus, cum Commiſſarium, &
„ Viſitatorem Generalem Apoſtolicum in iis regionibus fa-
„ ceret.

„ Nos igitur animadvertentes, prædictam Conſtitutio-
„ nem Chriſtiani cultus puritatem reſpicere, quem illa ab
„ omni ſuperſtitionis labe immunem ſervare contendit, nullo
„ modo ferre poſſumus, quemquam exiſtere, qui eidem re-
„ pugnare temere audeat, aut contemnere, perinde ac ipſa
„ ſupremam Apoſtolicæ Sedis deciſionem non contineret, &
„ id, quo de agitur, non ad religionem ſpectaret, ſed quid
„ per ſe indifferens foret, aut quædam variabilis diſciplinæ
„ ratio. Proinde auctoritate ab Omnipotenti Deo nobis tra-
„ dita uti volentes, ad illam in ſuo robore omnino ſervandam
„ de auctoritatis ejuſdem plenitudine, non modo eam ap-
„ probamus, & confirmamus, ſed etiam, quantum poſſu-
„ mus, omnem vim, & firmitatem, ad illam magis, magiſ-
„ que roborandam, ac ſtabiliendam adjicimus, eamque in ſe

„ ple-

„ plenam, & omnimodam Apostolicæ Constitutionis auctoritatem habere dicimus, & declaramus.

„ Permissiones autem, quarum obtentu aliqui prædictæ „ Constitutionis robur infringere conantur, originem duxe- „ runt a responsionibus quibusdam, quas duo viri, qui jam- „ pridem in Sinarum regno fuerant, ad quæsita nonnulla de- „ derunt, quæ super ejusdem Constitutionis Apostolicæ exe- „ cutione, ac praxi missionarii quidam proposuerunt. Re- „ sponsiones itaque hujusmodi una cum dubiis illis, nullo ta- „ men Romani Pontificis, sive approbantis, sive aliquid de „ suo addentis indicio, transmissæ fuerunt ad præfatum Pa- „ triarcham Alexandrinum, ejus animi instruendi caussa, ut- „ que illis uteretur, prout circumstantiæ rerum, ac temporis „ postularent: integro tamen remanente Apostolicæ Sedis jure „ eas comprobandi, vel etiam revocandi, si quando confor- „ mes, aut repugnantes Constitutionis præfatæ decretis ullo „ modo comparatæ forent.

„ Vix Sinarum regnum Patriarcha Alexandrinus ingres- „ sus, in iis angustiis se positum intellexit, ut coactus fue- „ rit in publicum emittere, non quidem responsiones, quas „ præmemorati duo viri ad proposita quæsita dederant, bene „ vero permissiones octo, quæ ab illis fuerant deductæ, at- „ que inde ab eodem Patriarcha in pastorali sua epistola inser- „ tæ, cujus tenor est, ut sequitur.

„ *Carolus Ambrosius Mediobarbus Dei & Apostolicæ Sedis Gra-* „ *tia Patriarcha Alexandrinus, necnon in Indiis Orientalibus, ac* „ *Sinarum Imperio, finitimisque Regnis, & Insulis Commissarius,* „ *& Visitator Generalis Apostolicus cum facultate legati de late-* „ *re &c. Omnibus Episcopis &c..... Benedictus Deus, & Pater* „ *D. N. J. C. &c.* Cum autem Patriarcha Alexandrinus in „ præallata pastorali mentem suam satis prudenter explicuis- „ set, nimirum pastoralis hujus suæ epistolæ notitia opus non „ esse ad promovendam in Neophytis erga Pontificia decreta „ venerationem, & observantiam, cum satis esset, ut juxta „ Constitutionis Pontificiæ mandata in via salutis dirigeren- „ tur: præterea cum omnibus, & quibuscumque interdi- „ ctum voluisset sub pœna quoque excommunicationis latæ

„ sen-

„ sententiæ, ne quis illam in Sinensem, aut in Tartaricum „ sermonem verteret, aut cuiquam, qui Missionarius non „ esset, eam palam faceret, de permissionibus autem cum „ statuisset, nonnisi caute, & ubi tantum utilitas, vel ne- „ cessitas id postularet, esse evulgandas: profecto omnis, ad „ quem pastoralis illa dirigebatur, ex tali procedendi modo „ haud obscure inferre debebat, quantis ille animi angustiis „ obsessus, & quam anceps, ac perplexus (1) in permissioni- „ bus

1 De Mediobarbo, ejusque ad Sinarum Imperatorem legatione sic habet Polidorius ὁ μακαρίτης in libris *De vita & rebus gestis Clem. XI. Pont. Max.* quod Eminentissimus Annibal Cardinalis Albanus publicari Urbini voluit *lib.* 1. *pag.* 379. „ Convalescenti Clementi XI. Pont. „ Max. Johannis Lusitanorum regis afferuntur litteræ, quibus significabatur, Indis suis mini- „ stris, præsertim Goanis, & Macaonensibus imperatum, ut remotis obicibus, si qui fuerant „ interpositi, memoratæ Constitutionis executioni sedulo patrocinarentur. Nuper autem ex „ ipsomet Sinarum Imperio, illa omnia abesse pericula, quæ superiore anno Christianæ legis as- „ seclis ferebantur instare. Etenim qui rerum potiebatur vir oppido quam prudens, ac animi „ temperantia præditus singulari, non modo Christianæ religioni non erat adversus, quin fave- „ bat, ejusque mores, instituta, doctrinam faciebat plurimi. Erga Clementem vero ita erat „ affectus, ut eum amaret simul, atque suspiceret .... spectata in Imperatore prudentiæ, ac tem- „ perantiæ exempla ubi Clemens novit, potioribus illi adstrictus Caritatis vinculis, de nova in „ Sinas maturanda legatione decrevit .... Carolum Ambrosium Mediobarbum Ticinensem, in „ utraque signatura Referendarium, omnium suffragiis, atque judicio comprobatum ad id munus „ delegit. Quem *decimo Kal. Octobris* (*an.* 1719.) Alexandrinum Patriarcham creavit, ac „ subinde Visitatorem Apostolicum cum potestate legati de latere ad Imperium Sinarum, alia- „ que finitima Orientalium Indiarum Regna, una cum quatuor atque viginti selectis Evan- „ gelii evulgatoribus, præstantique aliorum bonis artibus, atque illustribus disciplinis ex- „ cellentium virorum manu allegavit .... Carolo Ambrosio, & sociis ab Urbe discedenti- „ bus eam cujuscumque itineris suscipiendi libertatem sartam tectamque esse denuntiavit, præ- „ scripsitque quam quibusvis Apostolicis viris Orientales Indias, Sinasque petituris Paulus V. „ Urbanus VIII. & Clemens X. Pont. Max. sunt impertiti, & cautam in posterum esse volue- „ runt .... Novem fere mensium spatio Ulyssipone in Sinas perfunctus itinere, tandem extremo „ mense Decembri Carolus Ambrosius honorifice ab Imperatore suscipitur .... Damnatarum a „ Pontifice ceremoniarum osores Imperator, variis officiis Pontificiæ constitutioni obluctan- „ tium instructissimus, opportune, importune eudes Sinicæ doctrinæ, ac linguæ imperitos, „ fallaces, improbos, publicæ tranquillitatis perturbatores. Nonnullos etiam designatos no- „ mine, innocentia, atque integræ Religionis studio claros, perduelles notare, ac judicio „ capitis arcessere. Nihil contra studiosius, atque contentius præseferre, quam judicem reli- „ gionis agere, damnatam a Pontifice Maximo tueri caussam, ejusque audaces in Sinarum Im- „ perio propugnatores scitos, doctos, sibi gratos jactare, & efferre laudibus. Legatum præte- „ rea suspectum traducere, Clementem Sinicorum rituum propugnatoribus adversum, deceptum „ pronunciare, terrores injicere, durissimas optiones proponere, extrema religionis dispendia mi- „ nitari. Quod autem supra modum dolorem augebat, & intestina pericula, Christo nomen „ dantes vario pro doctrinarum, ac ceremoniarum discrimine, quibus inhærebant, discreti „ agnomine, atque invicem excepti animo, tristissimam Schismatis speciem referebant. In ipsa „ Imperatoris aula probe rei conscia bifariam Christianis divisis proscriptos ab Apostolica Sede „ ritus detestantes *Presbyterorum Congregationis S. Petri*: Pontificiis vero decretis obniten- „ tes *Jesuitarum* audiebant asseclæ. Incassum ad eam diem vigilantissimi Pontificis cura, & sa- „ na Societatis pars decretis, denunciationibus, moniciis, gravissimis denique in extremam ani- „ marum perniciem irrogatis pœnis, æquam mentem nefariis refragantibus fune nisæ indere: „ fru-

„ bus hujusmodi proponendis extitisset; adeo ut œconomia
„ quadam usus fuisset ad loci, & temporis circumstantias prorsus necessaria: a qua putandum est eum recessurum fuisse, si
„ libertas sibi data esset rem discutiendi cum Episcopis, aliisque doctis viris, qui nihil aliud, quam Christiani cultus
„ puritatem, & Apostolicæ Constitutionis observantiam ante oculos haberent. At permissiones illæ contra expressam
„ adeo Patriarchæ ipsius voluntatem evulgatæ, & quod mirum, Pekini Episcopus per binas suas Pastorales mandavit, sub pœna suspensionis ipso facto incurrendæ, universis Diœcesis suæ missionariis, ut observarent, & observari
„ præciperent Constitutionem: *Ex illa die*, juxta permissiones, quas ipse contendebat ad ea potissimum referri, quæ
„ in præcitata Constitutione fuerant solemniter interdicta.
„ Præcepit insuper, ut Christi fideles quater singulis annis in
„ diebus omnium celeberrimis distincte instruerentur cum in
„ iis, quæ Constitutione Apostolica prohibentur, tum in iis,
„ quæ a Patriarchæ Alexandrini pastorali permittuntur.

„ Enim vero Clemens Papa XII. Prædecessor noster tam
„ audax Episcopi Pekinensis factum æquo animo ferre haud
„ potens muneri suo maxime interesse judicavit binas illas epistolas damnare, ac penitus reprobare Apostolico brevi.
„ quod

„ frustra præsens contendit & Patriarcha, ut funesto sublato dissidio, unum universi cum Apostolica Sede tutissima religionis, & veritatis magistra sentirent ..... Infelicem Sinensis Ecclesiæ statum miseratus idem Carolus Ambrosius, paulio post iterum, transmisso mari, novis objectus periculis in Italiam cedit, Innocentio XIII. Summo Pontifice. Cui vigentium in Sinis majorum spectator, & testis locupletissimus luctuosam rerum seriem, atque conditionem exposuit. Integratæ proinde effusæ olim in Jesuitas querelæ gravissimæ: adhibita a Pontifice opportuna remedia: optatumque rursus ab integræ religionis amantibus, ut alumni societatis universi, quo in ceteris Apostolicæ Sedis decretis rite sanctequa servandis magno cum Catholicæ Ecclesiæ bono flagrabant studio, adversus vetitos Sinensium ritus pro Pontificia Constitutione: *ex illa die* inflammarentur, sublatis malis ingentibus, quibus paucorum scelus religionem, ac partos Christi sanguine populos in Sinarum Imperio reddebat obnoxios „. Extat Diarium itineris, & Legationis Caroli Ambrosii Mediobarbi Patriarchæ Alexandrini a P. Vianio ex Ordine Servorum B. Mariæ italice perscriptum. Editum fuit *an.* 1739. *Mediolani*, paulloque post *Lucæ*. Ejus nos Mss. exemplar unum aliquanto copiosius, & a Mediobarbo ipso recognitum vidimus. Sed de his quærent, qui ex instituto, dum per Sanctam Sedem licuerit, de controversiis in Sinensi imperio exortis disputabunt. Nos enim non quas *Missionarii* pugnas concitarint, sed quæ religionis Catholicæ in quaque regione primordia, quique progressus fuerint investigamus. Neque vero id institutum nostrum modo, sed etiam ingenium postulat, quod est ab omni contentionis studio alienum. Namque hoc satis esse arbitramur, si qui in Sinarum imperio sunt, hi sedis Apostolicæ decretis pareant; sin minus, curata ratione, ut pareant. Dissidia autem quæ aliquando in factiones Theologos diviserunt, prætermittenda sunt, ne obligata vulnera refricare, novasque lites serere videamur.

„ quod anno 1735. promulgavit: in quo sibi, ac Sanctæ Se-
„ di facultatem reservavit declarandi Sinensibus Christianis
„ mentem suam, & ejusdem Sanctæ Sedis sententiam in iis,
„ aliisque, quæ ad materiam hujusmodi spectarent. Præfatum
„ autem breve est tenoris sequentis:

„ *Clementis Papa XII. revocatio, annullatio, & Cassatio*
„ *duarum Epistolarum Pastoralium bon. mem. Francisci Episcopi*
„ *Pekinensis nuper defuncti, die* VI. *Julii, & die* XXIII. *Decem-*
„ *bris* 1733. *circa ritus Sinenses editarum.*

„ *Clemens Papa XII. ad perpetuam rei memoriam. Apostoli-*
„ *ca Sollicitudinis nobis divinitus commissa ratio nos admonet &c.*

„ Id vero quod idem Pontifex Clemens XII. sibi ac San-
„ ctæ Sedi Christianis Sinensibus declarandum reservavit,
„ erat profecto materia permissionum, de quibus certior jam
„ factus fuerat, deque maxima inde secuta inter missionarios
„ dissensione, cum alii contenderent Constitutionem: *Ex illa*
„ *die*: omnem vim suam amittere, si permissiones illæ in
„ praxi consistant, alii vero factis palam ostenderent, per-
„ missionum colore se ad prædictæ constitutionis observan-
„ tiam minime teneri juxta illa, quæ in ipsa Constitutione
„ præscribuntur. Itaque præfatus prædecessor noster, quo
„ Christianæ religionis puritatem, quæ in iis regionibus per
„ exactam prænemoratæ Constitutionis observantiam servan-
„ da erat, assereret, & controversiis istiusmodi finem aliquando
„ imponeret, examini perquam diligenti totum permissionum
„ negotium commisit, ita ut a Theologis, tum etiam a San-
„ ctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus Sacræ Inquisitioni præ-
„ positis mature, serioque discuteretur. Antequam vero su-
„ premam de illis sententiam pronunciaret, ad pleniorem fa-
„ cti notitiam obtinendam, omnes & singulos, quotquot in
„ Urbe exsisterent, Sinarum Missionarios, tum etiam complu-
„ res juvenes, qui ex iis regionibus in Europam educationis,
„ & Christianæ rei addiscendæ caussa venerant, ad examen su-
„ per his, servato juris ordine, vocari jussit.

„ Nos igitur Prædecessoris nostri vestigiis insistentes,
„ eodemque religionis zelo, quo ille, incensi, ut tanti mo-
„ menti opus, quod ipse morte præoccupatus absolvere mi-
„ nime

„ nime potuit, aliquando tandem, Deo auxiliante, perficeremus, permissiones illas, & quidem singulas coram nobis summo studio, ac diligentia examinari curavimus, neque laborem nostrum tantum; sed Cardinalium quoque, & sacræ Inquisitionis Consultorum doctrinam, & consilium exquisivimus, ac tandem satis aperte compertum habemus, antedictas permissiones numquam a Sancta Sede probatas, Apostolicæ Clementis Papæ XI. Constitutioni repugnare, atque adversari, utpote quæ partim ceremonias, ritusque Sinenses a prædicta constitutione proscriptos admittant, ac veluti probatos, atque utendos concedant, partim regulis in ipsa traditis ad vitandum superstitionis periculum opponantur. Nolentes itaque quemquam ad Constitutionem ipsam summo Christianæ religionis damno malitiose evertendam permissionibus ejusmodi uti, definimus, ac declaramus, præfatas permissiones ita esse habendas, ac si numquam extitissent, earumque praxim tamquam superstitiosam omnino damnamus, & execramur. Itaque præsentis hujus nostræ Constitutionis perpetuo valituræ vi revocamus, rescindimus, abrogamus, atque omni vigore, & effectu vacuas esse volumus omnes illas, & singulas permissiones; easque semper uti cassas, irritas, invalidas, & nullius prorsus roboris, aut vigoris habendas esse dicimus, ac pronunciamus.

„ Præterea cum Clemens Papa XI. in Constitutione, *Ex illa die*: apposuerit hæc verba: *Per præmissa nihilominus non vetari, quo minus erga defunctos peragi possint alia, si quæ sint, quæ vere superstitiosa non sint &c.* Nos dicimus, & declaramus ea verba: *alia si quæ sint*: intelligenda esse de usibus, & ceremoniis diversis ab illis, quas idem Pontifex Apostolica Constitutione jam interdixerat, & quas nos pariter eadem auctoritate configimus, atque interdicimus, ne antedictis permissionibus, quas omnino damnatas volumus, ullus imposterum locus pateat.

„ Districte itaque prohibemus, ne quis Archiepiscopus, aut Episcopus, aut Vicarius, aut Delegatus Apostolicus, aut Missionarius tam secularis, quam regularis cujuscumque Ordinis, Congregationis, Instituti, etiam Societatis

„ Jesu, aliorumque, de quibus expressa, & individua men-
„ tio fieri debeat, permissionibus prædictis ullo pacto uti va-
„ leat, sive publice, sive privatim, sive palam, sive clam,
„ neque audeat, vel præsumat Constitutionis paulo ante ci-
„ tata verba aliter, ac nos supra declaravimus alicui explica-
„ re, aut interpretari. Quare ex prædictorum Sanctæ Ro-
„ manæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, motu quoque pro-
„ prio, ac certa scientia, maturaque deliberatione, tum
„ etiam de plenitudine Apostolicæ potestatis, Constitutionis
„ præsentis tenore, in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus,
„ & expresse mandamus omnibus, & singulis Archiepiscopis,
„ & Episcopis in Sinarum Imperio, aliisque regnis, & provin-
„ ciis sive finitimis, sive adjacentibus, nunc existentibus, aut
„ olim pro tempore futuris, sub pœnis suspensionis a Pontifi-
„ calium exercitio, & ab Ecclesiæ ingressu interdicti, eorum
„ vero officialibus, & Vicariis in spiritualibus Generalibus,
„ aliisque eorumdem locorum ordinariis Vicariis quoque, aut
„ delegatis Apostolicis, qui Episcopi non sunt, tum etiam eo-
„ rum provicariis, & insuper missionariis universis tam secula-
„ ribus, quam regularibus, cujuscumque Ordinis, Congrega-
„ tionis, Instituti, etiam Societatis Jesu, sub pœnis privatio-
„ nis quarumcumque, quibus gaudent, facultatum, & su-
„ suspensionis ab exercitio curæ animarum, tum etiam suspen-
„ spensionis a divinis ipso facto incurrendæ absque alia decla-
„ ratione, demum excommunicationis latæ sententiæ, a qua
„ non possint, nisi a nobis, & a Romano Pontifice pro tem-
„ pore existente absolvi, præterquam in articulo mortis con-
„ stituti, addita quoad Regulares etiam vocis activæ, & pas-
„ sivæ privationis pœna, præcipimus, & districte manda-
„ mus, ut omnia, & singula, quæ in hac nostra Constitu-
„ tione continentur, exacte, integre, absolute, inviola-
„ biliter, atque immobiliter, non modo ipsi observent, sed
„ etiam omni conatu, ac studio ea ipsa observari curent a
„ singulis, & universis, qui quoquo modo ad eorum curam,
„ & regimen spectant; nec colore, caussa, occasione, seu
„ prætextu aliquo huic nostræ Constitutioni ulla in parte
„ contraire, aut adversari audeant, vel præsumant. Præte-
„ rea

„ rea quoad missionarios regulares cujuscumque Ordinis,
„ Congregationis, Instituti, ac Societatis quoque Jesu, si
„ quis eorum (quod Deus avertat) exactam, integram, ab-
„ solutam, inviolabilem, strictamque obedientiam denega-
„ verit iis, quæ a nobis præsentis hujus Constitutionis tenore
„ statuuntur, ac præcipiuntur, eorum superioribus tam
„ Provincialibus, quam Generalibus in virtute sanctæ obe-
„ dientiæ expresse mandamus, ut homines hujusmodi contu-
„ maces, perditos, ac refrectarios a missionibus absque ulla
„ mora dimoveant, eosque in Europam statim revocent, ac
„ de illis notitiam nobis exhibeant, ut reos pro gravitate
„ criminis punire valeamus. Quod si prædicti superiores Pro-
„ vinciales, aut Generales huic nostro præcepto minus obtem-
„ peraverint, aut in eo desides fuerint, nos contra ipsos quo-
„ que procedere non recusabimus, atque inter cetera mitten-
„ di aliquem ex ipsorum Ordine in earum regionum missiones
„ privilegio, seu facultate eos perpetuo privabimus.

„ Postremo, ut hæc nostra Constitutio in suo robore
„ semper integra, ac firma maneat, volumus quoque, ut
„ ad formulam juramenti a Clemente Papa XI. in sua Consti-
„ tutione præscriptam, nonnulla adjiciantur, quæ maxime
„ necessaria putavimus. Idcirco omnes, qui præfatæ Consti-
„ tutionis vigore sub pœnis in ea contentis juramentum præ-
„ stare debebunt, in posterum sequenti formula utentur, vi-
„ delicet: *Ego N. Missionarius ad Sinas, vel ad Regnum N. vel*
„ *ad Provinciam N. a Sede Apostolica, vel a Superioribus meis*
„ *juxta facultates eis a Sede Apostolica concessas missus, vel de-*
„ *stinatus, precepto, ac mandato Apostolico super ritibus, ac ce-*
„ *remoniis Sinensibus in Constitutione Clementis Papæ XI. hac de re*
„ *edita, qua præsentis juramenti formula præscripta est, contento,*
„ *ac mihi per integram ejusdem Constitutionis lecturam apprime*
„ *noto, plene ac fideliter parebo, illudque exacte, absolute, ac*
„ *inviolabiliter observabo, & absque ulla tergiversatione adimple-*
„ *bo, atque pro virili enitar, ut Christianis Sinensibus, quorum*
„ *spiritualem directionem, quoquo modo me habere contigerit, simi-*
„ *lis obedientia eidem præstetur. Ac insuper quantum in me est,*
„ *numquam patiar, ut ritus, & ceremoniæ Sinenses in litteris*

 „ *pasto-*

„ *pastoralibus Patriarchæ Alexandrini Macai datis die 4. Novembris 1721. permissæ, ac a Sanctissimo Domino Nostro BENEDICTO Papa XIV. damnatæ ab eisdem Christianis ad praxim deducantur. Si autem (quod Deus avertat) quoquo modo contravenerim, toties, quoties id evenerit, pœnis per prædictas Constitutiones impositis me subjectum agnosco, & declaro. Ita tactis sacrosanctis Evangeliis promitto, voveo, & juro. Sic me Deus adjuvet, & hæc S. Dei Evangelia. Ego N. manu propria.*
„ Confidimus igitur fore, ut Princeps pastorum Jesus Christus laboribus a nobis, qui ejus vices in terris gerimus, in hoc gravissimo negotio diu impensis benedicat, ut in amplissimis illis regionibus Evangelica lux clare, nitideque affulgeat, ac præpotenti manu sua sic pia nostra consilia promoveat, ut regionum earumdem pastores intelligant, planeque sibi persuadeant, obligationem, qua ipsi tenentur vocem nostram audire, & sequi. Confidimus quoque (Deo favente) ex eorum cordibus inanem illum metum sublatum iri, ne videlicet per exactam Pontificiorum decretorum observantiam infidelium conversio retardetur. Nam hæc a divina gratia sperari potissimum debet, quæ quidem ab eorum ministerio longe non aberit, si Christianæ religionis veritatem impavide prædicaverint, atque ea puritate, qua ipsis ab Apostolica hac S.Sede tradita est, parati quoque ad eam propugnandam sanguinem effundere exemplo Sanctorum Apostolorum, aliorumque Christianæ fidei clarissimorum propugnatorum, quorum sanguis tantum absuit, ut Evangelii cursum interciperet, aut retardaret, ut potius vineam domini florentem magis, & fidelium animarum copiosiorem effecerit. Nos quidem pro viribus nostris Deum obsecrabimus, ut invictam illis hanc animi firmitatem, & Apostolici Zeli robur concedat. Verum ad eorum memoriam deducimus, ut quando ad sacras missiones destinantur, se tamquam veros Jesu Christi discipulos cogitent, & ab eodem se missos fuisse, non ad gaudia temporalia, sed ad magna certamina, non ad honores, sed ad despectiones, non ad otium, sed ad labores, non ad requiem, sed ad afferendum fructum multum in patientia.

„ Volu-

„ Volumus autem, ut earumdem præsentium transumtis
„ etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis,
„ & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ mu-
„ nitis eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originali-
„ bus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

„ Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ con-
„ firmationis, innovationis, revocationis, rescissionis, abo-
„ litionis, cassationis, annullationis, damnationis, ac or-
„ dinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si
„ quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem
„ Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, ac Pauli Aposto-
„ lorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud San-
„ ctam Mariam Majorem quinto idus Julii, anno Incarnationis
„ Dominicæ millesimo septingentesimo quadragesimo secun-
„ do, Pontificatus nostri anno secundo.

„ P. Cardinalis Prodatarius.
„ D. Cardinalis Passioneus.
„ Visa de Curia. N. Antonellus
J. B. Eugenius.
„ *Registrata in Secretaria Brevium.*

„ *Anno a Nativitate D. N. J. Christi* 1742. *Indictione* v.
„ *die vero nona Augusti, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo*
„ *Patris, & Domini Nostri Domini BENEDICTI divina provi-*
„ *dentia Papa XIV. anno secundo supradicta Constitutio affixa, &*
„ *publicata fuit ad valvas Basilicæ Lateranensis, & Principis Apo-*
„ *stolorum, & Cancellariæ Apostolicæ Curiæ Generalis in Monte ci-*
„ *tatorio, & in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & con-*
„ *suetis Urbis per me Sebastianum Amadeum Apost. Cursorem.*
N. Cappelli Mag. Cursor.

Jam interclusi nostris, ut supra demonstratum est, ad Sinenses commeatus fuerant, fierique haud posse videbatur, ut in eas regiones Europæis, qui ritus præsertim omnes incolarum aversarentur, aditus pateret. Interea dicti Vicarii Apostolici tres fuerunt, qui ubi consecrati Episcopi fuissent, Sinas peterent, circumspicerentque ulla ne ratio iniri posset, qua Imperatoris in orthodoxos Christianos odium extingueretur. Novi illi Episcopi tres erant: Franciscus de la Pallu Episcopus

ſcopus Heliopolitanus, Lambertus de la Motte Epiſcopus Berytenſis, & Edmundus de Colondi Metelopolitenſis. Hi cum neque mitigari Principis furorem, neque minui, omniaque jam impedita eſſe animadvertiſſent, alio ſibi eſſe concedendum judicarunt, ubi fructum aliquem itinerum, atque incommodorum ferrent. Igitur Heliopolites in Tunquinum, Berytenſis in Cochinchinam, & Metelopolites in Siamum propagandæ religionis Chriſtianæ cauſſa contenderunt. Demum anno 1684. Heliopolitæ data facultas ad Sinas accedendi fuit; qui ſociis Maigroto, Blanco, nonnulliſque aliis uſus, haud mediocres brevi tempore progreſſus fecit. Sed cum diſſenſiones de ritibus majorem in modum augerentur, Maigrotus, qui Provinciæ Fokienſi præfectus erat, anno 1693. ſingulari decreto ſanxit, ne quis in civilibus ritus ejuſmodi numerare, eiſque uti auderet. Maigroto ceteri Vicarii Apoſtolici aſſenſi ſunt, iique Evangelii præcones, qui edictis Pontificum, Sacrarumque Congregationum inſiſtendum arbitrabantur. Magnæ deinde tempeſtates conſequutæ ſunt, quæ Maigrotum, aliosque, ut vel latere, vel fuga ſalutem petere conſtituerent, perpulerunt. Quæ geſta deinde Romæ, atque in Sinenſi Imperio ſunt, ea ſane accurate a BENEDICTO XIV. P.M. in *Conſtitutione*, & a Polidorio in vita rebuſque geſtis Clementis XI. narrantur. Interea docti, piique Sacerdotes, a Sacra Congregatione de Propaganda-Fide in eam regionem mittebantur. Idipſum Dominicani Philippinenſes, aliique Ordines curabant. Benedicto XIII. Pontifice Maximo, Ludovicus Maggius de itinere ad Sinas inſtituendo cogitare cœpit. De quo viro hæc a nobis ante annos paucos ſcripta Vicarii Generalis Congregationis S.Marci nomine ad Prædicatores Romanæ Provinciæ Epiſtola fuit.
„ Etſi Ludovici Maggii Epiſcopi Barianenſis Viri Apoſtolici „ felix, & pretioſa mors fuerit, quod hac ille certum, ut „ mihi facile perſuadeo, ac definitum locum conſequutus in „ Cælo ſit, in quo beatus gloria ſempiterna fruatur, cum „ primum tamen accepi, eum fuiſſe nobis ereptum, qui diu „ nobiſcum vixiſſet, fuiſſetque deinde labore, opera, ſuæ- „ que vitæ periculo utilis Chriſtianæ Reipublicæ, tuli equi- „ dem graviter ejus eventum, & minus expectato nuncio ve- „ hemen-

„ hementer sum perturbatus. Extorsit autem dolor ut mœre-
„ rem, non quod metuerem, ne cum illo, cui expeditus
„ ad Sanctorum Patriam aditus optime, sed quod incommo-
„ dius nobiscum actum esse cognoscerem, qui hominem ami-
„ sissemus, qui singularem nostræ Congregationi gloriam, il-
„ lustre Ordini decus, magnamque attulit Christianæ religio-
„ ni utilitatem. Nam cum Sextini, quod oppidum in ea Ro-
„ mandiolæ parte est, quæ Magno Etruriæ Duci paret, anti-
„ qua, & illustri eo loco familia natus, pieque educatus esset
„ a Francisco Maggio patre, atque propterea cordi suam,
„ aliorumque salutem haberet, nostrum Institutum an. 1715.
„ amplexus est, quod id unum ad ea consilia, quæ animo
„ conceperat, perficienda aptum esse arbitraretur. Jam us-
„ que autem ab eo tempore, quo nobis jure societatis con-
„ junctus fuit, tanta virtute esse cœpit, ut quamvis adversa
„ sæpe valetudine conflictaretur, studeret tamen, ut nulla
„ eorum, quæ ad nos pertinent, officiorum ab sese fieret in-
„ termissio. Quare ne corporis quidem ægritudo obstabat,
„ quo minus parce, ac duriter vitam ageret. Cum enim in-
„ credibili Christianæ religionis propagandæ desiderio arde-
„ ret, idque perspiceret, obtineri ab eo non posse, cui com-
„ modum, lautum, & quietum vitæ genus placeret, nihil sibi
„ solatii concedendum putabat esse, ut quid suæ vires vale-
„ rent, experiretur. Benedicto XIII. P. M. an. circiter 1726.
„ Romam venit, cumque in Cœnobio SS. Rosarii, quod est in
„ Mario Monte ageret, summis precibus ab Optimo Pontifi-
„ ce, qui eo se quandoque animi caussa conferebat, petiit,
„ ut sibi ad Sinenses Evangelium prædicatum contendere lice-
„ ret. Jussus, ut bono animo esset, utque aliquamdiu expe-
„ ctaret, quoad Sacra Congregatio ejus uti opera constituis-
„ set, dedidit sese majore studio exercitationi virtutis, &
„ pietatis, ut jejunio, vigiliis, pedibusque actis itineribus
„ ad tantum opus se compararet, ne temere, dum tempus
„ fuisset, ei se subjiceret oneri, cui ferendo impar esse vide-
„ retur. Interea accidit, ut qui tunc erat Congregationis
„ nostræ Generalis Vicarius ad oppidum S. Miniatis, quod
„ Florentia vigintiquinque millia passuum distat, Novitios
„ vellet

„ vellet mittere. Is quoniam ab recta adolescentium institu-
„ tione disciplinam Monasticam pendere intelligebat, co-
„ gnoscebatque nullum Maggio reperiri Magistrum meliorem
„ posse, ad hunc scripsit, ut ad Miniatense Cœnobium abire
„ ne cunctaretur. Maggius nihil hæsitans paruit. Triennio
„ fere munus illud obierat, cum acceptæ ab Ordinis Magi-
„ stro anno 1730. XIII. Kal. nomine Sacræ Congregationis
„ de Propaganda Fide litteræ fuerunt, quibus Maggio ad Si-
„ nenses proficiscendi facultas concedebatur. Id ubi enun-
„ ciatum est, quam potuit cito paravit se Maggius, atque in
„ Gallias ad Ludovici Portum contendit. Inde nactus na-
„ vem, atque opportunum ad navigandum tempus eodem
„ anno v. Idus Decembres solvit, & I. Idus Sextiles an. 1731.
„ Cantonum appulit. Mirabile visum est, quod cum ille
„ quamdiu versatus in Europa est, continenter fere male se
„ haberet, tum itinere tam longo, totque adversis rebus,
„ quæ contigerunt, ne dolore quidem capitis laborarit. Ut
„ Cantonum pervenit, decreta illi Succuamensis Provincia
„ est, quo Episcopo Molinerio auxilio esse posset. Februario
„ mense an. 1732. Cantono discessit, Petri Eju Sinensis Chri-
„ stiani coquum agens, ut habitu adeo abjecto suspicari Ethni-
„ ci nequirent, ipsum esse ex Europa, vitaretque hoc pacto
„ supplicium. Post menses duos Episcopum in Hu-Kuango
„ Provincia reperit, jussusque fuit, ut Kin-ceu-fu, quæ urbs
„ est Succuamensis Provinciæ proficisceretur. Ubi eo per-
„ venit, in sacello, quod a Molinerio ex canna, & palea
„ constructum fuerat, quin ei prodire in conspectum homi-
„ num liceret, constitit menses tres, ut linguam Sinensem
„ disceret. Cum vero tantum in eo sermone facultatis con-
„ sequutus esset, quantum satis erat, ut incolarum Christia-
„ norum *confessiones* exciperet, dedit operam, ut talis esset,
„ qualem sacra Congregatio futurum cognoverat. Ergo quo
„ primum die prædicare cœpit, Sinenses plus triginta Baptis-
„ mi Sacramento initiavit. Eodem fere tempore nunciatum
„ Maggio est, Molinerium gravi morbo esse correptum. Ita-
„ que in Hu-Kuangum magnis itineribus venit, qua in pro-
„ vincia nullum remisit tempus. Nam in administrandis my-
„ steriis

„ ſteriis baptiſmi, & pœnitentiæ, atque in habendis cate-
„ chiſmis noctes integras conſumebat. Convaluit interea
„ Molinerius, atque inde abiit Succuamenſem provinciam
„ viſitatum, relicto Maggio in Hu-Kuango, qui interdiu
„ quidem iter per loca prærupta, valleſque abditas ad tri-
„ ginta plerumque, interdum autem ad quadraginta millia
„ paſſuum pedeſter producere, quamquam illi pedes, ac tybiæ
„ intumeſcerent, & fame, atque ſiti laboraret, quod diver-
„ tere ad Ethnicos nollet, ne cognoſceretur: noctu vero ba-
„ ptizare, erudire imperitos, primaque luce rem divinam
„ facere ſolebat. Non eſt otium innummerabilia pericula,
„ perſecutiones, labores, incommoda, quibus ſex annorum
„ intervallo ſubactus fuit, commemorare. Horum omnium
„ cum Sacra Congregatio Cardinalium certior eſſet facta, di-
„ gnum eſſe Maggium cenſuit, quem Epiſcopum deligeret, ut
„ Molinerio vivo adjutor, eique deinde mortuo ſucceſſor eſ-
„ ſet. Anno 1738. menſe Octobri ſcriptæ ad eum & a Sacra
„ Congregatione, & a Magiſtro Ordinis litteræ fuerunt, qui-
„ bus ea quidem jubebat, hic vero adhortabatur hominem,
„ ut ſeſe Epiſcopum conſecrari ſineret. Incredibile dictu eſt,
„ quam ille acerbe, graviterque tulerit, ubi tantum ſibi onus
„ fuiſſe impoſitum cognovit. Morem tamen, ut par erat,
„ geſſit, annoque 1740. creatus eſt Epiſcopus Barianenſium.
„ Igitur cum ſe ad ampliſſimam dignitatem perductum vidiſ-
„ ſet, collegit continuo ſeſe, ſtatuitque non eſſe ſibi minuen-
„ dum laborem, ſed augendum. Quamobrem non vigiliis, non
„ periculis, non ærumnis, non fame, non ſiti, non naufra-
„ giis, a quibus ſæpe fuit, ut pie licet credere, divinitus li-
„ beratus, impediri potuit, quo minus quotidie Ethnicos ad
„ veritatis cognitionem traducere eniteretur. Multis homi-
„ num millibus a ſuperſtitione ad Chriſtianam religionem
„ converſis, functus vir optimus tot laboribus, quot ne nu-
„ merare quidem poſſum, quadrageſimo quinto ætatis anno,
„ qui æræ Chriſtianæ 1744. fuit, quaſi præſagiret impen-
„ dere ſibi ſupremum diem, vocavit ad ſe Vicarium Apoſtoli-
„ cum præfectum Jun-Anenſi provinciæ, multiſque verbis cum

„ eo habitis de sua Ecclesia, de populis, qui sibi commissi
„ fuerant, deque dilatandis finibus Orthodoxæ Reipublicæ
„ Christianorum, eum tandem, ut ne se desereret, obsecra-
„ vit. Sed Jun-Anensis reverti in suam Provinciam statuit.
„ Restitit Maggius, opusque se tunc maxime illius opera ha-
„ bere dixit. Interea cum infirma valetudine esset, *Confes-*
„ *siones* audiebat novorum Christianorum. Sed cum vehe-
„ menter stomacho laboraret, intellexit, proximam sibi es-
„ se mortem, quare neglectis potionibus, reliquisque me-
„ dicamentis, quæ offerri sibi videbat, venisse jam tempus
„ illud dixit, quo corpore laxatus, in Cælum migraturus
„ esset. Corpore Christi Servatoris refectus, sacrisque Ex-
„ tremæ Unctionis initiatus XIII. Kal. Septembres an. 1744.
„ prima luce tam placide expiravit, ut ne hi quidem, qui
„ prope aderant, decessisse illum animadverterint. Flere
„ continuo, qui adstabant, queri, lamentarique cœperunt,
„ quod Magistrum, Pastorem, atque Parentem sibi ereptum
„ esse viderent &c.

Fuit id denique Maggio concessum, ut antequam e vita decederet, controversiæ de Ritibus a BENEDICTO XIV. Pont. Max. finem impositum videret. Itaque ut ante confirmare in fide suos, hortarique eos, ut Constitutioni *Ex illa die*, quam Clemens XI. vulgarat, obtemperarent, etiam atque etiam solebat, quin ullum inveniret Sinensem Christianorum, qui admodum repugnaret; ita morti proximus, eisdem præcepit, ut quæ tantus Pontifex superstitionis damnasset, numquam usurpare auderent, nisi venire in extremum, perpetuumque cruciatum vellent.

Anno 1746. Ethnici Sinenses, cum in Fokiena Provincia Dominicanos versari intellexissent, idque agere sedulo, ut incolæ nostris sacris imbuerentur, ad Præfectum retulerunt, quem esse cognorant hostem acerrimum Christianorum. Is iratus, atque ægre ferens, omnes, quotquot reperiri possent, Christianos comprehendi, cogique jussit, ut Christum detestarentur. Quæri præterea Dominicanos, atque ubi inventi essent, ad se adduci imperavit. Petrus Martyr Sansius, de quo

quo alio loco diximus, (1) Episcopus Mauricastrensis, dignitate inter Prædicatores eminebat, idque jam laborabat, ut ne fide (2), virtute, fortitudineque minor esse ceteris

1 *Tom. 1. pag. 478.*

2 Cum Constitutionem *Ex quo*, a Benedicto XIV. Pont. Max. editam accepisset Sanctus, hanc ad suos Fokienses Epistolam dedit „ Nos D. F. Petrus Sans Dei, & Apostolicæ sedis gratia
„ Episcopus Mauricastrensis Vic. Apost. Provinciæ Fo-kien, Administratorque Provinciarum
„ Che-Kiang-Sy omnibus admodum RR. PP. Missionariis Apostolicis ad nostram jurisdictionem
„ pertinentibus salutem in Domino sempiternam. Posteaquam in hac Provincia Fo-kiensi Im-
„ perii Sinarum fuit a nobis SS. D.N. Benedicti Divina providentia Papæ XIV. promulgata con-
„ stitutio, quæ incipit: *Ex quo singulari Dei providentia &c. super ritibus, & ceremoniis*
„ *Sinensibus*, mox quidam ex Missionariis varia nobis proposuere dubia, quibus partim respon-
„ dimus, partim distulimus responsum, ut opportuno tempore faceremus satis. At non sine in-
„ genti mœrore dicere cogimur, quæ omnino tacere vellemus. Decreta scilicet Pontificia
„ hoc in Imperio Sinarum divulgata, ne ad optatum Summi Pontificis perveniant effectum,
„ contingit illis idipsum, quod pueris Hebræorum recens in Ægypto natis, qui ne ad ætatem
„ virilem, ac perfectam adveniret, statim Pharaonis imperio de medio tollebantur. Ita fere
„ hic obtingit, dum multi ex Missionariis suis cum quæsitis, vel potius querelis ac cavillatio-
„ nibus, omni conatu obtendentes, vellent decreta Pontificia, quæ in lucem prodeunt, com-
„ muni luce privari. Sed eis forsan non venit in mentem a Domino esse definitum, portas in-
„ feri adversus Ecclesiam non posse prævalere. Quapropter Pharao, qui semper in circuitu,
„ velut impius ambulavit, populum Hebræorum haud quaquam superare valuit, sed quasi ludens
„ cum Moyse, in suo circulo vitioso de verbis ad signa, & de signis ad verba, tandem nec ver-
„ bis ob duritiam cordis satis eruditus, nec plagis gravissimis emendatus justo Dei judicio, ne
„ alieno periculo cuncti saperent, una cum magno exercitu Ægyptiorum scelerum pœnas expen-
„ dit in mari rubro. Timeamus ergo, veritatique, ut par est, obtemperemus, ne si Ecclesiæ
„ Prælati dissentientes in Sinis viderint Missionarios, exprobrent eis cum Apostolo: *Semper di-*
„ *scentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes. Et quemadmodum Jannes, &*
„ *Mambre restiterunt Moysi, ita & hi resistunt veritati.* Ideo magnopere formidanda est
„ Eminentissimi Cardinalis Tournonii sententia, quam sæpe numero, non sine stupore legimus,
„ & audivimus, scilicet: *Missio destruetur, & error non emendabitur.* Nonne Ecclesia Dei
„ vivi est columna, & firmamentum veritatis? Columna revera ignea, quæ noctis illuminat
„ tenebras, & ad terram usque promissionis fideles ducit Israelitas. Hæc utique est columna
„ nubis, quæ ab ardore solis nos protegit, immo contra passionum impetus nos defendit. Et ne
„ doctrinis variis, & peregrinis abducamur, in columna nubis loquebatur ad eos, ut crederent
„ Domino, & Moysi servo ejus. In hac enim columna etiam hodie loquitur Dominus Pontifici
„ servo suo, ut credamus Domino, & ejus servo. Tantæ igitur columnæ nisibus totis innitamur
„ ut casum, & ruinam evitemus. Et ne forte decipiamur, toto corde credamus veritati. Nam
„ si summus Pontifex Christi ministros perspexerit discordes, merito conquereretur dicens: *si ve-*
„ *ritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Plurimi fortasse respondebunt, severa nimis
„ ac dura esse decreta Pontificia. Idem Judæi de Christi doctrina dicebant: *durus est hic sermo,*
„ *& quis potest eum audire? ita ut multi abirent, & relinquerent Dominum.* At Jesus ait di-
„ scipulis suis. *Numquid & vos vultis abire?* Ac si diceret, si vobis abire placet, patent
„ portæ, abite. Nihil tamen de doctrina sua Dominus temperavit. Immo potius ait per Mat-
„ thæum: *Intrate per angustam portam; quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad*
„ *perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam. Quam angusta, & arcta via est, quæ*
„ *ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam.* Qui ad tantum tonitru non expergi-
„ scitur; non dormit, sed mortuus est. Multos in admirationem rapit attente considerare,
„ quam alacriter, grandi manuum plausu, Missionarios non paucos annos quasi viginti usos fuis-
„ se Alexandrini Patriarchæ permissionibus, quin animum ministri adverterent, tales permis-
„ siones Constitutioni Apostolicæ: *ex illa die* plane esse contrarias. Cum vero prædictæ permis-
„ siones a Sanctissimo Papa Benedicto XIV. merito damnantur, plures Missionarii subito com-
„ moven-

teris videretur. Itaque adesse, quibus poterat, spiritusque addere conabatur. Sed cum quæri se, sociosque ad necem accepisset, abdere sese in aliquem locum constituit, ne quid temere aggressus esse existimaretur. At quod latere diu hostes nequivisset, ipse, sociique deinceps capti, ludibrioque habiti, raptique ad Præfectum, atque alapis cæsi fuerunt. Interim Sinenses Christiani multis, magnisque injuriis afficiebantur. Viri, mulieres, pueri, puellæque in jus vocatæ maximo numero summa fortitudine Ethnicorum vim sustinebant. Nam haud ita multi abduci a cultu religionis veræ potuerunt, perterriti gravitate suppliciorum. Lata ab Judice sen-

tentia

„ moventur. Quæstiones antiquæ rursum excitantur, totaque Sinensis confunditur Ecclesia, ita
„ ut clamore magno inclamet validissime: *filii matris meæ pugnaverunt contra me*. Et cum
„ Vicarii Apostolici opportunum velint apponere remedium, ubique contradicitur, gemebundique dicere cogontur, *posuisti nos in contradictionem vicinis nostris*. Nihilominus a minis cavete quæso, in Constitutione Apostolica apertissime fulminatis. Pariterque Paulus Apostolus de gestis antiquorum Patrum sermonem faciens, universis Christi fidelibus comminatur
„ dicens: *hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram. Itaque, qui se existimat stare, videat ne cadat*. Quamobrem cancto populo
„ Israelitico ajebat Moses: *si difficile, & ambiguum apud te judicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, & judicum intra portas videris verba variari, surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes levitici generis, & ad Judicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem, & facies quodcumque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto judicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel; cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia*. En quomodo ista scripta sunt ad correptionem nostram? Utinam tantam pœnam solvat nemo! Sed Constitutioni Apostolicæ omnino pareat, & in *captivitatem redigat intellectum in obsequium Christi, qui dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipsam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam*. Equidem sedata esset Ecclesia Sinensis, loatiles ceremonias, ac ritus vetitos peragendo. *Et quamvis lavaretur nitro, & multiplicaret sibi herbam Borith, maculata esset iniquitate sua coram Deo*. Quapropter contestor vos hodierna die, *quia mundus sum a sanguine* omnium: Jam enim Ecclesia per sua decreta Pontificia omne consilium Dei annunciavit vobis. Itaque ut nostro munere perfungamur, duo præcipimus, quæ sequuntur. Primum: Missionarii, qui in nostro districtu, & jurisdictione Sacramenta fidelibus administrant, nisi, imperatum a Sanctissimo Papa Benedicto XIV., juramentum antea præstiterint, concessas eis facultates per præsentes revocamus, ac revocatas esse decernimus. Secundum: Si quis autem Missionarius (quod Deus avertat) permiserit Christifidelibus ea, quæ jam a Sanctissimis Pontificibus sunt damnata, non solum facultates ei concessas revocamus, sed eum insuper pœna excommunicationis latæ sententiæ illico subjicimus: Postremo omnibus Evangelicis operariis ad nostram jurisdictionem pertinentibus, verba Ezechielis in memoriam revocamus, quæ sunt tenoris sequentis: *Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: Ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram*. Datum Moyang. Prov. Fokien. die 22. mensis Julii 1745.

tentia est, ut quæ virginitatem Christo voverant, hæ omnes nubere cogerentur. Sed frustra. Mori enim se malle responderunt, quam fidem Christo Servatori fallere. In his puella tredecim circiter annorum erat. Hanc cum carnifex excruciaret, atque alacrem tormenta perferre cerneret, contumelia est insectatus, tum eam allóquens, an ignoras, inquit, eripi tibi a me vitam posse. Illa collum inclinans, en, inquit, facito quod minare. Nullam enim rem mihi efficere umquam poteritis gratiorem. Paucis post mensibus Episcopus, qui conjectus in carcerem fuerat, capite plexus est, de qua re BENEDICTUS XIV. Pontifex Maximus gravissimam habuit ad Senatum S. R. E. Cardinalium orationem (1). Serranus deinde,

1 Ea oratio inscripta est hoc modo: *Allocutio Sanctissimi Domini Nostri Benedicti Papæ XIV. habita in Consistorio secreto die 16. Septembris 1748. De pretiosa morte Petri Martyris ex Ordine Prædicatorum Episcopi Mauricastrensis Vicarii Apostolici Fo-Kiensis in regno Sinensi*. Edita vero est primum Romæ typis Rev. Cam. Apostolicæ, deinde Congregationis de Propaganda Fide eodem anno 1748., postremo Typis Parisiensibus cum adnotationibus eruditissimi viri P. Turonii Ord. Prædicatorum separatim, & *tom. VI. virorum Illustr. Ord. S. Dominici, pag. 785. edit. an.* 1749. Sic autem de Petro scribit ,, Notum facimus vobis accepisse ex litteris, quæ nuper ex Sinensi regno ad nos pervenerunt, Episcopum Mauricastrensem Vicarium Apostolicum Provinciæ Fo-Kien Petrum Martyrem nuncupatum ex Ordine Prædicatorum pro fidei Christianæ defensione vitam amisisse, qui propterea, si veteri Ecclesiæ vocabulo uti velimus, *Martyr consummatus* appellari potest. Significatum est iisdem litteris, alium ejusdem ordinis virum religiosum, & ejusdem Episcopi coadjutorem designatum una cum tribus aliis ex ipsa eadem familia Sancti Dominici inclusum carceribus detineri, inustasque fronti singulorum Sinensia notas, quibus rei mortis indicantur, qui sane omnes, pro vetusta Ecclesiæ loquendi ratione: *Martyres designati* vocari possunt .... Cum gravissima in Provincia Fo-Kien contra Christianos tempestas excitata fuisset, ob quam territi perculsique plurimi a Catholica fide misere defeciverunt, Mauricastrensis Episcopus, qui Vicarii Apostolici munere illic fungebatur, latendum sibi censuit in privatis ædibus, & a violento illo turbine paullatim declinandum. Sed imminentem sibi ruinam pertimescente hospitii Domino, cum Episcopum diutius tueri latebris domus suæ recusaret, via ipse in lucem prodiit, captus fuit, & in carcerem detrusus, ex quo tamen Christianam fidem verbis, & exemplo, quod potuit, prædicabat. Quinimmo ante judicem constitutus, ipsi libera voce denunciavit, futurum aliud in fine mundi judicium, ubi vitæ anteactæ rationes exigantur, & pro meritorum conditione præmia, vel supplicia decernantur æterna. Quamobrem conviciis, & injuriis primum oneratus, deinde toto vultu ob iteratos colaphos contuso, ac liventi; tandem capitis reus iniqui judicis sententia declaratur. Illam Episcopus æquo animo libenter accepit, & sacramentis capiari magno studio postulavit. At licet quidam sacerdos, qui summa fide, & amore Episcopum suum prosequebatur, nihil intentatum reliquerit, ut Eucharistiæ sacramentum ad ipsum deferret, vani tamen illius conatus, irritique cesserunt. Postremo cum dies illuxisset, qua capite plecti debebat Episcopus, carcere eductus, & magna satellitum turba stipatus ad supplicii locum processit, quem gentilium multitudo, & non exiguus Christianorum numerus sequebantur. Collo suspensam gerebat tabellam, cui mortis caussa scripta erat, videlicet, quod manu carnificis caput illi obtruncandum esset, ut hujusmodi supplicio reliquis exemplo esset, eo quod suis mendaciis, uti ferebatur, plurimos decepisset. Incredibile est quam eximiam virtutem, animique magnitudinem præseferret, cum ad mortem subeundam duceretur. Curis omnibus ab-

,, jectis

deinde, qui Episcopus dictus post Sansium est, Alcoberus, Diazius, & Royus (nam hi quatuor erant ex Ordine Prædicatorum socii Episcopi Sansii) extremo sunt affecti supplicio, martyresque, ut quidem credere par est, obierunt. Atque ita sane, ut primi Sinarum Martyres, ita postremi omnes, quod

,, jectis, assiduas in itinere preces Deo fundebat, & qua poterat maximo studio, seipsam com-
,, mendabat. Cum pervenisset in locum supplicii, jussus a carnifice, ut in genua provolveretur,
,, dicto paruit, & solum ab illo tantum temporis spatium exoravit, donec coeptas jam preces
,, absolveret. Quibus peractis, carnificem ipsemet admonuit, ut rem suam perficeret, qui vi-
,, brato gladio, caput ab humeris ipsius præcidit. Gentiles ipsi virtutem tam singularem admi-
,, rati sunt, cruentoque spectaculo se commotos ac perculsos magnopere ostenderunt; Christiani
,, vero mortem pastoris sui lacrimis, ac mœrore prosecuti sunt, ita tamen, ut animum non de-
,, sponderint, sed corpus decenter efferentes, eo quidem loco condiderint, quo rei homines
,, sepeliri consueverunt: sed paulo post in cœmeterium fidelium idem corpus deferentes, suæ-
,, que dignitatis insignibus exornantes, decenti loco illud posuerunt. Cum id fieret, Christia-
,, ni pietate, ac religione ducti, particulas aliquas præsertim vestium, quæ sanguine aspersæ
,, fuerant, sibi comparantes, in varias etiam partes miserunt, eo fortasse consilio, ac volunta-
,, te, ut publicæ venerationi exponantur. Cum hujusmodi martyrii fama longe lateque perva-
,, garetur, Pechini Episcopus pro gratiarum actione, canticum *Te Deum* universis suæ ditionis
,, Ecclesiis edixit. Eadem celebritas peracta fuit ab Episcopo Amacaunensi, cui Episcopus Ec-
,, crinensis Vicarius Apostolicus Provinciæ Yunnamensis, Gubernator Lusitanus cum senatu, &
,, multa Regularium frequentia præsentes interfuerunt. Insuper tota civitas triduo sub vesperam
,, funalibus accensis, hilaritatem suam testata est. Si hæc ita se habeant, quemadmodum litte-
,, ris suis commendavit sacerdos secularis, vir probus atque honestus, qui non solum omnia,
,, quæ superius commemoravimus accurate, ac diligenter descripsit, sed plura ipse oculis suis
,, perspexit ... Si, inquam, res ita se habeant, prout novis, aliisque recenter acceptis monu-
,, mentis confirmantur, martyrium, & caussa martyrii, cum tempus postulaverit, facili nego-
,, tio ostendentur. Nam facile constabit Tyrannum adductum fuisse odio in Catholicam religio-
,, nem, ut Episcopum reum mortis pronunciaret. Argumento est tabella quæ pendebat ipsius
,, collo, & mortis caussam inscriptam præferebat; argumento est sententia mortis a tyranno pro-
,, lata, in qua Episcopus obtruncandus carnifici traditur, eo quod hominum multitudinem per-
,, versa religione seduxerit; argumento pariter erunt infelices illi, qui a fide Catholica defi-
,, cientes ab omni discrimine immunes evaserunt. Postremo accedit, quod furente tempesta-
,, te illa persecutionis, & alias quoque provincias pervadente, nempe Xensensem, & Xansensem,
,, quæ Portmensi Episcopo Vicario Apostolico subjiciuntur, illud compertum, & exploratum
,, nobis est, sacras Christianorum ædes in illis locis dirutas, & solo æquatas fuisse, ita ut ipse
,, Episcopus, si fieri possit, Amacaum confugere cogitaverit ,, *& paullo post* ,, Vulgata, *inquit*,
,, & communis omnium opinio huic Mauricastrensi Episcopo primi Martyris Sinensis gloriam im-
,, pertitur. Nos tamen certis documentis adducimur, ut contrarium omnino sentiamus. Etenim
,, exploratum habemus duas alias martyrii caussas apud Sinenses peractas ad Congregationem de
,, Propaganda Fide superiori tempore fuisse delatas, quarum prima quatuor Presbyteros com-
,, plectitur, qui pro fide Christi supremum diem obierant, altera vero caussa confecta est pro
,, sacerdote Francisco de Capillas, qui Catholicam religionem sanguine suo confirmavit. Caus-
,, sæ vero hujusmodi jussu Urbani VIII. Prædecessoris nostri traditæ fuerunt examinandæ Con-
,, gregationi Sacrorum rituum, cujus etiam decreta nos ipsi perspeximus ad caussam Francisci
,, de Capillas instituendam confecta. Alia quoque Decreta non ignoramus, quæ pro caussa ea-
,, dem prosequenda edita fuerunt, cum Clemens IX. prædecessor noster Summum Pontificatum
,, administraret. Hæc veritatis amore dicta sunt, non vero ut nomen, & gloria Episcopi Mau-
,, ricastrensis, aut ordinis Sancti Dominici laudes imminuantur, cum præsertim Venerabilis Dei
,, famulus Franciscus de Capillas, & alii quatuor sacerdotes, quos paullo ante recensuimus, ex
,, eadem Sancti Dominici familia prodierint ,, . Igitur qui hactenos perfuncti Martyrio in Sinensi
regione sunt, his omnes, tanto Pontifice teste, fuerunt Dominicani.

quod quidem constat, (1) Dominicani fuerunt; quibus quemadmodum vivis non in una provincia (2) Fokiensi modo, sed in aliis etiam vexati Christiani sunt, ita caussa religionis ab Ethnicis sublatis, speramus fore, ut Ecclesiæ augeantur: cum experiundo constiterit, sanguinem martyrum semen esse verorum Christianorum (3). Sed innumerabilia pene sunt, quæ Dominicani, Franciscani, aliique a Sacra Congregatione de Propaganda-Fide in Sinensem regionem missi, præclare pro religione tuenda, atque confirmanda gesserunt, quæque brevitas operis impedit, quo minus a nobis copiose recenseri, atque explicari possint (4).

Tar-

1 Vide Notationem superiorem. Cocchii quoque Socium a Sinensibus fuisse religionis caussa interfectum, observat Lusonus *tom.* II. *Septemb. Ann. Dominic. pag.* cccxxxI. *Chronol. Mission. Ord. Præd.* De Francisco de Capillas vide eumdem Lusonum *ibid. ad an.* 647. *pag.* cclIv. *seq.* De Dominico Coronado, qui in carcere, post multa tormenta, caussa religionis, perlata, decessit, confer *Hist. Provinciæ Philipp. Dominicanor. tom.* II. & Lusonum *ibid. pag.* cclxv. cclxxvII. *&c.* cclxxvIII. *seqq.* quibus etiam in locis de rebus egregie a Dominicanis in Sinensi Imperio gestis agitur.

2 Vide supra *Allocut. BENEDICTI XIV. P. M. pag. super.*

3 Idem Maximus, eruditissimusque Pontifex *ibid. pag.* 9. „ Finem huic nostræ allocutioni
„ imponimus, *inquit*, spem nostram declarantes, quæ reposita est in sinu nostro. Quemadmo-
„ dum singulari virtuti, & Sanguini Martyrum, quos modo recensuimus, & aliorum fortasse,
„ quos ignoramus, tribui posse videtur, quod superiori tempore Christiana religio tantopere
„ apud Sinenses floruerit, ita speramus futurum, ut Sinensis eadem missio præsenti hac tempe-
„ state composita, ac depulsa, in pristinam gloriæ statum restituatur ob virtutem, & sanguinem,
„ quem Episcopus Vicarius Apostolicus nuper effudit, cujus etiam exemplum, uti confidimus,
„ quatuor alii sacerdotes ex eodem ordine, quos pro Christiana fide captivos vobis antea me-
„ moravimus pari animi magnitudine sequentur. Ita sane futurum speramus, ducti auctoritate,
„ & unanimi Patrum Ecclesiæ sententia, qui scriptum nobis reliquerunt, tunc potissimum tem-
„ poris Catholicam religionem magis elevatam, & amplificatam fuisse, cum in illam Tyranni
„ majori furore, & immanitate desævirent, ita ut ex Martyrum sanguine velut ex fœcundo se-
„ mine Christiani in dies augerentur. Ita secundo seculo Sanctus Justinus Martyr testatus est
„ (*In Dialogo cum Tryphone Judæo num.* 110.) *sed quanto magis magisque talia nobis infli-*
„ *guntur, eo plures alii per nomen Jesu fideles & pii fiunt; quemadmodum vitis, si quis par-*
„ *tes illas amputet, quæ fructus ferunt, ita proficit, ut alios florentes, & fructiferos pal-*
„ *mites rursus proferat, idem quoque nobis evenit: plantata enim a Deo, & Salvatore Chri-*
„ *sto vitis populus ejus est.* Idem quoque Tertullianus initio tertii seculi confirmavit (*in suo*
„ *Apologetico c.* L.) *Plures efficimur, quoties metimur a vobis, semen est sanguis Christiano-*
„ *rum.* In libro autem ad Scapulam, *nec tamen*, inquit, *deficiet hæc secta* (nempe Christia-
„ na religio) *quam tunc magis ædificari scias cum cædi videtur.* Idem Lactantius seculo III.
„ labente tradidit in lib. (v. *cap.* xxIII.) suarum Institutionum: *Est & alia caussa cur adver-*
„ *sus nos persecutiones fieri sinat, ut Dei populus augeatur*, quod fusius prosequitur, certisque
„ rationibus declarat. Plura alia in hanc sententiam testimonia proferri possent, sed illud san-
„ cti Leonis Magni prædecessoris nostri qui seculo quinto Pontificatum gerebat, satis erit, ut
„ res plane comprobetur. *Non minuitur*, (inquit ipse in sermone de sanctis Apostolis Petro ac
„ Paulo) *non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur, & semper Dominicus ager sege-*
„ *te ditiori vestitur, dum grana, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur.*

4 Non abs re fuerit historicos, scriptoresque numerare, qui res Sinenses persequuti sunt, sic tamen, ut eorum mentionem faciam solum, quorum commentarios legere potui. Kircherus,

Cou-

Tartariæ magnæ nomine ea Orbis terrarum regio indicatur, quæ a 75. gradu longitudinis ad 150. protenditur, contine-

Coupletus, Renandotius, Polidorius &c. quos supra memoravi, *locis indicatis*. Aduartus, & Gonzalesius in *Histor. Provinc. Philippinar. Insul., Chinæ, Japoniæ &c.* quam supra, cum de Japonicis Insulis ageremus, laudavimus, Lafonus *locis supra indicatis*, S. J. scriptores qui hæc ediderunt, *Avvisi particolari delle Indie, di Portogallo nuovamente avuti questo anno del 1555. da' RR. PP. della Compagnia di Gesù, dove si ha informazione delle gran cose, che si fanno per aumento della santa Fede, colla descrizione, e costumi delle genti del regno della China, e altri paesi incogniti nuovamente trovati. Rom. an. 1556. Avvisi del Giappone degli anni 1582. 83. 84. con alcuni altri della China dell' 83. 84. cavati dalle lettere della Compagnia di Gesù. Rom. an.1586.: Litteræ Societatis Jesu e regno Sinarum annor. 1610. & 11. ad R. P. Claudium Aquavivam ejusd. societ. Præposit. Gener. Auctore P. Nicolao Trigautio ejusdem societatis. Augustæ Vindelicor. an.1615. Eadem Epistola italica. Rom. an.1615.: Relazione delle cose più notabili scritte negli anni 1619. 20. 21. dalla China al Molto R. in Cristo P. Muzio Vitelleschi Preposito Generale della Comp. di Gesù. Rom. an.1624. Lettere annue del Tibet del 1626. e della China del 1624. scritte al M. R. P. Muzio Vitelleschi &c. Roma anno 1628.* Johannes Adamus Schallus *Hist. narrat. de initio & progressu Missionis* S. J. *& de Progressu fidei Christianæ in regno Chinensi. Viennæ Austr. an.1665. Breve, e compendiosa relazione de' viaggi di tre Vescovi Francesi, che dalla Santa Memoria di Aless. VII. furono mandati Vicari Apostolici ai regni della Cina, Cocincina, e Tonchino &c. Rom. an.1669.* Prosper Intorcetta S. J. *Compendiosa narrazione dello stato della missione Cinese cominciando dall'anno 1581. fino al 1669. offerta in Roma agli Eminentissimi Signori Cardinali della Sacra Congregazione de Propaganda Fide &c. Roma an.1672. Auctor Athlantii Historici* gallice *tom. v. pag.146. seqq.* Fr. Gonzalesius Ord. Præd. *Relat. de la Nouvelle Persec. de la Chine*. Scriptores S. J. *des lettres Edifiantes tom. VIII. pag.53.* ubi de persecutione an.1694. a *Tam-Guam Iren* in Christianos excitata, Daniel Papebrochius *In Paralypom. ad Conatum in Catalogos Pontificum tom. ult. Maii pag.131. seqq.*: De ritibus Sinensibus eorum, qui politicos esse dicerent, quorum est a sancta Sede proscripta sententia, hæc scripta reperi: Danielis Papebrochii *Dissertatio de Epickia seu discretione in prædicando Sinis, Tartarisque Evangelio tenenda tom. ult. Maii pag. 140. seqq.. Defense des nouveaux Chretiens, & des Missionaires de la Chine, du Japon, & des Indes: secund. edit. Paris. an.1688. Defense des nouveaux Chrestiens, & des Missionaires de la Chine, du Japon, & des Indes. Par le P. le Tellier de la Comp. de Jesus. Paris. an.1694. vol.2. Istoria dell' Editto dell' Imperatore della Cina in favore della religione Cristiana colle aggiunte di alcune notizie intorno agli onori, che i Cinesi rendono a Confucio, e a' defonti. Scritta in lingua Franzese dal P. Carlo de Gobien della comp. di Gesù, e trasportata nella Italiana dal P. Carlo Giacinto Ferrero della medesima compagnia. Taurini an 1690.*: Idem opus ante Gallice prodierat *Paris. an.1698.*: *Apologia pro Decreto S. D. N. Alexandri VII. & praxi Jesuitar. circa ceremonias, quibus Sinæ Confucium, & progenitores mortuos colunt, ex PP. Dominicanorum, & Franciscanorum scriptis concinnata. Lovan. an.1700.*: *De sinensium ritibus Politicis acta; seu Rev. P. Jac. le Faure &c. Soc. Jesu &c. Paris. an.1700.*: *Discrepanze, o contradizioni intorno al fatto tra' moderni impugnatori de' riti Cinesi. Colon. an.1700.*: *Protestation des Jesuites a l'occasion du dernier decret sur les affaires de la Chine avec des reflexions sur la protestation de Messieurs des Missions etrangeres*: sine nota loci & temporis. *L'etat present de l' Eglise de la Chine adresé a Monseigneurs l'eveques*: sine nota loci & temporis. *Lettre a Messieurs du Seminaire des Missions etrangeres sur ce qu'ils accusent les Jesuites de ne s'etre pas soumis sincerement au Nouveau Decret touchant les affaires de la Chine*: sine nota loci, & temporis: *Reflexions generales sur la lettre, qui paroit sous le nomme de Messieurs du seminaire des Missions etrangeres touchant les ceremonies Chinoises, an.1700.*: *Lettera al Serenissimo Duca del Maine intorno alle cerimonie della Cina scritta dal P. Luigi le Comte de la Compagnia di Gesù Missionario Cinese an.1700.*: *De Sinensium ritibus Politicis acta, seu Reverendi Patris Francisci Brancati Soc. Jesu apud Sinas per annos 34. Missionarii responsio Apologetica ad Reverendum P. Dominicum Navarrette Ord. Præd. Paris. an.1700. La verità, e la innocenza de' Missionari della Compagnia di Gesù nella Cina difesa contro un libello intitolato*

Apo-

tineturque gradibus tricesimo octavo, & secundo supra quinquagesimum latitudinis borealis. Divisa autem a diversis scri-

Apologia delle risposte date dal Procuratore del Card. di Tournon a cinque memoriali del P. Provana contra le osservazioni di un autore Anonimo: sine nota loci, & temporis: *Monumenta sinica in Disquisitionibus criticis pro vera Apologia Jesuitarum contra falsam Apologiam Dominicanorum, & pro recto totius caussæ Sinensis judicio Auctore quodam Societatis Jesu Theologo an. 1700.*: *Expositio facti de Sinensibus controversiis a PP. Societ. Jesu oblata S. Cong. S. Officii &c. an. 1700.*: *Acta Cantoniensia Authentica, in quibus praxis Missionariorum Sinens. Soc. Jesu circa ritus Sin. approbata est communi consensu PP. Dominicanor. & Jesuitar. qui erant in China &c. an. 1700. De ritibus Sinensium erga Confucium Philos. & Progenit. mortuos Alex. Papæ VII. Decreto permissis &c. Leodii, & Venet. an. 1700. Vera Sinensium sententia de tabella Confucio, & Progenitoribus inscripta &c. Secundum PP. Societ. Jesu an. 1700.*: *Istoria dell' Editto dell' Imperator della China*: sine nota loci, & temporis: *R. P. Prosperi Intorcetta S. J. Miss. Sinensis testimonium de cultu Sinensi datum an. 1668. &c. Paris. an. 1700. Difesa de' Missionari Cinesi della Comp. di Gesù in risposta all' Apologia de PP. Domenicani Missionari della Cina &c. Colon. an. 1701.*: *Traité sur quelques points de la religion des Chinois par le R. P. Longobardi de la Comp. de Jesus Paris. an. 1701.*: *Ad virum nobilem de cultu Confucii Philosoph. &c. Leodii an. 1700.*: *Riflessioni sopra un trattato, che ha per titolo conformità delle Ceremonie Cinesi colla Idolatria Greca, e Romana del Signor Amato Danie. Panormi 1701.*: *Risposta di un religioso della Compagnia di Gesù alla lettera scritta da un religioso dell' Ord. de PP. ai P. Gesuiti del Collegio di Pechino nella Cina an. 1701. Aggiunta alla difesa de' Missionari Cinesi della Comp. di Gesù in risposta ad una picciola sua Impugnazione, che va sotto titolo di prescritta. Coloniæ 1701. Esame dell' autorità, e vera intelligenza delle testimonianze degli scrittori Gesuiti allegate in prova &c. an. 1701. Dimostrazione della Giustizia de' Gesuiti nella causa Cinese consistente in cento ragioni Colon. an. 1701. Priere pour l'Eglise de la Chine, & les raisons, qui ont engagé a donner presentement cette priere 1702.*: *Riflessioni sopra alcuni testi estratti da un libro intitolato Innocentia Victrix an. 1702.*: *Catalogo degl' inganni principali contenuti nella prima parte del disinganno. L'Inganno nascosto nel disinganno, e discoperto da un Padre della Compagnia di Gesù &c. Colon. 1702.*: *Raccolta di alcune Decisioni, e istruzioni colle quali si dimostra qual sia stata la pratica della Chiesa nel propagare la fede &c. opera di Daniele del Pico, an. 1702. Lettera 1. all' autore del disinganno an. 1702.*: *Voce della verità risvegliata dallo strepito delle Calunnie a favore della Innocenza &c.* sine nota loci, & temporis: *Atti Imperiali autentici di Pechino negli anni 1705. 1706.*: *Risposta Cavalleresca a dodeci quesiti nati per occasione della scrittura publicata a' Cavalieri, e agli uomini di onore per iscarico della Imputazione di religione contaminata &c. an. 1710. Caduceus Sinicus Modernorum Decretorum Explanatio Theologica Apostolicæ sedis judicio subjecta. Colon. Agripp. 1713.* Contra pugnant pro Sedis Apostolicæ sententia Natalis Alexander: *Apologie des Dominicains Missionaires de la Chine, ou reponse au livre du Pere le Tellier Jesuite &c. Colon. an. 1699.* Eadem italice ibid. an. 1699.: *La lettera di risposta ad un amico del Padre suo Anani sopra la lettera concernente i riti della compagnia &c. Colon. an. 1700.*: *Estratto del trattato composto dal Reverendissimo Padre Francesco Varo dell' Ord. de Predicatori Vicario Apostolico delle Missioni, e vescovo nominato di Canton. &c. Colon. 1700.*: *Memorie Istoriche della controversia de' culti Cinesi lettera de' signori superiori, e direttori del Seminario delle Missioni straniere della China in Italiano, e in Franzese &c. Due pareri di cento venti Dottori delle Università di Parigi &c. Colon. 1700.*: *Lettere di un Dottore di Teologia dell' università di Parigi dell' Ord. de Predicatori intorno alle Idolatrie, e superstizioni della China*: Colon. 1700. Josephus Maria Taballius Ord. Præd. Nel *Disinganno contrapposto alla difesa de' Missionari Cinesi della Compagnia di Gesù*: Colon. an. 1701. vol. 2. in 8.: Dupinius *Defense de la censure de la faculté de Theologie de Paris du 18. Octobre 1700. &c. Paris.* 1701.: *Lettera di una persona pia sopra una scrittura de' RR. PP. Gesuiti contro la censura fatta dalla facoltà di Parigi &c. con una risposta dell' Illustrissimo Navarrette Arcivescovo di S. Domingo all' Apologia de' PP. Gesuiti*

della

ptoribus modo in plures, modo in pauciores partes fuit. Tribui autem hoc tempore solet in partes tres, quarum unam ad Caspium mare Tartari, alteram, quæ media est, Calmucci, tertiam, quæ ad mare, quod Orientale vocant, pertinet, Mungali incolunt. Hi ab Apostolo Thoma in Christianorum doctrina instituti fuisse feruntur. Timotheus, qui ab an. 777. ad annum 820. Patriarcha Nestorianorum fuit, Tabrestanos, Gelas, Dailamitas, aliosque populos, qui omnem ad mare *Hir-*

della China: Colon. sine nota temporis. Franciscus de Nicolais: Resp. Episcopi Beritensis ad Card. Marescottum super scriptur. Lud. le Comte Soc. Jesu: Colon. 1701. Natalis Alexander: conformità delle ceremonie Cinesi colla idolatria Greca, e Romana &c. Colon 1701. Al molto Rev. P. della comp. di Gesù Autore della risposta alla lettera scritta da un religioso dell' Ord. de' Pred. a' PP. Gesuiti del Collegio di Pechino nella Cina. Trident. 1702.: Acta causæ rituum seu ceremoniarum Sinensium complectentia, primo, Mandatum seu edictum D. Caroli Maigrot. &c., secundo, Quæsita ex eodem mandato &c., tertio, Responsa data iisdem quæsitis a Congregatione S. Officii, quarto, Decretum a Santissimo D. N. Clem. XI. Romæ ex Typogr. Rev. Cameræ Apost. an. 1704.: Lettre de M. Marin Labbè nommé par le S. Siege Eveque de Tilopolis &c. Antuerp. an. 1702.: Memoires pour Rome sur l'etat de la relig. Chretienne dans la Chine avec le Decret de N. S. P. le Pape Clem XI. & le mandement de M. le Card. de Tournon. an. 1709.: Considerazioni su la scrittura intitolata Riflessioni sopra la causa della Cina &c. an. 1709.: Difesa del giudizio formato dalla S. Sede Apostolica nel dì 20. Nov. 1704. e pubblicato in Nanchino dal Card. di Tournon alli 7. Febrajo 1707. intorno a riti e ceremonie Cinesi &c. Taurini an. 1709. Risposta de' Signori dello Missioni stranieri alla protesta, e riflessioni de' PP. Gesuiti pubblicata colle stampe in Francia li 5. Luglio 1710. e tradotta in Italiano in tutto il mese dell' Agosto seguente: Johannes Jacobus Fatioellus: Apologia delle risposte date dal Procuratore dell' Eminentissimo Signor Card. de Tournon a' cinque memoriali del P. Provana &c. an. 1710.: Contra imposte, o sieno esami di tutte le scritture pubblicate da' Pretettori de' riti condannati della Cina: Intorno ad un fatto accaduto in Seio nell' anno 1694. &c. Taurini, sine temporis nota: La Calunnia convinta, cioè risposta a un libello pubblicato da' difensori de' riti: Ecrits de Messieurs des Miss. Etrang. sur l'affaire de la Chine an. 1710. Memoires pour Rome sur l'etat de la religion Chretienne dans la Chine an 1710.: Reponse de Messieurs des Missions etrangeres a la Protestation des Jes. 2. edit. an. 1711. Recueil des Pieces touchant l'Histoire de la Compagnie Jesus composee par le Pere Joseph Jouvenci Jesuite, & supprimée par arret du parlement de Paris du 24. Mars. 1713. Leodii an. 1713.: Relation de la Nouvelle Persecution de la Chine jusqu' a la mort du Card. de Tournon Dressée Par le R. P. François Gonzales de S. Pierre Religieux de l'Ords de S. Dominique an. 1714.: Carolus Maigrottus: Examen des Faussetez sur les Cultes Chinois avansees par le Pere Joseph Jouvenci Jesuite, dans l'Histoire de la compagnie de Jesus traduit d'un ecrit latin, composé par le R. P. Minorelli de l'Ord. de S. Dominique 1714.: Vianius: Istoria delle cose operate nella China da Monsignor Carlo Ambrogio Mezzabarba &c. Mediol. & Luca: Multa hujusmodi comparuerunt in lucem, non a Dominicanis solum, sed etiam ab aliis scripta, atque ab eorum quoque nonnullis, qui dicerentur vel minus esse animo propenso in Societatem, vel etiam suspecti Jansenismi. Atque in primis numerant Norbertum de Bar le Duco Capuccinum, qui an. 1742. edidit Memor. util. & necess. rispetto alle Miss. delle Ind. Orient. Duob. vol. in octavo & an. 1744. Luca Duob. vol. in quarto In postremis non eos modo, qui Moral. Pract. Jesuitar. & Moral. Jesuitar &c. ediderunt, sed collect item etiam Des Anecdotes sur l'etat de la religion dans la Chine, cujus collectionis primum seqq. vol. publicari cœperunt Paris. an. 1733. seqq. Qui plures Scriptores hujusmodi rerum desiderat, is consulat Raphaelem Savonarolam Cl. Regul. Theatinum tom. II. Orb. Terr. nov. sub nomine Alphonsi Lasor a Varea pag. 510. seqq. edit. an. 1713.

Hircanum, seu *Caspium* regionem obtinebant, Christianis sacris imbui curavit. Nam Subchaliesum insignem ea ætate Beth-Abensem Monachum syriace, arabice, persiceque doctum Episcopum consecravit, atque ad eas regiones Evangelium incolis explicatum misit. Is Subchaliesus cum ad extremos usque Orientis fines pervenisset, peragrassetque omnem fere Tartariam, Chatajam, atque Sinas lustrasset, multosque ad unius, verique Dei cultum adduxisset, & presbyteros constituisset, qui cœtus moderarentur, templaque haud pauca extruxisset, iterque in Assyriam instituisset, ut Timotheum conveniret, eumque rerum omnium, quas gesserat faceret certiorem, a barbaris captus, extremoque supplicio affectus est. Id ut est Timotheo nunciatum, propterea quod vereretur, ne, relictis Christianis curæ neophytorum, rursum in Ethnicam superstitionem laberentur, *Kardagum, & Jaballahamum* Cœnobitas item Beth-Abenses Episcopos ordinavit, eisque socios Monachos quindecim adjunxit, jussitque ut in eas regiones, quas Subchaliesus obierat, proficiscerentur, remque Christianam diligenter curare pergerent. In Tartariam cum venissent, duosque Præsules impares tam magno, gravique oneri ferendo esse animadvertissent, de aliis Episcopis instituendis cogitarunt, idque jam voluntate Timothei fecerunt. Igitur e Monachis, de quibus dictum mox est, *Thomam*, *Zacchæum*, *Semum*, *Ephræmum*, *Simeonem*, *Ananiam*, *& Davidem* Episcopos crearunt, & primum quidem in *Indiam*, postremum in *Sinam*, ceteros alio, ut esse opportunum existimabant, miserunt. Jaballahamus multis laboribus perfunctus, cum semel, atque iterum ad Timotheum revertisset, tandem senex decessit, sed ubinam sedem ante ipse, Kardagusque constituerint, non constat. Timotheo vita functo, quid actum deinceps ad annum millesimum in Tartaria fuerit, a nullo est scriptorum, cui magna adjungenda sit auctoritas, memoriæ commendatum. Initio autem seculi XI. cum Princeps ille Tartarorum, quem *Presbyterum Johannem* nostri appellabant, religioni veræ nomen dedisset, sic est in ea regione auctus numerus Christianorum, ut magna ejus Ecclesiæ apud Europæ etiam incolas celebritas, & fama esset. Nam etsi fuerunt, qui dice-

rent, non in Asia, sed in Africa *Presbyterum Johannem* imperium obtinere, & non Regem modo esse, sed etiam Sacerdotio fungi, tamen lapsi errore manifesto fuerunt, ut qui de rebus incognitis, levissimis ducti conjecturis judicium tulerint. At seculo XVII. ineunte, cum diligentius esset quæsitum, compertum est, nullum ei principi in Æthiopia imperium fuisse. Id quod Balthasar Tellezius (1), & Alphonsus Mendesius (2) Lusitani, neglectis iis, quæ prodita ante ab suis civibus fuerant, multis argumentis ostenderunt, auctoresque deinde plerisque fuerunt, ut eis assentirentur. Atque hæc ipsa fuit antiquiorum scriptorum, qui a XII. ad XIV. seculum floruerunt, sententia. Nam Otto Frisingensis (3), Martinus Polonus, (4) Albericus (5), Vincentius Bellovacensis (6), Marinus Sanutus (7), Jacobus de Vitriaco (8), Marcus Paulus Venetus (9), aliique sic existimarunt, qui *Johannem Presbyterum* in Asia, quæ spectabat ad orientem solem, regnasse, postque a Zingischano Tartarorum rege devictum, & regno, ac vita privatum fuisse, summa consensione scripserunt. Non moror autem Eusebium Renaudotium virum alioqui eruditissimum, & orientalium rerum, litterarumque peritum (10), qui Lusitanorum XIV. seculi, quæ jam fuerat explosa, non sequutus solum, sed etiam propugnare est aggressus opinionem. Nam quod ait, illustristribus nos documentis, quibus dirimi hoc controversiæ genus possit, carere, falsum est. Diligentissimi enim itinerum scriptores, quos Moshemius (11) numerat in eo libro, qui de Histo-

1 Quæ dicta a nobis hactenus sunt, ea quidem a Moshemio mutuati sumus *Hist. Tartar. c.I. pag. 1. seqq.* Ad Tellezium quod attinet, confer Kircherum *Chin. Illustr. part. II. cap.1. pag.51.*

2 *Epist. de rebus Æthiopicis Historia Æthiopicæ a Tellezio editæ præfixa.* De Mendesio agit Matthæus Veisserus La Croze *Hist. du Christianism. d'Ethiop. & d'Armenie l.II.p.299. edit. an.1739.*

3 *Lib.VII. cap.XXXIII. pag.157. edit. an.1670.*

4 *In Gerard. Mercator. ad an.1098. pag.294. edit. an.1569.*

5 *In Chron. ad an.1165. & 1170. edit. Leibnit. tom.II. Access. Historic. pag.345. & 355.*

6 *Specul. Historial. lib. XXIX. cap.LXIX. pag.1209. tom.IV. P. II. opp. edit. an.1624.*

7 *Secret. Fidel. Crucis lib.III. par.XIII. cap.IV. pag.234. edit. an.1611.*

8 *Hist. Hierosl. lib.1. cap.LXXVI. pag.1092. edit. an 1611.*

9 *De regionibus Oriental. l.I. cap.21. pag. 77. edit. an.1585.*

10 *Hist. Patriarch. Alex. pag.223 & 337. edit. an.1713.* Non discrepat Josephus Franciscus Lafitau *Hist. des decouvertes des Portugais t.I. pag. 45. seqq. edit. an.1733. & t.II. p.73. edit. ejusd.*

11 Moshemius *Hist. Tart. Eccles. cap.III. §.IV. pag.129. seqq.*

Hiſtoria Eccleſiaſtica Tartarorum inſcribitur, in eiſque Johannes de Plano Carpini (1), & Guillelmus Rubruquius (2) diſertis verbis Presbyterum Johannem in Aſia imperaſſe, idque ſe multis argumentis deprehendiſſe teſtati ſunt: Atque ut de loco, ita etiam de nomine ortæ inter ſcriptores diſſenſiones fuerunt, aliis quidem eum ſacerdotem fuiſſe negantibus, aliis vero contra ajentibus. Itaque Jobus Ludolphus (3) Preſter-Chan, hoc eſt *adoratorum Chanum* fuiſſe a ſuis appellatum cenſuit, ut indicaretur, eum fuiſſe Principem Chriſtianorum.

Alii vero ſeculo XI. ab Neſtorianis adductum ad Chriſtiana ſacra Regem, qui Tartaris regionem, quæ ad orientem vergit, eſtque Sinis contigua, incolentibus imperaret, appellatumque Johannem, atque Presbyterum defendunt, fatenturque ignorare ſe, fuerit ne revera, an non fuerit Sacerdos ab Neſtorianis Epiſcopis ordinatus, quamquam id nomen, titulique genus poſteris ejus regis fuiſſe attributum addunt (4).

Sed miſſis nunc iis, quæ ſunt de nomine, quid de Chriſtianis Tartaris ſcriptum ab Abulpharagio, ceteriſque Syris Hiſtoricis fuerit, videamus. Is igitur Abulpharagius Regem Kelitenſium Tartarorum anno I. ſeculi XI. prodigio fuiſſe ad Chriſtum una cum ducentis fere millibus ſuorum converſum narrat (5). Sunt qui credant, hunc primum omnium fuiſſe, qui noſtris Presbyteri Johannis nomine innotuerit (6). Anno 1046. magnus Tartarorum numerus ad Imaum montem duce Naſaratho pervenit, indeque Chaſgaram proceſſit. Hunc Naſarathum Aſſemanus eſſe Presbyterum Johannem Keritenſium ſuſpicatur (7). Seculo XII. Johannes Presbyter, quem tertium dicere poſſumus Perſarum, Medorumque Regem, fratres bello eſt perſequutus, iiſque victis, Ecbatanam ſedem regni

1 *Relat. du Voyag. Art.5. pag.42.edit. Bergeron. an.1634.*

2 *Voyag. cap.XVIII. pag.37.*

3 *Ad Hiſtor. Æthiop. lib.II. c.2. num.3. pag. 219.* Sed de nomine Presbyteri Johannis agunt Joſephus Scaliger *De Emend.Tempor. lib.VII.pag.679. edit. an.1629.* & Moshemius *ibid. cap.1. pag.21. ſeq.*

4 Moshemius *ibid.*

5 Chronic. Syro apud Aſſeman. *Bibl. Orient. Clement. Vatic. tom.II. pag. 444.*

6 Moshemius *ibid. pag.24.*

7 *Abulpharag. Chron. Syr. ad annum Heg. 438. Aſſeman. t.III.par.II. c.IX. Biblioth. Orient. §.V. pag.CCCCLXXXVIII.*

regni eorum expugnavit. His rebus gestis laborantibus in Palæstina Christianis subsidio venire statuit, ob eamque rem ad Tigrim fluvium castra posuit, exercitumque transducere tentavit; sed ab suis revocatus, quod forsitan res haud tutæ essent domi, a suscepto consilio desistendum, & redeundum in patriam putavit (1). Postremus eorum Regum, qui Presbyteri Johannes sunt appellati, is fuit, quem ab Zingischano bello superatum, interfectumque fuisse demonstratum est (2). Huic erat *Togrulus*, sive *Tayrellus* nomen, ad quem, ut est imperium adeptus, Imperator Sinarum Legatos, ut ei gratularentur, misit, utque ipsum *Hun-Chanum*, vel *Haun-Chanum*, hoc est, *Imperatorem*, seu *Magnum Chanum* appellarent, jussit (3). Ad hunc ipsum ab Alexandro III. Pontifice Maximo litteræ sunt datæ, Legatique missi, qui in Orthodoxa religione Tartaros, ipsumque Principem instituerent (4). Quis autem ejus legationis exitus fuerit, non constat. Zingischanus rege Johanne, ejusque filio fugatis, atque occisis, ejusdem Johannis filiam duxit, apud quam Monachus Rabbanta plurimum valuisse dicitur auctoritate (5). Nam is cum astutus imprimis esset, multaque conjectando prædicere soleret, quæ sæpe, ita ut ipse prospexerat, eveniebant, non Reginam modo sibi devinxit, sed etiam Tartaros permovit, ut eum singulari in honore haberent, utque hominem divinitus datum venerarentur (6).

Etsi in Presbyterum Johannem, ejusque filium, qui hæres ei imperii futurus erat, Zingischanus animadvertit, non tamen omnem ejus familiam delendam existimavit. Igitur anno circiter 1270., cum Paulus Venetus Tartariam lustraret, comperit in ea regione, in qua Presbyter Johannes principatum obtinuisset, Regem viguisse, qui ex eodem Johanne duxisse

1 Consule Ottonem Frisingensem, qui meminit Episcopi Gabalensis, ac si hujusmodi rerum Eugenium III. fecerit certiorem *lib.* VII. *cap.* XXXIII. *pag.* 157.

2 Moshemius *ibid. pag* 27. Vide supra *pag.* 412.

3 Petis de la Croix *Hist. de Zenghizcan l.* 4. *c* II. *pag.* 30. Abulgasius *Hist. Gener. des Tartars par.* II *cap.* XI. *pag.* 117.

4 Confer Baronium *ad an.* 1177. *num.* XXXIV. Sed labitur Baronius cum Æthiopem hunc fuisse principem putat. Confer etiam Albericum in *Chron ad an.* 1170. *p.* 355. *edit. Leibnit.*

5 Vincent. Bellov. *Specul. Hist. l.* XXIX. *cap.* LXX. *p.* 1609. *seq. t.* IV. *opp. edit. an.* 1624.

6 Vincentius Bellov. *ibid.*

xiſſe originem diceretur (1). Immo vero in Provinciis Tenduch, India, & Chataja Reges Un-Chanos natos, magnoque Tartarorum Imperatori ſubjectos ad annum 1300. imperaſſe memoriæ traditum eſt (2).

Interea Zingiſchanus etſi neque Muhamedanus, neque idolorum cultor, neque Chriſtianus erat, tamen omnibus, ut in ſuo regno manerent, integrum eſſe patiebatur. Eo mortuo, filius Ugadajus potitus imperio eſt, qui fratres Zagatajum *Tranſoxanæ*, ſive *Mauaralnahara*, Taulajum *Choraſanæ*, Zuzium *Alaniæ*, *Ruſſiæ*, atque *Bulgariæ*, quas Pater in poteſtatem redegerat, præfecit. Zagatajus, qui inſtitutus a neſcio quibus fuerat, Chriſtianæ religioni nomen dediſſe perhibebatur, quod Samarkandæ in Johannis Baptiſtæ honorem Baſilicam extrui, & Chriſtiano ritu conſecrari, atque dedicari feciſſet. Ipſe Ugadajus Chanus, etſi noſtris ſacris, inſtitutiſque non erat imbutus, nihiloſecius Chriſtianis, iiſque imprimis, qui Neſtorium conſectabantur, poteſtatem in Tartaria conſiſtendi, cœtuſque congregandi dabat. Medio fere ſeculo XIII. Innocentius IV. Pont.Max. propterea quod Tartaros in Europam invaſiſſe, magnamque Ungaris, Polonis, Sileſiis, Moraviſque attuliſſe videret partem incommodorum, de Legatis ad Chanum, primoſque Tartaricæ civitatis mittendis cogitavit, ut ſi fieri quidem poſſet, ejus regionis incolas ad Chriſtianam religionem amplectendam impellerent. Igitur Dominicanos quatuor, Franciſcanoſque aliquot delegit, qui eam legationem obirent. Dominicanis *Aſcelino*, *Alberico*, *Alexandro*, & *Simoni de Sancto Quintino*, ut Armeniam peterent; indeque in Perſidem venirent, poſteaque in Tartariam proficiſcerentur, & Duci exercitus, quem primum offendiſſent, exponerent, quamobrem tam longum iter ſuſceperint, quidque Pontifex ab Tartaris vellet, juſſit. At Franciſcanis ut Bohemiam, Sileſiam, Poloniam luſtrarent mandavit, quidque ratio apud tam barbaram gentem valeret, experirentur. Anno 1247. ut in Perſidem pervenerunt Dominicani, & ad Bajothnoi Ducis caſtra acceſſerunt, purpuratos aliquot cum interpretibus nacti ſunt,

1 *De reg. Oriental. l.* 1. *cap.* LXIV. *pag.* 55. *edit. an.* 1585.
2 Paulus Venet. *ibid.* Moshemius *ibid. pag.* 35.

ſunt, qui cujates eſſent, & quamobrem venirent, percuntarentur. Cum Aſcelinus reſpondiſſet eſſe legatum Pontificis ſe, cujus quidem Pontificis præcipua dignitas, & auctoritas apud omnes Chriſtianos eſſet, illi quod anteponi ab legatis Chamo Pontificem intellexiſſent: quæ iſta eſt confidentia, ſumſerunt, ut Pontifice omnium neminem putetis eſſe præſtantiorem? An Chamum ille ignorat Deo eſſe prognatum, & Principibus viris uti Bajothnojo, & Batuo, quorum quotidie nomen ubique terrarum celebretur? At noſtri hoc ſcire Pontificem dixerunt, Tartarorum nimis ſævam, atque crudelem nationem eſſe. Impleſſe illos omnia cædium: Miſſos proinde ſe a Pontifice eſſe, ut id contendant, idque laborent, ut Tartari mites, manſuetique reddantur. Multis verbis ultro, citroque habitis, huc tandem Barbari devenerunt, ut legatis adire Principem dicerent licere, ſi ter genua flectere, eumque ut Dei filium colere vellent, ſin minus haud licere. Coorta tum inter eos altercatio eſt, aliis quidem hoc cultus genus civile eſſe ajentibus, aliis contra vehementer negantibus, propterea quod Tartari affirmaſſent, adorari velut Dei filium Principem oportere. Vicit tandem Aſcelinus, purpuratiſque reſponſum ab legatis eſt, impetrari a Chriſtianis numquam poſſe, ut præter Jeſum Chriſtum, qui eſt revera, alium quemquam tamquam Deo natum venerarentur. Quæ res, ut nunciata Bajothnojo eſt, ita hominem commovit, ut niſi deterritus ab ſuis fuiſſet, graviſſimum de Aſcelino, ſociiſque ſupplicium ſumſiſſet. Interim purpuratis ut ad legatos redeant, jubet, quærantque ex illis, quem cultum Duci adhibere conſtituiſſent. His, cum revertiſſent, feciſſentque, quod juſſi fuerant, reſponſum a noſtris eſt, nudo capite ſe, ac paullulum inclinato convenire ſalutatum Bajothnojum poſſe, aliter non poſſe. Non placuit conditio Barbaris. Itaque legatos dimiſerunt. Hoc addiderunt: Si adire ad Chamum, ejuſque majeſtatis teſtes eſſe averent, id eis a Principe concedi. Aſcelinus, ſociique non ad Chamum, ſed ad primum, quem inveniſſent, ducem exercitus Tartarorum miſſos ſe a Pontifice reſponderunt; quamobrem, ſi Bajothnojo litteras ab ſe in Aſiam delatas reddere purpurati vellent, id legatis gratum futurum, ſin recuſarent,

ſarent, ad Pontificem redituros, eique renunciaturos nihil ab Tartaris ſperari poſſe, quod utile eſſe populo Chriſtiano videatur. Bajothnojus acceptis Innocentii litteris, ſuperbe, ut mos eſt barbarorum, reſcripſit, Epiſtolamque legatis dedit, qui re infecta Lugdunum reverterunt. Minores cum Johanne de Plano Carpini, qui ſodalis olim Sancti Franciſci fuerat, in Bohemiam cum perveniſſent, a Rege comiter excepti, miſſique deinde ad Boleslaum Sileſiæ ducem fuerunt, qui Dux continuo curavit, ut ad Lantiſciæ Principem Conradum deducerentur. Erat tunc hoſpes Conradi Waſilicus, qui cum de cauſſa adventus legatorum cognoſſet, eos rerum omnium, quæ apud Tartaros agerentur, certiores fecit, eoque genere pellium, veſtiumque eſſe opus dixit, quibus ea natio magnopere delectaretur. His intellectis, legati diſtractis rebus, quas in Lantiſciam importaverant, comparatiſque iis, quas acceperant uſui futuras, Kioviam, quæ metropolis eſt Ruſſiæ, & ab Tartaris tenebatur, petunt, indeque equos Tartaricos nacti, ad Imperatorem proficiſcuntur. Jam Ugadajus deceſſerat, eoque tempore, quo in ſedem Imperii Franciſcani pervenerunt, Kajukus filius regnare cœperat, manaveratque in vulgus fama, quæ ferret, eum aliquando Chriſtianis ſacris eſſe initiandum, propterea quod ſacellum ante ejus tentorium extructum eſſet, in quo rem divinam qui ritu Græcorum ſacerent, Imperatoris pecunia alerentur. Igitur legati benigne a Kajuko excepti, litteras Pontificis dederunt. Ubi ille verti in ſermonem Tartaricum curavit, ac legit, epiſtolam ad Innocentium ſcripſit humanitatis, atque comitatis plenam, ex qua legati conjecerant fore, ut brevi, quam ab ipſis intellexerat, doctrinam amplecteretur. Quamquam autem incertum eſt, inductus ne ille umquam fuerit, nec ne, ut Chriſtianam religionem coleret, tamen hoc conſtat, non fuiſſe noſtrorum hoſtem, ut qui non matre modo, ſed etiam præfectis, miniſtriſque Chriſtianis uteretur. Nunciatum interea Pontifici fuit, magnum eſſe in regione numerum Neſtorianorum, & Jacobitarum, ad quorum Patriarchas, ſi oratores doctos, boniſque moribus præditos miſiſſet, Romanæque Eccleſiæ conciliaſſet, perfacile fore, ut

Tartari quoque a nostris institutis minime abhorrerent. Missi igitur fuerunt, qui re bene gesta, litteras ex Patriarchis ad Innocentium attulerunt, quibus eos Orthodoxos esse, primatumque Sedis Apostolicæ confiteri significabatur. Paullo post Andream de Longiumello Dominicanum S. Ludovicus Rex e Cypro Insula in Tartariam ad Erchaltayum Ducem exercitus, quem Christianum esse intellexerat, legavit. Sed is cum de Echaltayo nihil certi comperisset, & Reginam Charmim, quæ imperium mariti loco (nam Kajukus paullo ante decesserat) obtinebat, allocutus, nihil, aut parum profecisset, Ptolemaida ad Regem revertit, unaque cum sociis narravit, Principem, nescio cujus tribus Tartarorum, prodigio permotum accessisse ad Christianam religionem, multisque fuisse auctorem, ut suum exemplum imitarentur. Kajuko an. 1249. successit Mangus Zingis-Chani, e Thaulajo filio nepos. Hunc Rex Armeniorum hortatus est, ut Christianus fieret. Imperator qui avia usus fuerat Christiana, assensus facile fuisse Armenio dicitur. Quo fere tempore Sartachus etiam Bathi filius, qui Bathus natus ex Zuzo, de quo alio loco diximus, erat, mysteriis nostris initiatus fuisse ferebatur. Ad hunc Sartachum Pontifex Maximus litteras scripsit, quibus ei gratulatus est, quod Christo Servatori nomen dedisset. Interim Mangu-Chanus exercitibus Halakum, & Coplajum præfecit, quorum neuter hostis Christianorum erat. Immo vero Hala-Cus ut audivit, Christum esse Dei filium, idque jam tot argumentis effici cognovit, sequutus esse dicebatur partes Christianorum. Mangu-Chano mortuo Coplajus imperio potitus est. Ad quem cum frater Halakus esset profectus, Guibogam Saracenum in Syria cum exercitu reliquit, eique imperavit, ut Terram Sanctam occuparet, & Christi sectatoribus restitueret. Sed quoniam Sidonii quidam cives in Saracenos concitati, impetum in eorum villas fecerant, & Guibogæ nepotem, quod restitisset, occiderant, ita in Syria res nostrorum hominum perturbatæ sunt ut missi inde ad Europæ Principes fuerint, qui auxilium implorarent, testarenturque nisi prece, commendatione, opibus subsidio venissent, Christianum nomen in iis regionibus periturum. Sed Halakus matris Sarkutanæ Beghi, quæ Christum colebat, rogatu, ac moni-

monitis adductus, suis imperavit, ut ne qua usquam molestia nostros afficerent. Ac sunt etiam, qui ipsum Imperatorem nostris sacris, disciplinæque fuisse addictum ferant. Post Halakum, Habaka filius imperium suscepit, qui cum Mariam Palæologam Michaelis Augusti filiam spuriam haberet in matrimonio, amicus erat Christianorum. Quinetiam nuncios ad Gregorium X. Pontificem Maximum Lugdunum, ubi Concilium celebrabatur, misit, qui dicerent, Imperatori Tartarorum esse in animo, pulsis Saracenis, qui potiebantur, Palæstinam in potestatem redigere; itaque Christianos Principes Gregorius hortaretur, ut ei subsidio venirent. Anno 1274. cum Lugdunum pervenissent, legatorum unus periit, alter cum duobus Tartaris nobilibus mysteriis nostris initiatus est, multisque donis auctus, litteras a Pontifice, quas ad Imperatorem deferret, accepit, quibus ille pollicebatur, fore, ut antequam coacti exercitus fuissent, legati a Gregorio ad Abakam mitterentur. Triennio post rursum Tartarus de re eadem viros nobiles in Europam legavit, quibus Johannes vicesimus primus Pontifex mandavit, ut Gallias, Britanniamque peterent, Regesque earum nationum ad rem Christianam in Palæstina curandam incendere studerent. Erant hi legati natione Georgiani, qui Christiani tunc ætatis Tartaris parebant. Interim Johannes an. 1277. decessit. Nicolaus III., qui post Pontificatum obtinuit, aliquos e familia Franciscanorum delegit, eisque præcepit, ut in Tartariam sese ad Abakam, & Coplajum Imperatores conferrent, darentque operam, ut Tartari, quorum jam aliquos ab aliis item Franciscanis ad Christum fuisse adductos constabat, omnes a superstitione revocarentur. Hi ergo cum magnos progressus fecissent, a Pontifice petierunt, ut Episcopum ei populo daret. Id enim commodum Christianæ Reipublicæ futurum. Igitur Nicolaus Episcopo Firmano Apostolicæ Sedis legato in mandatis dedit, ut virum doctum, virtuteque singulari ornatum inveniret, eumque consecraret Episcopum Tartarorum. Abakæ an. 1282. vita functo Tangodorus frater successit, qui primum quidem res nostras magnopere juvit, deinde Muhamedanus est factus, itaque sæviit in Christianos, ut eos aut ejurare Christum, aut abire exulatum, aut interire co-

cogeret. Tangadoro Argonus suffectus est. Is quod nostris partibus studeret, ædes sacras restituit, exulibus redeundi in patriam facultatem fecit, legatosque de recuperanda Palæstina ad Pontificem Romanum misit, contenditque, ut res Christiana in suæ ditionis provinciis maxime floreret. Anno 1291. Argonus extremum objit diem. Hujus frater Kazerus homo impurissimis moribus dictus est Imperator; quo anno 1295. e vivis sublato, Baidus potitus imperio est, qui Princeps quod Christianos ceteris anteponeret, commovit in se iram Muhamedanorum. Hi namque cum plurimum opibus valerent, ad Gasanum Argoni filium, qui Provinciam Chorasanam tenebat, adierunt, eique polliciti imperium sunt, modo Muhamedi sectam profiteretur. Ille regnum saluti sempiternæ anteponendum putavit; quare Imperator dictus, arma in Baidum tulit, eoque, mense Imperii octavo, interfecto, incredibilem in modum Christianos vexari fecit. Duce Neuruzo, qui auctor malorum fuerat, occiso, propterea quod accusatus fuisset perduellionis, anno Imperii secundo, æquior esse nostris Gasanus cœpit.

Hæc ab Halaki successoribus in Tartaria, quæ ad Occidentem solem spectabat, ad an. 1298. gesta sunt, quo anno Coplajus, qui in Orientali imperium obtinuerat, regionesque *Catajam* aquilonarem scilicet, *Mangiamque* deinde meridionalem Sinarum partem redegerat in potestatem, rebusque multis Christianos juverat, e vita migravit. Is jam ad Romanum Pontificem nobiles Venetos duos, e Paulinorum Familia, legatos miserat, qui viros doctos peterent, quorum opera Orthodoxa religio in Tartaria, Sinisque propagaretur. Sed cum anno 1269. Anconem appulissent, & Clementem IV. objisse cognossent, expectandum putarunt, quoad ejus loco Pontifex eligeretur. Triennio post a Gregorio Decimo, qui Clementi successerat, impetrarunt, ut sibi cum Nicolao, & Guillelmo Tripolitano Dominicanis ad Coplajum contendere liceret, secumque una Paulum Venetum tunc temporis, adolescentem, qui de regionibus Orientalibus commentarios scripsit, duxerunt. Coplajum excepit Timurus, qui postremus in Sinis eorum Imperatorum Tartarorum fuit.

Gasano

Gaſano in Occidentali Tartaria anno 1295. mortuo, filius Chodabenda ſucceſſit, qui etſi matre Chriſtiana ortus, baptizatus, & Nicolaus appellatus fuerat, tamen a Muhamedanis circumventus, non modo noſtris infeſtus, ſed imbutus etiam impiæ ſectæ ſuperſtitione fuit.

Interim in Chataja, Johannis de Monte Corvino laboribus, Chriſtianorum numerus augebatur. Etſi enim Neſtoriani ægre ferebant, propterea quod ab homine & paupere, & qui gratia minus apud primos civitatum valeret, tot, tamque magnos progreſſus fieri viderent, atque eum opprimere enitebantur, tamen ille a ſuſcepto conſilio deſiſtendum non putabat. His rebus intellectis Clemens Quintus Pont. Max. *Gerardum*, *Peregrinum*, *Andream de Peruſio*, *Nicolaum de Bantra*, *Petrum de Caſtello*, *Andrutium de Aſſiſio*, & *Guillelmum de Franchia* Franciſcanos ad ſeſe accivit, eiſque Epiſcopis deſignatis in mandatis, ut in Tartariam abirent, & Johanni ſubſidio eſſent, dedit. Ipſum Johannem Archiepiſcopum Cambalienſem dixit. Iter præterea in Tartariam plerique Dominicani, atque Franciſcani hoc fere tempore inſtituerunt, multiſque rebus pro religione geſtis, magnam ſibi gloriam, nomenque apud poſteros compararunt. In his Odoricus de Portu Naonis, qui anno 1330. redux in patriam ſui Tartarici, Sinicique itineris Hiſtoriam deſcripſit. Jam Chodabenda Imperator, quem e Chriſtiano Muhamedanum ſuiſſe factum diximus, legatos ad Pontificem de bello Saracenis inferendo, & recuperanda Palæſtina miſit. Ei legationi Pontifex reſpondit, laudari ab ſe Tartari ſtudium, idque ut felices ſucceſſus haberet curaturum. Sed is Imperator anno 1317. e vivis exceſſit,& filium Abu-Saidum Imperii hæredem dixit.

Sed quoniam Abu-Saidus duodecimum ætatis annum agebat, principes viri provincias Tartarici populi moderabantur (1). Interea Usbekus Zingiſchano oriundus provinciæ Daſchte

1 De iis, quæ dicta hactenus de Tartarorum rebus, deque Chriſtianis ejus nationis, conſulend. Haitho Armenius *De Tartaris,ed.a.*1585. Abulpharagius *in Chron.Syro* apud Aſſem. *t.* 11I. *Bibl. Oriental. par.* 1I. *c.* 12. Marcus Paulus Venetus de *Region.Orient.ed. a.* 1585. *Epiſt.* Philippi Ords Præd. ad Gregor. IX. *apud Echard. t.* 1. *ſcriptor.Ord. Præd. pag.* 104. Vincentius Bellovacenſii *Specul. Hiſtor. lib.* XXXI. *cap.* XL. *pag.* 1299. *tom.* IV. *opp. edit. an.* 1624. S. Antoninus Chronicl *par.*

chte Kipzak præfectus Muhamedanus, cum potentia plurimum valeret, Christianis initio infestus fuit. Sed consilium deinde mutavit, nostrisque aliquanto æquior esse constituit, quod Europæorum Principum auxiliis ab sese reprimi Saracenos posse confideret. Itaque a Guillelmo Ada Dominicano, qui e Perside venerat, certior est Johannes XXII. factus earum rerum, quas Usbekus moliebatur, in eamque spem venit, ut Christo Principem conciliari facile posse existimaret (1). Quamobrem litteræ, ad eum sunt a Pontifice anno 1318. datæ, quibus ab eodem etiam, atque etiam flagitabatur, ut edicta, quæ in Christianos publicarat, revocaret, susciperetque orthodoxam religionem. Eodem anno Francus Perusinus Dominicanus Soltanensium in Perside Archiepiscopus dictus (2) est, cui Johannes Pontifex Suffraganeos Episcopos attribuit sex, quibus ut in Tartariam proficiscerentur, & Archiepiscopum adjuvarent, jussit, qui rem Christianam præclare in Perside, atque in Tartaria gessisset. Sed tempus me deficeret, si persequi omnia vellem, quæ Dominicani, atque Franciscani in

*par.*III. *tit.*XIX. *cap.*V. §.III. *pag.*40. *edit. an.*1527. Ascelinus *in Itinerario*, *in Recueil des Voyages en Asie edit. Bergeroni tom* I. *pag.*439.*seqq.edit. an.*1634. Johannes de plano Carpini in *Itinerario eod. vol. pag* 313.*seqq.* Hermannus Cornarus, seu Cornelius *in Chron. tom.*II.*corp. Hist. Medii Ævi ab Joh. Georg. Eccardo* conflati *pag.*818. *seqq. edit. an.* 1723. Odoni Episcopus Tusculanus *Epist. ad Innoc.*IV. apud Acharium *tom.*III. *Spicileg. pag.*624. *edit. an.*1723. Bernardus Guido *vit. Innoc.*IV. *apud Muratorium tom.*III. *scriptor. rer. Italicar. pag.*593. Nicolaus de Curbio *vit. Innoc.*IV. § XXXIX. *In Miscell. Steph. Baluz.* l.VII. *p.*397. *edit. an.*1723. Abulgasi *Hist. Genealog. Tartaror.* Antoninus Bremondus Ordinis Prædicatorum Magister *in Bull. Dom. tom.*I *pag.*226. 237. *edit. an.*1729. & *tom.*II. *pag.*22. *edit. an.*1730. & alibi sæpe. Wadingus in Annalibus Minorum ad *an.*1243. *num.*IV. & *alibi seq. annis*. Raynaldus *ad an.*1241. *num.*1. XVIII. XIX. 1247. *num.* XXXII. 1248. *num.* XXXIV. XXXIX. 1253. XLIX. 1259. *num.* XXXI. 1260. *num.* XXXIV. 1264. *num.* XLVIII. 1267. *num.*LXX. *seqq.* 1274. *seqq.* 1277. *num.*IV. 1278. *num* XVII. 1288. *num.*XXXIII. 1289. *num.*LX. 1291 *num.*XXXIII. 1299. XLIV. Echardus *Script. Ord. Præd. tom.*1. *p.*104. 122. 140. 504. 338. Baluzius *in vitis Papar. Aven. tom.*1. *pag.* 242. Cangius *Famil. Aug. Byzant. pag.* 233. *edit. an.* 1680. F. Franciscus Pagius *Breviar. gest. Pontif. Romanor. tom.*III. *pag.* 404. *edit. an.* 1680. A. Touronus *Ord. Præd. Hist. Des Hommes Illustres de l'ordre de* S. *Dominique tom.*1. *lib.* II. *pag.*145. *seq.* 163. *seq. edit. an.*1743. Herbelotus *Biblioth. Orient. pag.*1726. 128. 178. 358. 684. 364. 267. 882. 848. *seq. Bergeron. De Tartar. edit. an.* 1634. Bollandiani *Act.* XX. *tom.*1. *Januar. ad d.*XIII. *pag.*986. *seq.* Kircher *Chin. Illustr par.*II. *c.*2. *pag.*51. *seq.* Iosephus Simonius Assemanus *Bibl. Or. tom.* III. *par.* II. §.V *pag.* CXI. *seqq. tom.* II. 242. *seqq.* 337. 433. *seq.* Renaudotius *in Notis ad veter. lat. Itiner. in Indiam num.*319. Et ex protestantibus Math. Vechierus la Croze *Hist. du Christ. des Indes*. *edit. an.*1724. Johannes Laurentius Moshemius *Hist. Eccl. Tartar. edit. an.* 1741. iique, quos numerat Fabricius *salut. Luce Evang. cap.*XLI. *pag.*687. & *seqq.*

1 Moshemius *ibid. pag.*105. *seqq.*

2 Confer Echardum *script. Ord. Præd. tom.*1. *pag.*537. & Moshemium *ibid. pag.*106.

in universo imperio Tartarorum , Johannis vicesimi secundi , atque insequentium Pontificum temporibus, pro re Christiana augenda (1) fecerunt. Extremo seculo decimo quarto Tamerlanus victis (2) omnibus principibus Tartarorum , eorumque provinciis in potestatem redactis , multarum cladium in Europa , & Asia auctor fuit , magnamque , ut plurimis quidem scriptoribus videtur , Christianis attulit partem (3) incommodorum . Jam Dominicanorum , & Franciscanorum imminutæ in Tartaria copiæ fuerant , cum hi , quos secundo loco nominavi , a Romano Pontifice petierunt , ut in eam regionem , quæ est ad Caspium mare Præcones (4) Evangelii mittere ne cunctaretur . Sed quis exitus ejus fuerit legationis , non constat. Sixto IV. Pont. Max. anno 1482. a novo quo nescio Presbytero Johanne legati venerunt , qui avere magnopere suum Principem Christianum quidem , sed ignarum Catholicæ Religionis,dixerunt,ut ad provincias suæ ditionis ministri proficiscerentur (5),incolasque veritatem docerent. At in Tartaria etsi vehementer Catholici laborabant,atque in dies eorum opes imminuebantur, vigebant res tamen (6) Nestorianorum . Nunc in iis regionibus vix perpaucos reperire Christianos licet. Nam qui rem sacram Tartarorum , qui a Muhamedismo abhorrent , curant, Lamæque appellantur , dediti sunt admodum superstitionibus , similesque esse videntur Sinensium (7) Bonziorum . Neque enim (8) assentior iis , qui Lamas e Christianis esse profectos

1 Hoc etiam velit nolit , fateatur necesse est Moshemius *Ibid. seq.* Ceterum is , quod Protestantium partibus studeret , iniquus est nostris , quasi ad Romanum Pontificem potius , quam ad Christum Tartaros perducerent . Sed hominis inimici calumnias nihil moror .

2 De *Tamerlano* , sive *Timurbeco* , nam hoc proprium erat ejus Imperatoris nomen confer Herbelotum *Bibl. Orient. pag.* 995. & scriptores ceteros , quos numerat *ibid.* Moshemius *pag.* 122. *seqq.*

3 Franciscus Catrou S. J. non fuisse Tamerlanum inimicum Christianorum putat *Hist. Gener. de l'Empir du Mogol. tom.* 1. *pag.* 7. *edit. Paris. an.* 1725. Muhamedanis contra partibus eum studuisse contendit Herbelotus *pag.* 868. cui assentimur . Consule Moshemium *ibid. pag.* 127. *& seqq.*

4 Moshem. *ibid. pag.* 131.

5 At eos Ethiopas , non Asianos fuisse Moshemius censet . *ibid. pag.* 132. cujus quidem mihi videtur propensior ad veritatem sententia .

6 Asseman. *tom.* III. *Bibl. Orient. par.* I. *pag.* DIII. *& par.* 2. *pag.* 590. 599. Moshem. *ibid. pag.* 132.

7 Moshemius *ibid. pag.* 129. *seqq.*

8 Ita quidem Gerbillonus *observ. Hist. sur la gran. Tartar. pag.* 69. *Regis observ. Geographiques , & Historiques sur la Charte du Tibet pag.* 683. Matur. Veisserus la Croze *Hist. du Christianisme des Indes edit. an.* 1724. *lib.* VI. *pag.* 518.

fectos, sed doctrinam nostram vitiasse, contendunt. Horum enim nulla est ratione nixa (1) sententia. Intelligo (2) autem aliquos e Societatis Jesu in Tartariam esse profectos, sed quos laborum fructus tulerint, mihi profecto non est exploratum (3).

CAPUT XXX.

De Ortu, & progressu Christianæ religionis in *Imperio Magni Mogolis*, *Bengala*, *Malabaria*, *Tonquino*, *Cochinchina*, *Siamo*, & *in Insulis adjacentibus*.

QUi Magni Mogolis imperio parent, sunt ab occasu Persis, & Tartaris, qua spectant ad septemtriones, finitimi. Fuisse autem eorum aliquos olim qui Christianam religionem profiterentur, negari nullo modo potest. Nunc maximam partem ita sunt Muhamedanæ sectæ addicti, ut Idololatriæ etiam superstitione implicari ferantur. Mogoles reges a Tamerlane Tartarorum rege originem ducunt (4). Sunt autem in ea regione Evangelii præcones, qui Christianæ religioni propagandæ operam navant (5).

In

1 Consule Moshemium *ibid. pag.* 132. *seqq.*

2 Lusonus *Ann. Domin. Mens. Sept. par.* II. *Chronol. Mission. Ord. Præd.* CCLXVII. *ad an.* 1657. „ Cette année nos Missionaires, qui travailloient dans la Chine, souffrirent des peines étonnantes dans les guerres, que les Tartares, qui etoient entrez dans cet empire, faisoient aux Chinois, où tout étoit en feu, & en sang.

3 De Sede Magni Lamæ, populis qui ei parent, eorumque moribus, & institutis confer Du Haldum S. J. *Descript. de la Chine &c. pag.* 46 *n. seqq. edit. an.* 1735. *observ. sur la Carte du Thibet. contenan. les terres du Grand Lama &c.* In regno Tibeti sunt qui tempore Apostolorum fuisse Evangelium prædicatum putent; Idem *pag.* 469. sed non evincunt. Id. *pag.* 470. Johannes Albertus Fabricius *salut. Luce Evangelii cap.* XLI. *pag.* 690. laudat „ Antonii Andradæ „ Societatis Jesu *De Directionis nova Magna Cataja sive regnorum Tibeti, & fide Christiana de novo illis an.* 1624. illata librum, quem nusquam vidimus. Tartariæ Sinicæ descriptionem dedit eodem volumine eruditissimus Du Haldus, quod quidem volumen, ut primum, atque secundum legi potest, nam tertium solum proscriptum ab Sede Apostolica fuit. In Tartaria Moscoviticà, imprimisque Casani magnum Muhamedanorum, exque aliis sectis hominum numerum ad Christianam religionem schismaticorum opera fuisse an. 1746. conversum didicimus ex *nunciis Litterar. Florentinorum an.* 1748. *col.* 115. Scriptores rerum Tartaricarum numerat etiam Fabricius *Salut. Luc. Evang. cap.* XLI. *pag.* 688. *seq.*

4 Confer Catroum Hist. General *de l'Empire du Mogol. tom.* 1. *Paris. an.* 1715. *Franciscum Bernierum Histoire des etats du Grand Mogol. tom.* 1. *edit. an.* 1670.

5 Cerrius de Mugoorum Mogolum imperio, quos Tarmelano esse prognatos constat, *l. c. p.* 101. agens „ Quanto alla religione, *inquit*, sono Maomettani seguendo la esposizione dell'Alcorano „ fatta

In Bengalense regnum, quod ad Gangis ostia situm est, ab Lusitanis est invecta (1) Christiana religio, atque ita deinceps Dominicanorum (2), Augustinianorum, Jesuitarum &c. laboribus propagata, ut superiore seculo permulti in eo Christiani numerarentur.

Apud Malabaros sunt, fueruntque olim Christiani, qui majores suos ab Apostolo Thoma fuisse ad Christiana sacra perductos arbitrarentur (3). Atque id quidem non paucis

,, fatta da Aly, portando anche gran venerazione al sole. Arabei, che fu Imperatore nel fine del secolo passato, parve che avesse qualche lume della fede Cattolica facendo grande stima delle sacre immagini, e de' nostri sacerdoti, che ne mandò a prendere uno fino a Bengala, perchè lo istruisse; ma non bene intendendo i misterj della nostra fede, e non volendo lasciare la moltiplicità delle sue concubine, non potè essere convertito. Successe poi il figlio chiamato Corumbo, che mentre era ribelle del Padre essendo stato soggiogato coll' avviso de' Portoghesi, quali avendo esso rifiutato prima di collegarsi seco, giurò pubblicamente al suo falso Profeta, che se mai avesse regnato, avrebbe perseguitato tutti i Cristiani, come successe colla distruzione di una città de' Portoghesi. Nondimeno perchè nel tempo del Padre vi furono fatte molte conversioni, vi era nel 1640. qualche speranza di migliorare le condizioni della nostra santa Fede; onde fu scritto per inviarvi missionari, ma fuori, che nel regno di Golgonda, ch'è tributario del gran Mogol, benchè ricchissimo per le miniere de' diamanti, dove solevano stare i Teatini, scorrendo quelle Città, non ve n'è alcuna. E anche questa missione de' Teatini adesso è assai diminuita, stando essi nell'Ospizio di Lisbona, avendosi relazione, che un solo ve ne sia restato. I Carmelitani scalzi stanno però in Tatta città molto grande, e popolata del regno del Sindi avendovi Chiesa con qualche quantita di fedeli; sebbene dopo esserne stati scacciati i Portoghesi sono assai diminuiti. Nel regno di Decan soggetto in parte al gran Mogol sta Suratte Città maritima situata nel mar di Cambaja; è porto celebre, dove concorre ogni sorta di nazione pel trafico. Quì hanno residenza i Cappuccini Francesi, che sono di gran sollievo a' Missionarj ne' loro passaggi alle Indie, e ritorni in Europa. Permette in somma il gran Mogol ne' suoi vastissimi regni la libertà di coscienza, e non impedisce a' suoi Popoli l'abbracciare la Fede di Cristo, il che dovrebbe invitare la Santa Sede a provvederla di operaj, e mandarvi anche un Vescovo per dilatarvi la religione Cattolica, non bastando il solo Vescovo di Hierapoli, al cui Vicariatu Apostolico fu sottomesso il vasto Impero ,,. Vide Catrou *l. c. pag.* 123. *seq.* 133. 155. *seq.* 161. 165. 206. Sed Mogolitæ, postea quam ante annos paucos subacti a Culichamu Persarum rege, factique ei stipendiarii fuerunt, æquiore ne, an iniquiore in nostros sint animo, mihi certe non constat.

1 Cerrius *ibid. pag.* 106. ,, Il Regno di Bengala Paese vastissimo . . . pochi anni sono fu in parte tolto dal gran Mogul al Re d'Aracaro. Ivi stanno da 22000. Cristiani divisi in undici Parocchie, che hanno tutte il loro Vicario, e Paroco in varie città differenti assai distanti fra loro. Vi fu portata la fede da Portoghesi, comprando quantità di Schiavi, che facevano istruire, e battezzare coi loro figliuoli, essendo per altro assai difficile di trovare adulti, che sieno tirati alla nostra santa Fede.

2 Consule Lafonum *loc. cit. pag.* CXI. *seq. & pag.* CXXXVIII. *Hist. Provinc. Philip. Dominicanor. tom.* 1. *pag.* 190. *seqq.* Quod attinet ad Augustinianos, & Iesuitas Cerrius ibid. ,, Sta questo regno, *inquit*, nella Diocesi del Vescovo di Meliapur . . . E i PP. Agostiniani della Provincia di Goa sono ivi Curati di quelle Chiese, mandativi ogni tre anni dal Capitol. Provinciale, avendo un Convento in Ugheli, dove vanno prima ad apprendere la lingua del paese, e in questa città hanno casa anche i Gesuiti. Sono però in questo regno, come in quello di Aracaro, e Pegu, amministrati pure da' PP. Agostiniani, infiniti disordini. Vide Juvencium *Hist. Soc. J. lib.* XVIII. *par.* V. *pag.* 509. *seqq. edit. an.* 1710.

3 Cerrius *ibid. pag.* 103. Vide Vesserium la Croze *Hist. du Christianisme des Indes pag.* 38. *seqq. l.* 1 *edit. cit.* Nam ceteros recensere longum esset.

paucis nostrorum hominum persuaserunt, qui seculis superioribus in eam se regionem nunciandi Evangelii caussa contulerunt (1). Verumtamen cum essent aliqui ita comparati, ut nisi illustribus monumentis fultam, nullam rem ab historico pro certa sumi oportere dicerent, hi sane existimarunt cohibendam esse assensionem (2). Contra alii ne verisimile quidem esse judicarunt, quod levissimis solum conjecturis nixum videretur (3). Postremo non defuerunt, qui statuendum putarent, Thomam, quo institutore Malabari gloriabantur, non Apostolum illum Christi, sed Manetis quemdam discipulum fuisse, qui incautos, atque imperitos rerum improba oratione ad impiæ sectæ cultum pertraxerit (4). Sexto, septimove seculo; quod Nestoriani, qui in Europa, atque Asia Christiana multa incommoda accepissent, mittendos quocumque tandem possent, viros censuerunt, qui id laborarent, idque eniterentur, ut suorum numerum augerent. Horum deinde aliqui in Malabariam (5) pervenerunt, multisque ad Christianam religionem, ita ut eorum hæresis flagitabat, perductis, Ecclesias constituerunt, quibus libros rituales in cœtu legendos tradiderunt, quos

1 Consule Thomam Malvendam *lib. IV. de Antichristo cap. X. pag. 220. edit. an. 1647.* ceterosque, quos laudant Joh. Albertus Fabricius *salut. luc. Evang. c. XXIV. pag. 626. seq.* & Raulinus *pag. 339.* 2 Vide la Croze *ibid.*

3 Immo vero deceptos fuisse Malabaros Christianos similitudine nominis arbitrantur. Nam Armenium quemdam, cui erat Thomas nomen, mercatorem, qui divitiis circumfluebat, institutorem fuisse Christianorum Malabarorum circa VI. seculum ferunt. At Nestorianus ne ille, an Jacobita fuerit, non constat. Confer la Croze *ibid. pag. 46.* qui *Gouveam* Historicum citat. At longe esse hoc Armenio in Malabaria, & reliqua India Asiatica Christianismum antiquiorem, facile fortasse concedent. Nam etsi labi eos mihi facile persuadeo, qui his a Pantæno primum, deinde a Frumentio fuisse Evangelium nunciatum censent, qua de re dicam alio loco opportune, ubi de Æthiopibus, tamen anno 325. vixisse in India Asiana Episcopum Johannem, constat ex actis Synodi Nicænæ *edit. Harduin. tom. I. concilior. col. 316. & 423.* ubi sic habetur: *Ἰωάννης Πέρσης τῆς ἐν Περσίδι πάσης, καὶ τῇ μεγάλῃ Ἰνδίᾳ. Joh. Perses* Ecclesiæ, quæ *in Perside universa, & in Magna India* est Episcopus. Ac sexto etiam seculo Cosmas, qui Indopleustes est dictus, propterea quod in Indiam contendit, Ecclesias dicit fuisse sua ætate in *Taprobana Insula, in India interiore*. At nescire se dicit, sitne alia in *Male, & in Calliana*. Vide *tom. II. Collect. veter. PP. edit. Montfauconian. an. 1706. pag. 178. Malen a Malabaria, & Calliam a Calicut* non discrepare putat la Croze *ibid. pag. 38.* De Indopleuste confer Johannem Albertum Fabricium *tom. II. Bibl. Græcæ pag. 612. seqq.* Ac Justiniani quidem ætate in India Monachos viguisse, liquet ex Procopio, qui horum aliquot ex Serinda venisse, docuisseque Romanos rationem conficiendi Serici narrat *lib. IV. de Bello Gothico cap. XVII. pag. 613. edit. an. 1662.* Cur autem verisimile esse negent, nescio. Nam testimonia quædam Veterum, & traditio Meliaporensium, & reliquorum Indorum, contra postulant. Confer Raulinum *Diss. I. & II. p. 335. seqq.* 4 Jacobus Tollius *Insign. Itiner. Italici ad Formulam receptionis* Manichæorum *pag. 143. not. 63. edit. an. 1696.* Cujus tamen longe distat a veritate sententia.

5 Le Brun in opere *de Ceremon. Miss. gallice script. pag. 369. seqq. t. III. edit. an. 1726.* La Croze *ibid. pag. 43. seqq.*

quos adhibere in Synaxi Neſtoriani ceteri conſueſſent (1). Sextodecimo ſeculo ineunte Luſitani in eam regionem inſtituendi commercii cauſſa venerunt; cumque Malabaros partim Neſtorianos, partim Idololatras eſſe animadvertiſſent, de iis docendis, Romanæque Sedi conciliandis cogitarunt. Vincentius Gouvea Franciſcanus, qui incredibili dilatandorum Eccleſiæ finium deſiderio flagrabat, eo migravit, atque initium a Neſtorianis inſtituendis (2) cepit. Fuerat is Johannis Albuquerquii primi Goenſium Epiſcopi perinde Franciſcani ſocius itineris, atque laborum. Cranganorum ut venit, atque docendo aliquos progreſſus facere potuit, Templum more Europæorum extrui curavit. Nam quæ habent Neſtoriani, ſimilia ſunt Pagodum Brachmanicarum. Sed quoniam hæreticorum permultos pertinacia deſiſtere nolle videbat, ad Luſitanum Pro-Regem Indiarum litteras ſcripſit, quibus eum majorem in modum obteſtabatur; ut eodem in oppido Collegium adoleſcentulorum conſtitui juberet. Hoc enim pacto adduci magnum eorum numerum poſſe putabat, ut abjecto errore, veram Chriſti doctrinam amplecterentur. Malabaros quippe, qui juvenes ex ſe natos, dum per ætatem licuiſſet, ordinatos eſſe presbyteros cognoſſent, permoveri facile poſſe, ut iis decretis aſſentirentur, quæ tametſi ante ab Europæis explicata neglexerant, doceri poſt nihilominus a filiis ſuis perſpicerent. At incolarum non paucis, ubi ſuos ad Latinorum partes tranſfugiſſe, ſacerdotioque fungi intellexerunt, non ſolum non audiendos, ſed etiam ab cœtibus arcendos judicarunt, ne cives imprimiſque propinquos a patriis erroribus, ac ſuperſtitione deterrerent. Id uti enunciatum eſt, Jeſuitæ aliam eſſe ineundam rationem cenſuerunt, qua Neſtorianos Malabaros Apoſtolicæ Sedi obligarent. Itaque muniti privilegiis Regis Luſitanorum, viros in eam Aſiæ regionem ſyriace peritos miſerunt, qui linguam adoleſcentulos docerent, quæ magno uſui incolis eſſet, qui graviter de ſuis presbyteris, propterea quod eam (3) mini-

1 Iidem *ibid.* Conſule *Epiſt.* Epiſcopi Maigroti ad Dominum Charmotum *edit. an.* 1701. *pag.* 38. *ſeqq.*

2 Vide Gouveam *Jornada do Arcebiſpo de Goa &c. edit. an.* 1606. *pag.* 6.

3 La Croze *ibid. pag.* 56. *ſeq.* Sed is auctor, quod hæreticorum partibus ſtuderet, res optime pro religione geſtas, rapit in pejorem partem, atque impudenter mentitur.

minime callerent, conquerebantur. Igitur *Vaipicotæ*, quo in oppido haud pauci agebant Nestorianorum, Pro-Regis Lusitanici ope, Regisque Cochinensis voluntate, Collegio facto, quum docere incolas cœpissent, ita eos sibi devinxerunt, ut eos non jam Latinos, qualis erat Vincentius; sed populares suos esse prædicarent, frequentesque ad ipsos concurrerent, ut sermonem addiscerent, quo in divinis officiis uterentur. Sed cognito deinceps quamobrem venissent, audientibus Jesuitis, in ædibus Collegii Nestorianismum tueri, adversari nostris, omnia denique agere, quibus eos obfirmatos in errore manere intelligeretur. Mar-Josephus tunc erat missus ab Ebed-Jesu Patriarcha Musulis in Malabariam Antistes Nestorianorum. Hunc Pro-Rex, aliique Europæi, si Romam ad Pontificem ivisset, & Schisma detestatus esset, censuerunt, ubi revertisset, rem Catholicam curaturum. At quo tempore is in Lusiniam navigabat, Nestoriani, qui ægre ferebant Episcopi casum, litteras ad Patriarcham dederunt, quibus orabant, ut quem vellet, ad ipsos Præsulem mittere ne cunctaretur. Patriarcha, qui tolli sibi ab Latinis eam Ecclesiam nolebat, continuo morem Malabaris gerendum existimavit. Itaque Mar-Abrahamo cuidam, quem Episcopum consecrarat, jussit, ut magnis itineribus in eam regionem contenderet, daretque operam ne incolæ Latinorum oratione a Nestorianismo abducerentur. Jam is clam venerat, cœtusque cogere cœperat, atque omnium animos sibi devinxerat, cum Mar-Josephus deceptis simulatione virtutis, ac religionis Principibus Lusitanis, facultatem redeundi, quin Romam proficisceretur, obtinuit, atque in Malabariam revertit. Qua re cognita, Nestoriani divisi in factiones fuerunt, ita ut multi quidem Josephi, alii Abrahami partes sequerentur, seseque invicem contumeliis proscinderent, & schismatis accusare non vererentur (1). Quamobrem Abrahamus navim conscendere, ut Romam navigaret, coactus est. Sed nactus opportunitatem, ad Musulis Patriarcham Mar-Simeonem profugit. Inde quod minus fortasse æquo usus Patriarcha fuisset, Romam venit, & proposita fidei professione, quam aliqui captiosam fuisse ferunt

1 Gouvea *ibid. cap.* 11. *fol.* 62. *seq.*

ferunt, cooptatus est in Ordinem Præsulum Catholicorum. Scriptæ deinde a Pio V. Pontifice Maximo litteræ an. 1567. ad Archiepiscopum Goenensem fuerunt, quibus ei Pontifex in mandatis, ut in Mar-Josephi doctrinam inquireret, dabat, præcipiebatque, ut si hæreticum esse deprehendisset, Romam hominem transferri curaret. Archiepiscopus dicto audiens, Mar-Josepho Cochinum abire, atque in Europam navigare jussit. In Urbem deductus, cum ibi aliquamdiu constitisset, supremum objit diem. Paullo post Mar-Abrahamus in Malabariam pervenit. Lusitani, qui litteras ipsum a Pontifice detulisse intellexerant, eas ut produceret petierunt. Ubi legerunt, fraude Nestoriani circumventos Romanos fuisse dixerunt; quamobrem expectaret, quoad ipsi & rerum, quas molitus esset, & religionis Mar-Abrahami facerent Pontificem certiorem. Interim apud Goenses Dominicanos manere ne gravaretur. Ille qui plane quorsum hæc pertinerent, perspiciebat, non enim culpa vacabat, inde elapsus, clam ad suos profugit, a quibus magnis gaudii significationibus exceptus est, atque ordinare presbyteros, remque divinam ritu Nestorianorum facere rursum cœpit. Sed ut erat rei cujusque simulator, ac dissimulator, ad Pro-Regem, Præsulesque Lusitanos scribebat, esse quidem se conjunctum Romanæ Sedi non communione solum, sed etiam consensione decretorum religionis. Aberat autem aliquanto longius, quam ut cognoscere nostri possent, verum ne, an falsum diceret. Jam Gregorius XIII. Summum Pontificatum adeptus fuerat, ac de Mar-Abrahamo, quod Orthodoxus esset, intellexerat. Quare Epistolam suo nomine dari imperavit, qua ei præciperetur, ut Catholicam Doctrinam in sua Diœcesi explicari sineret, atque Conciliis, quæ Goæ haberi solent, adesse ne recusaret. At ne sibi esse infestos Lusitanos, adeoque vereri se, ne molestia afficeretur, obtenderet, addi Pontifex jussit, facultatem Mar-Abrahamo Goam contendendi dari, caverique ne quis in eum animadvertere audeat Catholicorum. Post Vincentius Fonseca Archiepiscopus Goensis cogitare de Synodo celebranda cœpit. Quapropter ad Mar-Abrahamum, ut veniret, utque ne metueret, scripsit. Idem Pro-Rex fecit Lusitanorum. Cum nullus tergi-

tergiversandi locus esset, paruit. Congregato Concilio, Mar-Abrahamus proposuit fidei professionem, quæ omnium consensu probata est. Pollicitus deinde se, quæ constituta ab Synodo essent, diligenter observaturum, ad suos rediit. Etsi autem fidem, quam dederat, & juramento confirmarat, in rebus ceteris fefellit, tamen, quod attinebat ad Ordinationes, fallere nequivit, propterea quod Jesuitæ duo Syriace periti dati illi sociis fuissent, qui certe quoniam aderant semper, non tacuissent, si quid ab eo peccari animadvertissent. Hæc cum ita se haberent, vereri Mar-Abrahamus cœpit, ne iram in se concitaret Patriarchæ Nestorianorum. Igitur litteras ad eum de Synodo dedit, obsecravitque, sibi ut ignosceret, quod interfuerit; quum insistentibus Lusitanis, qui potentia, auctoritateque plurimum valerent, fieri aliter non potuisset. Propositam vero ab se fuisse *fidei professionem*, quæ probata fuisset summa omnium Patrum consensione. His artibus se Patriarchæ, ac Lusitanis satisfacturum arbitrabatur. Atque hæ ipsæ litteræ in manus venerunt Lusitanorum. Interim impostor quidam in Malabariam venit, qui Mar-Simeon appellabatur, seseque Episcopum jactabat. Divisis Nestorianis in factiones duas, quarum una Mar-Simeoni, altera Mar-Abrahamo parebat, is, quem secundo loco nominavi, dissensionum Pro-Regem Lusitanum certiorem fecit. Antistites Lusitani, idemque Pro-Rex etsi Mar-Abrahami mores, subdolamque agendi rationem exploratam habebant, tamen committendum non putabant, ut ei Simeon anteponeretur, quod tuendas esse illius partes putarent, qui nostris jam rebus quodammodo assuesset, novoque beneficio conciliari Ecclesiæ Romanæ posse videretur. Simeon suis rebus diffidens, Romam proficiscitur. Sixtus V. Pontifex tunc erat Universæ Ecclesiæ. Is Nestorianum institui in decretis Catholicæ religionis præcepit, cavitque, ne ille rem divinam facere auderet. Hujus rei caussa hæc fuit. Scripserat Simeon, si verum Gouvea prædicat, ad Patriarcham, se cum ad Malabaros venisset, cognossetque potentia, artibusque Lusitanorum ita esse in ea regione imminutas opes Catholici Nestoriani, ut oppressa jam secta esse, ac pene deleta videretur, rem gratam Deo, ipsique Pa-

Patriarchæ haud inutilem facturum putasse, si nomen sibi, & auctoritatem Episcopi sumsisset. Ejusmodi litteras, cum a nostris deprehensæ fuissent, Simeoni magnum detrimentum attulerunt. Nam Ulyssiponem perductus, apud Franciscanos mansit. Qua ex urbe Epistolas scribere audebat, quæ plenæ essent errorum Nestorianorum. Earum aliquæ in manus Alexii Menezesii Archiepiscopi anno 1599. dum suam Diœcesin lustraret, venerunt. His lectis, Alexius nihil cunctatus, supremum fidei apud Lusitanos Inquisitorem monendum putavit. Inde quid actum in Simeonem fuerit, non constat. Mar-Abrahamus, quod Simeonem distineri in Lusitania sciret, resque suas confirmatas arbitraretur, obtemperare Synodis recusabat. Id ubi elatum est, anno 1595. Clemens VIII. Pont. M. Menezesio mandavit, ut in doctrinam, moresque ejus inquireret. Quodsi lapsum iterum in errorem esse deprehendisset, processum, ut vocant, conscribi curaret, Romamque mitteret. Interim errantem detineret, ejusque loco virum syriace, si inveniri quidem posset, doctum Ecclesiæ Malabaricæ Nestorianorum præficeret, qui sustineret Vicarii Apostolici dignitatem. Caveret autem, ne quis, nescio Romano Pontifice, Episcopus aliquis eodem mitteretur. Menezesius, quod sibi *de Processu* fuerat imperatum fecit. Sed cum accepisset, Mar-Abrahamum profugisse Angamalam, quo Lusitanis accedere non licebat, deserendum pertinacem, atque in errore obfirmatum senem existimavit. Eo fere tempore Malabari Nestoriani, qui Episcopum imparem oneri ferendo esse perspicerent, ad Patriarcham de successore, qui interea subsidio seni esset, scripserunt. Id ut est Menezesio nunciatum, Ormusensibus Lusitanis præcepit, ne Syrum quempiam Episcopum, neve Presbyterum in eam regionem penetrare finerent. Ni dicto audientes essent, scirent se rebus sacris interdicendos. Quamobrem qui missus a Patriarcha fuerat, cum aditus omnes interclusos, neque viam esse ullam, qua in Malabariam proficisceretur, redire in patriam decrevit. His rebus gestis, animum Menezesius ad Jacobum, quem Mar-Simeon, de quo paullo ante dictum est, suis præfecerat, reducendum convertit. Id ut facile consequi posset, hortatus hominem est, ut Mar-Abrahamo sese conjungeret.

geret. Ille quod magnam apud suos existimationem sanctitatis, & auctoritatem obtineret, metueretque, ne si Mar-Abrahamo paruisset, minore in pretio haberetur, nihili admonita Præsulis Goensis fecit. Dum hæc Menezesius laborabat, Mar-Abrahamum, ejusque Archidiaconum monebat, ut pertinacia desisterent, decretisque Orthodoxæ religionis assentirentur. Sed frustra. Anno 1597. Menezesio suam Diœcesim perlustranti, redditæ sunt a Pro-Rege Matthia Albuquerquio litteræ, quibus significabatur, Mar-Abrahamum Schismaticorum Episcopum decessisse; idque ab eo non postulari modo, sed etiam flagitari, ut perficeret, quæ sibi esse ex usu viderentur. Igitur ille ut Clementi VIII. Pontifici morem gereret, Vicarium Apostolicum, & Episcopatus moderatorem Franciscum Rozium Jesuitam dixit, qui primus deinde e Societate Jesu Antistes in ea Indorum Diœcesi fuit. Is quum syriace, malabariceque doctus esset, statimque apud incolas eorum sermone concionari cœpisset, multorum sibi animos devinxit. At Lusitani, qui Archidiaconum singulari virtutis semper apud cives suos opinione versatum fuisse, exque magna familia ortum scirent, intelligerentque ab eo, si perductus ad Sacra Catholicorum fuisset, maximum Malabarorum numerum Romanæ Ecclesiæ conciliaturum; sin minus, facturum oratione auctoritateque sua, ut ne ii quidem in sententia manerent, qui Rozium consectarentur; Menezesii consilium reprobandum, aliamque rationem ineundam judicarunt. Igitur Archiepiscopo Goam reverso, quæ sibi in mentem venenerant, exposuerunt. Orarunt, ut rem diligenter consideraret, ac ne tantam multitudinem hominum, præcipiti sententia, iret perditum. Menezesius, ut, quod illi dicerent, cognovit utile Christianæ reipublicæ futurum, litteras ad Archidiaconum dedit, quibus eum *Vicarium Generalem* constituebat; modo *professionem fidei* Orthodoxam ederet, & Francisco Rozio, Rectoreque Collegii Vaipicotensis adjutoribus uteretur. Negavit Archidiaconus sibi opus adjutore esse, *professionemque fidei* his conditionibus nullam se, dixit, ejusmodi, qualem Archiepiscopus præscriberet, editurum. Cum nihil proficeret, aliud consilium capiundum Menezesius censuit. Scripsit Archidia-

cono

cono licere Vicarium esse Generalem Ecclesiæ Malabarorum, si tamen Catholicam fidem palam profiteri vellet. Accipere Archidiaconus conditionem simulavit, promisitque se Orthodoxam religionem feria quinta in Cœna Domini, qui dies sanctus haberetur, prædicaturum. Nam Episcopum expectabat a Patriarcha Nestorianorum (ignorabat enim iter esse ab Lusitanis præclusum) itaque circuitione esse opus arbitrabatur. Sed ubi intellexit, id agere Latinos, idque magnopere studere, ut ne aditus cuiquam Syrorum in Malabariam pateret, illuxisseque constitutum diem vidit, negavit se promissa servare velle, ut qui eam religionem, quam a puero colere cœpisset, deserendam numquam esse existimaret.

Idem Nestoriani ceteri fecerunt. His rebus intellectis, Menezesius Angamalam petere, & Archidiaconum in ordinem redigere decrevit. Id ubi Georgius (nam Archidiacono id erat nomen) rescivit, diffidere suis rebus cœpit. Collegit igitur sese, atque impediendum putavit, quo minus iter Menezesius aggrederetur. Cumque simulato esse opus existimaret, scribere de fidei *professione*, polliceri omnia, modo Jesuitis nihil secum commune esset, diem ex die ducere. Erant Lusitanorum nonnulli, qui, ad Jesuitas quod attinebat, Georgio concedendum arbitrarentur. Sed Menezesius, qui fraude, doloque malo id fieri a subdolo illo, vafroque Archidiacono suspicabatur (præter Jesuitas enim nullos reperiri existimabat, qui periti syriacæ linguæ essent, detegereque artes hominis valerent) negavit se a suscepto consilio discessurum. Cum diutius se duci Menezesius, multosque perire cerneret, ne quid ab se peccatum esse videretur, Georgio permisit, ut Vaipinum ad Franciscanos sese conferret, eamque fidei *formulam*, qui sibi proposita fuisset, juraret se in posterum tempus defensurum. Ubi ea dies, quam ad rem perficiendam Archiepiscopus constituerat, venit, Georgius adjit ad Franciscanos, multisque adstantibus, eam se religionem colere deinceps, tuerique velle affirmavit, cujus formulam Lusitanice Sacerdos quidam laicus recitaverat. Erat Archidiaconus imperitus sermonis Lusitanorum. Itaque vacare se culpa existimabat, si probari ea ab sese dixisset, quorum nullam

haberet notionem. Gratulari, qui aderant, Archidiacono, laudare fortunas Ecclesiæ Malabarorum, omnia denique bona dicere. At Jesuitæ, quos artes Georgii minime latebant, dolo actum clamabant, confirmabantque fore, ut id brevi, qui tum laudabant, confiterentur. Interim Archidiaconus domum revertitur. Cives deinde ad se evocat. Narrat se Lusitanis fidem, religionemque suam Vaipini probasse. Nescire se, quid Sacerdos Europæus Lusitanice recitaverit. Id unum ab se intellectum, Pontificem Romanum Caput Ecclesiarum esse. Non repugnasse quidem se, quod negari nullo modo possit, esse illum Primatem Latinorum. Harum rerum cum certior Menezesius factus ab Jesuitis fuisset, constituit iter, quod ante paraverat, non esse in aliud tempus differendum. Igitur cum multa oppida peragrasset, Vaipicotam venit, & in consessu sacris interdixit eos, qui Babyloniorum Patriarcham Pastorem esse Catholicæ Ecclesiæ affirmarent, & Archidiaconum, suosque, ut subscriberent, permovit. Malabari Nestoriani, ut enunciatum id est, ad ædes Archidiaconi concurrerunt, questique de Menezesio, quod S. Thomæ Ecclesiam pervertere conaretur, petierunt a Georgio, ut sibi facultatem injuriam repellendi daret. Hæc tametsi cognita Archiepiscopo erant, tamen nequicquam commovebatur. Nam his, qui periculum, in quod ille sese conjecerat, proponebant, quid timetis? inquit. *Caussa Dei est. Ipse eam defendet.* Post ipse Archiepiscopus reliquas Nestorianorum Ecclesias lustratum migravit, & aliquando cum Archidiacono instituit de religionis decretis disputationem.

Jam Archidiaconus ad suos reverterat, repudiatisque iis, quæ gesta a Menezesio fuissent, omnibus, ut Patriarcham Babyloniorum consectarentur, præceperat; cum hortatu etiam civium inductus est, ut sacris interdicendos statueret eos, qui Goensi Archipræsuli parere auderent. At Archiepiscopus nihil prætermittebat, quod ad reducendos hæreticos pertineret. Nam etsi multa perpessus incommoda fuerat, tamen modo animas errantium ad veritatis cultum adducere posset, nihil metuendum, nihilque aut incommodi, aut periculi declinandum arbitrabatur. Cum res anno 1599. ita sese haberent, redditæ Menezesio

zeſio litteræ ab Archidiacono fuerunt, quibus ſignificabatur, veniam ab eo peti, optarique maxime, ut noſtris ſocietate communionis conjungeretur. Incredibile dictu eſt, quam hæ jucundæ, gratæque Archiepiſcopo fuerint litteræ. Sed quoniam cujuſmodi eſſent ingenia hæreticorum plane norat, cauto eſſe opus arbitratus, capita quædam doctrinæ Georgio proponenda putavit, quæ ſi probaſſet, tum tandem omnibus perſuaſiſſet, eſſe illum in Orthodoxis merito numerandum. Igitur uſus conſilio Theologorum, imprimiſque Jeſuitarum, quorum fidem, atque eruditionem cognitam habebat, ab Archidiacono poſtulavit; primo, ut Neſtorii, ejuſque *Sectatorum Diodori*, atque (1) *Theodori* hæreſes damnaret; ſecundo, ut unam eſſe legem Chriſti, quam omnes colere debeant, confiteretur; tertio, ut eam fidei profeſſionem ederet, quæ miſſa ad ipſum poſt Mar-Abrahami interitum fuerat; quarto, ut libros rituales, ceteroſque Neſtorianorum proferret, quo vel emendarentur, ſi ratio quidem poſceret, vel exurerentur; quinto, ut Romanum Pontificem omnium omnino Eccleſiarum Patrem, Paſtorem, Magiſtrum, & Caput eſſe profiteretur; ſexto, ut Babyloniorum Patriarchæ anathema diceret; ſeptimo, ut nulli Epiſcopo pareret, quem conſtaret non eſſe voluntate Pontificis Maximi in Malabariam miſſum; octavo, ut Menezeſio ceu Delegato Sedis Apoſtolicæ obtemperaret; nono, ut litteras Encyclicas de celebrando Synodo mitteret, cui Presbyteri Neſtoriani intereſſent, iiſque omnibus, quæ conſtituta eſſent, aſſentirentur; decimo, ut Archiepiſcopo Socium itinerum ſe futurum promitteret, quin ullos ſecum armatos milites duceret. His ad Archidiaconum datis, ut ſpatium intercedere poſſet, ne quid ab ſe ille temere actum aliquando cauſſaretur, ei Menezeſius conceſſit, ut diem ſibi ad deliberandum ſumeret. Sed caveret, ne ipſos viginti dies prætergrederetur. Interea Archidiaconus auctoritate Cochinenſis Regis fretus (nam is Rex cum Luſitanis promitteret, curaturum ſe, ut Neſtoriani noſtris partibus ſeſe addicerent, tum maxime Schiſmaticos, ut in ſententia perſiſterent, exhortabatur) tergiverſari rurſum

1 Gouvea *lib.* 1. *cap.* XIII. *fol.* 52.: *Neſtor & Seus Sequazes, Diodoro, & Theodoro.* At errarunt Theologi. Namque neuter horum Neſtorii ſectator fuit. Immo ante Neſtorium vixerunt.

ſum cœpit. Itaque Menezeſius de celebranda Diamperitana Synodo cogitavit, uſuſque adjutore Rozio Jeſuita viro Syriace imprimis docto, Decreta ſcribere eſt aggreſſus, quæ ſanciri communi conſenſione, probarique deberent. Dies Concilio conſtitutus eſt viceſimus Junii an. 1599. Archidiaconus, ut ne repugnare videretur, Encyclicas ad ſuos miſit, quibus, ut Diamperiam accederent, Synodoque intereſſent, præcepit. Paucis ante diebus, quam Synodus cogeretur, Goenſis Antiſtes Georgium,& Presbyteros ad ſe octo evocavit, iiſque decreta, quæ publicare ſtatuerat, legit,ac ſi quid contra ſentirent,eis ut proponerent, poteſtatem fecit.Horum oratione accepta,nonnulla,quæ permitti poterant,immutavit;cetera,quæ ad religionis dogmata, rituſque majoris momenti pertinerent, rata haberi, atque immota manere voluit. Ubi ea dies, quam conſtituerat, venit, prima eſt habita ſeſſio. Sancitum eſt, ut nemini eorum, qui adeſſent, neſcio Archiepiſcopo, eximere ſeſe, aut abire, ante quam abſolutum eſſet concilium, liceret; præſcriptæque preces fuerunt, quas adhibere eo tempore in celebranda liturgia presbyteri deberent. Cautum præterea fuit, ut ne quis privatos conventus cogeret. Poſtero die ventum in eumdem locum, & celebrata altera ſeſſio eſt. Recitavit Goenſis Antiſtes fidei *profeſſionem*. Eam in poſterum religionem retenturos, Archidiaconus, Presbyterique Malabari plerique omnes polliciti ſunt, idque jure jurando ſanxerunt. Non defuerunt tamen, qui concitato tumultu, rem feliciter cœptam interturbare niterentur. Sedato tumultu legatus Cochinenſis ad Menezeſium venit, quæſivitque ex eo, ecquid eſſet ea ſeſſione conſtitutum. Intellexit Archiepiſcopus quorſum hæc ſpectaret oratio. Itaque reſpondit, cum Neſtorianis nihil eſſe niſi de religione Chriſtiana, ejuſque decretis actum. Quamobrem nunciaret Regi, neque dereptum, neque eum eſſe ſe, qui deripi quidpiam de auctoritate regia patiatur. Jam presbyteri, & multi eorum, qui primas in civitatibus partes obtinebant, ad noſtros ſerio acceſſerant, remque Catholicam,ita ut par erat, curabant, quæ res magnam Synodo afferebat utilitatem. Propoſita tertia, inſequentibuſque ſeſſionibus (novem autem ſunt celebratæ) recta de ſeptem Sacra-

Sacramentis ſententia, atque probata , pluribuſque rebus, quæ ad ritus , ac diſciplinam Eccleſiaſticam pertinerent , conſtitutis , Eccleſiaque Malabarenſi Romanæ , ut quidem omnes ſibi perſuaſerant , conjuncta , id eſt concilium dimiſſum . Qui noſtris partibus ſtudebant (nam erant nonnulli,qui ſe orthodoxos fingerent) ſingulari carmine labores , quibus erat perfunctus, reſque omnes , quas præclare Menezeſius in Synodo geſſerat , perſequuti ſunt , atque illud manare in eas civitates curarunt , quas ille inviſere conſtituerat , ut cum veniſſet, a populo collauderetur . Interim Archiepiſcopus, quibus rebus poterat, novos Catholicos juvabat , magniſque benevolentiæ , ac liberalitatis ſignificationibus dabat operam , ut quam doctrinam auctoritate Sacrorum Bibliorum , veterumque Patrum nixam amplexi erant , indiciis etiam ejuſmodi illecti , profiteri peragerent , neque ſe a quoquam decipi paterentur . Eodem tempore Rozio Jeſuitæ in mandatis dedit , ut rituales libros Malabarorum Chriſtianorum corrigeret . Qui majore libertate , quam ratio poſtularat , uſus , non modo errores , & Neſtorii , atque aliorum , qui ſuſpecti ejuſdem hæreſeos fuiſſent , nomina delevit , ſed etiam e Latinis codicibus haud pauca eſt mutuatus , liturgiamque dedit e Latina , atque Malabarica conflatam . Cum Menezeſius Eccleſiis Malabaricis recte inſtituendis ſtuderet , litteræ a Clemente Octavo Pontifice Maximo anno 1601. accepit , quibus ei poteſtas creandi Epiſcopum Chriſtianorum Sancti Thomæ (ſic enim Malabari Chriſtianis ſacris addicti vocabantur) Franciſcum Rozium Jeſuitam dabatur . Fuit id Menezeſio gratiſſimum . Itaque eum ad ſe continuo accivit , atque Antiſtitem conſecravit Angamalenſem . Anno 1605. Pauli Quinti Pontificis Maximi Decreto in Cranganorum oppidum Angamalenſis idem Præſul translatus eſt , & auctus Archiepiſcopi dignitate . Is Rozius cum comiter complecti incolas ſoleret , omnium fere ſibi animos devinxit , neque paſſus eſt , ut rebus novis Archidiaconus ſtuderet .

In patriam tandem Menezeſius (1) reverſus , dictuſque eſt Ar-

1 Menezeſium laudant Clemens VIII. *Pont. Max.* in Litteris ad ipſum datis anno 1599. apud Raulinum, initio *Hiſt. Eccleſ. Malabar.* Antonius de Gouvea Auguſtinianus in eo libro, qui inſcribitur *Jornada do Arcebiſpo de Goa Dom Frey Aleyxo de Menezes &c. edit. Conimbricæ.*

Archiepiſcopus Bracharenſium, quo in munere fungendo deceſſit. Anno 1617. Franciſcus Rozius ſupremum (1) objit diem. Is ſibi ſucceſſorem e ſua ſocietate delegerat. Atque ita quoque factum deinceps fuit, quod Franciſcus Garzias Archiepiſcopatu eſt potitus Cranganorenſium. Malabari, qui ægre ferre ſe dicerent, de conjurando cogitarunt. Anno 1655. Archidiaconum, qui illius, quem Meneſeſius reduxerat, propinquus erat, adjerunt, ac jurejurando (2) conſtituerunt, ſe in poſterum tempus numquam Archiepiſcopis uſuros, qui Jeſuitæ eſſent, ac Romano Pontifici parerent. Ad Patriarchas deinde Jacobitarum, Neſtorianorum, Coptorumque (3) ſcripſerunt, ut aliquem in Malabariam mitterent, qui ſuſtineret Archiepiſcopi dignitatem. Miſſus a Neſtoriano Ahatallas (4) fuit, qui epiſtolas ab eodem Patriarcha Babyloniorum impetravit,

an.1606. Johannes Maria Camporeus Soc. Jeſu *Epiſt. Vaipicota an.1590. ſcripta* apud Raulinum *ibid.* Henricus Noriſius Auguſtinianus S. R. E. Cardinalis eruditiſſimus *Diſſert. de v. Synodo cap.xi. pag.783. edit. an.17 . 9. tom.1.* Joſephus Simonius Aſſemanus *Diſſert. de Syris Neſtorianis pag* 168. Petrus le Brun Congregat. Orat. Presbyter *tom.iii. des Ceremon. de la meſſe pag.404. ſeq. edit. an.1726.* multique alii, quorum ibidem ſeriem deſcribit Raulinus, qui fuſe copinſeque Hiſtoriam Synodi Diamperitanæ perſequitur.

1 Confer Raulinum *Hiſt. Syn. Diampee. Diſſert.v. pag.409. edit.an.1745.* Petrum le Brun. Ibid. *pag.*407. Michaelem Lequienum *tom.*II. *Orientis Chriſtiani col.*1286. Philippum Alegambium *Biblioth. ſcriptor. Soc. Jeſu p.* 249. *edit. an.* 1676. Joſephum Juvencium *Hiſt. Societ. Jeſu lib.*xviii. *pag.*480. *ſeqq. edit. an.*1710. Poſt Rozium nominatus Hieronymus Xaverius Soc. Jeſu eſt, qui eodem *an.* 1617. deceſſit. Vide Raul. *ibid.* Alegambium *ibid. p.*348. Juvencium *ibid. ſeqq.* Xaverio ſucceſſit Stephanus de Britto, qui decimo ſeptimo Epiſcopatus anno obiit. *Lequien. ibid.* Raulinus *ibid. pag.*493. *& relat. Stat. Malabar. edit. Rom. an.* 1645. Britto ſuffectus eſt Garzias, de quo diximus. Lequienius *ibid.* & Raulinus *ibid.*

2 Confer Vincentium a S. Catharina Carmelitam excalceatum *Viaggio all' Indie Orientali. edit. Rom. an.* 1672. *lib.* II. *cap.* viii. *pag.* 153. *ſeq cap.*xv. *pag.* 177. *ſeqq.* & Raulinum *ibid. pag.* 440. *ſeq.*

3 Raulinus ibid. „ Clam itaque Caſſanarii vel a ſuo Patriarcha, vel ut (*etiam*) ait Vincentius a S. Maria (*ibid. cap.*viii. *pag.* 173.) „ a Patriarcha Coptorum, aut Jacobitarum alium Epiſcopum expoſtularunt, atque ad eos „ miſit ille Syrum Epiſcopum Ahatallam nomine arabice, græco autem Theodorum, qui „ Damaſcenis præfuerat. Mirum fortaſſe videri cuiquam poterit, Neſtorianos ad Monophyſitam litteras de Epiſcopo in Malabariam mittendo ſcripſiſſe. At ejus rei ſimile exemplum refert ſeptimi ſeculi *Hiſt. Patr. Alex p.*184.188. Renaudotius Quamquam placet mihi Joſephi Simonii Doctiſſimi viri ſententia, qui Ahatallam Neſtorianum fuiſſe pugnat. *tom.*vi. *Bibl. Orient. pag.*462.

4 De Ahatalla confer Vincentium a Sancta Catharina *l.* II. *c.*viii. *p.*153. *ſeq* & Raulinum l.c. qui ſic habet „ Homo hic ſane diſcolus, cum Meliapurum appuliſſet, mancipatus Luſitanorum „ ſtudio, litteras dedit Archidiacono, quibus certiorem reddebat illum de ſuo adventu, quodque „ mitteretur Patriarcha a Pontifice Romano aſtute aſſerebat. Malabarenſes conſpiratione facta, ut Epiſcopum Ahatallam libertate donarent, ingentes turbas ciere cœperunt, atque trans „ facta viginti quinque millia armatorum Archidiacono ductore copias, Garziam in obſidem „ libertatis Ahatallæ capere conabantur Cochini. Indignatione vero penitus exarſerunt, cum „ illis nunciatum eſt, Ahatallam Goam adductum fuiſſe, atque a tribunali Inquiſitorum ſeculari „ brachio traditum eſſe flammiſque abſumptum. Confer Vincentium a S. Maria *l.* II. *cap.*viii. *pag.*153. *ſeq.*

travit, quibus Malabari monebantur, ut ei omnium rerum fidem adjungerent. Sed Ahatallas a Lusitanis captus, & Goam perductus, quod hæreticus esset, abducereque a recta sententia Sancti Thomæ Christianos conaretur, extremo supplicio affectus est. Id ut est Malabaris nunciatum, vehementer perturbati sunt, statueruntque quidvis perpeti potius, quam negotio desistere. Itaque Archidiaconum Episcopum nominant, quodque Episcopi nulli adessent, contra atque instituta Christi postulabant, imponi eidem a duodecim presbyteris manus, ipsumque hoc pacto consecrari fecerunt. Diu se durissima pressos fuisse servitute dixerunt. Timendum esse, ne ab Jesuitis, qui ritum Syriacum delere contenderent, Archidiaconus, ceterique presbyteri Malabarorum, dignitate, bonisque Ecclesiasticis privarentur. Garziam superbe, crudeliterque imperare (1). Hunc si iterum sibi præfecissent, de iis, qui conjurassent, erant autem maximo numero, gravissimum supplicium sumturum. Itaque manendum in sententia omnino esse, neque committendum, ut quisquam suorum in extremum fortunarum, vitæque periculum veniret. Crebri rumores Romam afferebantur, litterisque Lusitanorum certior Pontifex fiebat, rem Catholicam in Malabaria laborare, metuendumque esse, ne rursum incolæ Christiani omnes in potestatem redigerentur Nestorianorum. His nunciis, litterisque commotus Alexander VII. (2) Pontifex, Carmelitis aliquot mandavit, ut in eam regionem contenderent, utque amicos continere, transfugasque ad sanitatem reducere curarent. Carmelitæ, quod jussi fuerant, facere non prætermiserunt. Sed Malabari, qui specie quidem fictæ simulationis Jesuitas, re autem vera Orthodoxam religionem (3) aversabantur, cum initio verba illis dedissent, tum demum induci num-

1 Conquestiones Malabarorum describit Vincentius a Sancta Catharina *l.II. c.XV. p.179. cap.VIII. p.153. seq.* Societatis Iesu sacerdotes larinos ritus introducere in Malabarorum Ecclesias curasse indicat etiam Daniel Bartholus in Asia *edit. an.1667. pag.432.*

2 Quatuor hi Ministri Evangelici Carmelitæ fuerunt, hoc est Hyacinthus a S. Vincentio, Marcellus de S. Yvo, Josephus a S. Maria, & Vincentius Maria a Sancta Catharina Senensi. Constat ex lib.I. operis mox indicati Vincentii a S. Catharina, quem consulere lector poterit *pag.2.*

3 Iidem Vincentius a S. Catharina, & Josephus a Sancta Maria in operibus supra indicatis, quid egerint, quæque incommoda perpessi fuerint, describunt, quos lector, si volet, consulat.

numquam ſe poſſe dixerunt, ut decretis Romanæ Eccleſiæ aſſentirentur. At Carmelitæ, qui deſpondendum non eſſe animum cenſebant, conventus habere, cum Parœcis agere, omnia denique experiri, ne fruſtra tam longo ſe itineri commiſiſſe, totque laboribus perfuncti fuiſſe viderentur. Cum aliquos ſibi conciliaſſent, in eam ſpem venerunt, fore, ut ſi quiſquam ex eorum cœtu Antiſtes eſſet creatus eorum Chriſtianorum, omnes pertinacia deſiſterent, veramque religionem amplecterentur. Itaque uno demto Hyacintho a S. Vincentio, ceteri anno 1659. Romam reverterunt. Joſephus a S. Maria dictus, conſecratuſque Hierapolitanus (1) Epiſcopus eſt, Vicariuſque Apoſtolicus conſtitutus, qui anno 1660. Roma profectus, anno 1661. extremo Aprili menſe in Indiam pervenit, intellexitque an. 1659. Garziam Archiepiſcopum, & an. 1660. Hyacinthum, de quo paullo ante diximus, e vita migraſſe. Cochinum cum Hieropolitanus Præſul veniſſet, ſumma Luſitanorum, & Malabarorum, qui noſtris partibus ſtuderent, voluntate, lætitiaque exceptus eſt. Archidiaconus, qui rebus ſuis diffidebat, dolis, mendaciiſque opus eſſe putavit. Igitur ſpargere in vulgus cœpit, eum, qui ſe Hierapoleos Antiſtitem jactaret, neque Carmelitam, neque Epiſcopum Roma miſſum in Malabariam (2), ſed Jeſuitam eſſe, qui Goa Chriſtianos S. Thomæ circumventum veniſſet. Hierapolitanus continuo ad Parœcos quinquaginta duos ſcripſit, eiſque dolum detexit. Conventum tandem eſt, ut cum Archidiacono de reducendis Hæreticis ageretur. Ei rei dies eſt conſtitutus. Quo die tanta impudentia ſuam cauſſam defendere Neſtoriani cœperunt, totque fucis, dolis, calumniis uſi ſunt, ut ferendi non viderentur. Archidiaconus proſpiciebat, niſi ſalutem fuga petiiſſet, Goam ſe deducendum, extremoque ſupplicio afficiendum, propterea quod Orthodoxus cum fuiſſet, non ſolum

1 Vide Ioſephum a S. Maria initio *della ſeconda ſpedizione*, & Raulinum *loc. cit. pag.* 441.

2 Idem Ioſephus in eadem *Expedit. ſecunda l.* 11. *cap.* VII. *pag.* 151. *ſeq.* „ E' impoſſibile riferire diſtintamente quanto ſi patiſſe per no meſe continuo, non di negozi, ma d'inſidie, calunnie, ſtratagemme, e invenzioni diaboliche de' ſciſmatici per guadagnar la vittoria, e perder per ſempre quella povera Criſtianità. Chi ha letti gli Annali Eccleſiaſtici, vedrà epilogate in queſto miſerabile congreſſo tutte le aſtuzie de' moderni, e antichi ereſiarchi Ario, Pelagio, Lutero, Calvino, e più sfacciate aſſai delle loro, avendo il favore de' principi idolatri fatti giudici della cauſa di Criſto &c. Conſule quæ ſequuntur.

lum ipse defeciſſet a noſtris ſacris, ſed etiam ſuis, ut idem faceret, auctor fuiſſet, clam in locum, ubi tuto verſaretur, profugit. Anno 1663. Cochinum in poteſtatem venit Batavorum. Ea res magnum noſtris attulit detrimentum. Neſtoriani a Batavis (1) impetrarunt, ut legem de Sacerdotibus Europæis e regno pellendis ferrent. Epiſcopus, qui inde excedere cogebatur, invito Archidiacono, Alexandrum e Campo Malabarum Catholicum, cujus virtutem cognitam habebat, Antiſtitem conſecravit Indorum (2) Chriſtianorum. Hic primus

1 Joſephus a S. Maria *ibid. pag. 76. ſeqq.* Raulinus *ibid. pag. 441.* „ Cum autem ab anno 1661. uſque ad annum 1663. Batavi Coulanum, Cranganoram, atque Cochinum expugnaſſent, pulſis inde Luſitanis, fugere coactus eſt Joſephus, qui tamen antequam inde diſcederet Epiſcopum illorum Chriſtianorum inauguravit Alexandrum, & Gnam venit, & inde Romam 6. Maii an. 1665.

2 Vide Raulinum *ibid. pag. 441. ſeqq.* Is Alexander anno 1676. deceſſit. Succeſſorem habuit Raphaelem Tiguedrum Indum. Raulinus *ibid. pag. 442.* „ Ex epiſtola exarata Vaipini in Malabaria an. 1676. a P. Bartholomæo a Spiritu Sancto Carmelita diſcalceato, ac præfecto miſſionibus Malabaricis, cujus apographum, uti & aliarum, de quibus infra in Urbe nobis hoc anno 1744. liberaliſſime exhibuere viri omni exceptione majores, id inquam conſtat: Alexandrum de Campo petiiſſe a Summo Pontifice Epiſcopum ſibi coadjutorem, & Succeſſorem deſignari, cumque ipſius precibus Pontifex benigne annuiſſet, quatuor Carmelitas excalceatos in Indiam miſit, ut quorum aptiorem deprehenderent, Apoſtolica auctoritate Epiſcopum, & Succeſſorem Alexandri deſignarent. Quum vero Batavorum noviſſima expugnatio aditum non parum difficilem redderet, Cæſaria interpoſitione miſſi, commeatum obtinuerunt a Collegio Amſtelodamenſi. Ut autem in Indiam appellentes ejuſmodi litteras Batavo Commendatori Van-Redo inſpiciendas porrexerunt, conſtanter ipſe aſſeverare cœpit, ſe nullam alterius electionem probaturum, quam Matthæi de Campo Alexandri de Campo nepotis. Quod ideo dicebat, quia verebatur, ne Commiſſarii eligerent, ut ferebatur, D. Cuſtodem Epiſcopum Hierapolitanum, natione Indum, ac ſtirpe Brachmanem. Pollicebatur etiam, ſi Matthæum inſtituerent, expeditam adeundi Cochinum facultatem, tum Batavorum gratiam, quæcumque demum ad victum neceſſaria; quod ſi ſecus facerent, ſe Matthæum renunciaturum Epiſcopum; Chriſtianos S. Thomæ ad obedientiam illi præſtandam curaturum; commiſſarios tandem in Perſidem deportandos fore minitabatur, cujus etiam horæ breviſſimum tempus, ut decernerent, quid facto opus eſſet, deſignavit. Igitur Carmelitæ, qui ſe eum in Epiſcopum, tuta conſcientia, eligere non poſſe arbitrabantur, ſub hac reſtrictione reſpondent, paratos nempe ſe eſſe, eum in Epiſcopum deſignare, dum ea obſervarentur, quæ Sacri Canones, & quæ ipſis Summus Pontifex præſcripſerat, atque in mandatis dederat. Quo accepto reſponſo Van-Redo, ut legitur in alia epiſtola ſcripta Verapoli 26. Aprilis ann. 1678. (*Hanc epiſt. ſubſcribunt Fr. Bartholomæus a Spiritu Sancto Præfectus, F. Angelus Franciſcus a S. Thereſia, & Bartholomæus Anna Clericus Syrus Patria Aleppenſis*) Commiſſarios diſcedere juſſit, ut factam a ſe electionem Epiſcopi Alexandro, atque ipſi Matthæo ejus nepoti annunciaret. Immo invaluit rumor, commendatorem Van-Redo ex commiſſione Romanæ curiæ, atque Menteiæ Societatis Batavicæ, Matthæum de Campo Epiſcopum conſtituiſſe. Commiſſarii vero Apoſtolici ſecedentes Mangatem, ex eo loco palam teſtati ſunt, notumque cunctis fecerunt, rumorem illum falſiſſimum eſſe, atque Pontificis juſſibus parentes, illico in Epiſcopum deſignarunt Dom. Raphaelem de Tiguedro Nobilem Indigenam, Canonicum olim, Viſitatorem, & Vicarium Generalem Epiſcopatus Cochinenſis Sede Vacante. Hæc omnia ægre ferebat Van-Redo, quia ipſe, & Alexander pacto convenerant, de faciendo Epiſcopo Matthæo ejus nepote . . . . . Alexander vero rebus bene perpenſis, electionem Raphaelis approbavit, immo ipſi expeditam viam ad Montana Malabarica præbuit, atque omnes illi Chriſtiani obedientiam ipſi præſtiterunt.

ejus gentis Præsulum, qui Pontifici parerent, fuit. Batavi (1), quibus Archidiaconi scelera, flagitiaque perspecta erant, Megarensis Antistitis Alexandri patrocinium susceperunt. Anno 1665. Hierapolitanus Episcopus Romam venit, & Pontifici, Sacræque Congregationi, quæ gesserat, narravit. Cum Innocentius XI. Pontifex Maximus Ecclesiam universam moderaretur, litteræ e Malabaria acceptæ sunt, quibus significabatur, Archidiaconum periisse. Itaque missi Carmelitæ rursum in oras ejus Imperii fuerunt (2), qui circumspicerent, fieri

1 Crozeus *Christianismi des Indes lib.* v. *pag.* 456. *edit. an.* 1724.

2 Cerrius *pag.* 103. ,, l' antichissima Cristianità fondata . . . nella terra de Malavari, è
,, sottopposta a 21. regoli, ne' stati de quali si trova divisa, e sparsa, essendo composta di 140.
,, villaggj fra grandi, e piccoli, ove sono 127. Chiese co' loro Sacerdoti, che le offiziano
,, al rito Soriano, e il numero de' Cristiani arriva a 200000., i quali sono molto divoti della Santa Croce, delle anime del Purgatorio, e del santo digiuno, e benchè sieno gente
,, tutta de' boschi, e montagne, contuttociò riescono ottimi Cattolici, e molto obbedienti
,, alla Chiesa Romana, e tal Cristianità fra quei regoli è assai stimata, e gode molti privilegj. Nel tempo però passato caddero per mancanza di operai nello Scisma di Nestorio, riconoscendo per loro Patriarca quello di Babilonia, da cui ricevevano i Vescovi, ed erano governati dispoticamente nello spirituale, onde essendo molti anni vissuti in questa eresia, Iddio li liberò . . . . mentre essendo stato fatto Arcivescovo di Goa Fra Alessio Meneses dell'
,, Ord. di S. Agostino . . . . Prelato molto zelante delle anime, e dell' onor di Dio, vi andò
,, in persona, e con infiniti travagli, spese, e patimenti, alla fine purgò quel popoli dall'errore, in cui miseramente giacevano, e li restituì al grembo di S. M. Chiesa . . . . Essendo
,, dunque la suddetta Cristianità ridotta totalmente alla obbedienza della Chiesa Romana, gli
,, fu dato un Arcivescovo proprio, e vi furono mandati molti Padri della Compagnia, i quali
,, l' hanno posseduta da 40. anni in circa, ma essendovi oltre la dignità Archiepiscopale anco la
,, seconda con titolo di Arcidiacono, che ha l' uffizio di Vicario Generale, ed è sempre nazionale; l'ultimo molto ambizioso, ch' era sempre passato con poca corrispondenza col
,, suo Arcivescovo Padre della Compagnia, essendo anche i Cristiani disgustati di detti Padri,
,, non volle riconoscerlo più per suo pastore, e lo fece discacciare insieme con tutti i Gesuiti,
,, per maggiormente autenticare questa risoluzione in pubblica Chiesa . . . . . si fece giurare
,, sopra un Crocefisso di non mai più riconoscerli in avvenire per loro pastori, e direttori, ed
,, eleggere per Governatore, e Capo se medesimo. Anzi la cecità di quei popoli arrivò a tanto oltre, che si congregarono di nuovo tutti, e dodici Sacerdoti principali consagrarono
,, Vescovo il detto Arcidiacono, e per tale fu sempre tenuto, stimato, e riverito; ordinando, dispensando, e amministrando tutti i Sacramenti della Chiesa invalidamente . . . Onde i buoni Sacerdoti, e Cristiani obbedienti alla S. Sede ne diedero parte a Roma, e le lettere arrivarono in tempo della S. memoria d'Alessandro VII. nelle quali istantemente, e in
,, ispecie dimandavano i PP. Carmelitani Scalzi, che furono loro con molta prestezza mandati
,, per più vie con ample facoltà, e dopo molti travagli, e patimenti arrivarono a salvamento.
,, Iddio restò molto servito, perchè riconosciuto il loro errore, la maggior parte della suddetta
,, Cristianità di nuovo si ridusse alla obbedienza di S. Madre Chiesa, conforme si può vedere
,, nè due libri stampati in Roma da Monsign. Sebastiani (Josepho a S. Maria) oggi vescovo di città di Castello, e nell'altro del P. Vincenzio Maria gia Procuratore Generale dei Carmelitani
,, Scalzi, che furono di persona in quelle parti; onde per far contrapposto al detto intruso,
,, ch'era uno de' principali di quella nazione, vi fu eletto col beneplacito Apostolico un vescovo nazionale con facoltà di Vicario Apostolico, che coll'ajuto di detti Padri ha ivi fatti gran
,, progressi; anzi ultimamente dalla Congregazione ne sono stati mandati quattro con facoltà di

,, poter

fieri ne ulli progressus ab nostris in Malabaria possent, & si Alexander Megarensis vita functus esset, ejus loco quem esse aptum judicassent, Antistitem dicerent, atque ejus rei sacram Congregationem facerent certiorem. Inde ab Lusitanis Præsules Cranganorenses e Societate Jesu nominabantur, qui consecrati ab Archiepiscopis (1) curam aliquarum Ecclesiarum

„ poter sostituire al detto vescovo di Megara Vicario Apostolico il successore, per recidere „ ogni radice del pernicioso scisma, che dall'empio Arcidiacono, che s'intruse in quella Chiesa, fu suscitato. Si è avuta però pochi mesi sono certa notizia, che sia morto, onde si spera la „ unione di quei Cattolici, ch'erano in grandissima dissensione, e discordia.

1 Raphaeli Tigruedo, de quo paullo ante diximus, successit Didacus ab Annunciatione Congregationis S. Johannis Evangelistæ, dictusque est Archiepiscopus Cranganorensis die 19. Aprilis an. 1694. Raulinus *ibid. pag.* 445. Anno 1701. cum dignitate se Didacus abdicasset, Johannes Riberius S.J., quem P. Tacbardus Epist. e Bengala an. 1711. scripta (*Lettres Edif. Recueil.* att. *pag.* 383. *seq.*) memorat, Antistes est ejus Ecclesiæ renunciatus, in eisque regionibus functus munere suo fuit, expertusque est inimicos non Batavos solum, sed etiam Christianos, propterea quod ii Carmelitam, non Jesuitam Episcopum optarent, ut ex eorum conventis constat, quæ sic habent „ Conventio & Juramentum factum a Christianis S. Thomæ ob adventum Archiepiscopi „ (Riberii): Anno a Nativitate Christi 1704., & anno Collam 879. die 20. Iunii Cattutti „ in Ecclesia parva, nos omnes deputati Ecclesiarum, quæ sitæ sunt a Pattotta versus meridiem, „ in unum congregati, coram domino Archidiacono, statuimus, & scripsimus hoc negotium, „ nempe permanere ita, quousque nostræ querimoniæ rationem audiens summus Pontifex decernat, ac indulgeat, quod sicuti anteactis temporibus usque in præsens Episcopus ex ordine „ Carmelitarum, ejusdemque Ordinis Patres in nostris molestiis, & acerbitatibus consulati non „ sunt, & nostrum promoverunt profectum, ita deinceps facere pergant. „ Subdit Raulinus ubi hæc retulit *pag.* 447. *Deinde refractarios conventionis hujus, & juramenti excommunicando ita clausulam extremam imponunt.* „ In cujus rei testem advocamus dominum nostrum Jesum „ Christum, Beatissimam Virginem, ac Apostolos xii. Subscribunt Abrahamus Sacerdos, Georgius Sac., Thomas Sac., Georgius alter Sacerd., Alexander Sacerd., Jacobus Sac., Iosephus Sac. „ Addit Raulinus „ Nec Minus invisus erat Schismaticis Archiepiscopus Riberius, quam Cassanariis „ Catholicis; immo ab illis illiberaliter plane habitus est, atque eodem anno 1704. una cum „ Episcopo Thoma hæretico Jacobita, libellum supplicem scripserunt ii Schismatici Summo „ Pontifici in Ecclesia S. Georgii Martyris Rapolini Congregati, in quo primum conqueruntur „ de Paulistis (hoc nomine appellabant Jesuitas a Collegio D. Pauli) caussantes, quod propter „ vexationes sibi ab ipsis allatas jampridem sub Archiepiscopo Garzia, ab Ecclesia Romana discesserint; deinde gratulabantur Papæ de Missione Patrum Carmelitarum, postulabant exinde, „ quod ritus, & consuetudines Syriacas in tota Malabaria observari juberet, caponebant demum „ fore, ut Ecclesia illa non aliter optime gubernaretur, quam si Angelus Episcopus una cum „ Episcopo Thoma regiminis habenas moderandas susciperet. Subscribit deinde libellum *Thomas Episcopus pauper, & humilis: Porta totius India* ... Quæ subscriptionis forma in alia „ ejusdem Thomæ Epistola legitur, quam Assemanus ex archivo S. Congregationis de Propaganda Fide Syriace exaratam, & Latine exscripsit *tom.* IV. *Biblioth. Orient. a pag.* 464. usque „ 467. scripta ab illo Pharaur Patona (Pharanr) anno 1720. Ignatio Patriarchæ Antiochiæ; „ quæ tamen hic paullulum immutata ita habet: *Porta totius India*. Post Thomam igitur „ subscribitur supplex libellus a præcipuis Sacerdotibus duodecim, & novem supra viginti „ Ecclesiæ. Libellum deinde misit Angelus Episcopus Metellopolitanus Patri Augustino a „ S. Ezechio existenti Banderabasi die 19. Decembris an. 1704., ut eum Romam petens summo Pontifici offerret, simulque ei injungit, ut ab eodem litteras Apostolicas postulet, ut sacerdotibus Serra Malabaricæ liceat indiscriminatim celebrare, sive in Azymo, sive in fermentato; ita sibi spondere, quod dissidia mitescerent, & Schismatici ad sinum Ecclesiæ Ro-

„ mana

ejus gentis gerebant. Anno 1714. Mar-Thomas (1) Episcopus fuisse fertur Christianorum, qui Monophysismum profiterentur. Quo quidem tempore Mar-Gabriel e Syria missus, Nestorianorum cœtum moderabatur. Intelligo autem imminutas admodum deinceps hujus sectæ opes fuisse. Monophysitarum enim dolis maximam eorum partem in oppositum errorem declinasse intelligo. Sed his annis paucis, cum dictus a Patriarcha Jacobitarum Antistes Malabarorum nescio quis esset (qui circumventus fortasse a Protestantibus, cultum sacrarum imaginum damnaret) atque in Malabariam appulisset, novamque doctrinam explicare aggressus esset, adeo commovit animos incolarum, ut, Archidiaconi voluntate, Romam Carmelitas miserint, petietintque sibi a Romano Pontifice Episcopum dari. Hi Carmelitæ anno superiore in Urbem pervenerunt. Iidem,

„ manæ redirent ... Alterum ejusdem fere argumenti libellum summo Pontifici obtulerunt Catholici laici; id tantum adjungunt, ope Alexandri Episcopi ac Patrum Carmelitarum, post exortum Schisma unam supra septuaginta extare Ecclesias omni ex parte Romanæ Ecclesiæ addictas, ac præterea decem, & octo, easque media ex parte Catholicis, ex altera autem media Schismaticis constare, reliquas esse octo supra viginti omni ex parte Schismaticas .... Id autem negotii plurimum facessebat Ribeiro, quod tumultuantibus adversus eum cum Schismaticis, tum etiam Catholicis, & Ecclesiasticis, & secularibus, auxilium opemque illis ferebant Batavi. Itaque Gubernator Batavus coacto ministrorum Batavorum consilio Cochimi die nona Julii edictum conscripsit, quod post paucos dies, nimirum die 17. ejusdem mensis an. 1704. promulgatum fuit cum testificatione Danielis Giuntis, qui erat consilio a secretis: *Adversus quemdam* (ita erat scriptum) *Sacerdotem Romanum in Lusitania natum Ordinis Paulistarum, Johannem Reibeiro nominatum &c.* Constat autem posterioribus nunciis, quod Iohannes Ribeiro omnibus exantlatis molestiis illis, atque acerbitatibus, Ecclesiam Malabarensium usque ad an. 1720. moderatus fuerit, sive id tribuendum videatur hujus viri prudentissimo zelo, & in rebus gerendis solertiæ sive eximio Patrum Carmelitarum studio in procuranda pace „. Hæc ille. Post Ribeirum Episcopus est Cranganorensis constitutus Antonius Pimentelus Iesuita, qui etiamnum eam Ecclesiam moderatur. Is sibi successorem elegit, cui non ita pridem a Sacra Congregatione de Propaganda fide missæ sunt literæ Pontificiæ, quibus rata ejusmodi electio habetur, facultasque datur, ut consecrari Episcopus possit. Neque vero Cranganori solum, sed etiam Coccini Antistes est a Societate Iesu delectus, qui ei nunc cœtui Christianorum præest.

1 Cum divisi Malabari in factiones essent, parsque Romanæ Sedi, pars vero Musulis Patriarchæ pareret, Iacobitæ opportunam nacti occasionem, e suo cœtu primum circa annum 1663. Gregorium quemdam in eam regionem miserunt, qui multos ad Monophysismum traduxit. Ei successit Basilius, huic Iohannes, Iohanni Thomas, de quo agimus, qui jam Episcopatu potiebatur an. 1704. Is scripsit ad Ignatium Iacobitarum Patriarcham an. 1709. & ao. 1720. Confer Assemanum *tom. IV. Biblioth. Oriental. pag. 446.* & Raulinum *ibid. pag. 444. seq.* De Gabriele Nestoriano, qui an. 1714. *seqq.* Episcopus Malabarorum ejus factionis erat, adeundus Assemanus *ibid. pag. 447. seqq.* Ex Clarissimo autem viro Nicolao Lercario Sacræ Congregationi de Propaganda Fide a secretis accepi, quod de Malabaris hæreticis ex Nestorianismo ad Eutichianismum traductis, & nunc Iacobitæ cujusdam, qui Iconoclasta est, scelere, permotis, ut ad Sanctam Sedem de Catholica religione suscipienda scriberent, dixi. Sunt autem ii, qui una cum Archidiacono Catholicos se futuros pollicentur fere triginta hominum millia.

Iidem, cum a Sacra Congregatione quæsissent, quamobrem Liturgiam, quam, ut Typis manderetur, Romam miserant, minime probasset, intellexissentque publicari liturgiam non oportere, quæ partim latinum, partim syriacum ritum contineret, velle autem Pontificem, ut ritus cujusque Ecclesiæ, modo nihil complectantur, quod erroris suspectum esse possit, serventur; responderunt, obtinuisse eamdem liturgiam in Malabaria, ita ut non ab Catholicis modo, sed etiam a Nestorianis, & Monophysitis adhibeatur. Atque hæc de Christianis Malabaris dicta sunto (1).

Malabarorum, ac Coromandelensium Idololatrarum haud pauci Christianam religionem amplexi sunt. Sed pars eorum ritus quosdam superstitiosos retinendos putarunt. Magnæ inde sunt ortæ contentiones. Cardinalis Tournonius eosdem ritus damnavit, cavitque ne a quoquam deinceps usurparentur. Ei controversiæ BENEDICTUS XIV. finem imposuit, vulgata Constitutione, quam nos huc esse transferendam putavimus. „Ut „ multa prætereamus, quæ retroactis temporibus hac in re „ acciderunt, graviores, quas innuimus, controversiæ hoc „ ipso ineunte seculo erupuerunt, seu potius renovatæ fuerunt, quum a felicis recordationis prædecessore nostro Clemente PP. XI. missus, ad oram Coromandeli appulit bonæ „ memoriæ Carolus Thomas tunc Patriarcha Antiochenus cum „ potestate Legati a latere in Indiis Orientalibus Commissarius, & Visitator Apostolicus, deinde hujus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Tournonius nuncupatus. Is enim „ eo cum appulisset, ad trutinam vocatis nonnullis ceremoniis, quæ ab aliquibus Missionariis permittebantur, ab „ aliis vero tamquam Christianæ pietatis spiritui minime „ conformes rejiciebantur; unde discordiarum, & funestissi-

„ marum

1 Quæ hactenus de Christianis Malabaris disputata sunt, ea nos a Gouvea, libro inscripto: *Jornada de Menezes edit. an.* 1606. Barrera S. I. *Relaz. delle Miss. nella Provincia del Malabar. edit. an.* 1645. Alegambio l. c. Iuvencio l. c. Assemano l. c. Lequienio l. c. Raulino l. c. Josepho Sebastiano, qui a S. Maria dicebatur, Episcopo primum Hierapolitano, inde Bisinianensi, post Tifernate l. c. Vincentio Maria a S. Catharina l. c. Ex *relat. dello stato del Malabar. supra cit.* le Brunio l. c. Renaudotio l. c. mutuati sumus. Usus præterea sum Crozii animadversionibus, cujus tamen errata quædam, quin illam omminarem, fretus illustribus monumentis, rejeci, perplura alia tum oppugnaturus, cum tempus monuerit. Confer etiam, si placet, scriptores, quos laudat Fabricius *salut. Luce Evang. cap.* XLII. *pag.* 698.

" marum dissensionum semina: exploratis, ea, qua par erat, " diligentia, factis, & circumstantiis, e re Christiana esse, " suique officii partes exigere judicavit, plures ejusmodi ce- " remonias gravi interdicto proscribere, atque damnare, la- " toque edicto, certam Missionariis normam præscribere, " quam in excolendo Dominico illo agro cuncti servarent, " ut divini verbi semen, præcisis lolio, & vepribus al- " tas agere radices, & feliciffime posset propagari. Quod " quidem ab se editum Decretum a Missionum illarum " Provincialibus, & Superioribus sub pœna excommunica- " tionis latæ sententiæ, a ceteris vero subditis Missionariis " sub pœna suspensionis a divinis ipso facto incurrendæ invio- " biliter observari, & executioni mandari præcepit, donec " aliter Apostolica Sedes provideret: *Carolus Thomas Maillard* " *de Tournon &c. Inter graviores, quibus premimur, curas pro* " *Apostolici Visitatoris munere nobis injuncto, ea sane est præcipua,* " *cum nos huc missos esse consideramus ad expurgandum Domini-* " *cum agrum &c..... Et quidem merito inter primas nostræ solli-* " *citudinis occurrerunt nova Domini vinea in Regnis Madurensi,* " *& Mayssur, recentiusque Carnatensi iisdem fere legibus, parique* " *labore ab Evangelicis Societatis Jesu operariis Lusitanis, & Gal-* " *lis plantata, ubi inter Ethnicorum, atque Gentilium persecutio-* " *nes, ac inter tot vitæ asperitates, viventes germinant Evangelii* " *palmites assiduis Missionariorum sudoribus irrigati; illuc sane fuis-* " *semus, non minus laboris, quam gaudii in Christo Jesu participes* " *esse vehementer cupientes, nisi hoc nobis diuturna infirmitas prohi-* " *buisset. Quod autem per nos ipsos immediate obtinere non licuit, ex-* " *hibitum erga nos, & Sedem Apostolicam obsequium a Patribus Ve-* " *nantio Bouchet Carnatensis Missionis Superiore, & Carolo Michaele* " *Bartholdo Madurense Missionario, viris doctrina, & propa-* " *gandæ fidei zelo præstantibus, opportune suppeditavit. Enim ve-* " *ro cum ab illis in moribus, lingua, & religione istarum regionum* " *ex longa in his vita consuetudine apprime versatis plura certius* " *cognoverimus, quæ eosdem palmites enerves reddant, & fructus* " *vacuos, utpote qui gentilium vanitatibus magis inhæreant, quam* " *viti, quæ est Christus; in multo experimento tribulationis abun-* " *dantia gaudii nostri fuit* ". Statuit mox Tournonius; 1°. Ut in

in administrando baptismo non omittantur sacramentalia. 2°. Ut baptizato imponatur nomen alicujus Sancti. 3°. Ut generaliter nomina rerum sacrarum non depraventur. 4°. Ut collatio baptismi infantibus non protrahatur. 5°. Ut matrimonia non contrahantur ante pubertatem. 6°. Ut ne mulieres utantur Tally (præsefert id imaginem *Pyllajaris* idoli) ad instar gentilium, nec funiculo 108. filorum. 7°. Ut nuptiarum ritus ab omni superstitione expurgentur. 8°. Ut ne fructus vulgo Cocco frangatur ad capienda auspicia. 9°. Ut ne mulieres arceantur a Sacramentis caussa menstruæ expurgationis. 10°. Ut ne fiat festiva gratulatio super prima purgatione puellis contingente. 11°. Ut Pareis (hoc est infimæ conditionis hominibus) omne præstetur spirituale subsidium etiam in ipsorum domibus. 12°. Ut ne Christiani tibicines, aliisque artis musicæ professores operam in idolorum pagodis præstent. 13°. Ut comprehendi etiam Missionarii intelligantur Constitutione Gregorii XV. circa lavacra, & ablutiones. 14°. Ut ne quisquam cineribus utatur præter modum, & tempus ab Ecclesia receptum, atque ut omnia superstitiosa signa reprobentur. 15°. Ut nemo Christi fidelium ejus loci libros Ethnicorum legat &c. Addit mox BENEDICTUS XIV. Pontifex:
„ Quoniam autem de re maxima, eaque gravissima agebatur, idem Antiochenus Patriarcha litteris suis totam rei gestæ seriem Apostolicæ Sedi exactissime renunciavit, latumque ab se Decretum supremo illius judicio subjecit; Quibus ad Urbem allatis litteris, idem prædecessor noster Clemens Papa XI. supradictum Vicarii Apostolici Decretum rite perpensum, atque etiam in Congregatione S. Officii diligenti examini subjectum, in omnibus servandum, & exequendum esse statuit, ea tamen addita clausula: *donec a S. Sede Apostolica provisum fuerit, postquam eos audierit, si qui erunt, qui aliquid adversus contenta in hujusmodi decreto afferendum habuerint*..... Verum hanc providentiam, uberesque, quos inde spes erat proventuros fructus frustratus est falsus rumor, qui paucos post annos per Indias increbuit, ipsum nempe Clementem XI. prædecessorem & relatum Patriarchæ Decretum revocavisse, & nonnullas ex eis cere-

„ monias

„ monias approbasse, quas ille tamquam superstitiosas, mi-
„ nimeque ferendas proscripserat. Cui falso rumori cursum
„ intercepturus laudatus Pontifex Clemens XI., utque omni-
„ bus manifesta redderet animi sui sensa... die prima Septem-
„ bris an. 1712. extrahi tabulariis mandavit authenticum
„ exemplum decreti, quod prædicta die VII. Januarii 1706.
„ emanaverat.... illudque Episcopo Meliapurensi transmit-
„ ti...... Ac ne ullo modo Pontificiæ mentis Oraculum in
„ dubium posset revocari, Decreti exemplo jungendas, alli-
„ gandasque voluit litteras Apostolicas in forma brevis, ut
„ sequitur. *Venerabilis frater &c.* „ Sunt præterea litteræ a
S. Congregatione de Propaganda-Fide ad Claudiopolitanum Episcopum in eamdem sententiam datæ. Sed cum rituum quorumdam patroni instarent, Pontifex rem omnem, ut ajunt, a capite repetendam putavit. Controversiam ut breviter complecteretur, Prospero Lambertino viro doctissimo, tum quidem S. Universalis Inquisitionis Consultori, nunc BENEDICTO XIV. Pontifice Maximo in mandatis dedit. Jam muneri suo Lambertinus, ut est magno ingenio, atque incredibili non peritia maxima hujusmodi rerum modo, sed etiam diligentia, satisfecerat, cum Clemens XI. e vita migravit. Successit Innocentius XIII. Is viros aliquot doctos congregari, communicatisque consiliis, quid facto esset opus, dicere jussit. At paullo ante, quam res esset perfecta, idem Pontifex obiit. Ejus loco Benedictus XIII. Ordinis Prædicatorum decus, & ornamentum electus est, qui controversiæ finem imposuit. Apostolicas litteras *in forma brevis an.* 1727. exeunte ad universos *Episcopos, & Missionarios Regnorum Madurensis, Mayssurensis, & Carnatensis dedit, quibus Caroli Cardinalis Tournonii Decretum confirmavit, observandumque præcepit* (1). Mortuo Benedicto, rituum defensores ad Clementem XII. confugerunt. Nihil sibi legitime de litteris Benedicti denunciatum dixerunt. Itaque orarunt, ut S. Officii Congregationi mandaret, ut in caussam inquireret, statueretque quid factu esset opportunum. Annuit Pontifex. Ei Congregationi constitutus est dies. Patres in ædes Prædicatorum ad Minervæ convenerunt. Majorem

1 BENEDICTUS XIV. *in ead. const.*

jorem partem Decretorum Tournonii omnino ſervandam, nonnulla explicanda cenſuerunt. Horum quidem ſunt confirmatæ auctoritate Clementis ſententiæ. Qui ante reſtiterant, paullulum acquieſcendum exiſtimarunt. Igitur litteræ Pontificis publicatæ ſunt. Etſi viri Apoſtolici conſenſerunt; tamen fuerunt, qui poſt contra facere auderent. Rurſum Clemens an. 1739. die XIII. Maii ad Epiſcopos, & Miſſionarios litteras miſit; utque jure jurando omnes ſeſe obtemperaturos pollicerentur, præcepit, & formam, qua eſſet jurandum præſcripſit, cavitque, ne quis munere Apoſtolico fungeretur eorum, qui eo juramenti genere ſeſe obſtringere recuſaſſet. Scripſit præterea ad Epiſcopos. Vehementer de exitu incerto priorum litterarum conqueſtus eſt, rerumque omnium, ut ſe certiorem facerent, imperavit. Præpoſitis deinde Generalibus Ordinum religioſorum edixit, ut ſuos ad parendum compellerent, recuſantes in Europam revocarent. Omnes imperata fecerunt. Igitur certis documentis intellectum fuit, Epiſcopos, Miſſionarioſque obtemperaſſe. Interim Proſper Cardinalis Lambertinus, ne cogitans quidem, mortuo Clemente, Pontifex renunciatus eſt. Huic documenta, quibus omnes Sanctæ Sedi ſatisfeciſſe conſtabat, redduntur. Dici vix poteſt, quantum inde lætitiæ Optimus, Maximuſque Pontifex cœperit: Animum mox ad reliquas dubitationes tollendas convertit. Erant nonnulli, qui jurisjurandi religionem, cenſuraſque graves ſibi eſſe dicerent, peterentque, ut *diſpenſationem* de omittendis *Sacrametalibus* in baptiſmo prorogare, explicareque Articulum de rebus ſacris Pareis adminiſtrandis Pontifex ne gravaretur. Si enim ad abjectiſſimum illud hominum genus adire, eique Sacramenta adhibere univerſi Evangelii præcones pergerent, verendum eſſe, ajebant, ne Ethnici nobiles a Chriſtiana religione ſuſcipienda in poſterum tempus deterrerentur. Itaque eam ineundam rationem, quam voce Clemens XII. adhiberi dixiſſet poſſe. His igitur ut Pontifex ſatisfaceret, reſpondit: nihil ejuſmodi a Clemente fuiſſe conſtitutum. Jusjurandum *Miſſionario* nemini prætermittere licere. Mirari ſe quid ſit, quod tot annorum intervallo inſtituti ita Catechumeni in his regionibus non ſint, ut ſatius eſſe adhi-

adhibere ſalivam, inſuflationeſque in adminiſtrando baptiſmo, ut ſacramentale quodpiam, putent. Permitti tamen ab ſe ad decennium ejus *diſpenſationis* prorogationem. Quibus autem modis uti ea *Miſſionarii* deberent, docuit. Quodſi qui eſſent Malabari, qui ineptam eſſe, aut minus decentem ſacramentalis ritus materiam ſalivam, inſuflationeſque cenſerent, hos baptiſmo initiari non oportere. Interim ut Catechumeni recte inſtituerentur, juſſit. Neque enim ſperarent *Miſſionarii* ſe poſt decennium eſſe ſimile quidpiam conceſſurum. Decretum Tournonii de *Pareis* omnino *juſtum*, neceſſariumque eſſe dixit, idque jam ſcripturarum, Patrumque auctoritate demonſtrari poſſe. Quamobrem grave ſe, acerbeque ferre, eſſe aliquos, qui repugnent, quo minus ſervetur. Jeſuitas, qui convertendis Madurenſibus &c. operam darent, id proponere, ut aliqui *ad præcipuam Parearum curam deputentur*. Id Pontifici conſilium, quoniam ita tempus moneret, probari, modo amore erga Pareas eodem, atque erga Nobiles ferantur. *Deputari* igitur *ſufficientem numerum Miſſionariorum, qui Pareis adſiſtant*, horumque loco, ſi inde migraſſent, aut e vita deceſſiſſent, *alios ſubrogari* præcepit. Hæc niſi *intra quinquennium, ſuperius autem intra decennium impletum* reſciverit, novos ſe viros Apoſtolicos in ea regna miſſurum, ipſoſque, qui repugnaſſent parere, ut in Europam redeant, coacturum. Superſtitiones *geſtandi Taly*, *frangendi Cocci*, impediendique, quo minus *menſtruatæ* in Eccleſias ingrediantur, damnari oportere. Obſervanda eſſe, quæ Sancta Sedes præſcripſit. Nemini aliter, quæ ſancita ſint, interpretari fas eſſe. Eum qui contra hæc omnia quidquam agere non vereatur, in indignationem Omnipotentis Dei, Sanctorumque Apoſtolorum Petri, & Pauli incurſurum (1). Interea in ora Coromandelienſi Epi-
ſcopi

1 Vulgata hæc Conſtitutio fuit an. 1744. die 7. Octobris. Non eſt otium de hujuſmodi rebus agere, Hiſtoriamque rerum ob ritus Malabaricos a viris Apoſtolicis geſtarum copioſe deſcribere. Qui plura volet, conſulat graviſſimi viri Aloyſii Lucinii Ordinis Prædicatorum, qui cum ſcriberet Commiſſarius S. & univerſalis Inquiſitionis Romæ, poſt vero Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis fuit, præclarum opus inſcriptum. *Eſame, e difeſa del Decreto pubblicato in Pundichere da Monſignor Carlo Tommaſo di Tournon Patriarca di Antiochia commiſſario, e viſitatore Apoſtolico con podeſtà di legato a latere delle Indie Orientali, Imperio della Cina, e Iſole adjacenti. Dipoi Cardinale della Santa Romana Chieſa approvato, e confermato con breve* dal

ſcopi Meliapurenſes vigebant, ut hoc etiam tempore vigent, quorum ſunt Catalogi a viris eruditis diligenter deſcripti (1), & modo ſegnius, modo, ut par erat, ſedulo rem Catholicam, adjutoribus viris Apoſtolicis, curabant. (2)

Tonquinum regnum proximum eſt Sinarum Imperio qua ad Orientem, & Septemtriones ſpectat, attingit a Meridie Cochinchinam, & ab Occaſu Lajorum, & Bramarum fines. Hoc regnum provinciam olim Sinenſis Imperii fuiſſe ferunt (3). Igitur cum olim in Sinis Chriſtiani verſarentur, veri eſſe ſimile cuiquam videbitur, in Tonquino etiam ejus religionis homines ſaltem aliquot floruiſſe, qui primis temporibus rectam ſententiam, poſt vero ab hæreticis circumventi Neſtorianiſmum confectarentur. Sed quoniam vetus nullum extat monumentum, quo hæc ſtatui, confirmarique opinio poſsit, ad Apoſtolicos viros deſcendam neceſſe eſt, qui in illud regnum XVII. Eccleſiæ ſeculo venerunt, contenderuntque, ut noſtra eodem religio introduceretur. Igitur Dominicani (4), & Jeſuitæ (5), qui gentes barbaras, efferatiſque moribus viventes manſuetas reddere, Chriſtoque conciliare ſtudebant, cum in Tonquino regno ſuperſtitionem invaluiſſe cognoſſent, quæ ab

dal ſommo Pontefice Benedetto XIII. preſentata alla medeſima Santità ſua &c. . . . *Edizione ſeconda riveſta dell' autore. Roma an.* 1729. & opus *De vita, & rebus geſtis Clementis XI. Pont. Max.* ſcripta a Polidorio τῳ μακαρίτῃ editaque Eminentiſſimi Annibalis Cardinalis Albani auſpiciis Urbini *an.* 1727. *lib.* 1I. *pag.* 125. Nam ceteros prætermitto, quorum libelli furtim, contra Tournonii decretum, ejuſque defenſores vulgati, merito Sanctæ Sedis præſcripto rejecti, damnatique fuerunt. Immo vero prætermittenda etiam cenſeo Norberti de Bar le Duc Capuccini opera, quorum primum: *Memorie utili, e neceſſarie, afflittive, e conſolanti riſpetto alle Miſſioni delle Indie Orientali &c. Luca anno* 1742. una cum *Oraiſon Funebre de M. de Viſdelou Jeſuite Eveque de Claudsopolis &c. A Cadix* 1742. Et alterum majus opus, quod eſt diſtributum in Tomos duos, atque inſcribitur: *Memoires Hiſtoriques &c. edit. Luca in* IV. *an.* 1744. & Fabri ejuſdem Norberti amici, qui apud Helvetios ſimilis argumenti ſcripta edidit.

1 Vide Raulinum l. c. *pag.* 449. qui ſeriem texit eorum Epiſcoporum.

2 De Dominicanis qui an. 1504. *ſeqq.* in India Orientali, atque in ipſis Malabaricis regnis Evangelium prædicarunt, magnoſque laborum fructus tulerunt, adeundi Laſonus *l. c. pag.* XLI. *ſeqq.* & Petrus Maffejus *Hiſt. Indic. l.* 1I. *pag.* 37. *edit. an.* 1589.

3 Urbanus Cerrius *ibid. pag.* 113. & Alexander de Rhodes S. J. *Relazione de' felici ſucceſſi della ſanta fede predicata da' Padri della Compagnia di Gesù nel regno del Tunchino alla Santità di Noſtro S. Papa Innocenzio X. edit. an.* 1650. *lib.* 1. *cap.* 1. *pag.* 1. *ſeqq.*

4 Confer Lanſonum *Hiſt. Chron. des Miſſ. des Freres Precheurs pag.* CXXXVIII. & *Hiſt. Provinc. Philipp. Ord. Præd.*

5 Vide Alex. de Rhodes *Ibid. lib.* 1I. *cap.* 1. *pag.* 123. *ſeqq.* & Joſephum Tiſſanerum *S. J.* relat. du Voyage depuis la France, juſque au Royaume de Tunquin. *edit. Pariſ. an.* 1663. *cap.* XXIII. *ſeqq. pag.* 97. *ſeqq.*

ea non admodum discreparet, quam Sinenses colere solerent; in illud viros Apostolicos mittere, dareque operam incolis a cultu idolorum ad veram religionem convertendis decreverunt. Hi magnos laborum fructus reportarunt, plurimisque persuaserunt, eum, qui Decreta Christianæ *fidei* ignoraret, perpetuo periturum. Quæ res cum diu celari non potuisset, propositum (1) an. 1664. die 24. Januarii edictum est, quo præcones Evangelii inde excedere jubebantur. Antequam ea lex esset publicata, cum Rex ab suis intellexisset, viros Apostolicos circiter decem omnes fere regni provincias peragrare, idque agere sedulo, ut Tonquinenses patrios ritus, religionemque desererent, eis ut ad se ad constitutum, quod jam indicarat, tempus venirent, præcepit, quin rationem, quamobrem eos vocaret, exposuisset (2). Illi ignari rerum omnium, quas inimicorum Christiani nominis consulto Rex paravisset, continuo atque ad ejus ædes accesserunt, comprehensi, atque navim conscendere adacti, Macaum trasducti sunt, uno Jesuitarum Rectore excepto, quem in Metropoli cum socio detinendum existimavit, cuique ne cœtus cogeret, neu quidquam, quod ad amplificandam Ecclesiam spectaret, moliretur jussit. Hoc statu cum triennio fere in Tonquino res nostræ fuissent, nunciatum Regi est, Jesuitam, nescio quem, contra atque ipse imperasset, in regno versari, auctoremque incolis esse, ut numinibus patriis neglectis novam religionem amplecterentur. Quapropter non hic solum, sed duo illi etiam, de quibus

1 Edictum refert D. Pallù Episcopus Heliopolitanus: *Relaz. De' viaggi di tre vescovi Francesi, che dalla S. Memoria di Papa Alessandro VII. furono mandati Vicari Apostolici ai regni della Cina, Cocincina, e Tonchino &c. pag.* 20. quod sic habet „ Noi abbiamo scacciato, e
„ scacciamo perpetuamente fuori del nostro regno i Padri, i quali essendo fuggiaschi dalle loro
„ terre, sono venuti a insegnare a' popoli grossolani, agl'ignoranti, e alle donne una legge,
„ ch'è senza fondamento, e tanto più perniciosa, e ridicola, quantochè insegna, che non bi-
„ sogna render culto alcuno nè allo spirito, nè al demonio; una legge, che vuole, che le mo-
„ gli abbandonino i loro mariti, e i mariti le mogli &c. E perciò noi ordiniamo, che i capi
„ de' nostri officiali, che risiedono appresso di noi nella nostra corte, e quelli, che comandano
„ nelle Aldee (*che sono le loro città, e castelli*) usino ogni possibile diligenza per radunare in-
„ sieme tutti i libri di orazioni, e dove si contiene la dottrina, che quelli Padri hanno semina-
„ ta per lo regno, e li facciano abbruciare, acciocchè niente rimanga di legge così malvagia.
„ Comandiamo ad ognuno, che avrà notizia de' Catechisti, o de' Predicatori di questa religione
„ di rivelarli, promerendo ricompensa &c.

2 *Ibid. pag.* 22. *seqq.*

bus modo demonſtratum eſt, juſſi ſunt abire exulatum, coactique in navim ingredi, atque in Bataviam tranſduci, ne ipſi, Chriſtianique ceteri furorem in ſe Ethnicorum concitarent, Eccleſiaſque tot laboribus conſtitutas imprudentes perderent. Paullo poſt edictum, cujus ſupra meminimuus, publicatum fuit. Quo circiter tempore tres Epiſcopi Galli in Cochinchinam, & Tonquinum *Vicarii Apoſtolici* ab Alexandro VII. Pontifice Maximo miſſi, in Orientalem (1) Indiam pervenerunt. Franciſcus Heliopolitanus, qui eorum Antiſtitum unus, præfectuſque Tonquinenſibus erat, cum certior eſſet factus, aditus in illud regnum omnes intercluſos eſſe, neque eo cuiquam noſtrorum Sacerdotum contendere licere, dici vix poteſt, quam moleſte, atque acerbe tulerit. Sed cum collegiſſet ſeſe, conſideraſſetque etiam, atque etiam quid facto eſſe opus videretur, nihil veritus pericula, in quæ ſeipſum conjiciebat, Tonquinum petere, & fortunam, quæcumque accideret, experiri conſtituit. Interea ad Tonquinenſes Chriſtianos ſcripſit, eoſque hortatus majorem in modum fuit, ut ne ſe vinci paterentur. Nam tormenta, ærumnaſque, quibus premebantur, eis gloriæ, & Eccleſiæ commodo, atque utilitati futuras. Circumſpiciebat porro Epiſcopus, via ne ulla reperiri poſſet, qua iter in Tonquinum inſtitueretur. Cum nulla ſeſe offerret, D. Mottæ Camberti Berytenſis Epiſcopi (nam is alter erat eorum de quibus dictum mox eſt) conſilio permotus, Siami manere, plebemque ibidem inſtituere decrevit, quoad opportunitatem nactus eſſet eo penetrandi, quo Pontifex præcepiſſet. Poſt multas ob cauſſas Heliopolites Siamo proficiſci, atque in Europam redire voluit. Ubi inde diſceſſit (2), litteræ ad ipſum ab Catechiſte quodam Tonquinenſi redditæ Berytenſi fuerunt, quibus ſignificabatur, lectam fuiſſe in cœtu Epiſtolam, quam ille cum Siami ageret, ad Chriſtianos miſerat, eamque jam maximam omnibus attuliſſe alacritatem. Propoſitum quidem fuiſſe edictum adverſus Sacerdotes, & Catechiſtas haud diu poſt, quam e Tonquino pulſi Jeſuitæ fuerunt; ſed nihil ex eo noſtros acce-
piſſe

1 Erant hi Cambertus, Cotolendyus, & Pallus. *Ibid. c. 1. pag. 8. ſeqq.*
2 *Idem ibid. pag. 23. ſeqq.*

piſſe calamitatis (1). Itaque libere Chriſtianis in regno, tutoque degere licere. Quod ſi viri Apoſtolici revertiſſent, id Regi, qui interdum rogitaret, num redierint, gratum futurum. Præterea eſſe aliquos, qui cenſeant, Regis voluntate, ſcriptum ab Ethnicis Tonquinenſibus ad Viſitatorem Macaenſium Jeſuitarum fuiſſe, ut ſuorum aliquos in regnum mitteret. Quamobrem confidere ſe fore, ut Jeſuitæ revertantur, Epiſcopuſque præfici incolis (2) Chriſtianis poſſit. His lectis litteris, Berytenſis Antiſtes Deyderum Sacerdotem e ſuis quemdam Tonquinenſis linguæ peritum anno 1665. delegit, cui in mandatis, ut in eam regionem proficiſceretur, & Chriſtianos conſolaretur, atque adjuvaret, dedit. Multos is quidem progreſſus fecerat, cum an. 1671. Berytenſis ipſe, ut Deyſdero majores ſpiritus adderet, Tonquinum petiit. Inde Jeſuitæ rurſum amplificare fines Tonquinenſium Eccleſiarum coeperunt, quæ ſtudiis ſuperiorum Evangelii præconum, ſanguineque tot Martyrum inſtitutæ (3) fuerant. Hoc idem Sacerdotes, quos deinde Vicarii Apoſtolici miſerunt, faciebant. Sed ortæ (4) inter *Miſſionarios* contentiones ſunt, quod eorum aliqui primos

1 *Ibid. pag. 47. ſeq.*

2 *Idem ibid. pag. 51. ſeq. & relat. an. 1670. gallice edita.*

3 Cerrius *ibid. pag. 113.* ,, Per una fiera perſecuzione furono forzati (*i Miſſionarj ad abbandonare i Tunchineſi*) ſicchè del 1666. quando vi arrivarono i Miſſionari mandati dal Veſcovo di Berito, era ſotto graviſſime pene proibita la religione Cattolica; ma contuttociò hanno colla loro attenzione, a virtù operato maraviglie nelle conversioni de' ſoggetti qualificatiſſimi della corte, a infinità d'Idolatri, e benchè le perſecuzioni ſieno ritornate più fiere, che mai con tormenti, a morti de' fedeli, nondimeno conforme l'antica Chieſa col ſangue de' Martiri ſi è moltiplicata ſempre più la fede di Criſto; ſicchè ſi può dire adeſſo, che la maggiore, a miglior parte del Tunchino ſia Cattolica. E ſe a quel Re ſi ſcriveſſe da Voſtra Santità con invitarlo a ricevere la noſtra ſanta religione, mandandogli qualche dono ſecondo l'uſo dell'Oriente (che dimoſtra ſtima, ad affetto) ſarebbe facil coſa, che dal *Bua*, o dal *Cvua* foſſe abbracciata.

4 *Ibid. pag. ead.* ,, E' noto alla Congregazione quali, e quante contradizioni abbiano ſempre avute da (certuni), che come primi nell'Indie mal volentieri tolarano di vederſi ſoggetti a' Vicari Apoſtolici; parendo loro di aver perduta in buona parte la ſtima, e di non eſſere come il paſſato arbitri delle inclinazioni di quei popoli, che ben conobbero riſplendere vantaggioſamente la bontà, a diſintereſſa de' Vicari; onde... cominciarono in pubbliche adunanze, e nelle Chieſe a ſereditarli, a ſuſcitando un rigido, e dannabile ſciſma, hanno con lettere circolari inſinuato a que' fedeli, che non riconoſcano, ne preſtino obbedienza alcuna, dando loro a credere con argute invenzioni, che ſono veſcovi intruſi, ad eretici, e tutti i ſacramenti amminiſtrati da' loro ſacerdoti nulli a ſacrileghi; onde con tal ſuppoſto ſanno loro continuamente rinnovare, e predicando ch'è meglio morire ſenza Sagramenti, che prenderli da loro, e perciò perſeguitati, e ſereditati da (*coſtoro*) altri furono traſportati alla Inquiſizione di Goa, e altri barbaramente ſcacciati da' medeſimi principi gentili. Confer quæ ſequuntur.

primos se omnium rerum, Sacerdotesque a Vicariis Apostolicis missos, ipsosque Vicarios Janseniana hæresi imbutos esse jactarent, impedirentque, ne quis ab eis Sacramenta susciperet, defenderentque litteras a Pontifice datas, quæ relatæ in acta ab Lusitanis non essent, irritas censeri oportere, quoad privilegia Regi ab Sede Apostolica concessa viguissent. Harum rerum ubi Clemens X. Pontifex certior est factus, cum plane perspiceret, eorum hominum temeritate, malisque artibus magnum afferri Tonquinensibus detrimentum, rursum ad Vicarios litteras, quibus eis dignitatem, auctoritatemque confirmabat, scripsit. Addidit (1) Vicarium quartum, qui Sinensis cum esset, tum ob linguæ facultatem, prodesse Christianæ reipublicæ poterat. At repugnantes obfirmati in sententia manere, Præfecto Ordini obsistere, omnia denique miscere, modo ne Vicariis parere cogerentur. Itaque mortuo Clemente Decimo, Urbanus Cerrius, qui Congegationi de Propaganda-Fide a Secretis erat, Innocentium XI. qui Clementi successerat, oravit, atque obsecravit, ut ne quid prætermitteret, quod ad reprimendos dissensionum auctores spectare videretur (2). Ei Pontifex respondit, sibi curæ rem adeo gravem futuram. Cura, diligentiaque Romanorum Pontificum sedati aliquanto tumultus deinceps fuerunt, dataque Vicariis Apostolicis facultas Tonquinenses instituendi, agendique, ut qui Christianis partibus sese addixerant, in fide, officioque confirmarentur (3). Interea Viri Apostolici palam de religione quidquam prædicare non audebant, propterea quod revocata

1 *Id. ibid.* „ Arrivate quà queste giustissime lamentazioni, furon dalla san. mem. di Clemente X. a supplicazione della Congregazione spediti nuovi brevi, che convalidavano i „ primi già conceduti a favore de detti vicarj, accrescendo non meno la loro giurisdizione, „ che il numero di essi con creare per quarto Vicario Apostolico nella China un Padre Domenicano Chinese, ch'essendo nazionale, più facilmente potesse introdurre la religione in quel „ grande Impero ... seguitarono (*nientedimeno gli oppositori*) più che mai a perseguitarli, attraversando ogni loro operazione con disprezzo della Santa Sede; a' di cui brevi, e bolle „ viene impedita l'esecuzione con detestabile supposto, che non possa togliere i diritti della „ corona di Portogallo. Spedirono perciò detti Vicarj Apostolici nuovo agente con replicate „ istanze, che si dasse rimedio a queste ostinate opposizioni.... oppore, che la santa Sede li „ richiamasse, giacchè le loro operazioni zelanti ... servivano solamente per farli restare vilipesi &c. Erat ei Episcopo Dominicano Sinensi Gregorius Lopesius nomen. *Hist. Phil. Prov. Dominic. t. 1. pag. 279. seqq.*

2 Cerrius *ibid.*

3 Vide Epistolam Patris Royeri S. J. *an. 1707. die 15. Decembris scriptam tom. x. lettr. edifiant. &c. pag. 429. seq.*

cata edicta non fuissent, quibus ut in nostros Ethnici inquirerent, renunciarentque, quæ deprehendissent, Regi jubebantur. Anno 1705. a transfuga, nescio quo, Vicarii Apostolici, *Missionariique* accusati fuerunt, quod leges a Regibus latas contemnere, Christianisque sacris imbuere incolas conarentur. Anno 1706. Gubernatori cuidam datum in mandatis ab Rege fuit, ut investigaret, vera ne essent, quæ ille ipse transfuga dixerat. Is cum cognosset ab civitatibus, vicisque aliquot comiter exceptos Vicarios, præconesque aliquos Evangelii fuisse, Christianos pecunia multavit, quin ullum religionem, quam amplexus esset, ejurare coegerit (1). Sed ne cognosci in posterum tempus, rursumque accusari possent, eis, ut cœtus clam haberent, utque cruces, imaginesque Sanctorum, quas Princeps retineri a quoquam vetuisset, absconderent, præcepit. Ea res magnopere impediebat, quo minus res Ecclesiarum Tonquinensium amplificarentur. Nam etsi erant permulti, qui Christianismum colere optarent, quoniam tamen paupertate premebantur, impetrare id quidem a se ipsis non poterant, quod, si coacti fuissent pecuniam numerare, ne in extremam miseriam inciderent, verentur. At Viri Apostolici nullam ab se fieri patiebantur officii intermissionem. Peragrare oppida, vicosve, audire pœnitentes, rem divinam facere, omnia denique exsequi, quæ ad incolarum salutem pertinerent. Quo tempore aliqui, quod res diligenter celata non fuisset, capti, atque ad Judices adducti, pulsi tandem in exilium fuerunt (2). Auctus deinde, Dominicanorum, Jesuitarum, aliorumque opera, in regno est numerus Christianorum (3). Nunc Vicarius est ibidem Apo-

1 *Id. ibid. pag. 430. seqq.*

2 *Id. ibid. pag. 438.* „ Un de nos Peres, ayant estè pris, Il n'y a que peu de temps, fut livrè „ au Gouverneur, & par ordre du Roy chassè du Royaume. Un Pere de S. Dominique eut l' an„ née passée le mesme sort &c.

3 Hilarius a Jesu in: *Racconto Istorico della cattura, prigionia, e morte gloriosa de' servi di Dio i PP. Francesco Gil de Federich, e Matteo Alonso Leziniana Missionarj Spagnuoli dell' Ord. de' Predicatori decollati nel regno del Tunchino per la Cattolica Fede li 22. di Gennajo dell' anno 1745. scritto dall' Illustrissimo, e Reverendissimo Monsignore Fra Ilario di Gesù Agostiniano scalzo vescovo Coricense, e Vicario Apostolico nel Tunchino Rom. an. 1746. pag. 7.* De Gillu agens „ Ivi giunto, *inquit*, si applicò subito allo studio della lingua, e avendola in „ cinque mesi mediocremente appresa, fu destinato a esercitare l'uffizio di Missionario ne' Ter„ ritorj di Givo Thuy-Chan Dinco, & Vu-tien della provincia meridionale, e aver cura di qua„ ranta Cristianità in circa, che ivi trovaasi assegnate al suo Ordine &c.

Apoſtolicus Hilarius a Jeſu Auguſtinianus *Excalceatus* (1) Epiſcopus Coricenſium. Hoc Epiſcopo quatuor Jeſuitæ fortiſſimi viri an. 1737. religionis Chriſtianæ cauſſa capite plexi ſunt. Quo anno cum Franciſcus Gilius Federicus Dertoſenſis Ord. Præd. in oppido Luctuy ageret, ac futurum aliquem, qui ſe accuſaret, ne ſuſpicaretur quidem, noctu magno numero Ethnici una cum Sacrificulo Thaytinho homine ſceleſto, atque hoſte nefario Chriſtianæ religionis eodem concurrerunt, dumque ſummo mane Franciſcus rem divinam faceret, ædes, ut ne elabi poſſet, obſederunt, captumque, & funibus deligatum, ſecum in navim tranſtulerunt, atque in aliud oppidum ad Sacrificuli ædes abduxerunt, qui fore confidebat, ut ſibi, cum noſtris Gilium reſtituiſſet, a Chriſtianis pecunia numeraretur. Id ubi enunciatum Præfecto eſt, Franciſcum ad ſe adduci imperavit. Sacrificulus, qui rebus ſuis diffidebat (nam contra leges in ædes ſuas Sacerdotem Chriſtianum tranſtulerat) in Metropolim ad Regem, quæ evenerant, nunciaturus contendit. Quæ res in cauſſa fuit, cur optimo viro libero abire minime liceret. Nam Præfectus, qui dimittere hominem conſtituerat, metuens, ne pœnas violatæ legis lueret, ad Regem adiit, & Sacrificulum accuſavit, Giliumque in poteſtatem permiſit Ethnicorum. Igitur in carcerem conjectus vir fortiſſimus, etſi febri ſæpe agitaretur, multiſque incommodis a cupidis pecuniæ cuſtodibus carcerum premi ſoleret, ludibrioque puerorum exponeretur, tamen omnia æquo animo ferebat, curabatque, ut non modo noſtri in fide manerent, ſed Ethnici etiam ad cultum religionis veræ converterentur. Atque hæc quidem ille ad exitum anni 1743. ſolus erat perpeſſus, cum intellectum eſt, Matthæum Aloyſium Lezinianam perinde Dominicanum iiſdem in ædibus, eademque hora, qua ipſe an. 1737. in poteſtatem Ethnicorum venerat, comprehenſum eſſe, atque in urbem Regni principem transferri oportere, ut eodem Gilio ſocius gloriæ, ac felicitatis eſſet. Anno 1744. tertio Kalendas Junias adductus ad Regem, hujuſque voluntate traditus iiſdem carcerum cuſtodibus eſt, quibus aſſervandi Gilii impoſitum onus fuerat. Anno 1745. XII. Kal.

1 Hujus antecеſſor *in Vicariatu* fuerat P. Thomas de *Seſtri* Dominicanus e Congregatione S. Sabinæ.

Kal. Januarias certior Franciſcus eſt factus, ſe poſtero die eſſe gladio, ob res pro religione Chriſtiana geſtas, percutiendum. Id cum gratum Franciſco eſſet, ut qui nihil magis in vita optaverat, tùm grave, atque moleſtum Matthæo erat, quod metueret, ne ſi dimiſſus aliquando fuiſſet, martyrii gloria, cujus deſiderio flagrabat, privaretur. XI. Kal. Aprilis ſummo mane rem divinam uterque fecit, & poſteaquam Franciſcus primo carcerum Cuſtodi gratias, quas potuit, maximas habuit, milites acceſſerunt, qui eum ad ſupplicii locum ducerent. Matthæus, qui ſejungi ab amico, ſocioque pœnarum non poterat, impetravit, ut ſibi eum comitari permitteretur. Cum ille alacer, hic mœſtus incederent, nuncii accurrerunt, qui dicerent, juſſiſſe Regem, ut Matthæus etiam eodem ſupplicii genere afficeretur. Igitur pleni gaudii ad deſtinatum locum venerunt, atque ubi ſe Chriſtianorum precibus commendarunt, capite diminuti, martyres objerunt (1). Optimis, fortiſſimiſque viris ſublatis, minus eſſe crudeles in Chriſtianos Ethnici cœperunt. Itaque viris Apoſtolicis majores, uberioreſque fructus referre hac noſtra ætate licet. Atque utinam Sacræ Congregationis de Propaganda Fide auctoritate, ſi quæ ſint inter Miſſionarios, Vicariumque Apoſtolicum diſſenſiones funditus tollantur. Speramus autem fore, ut brevi tolli poſſint, dum cuique, quod ſuum eſſe conſtiterit, reſtituatur. Ita vero fiet, ut alacriores animum omnes ad propugnandam Chriſtianam religionem conferant. Sed de Tonquino ſatis dictum eſto (2).

Ton-

1. Conſule Hilarium a Ieſu *loco mox indicato*.

2. Eorum, qui de rebus Tonquinenſibus ſcripſerunt, conſulat lector Alexandrum de Rhodes, aliosque, quos paullo ante memoravi, Danielem Bartholam S. I. Hiſt. *dell' Aſia Soc. Jeſ. part* 1. l. *edit. Rom. an.* 1651. Johannem Philippum Marinum Genuenſem S. I. *Delle Miſs. de' PP della comp. di Gesù &c Rom. an.* 1665. Anonym. *Hiſt. des Royaumes de Tunquin, & de Lato à Pariſ. an.* 1666. *relat. des Miſſions des Evêques François ab an.* 1666. 1670. 1671. *Pariſ. an* 1674 *Hiſt. Prov. Philipp.* Dominicanor. *vol.* 1. & 2. Cornelium Haazt S. I. *Chriſtianiſm. Cathol. per universum orbem Terrar. propagatus ſeculo imprimis* XV. & XVI. *Belgice, Amſt. & cum Auctario Interpretis Matthiæ Soutermani Soc. Ieſu Germanice, Viennæ in Auſtria an* 1684. *fol. vol. Duob. quorum priore agitur de Miſſionibus in Japoniam pag.* 1. *Chinam pag.* 209. *ſeqq. Tartariam pag.* 352. *ſequent. Cochinchinam pag.* 551. *regnum Tunquinenſe pag* 570. *Siamenſe pag.* 581. *Macaſſarenſe, & Cambojanum pag.* 583. *Indiam, ſive regnum magni Mogolis pag.* 587. & *Biſnagerenſe pag.* 627. Hunc nominat Iohannes Albertus Fabricius *ſalutari Luce Evangelii &c. cap.* XXXII. *pag.* 552. *Voyage d'un Miſſionaire de la compagnie de Jeſus en Tunquin, en Perſe, en Armenie, en Arabie, & en Barbarie ab an.* 1688. *ad* 1709. *Pariſ. an.* 1730. & Epiſtolas aliquot ad eam rem attinentes, quas collegerunt Carolus Gobienus, & Duhaldus variiſque voluminibus ediderunt, inſcripſeruntque *lettres edifiantes & Curieuſes &c.*

Tonquino finitima est Cochinchina. Sunt autem hujus regni incolæ acutis ingeniis, propensique ad amplectendam Christianam religionem. Ac nisi sæpe regiis edictis deterriti fuissent, perpauci Cochinchinenses a nostris sacris institutisque alieni reperirentur. Nihilosecius fuerunt superiore seculo, suntque in eo, proximoque regno, quod Champà vocatur, & Cochinchinensi Regi paret, permulti, qui nostris se legibus obstrinxerint, inducti Dominicanorum, Jesuitarum, aliorumque virorum religiosorum oratione, qui eo se introducendæ, dilatandæque veræ religionis caussa contulerunt (1).

In Siamense Imperium (2) perinde est a nostris primum, tum a Vicariis Apostolicis laboratum, ut nostra religio inve-

 heretur

1 De *Missionibus* in Cochinchinam confer Francisci Eugenii litteras inde scriptas *an.*1617. Gasparis Luisii *an.*1621. Pallu *Breve, e compendiosa relazione de' viaggi di tre vescovi Franzesi, che dalla san. mem. di Papa Alassandro VII. furono mandati Vicarj Apostolici ai regni della Cina, Cocincina, e Tonchino edit. Rom. an.*1669. *pag.*800. *seqq.* Cerri ibid. *pag.*111. ,, Riescono (i Cocincinesi) molto propensi al Cristianesimo, che se non fossero le persecuzio- ,, ni, e gli editti regj, facilmente in breve tempo si convertirebbero ... Sta questo regno sot- ,, to la cura pastorale del vescovo di Berito, uno de' Vicarj Apostolici, e altri Missionarj, e vi ,, hanno fatto grandissimo frutto, come anche nel regno di Champà soggetto al Re della Cocin- ,, cina. Vide præterea Christophorum Borrium *Relaz. della Miss. nel regno della Cocincina an.* 1631. Iacobum Lambertum Soc. J. *De Regno Cocincin. in edit. an.* 1632. Iacobum de Machault *De Regno Cochinch. gallice edit. an.*1632. Mitto ceteros, ne sim longior, quam oportet. Nunc temporis viri Apostolici religioni in eo regno dilatandæ operam felici successu navant. In his est Iosephus Maccionius *Ord. Præd.* Florentinus.

2 De propensione Regum Siamensium erga Christianos agit Pallu l. c. Cerrius *ibid. pag.* 111. qui ,, E situato, *inquit*, questo regno nella parte meridionale dell'Indie passato il golfo di ,, Bengala, ed è diviso in undici Provincie, ch'erano una volta undici Regni, delle quali la ,, principale è Siam, così nominata dalla città Metropoli posta sul mare porto comodissimo, e ,, sede reale. Si permette in questa Città, e in tutto il regno, benchè il Re sia Ido- ,, latra, l'esercizio libero di ogni religione, onde i Vicari Apostolici col consenso della ,, S. Sede hanno ivi fermata la residenza di uno di loro, avendosi aperta Chiesa, e fon- ,, dato un seminario, dove istituiscono i naturali per ordinarii sacerdoti .... Il maggiore im- ,, pedimento, che per la propagazione della fede sia in detto regno, è il credito, e la potenza, ,, che hanno i Maomettani, quali non mancano di usare ogni arte per introdurvi la loro pessi- ,, ma setta; anzi non è gran tempo, che il Re fu invitato ad abbracciarla con solenne ambascie- ,, ria della Regina di Archen, che governa il più considerabil Regno della Isola di Sumatra, e ,, anche dal Re di Golgonda ambidue Maomettani. Contuttociò vi si sono fatti grandissimi ,, progressi da' Missionari, non solo in Siam; ma nelle altre Provincie, particolarmente ,, in Tesserim, battezzando anche molte persone principali di quella corte. Anno 1685. Rex Gallorum Ludovicus XIV. Legato, quem in Siamum miserat in mandatis dedit, ut de pertrahendo ad Christiana sacra Siamensium Rege ageret. Id ille cum in eam regionem pervenisset, contendit. Sed frustra. *Voyage de Siam des Peres Jesuites Envoyés par le Roy aux Indes, & a la Chine tom.* 1. *pag.*187. 262. *seq. edit. an.*1687. Idem Iesuitæ curarunt, & Regi persuaserunt, ut xII. Mathematicos a Præposito Generali peteret. Horum enim opera confidebant fore, ut Rex ad sanitatem reverteretur *pag.*238. *seqq.* Anno 1687. crebris rumoribus Ludovicus Rex intelligebat, esse Siamensem bene in Christianos animatum. Igitur Missionarios eodem mitti curavit. Sed rebus immutatis, viri Apostolici Pondicheriam, quæ sita est in ora Coromandeliensi se

heretur, latiusque in dies manaret. Etsi enim Reges falsorum numinum superstitione detinebantur, tamen liberam nostris concedebant prædicandi Evangelii potestatem. Ac nisi Muhamedani, quorum ibidem haud exigua est auctoritas, restitissent, longe major in Siamo, proximisque regnis fuisset numerus Christianorum. In Cambojæ quoque regno viri Apostolici (1), Sanctæque Sedis Vicarii haud exiguos fructus reportarunt. Goæ, proximisque in oppidis Christiana religio viget (2).

In Java, aliisque Insulis, quas ante Lusitani obtinebant, deindeque in potestatem venerunt Batavorum, seculo XVI. felices successus res nostræ initio habuerunt; sed immutata ratio est seculo superiore, dum viris Apostolicis, imprimisque Jesuitis interdictus in eam Insulam ab Hollandis aditus·

se contulerunt. *Memoir. du Comte de Forbin. p.90. seqq. edit. an.1730. relat. des revol. arrivées a Siam an.1688. edit. an.1691.* P. d'Orleans Soc. Iesu *Dans la vie de Costance Phaulcon Premier ministre du Roy de Siam edit. Paris. an 1690.* Anno 1688. Iesuitæ e Siamo pulsi, in Coromandeliensem oram appulerunt, unaque cum Capucinis dilatandæ Christianæ religioni Pandicheriæ operam dederant. Norbert de *Bar le Duc.* Capuccinus *Memoir. util. &c. edit. an.1741. pag.31.* Sed de statu religionis in Siamensi regno adeundi Loubera *Descript. du Royaume de Siam edit. Paris. an.1691.* ceterique, quos I.A. Fabricius numerat *salut. Luce Evang. cap. XL. pag. 985.* Iam inde autem ab anno 1566. Dominicani de reducendis Siamensibus cogitaverant, idque, ut exsequerentur, Hieronymum a Cruce, cum socio in regnum miserant. Ethnici autem commoti Hieronymum interfecerunt. Constat ex litteris Ferdinandi a S. Maria, quas Malaca ad Magistrum Ordinis Romam misit, apud Lafonum *l. c. pag.* CXXI.

1 Proximum est Siamensi Cambojanum regnum. Anno circiter 1596. Dominicani, & Franciscani regis Prauncari voluntate prædicare ibidem Evangelium cœperunt. *Hist. Prov. Philipp. Ord. Præd. edit. an.1693. pag.210. seqq. tom.1.* Anno 1628. eodem rursum viros Apostolicos Dominicani transferri curarunt *ibid. pag.583. seqq.* Vicarii Apostolici, quos ab Alexandro VII. missos in Orientales Indias diximus, aliquos in eo ipso regno progressus fecerunt. Cerrius *ibid. pag.112.* Vide lib. inscript. *Relation des Missions des Eveques François aux Royaumes de Siam, de la Cochinchine, de Camboy, & du Tonchin, depuis 1666. jusque 1671. Paris. 1674. suite de la relationes années 1672. Jusqu' en 1675. Paris. an.1680.*

2 Cerrius ibid. *pag.107.* „ Goa solamente città bella, e popolata con Ciaul, Barrino, Damano, e Dieì piccioli Contadi assai vicini colle Isole di Macao, sono rimasi sotto il dominio già vasto di Portogallo. Sta in Goa l'Arcivescovo con gran Capitolo, e Clero &c. Joh. Alb. Fabricius *l. c. cap.* XL II. *pag.698.* „ Caput Ditionum *Joris Lusitanici* in Asia est Goa expugnata ab Albukerkio a 1508. & ab an.1540. Sedes Archiepiscopi Metropolitani. Preter summum Vicarium Episcopum Goæ versantem quatuor suffraganeos sub se habet Episcopos Cochinensem, Meliaporensem, Malacensem, & Macaitanum (quintus enim Nangasachiensis in Insulis Japoniæ, post Lusitanos Iaponia ejectos, esse desiit) Angamalensem præterea Archiepiscopum &c. Hæc ille. Episcoporum Meliaporensium seriem describit Raulinus *Diss. v. in Hist. Syn. Diamper. pag.449.* & Antonius Cajetanus de Sousa initio *Commentariorum Acad. reg. Ulyssip. an.* 1720. qui eodem etiam volumine seriem texit Cochinensium, & Macaensium. Sed de laboribus Ordinum religiosorum in Indiis Orientalibus, imprimisque Sanctissimi viri Francisci Xaverii adeundi Petrus Maffejus Bergomas *Historiar. Indicar. l.1. seqq. edit. an.1589.* Franciscus Xaverius ipse in Epistolis apud Maffejum in extremo eodem volumine, & apud Tursellinum *in fine volum. de vita, & rebus gestis Francisci Xaverii edit. an. 1596. Histor. Philipp. Provincia*

aditus (1) fuerit, cautumque, ne quis nostrum, cui potestas ab ipsis non esset facta, eodem appellere auderet. Atque ut in Java Insula, ita in Malaca regno Indiæ extra Gangem (2), Ceylano,

vincia Dominicanor. Petrus Iarrleus S. J. *Hist. des Choses les plus memorables avenues tant en Indes Orientales qu' aux autres pais de la decouverte de Portugais &c.* edit. an. 1610. Ludovicus Gusmanus S. I. *Hist. de las Misiones que han hecho los religiosos de la Compania de Iesus en la India Oriental. &c.* edit. an. 1601. Christianus Suaresius de Figneroa *relat. de las cosas, que hiceron los Padres de la Compania por las partes de Orient.* edit. an. 1614. Marcellus Ribadeneira Franciscanus *Hist. de las Islas, de la gran China, Tartaria, Cochinchina, Siam, Camboxa, y Iapan, y de lo succedido en ellos a los religiosos descalços de la Orden del Seraphico Padre S. Francesco de la Prov. de S. Gregorio de las Philipinas* edit. an. 1621. Epistolæ *Cosmi Turriani S. I. an. 1551. de rebus Indicis, & Gasparis Vilela S. I. an. 1554.* Hanuardi de Cameren *Epistolarum Iaponicarum collectio, de multorum in variis Insulis Gentilium ad Christi fidem conversione, adjunctis Epistolis Asiaticis de Tartarorum Imperio, Religione, & Moribus an. 1569* Martinus Ignatius Franciscanus *Itiner. in Ind. Occident. & Orient. an. 1584.* Johannes Baptista Perussius Soc. J. *Historica Narrat. de rege Mogol. & Regnor. Japon. convers. an. 1597.* Nicolaus Pimenta S. J. *De rebus Gestis in India Orient. a PP. Soc. Jes. an. 1598. & 1599. edit. an. 1601.* Johannes de Lucena *Hist. & vit. Franc. Xaver. & de rebus Gest. alior. religiosor. Soc. I. edit. an. 1613.* Emamuel Faria de Sousa *Asia Portuguesa edit. a. 1666.* Johannes de Barros *decadib. de Asia. vol. 3. edit. an. 1628.* Didacus de Cato *decadib. de Asia. edit. an. 1619.* Iohannes Vayus Soc. Iesu *Collect. epist. de Rebus Japonicis, Indicis &c. edit. Antuerp. an. 1605.* Mitto ceteros, quos numerat Fabricius in lib. qui *de Salut. Evangelii Luce* inscribitur. Iohannes Baptista Machatus S. I. *Gesta a PP. S. I. in regno Tibet., & Siam edit. Parisien.* Michael Angelus Lualdus *l' India Orientale soggetta al Vangelo. edit. Rom. an. 1651.* Utinam a S. Congregatione de Propaganda Fide negotium cuiquam conscribendæ Historiæ Missionum daretur. Quot inde commoda pararet respublica populi Christiani! Id fortasse aliquando fiet. Sed tempore.

a De Iavia Insulis consule præter scriptores Lusitanos, Petrum Maffejum Soc. I. *Historiar. Indicar. lib. v. pag. 82. seqq. edit. an. 1589. & l. x. pag. 171. seqq.* ubi quid actum in iis a præconibus religionis fuerit, narrat. Quæ vero gesta deinde a Batavis sint, ostendit Cerrius *l. c. pag. 106.* „ Avendo, *inquit*, preso piede la Compagnia di Olanda nella Iava maggiore, & ivi „ fundata la Città, e fortezza di Batavia, . . . facendosi anche Signora delle Isole Moluche, „ acquistò nel 1632. la citta di Malaca, e poi la Isola di Ceilan, quindi scorrendo alla costa „ di Coromandel, soggiogò molti altri luoghi ne' regni di Bisnaga, e Meliapor, tutto toglien- „ do alla Corona di Portogallo, anzi accostandosi a Goa del 1672. s'impadroni del capo di Co- „ morino della costa di Travancor, di Cranganor, Poliporto, Cavarnu, e della famosa città di „ Coccino, facendosi in somma padrona quasi assoluta di tutta la India Orientale con tanto po- „ tere, ricchezza, e Vascelli, che si rende impossibile il togliere questo possesso, se non si sog- „ gioga tutta la Olanda. E' però vero, che il Re di Danimarca ha nella detta costa di Coro- „ mandel una fortezza chiamata Tringabar, e il Re d'Inghilterra ve ne possiede un altra no- „ minata Madraspatan, dove stanno i Cappuccini Franzesi assai ben veduti dal Governatore ... „ Da questa gran perdita de' Portoghesi, ne seguitò lo stato miserabile di quella Cristianità, „ avendovi gli Olandesi distrutte, e profanate le Chiese, convertiti in usi mondani i sacri vasi, „ e vilipese le S. Imagini, e le reliquie, discacciando con bandi rigorosi tutti i sacerdoti, e „ particolarmente i Gesuiti; onde senza il consenso loro è impossibile mantenere, non che pro- „ pagare la Fede Cattolica in questi vasti paesi, dove al tempo de' Portoghesi si professava con „ ogni libertà „. Pulsis nostris, Protestantes conati sunt, Insulanos ad suam *reformationem* pertrahere, idque jam multis partibus obtinuerunt. Nam ita est a Iacobo Vischero scriptum *tom. III. Bibl. Hist. Theol. Bremens. pag. 954. seq & tom v. pag. 756.* De statu Insulæ agunt Franciscus Michael Ianiconus *Dans l'etat present de la rep. des Provinces unies. Haga Comit. edit. an. 1729.* & Auctores Itinerariorum *In recueil des Voyages, qui ont servi a l'etablissement, & au progres de la compagnie des Indes Orientales edit. Amstel. an. 1712.*

a Ab. Urbano VIII. in Bulla Canoniz. S. Franc. Xaverii *t. v. ed. a. 1672. Bull. pag. 15.* Sanctus Idem

ylano, quæ vetus Taprobana (1) a plerisque creditur, Maldivisque (2) Insulis haud paucis nunciatum a viris Apostolicis, quos eo Lusitani transduxerant, seculo XVI. Evangelium est, ac late longeque propagatum. Imminutæ tamen opes Catholicorum ibidem, atque in multis pene deletæ a Batavis, Britannisque fuerunt. Moluccas (3) Insulas non diu ante annum 1511. detectas, ab anno 1529. Lusitani, Hispani vero ab anno 1580. obtinuerunt, quoad magnam eorum partem anno 1600. Batavi in suam redegerunt potestatem. In has Galvanus Præfectus cum venisset, magnam Ecclesiæ Catholicæ, conversione multorum ad Christiana sacra, attulerat utilitatem. Super Moluccas septemtriones versus sunt Philippinæ, quarum est maximus numerus. Nam aliqui 1200., alii aliquanto

idem appellatur „ Novus Indiarum Apostolus ... qui effecerit, ut multa centena hominum millia, „ qui in tenebris .... ambulabant ad agnitionem veræ lucis perducti regenerationis lavacro mun„ darentur. Nam præter Indos, Brachmanes, & Malabares ... ipse primus Paravis, Malais, Jais, „ Acenis, Mindanais, Malacensibus, & Japonibus Evangelium Christi annunciaverat, multique „ illarum regionum Reges, & magni Principes ingenti cum fidei nostræ emolumento suavi Christi „ jugo colla subdiderant „. Confer Tursellinum in vita Francisci Xaverii *p.53.seqq.edit.a.1594.* Negari tamen non potest, quin diu ante S.Xaverium, & Jesuitas, Dominicani, atque Franciscani, Christianismum in Insulas Asiaticas, Indiamque pene universam intulerint. Adeundus Hieronymus Platus *Soc. Jesu P.II. de Bono status relig. c.xxx. p.457 edit. a.1644.* & apud Lafonum *pag.* 42. ubi *Innumerabiles* pene homines *Indos*, *Arabas*, *Persas* a Dominicanis fuisse circa an.1504. ad nostra sacra perductos scribit. Viros Apostolicos, qui una cum Dominico Sousa functi his laboribus fuerunt, recenset Lafonus *ibid. pag.*XLII. Illi quidem in Malabaris, & ora Coromandeliensi, aliisque in regnis Indiæ Evangelium promulgarunt, Ecclesiasque constituerunt, ut *pag.* XLIV. *seq.* ex Lusitanis scriptoribus ostendit idem Lafonus. Confer illum ad an.1519. *pag.*LVI. Malacæ, quæ an. 1515. in potestatem venit Lusitanorum primus omnium idem ipse Sousa Christum incolis nunciavit. Vide Gasparem Corream *Jornada dos Albuquerques cap.* IV. VIII. XIX. XLII. Atque est vere, opportuneque observatum a Lafono *ibid. pag.* XLV., primos fuisse omnium Fratres Prædicatores, qui post appulsum Lusitanorum in Indias, Episcopos Goanis dederint, templaque in iis locis extruxerint. Præmia autem hæc fuisse laborum, quos majores nostri in Mogolia, atque Tartaria, Indicisque Insulis subierunt. De Dominicanis, & aliis Ordinum religiosorum alumnis, qui Malacæ agebant, religionemque propagare conabantur, quo tempore capta urbs a Batavis fuit, deque adversis rebus quæ iidem contigerunt, vide *Hist. Insul. Philipp. Provinc. Domin. tom.II. pag.412. seqq.*

1 Ceylanum Insulam cum occupassent Lusitani, Christianam fieri curarunt. Vide Johannem Barrium *dec.III.lib.II c.V.pag.14.edit. an.1628.*& Johannem Ribeyrum *Comment. de ead. insul.* Et Fabric. loco mox indicando. Anno 1636. viriati incolæ Christiani a Batavis cœperunt. Confer, si licet, Joh. Albertum Fabricium *salut. Luc. Evang. cap.*XLII. *pag.*695. A Cosma Indopleuste *pag.*137. 336. *tom.*II. *collect. veter. scriptor. edit. Montfauc. an.* 1706. *Selediva* nomine eam Insulam appellari novi quidam scriptores censent. Immo vero eamdem alii utque veterum Taprobanam esse existimant. Confer Cellar. *tom.*II. *Geogr. Ant. pag.*748. *edit. an.*1732.

2 De Maldivis consule Maffejum *ibid. lib.*VII. *pag.*114. *seqq.* Veteres relationes editas ab Renaudotio *pag.*1. *seqq.* & Renaudotium ipsum in *not. pag.*126. Regi eas Muhamedano parere scribit Pyrardus *Itiner. Gallice edito par.*1. *cap.*II. *seqq. edit. an.*1679. Pauci ibidem Christiani versantur, atque ii quidem non religionis propagandæ, sed mercaturæ exercendæ caussa.

3 Confer J. Petrum Maffejum *lib.* XI. *Indic. pag.*187. *seq. edit. an.*1589. & Lafon. *Chronol. des Miss. tom* II. *An. Domin. mens. Sept. pag.*CLXVI. & *pag.*CLXXXVIII.

quanto esse plures contendunt. Harum multas obtinent Hispani. Præcipua est Luzonia, seu Manila Archiepiscopi sedes. Incredibile dictu est quantam in his vim, quantamque copiam hominum Dominicani, Franciscani, Augustiniani, Carmelitæ, Capuccini, Jesuitæ (1) &c. ad veram religionem amplectendam induxerint. Cum enim suas Provincias instituerint, in quibus severitas legum vigeret, studiaque litterarum colerentur, ita exemplo, doctrinaque valuerunt, ut non modo Insulanos, in quos inciderant, eosque, quos recens invenerunt (2) ignaros reli-

1 Iam inde ab eo tempore, quo detectæ ex ipsæ Insulæ fuerunt, Dominicani, Franciscani, iique ex aliis Ordinibus religiosis viri, quorum supra facta mentio est, introducere in eas, ibique propagare Christianam religionem cœperunt. Confer *Hist. Provinc. Philipp. O. P. l.* 1. *pag.* 1. *seqq. & pag.* 28. *seqq.* Quos deinde progressus fecerint, *ex seqq.* libris cognosci potest. Urbanus Cerrius l. c. *pag.* 108. de statu religionis in Philippinis, ut erat circa an. 1678. scribens „ Nelle Isole stanno sparsi più di 500. religiosi di varie religioni, Agostiniani, Domenicani, „ Francescani, Gesuiti, e Agostiniani Scalzi, ivi chiamati Recolletti, risedendo in diverse „ Chiese, dove non con nome di Parochi, ma di dottrinari insegnano la dottrina Cristiana, e vi „ hanno fatto numerose conversioni quasi di due millioni di anime attendendo con ogni diligen„ za alla propagazione della fede. La principale di queste Isole è Luzon, nella quale sta Ma„ nila Arcivescovato, e Città assai popolata piena di Chiese, Conventi, Collegj, Ospedali, e „ altri luoghi pii. Ne' suoi Borghi dimorano circa dieci mila Chinesi, che per opera dei detti „ religiosi ne passano continuamente alla fede Cattolica, essendo gente assai ingegnosa, dove „ gli altri abitanti sono assai rozzi, e pigri. Nella medesima Isola stanno due altri vescovati, „ uno della nuova Cazeres, oltre quello detto del nome di Gesù, che ha la residenza in un al„ tra Isola chiamata Sebù. Sono dalle dette Isole usciti in altri tempi diligentissimi operai per „ le Missioni del Giappone, e adesso passano molti Domenicani, e Francescani anche nella Chi„ na ... Le Isole de' Ladroni ... formano una linea retta dal Giappone sino alla nuova Guinea ... „ Da dieci anni in qua un Gesuita chiamato il P. S. Vittores operò tanto colla Regina, co' mi„ nistri, e con i suoi superiori, che vi fondò una missione della sua religione, quale in brevissi„ mo tempo vi fece grandissimo frutto; ma egli vi restò ultimamente martirizzato con due suoi „ compagni, onde vi furono l'anno passato mandati sei altri padri in soccorso della Missione „. Dominicani, & Franciscani, Augustiniani, Iesuitæ, & Carmelitæ id vehementer laborant, ut eos Insulanos, qui nondum de Christo cognorant, ad veram religionem adducant.

2 Ante annos paucos novas Provincias Dominicani detexerunt, in easque se nunciatum Evangelium contulerunt. Cum eorum, qui primi iter essent aggressi, maximam partem, ob ingentes labores, & gravissima incommoda, interiissent, suffecti alii sunt, qui non modo Insulanos, ac potissimum Paniquenses ad Christiana sacra colenda permoverunt, verum etiam ad parendum Hispanorum Regi. In capitulo Generali *Bononiæ* a Fratribus *Ord. Præd.* celebrato an. 1748. quo quidem in capitulo electus cunctis suffragiis Antoninus Bremondus Massiliensis (vir summa & morum integritate, & prudentia, & doctrina, atque eruditione) Magister Ordinis fuit, decretum est, ut hæc in *Actis pag.* 47. *seqq.* referrentur. „ Denunciamus, fratres nostros Sanctissimi Rosa„ rii Philippinarum post instauratas in Nova Segovia quinque missiones, aliamque erectam in „ Provincia Pangasinan, ad Insulas, quas vocant de Batan, Barbarorum coloniis frequentissimas „ appulisse, sedemque in ea fixisse, quæ Calayan appellatur, ubi rudem, ac superstitiosam gen„ tem Christianæ religionis mysteriis feliciter imbuendam suscepere, pluribus etiam Apostatis „ ibidem latitantibus in Ecclesiæ sinum reductis .... Nova iisdem messis oblata est an. 1739. „ plurimarum scilicet, variarumque gentium, quibus in centro Insulæ Luzoniæ inaccessorum „ montium asperitate circumseptis nullum Evangelii lumen affulserat. Intentatus aliis, pa„ tuit non sine divino numine Missionariis nostris ad eas accessus per incredibiles viarum labores,

„ per

religionis veræ reduxerint ad ſanitatem; ſed etiam miniſtros Evangelii in Indiam Orientalem fere univerſam miſerint, quorum plerique omnes magnos retulerunt laborum fructus, permulti autem martyres (1) obierunt. In Formoſam (2) religionem Orthodoxam intulere Dominicani, Franciſcani, aliique Eccleſiaſtici viri. Sed Batavorum deinde in Catholicos odio, imminutæ res noſtræ in Inſula, ac pene deletæ fuerunt (3).

CAPUT

„ per graviſſima æſtus, & gelu, famis, & ſitis incommoda, per multa demum vitæ pericula, „ quibus tres eorum novus anni ſpatio confecti, & deſiderati ſunt. Ceteri autem ſpe contra „ ſpem zelo fidei agentes, ſuſceptæ expeditionis fructum tulerunt, in barbaram illam, incul- „ tamque nationem penetrantes, ubi nova inſtituta Miſſio, cui titulus S. Crucis impoſitus, fa- „ cili, & expedito poſteris patefacto itinere a Provincia de Cagayan in Provinciam Pangaſi- „ nan commercio imprimis utili, atque animabus Chriſto lucrifaciendis aptiſſimo.... Ipſam gen- „ tem exlegem, atque efferatam Prædicatoribus uſque ad mortis minas ante obſiſtentem, ſum- „ ma induſtria, lenitate ac patientia ad rationalis primum, politicæque vitæ rationem inſtitu- „ tam, mox fidei rudimentis imbutam, ad eam amplectendam ita allexerunt, ut deſcendenti- „ bus quotidie e vicinis montibus Gentilium catervis Evangelii prædicationem avidiſſime exce- „ ptuiis, jam plurimi eorum religioni Catholicæ jugo colla ſubmiſerint, ſpem certiſſimam fa- „ cientes, innumerabilem nationem per octoginta, & amplius populos diffuſam, divina gratia „ cœptum opus perficiente, in unam Chriſti gregem coalituram... Hujus Provinciæ Patribus, cum rebus omnibus, quibus poterant, Cardinalem Turnoniam juviſſent, Clemens XI. Pontifex Maximus litteras in *forma brevis* dedit, quibus eis gratias egit, promiſitque fore ut quam gratum Sedi Apoſtolicæ feciſſent, aliquandiu cognoſcerent. Confer *Bullarium Ord. Præd. tom. VI. p. 494. edit. an. 1734.* Vide P. *Fabri* S. J. *epiſt. t. x. Lettres edif pag. 52. ſeqq.*

1 Vide quæ diximus de Martyribus Dominicanis in Sinis, Tonquino, atque in Japonia. Namque ii omnes profecti ſunt e Provincia Philippinarum.

2 De laboribus Dominicanorum in Inſula Formoſa adeundus Lafonus *ibid. pag. CLXX. ſeqq. & Hiſt. Provinc. Philipp. Ord. Præd.* paſſim.

3 Confer Fabricium *ſalut. Lucc Evang. cap. XLII. pag 698.*

T. II. Tab. IX. Pag. 465.
CHATUS ALEXANDRINUS
ALEXANDRIA
ÆGYPTUS SECUNDA
Tanis
Sais
AUGUST
AMNICA PRIMA
Mareotis
ÆGYPTUS PRIMA
AUGUSTA SECUNDA
Heliopolis
Arsinoe
ARCADIA vel HEPTANOMIS
Hermopolis
Antinoe
THEBAIS PRIMA
Persepolis
Carmana
Omanum

CAPUT XXXI.

De Ortu, & progressu Christianæ religionis in *Ægypto, Libya, Abessinia, Congo, Monomotapa, Guinea &c.*

ÆGyptios, ante Marci Evangelistæ in provinciam adventum, audisse de Christo, hujusque se legibus addixisse, tam esse verum Scriptores aliqui putant, ut revocari nullo modo in controversiam posse arbitrentur (1). Sed Marci (2) deinceps, Successorumque (3) opera, atque laboribus sic auctæ opes Christianæ ibidem, atque

1 Nam verisimile esse, ajant, eos Hebræos Ægyptios, qui die Pentecostes, cum Spiritus Sanctus in Apostolos descendit, Hierosolymis agebant, miratique virtutem Christi sunt, & quorum fit a Luca in Actis Apostolicis *c.* II. *v.* 9. commemoratio, in patriam revertisse, dedisseque operam ut sui Christianis institutis, ac legibus assuescerent. At quod nullibi traditum id a majoribus fuerit, sunt qui ne verisimile quidem esse putent. Immo vero Eusebii testimonium iis repugnare censent, qui ante Marcum quemquam in Ægypto prædicasse Evangelium inficiantur. Vide locum mox afferendum.

2 Eusebius *Hist. Eccl. l.* II. *cap.* XVI. *pag.* 65. *edit. Cantabr.* Μάρκον, inquit, πρῶτον, φασὶν, ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου στειλάμενον τὸ εὐαγγέλιον, ὃ δὴ καὶ συνεγράψατο, κηρύξαι. *Marcum primum, ajunt, in terram Ægypti missum Evangelium quod ipse conscripserat, prædicasse.* Hieronymus Eusebium sequutus, de Marco in Catalogo virorum illustrium agens *tom.* IV. *opp. pag.* 105. *edit. Mortianæi: Primus*, inquit, *Alexandriæ Christum annuncians &c.* Jam vero conscripserat Evangelium Marcus, auctore Eusebio, antequam in Ægyptum venisset: At illud nonnisi post Petri mortem scriptum narrat Irenæus *lib.* III. *contra Hæreses c.* 1. *pag.* 174. *edit. Paris. an.* 1710. μετὰ τὴν τούτων ἔξοδον *post horum* (Petri nempe, & Pauli) *mortem.* Petrum autem ante an. 65. æræ vulgaris non fuisse cruci affixum constat. Fit igitur, ut ante an. 65. Marcus in Ægyptum non venerit, si Irenæo, & Eusebio antiquis scriptoribus adjungenda est auctoritas, iisque adimenda, qui longe post tertium, quartumve seculum floruerunt. Quid enim Chronicon orientale moror, quod *p.* 109. *ed. an.* 1651. narrat in Libyam venisse an. 49. Marcum, indeque anno 60. æræ vulgaris, qui septimus Neronis fuit, contendisse Alexandriam contra veterum Irenæi, atque aliorum fidem? Quinetiam auctoris Chronici Paschalis, qui *pag.* 230. *edit. an.* 1688. in annum 3. Caligulæ adventum Marci in Ægyptum refert, magno in errore, ut equidem arbitror, sententia est. Neque Valesio assentior, qui Eutychium Alexandrinum Patriarcham & novum, & minus accuratum auctorem sectatus, in annum Claudii nonum adventum Marci Alexandriam conjiciendum putavit. *In not. ad l. indic. Euseb. pag.* 56. *edit. Cantabr.* Multoque minus probare possum, quod Bollandiani ad *tom. ult. Jun. pag.* 3. statuunt, Tiberio Imperatore, Marcum in Ægyptum contendisse. Namque ut nullo vetere monumento, ita ne satis quidem gravi conjectura eorum est nixa sententia. Quid? Si Tillemontius *tom.* II. *Mon. Hist. Eccl. pag.* 549. *edit. Paris.* Bailletus *vies des saintes t.* 1. M. *Apr. p.* 327. *edit. Paris. an.* 1704. Dupinius *Bibl. t.* 1. *pag.* 60. *edit. an.* 1693. aliique Auctorem Orientalis Chronici sequuti, iisdem, quibus ille, in erratis versentur? Atque Irenæo quidem accedendum existimat Dodwelius *De success. Rom. Pont. pag.* 55. *seqq. edit. an.* 1688. Caveus Irenæo simul & Eusebio *de script. Eccl. tom.* 1. *pag.* 21. *edit. an.* 1693. cui sane etsi sæpe repugnem, in hac re tamen esse assensionem adhibendam puto.

3 Confer Lequienium *tom.* II. *Orientis Christ. pag.* 331. *seqq.* & Bollandianos *tom. ult. Junii pag.* 3. *seqq.*

in Libya (1) fuerunt, ut nostrorum jam plurimi extremo priore seculo, multoque magis secundo, ac tertio (2) in eis provinciis numerarentur. Nam cum Ethnici sæviebant, tum maxime florebat (3) Ecclesia, sanguineque Martyrum

1 Viris Apostolis aliquot Evangelii præcones in Cyrenaica nati florebant. *Act. Apost. c.* XI. *v.*20. *cap.* XIII. *v.*1.

2 Consule Eusebium *lib.* III. *cap.* XIV. *pag.* 107. *Hist. Eccl. c.* XXI. *pag.* 111. *lib.* IV. *cap.* I. *pag.* 141. *cap.* IV. *pag.* 143. *c.* XIX. *pag.* 181. *l.* V. *cap.* IX. *pag.* 223. *seqq. l.* VI. *cap.* I. *pag.* 257. *seqq. l.* VI. *c.* XV. *pag.* 273. *seqq. c.* XXV. *pag.* 291. *c.* XXX. *pag.* 294. *c.* XXXV. *pag.* 298. *cap.* XXXIX. *pag.* 301. *c.* XL. *pag.* 302. *seqq. cap.* XLI. *pag.* 304. *seqq. cap.* XLV. *pag.* 316. *seqq. lib.* VII. *cap.* IV. *pag.* 323. *seq. c.* XI. *pag.* 334. *seqq. c.* XXI. *pag.* 334. *seqq. c.* XXIV. *pag.* 349. *seq. c.* XXVI. *pag.* 336. *seq. c.* XXXII. *pag.* 367. *seq. lib.* VIII. *c.* VIII. *pag.* 385. *c.* IX. *pag. ead. seqq.* Hadriani ætate multos fuisse in Ægypto, qui Christianismum profiterentur, liquet ex ejus Epistola. Vide *lib.* I. *hujus operis cap.* III. *pag.* 140. In Libya Pentapoli floruisse etiam olim Christianos certum est. Vide Euseb. *l.* V. *c.* XLI. *p.* 306. Seculo III. eorum Ecclesias infestare Sabellius cœpit, novo hæreseos dogmate excogitato, quod deinde majores nostri multis refellendum existimarunt, ne serperet, latiusque manare posset.

3 Vide Eusebium *ibid. lib.* VI. *seqq. cap.* I. *seqq. pag.* 257. *seqq. & loc. indic. not. at. superiore.* Neque vero doctrina solum, & exemplis nostrorum hominum, sed etiam sanguine Sanctorum Martyrum effectum est, ut opes Ecclesiarum Ægypti, imprimisque urbis Alexandriæ adeo creverint, ut tertio, quartoque seculo magna vis ibidem, magnaque copia Christianorum floreret. Atque Eusebius de Martyre Potamiæna *l.* VI. *cap.* V. *pag.* 263. quæ tempore Severi decessit, agens, satis ostendit, quid martyria ad propagandam religionem possint. καὶ ἄλλοι πλεῖστοι, inquit, τῶν κατὰ Ἀλεξάνδρειαν, ἀθρόως τῷ Χριστοῦ λόγῳ προσελθεῖν κατὰ τοὺς δηλουμένους ἱστοροῦνται. ὡς δὴ καθ' ὕπνους τῆς Ποταμιαίνης ἐπιφανείσης, καὶ ἐπὶ τὸν θεῖον λόγον προσκαλουμένης αὐτούς. „ Plures quoque alii Alexandrinorum civium (*eodem tempore*) „ ad fidem Christi subito, post eos de quibus diximus, transisse memorantur, quos scilicet Pota„ miæna in somnis apparens ad id faciendum provocaverat „. Atque exundantium Martyrum fontium in Ægypto meminit quoque Clemens Alexandrinus *lib.* II. *Strom. pag.* 494. *edit. Oxon.* Neque discrepat Origenes *l.* II. *contra Celsum p.* 434. *t.* I. *opp. ed. an.* 1604. Sed omnes eos martyres numerare non potuerunt. Itaque mirum non est, si eorum nomina interciderint. Nam Dodwelius qui omnia fere universorum martyrum, qui ubique terrarum passi sunt, nomina fuisse descripta, quod pauci essent, putat, oppugnatus a nobis multis exemplis est hujusce libri parte superiore. Atque iis quidem exemplis adjungi illa monumenta possunt, quæ anno superiore in Thermis Diocletianis detecta sunt. Erat ibidem olim sacellum, in quod translatæ reliquiæ sanctorum conditæque sub altari fuerunt. Insculptæ autem marmori Inscriptiones sunt, quas nobis communicari jussit Eminentissimus Vir Silvius S. R. E. Cardinalis de Valentibus patronus litteratorum. Sic vero habent:

SANCTIS . MARTVRIBVS
PAPRO . ET . MAVROLEONI
DOMNIS . VOTVM . REDD. ☧
CAMASIVS . QVI . ET ASCLEPIVS . ET VICTORINA
NAT. H̄. DIE IIIX KAL. OCTOB.
PVERI . QVI VOT. H̄. VITALIS . MARANVS
ABVNDANTIVS . TELESFOR .

Sanctis Martyribus Papro, & Mauroleoni Domnis votum reddiderunt Camasius, qui & Asclepius, & Victorina natali habito die XIII. (nam error in numeris hujus inscriptionis est, ut ex ea quam mox afferam, consentit) *Kal. Octob. Pueri, qui votum habuerunt Vitalis, Maranus, Abundantius, Thelesphorus.*

DOMNIS

tyrum ita amplificabatur, ut non plebei modo, sed etiam nobiles permulti (1) cooptarentur in ordinem Christianorum. Atque crudelitas Ethnicorum in caussa fuit, cur primum in Ægypto oriretur Anachoretarum (2) institutum, itaque deinde propagaretur, ut lapsu temporum deserta loca plena hominum eorum essent, qui hujusmodi vitæ genus profiterentur. Alexandrina Ecclesia a Marco fundata, & Episcopis deinceps in *Libya* constitutis (3) curatum a Majoribus est, ut Scholæ (4) etiam in ipsa Metropoli Ægypti vigerent, in quibus a viris doctissimis adolescentes erudirentur, ut doctrinam Christi argumenmentis confirmare, defendereque a calumniis sophistarum possent. Quarum scilicet scholarum præsidio, Athenagoræque imprimis, Pantæni, Clementis, Heraclæ, (5) Origenis, aliorumque studiis, qui easdem sunt aliquando moderati, incredibile dictu est, quæ commoda, quæque utilitates in Ecclesiam universam manaverint. Hinc enim Alexander, & Athanasius, multique Ægyptii Episcopi, qui Arianam hæ-

 resim

DOMNIS . SANCTIS

PAPRO . ET . MAVROLEONI

☧ MARTVRIBVS

CAMASIVS QVI ET ASCLEPIVS ET VICTORINA VOT. REDD.

NAT. HAB. DIE . XIII. KAL. OCTOB.

. . . . ARANE . VITALIS ☧

. . . TI 𝔒 TELES. POS 𝔒

Domnis Sanctis Papro, & Mauroleoni Martyribus Camasius, qui & Asclepius, & Victorina votum reddiderunt Natali habito die XIII. *Kal. Octob. Marane, Vitalis, Abundantius, Thelesphorus posuerunt*. Sed quid sit votum habere, quid reddere ostendam alio loco, ubi de *natalitiis* Sanctorum Martyrum disseram. Tum enim operam hisce Inscriptionibus explicandis diligentem dabo. Atque horum martyrum nomina in nullo, quod viderim, vidi autem plurimos, libro Kalendariorum, ac Martyrologiorum reperi. Quare horum memoria intercidisset, nisi repertæ inscriptiones hujusmodi fuissent.

1 Ambrosius Origenis amicus, & Christianus Alexandriæ e nobili familia ortus erat. Nam ut ait Epiphanius Hæresi LXIV. *pag.* 526. *edit. an.* 1622. erat τις τῶν διαπρεπῶν ἐν αὐλαῖς βασιλικαῖς *quis ex iis, qui clarebant in aulis regiis.* Vivebat circa an. CCXXX Consule Tillemontium *tom.* III. *Mon. Hist. E. pag.* 515. *seqq. edit. Paris.* Alios præterea nobiles, qui magistratus Alexandriæ Decii tempore obtinerent, Christianismum coluisse, conjici sane potest ex Eusebii *l.* VI. *c.* XLI. *Hist. Eccl. p.* 305. *seq.*

2 De Anachoretis, eorumque origine agam in IV. hujusce operis libro.

3 Confer Lequienium *tom.* II. *pag.* 386. *seqq.*

4 De Schola Alexandrina disseram eo libro, qui erit de Catechistis, & Cathecumenis. Interea confer Eusebium *lib.* V. *cap.* X. *Hist. Eccl. pag.* 222. *seqq. edit. Cantabrig.* & Philippum Sidetam apud Dodwellum *Dissert. in Irenæum pag.* 368. *seq. edit. an.* 1689.

5 Euseb. *ibid.* & Philipp. Sidetes *ibid.*

resim oppugnarunt (1): Cyrillus qui Nestorianam (2) Sectam disjecit, aliique orthodoxæ religionis illustres propugnatores prodierunt. Quibus sane Athanasii, ac Cyrilli temporibus innumerabilia propemodum erant in iisdem provinciis Cœnobia (3) Monachorum. At post Dioscorum nefarium Eutychianæ factionis patronum, & aliqui vixerunt, qui eos reprimere conarentur (4), qui novis rebus studerent, permulti tamen Monophysitarum (5) partes sequebantur, Ecclesiamque in sectas lacerabant, quoad Ægyptus in potestatem Muhamedanorum venit. Tunc enim afflictæ, ac pene funditus sublatæ opes Catholicorum sunt, quod maxima pars incolarum (6) Muhamedi, ceteri aut Dioscori, aut Græcorum sententias consectarentur. Nunc Alumni quidam Collegii de Propaganda-Fide, Franciscani, & Jesuitæ in Ægypto rem Romanam (7) curant, atque haud exiguos progressus faciunt.

Est

1 Confer Athanasium Apolog. *tom. 1. opp. pag. 119. seqq. edit. Montfaucon.*

2 Celebre est nomen Cyrilli Alexandrini. Hujus opera etiamnum permolta extant. In Ephesino Concilio an. 431. caussam Catholicorum contra Nestorium egregie defendit. De eo scriptores omnes, qui Historiam quarti seculi illustrarunt.

3 De Cœnobiis in Ægypto agam IV. hujusce operis libro.

4 Dioscorus in Synodo Calcedonensi an. 451. damnatus est. At post. ipsum aliqui Catholici Alexandrinam Ecclesiam moderati sunt. In his S. Proterius, & Johannes Talajas, aliique fuerunt. Confer Lequienium *tom. II. Or. Christ. pag. 411. seqq.* & Bollandianos *t. V. Jun. p. 53. seqq. & tom. III. Febr. pag. 729.*

5 Confer eumdem *ibid. pag. 414. seqq.* & Bollandianos *tom. ult. Junii pag. 53. seqq.*

6 Vide quæ diximus supra *p. 55. seqq. hujus voluminis* Herbelotum *ad vocem Mesr.* Abulpharag. *Hist. Dynast. p. 112. seqq. ed. an. 1663. Chronic. Orient. editum inter script. Byzantina Hist. ab Echellensi*, Joh. Michaelem Vanslebium Ord. Præd. *Hist. Eccl. Alex. edit. an. 1677. pag. 322.* Eusebium Renaudosium *Hist. Patr. Alexand. pag. 156. edit. an. 1713.* Capta Alexandria ab Amro Saracenorum Duce *an. 641.* fuit. Vide Abulpharagium *Hist. Dynastiar. pag. 112. edit. an. 1677.*

7 Cerrius *ibid. pag. 119.* „ L'Egitto ora è abitato oltre i Turchi, e Arabi, da' Greci, e
„ Cofti, per la conversione de' quali è necessaria la lingua Arabica. La missione di questa Pro-
„ vincia, che è de' Reformati provvisionati dalla Congregazione, ha residenza nel Cairo, di do-
„ ve riesce comodo a detti Padri l'andare nel posto di Sues a consolare i poveri schiavi Cattoli-
„ ci, che stanno nelle galere del Turco . . . Il numero de' Cattolici in tutto l'Egitto non saran-
„ no 2000. trà quali molti mercanti di diverse nazioni, massime Franzesi, e Veneziani (nunc
„ multo plures esse intelligo) I Cofti ascendono al numero di 40000., e si ridurrebbero facil-
„ mente alla fede Cattolica, se vi fossero missionarj, che soavemente l'illuminassero ... I tem-
„ pli de' Cattolici nel Cairo vecchio sono sei, o sette ornati d'Immagini . . . Nel Cairo tenava
„ altre volte la Congregazione un Vescovo . . . Oltre i suddetti missionarj riformati, vi stanno
„ Minori Osservanti, e Cappuccini . . . I Greci in quelle parti obbediscono al Patriarca d'Ales-
„ sandria „. De Jesuitis vide *tom. V.* Sylloges inscriptæ „ *Nouveaux Memoires des Missions de la Compagnie de Iesus dans le Levant. Edit. Paris. an. 1725. & tom. II. par. II. pag. 4. seqq. & tom. VI. pag. 279. an. 1727.* Anno 1562. missus ad Coptos a Paulo IV. fuit Rodericus Jesuita. Confer Sacchinum *lib. V. Hist. Soc. Jesu pag. 135. seqq. edit. an. 1620.* Bolland. *t. V. Jun. pag. 212. & 107. seq.* qui de Synodo sub Greg. XIII. *& de Coptis.*

Eſt autem credibile, in *Libya* jam inde a priore ſeculo Chriſtianos ſaltem aliquos floruiſſe. Neque enim Alexandrini Epiſcopi, qui Æthiopum ſalutem quærerent, *Libyenſium*, qui propius aberant, neglexiſſent (1) felicitatem. Tertio tamen quartoque ſeculo Eccleſiæ in *Libya, Pentapoli*, & *Marmarica* celebrabantur, Epiſcopoſque habebant, qui curam earum gererent (2).

Æthiopas Abeſſinos (3) ab Eunucho Candacis Reginæ, cujus fit in Actis Apoſtolicis mentio, ut etiam Arabiæ Felicis incolas, fuiſſe ad Chriſtiana ſacra perductos ferunt. Hoc ipſum aliqui de Matthæo, (4) & Matthia, & Bartholomæo Apoſtolis tradiderunt. Neque deſunt, qui Nubienſes Æthiopas inſtitutos ab Thoma (5) contendant. Secundo ſeculo Pantænus (6) Philoſophus Chriſtianus in Indiam, quo quidem nomine Æthiopia intelligitur, abiit, pluresque Chriſto conciliavit. Medio fere quarto ſeculo Frumentius (7) non modo mul-

1 Lequien. *ibid pag.618. ſeqq.*

2 Ibid. *pag.631. ſeqq.*

3 Euſebius *lib.11. Hiſt. cap.1. edit. Cantabrig. pag.46.* „ Quemdam ex Proceribus Æthiopum Reginæ, *inquit*, in Iudæam adduxit (*divina Providentia*) quippe moris eſt etiamnum illis gentibus muliebri Imperio gubernari. Qui cum a Philippo cæleſti viſione admonito primus ex gentibus (*ut fuit is Proſelytus Iuſtitia*) divini verbi myſteria percepiſſet, totius orbis fidelium primitiæ factus, inde in patriam reverſus, Dei notitiam, & Servatoris noſtri ſalutarem in terras adventum primus prædicaſſe fertur „. Confer Bollandianos *tom.1. Junii pag.618. ſeqq.* Tillemontium *tom.11. Mon. Hiſt. Eccl. pag.72. ſeq. 531. ſeqq. edit. an.1694.* & Jobum Ludolphum *lib.111. Hiſt. Æthiop. cap.1v. edit. an.1681.*

4 De SS. Matthæo, & Matthia Apoſtolis adeundi Florentinius in *Martyrolog. pag.176. ſeq. & 158. ſeq. edit. an.1668.* & Tillemontius *tom.1. Mon. Hiſt. Eccl. pag.391. & 433. edit. Pariſ.* Euſebius Cæſarienſis *lib. v. cap.x. Hiſt. Eccl. p.223. edit. Cantabrig.* de Pantæno agens „ Tantum, *inquit*, animi ardorem erga verbum Dei idem vir oſtendiſſe perhibetur, ut orientis nationibus Evangelii Chriſti prædicator extiterit, ad ipſam uſque Indiam progreſſus. Quippe complures erant etiam tum Evangeliſtæ Sermonis Dei, qui divina quadam æmulatione ſuccenſi, Apoſtolorum exemplo ſtudium ſuum conferre ad ædificationem fidei, & ad incrementum verbi divini properabant. Ex quorum numero Pantænus ad Indos uſque penetraſſe dicitur, ibique Evangelium Matthæi, quod adventum ipſius jam prævenerat, apud quoſdam Chriſti notitia imbutos reperiſſe. Quibus ſcilicet Bartholomæus unus ex duodecim Apoſtolis olim, ut fama eſt, prædicaverat, & Evangelium Matthæi Hebraicis conſcriptum litteris reliquerat, quod quidem ad prædicta uſque tempora ſervatum eſſe memoratur. *Vide Socr. l.1. c.x1x. p.49.*

5 De Thoma Nubienſium Apoſtolo ſic cenſet Haytonus Armenius *cap. LVIII. pag.102. edit. an. 1671.*

6 Vide modo recitatum Euſebii locum.

7 Vide Athanaſium *Apolog. ad Conſtantium tom.1. opp. par.11. pag. 315. edit. Montfauconiana.* Rufinum *lib.1. Hiſt. Eccl. cap.12. pag.224 edit. Frobeniana an.1523.* Theodoritum *l.1. cap.xx111. pag. 54. edit. Cantabrig.* Socratem *lib.1. cap.x1x. pag.49.* & Sozomenum *lib.11. cap.xx1v. pag.75. ſeq. edit. Cantab.* Martyrologium Romanum *ad d. xxv11. Octob.* & Menea Græcor.

multos incolarum, ſed ipſum etiam Regem, primoſque civitatis ad Chriſtiana ſacra perduxit, & Epiſcopus eſt ab Athanaſio creatus Auxumitarum. Hinc factum eſt, ut ab Alexandrino Catholici ordinentur Abeſſinorum, in eaque regione vices Patriarchæ agant. Jam vero ut Alexandrini Coptici ritus Monophyſiſmum, ac Monotheliſmum, ita eaſdem hæreſes conſectantur Chriſtiani, quos Abeſſinos vocant (1). Sed ut ad Frumentium redeam, Conſtantius Imperator (2), cum Arianis partibus ſtuderet, ad Æzanam, & Sazanam Principes, vivo Frumentio, litteras plenas arrogantiæ dedit, quibus eis, ut hæreſim amplecterentur, imperabat. Rurſum quod tum impetrare jubendo non potuit, poſt dolis Arianorum conſequutus eſt, cum aliqui horum in Abeſſiniam penetraverint, & Epiſcopi dignitate ſibi arrogata, a recta inſtitutione Auxumitas abducere tentarint. Cum igitur quarto ſeculo Chriſtianæ religioni nomen Auxumitæ dederint, adhibenda fides Nicephoro non eſt, qui Juſtiniano (3) Imperatore Auxumitarum Regem ab Idolorum ſuperſtitione ad veri Dei cultum fuiſſe deductum narrat. Vixiſſe tamen Æthiopum Regem quemdam ſub Juſtiniano, qui Idololatria neglecta ſolidam colere cœperit pietatem, proditum a Procopio (4) eſt gravi hiſtorico, & æquali temporum illorum. Seculo XVI. Æthiopum Rex legatos ad Clementem VII. Pontificem Maximum (5) miſit. Inde viri Apoſtolici in eas ſe regiones contulerunt, egeruntque ſedulo, ut incolæ errorem desererent, unamque amplecterentur, ac (6) defenderent

cor. ad d. XIII. *Nov.* Confer præterea, ſi placet, e novis Henricum Valeſium *ad Socr. loc. mox. indicatum*. Jobum Ludolphum *lib.* III. *Hiſt. Æthiop. cap.* VII. *num.* 17. *& Commentar. in eamd. Hiſtor. pag.* 280. Tillemontium *tom.* VII. *pag.* 284. *edit. Pariſ. an.* 1706. *& tom.* VIII. *pag.* 13. *edit. an.* 1707. Godifridum Hermantium *in Athanaſ. vita lib.* III. *cap.* IX. *pag.* 234. *edit. an.* 1671. & Montfauconum *in vita Athan. pag.* XV. *tom.* I. *opp. ejuſdem ſancti edit. an.* 1698.

1 De Monophyſitis Æthiopibus conſulendi Lequienius *tom.* II. *Or. Chriſt. pag.* 647. *ſeqq.* Bollandiani *tom.* V. *Jun. pag.* 107. *ſeqq.* Mitto la Croze, qui multa de Monophyſiſmo Æthiopum partim vera, partim falſa turbat *dans l'Hiſtoire du Chriſtianiſme d'Ethiopie, & d'Armenie: edit. Hagæ Comit. an.* 1739. & Jobum Ludolphum *Hiſt. Æthiopica lib.* III. *cap.* VIII. *num.* 48.

2 Conſule Athanaſium loco mox indicato. *pag.* 315.

3 Niceph. *lib.* XVII. *cap.* XXXIV. *pag.* 787. *edit. an.* 1630.

4 Procopius *lib.* I. *de Bello Perſico cap.* XX. *pag.* 60. *edit. an.* 1662.

5 Chriſtophorus Columbus *De Æthiopicis Inſulis nuper inventis, & de Legatione Regis Æthiopum ad Clementem* VII. *pag.* 1285. *ſeq. edit. an.* 1603. *t.* II. *Hiſp. Illuſtr. Scriptor.*

6 Has miſſiones omnes numerat Crozius *ibid. pag.* 94. *ſeqq.* ſequutus Telleſium alioſque. Sed is Crozius vehementer plerumque labitur, ut opportune aliis in locis, dum ratio poſtulaverit, demonſtrabo. Confer etiam Cerrium, cujus verba mox afferam.

derent veritatem. Sequutæ deinceps aliæ legationes (1) sunt, Episcopique a Pontificibus Romanis eodem contendere jussi, non tamen adeo insigni emolumento Reipublicæ Catholicorum, ut nostri sperabant, & polliceri tempora (2) videbantur.

Congi, finitimarumque Provinciarum incolæ, quorum pars Christianismum profitebatur, jam usque ab extremo seculo xv. assuescere nostris rebus, & religionem Catholicam profiteri cœperunt. A Clemente VIII. datus illis Episcopus (3) Orthodoxis fuit. Anno 1641. S. Congregatio de Propaganda-Fide Capuccinos (4) in eas regiones mitti curavit, qui egregie suo munere funguntur.

Mono-

1 Croazus *ibid. seqq.*

2 Etsi tum apud Æthiopas præclare interdum actum a nostris fuerit, tamen post multis calamitatibus affecti Orthodoxi Schismaticorum scelere fuerunt. Sed de Missionibus, & Historia Æthiopum, seu Abessinorum consule Emanuelis Almeida S. J. Epistolas ex Æthiopia *edit. Rom. an.1629. Verdadeira informaçam das terras do Preste Joan.* a Franc. Alvaresio *edit. Ulissip. an.1540. Legat. magni Indor. Imperator. Presbyt. Johannis ad Emmanuelem Lusit. Regem Interpr. Damiano a Goes edit. Antuerp. an.1532.* Thomæ de Barrhos *Annuas litt. ex Æthiop. an.1622.* Abrahami Bzovii *annal. ad an.1514. 1521. 1524.* Adami Conzenii *Hist. Abess. regni an.1628.* Aloysii Dulcebenii Soc. Jesu *litteras annuas Sinenses, & Æthiop. an.1622. seqq.* Nicolai Godigni Societatis Jesu *de Abissinorum rebus, deque Æthiopiæ Patriarchis* (Latinis) *Lugd. an.1615.* J. B. Machalti *S. J. de reb. a Patrib. S. J. gestis in Æthiop. an.1624. seq. edit. Paris.* Marmolii *Africa l. x. t. III. p. xxxi. seq. edit. an.1599.* Michaelis de Pace *Annuas litteras ex Æthiop. an.1619* Gasparis Paez *Ann. epist. ex Æthiop. an.1624. seqq.* Eusebii Renaudotii *Apolog. pour l'Histoire des Patr. Alex. edit. Paris. an.1717. pag.162 seq. & Hist. Patr. Alex.* Balthasaris Tellezii *Gener. Hist. Æthiop. edit. Conimbr. an.1660.* Lusitanice, Francisci Titelmanni Ord. Minor. *De relig. morib. & cerem. Æthiop. edit. Antuerp. an.1534. Hist. Eccl. Polit. natural, y Moral de los Reynos de la Ethiop.* auctore *Lud.* Uretta Ord. Præd. *edit. Valent. an 1610. ejusdem Hist. de la Sagrada Orden. de Predicadores en los remotos Reynos de la Ethiop. edit. an.1611.* Sed præter Godignum, & Ludolphum, alii quoque haud pauci Urettam oppugnant. Hos aliosque recenset Fabricius *salut. Luc. Evang. cap. XLV. pag.721. seqq.* Confer etiam Lafonnum *Hist. Chron. Mission. Ord. Præd. pag. 211. seqq. tom. II. Mens. Sept. pag. XL 1. seqq.* & Bullar. *Clem. XI. P. M. pag. 301. 631.* Vide *not. 4. hujus & seq. pag.*

3 Urb. Cerri *pag.152.* „ Il regno del Congo è posto nella costa dell'Africa dalla parte di „ Ponente .... Si divide in sei vaste Provincie abitate da' Cristiani, e Gentili ... Fù convertito „ questo regno alla fede da' Portoghesi circa l'anno del Signore 1490. e gli fu concesso un ve„ scovo da Clemente VIII. erigendo in Cattedrale la Città Metropoli di quel regno detta dalla „ Chiesa principale S. Salvatore, e sottoponendola all' Arcivescovo di Lisbona. De Angola vide Cerrium *ibid.*

4 *Id. ibid.* „ Questa Missione è stata, ed è di grandissimo frutto in quei regni per la gran „ Conversione fatta di quei Popoli, quali più volte hanno fatto istanza, che dalla S. Sede Apo„ stolica gli si mandassero vescovi . . . Onde la Congregazione v'istituì una missione de PP. Cap„ puccini, sotto la quale comprende oltre il detto regno del Congo anche quello di Angola &c. Vide Marci de Guadalaxara *Hist.* Pontifical y Catholica *tom. v. pag. 477. seqq.* Quo in statu Innocentii XI. tempore Congensis Ecclesia esset, explicat ibidem Cerrius *pag.133.* De Dominicanis in Congo jam usque ab an.1490. eorumque laboribus, & progressu vide & Johannem de Barros *Decad. I. lib. III. cap. IX.* & Petrum Maffejum Societ. Jesu *Hist. Ind. lib. I. pag. 6. edit.*

Monomotapæ Regem ſeculo ſuperiore ad Chriſtiana (1) ſacra Dominicani perduxerunt, multiſque auctores fuerunt, ut ejus exemplum imitarentur. Eorumdem Monomotapenſium Jeſuitæ (2), aliique religioſi viri ſalutem curarunt.

In Guinea quoque Dominicani (3), Jeſuitæ, aliique Evangelium promulgarunt. Auguſtiniani (4), & Carmelitæ in Madagaſcar magnum numerum Inſulanorum induxerunt, ut doctrinam Chriſti amplecterentur. Multo majorem deinde Presbyteri, quos *Miſſionum* (5) vocant, quique S. Vincentio a Paulo inſtitutore merito gloriantur.

ΠA-

*edit. an.*1589. & Lafonum *l. c. pag.*xxxv. *ſeqq.* De Æthiopa idem Cerrius *pag.*122. ,, Gregorio XIII., *inquit*, ſpedì al Re Sarzadinghel un Gentiluomo di Cappa corta detto Gian Battiſta Brutti a invitarlo alla unione della Chieſa, e alla debita obbedienza. Vi fu poi ſtabilito per Patriarca Latino Alfonſo Mendez Geſuita, che del 1636. fu diſcacciato con tutti i PP. della Compagnia per ſoſpetto, che ſi foſſero ingeriti in trattati politici di far occupare una fortezza maritima, onde reſtò quella Criſtianità affatto deſtituta di ſacerdoti Cattolici, e volendovi entrare i Reformati, e Cappuccini, furono in Snachen, e altrove fatti morire. Anzi il veſcovo di Criſopoli, che vi fu deſtinato per Vicario Apoſtolico non potè paſſare più avanti del Cairo. Capitò poi nel 1655. in Geruſalemme un Maronita, che ſtato 30. anni in Etiopia, ragguagliò, che il Padre, il quale perſeguitava la noſtra fede, era già morto, e che il preſente ſi moſtrava aſſai inclinato permettendone pubblicamente l'eſercizio, onde in una Provincia di Etiopia vi erano ſopra 30000. Cattolici, e nella Città, dov' egli abitava colla ſua famiglia, ne ſtavano da 6000., quali poſſedevano la lingua Portogheſe.... l'anno 1666. fu decretato (dalla Congregazione) ſi rimetteſſe in piedi la miſſione, e ſi mandaſſe per Vicario Apoſtolico un tal Antonio Andrade nativo di Etiopia ... Arrivati al porto di Sues diedero parte l'anno 1669. che la perſecuzione ancora durava, ma non col fervore di prima. Nondimeno nel 1671. ſi ebbe avviſo, che i detti Miſſionarj, e Veſcovo erano ſtati uccisi per odio della fede, onde reſtò quella miſſione deſtituta .... Il Cardinale S. Onofrio fondò un alunnato nel Collegio Urbano ,, Atque aciti quidem aliqui hoc etiam ſeculo fuerunt ex Æthiopia. Eorum unus, qui in eodem collegio ſub Clem. XI. P. M. fuit, Romæ etiamnum agit, ac de reditu in patriam cogitat.

1 Cerrius *ibid. pag.*135. ,, L'anno 1630. fu riferita la converſione dell'Imperatore di Monomotapa fatta dal P. Aloyſio dello Spirito Santo Domenicano, quale fece iſtanza alla Congregazione di operaj; onde ne fu ſcritto al Collettore di Portogallo, acciò s'informaſſe delle qualità di alcuni Religioſi, e del 1632. ne furono mandati dieci dallo ſteſſo Re di Portogallo, poi non ſe n'è ſaputo altro.

2 Id teſtatum reliquit Hazartus *tom.* II. *Chriſtianiſmi Cathol. pag.*178. *ſeq.*

3 Dominicani jam inde ab an. fere 1487. in Guinea prædicare Evangelium cœperunt, præconeſque deinceps religionis Chriſtianæ eodem miſerunt. Vide Souſam II. *P. lib.* VI. *cap.* VII. & Lafon. *pag.* XXXIII. Vide etiam *Relat. du Voyage du Royaume d'Iſſing. côte d'or pais de Guinée en Afrique par Godefroy Loyer, Prefect Apoſtolique des Miſs. des Freres Precheurs aux Côtes de Guinée edit. Pariſ. an.*1714. De Capuccinis Cerrius *ibid. pag.* 128. ,, Vi fu dall' anno 1674. fondata una miſſione di Cappuccini a iſtanza di un Provinciale di Bertagna, che riferì aver detti ſuoi religioſi, capitati con alcuni mercanti in quelle parti trovati que' popoli aſſai docili, e ſenza quaſi niuna religione: onde arrivati i Miſſionarj nel regno di Borne in detta Guinèa, furono ben accolti dal Re, e da tutti quei negri, concedendo loro ſubito un luogo da erigere l'altare, dove alla ſua preſenza celebrarono. Vanno ivi i detti Padri facendo gran frutto *pag.*135.

4 De Auguſtinianis, & Carmelitis in ea Inſula Cerrius *ibid.*

5 Cerrius *ibid. pag.*134. ,, Dal fondatore della Miſſione Vincenzio de Paolis furono man-

,, dat

ΠΑΡΕ'ΡΓΟΝ

Floruerint ne multi primis Ecclesiæ seculis Christiani nobiles, atque eruditi, an omnes ex infima plebe, atque imperiti fuerint?

QUoniam dictum paullo ante est, vixisse primis Ecclesiæ seculis in Ægypto Christianos, qui orti ex illustribus familiis fuissent; idque est perinde interdum animadversum, cum de religionis nostræ in aliquot aliis regionibus primordiis ageremus; erit fortasse, qui ex nobis quærendum arbitretur, quorum tandem, quamque insignium monumentorum auctoritate permoti in eam sententiam adducti simus; cum fuisse olim, esseque etiam hoc tempore homines ita comparatos constet, ut hoc idem aut negandum, aut in dubium revocandum (1) putent. Atque ei sane, qui sic rogitet, nulla est caussa, cur non esse satisfaciendum arbitrer; cum & investiga-

„ stati con facoltà della Congregazione otto Missionarj, che in poco tempo ne convertirono 5000. „ alla fede. Ecce l'anno 1660. istanza il Mareseial Migliare, che vi si stabilisse un Vescovo, „ offerendosi di assegnare entrata sufficiente .... Vi erano stati Agostiniani, e Carmelitani Scal- „ zi, e poi n'erano partiti „. Multis in aliis regionibus cum Africæ, tum Asiæ Dominicani, Franciscani, Carmelitæ, Augustiniani, Jesuitæ, Capuccini, &c. religionem Christianam nunciarunt, quorum res gestas Historici eorumdem Ordinum complexi sunt, quos omnes recensere velle, longa res scilicet, atque molestiæ plena esset.

1 .Veteres Ethnici id quidem nostris hominibus exprobrabant. Confer Celsum apud Origenem *lib. III. num. XV. tom. I. opp. edit. Paris. Monachor. S. Mauri*, Minutium Felicem in *Octavio*, qui Cæcilium sic inducit contra Christi asseclas disserentem: *Qui de ultima face collectis imperitioribus, & mulieribus credulis sexus sui facilitate labentibus, plebem profanæ conjurationis instituunt*. Hoc idem innuit Lucianus *Dialog. de Morte Peregrini num. 12. pag. 335. tom. III. opp. edit. Amstel. an.* 1743. dum viduas tantum, anus, & orphanos ad carcerem Peregrini concursum facere, consuesse scribit. Non discrepat auctor Dialogi inscripti *Philopatris*, *Inter opera Luciani tom. III. pag. 608. seq.* quo loco Christianos irridens, *male vestitum* quemdam nominat, qui Chleyocharmo nescio quid ostenderit. Tyrannus præterea Romanum martyrem alloquens apud Prudentium *Carm X.* περὶ στεφάνων *vers. pag. 130. edit. an. 1687.*, inquit,

„ Infame monstrum, vilis, intestabilis
„ Tu ventilator urbis, & vulgi levis
„ Procella, mentes inquietas mobiles,
„ Ne se imperita turba dedat legibus.

Johannes Hornbeekius Batavus in eo libro, qui de *Conversione Indorum, & Gentilium inscribitur lib. II. pag. 184.* quin ullam temporum rationem habuerit, non modo Apostolorum ætate, sed etiam secundo, tertioque exeunte seculo, ad Lactantii nempe tempora Christianos passim viles fuisse concedit.

tores veritatis, qui hæc ex nobis amice percuntentur, docendi sint, & qui viros doctos (1) per summam calumniam lacerent, repellendi. Atque sic equidem statuo, primo seculo aliquos, altero multo plures, tertio autem plurimos in Ecclesia floruisse, qui nobilitate familiarum, dignitate, opibusque valerent. Namque Josephum (2) Arimathensem, ut ab Judæis initium capiam, nonnullosque alios, quorum fit in Evangeliis mentio, quis neget ortos nobili genere (3) fuisse? Eos autem Christianis partibus studuisse, tam est constans, atque testatum, ut ne in controversiam quidem revocari posse videatur. Jam vero, venio enim ad Ethnicos, Sergium Paulum Proconsulem, quem Paulus ad Christiana sacra traduxit, an est quisquam tam absurdo ingenio, qui minus fuisse (4) nobilem arbitretur? Quid? Illine omnes, qui in ædibus Cæsaris, ut est a Paulo Apostolo memoriæ commendatum, agebant, aut servi, aut liberti erant, quin nullus in eis homo & prosapia, & dignitate illustris numeraretur, qui cognita veritate, Christum colendum (5) existimaret? Age vero: Titi, & Domitiani temporibus annon Flavius Clemens (6), & Flavia Domitilla, & Glabrio, qui cum Trajano magistratum gesserat, nobiles imprimis, & Christiani fuerunt, malueruntque dignitate, opibus, vita denique privari, quam assentiri his, qui ipsos, ut Christum ejurarent, adhortarentur? Atque, ut verisimilia prætermittam,

quæ

1 Antonius Pecchiolus Florentinus vir neque magno ingenio, neque singulari eruditione Johanni Lamio homini doctissimo vitio dat, quod non tantam dixerit fuisse primo seculo nobilium multitudinem, quantam fabulæ de Principe Magdali oppidi Maria Magdalena, de Rege Polymio Armeno, de primo Æthiopicæ civitatis a Matthæo ad Christiana sacra perducto postulant. Nam Pecchiolus has omnes non probat modo, sed magni etiam argumenti loco adversus Lamium habet. Næ hi hostes indigni sunt, ad quos vir ille eruditissimus repellendos animum adjungat. Vide Pecchiol. *lib. Inscript. de genere, & eruditione Primor. Christianor. cap.*III. *p.*61. *& seqq.*

2 Marcus *cap.*xv. *Evang.* *v.*43.

3 Quales erant Nicodemus. Confer *Johan. cap.*III. *Evang.* *v.*1. & Gamalielus. Vide *Act. Apost. cap.*v. *v.*34. Quod si Proselytos fortasse justitiæ, eosque etiam, qui Proselyti portæ appellabant, persequi vellem, jam Eunuchus Candaciæ Reginæ, de quo supra *pag.*469. hujus vol. diximus, & Cornelius centurio Italicæ Cohortis, inter illustres viros, qui religioni Christianæ nomen dederint, numerandi sunt. Vide Luc. *Act. Apost. cap.*v.

4 *Act. Apost. cap.* XIII. *v.* 7. *seqq.*

5 Vide *epist.*1. *ad Corinth. c.*v. Non nego minus esse hoc genus argumenti solidum, quam historica *demonstratio* flagitet. At esse tamen alicujus ponderis nemo negaverit.

6 Confer vol. I. hujus operis *pag.*114. De Dionysio Areopagita consule *Act.* XVII. *v.* 34.

quæ de (1) Thecla, deque Pomponia Græcina (2) Auli Plautii uxore feruntur, Nazarium (3) Martyrem, qui Nerone Imperatore, Christianæ religionis caussa, est intefectus, nemo, opinor, contra atque traditum a vetere Scriptore sit, excludere e censu virorum nobilium audebit. Nihil de (4) Abgaro, qui in Edessenorum civitate principatum, vivis Apostolis, obtinebat, dico, quod jam dixisse me parte superiore meminerim, cum de illius ad Christum legatione dissererem. Hoc addam, non eos modo, quos numeravi, sed alios etiam, quorum memoria interciderit, imbutos sacris fuisse Christianorum. Nam incredibile videtur, exitu primi seculi, cum late, longeque propagata religio nostra esset, ita nobiles fuisse superstitione implicatos, ut præter hos paucos, nullus existeret, qui veritatem colendam arbitraretur. Neque enim necesse erat, ut omnium nomina in commentarios ab antiquis scriptoribus referrentur. Etenim si illustrium secundo, tertiove seculo virorum ab Historicis prætermissa mentio est, quorum sane memoria periisset, nisi reperta monumenta in cryptis Urbis fuissent, quid est, quod, nisi productis veteribus documentis, nullos, his paucis exceptis, quisquam primo seculo viguisse nobiles Christianos (5) defendat?

Seculo secundo multo plures ad Christum nobiles accessisse, cum Nerva, Trajanus, Hadrianus, & Antonini minus esse iniqui nostris cœpissent, latiusque Christiana institutio manasset, negari nullo modo potest. Itaque eo tempore Duces militum, Senatores, illustresque matronæ memorantur, qua-

1 Consule Acta Martyr. apud Grabium *tom.* 1. *spicileg. pag.* 107. *edit. an.* 1714. quæ nobilem fuisse Theclam indicant. Est autem id verisimile, sed non certum, quod scriptor multa de Thecla commentus sit.

2 Tacitus *libro* XIII. *Annalium pag.* 463. *edit. an.* 1574. „ Pomponia, *inquit*, Græ„ cina insignis femina Plautio, qui ovans se de Britannis retulit, nupta, ac superstitionis „ externæ rea, mariti judicio permissa „. Hinc viri eruditi aliquot concludunt, Pomponiam fuisse Christianam.

3 De S. Nazario confer Auctorem sermonis XIV. *nunc* LV. *Inter opp. Ambros. pag.* 465. *tom.* II. *Append. edit. an.* 1690. & Tillemontium *tom* II. *Memm. H. E. pag.* 93. *edit. an.* 1694.

4 De Abgaro vide quæ diximus *tom.* 1. *pag.* 300. *seq.*

5 Confer Eusebium *lib.* III. *cap.* XVIII. *pag.* 109. *edit. Cantabr.* & *l.* 1. *Demonstr. Evang. c.* VI. *pag* 21. Non admodum magno numero tamen, vivis Apostolis, nobiles Christianos fuisse, elicitur ex Epistola Pauli ad Corinth. 1. *c.* 1. ubi „ Non multi, *inquit*, sapientes secundum carnem, „ non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus „. Quem locum sic, ut volumus, est interpretatus Johannes Chrysost. *Hom.* V. *in eamdem epist. tom.* X. *opp. pag.* 34. *edit. Montfauc.* Confer Doctissimum Johannem Lamium *lib. de Erud. Apostol. cap.* X. *pag.* 100. *edit. an.* 1738.

rum non ſolum dignitas; ſed etiam in perferendis pro Chriſto tormentis, morteque obeunda conſtantia inſignis fuit. Nam & Felicitas (1) illuſtris ſemina, Antonino Imperatore, cum filiis ſeptem occiſa, & Marius (2) Dux militum ad ſupplicium raptus, & Vetius Epagathus (3) interfectus eſt, quod Chriſtianam religionem profiterentur. Sed ne longior ſim, quam poſtulare ratio videatur, hoc ſatis erit, quod Tertullianus in Apologetico (4) ſcribit, plena fuiſſe omnia Chriſtianorum. In Caſtris namque, in Palatio, in Senatu verſari plures noſtrorum hominum extremo ſecundo ſeculo conſueſſe. At fieri quidem repente non potuit, ut tam multi tanta dignitate Chriſtiani orirentur. Senſim igitur occupare noſtri Curiam, Palatium, Senatum cœperunt, quoad majorem in modum aucti numero ſunt, cum Severus, qui initio nobis infeſtus non erat, imperium populi Romani obtinuiſſet.

Jam tertio ſeculo ſatis conſtat, Septimii Severi (5), deinde

1 In Actis apud Ruinartium *pag.22. edit. Veron.* S. Felicitas *illuſtris femina* appellatur. Obiit Martyrium circa an.150. Hinc veriſimile quiſquam eſſe judicabit, eam fuiſſe nobilem. Ut ut eſt, hoc quidem certum eſt, multo plures ut Chriſtianos tunc temporis, ſic etiam nobiles, dignitateque illuſtres viros, feminaſque viguiſſe, ut mox oſtendam. De Apollonio Senatore ſub Commodo, vide Euſeb. *l.v.c.xxi. pag.240.* & Hieron. *de ſcript. Eccl. c.xlii pag.142.t.iv. opp.* & notas varior. in eundem Euſeb. locum *p.240.* 2 Vide Inſcriptionem, quam attuli *t.1. pag.430.*

3 Euſebius *Hiſt. Eccl. l.v. cap.1. pag.130. edit. Cantabrig.* Vetium Epagathum ἐπίσημον vocat, hoc eſt *clarum*, vel *nobilem*. Hinc Gregorius Turonenſis *lib.1. Hiſt. Eccl. cap.xxxx. edit. Pariſ.* Ruinart. „ Leucadium quemdam primum Galliarum ſenatorem, *inquit*, qui de „ ſtirpe Vetii Epagathi fuit, quem Lugduno paſſum pro Chriſti nomine ſuperius memoravimus, „ repererunt „. Vide notationes Valeſii in locum Euſebii mox indicatum *pag 190.*

4 Tertull. in *Apolog. cap.xxxvii. pag.310. ſeq. edit. an.1718.* „ Heſterni ſumus, & veſtra „ omnia implevimus, urbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, „ decurias, palatium, ſenatum, forum. Sola vobis reliquimus templa.

5 Tertullianus ad Scapulam *cap iv. pag.71. edit. Veneta opp. an.1754.* „ Hæc omnia, *inquit*, tibi & de officio ſuggeri poſſunt, & ab eiſdem advocatis, qui ipſi beneficia habent „ Chriſtianorum, licet adclament, quæ volunt . . . Et quanti honeſti viri, de vulgaribus enim „ non dicimus, aut a dæmoniis, aut valetudinibus remediati ſunt? Ipſe etiam Severus Pater „ Antonini Chriſtianorum memor fuit. Nam & Proculum Chriſtianum, qui Torpacion cognominabatur, Evhodiæ procuratorem, qui eum per oleum aliquando curaverat, requiſivit, & „ in palatio ſuo habuit uſque ad mortem ejus, quem & Antoninus optime noverat, lacte Chriſtiano educatus. *Sed & clariſſimas feminas & clariſſimos viros* Severus ſciens hujus ſectæ „ eſſe, non modo non læſit, verum & teſtimonio exornavit, & populo furenti in nos palam reſtitit . . . . „ Quin etiam ſub Antonino Caracalla multos fuiſſe homines Chriſtianos dignitate, nobilitateque illuſtres oſtendit. Nam hæc Antonino eodem Imperatore Tertullianus ſcribebat ad Scapulam „ Quid facies de tantis millibus hominum, tot viris, ac feminis omnis ſexus, omnis ætatis, omnis *dignitatis* offerentibus ſe tibi? Quid ipſa Carthago paſſura eſt decimanda a „ te, cum propinquos, cum contubernales ſuos, illic unuſquiſque cognoverit, cum viderit illic fortaſſe & *tui ordinis viros*, & *matronas*, & *principales* quaſque perſonas, & amicorum „ tuorum vel propinquos, vel amicos „? De Ambroſio nobili viro Alexandrino ſub Antonino Caracalla vide Euſebium *lib.vi. cap.xviii. Hiſt. Eccl. pag.278. ſeq.*

de Alexandri Severi (1), tum Philipporum (2), postremo Diocletiani (3) Imperatorum temporibus maximum floruisse in Palatio, in Castris, atque in Senatu numerum excellentium Christianorum. Hi enim cum vel initio principatus, vel dum vixerunt, semper liberam nostris colendæ religionis, quam profiteri cœperant, potestatem fecissent, propinquos interdum, sæpe autem Senatores, primosque ceteros civitatum videbant, contemtis simulacris, uni Deo Christianorum cultus, honores, precesque adhibere. Quæ omnia cum perspicua esse exploratum sit, copiosiore oratione non egent.

Non moror autem eos, qui Celsi, qui Cæcilii, qui Luciani, qui Judicis, ut est apud Prudentium, qui reliquorum Ethnicorum, si quæ extant, loca opponunt, ut secundo, tertioque seculis Christianos ex infima fuisse plebe demonstrent.

Inimicorum enim contumelias, atque calumnias, quis ferat haberi a Christianis posse loco gravissimorum argumentorum? Celsum deinde mendacii arguit Origenes Adamantius (4), qui tertio seculo contra Ethnicos defendit veritatem Chri-

1 Euseb. *l.* VI. *H. E. cap.* XXVIII. *pag.* 293. „ Cæso Alexandro (an. 235.), qui tredecim annis regnaverat, in ejus locum succedit Maximinus, qui gravi odio succensus adversus τῶν Ἀλεξάνδρου οἴκου ἐκ πλειόνων πιστῶν συνεστῶτα, *Alexandri domum ex pluribus Christianis constantem*, persecutionem excitavit.

2 Circa annum 244. Philippum rebus nostris non fuisse adversarium, immo vero favisse Christianis legimus apud Eusebium *lib* VI. *Hist. cap.* XXXIV. *pag.* 298. Post Philippum proinde a Decio, qui successit, commota in nostros homines tempestas fuit. Euseb. *ibid. cap.* XXXIX. *pag.* 301. Alexandriæ autem sub Decio nobiles Christianos floruisse, colligitur ex Eusebio *ibid. pag.* 305. *seq. cap.* XLI. Mitto Acta SS. MM. epistolasque aliquot Cypriani, quæ idipsum efficiunt. De Nobilibus, & dignitate conspicuis viris a Decio ad Diocletianum vide Eusebium *lib.* VII. *Hist. Eccl. c.* XV. *pag.* 340 & *lib.* VIII. *c.* 1. *pag.* 375.

3 Eusebius loco mox indicato „ Qualem quantamque, *inquit*, gloriam simul, ac libertatem doctrina veræ erga Supremum Deum pietatis a Christo primum hominibus annunciata „ apud omnes Græcos pariter, & barbaros ante persecutionem (*Diocletianeam*) consequuta „ sit, nos certe pro merito explicare non possumus. Argumento esse posset Imperatorum beni„ gnitas erga nostros, quibus regendas etiam Provincias committebant... Quid opus est dicere „ de his, qui in Imperatorum palatiis versabantur, quid de Imperatoribus ipsis, qui domesti„ cis suis, eorumque uxoribus, liberis, ac servis ea, quæ religionis suæ erant, tam verbis, „ quam factis libere exsequendi coram semetipsis potestatem dederunt „. Consule præterea *c.* IV. „ *pag.* 380. VI. *pag.* 381. *seqq.* Lucium Cæcilium *lib.* De Mortibus Persecutorum, inter opera Lactantii *tom.* II. *novæ edit. Paris. cap.* XIII. *seq. pag.* 199. *seqq.* Sed non est otium monumenta omnia vetera memorare, quibus hæc eadem res demonstrari plane potest. Ne[illegible] est necesse, cum testimonia Eusebii, & Cæcilii gravissimorum hominum, & æqualium temporum illorum satis esse ad efficiendum, quod volumus, videantur.

4 Origenes *lib.* III. *contra Celsum tom.* 1. *opp. edit. Monach. S. Mauri num.* XLIX. „ Fal„ sum est, *inquit*, & illud fatuos, *ignobiles*, stupidos, mancipia, mulierculas, parvulos hos „ omnes

Christianæ religionis. Quodsi lapsus manifesto errore Celsus fuit, est cur mentitum quoque fuisse Judicem contendam, qui Romanum, quasi plebem, infimosque civitatis seduceret, objurgavit. Cæcilius denique, si quis umquam fuit (novi enim morem Dialogorum) is certe post Tertullianum vixerit necesse est. At plurimos fuisse Tertulliani ætate illustres Christianos, ne hi quidem, si libros hujus Auctoris, qui sunt adversus Ethnicos perscripti, legissent, negare ausi fuissent, qui hostes se nostros esse(1)profitebantur. Est illud præterea animadvertendum, quod nobiles, cum longe semper minore numero plebeiis sint, tum multo etiam pauciores apud Christianos inferioris conditionis hominibus essent; quoniam divites, nobilesque, qui jussu Principum vexari ubique nostros, nulla habita dignitatis ratione, eorumque bona publicari cernerent, etsi propensi ad nostra sacra erant, tamen magnam partem his caducis rebus implicati (2), metu ærumnarum, mortisque ab iis suscipiendis deterrebantur. Igitur inimici nostri, qui tantam esse perspiciebant plebeiorum in Ecclesiis multitudinem, ut comparatione nobilium, innumerabiles pene esse viderentur; rem etiam, ita ut fieri ab hostibus solet, exaggerabant, solisque plebeiis, infimæque conditionis hominibus constare mentiebantur cœtus Christianorum. Quinetiam erat id apud Ethnicos consuetum, ut mulierculis, pueris, miserisque hominibus faciles ad Philosophos aditus non essent, propterea quod indignum hoc ipsum gravitate doctrinæ, atque instituti arbitrarentur. Quia igitur Antistites nostros, Doctoresque profiteri paupertatem, complectique cujusvis conditionis homines, quorum per-

„ omnes solos esse, quos divinæ doctrinæ præcones sibi comparare velint. Hos enim nostra do-„ ctrina vocat quidem, ut meliores reddat, sed vocat & alios ab illis longe diversos „. Confer quæ sequuntur. Eusebius Cæsar. *lib.*I. *cap.*VI. *pag.*21. „ Tam feminæ, quam viri, tam pau-„ peres, quam divites, tam vulgares, & ignari, quam docti etiam, & pueri . . . . in loca certa „ conveniunt, ut supremam illam Philosophiam ediscant.

1 Vide loca modo producta Tertulliani.

2 Lactantius *lib.*VII. *Divinar. Instit. cap.*1. *pag.*517. *edit. Parif. an.*1748. „ Eo fit, ut „ pauperes, & humiles Deo credant facilius quod sunt expediti, quam divites, qui sunt impe-„ dimentis plurimis implicati, immo catenati, & compediti serviunt ad nutum dominæ cupi-„ ditatis, quæ illos inextricabilibus vinculis irretivit, nec possunt in cælum aspicere, quoniam „ mens eorum in terram prona, humique defixa est „. Quæ cu dixit, non quod nulli essent, cum hæc scriberet nobiles, divitesque Christiani, nam erant permulti, ut paullo ante ex Eusebio, Lucioque Cecilio constitit, sed quod plurimi essent alii, quos cupiditas caducarum rerum impediebat, quominus veritatem profiterentur, & colerent.

perplures plebeii erant, intuebantur, contemnendos exiſtimabant, & noſtram philoſophandi rationem aptam ignobilibus inſtituendis eſſe, atque eruditis, nobilibuſque accomodari nullo modo poſſe calumniabantur.

At Scriptores Chriſtiani, dicet quiſpiam, primorum temporum hoc idem confitentur, ut Tertullianus (1), ut Minucius Felix (2), ut Arnobius (3), ut Lactantius (4), ut Euſebius (5), ut Theodoritus (6), ut alii etiam, qui adverſus Ethnicos noſtram cauſſam defenderunt.

Fateor. Sed illi pauperes noſtros, ignobileſque appellabant, vel quod ſponte (7) paupertatem colerent, plurimique ejuſmodi eſſent, quorum comparatione, divites, nobileſque perpauci viderentur: vel quod permittendum putarent eſſe, id quod omnino erat negandum, ut temeritatem Philoſophorum reprimerent, qui plebem in ſumma rerum divinarum (8) ignoratione verſari paterentur, quam plebem Chriſtiani doceri oportere ſtatuerent: vel quod de primis Chriſti diſcipulis agerent; non autem quod nobiles, & quidem

1 Tertullianus Apolog. *cap.* III. *pag.* 38. *edit. Havere. an.* 1718. calumniari conſueſſe Ethnicos, ait, propterea quod nomen Chriſtianæ religioni dare cernerent eos, *quos retro, ante hoc nomen, vagos, viles, improbos noverant*.

2 Non enim negat vera eſſe, quæ Cæcilius noſtris objecerat, quæque nos deſcripſimus ſupra *pag.* 473. *not.* 1.

3 *Lib.* 1. *contra gentes pag.* 30. *edit. an.* 1651.

4 Concludi id poteſt ex loco mox producto Lactantii & ex *lib.* V. *cap.* XXII. *pag.* 420. *& ſeqq.*

5 *Lib.* III. *Demonſtr. Evang. cap.* V. *pag.* 118. *edit. an.* 1628.

6 Sermone VIII. *de curandis Græcor. affect. pag.* 591. *edit.* Sirmondi *Pariſ. an.* 1642. *t.* IV. Chriſtianos ait fuiſſe „ Fabros ferrarios ... ſervos, mendicos, & agricolas, & lignatores.

7 Hinc Minucius Felix *in Octav. pag.* 311. *edit. an.* 1672. „ Nec de ultima ſtatim plebe „ conſiſtimus, ſi honores veſtros, & purpuras recuſamus „. Recuſabant igitur, quod voluntate paupertatem profiterentur. Confer & *pag.* 335. *&* 343.

8 Idem *ibid. pag.* 122. „ Et quoniam meus frater erupit ægre ſe ferre, ſtomachari, indi„ gnari, dolere, illitteratos, pauperes, imperitos de rebus cæleſtibus diſputare „. Nempe hoc ethnici non ferebant, ut infimæ conditionis homines de Deo, rebuſque ceteris agerent, quas illi proprias eſſe cenſerent Philoſophorum. Quare ad hæc Octavius, ſeu potius Minucius reſpondet. „ Sciat omnes homines ſine delectu ætatis, ſexus, dignitatis, rationis, & ſenſus capaces, „ & habiles procreatos, nec fortuna nactos, ſed natura inſitos eſſe ſapientiam. Quin ipſos etiam „ Philoſophos, vel ſi qui alii artium repertores in memorias exierunt, priuſquam ſolertia men„ tis parerent, nominis claritatem, habitos eſſe plebejos, indoctos, ſeminudos. At vero di„ vites facultatibus ſuis illigatos magis aurum ſuſpicere conſueſſe, quam cælum. Noſtrates pau„ peres, & commentos eſſe prudentiam, & tradidiſſe ceteris diſciplinam. Unde apparet inge„ nium non dari facultatibus, nec ſtudio parari, ſed cum ipſa mentis formatione generari. Ni„ hil itaque indignandum, vel dolendum, ſi quicumque de divinis quærat, ſentiat, proferat; „ cum non diſputantis auctoritas, ſed diſputationis ipſius veritas requiratur.

dem plures sua ætate Christianos vixisse ignorarent. Alioqui secum ipsi pugnassent, qui aliis in locis dixissent, magnum fuisse illustrium hominum numerum, qui secundo, tertioque præsertim seculis Christianam religionem (1) profiterentur. Quamvis cum ita loquerentur, nullam cum plebe instituerent comparationem. Atque de hoc quæstionis genere satis dictum est.

Nunc alterum illud disquirendum esset, fuerint ne ulli primo, secundo, tertioque seculis Christiani, qui eruditionis, philosophiæque laude florerent. Namque hanc etiam me promiseram diremturum hac libri secundi parte disputationem (2). Sed quoniam alibi de Scholis veterum Christianorum agendum est, ad quem sane locum universa hæc pertinet oratio, ferent, opinor, lectores nostri, ut paucis extremo hoc capite comprehendam, ceteraque in eum librum rejiciam, qui de Catechistis, & Catechumenis perscribetur.

Omnis igitur in eo genere duplex est quæstio. Altera est de doctrina, quam divinitus Apostoli acceperunt; altera de eruditione, quæ complectitur decreta Græcorum Philosophorum. Atque Apostolos quidem, eorumque discipulos, primorumque temporum Christianos singulari divinitus acceptæ doctrinæ cognitione excelluisse, qui negaret, nostrorum hominum, existimo, fuisse neminem: Verumtamen Christianorum (3) qui tertio, secundoque seculis, plures; qui autem pri-

1 Vide Tertulliani, Origenis, & aliorum loca, quæ supra prolata sunt, ut nobiles, divitesque olim Christianos viguisse ostenderemus. Quinetiam ab Hebræis Christiani primo seculo *Ebionæi* appellabantur, quod eorum lingua tunc *Ebion pauperem* indicaret. Confer *Origenem l. II. contra Celsum n. 1. t. 1. opp. edit. monach. S. Maur.* Lamium *l. de Erud. Apostol. cap. 1. p. 49.* & Jo: Laurentium Moshemium virum de secta Lutheranorum *dissert. qua ostenditur certo hodie, & explorate constitui non posse, utrum Ebion quidam novæ sectæ Auctor extiterit olim inter Christianos nec ne, p. 556. collect. dissert. ad H E. pertinentium edit. an. 1733.* At illi quidem narrant Judæi, aliquos suorum civium nobiles, dignitateque illustres nostris se sacris devovisse. Itaque comparate loquuti sunt, quamquam interdum etiam odio rem exaggerarent. Sed de Ecclesia primi seculi, quæ ut *plurimum* pauperibus constaret, vide Lamium *ibid. pag.* 47. Neque enim Pecchiolum moror, qui ut minus erat in Lamium propensus, ejus verba rapere interdum est ausus in pejorem partem. Quod vero ad secundum, tertiumque seculum attinet, sic omnino Lamius statuit, ut a nobis est constitutum. Pag. enim 104. „ Et in Hadriano quidem gradum „ situm, quum ab ejus ætate viri dignitate, & ortu clari Christianos situs amplexi crebrius „ inveniantur.

2 *Tom. 1. pag. 151. num. 1.*

3 Floruerunt enim 2. seculo Quadratus, Aristides, Justinus, Melito, Athenagoras, Pantænus, aliique; tertio autem Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Origenes, Heraclas, Dionysius, Minucius Felix, aliique, quos opportuno loco, ut dixi, numerabimus.

primo vix paucos (1); qui Apostolorum denique ætate vixerint, fere nullos fuisse (2) censeo, qui in doctrinis, decretisque Philosophorum versati essent. Quod sane insigne est veritatis religionis (3) Christianæ argumentum. Nam sine peculiari divini numinis ope, ac providentia quis credat, potuisse aliquos, eosque jam infimæ conditionis homines, rudes, atque imperitos disciplinarum Philosophicarum vastissimas regiones peragrare, & repugnantibus Philosophis, Regibus, uno verbo omnibus, qui virtutis existimatione, auctoritateque valerent, introduce-

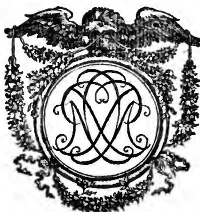
1 Periti quidem rerum Judaicarum fuerunt Gamaliel, & Paulus Apostolus, sed minime Græcarum. At Apollo Alexandrinus vir doctus, atque disertus fuisse dicitur. Sunt etiam, qui Dionysium Areopagiten, quem Paulus ad Christiana sacra traduxit, fuisse in philosophicis versatum, ac nobilem arbitrentur. Sed de his alias. Confer interea Lamium *ibid. pag.* 101.

2 Justinus Martyr *Apologia* 1. *n.* XXXIX. *pag.* 63. *edit. opp. Venet. an.* 1747. ἀπὸ γὰρ Ἱερουσαλὴμ ἄνδρες δεκαδύο τὸν ἀριθμὸν ἐξῆλθον εἰς τὸν κόσμον, καὶ οὗτοι ἰδιῶται, λαλεῖν μὴ δυνάμενοι. *Ex Hierusalem viri duodecim regressi sunt in mundum, & hi idiotæ, & loqui non valentes. Orig. lib.* I. *contra Celsum num.* 62. *pag.* 376. *seqq. edit. Monach. S. Mauri Paris.* „ Non eis, *inquit*, secundum artes Græcorum dialecticas, aut rhetoricas dicendi facul„ tas, & differendi ratio inerat, qua auditores sibi conciliarent. Atque etiam si Iesus elegisset „ & doctrinæ suæ ministros adhibuisset eos, qui multorum opinione sapientes habentur, & aut „ cogitandi subtilitate, aut sermonis facundia multitudinis plausus captare possunt, justa meo „ quidem judicio suspicio fuisset, simili cum ratione, atque via usum fuisse, qua Philosophi se„ ctæ cujuspiam auctores usi sunt, neque quod promissum est de doctrinæ ejus divinitate, vide„ retur adimpletum ... Nunc autem ecquis est, qui cum videat piscatores, & publicanos, vel „ *primorum elementorum imperitos* μηδὲ τὰ πρῶτα γράμματα μεμαθηκότας ... confidenter „ de fide Jesu adjungenda, non modo apud Judæos disputare, sed etiam apud reliquas gentes pro„ spere Iesum annunciare, non quæsierit unde illis inesset persuadendi facultas? Neque enim „ erat vulgaris &c. „ Eadem fere reperit *l.* III. *n.* 39. *p.* 473. Arnobius *lib.* I. *p.* 30. *ejusd. edit.* „ Piscatores, opifices, rusticanos, atque id genus delegit imperitorum, qui per varias gen„ tes missi cuncta illa miracula sine ullis fucis, atque adminiculis perpetrarent ... Neque quid„ quam est ab illo gestum per admirationem stupentibus cunctis, quod non omne donaverit fa„ ciundum *parvulis illis, & rusticis*, & eorum subjecerit potestati. „ Consule quæ mox adducam ex Eusebio. Hieronymum *epist. ad Paulinum* XLIX. *pag.* 563. *t.* IV. *opp. par.* I. *edit. Martian.* Augustinum *lib.* XXII. *de Civit. Dei cap.* V. *pag.* 659. *tom.* VII. *opp. edit. Paris. Mon. S. Mauri, lib.* XVIII. *cap.* XLIX. *pag.* 532. Iohannem Chrysostomum *Homil.* III. *in* I. *epist. ad Corinth. cap.* I. *p.* 13. *seq. tom.* X. *opp. edit. Paris. Montfaucon.* & loca cetera, quæ indicat Lamius *p.* 125. *sq.* Isidorum Pelusiotem *l.* II. *epist.* IV. *pag.* 128. *edit. an.* 1638. *lib.* IV. *epist.* XXVII. *pag.* 434. *epist.* CCV. *p.* 533. Theodoretum *serm.* VIII. *de curand. Affect. Græcor. t.* IV. *p.* 591. *edit. Sirmon.* & e novis eum, qui hoc copiose persequutus est argumentum, Iohannem Lamium virum doctissimum *cap.* VIII. *de Erud. Apost. pag.* 120. *seqq. edit. an.* 1738.

3 Eusebius Cæsariensis *lib.* III. *Demonstr. Evang. cap.* V. *pag.* 118. *edit. an.* 1628. „ Quis „ mentis sanitate præditus, non ab illis ipsis protinus argumentans omni fide dignos illos judi„ caverit? Viros absque controversia ignobiles, litterarumque ignaros, loquendique imperi„ tos, at in sanctæ Philosophicæ doctrinæ amorem progressos, & strenuam, laboriosamque vi„ tam amplexos? &c. Legendum omnino universum hoc *libri* III. caput est, & consulenda, quæ eodem, sequentibusque capitibus, & oratione *de Laudibus Constant. p.* 764. 767. *seqq.* 771. *seq.* quibus in locis admirabilem Christianæ religionis per Apostolos propagationem ostendit, persequutus est. Confer etiam quæ supra ex Iustino, & Origene protuli.

re eam religionem, atque inſtitutionem vitæ, quæ malis animorum cupiditatibus adverſaretur? Sed hæc, ut ajebam, alias. Atque is quidem ſecundi libri hujuſce operis finis eſto.

FINIS TOMI SECUNDI.

INDEX

INDEX RERUM.

A

Arme-

Bar-

Car-

Eleu-

Kio-

No-

Thes-

Vin-

FINIS.

	ERRATA	CORRIGE
Pag. 15. *l.*2. *n.* 2.	ſyondis	ſynodis
20. *l.*3. *n.* 4.	in quæ	in quas
23. *l.*10.	Incocolas	incolas
28. *l.*34. *n.*1.	disſidere	diſſidere
34. *l.*1. *n.*4.	Meneæ	Mrnea
36. *l.*19.	induĉtis	induĉti
42. *l.*2.	quorum fiat	quorum non fiat
45. *l.*8. *in not.*	illæ	ille
48. *l.*19.	cauſſæ	cauſſa
67. *l.*10.*in not.*	Othomarum	Orthomarua
ibid. *l.*18.	Carnotencam	Carnotenſem
71. *l.*25.	dem poſſum	quidem poſſum
73. *l. ult.* *n.* 2.	Commeoæ	Comnenæ
113. *l.*27.	an. circ. 356.	1356.
ibid. *l.* 1. *in not.*	Antonius Touronus	Antonium Touronum
124. *l.*2. *n.* 3.	l. 111.	l. 1v.
131. *l.*9.	interdicerint	Intercideriat
150. *l.*1.	Cicladibus	Cycladibus
188. *l.*8.	Auguſtino Pipiæ Ordin. Præd. Magiſtro	Goillelmo Molo Procuratori Generali Ordin. Præd.
ibid. *l.*11.	Neſcio quo caſu contigerit	Sed Petri Regis morte factum eſt
216. *l.*18.*in not.*	Ignatium Groppium Benedictioum	Ignatius Groppius Benedictinus
311. *l.*10.	miſiſſent .	miſiſſent , tum ab Apoſtolo quopiam introductam in eas religionem fuiſſe defenderent .
408. *l.*46.	le nomme	le nom
457. *l.*33.	eodem Gilio	eidem Gilio

Cetera , quæ aut minoris momenti ſunt , aut noſtram fortaſſe diligentiam fugerunt , ipſe per ſe Lector deprehendet , & corriget .

EXCUDEBANT ROMAE
NICOLAUS ET MARCUS PALEARINI
BIBLIOPOLAE ET TYPOGRAPHI ROMANI
AD THEATRUM POMPEII
ANNO cIↄ. Iↄ. CC. L. MENSE AUGUSTI
SEDENTE
BENEDICTO XIV. PONT. OPT. MAX.
PONTIFICATUS EJUS
ANNO XI.

